t.me/yksyardimcinyedek

KPSS2024

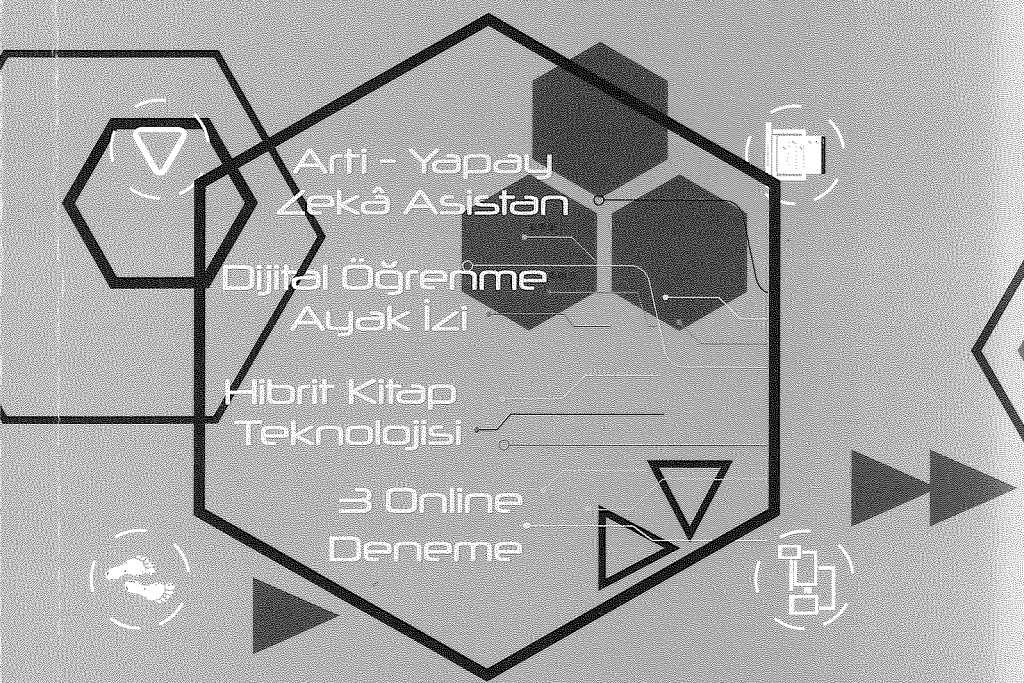
GENEL YETENEK - GENEL

KONU ANLATIMLI MODÜLER SE

TARİH

Bütün kitaplar cepte, tablette, m

PEGEM AKADEMİ

t.me/yksyardimcinyedek

KPSS2024

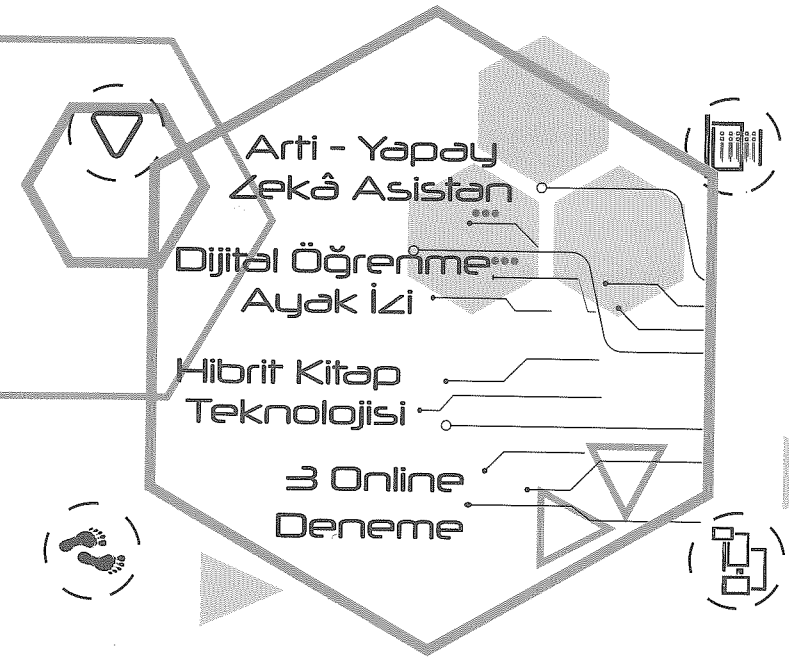
GENEL YETENEK - GENEL KÜLTÜR

KONU ANLATIMLI MODÜLER SET

TARİH

Bütün kitaplar cepte, tablette, masanda

PEGEM AKADEMİ

t.me/yksyardimcinyedek

Değerli Adaylar;

Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS), öğrenim hayatınız boyunca verdiğiniz emeğin sonucunu alarak meslek hayatınıza adım atmanızı sağlayacak önemli bir aşamadır. Bu süreçteki emek ve çabanız, programlı bir çalışma ile sizi hedefinize doğru yöneltecek ve öne geçirecektir. Böylesi bir süreçte programlı bir çalışmaya kaynaklık edecek olan, deneyimli bir yazar ekibi tarafından özenle oluşturulmuş Konu Anlatımlı Setimizi sizlere sunuyoruz. Konu Anlatımlı Setimizin önemli bir parçasını oluşturan Tarih kitabımız, Tarih dersi ile ilgili ön yargılarınıza ve kaygılarınıza son verebilecek nitelikte hazırlanmıştır. Kitabımızda tarihî olayların sebep sonuç ilişkilerini daha iyi kavrayabilmenizi sağlayacak şekilde hazırlanmış olan konu anlatımı, "Not", "Yorum" ve "Uyarı" kutucuklarındaki bilgilerle desteklenmiştir. Ayrıntı gibi görünen ama sınavda sorulabilecek bazı konular "Meraklısına" kutucuklarında sizlere sunulmuştur. Özellikle kültür ve uygarlıkla ilgili konularda da "Kavram Bilgisi" kutucukları ile kavramlar bir arada verilmiştir. "Aklınızda Olsun" kısımlarında yer alan kısa bilgilerle çalışmanızı pekiştirebileceksiniz. Kitabımızın baskı tarihinden sonra gerçekleşen herhangi bir değişiklik ya da sizlerden gelen geri bildirimler sonucunda yapılan bir düzenleme aşağıda verilen koda yüklenecek böylece kitabımız "Dinamik" bir şekilde tüm yıl boyunca yanınızda olacaktır. Ayrıca Arti-Yapay Zekâ teknolojisi ile bütün kiyaplarımıza artık cebinizden ve tabletinizden ulaşarak teknolojinin avantajlarından çalışmalarınızda da faydalanabileceksiniz.

Kitabın çalışmalarınızda yararlı olması temennisi ile, KPSS'de ve meslek hayatınızda başarılar dileriz.

Pegem Akademi

Kitabın baskı tarihinden sonra gerçekleşen değişikliklere aşağıda yer alan kodu okutarak ulaşabilirsiniz.

https://depo.pegem.net/2024gygk-tarih-ka-guncelleme.pdf

t.me/yksyardimcinyedek

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

- Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- Testleri çözebilir.

Yapay zekâ, bırakılan etkileşimler sonrasında kullanıcıların başarı durumlarını tespit ederek karşılarına bir analiz ekranı çıkarmaktadır.

Detaylı anlatım için QR kodu okutunuz.

Soru robotunda kullanıcılar;

- 10.000+ soru içinden seçtikleri dersin seçtikleri konularından kendilerine testler oluşturabilir.
- Çözdükleri sorular sonrasında Arti - ASİSTAN sekmesinde öğrenme durumlarına dair anahtar kelimeler ile başarılı/başarısız oldukları konuları detaylı olarak görüntüleyebilir.

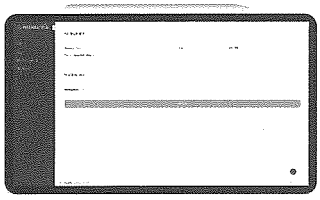
Yapay zekâ, soruları çözmeye başladıkları andan itibaren kullanıcıların başarı durumlarını tespit edecektir.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza ve soru robotunuza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

1. Adım

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna **arti.pegemkampus.com** yazarak web sitemiz üzerinden etkileşimli ve yapay zekâ destekli hibrit kitaba erişim sağlayabilirsiniz.

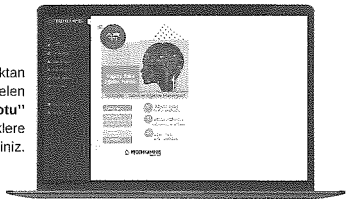

2. Adım

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan **"Aktivasyonlarım"** sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

3. Adım

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen **"Hibrit Kitap"** ve **"Soru Robotu"** sekmelerine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2024 tarihine kadar geçerlidir.

Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55

t.me/yksyardimcinyedek

1. Bölüm
İslamiyet Öncesi Türk Tarihi

Türk Adının Anlamı 1

Türklerin Ana Yurdu 1

Orta Asya Türk Göçlerinin Sebepleri ve Sonuçları 2

Orta Asya ve Avrupa'da Kurulan İlk Türk Devletleri..... 2

İslamiyet Öncesi Türk Devletleri'nde Kültür ve Uygarlık 9

Çözümlü Test..... 16

Cevaplı Test 19

2. Bölüm
Türk - İslam Tarihi

Türklerin İslamiyet'i Kabulü 22

İlk Türk - İslam Devletleri 23

Mısır'da Kurulan Türk Devletleri 27

İlk Türk - İslam Devletlerinde Kültür ve Uygarlık..... 28

Çözümlü Test..... 38

Cevaplı Test 43

3. Bölüm
Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiyesi

Anadolu'da Türkler 46

Anadolu'da Kurulan I. Dönem Türk Beylikler..... 47

Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti 48

Kösedağ Savaşı'ndan Sonra Anadolu'da Kurulan II. Türk Beylikleri 51

Haçlı Seferleri 52

Orta Asya ve Yakın Doğu'da Kurulan Devletler 53

Türkiye Selçuklu Devleti ve Beylikler Dönemi'nde Kültür- ve Uygarlık..... 55

Çözümlü Test..... 62

Cevaplı Test 67

4. Bölüm
Osmanlı Tarihi

Kuruluş Dönemi (Beylikten Devlete Osmanlı Devleti) (1299 – 1453)..... 70

Yükselme Dönemi (Dünya Gücü: Osmanlı Devleti) (1453 – 1579)..... 74

Çözümlü Test..... 80

Cevaplı Test 85

5. Bölüm
Osmanlıda Kültür ve Uygarlık

Osmanlıda Devlet Anlayışı 88

Çözümlü Test..... 113

Cevaplı Test 117

6. Bölüm
Osmanlıda Yenileşme ve Demokratikleşme Hareketleri

Duraklama Dönemi (Arayış Yılları) (1579 – 1699)..... 120

Gerileme Dönemi (XVIII. Yüzyıl) (1699 – 1792)..... 126

Dağılma Dönemi (En Uzun Yüzyıl) (XIX. Yüzyıl)..... 133

Çözümlü Test..... 148

Cevaplı Test 153

7. Bölüm
Avrupa'da Yaşanan Gelişmeler ve Bu Gelişmelerin Türk - İslam Dünyasına Etkileri

Orta Çağ'da Avrupa 157

Yeni Çağ'da Avrupa 158

Yakın Çağ'da Avrupa 162

Çözümlü Test 165

Cevaplı Test 170

t.me/yksyardimcinyedek

İÇİNDEKİLER

8. Bölüm
XX. Yüzyılda Osmanlı Devleti

Trablusgarp Savaşı (1911 – 1912) 172
Balkan Savaşları (1912 - 1913) 173
I. Dünya Savaşı (1914-1918) 175
Mondros Ateşkes Anlaşması (30 Ekim 1918) 182
İzmir'in İşgali ve Kuvayımilliye 186
Çözümlü Test 189
Cevaplı Test 196

9 . Bölüm
Millî Mücadele Hazırlık Dönemi

Genelgeler ve Kongreler Dönemi 200
I. TBMM Dönemi 209
Çözümlü Test 216
Cevaplı Test 222

10 . Bölüm
Millî Mücadele Muharebeler ve Antlaşmalar Dönemi

Kurtuluş Savaşı'nda Cepheler 225
Lozan Konferansı ve Lozan Barış Antlaşması 237
Çözümlü Test 240
Cevaplı Test 243

11. Bölüm
Atatürk İlke ve İnkılapları Atatürk Dönemi İç Politika Gelişmeleri

II. Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi 246
İnkılap Kavramı 246
Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar 246
Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar 253
Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplar 254
Sosyal Alanda Yapılan İnkılaplar 258
Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar 260
Sağlık Alanı ve Sosyal Alandaki Gelişmeler 263
Atatürk İlkeleri 263
Çözümlü Test 267
Cevaplı Test 273

12. Bölüm
Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası

Türk Dış Politikasının Temel İlkeleri 277
1923 -1932 Arası Türk Dış Politikası 277
1932 - 1939 Arası Türk Dış Politikası 280
Çözümlü Test 283
Cevaplı Test 286

13. Bölüm
Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi

İki Küresel Savaş Arasında Dünya 288
II. Dünya Savaşı 295
Soğuk Savaş Dönemi 304
Yumuşama (Detant) Dönemi ve Sonrası 315
Küreselleşen Dünya 331
Çözümlü Test 351
Cevaplı Test 359

t.me/yksyardimcinyedek

1. BÖLÜM

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

TÜRK ADININ ANLAMI

- Avrasya'da Türkleri araştıran bilim insanları, bu ezelî milletin adının anlamı konusunda, tarihin çeşitli dönemlerinde ve kaynaklarında farklı anlamlara rastlamışlardır.

Türk adı;

- Çin kaynaklarında "miğfer"
- Uygur metinlerinde "güç, kuvvet"
- Kaşgarlı Mahmut'un "*Divanu Lugâti't Türk*" eserinde "olgunluk çağı",
- Ziya Gökalp'in eserlerinde "töreli, kanun, nizam sahibi",
- A. Wambery'e göre "türemek, çoğalmak",
- G. Doerfer'e göre; "Devlete bağlı halk",
- Barthold'a göre, "Birlik kazanmış halk",
- Herodot'a göre; "Deniz kıyısında oturan adam"

anlamlarına gelmektedir.

- 1911'de bulunan eski bir Türkçe metinden, Türk kelimesinin yaygın olarak "güç, kuvvet" anlamında kullandığı anlaşılmaktadır.
- "Türk" kelimesini ilk defa siyasi ad olarak kullanan devlet, Kök Türkler olmuştur.
- Türk adından ilk kez bahseden kaynak ise Çin yıllıklarıdır. VIII. yüzyıldan itibaren Bizans, İran ve Arap kaynaklarında Türk kelimesine yer verilmiştir.

Coğrafi olarak Türkiye adı;

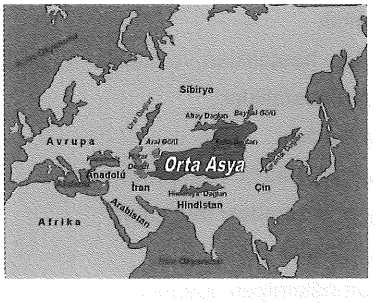
- Türklerin yaşadığı yer anlamına gelmektedir.
- Türkiye adı ilk defa VI. yüzyılda Bizans kaynaklarında Türklerin ana vatanı Orta Asya için,
- IX. ve X. yüzyıllarda Bizans kaynaklarında Volga'dan Orta Avrupa'ya kadar uzanan saha için,
- XI. ve XIII. yüzyıllarda Memlûklerin hâkim olduğu Mısır ve Suriye için,
- XII. yüzyıldan sonra ise Anadolu'yu ifade etmek için kullanılmıştır.

Not

Avrasya; Asya ve Avrupa kıtalarının büyük bir bölümünü içine alan Türkler, Moğollar, Çinliler ve Slavların yaşadığı cografyaya verilen addır.

TÜRKLERİN ANA YURDU

- Türklerin ana yurdu Orta Asya'dır.
- Orta Asya, doğuda, Kingan Dağları; batıda, Hazar Denizi; güneyde Hindikuş ve Karanlık dağları; kuzeyde Altay Dağları ve Baykal Gölü ile çevrili olan bölgedir.
- Orta Asya, denizden uzak karasal bir iklime sahiptir. Bölge yüksek düzlükler, dağlar ve ağaçsız steplerle kaplıdır. Bu etkenler Türklerin göçebe bir hayat sürmelerinde ve hayvancılık ile uğraşmalarında etkili olmuştur.

Ana Yurtta Görülen Kültür Merkezleri

Anav:

- Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat çevresinde bulunur.
- Türk kültürünün önemli bir unsuru olan "at" ilk kez bu kültürde görülmüştür.
- Orta Asya'nın en eski kültür merkezidir.

Afanesyevo:

- Altay - Sayan Dağları çevresinde Minusinsk'te bulunur.
- Türklere ait en eski kültür merkezi olarak kabul edilir.
- Konargöçer bir yaşam sürdürülmüştür.
- Taşınabilir sanat eserleri ve madenden eşyalar bulunmuştur.

Andronova:

- Yenisey dolaylarında bulunur.
- Kültür, geniş bir alanda etkili olmuştur.
- Türklerin ataları tarafından meydana getirilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Karasuk:

- Karasuk Nehri (Kırgızistan) civarında bulunur.
- Bu kültürde; demir madeni, birçok bölgeye göre daha erken işlenmeye başlamıştır.
- Tekerlekli, üstü çadırlarla örtülü arabalar kullanılmıştır.
- Atlı göçebe kültürün Orta Asya'ya yayılmasını sağlamıştır.

Tagar:

- Abakan bölgesinde bulunur.
- Kültür mensuplarına "Altaylılar"da denir.
- Türk kültürünün en gelişmiş ve sentezlenmiş halidir.

Orta Asya Türk Göçlerinin Sebepleri ve Sonuçları

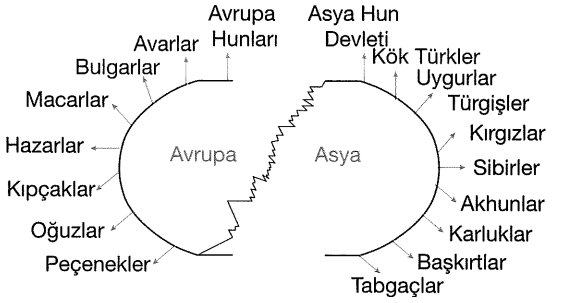
Sebepleri

- İklim koşullarının değişmesi
- Kuraklık
- Hayvan hastalıkları ve otlakların daralması
- Salgın hastalıklar
- Nüfus artışı
- Üretimin, tüketimi karşılayamaması
- Boylar arasındaki mücadele
- Dış baskılar
- Cihan hâkimiyeti düşüncesi
- Özgür ve bağımsız yaşama isteği

Sonuçları

- Türkler, dünyanın farklı bölgelerine yayılmışlar ve bu durum Türk tarihinin bir bütün olarak incelenmesini zorlaştırmıştır.
- Göçler sayesinde, Türk kültürü Avrupa, Afrika ve Asya'ya yayılmıştır.
- Türkler gittikleri yerlerdeki toplumları devlet ve askerî teşkilat gibi alanlarda etkilemişlerdir.
- Geniş bir coğrafya'ya yayılan Türkler, pek çok Türk devleti kurmuştur. Bu durum teşkilatçı yapılarının göstergesidir.
- Türklerin farklı bölgelerde devlet kurmaları Türkler arasında dinî ve kültürel farklılıklar oluşturmuştur.
- Anadolu'ya yönelen Türk boyları İslamiyet'i kabul ederek büyük ve güçlü Türk devletleri kurmuşlardır.
- Avrupa'ya göç eden bazı Türk boyları ise Hristiyanlığı kabul ederek millî benliklerini kaybetmişlerdir.

Orta Asya ve Avrupa'da Kurulan İlk Türk Devletleri

Not

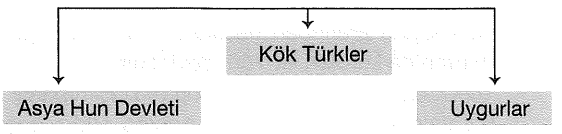
- *Avarlar ve Hunlar hem Asya'da hem de Avrupa'da varlıklarını sürdürmüşlerdir.*
- *İskitler bir Türk devleti olarak değil içinde Türk topluluklarını barındıran bir devlet olarak kabul edilir.*
- *Avrupa'ya giden Oğuzlar ve Peçenekler devletleşememişlerdir.*

İskitler (Sakalar)

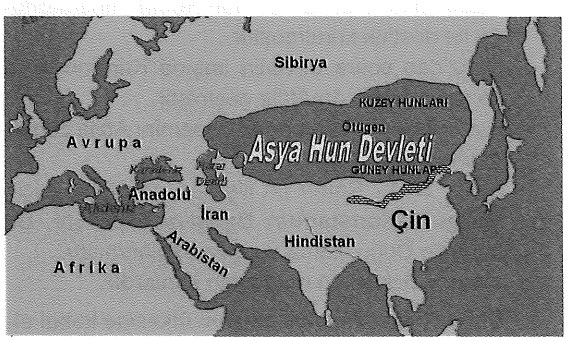
- Orta Asya kökenli atlı göçebe Türk toplulukları tarafından kurulmuştur.
- Kırım, Kafkas, Hazar coğrafyasına hâkim olmuşlardır.
- En önemli hükümdarı **Alpertunga**'dır.
- Firdevsi "*Şehname*" adlı eserinde Alpertunga'dan **Efrasiyab**" adı ile söz etmiştir.
- ***Alpertunga*** ve ***Şu*** destanları İskitlere aittir.
- *Alpertunga* Destanı, İskit ve Pers savaşlarını anlatmıştır.
- "**Tomris**" adında kadın hükümdarları vardır.
- Amazon kadınları, bir süre İskitlerin hâkimiyetinde yaşamışlardır.
- Altın işlemeciliğinde gelişmişlerdir; "**Bozkırın kuyumcuları**" olarak anılmışlardır.
- Ekonomileri hayvancılığa dayalıdır. Yoğurt, çökelek yaparak kımız içmişlerdir. Keçeden yapılmış çadırı, dört tekerlekli araba üzerine yerleştirerek kullanmışlardır.
- Üzengiyi bulmuşlardır.
- **Gök Tanrı** ve Şamanizm inançlarını benimsemişlerdir. Ölülerini kurganlara (mezarlara) mumyalayarak gömmüşlerdir.
- Sanat eserlerinde "Hayvan üslubu"nu benimsemişlerdir.
- Günümüz Yakut Türkleri, İskit soyundan gelmektedir.

t.me/yksyardimcinyedek

Orta Asya'da Kurulan İlk Türk Devletleri

Asya Hun Devleti (Büyük Hun Devleti)

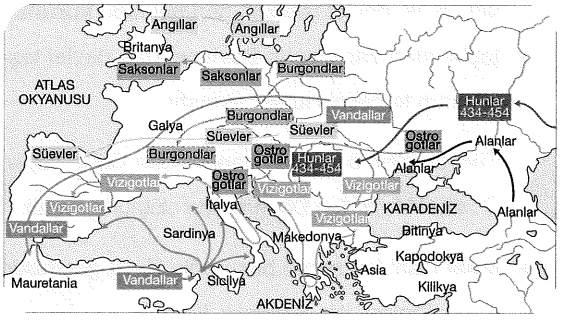

- Orta Asya Türk tarihinin ilk büyük Türk devletidir.
- Orhun ve Selenga nehirleri arasında devlet kurmuşlardır.
- Başkentleri Ötüken'dir. Ötüken "toprak ana" olarak adlandırılmış ve "kutlu vatan" olarak kabul edilmiştir.
- Bilinen ilk hükümdarı Teoman'dır. (MÖ 220 - 209). Bu dönemde Çinliler, Yüe - çiler ve Moğol - Tunguzlarla savaşılmıştır.
- Hun Devleti ve Çin arasında İpek Yolu'na hâkim olmak için uzun mücadeleler yapılmıştır.
- Çin, Hun akınlarını engellemek için imparator Si Huang Dönemi'nde kaleleri birleştirerek Çin Seddi'ni inşa etmiştir.
- Asya Hun Devleti'nin en parlak dönemi Mete Han zamanında yaşanmıştır.
- Mete Han Orta Asya'daki Türk boylarını bir bayrak altında toplamış, böylece Orta Asya'daki Türk siyasi birliği ilk kez kurulmuştur.
- Bu dönemde Çin üzerinde baskı kurulmuş Mete Han Çin'i egemenliği altına alacak gücü olmasına rağmen Çin'i topraklarına katmamış vergiye bağlamıştır. Bunun sebebi kalabalık Çin nüfusu içinde millî benliklerini kaybetmelerinden duyulan endişedir.
- Mete Han zamanında ülke en geniş sınırlara ulaşmış ve İpek Yolu üzerinde de hâkimiyet kurulmuştur.
- Türk askerî teşkilatının temeli olan **Onluk Sistem** de Mete Han Dönemi'nde oluşturulmuş. Böylece ilk disiplinli Türk ordusu kurulmuştur. Mete Han'ın tahta çıkış tarihi olan MÖ 209 Türk Kara Kuvvetlerinin kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir. Onluk Sistem üzerine kurulmuş bu askerî teşkilatlanmayı; Bizans, Moğol, Roma, Çin ve Rusya gibi devletler örnek almıştır. Dünya askerî tarihine önemli katkı sağlanmıştır.
- Ülke yönetimini kolaylaştırmak amacıyla **ikili yönetim anlayışı** Mete Han Dönemi'nde uygulanmış ve devlet işlerinin görüşüldüğü **kurultay** toplantıları yapılmıştır. Böylece Türk devlet teşkilatının temelini Hunlar atmıştır.
- Türk tarihinin önemli destanlarından *Oğuz Kağan Destanı* Mete Han Dönemi'nde oluşturulmuştur.
- Mete Han'dan sonra başa oğlu Ki-ok geçmiştir. Ki-ok Çinliler ile akrabalık kurmak için bir Çin prensesiyle evlenmiştir.
- Çin, Hunlara karşı askerî yoldan elde edemediği zaferi diplomatik yollarla ve bazı casusluk faaliyetleri ile kazanmaya çalışmıştır. Türklere karşı *"Böl, parçala, yönet"* politikasını uygulamıştır.
- Çin, etrikaları neticesinde gittikçe zayıflayan Asya Hun Devleti'nde, Ho-han-yeh ve Çi-çi arasında Çin hâkimiyetini kabul etme ve bağımsızlık konusunda görüş ayrılıkları yaşanmıştır. Kurultay görüşmeleri neticesinde Asya Hun Devleti Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmıştır.
- MÖ 36'da Batı Hunları Çin egemenliğine girmiştir. Doğu Hunları ise Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılmıştır. Güney Hunları, Sienpiler tarafından yıkılmıştır.
- Çin baskısından kaçan Kuzey Hunları, batıya göç ederek Kavimler Göçü'ne sebep olmuşlardır.

t.me/yksyardimcinyedek

Kavimler Göçü (375)

- Çin baskısından kaçan Hunlar batıya doğru göç etmişlerdir.
- Hunlar bu göçleri esnasında bazı kavimleri hâkimiyetleri altına alırken, bazı kavimleri de yurtlarından atmıştır.
- 375 yılında Germen kavimleri olan Ostrogot, Vizigot, Gepit, Vandal gibi kavimlerle karşılaşmışlardır. Romalıların barbar kavim olarak nitelendirdiği Süev, Angil, Sakson, Burgont, Alan, Frank gibi toplumlar da etkilenmiştir.
- Bütün bu kavimler bulundukları yerleri terk ederek batıya doğru bir göç dalgalanması meydana getirmişlerdir. Bu olaya **Kavimler Göçü** denir.

Kavimler Göçü'nün Sonuçları

- Kavimlerin yer değiştirmesinden dolayı Avrupa uzun yıllar karışıklık içinde kalmıştır.
- Göç eden kavimlerin Avrupa'nın çeşitli yerlerine yerleşmesi ile bugünkü Avrupa devletlerinin temeli atılmıştır. (İngiltere, Fransa, İspanya, Almanya)
- Avrupa'nın etnik yapısı değişmiştir.
- Roma İmparatorluğu doğu ve batı olarak ikiye ayrılmıştır (395). Batı Roma, 476 yılında yıkılmış, Doğu Roma, İstanbul merkezli yaşamaya devam etmiştir.
- Karmaşık dönem içerisinde merkezî krallıklar güç kaybetmiş ve **feodalite** (derebeylik) rejimi ortaya çıkmıştır.
- Hristiyanlık yayılmış, kilise ve **skolastik düşünce** önem kazanmıştır.
- İlk Çağ sona ermiş ve **Orta Çağ** başlamıştır.
- Hunlar Avrupa'ya yerleşerek, Türk kültürünü Avrupa'ya taşımışlar ve Avrupa Hun Devleti'ni kurmuşlardır.

Avrupa Hun Devleti (375 – 469)

- Balamir önderliğinde Kavimler Göçü'nü başlatan Hun boyları tarafından Macaristan'da kurulmuştur.
- Avrupa'da kurulan ilk Türk devletidir.
- Türk kültür ve medeniyetini Avrupa'ya taşımışlardır.
- Balamir'den sonra devletin başına Uldız geçmiştir. Uldız Dönemi'nde Anadolu'ya ilk Türk akınları yapılmıştır. Ayrıca "Güneşin battığı yere kadar her yeri zaptedebilirim." sözü Uldız'a aittir.
- Uldız Dönemi'nde Doğu Roma İmparatorluğu baskı altında tutulurken Batı Roma İmparatorluğu ile dostluk kurulmuştur.
- Uldız'dan sonra devletin başına Karaton, Rua ve daha sonra da Attila geçmiştir.
- Avrupa Hunları en parlak dönemini Attila zamanında yaşamıştır.
- Attila, Doğu Roma ile ilişkileri geliştirmek için **Margus (Konstantia) Barışı**'nı yapmıştır. Bu barış ile Doğu Roma vergiye bağlanmıştır.
- Margos Barışı'nın maddeleri şunlardır:
  - Doğu Roma, Hun kaçaklarını ülkesine kabul etmeyecektir.
  - Doğu Roma, Romalı mülteciler ve esirler için fidye ödeyecektir.
  - Doğu Roma, Hun hâkimiyetindeki kavimlerle Hunlara karşı iş birliği yapmayacaktır.
  - Taraflar arasında ticaret devam edecektir.
  - Antlaşma sürekli olacaktır.
  - Doğu Roma'nın, Avrupa Hun Devleti'ne ödediği vergi 300 Libre'den 700 Libre'ye çıkacaktır.
- Attila, Margus Barışı şartlarına uyulmaması üzerine **Balkan Seferleri'ne** çıkmıştır. Seferler sonucunda **Anatolius (Anatolyus) Barışı** yapılmıştır (447). Bu barış ile Doğu Roma'nın ödediği vergi üç katına çıkarılmıştır.
- Attila, Doğu Roma'yı denetim altına aldıktan sonra Batı Roma üzerinde baskı kurmuştur. **Galya Seferi'ne** çıkmıştır (551). Seferlerin devamı üzerine Papa I. Leo'nun ara buluculuk yapması üzerine Attila, Roma'yı işgal etmekten vazgeçmiştir.

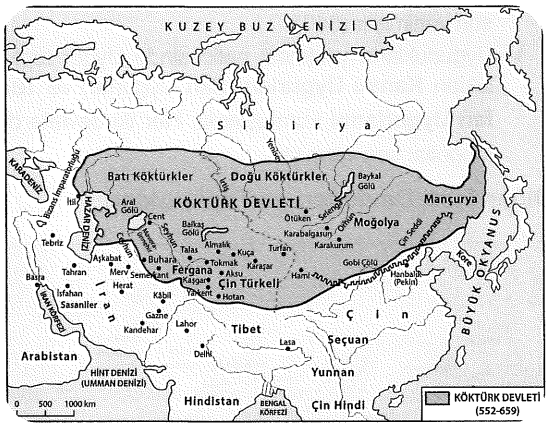
Atilla'nın Roma Seferi'nden Vazgeçme Sebepleri:

- Roma'nın Hristiyanlar için kutsal olması
- Batı Roma'nın Attila'dan aman dilemesi ve onun üstünlüğünü kabul etmesi
- Attila'nın Sasani Devleti üzerine sefere çıkmayı düşünmesi

- Attila, Roma seferinden döndükten sonra hayatını kaybetmiştir Devletin başına oğulları İlek, Dengizik ve İrnek geçmiştir. Bundan sonra devlet dağılma sürecine girmiştir.
- Hristiyanlığı benimseyerek zaman içerisinde millî benliklerini kaybetmişlerdir.

t.me/yksyardimcinyedek

I. Kök Türk Devleti (552 – 659)

- **Aşina** soyundan gelen Kök Türkler, **Bumin Kağan**'ın Avarlara karşı isyanı üzerine, **Ötüken** merkezli kurulmuştur.
- Bumin Kağan "İl Kağan" unvanını almıştır.
- Tarihte "Türk" kelimesini devlet adı olarak kullanan ilk Türk devletidir. Bu durum da milliyetçi bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir.
- Orta Asya'da kurulan Türk devletleri arasında en geniş sınırlara ulaşan devlettir.
- Ülke yönetiminde **İkili Teşkilat Sistemi** uygulanmış, Bumin Kağan ülkenin doğusunu yönetirken, batı bölümünü de kardeşi **İstemi Yabgu** yönetmiştir.
- İstemi Yabgu İpek Yolu'na hâkim olabilmek için Akhunlara karşı Sasaniler ile anlaşarak Akhun Devleti'ne son vermiştir. Daha sonra Sasanilerin İpek Yolu'nu Kök Türklere kapatması üzerine Bizans ile ittiffak kurularak Sasaniler etkisiz hâle getirilmiştir.

Yorum

Kök Türklerin uyguladığı bu politika, denge politikasıdır ve devletlerin dış politikalarının zamana ve şartlara göre değişebildiğini göstermektedir.

- Kök Türkler İpek Yolu'nun kontrolünü uzun süre ellerinde tutmuşlardır. İpek Yolu hâkimiyeti için Çinlilerle de savaşlar yapılmıştır.
- Kök Türk Devleti en parlak dönemini **Mukan Kağan** zamanında yaşamıştır. Bu dönemde Avarlar, Kitanlar ve Kırgızlar hâkimiyet altına alınmıştır.
- Mukan Kağan'dan sonra başa geçen **Tapo Kağan** zamanında Budizm benimsenmiştir. Ancak Budizmi, halka benimsetme çabaları tepki görmüştür. Sonrasında başa geçen **İşbara Kağan** Çin'in asimilasyon politikalarına karşı "çağlardan beri uygulanan Türk töresini değiştirmeye gücüm yetmez." sözlerini söylemiştir.
- Kök Türkler 582 yılında Tardu'nun isyanı sonucunda Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmıştır. Daha sonra her iki kol da Çin egemenliğine girmiştir.
- İlk Türk devletleri arasında madenî parayı ilk kullanan Kök Türkler olmuştur. Yapılan kazılarda Kök Türklere ait birçok para bulunmuştur. Paraların ön yüzünde kağan ve hatun birlikte gösterilmiştir.
- Türkler, I. Kök Türk Devleti'nin yıkılışından sonra 50 yılı aşkın bir süre Çin esaretinde yaşamak zorunda kalmıştır. Türkler bağımsızlıklarını tekrar kazanmak için birçok kez ayaklanmışlardır. Bu ayaklanmalardan biri de Çin sarayını basmak amacıyla yapılan **Kürşad Ayaklanması**'dır. Bu ayaklanma başarısız olsa da Türklerin bağımsızlığına olan inancını tazeleyen bir kahramanlık olarak tarihe geçmiştir.

II. Kök Türk Devleti (Kutluk Devleti) (682 – 744)

- Çin egemenliğinde yaşamak istemeyen Türkler 682'de **Kutluk Kağan** önderliğinde ayaklanarak tekrar bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır. Kutluk Kağan Türk boylarını yeniden birleştirdiği için "derleyen, toparlayan" anlamına gelen "**İlteriş**" unvanını almıştır.
- II. Kök Türk Devleti'nin kuruluşunda **Vezir Tonyukuk**'un büyük katkıları olmuştur. Tonyukuk; Kutluk Kağan, Kapgan Kağan ve Bilge Kağan dönemlerinde vezirlik yapmış önemli bir devlet adamıdır. Vezirlik makamının oluşturulması da devlet örgütlenmesine önem verildiğinin göstergesidir.

Not

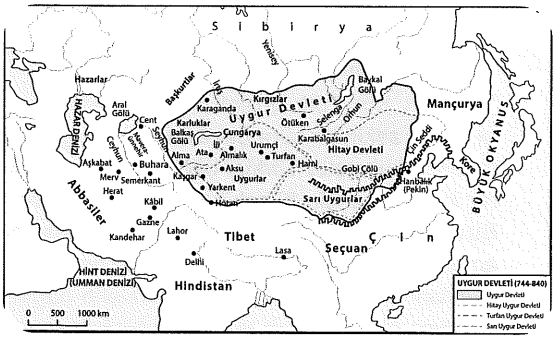
Vezir Tonyukuk Apa Tarkan unvanını almıştır. "Kök Türklerin Bismarkı" olarak da tanımlanır.

- İlteriş Kağan'dan sonra tahta kardeşi Kapgan Kağan geçmiştir. Kapgan Kağan, Türk boylarını hâkimiyet altına almıştır. Ancak Kapgan Kağan'ın sert tutumu devlete bağlı boyların isyan etmesine neden olmuştur. Kapgan Kağan Bayırku Türklerinin saldırısı sonucunda öldürülmüştür.
- İnel Kağan'ın kısa süren kağanlığından sonra Bilge Kağan tahta geçmiştir.
- Devlet en parlak dönemini Bilge Kağan zamanında yaşamıştır. Bilge Kağan ülkeyi kardeşi **Kül Tigin** ile birlikte idare etmiştir. Basmil, Karluk, Kırgız ve Türgişler gibi pek çok Türk boyu tekrar Kök Türk hâkimiyetine alınmıştır.
- Türklerde ilk millî alfabe (Orhun / Kök Türk Alfabesi) Kök Türk Devleti tarafından oluşturulmuştur. Kök Türk alfabesi 4 tanesi ünlü olmak üzere 38 harften oluşmaktadır.
- Bu dönemde Bilge Kağan, Kül Tigin ve Vezir Tonyukuk adına Türk tarihinin bilinen ilk yazılı eseri *Orhun Kitabeleri* dikilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Bilge Kağan'ın ölümünden sonra zayıflayan Kök Türk Devleti'ne Karluk, Basmil ve Uygur Türk boyları son vermiştir.

Uygur Devleti (744 – 840)

- Orhun ve Selenga bölgesinde yaşayan Uygurlar, Karluk ve Basmil boyları ile birlikte II. Kök Türk Devleti'ne son vermiştir.
- Uygur Devleti'nin kurucusu **Kutluk Bilge Kül Kağan**'dır.
- Ötüken'de kurulan Uygurlar merkezlerini daha sonra **Ordubalığ'a** (Karabalgasun) taşımıştır.
- Uygurlar en parlak dönemini Moyen - Çur zamanında yaşamıştır. **Moyen - Çur** Talas Savaşı sırasında Çin'de çıkan isyanların bastırılmasında Çin'e yardımcı olmuştur.
- Moyen - Çur'un ölümü üzerine devletin başına oğlu Bögü Kağan geçmiştir.
- Bögü Kağan, Çin ve Tibet üzerine seferler düzenlemiştir. Loyang Seferi sırasında Mani dinini tanıyan Bögü Kağan Manihaizm inancını kabul etmiştir. Bu din, et yemeyi ve savaşmayı yasaklamıştır.

DİKKAT!

⇒ *Mani Dininin Kabul Edilmesiyle;*

⇒ *Uygur hükümdarları "Ay Tengri" unvanını kullanmaya başlamıştır.*

⇒ *Yerleşik hayata geçinmiştir.*

⇒ *Köyler kurulmuş, tarımsal üretim başlamış ve su kanalları yapılmıştır.*

⇒ *Kent kültürü oluşmuştur.*

⇒ *Savaşçı özellikleri zayıflamıştır.*

⇒ *Tapınakların, şehir ve kasabaların inşası ile mimari hayat başlamıştır.*

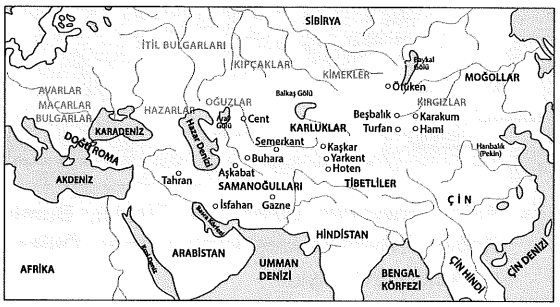
⇒ *Mimari hayat ile birlikte fresk, çini ve duvar sanatı gelişmiştir.*

⇒ *Resim ve heykelcilik gelişmiştir.*

⇒ *Mani dininin tanıtımı için kitaplar yazmışlar, kâğıt ve matbaayı kullanmışlardır.*

- Bögü Kağan'dan sonra başa geçen Bağa Tarkan zamanında ülke zayıflamış ve Uygurlara Kırgızlar son verilmiştir (840)
- Uygurlukların yıkılması neticesinde Uygur toplulukları **Kansu Uygurları** (Sarı Uygurlar) ve **Turfan Uygurlarını** kurmuşlardır. Her iki devlete de Moğollar son vermiştir.

Diğer Türk Devletleri ve Toplulukları

Avarlar (Juan Juanlar – Aparlar)

- Asya Hun Devleti'nin yıkılmasıyla Moğolistan'da kurulmuşlardır. Asya hâkimiyeti Kök Türklerin son vermesiyle batıya göç etmişlerdir.
- Avrupa'da **Bayan Han** önderliğinde büyük bir devlet kurmuşlardır.
- Tarihte İstanbul'u kuşatan ilk Türk devletidir. Kuşatmalarda Sasaniler ile iş birliği yapmışlardır.
- Slavları ve Germenleri askerlik ve devlet idaresi alanlarında alanlarında etkilemişlerdir.
- Üzengi, Avarlar aracılığı ile Avrupa'ya taşınmıştır.
- Hristiyanlığı benimseyip Slavlaşarak millî benliklerini kaybetmişlerdir.
- Avarlara **Franklar** son vermiştir.

Bulgarlar

- Bulgarlar, Hun ve Ogur Türklerinin kaynaşmasıyla oluşmuştur. **Kubrat** tarafından Kafkasların kuzeyinde Bulgar Devleti kurulmuş ancak Hazarlar devlete son vererek Bulgarların dağılmasına sebep olmuştur. Dağılmaları ile İtil Bulgarları ve Tuna Bulgarları kurulmuştur.
- İtil Bulgarları: Volga (İtil) Nehri civarında Otuz Ogurlarca kurulmuştur. **Almış Han** Dönemi'nde ticaret aracılığı ile İslamiyet'i tanımış ve benimsemişlerdir. İslamiyet'i daha yakından tanımak için Abbasilerden din adamı istemişlerdir ve Abbasilerin gönderdiği heyet içinde ünlü Seyyah İbn-i Fadlan da yer almıştır. İtil Bulgarlarına Altın Ordu Devleti son vermiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

DİKKAT *İtil Bulgarları, ilk Türk-İslam Devleti olarak kabul edilir.*

- Tuna Burgarları: Tuna Nehri boylarında Asparuh tarafından kurulmuştur. **Boris Han** Dönemi'nde Hristiyanlığı benimsemişler ve öz benliklerini kaybetmişlerdir. Tuna Bulgarları İstanbul'u da kuşatmıştır.

Hazarlar

- Hazarlar, I. Kök Türk Devleti'nin doğu kanadının yıkılması ile Kafkaslar Bölgesi'nde kurulmuştur.
- Egemen oldukları dönemde huzur ve güvenliği sağladıkları için bu dönem "**Hazar Barış Çağı**" olarak adlandırılmıştır.
- Rus prensliklerini devlet yönetimi ve ordu teşkilatında etkilemiştir.
- **Musevilik** inancını kabul eden ilk ve tek Türk devletidir.
- Müslüman Araplar ile savaşan Hazarlar, Hz. Osman Dönemi'nde, Belencer Savaşı ile İslamiyet'in yayılmasını durdurmuşlardır.
- Emeviler ve Peçenekler ile de mücadele etmişlerdir.
- Ülkelerinde farklı dinlere ibadet özgürlüğü tanımışlar; mahkemelerinde, Hristiyan, Müsüman ve Musevilere temsilci bulundurma hakkı vermişlerdir. Bu durum hoşgörülü yapılarının göstergesidir.
- Hazar Hakanlığına Ruslar son vermiştir.

Macarlar

- Fin-Ugor ve Onogur kavimlerinin kaynaşması ile **Arpad** tarafından Macaristan'da kurulmuşlardır.
- Arpad'ın, Attila soyundan geldiğine inanılmaktadır.
- XI. yüzyılda Hristiyanlığın Katolik mezhebini kabul ederek millî benliklerini kaybetmişlerdir.
- Slavlara karşı mücadele ederek, Slav birliğinin oluşmasına engel olmuşlardır.
- Germenlerin Balkanlara hâkim olmasını önlemişlerdir.
- 1526'da Mohaç Meydan Savaşı ile Osmanlı hâkimiyetine girmişlerdir.
- Türk tarihi üzerine araştırmalar yapmak için **Türkoloji Enstitüsü**nü kurmuşlardır.

Peçenekler

- Talas Savaşı'nda (751) Volga boylarına gelerek yerleşmişlerdir.
- Ruslarla mücadele ederek, Rusların güneye inmesine engel olmuşlardır.
- Bizans ordusunda ücretli askerlik yapmışlar ve 1071 Malazgirt Savaşı'nda taraf değiştirerek Selçuklu ordusuna katılmışlardır. Selçukluların savaşı kazanmalarında önemli rol oynamışlardır.
- Bizans'a karşı İzmir'de kurulmuş olan Çaka Beyliği ile işbirliği yapmışlardır.
- Bizans ise Peçeneklere karşı Kıpçaklarla iş birliği yapmış ve Kıpçaklar, Peçeneklere 1091'de **Lebunium Savaşı** ile son vermiştir.
- Balkanlar ve Orta Avrupa'ya yayılan Peçenekler Hristiyanlığı kabul ederek millî benliklerini kaybetmişlerdir.

Kıpçaklar (Kumanlar)

- X. yüzyılın sonlarına doğru ana yurttan göç eden Kumanlar, Balkaş Gölü ve İrtiş Nehri dolaylarına yerleşmişlerdir.
- Ruslarla mücadele ederek Rusların Karadeniz'e inmesine engel olmuşlardır. Bu mücadeleleri Rusların ***İgor Destanı***'na konu olmuştur.
- Peçeneklere son veren Kıpçaklar, Oğuzlarla da uzun süren savaşlar yapmışlardır. Oğuzlarla mücadeleleri ***Dede Korkut Hikâyeleri***'ne konu olmuştur.
- Hristiyan rahipler, Kıpçaklara Hristiyanlığı anlatabilmek için ***Codex Cumanicus*** adlı bir Kıpçak sözlüğünü yazmışlardır.
- Moğollarla yaptıkları **Kalka Muharebesi**'nde yenilerek yıkılma sürecine girmişlerdir.
- Eyyûbi ve Memlûk ordusunda görev almışlardır.
- Moğolların Türkleşmesinde ve Romenlerin kültür hayatında etkili olmuşlardır.

Oğuzlar

- Yirmi dört boydan oluşan Oğuzlar, Kök Türk ve Uygurların hâkimiyeti altında yaşamışlardır.
- Oğuz adı, ilk olarak Orhun Yazıtları'nda geçmektedir.
- Uygurların dağılması ile Oğuzlar, Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlara gelmişlerdir. Balkanlara yerleşen Oğuzlar, Uz adını almıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Romanya'daki Oğuzlara da **Gagavuz** denmiştir.
- Oğuzların bazı boyları ise güneye inerek İslamiyet'i, kabul etmiştir. İslamiyet'i, benimseyen Oğuzlara **Türkmen** denmiştir.
- Balkanlara yerleşip Uz adını alan bazı Oğuz boyları Bizans egemenliğine girmiştir. Malazgirt Savaşı'nda Peçenekler gibi Bizans ordusundan Selçuklu tarafına geçmişlerdir.
- İslamiyet'i kabul eden Oğuz boyları, Büyük Selçuklu, Türkiye Selçuklu, Osmanlı Devleti gibi Türk tarihinin güçlü devletlerini kurmuşlardır.

Türgişler

- Kök Türk hâkimiyetinde yaşayan Türgişler, Kök Türklerin yıkılması ile bağımsız olmuşlar ve Issık Gölü dolaylarına yerleşmişlerdir.
- Bilinen ilk hükümdarı **Baga Tarkan**'dır.
- Baga Tarkan, kendi adına para bastıran ilk Türk hükümdarıdır.
- Türgişlerin en önemli özelliği tam olarak yerleşik bir hayat yaşamış olmalarıdır.
- Sulu Kağan Dönemi'nde Emevilerle mücadele etmişler, İslamiyet'in yayılmasına ve Orta Asya'nın Arapların eline geçmesine engel olmuşlardır.
- Bir müddet sonra zayıflayan Türgişler, **Sarı Türgişler** ve **Kara Türgişler** olarak ikiye ayrılmışlardır. Türgişlere Karluklar son vermiştir.

Karluklar

- Uygur ve Basmil boylarıyla ortak hareket ederek II. Kök Türk Devleti'nin yıkılmasında rol oynayan Karluklar, Talas Nehri dolaylarında devlet kurmuşlardır.
- Talas Savaşı'nda (751). Abbasilerin yanında yer alarak savaşın kazanılmasında etkili olmuşlardır.
- Talas Savaşı'ndan sonra İslamiyet'i kabul etmişler ve Orta Asya'da İslamiyet'i kabul eden ilk Türk topluluğu Karluklar olmuştur.
- Karluklar, bir müddet sonra Moğolların egemenliği altına girmişlerdir. Moğol hâkimiyetine giren ilk Müslüman Türk boyudur.
- Orta Asya'da ilk Müslüman Türk devleti olan Karahanlıların kurulmasında da etkili olmuşlardır.

Akhunlar (Eftalitler)

- Asya Hun Devleti'nin dağılmasının ardından güneye göç eden Hun boyları tarafından Afganistan dolaylarından kurulmuşlardır.
- Türk kültürünün Afganistan ve Hindistan'a taşınmasında önemli rol oynamışlardır.
- İran'da **Mazdek İsyanı**'nın bastırılmasında Sasanilere yardımcı olmuşlardır.
- İpek Yolu hâkimiyeti için Sasaniler ile karşı karşıya gelmiş ve Sasanilerin Kök Türklerle yaptığı ittifaka karşı mücadeleler vermişlerdir.
- Akhunlara Kök Türk Devleti son vermiştir.

Sabirler (Sibirler)

- Eski dönemlerde Asya Hun Devleti'ne bağlı olan Sabirler, daha sonra Ural - Altay Dağları'na yerleşmişlerdir.
- **Buğarık** adında kadın hükümdarları olmuştur.
- **Balak Han** Dönemi'nde Anadolu'ya Türk akınları yapmışlardır.
- Bir müddet sonra önce Kök Türklerin daha sonra da Hazarların egemenliği altına girmişlerdir.

Tabgaçlar

- Asya Hun, Devleti'nin dağılması ile kurulan Türk devletlerindendir.
- Budizm'i benimseyerek din değiştiren ilk Türk devleti olmuştur.

Başkırtlar

- Ural Dağları dolaylarında yaşarken daha sonra Moğol egemenliğine girmişlerdir.
- Altın Orda Devleti'nin egemenliğindeyken İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- Bağımsızlık mücadeleleri Rusya tarafından şiddetle bastırılmıştır.
- Günümüzde Rusya Federasyonu'na bağlıdırlar.

Kimekler

- Kök Türk egemenliğinden koparak İrtiş Nehri dolaylarında kurulmuşlardır.
- Daha sonra Moğol, Kitan egemenliğinde yaşamışlardır.
- Ülke, illere ayrılarak hakan soyundan gelen "tutug"lar tarafından idare edilmişlerdir.

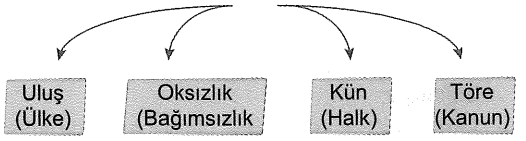
t.me/yksyardimcinyedek

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK

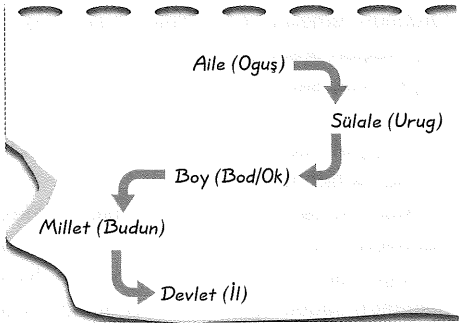
Devlet Yönetimi

- İslamiyet öncesi Türk devletleri göçebe bir hayat yaşadığı için devlet, boylar federasyonu şeklinde örgütlenmiştir.
- Boylar, iç işlerinde serbest, dış işlerinde devlete bağlı hâle getirilmiştir.

Türk Devletlerinin Dayandığı Dört Temel Unsur

Türk Devletlerinde Yapılanma

- Türklerde devlet, "il" (el) olarak tanımlanmıştır. Devlet, **budun** (millet), **boy** (bod-ok), **urug** (sülale) ve **oguşlar**dan (aile) oluşur. "Budun" devletin kurucusu ve temel unsurudur. En küçük siyasi birim ise "boy"dur.
- İlk Türk devletlerinde hükümdarlık yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılmıştır. Bu anlayışa **kut** denilmiştir. Kutun kan yoluyla babadan oğula geçtiğine ve hanedanın bütün erkek üyelerinde olduğuna inanılmıştır.
- Kut anlayışına bağlı olarak ortaya çıkan durumlar şunlardır:
  - Saltanat ve hanedan anlayışının ortaya çıkması
  - Hanedan ailesinin saygınlığının yüksek olması
  - Hükümdarın her erkek çocuğunun hükümdar olma hakkının olması
  - Düzensiz veraset anlayışının olması
  - Devletin hanedan ailesinin ortak malı olarak kabul edilmesi
  - Taht kavgalarının yaşanması
  - Devletin kısa sürede parçalanması
  - İkili Teşkilat Sistemi'nin uygulanması
- Gök Tanrı, hükümdara ayrıca iktisadi güç anlamına gelen **ülüş** ve **küç** bağışlamıştır. Ülüş ile Gök Tanrı Türk ülkesine bolluk bereket bağışlamış, kağan da bu bağışı halkına adaletli bir şekilde dağıtmıştır. Küç ise Gök Tanrı'nın kağanın savaş yeteneğini artırması ve onun savaşlarda başarılı olmasını sağlaması anlamına gelir.

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde

Hükümdarın Unvanları	Hükümdarın Görevleri	Hükümdarlık Sembolleri
• Han	• Devleti adaletli yönetmek	• Otağ (çadır)
• Hakan	• Orduya komuta etmek	• Örgin (taht)
• Kağan	• Töreyi uygulamak	• Tuğ (sancak)
• İdikut	• Halkın refahını sağlamak	• Nevbet (davul)
• İlteber		• Yarlıg (ferman)
• Erkin		• Kur (Kemer)
• Ay Tengri		• Kotuz (sorguç)
• Tanhu		• Kılıç
• Şanyü		• Kamçı
		• Yay

- Devlet **İkili Teşkilat Sistemi**'ne göre yönetilmiştir. Bu teşkilatlanmaya göre ülke, Kuzey - Güney, Doğu - Batı veya Sağ - Sol olarak ikiye ayrılmıştır.
- İkili Teşkilat Sistemi'nde kağan doğuda otururken, batı tarafının yönetimi yabgu unvanı ile hükümdar ailesinden bir kişiye bırakılmıştır. Yabgu unvanlı yönetici, doğudaki kağana bağlı olarak batı kanadını yönetmiştir.

Yorum

İkili Teşkilat Sistemi, Türk devletlerinde federal bir sistemin olduğunu ve merkeziyetçi bir yapının bulunmadığını gösterir. Bu sistemin uygulanmasında ülkenin yönetimini kolaylaştırmak, hanedan üyelerini devlet yönetimine katmak, taht kavgalarını önlemek etkili olmuştur. Sistemin olumsuz yanı ise devlet zayıfladığında ülkenin parçalanmasına zemin hazırlamasıdır.

- Hükümdarın eşlerine **katun (hatun)** denmiştir. Hatun, kağan olmadığında devlet başkanlığı yapmış elçi kabulünde bulunmuş ve kurultay toplantılarına katılmıştır. Bu durum ülke yönetiminde hatunların da söz sahibi olduğunu göstermektedir.
- Hükümdarın erkek çocuklarına **tigin** denir. Tiginler devlet yönetimi konusunda tecrübe kazanmaları için bölgelere "şad" unvanı ile yönetici olarak gönderilmiştir. Tiginleri eğiten kişi ise **atamandır**.

t.me/yksyardimcinyedek

- Türk devletlerinde kağanın yanında devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı **Kurultay** (Toy, Keneş, Kengeş) adında meclis bulunmaktadır.
- Kurultaya; kağan, hatun vezirler, boy beyleri ordu komutanları katılmıştır. Kurultay üyelerine **Toygun** denilmiştir. Oturulan yer ise **orunluk** (makam) olarak adlandırılmıştır ve oturma düzeni hiyerarşiktir.
- Kurultayda son söz kağana ait olduğu için, Kurultay danışma meclisi özelliği taşımaktadır.
- Bazı durumlarda Kurultayın kağanın kararlarını kabul etmediği de olmuştur.
- Kurultay, kağan başkanlığında toplanmış ancak kağan olmadığı zamanlarda **aygucı** başkanlık etmiştir.
- Kurultayın kağanı seçme veya görevden alma, savaşa karar verme, hayvan sayımı yapma, dinî sorunları görüşme, üst düzey yöneticileri yargılama gibi görev ve yetkileri vardır.
- Kurultay genellikle yılda üç kez toplanmış ancak olağanüstü durumlarda da toplandığı olmuştur.
- Kurultayın her zaman toplanması mümkün olmadığından alınan kararların uygulanmasını sağlamak ve takip etmek için **buyruk**lardan (bakan) oluşan bir hükûmet görev yapmıştır. Bu hükûmete **ayukı** denmiştir. Ayukının başında **aygucı** bulunur.
- Kurultay yasama, ayukı da yürütme görevini üstlenmiştir.

Not

Diğer Türk devletlerinde de benzer işlevlere sahip kurul ve meclisler bulunmaktadır.
Avrupa Hunları → Seçkinler Meclisi
Tabgaç Devleti → Nazırlar Meclisi
Hazar Hakanlığı → İhtiyarlar Meclisi
Peçenekler → Komenton
Tuna Bulgar Devleti → Millet Meclisi

Ülke Yönetimindeki Önemli İdareciler

Buyruk: Bakan	**Tamgacı:** Dış işlerinden sorumlu kişi, mühürdar
Yabgu: Hükümdarın kardeşi	**Şad:** Haredan üyeleri
Ataman/İnal: Tiginleri eğiten kişi	**Tarkan:** Komutan
Tigin (Tekin): Şehzade Hükümdar çocuğu	**Tudun:** Vergi işinden sorumlu görevli
Ayyukı: Hükûmet	**Yorguç:** Yargıç
Aygucı/Üge: Başbakan	**Ağılıg:** Hazine görevlisi
Bitigci: Yazışmalardan sorumlu görevli	**Apa:** Saray görevlisi
Tutuk: Askerî vali	

Ordu

- Eski Türklerde göçebe hayat, Türklerin savaşçı karakterini artırmış ve askerlik günlük hayatın bir parçası kabul edilmiştir.
- **Ordu – millet anlayışı** egemen olmuş ve kadın erkek herkes asker sayılmıştır.
- İlk disiplinli Türk ordusunu Mete Han kurmuştur. Mete Han **ıslıklı oku** bulmuş ve orduyu Onluk Sistem'e göre teşkilatlandırmıştır.
- Yani ordu, tümenbaşı, binbaşı, yüzbaşı ve onbaşı şeklinde sınıflandırılarak idare edilmiştir. On bin atlıdan oluşan askerî birliğe **tümen** denilmiştir.
- Mete Han'ın tahta çıkış tarihi olan MÖ 209 Türk Kara Kuvvetlerinin kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir.
- Ordu "**sü**"; asker; "**böri**" olarak adlandırılmıştır. Kağan, ordu komutanıdır. **Tarkan** ve **sübaşı** kağana yardımcı komutanlardır.
- Ordunun temelini atlı askerler oluşturmuş ve savaş araçları arasında; ok, yay, kılıç, kalkan, gürz, tolga, eyer, sadak, mızrak, kargı, kemer bulunmuştur.
- At, Kaşgarlı Mahmut tarafından "Türk'ün Kanadı" olarak tanımlanmıştır.
- Türkler "at"dan daha iyi faydalanabilmek için pantolon, potin, deri kuşağını icat etmiştir. Üzengi, nal, gem ve eyer "at"ın daha iyi kullanılmasını sağlamıştır. Üzengiyi bulan iskitlerdir. Avrupa'ya taşıyan ise Avarlardır.
- Türkler savaşlarda "**Sahte Ricat**, "**Hilal – Turan**" taktiklarini uygulamıştır.
- Sahte Ricat; düşman kuvvetlerini yanıltmak için ordunun orta kısmının taktiksel geriye çekilmesidir. Bu durum ordunun hilal şeklini almasına neden olmuştur. Ordunun sağ ve sol kanatlarının da yarım daire olarak düşmanı içine almasıyla "turan" oluşmuştur. Bu taktik "**Kurt Kapanı**" olarak da adlandırılmıştır.
- Türklerde Hazar Hakanlığı hariç ücretli ordu görülmemiştir. Peçenekler ve Oğuzlar Bizans'da ücretli askerlik yapmışlardır.

Not

- *Kara Kuvvetlerinin kuruluşu, MÖ 209;*
- *Deniz Kuvvetlerinin kuruluşu, 1081;*
- *Jandarma Genel Komutanlığının kuruluşu, 1839;*
- *Emniyet Genel Müdürlüğünün kuruluşu, 1845;*
- *Hava Kuvvetlerinin kuruluşu, 1911 olarak kabul edilmiştir.*

t.me/yksyardimcinyedek

Sosyal Hayat

- Türklerde, toprakların mülkiyetinin devlete ait olması ve göçebe hayatın etkisiyle sosyal sınıf farkı oluşmamıştır.
- Göç hayatı, yazın otlakların bol olduğu yaylaklar ile kışın korunaklı bir yer olan kışlaklar arasında gerçekleşmiştir. Bu göçebe hayat "**bozkır kültürü** veya "**atlı nomad kültürü**" olarak tanımlanmıştır.
- At ve atlı araba, Türk göçlerini kolaylaştıran unsurlar olmuştur.
- Atı evcilleştiren ilk millet olan Türkler atın etinden ve sütünden yararlanmışlardır. At sütünden "kımız" adı verilen içecek yapmışlardır.
- Baharın gelişi şölenlerle kutlanmış **toy** adı verilen şölenlerde kurbanlar kesilip, yarışlar düzenlenmiştir. Şölenlerde **hanı yağma** geleneği uygulanmıştır. **Yengi Kün** ismiyle geçen bayram, Türk halkı tarafından **Nevruz, Nevruzi Sultani** ya da **Bahar Bayramı** gibi isimlerle anılmıştır. Şölenler ve bayramlar Türklerde toplumsal dayanışmanın artmasını sağlamıştır.
- Türklerde tek eşlilik esas alınmış, çeyiz ve başlık parası uygulamaları da yer almıştır. Türklerde at yarışları, güreş, cirit, kılıç oyunu,ve çevgen gibi etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Uygurlar Dönemi'nde orta oyununa da rastlanmıştır.

Göçebe Hayatın Etkileri

- Siyasi: Boylar Federasyonu örgütlenmesi
- Ekonomik: Temel geçim kaynağının hayvancılık olması
- Askerî: Savaşçı karakterlerinin gelişmesi
- Edebiyat: Sözlü edebiyat ürünleri
- Sosyal: Sosyal sınıf farklılığının olmaması
- Hukuk: Kısa süreli hapis cezaları
- Sanat: Mimari yoktur. Taşınabilir sanat eserleri

Yerleşik Hayata Geçen İlk Türk Devleti Uygarlardır

- Ekonomik: Tarım başlamıştır.
- Sanat: Mimari eserler yapılmıştır.
- Askerî: Savaşçı karakterleri zayıflamıştır.
- Hukuk: Töre yazılı hâle getirilmiştir.

KAVRAM BİLGİSİ

Ög: Anne
Kang: Baba
Yumuş: Çeyiz
Törün: Düğün yemeği
Yurt/keregü: Çadır
Kalıng: Başlık parası
Evdeş: Eş

Ekonomik Hayat

- Orta Asya'nın iklimi ve coğrafi koşulları, Türklerin göçebe yaşayarak hayvancılıkla uğraşmalarında etkili olmuştur.
- Türkler at, koyun, sığır, deve gibi hayvanlar yetiştirmişlerdir. Ticarette hayvansal ürünler ihraç edilirken, arpa, buğday, darı gibi tarım ürünleri ve ipek ithal edilmiştir.
- Türklerde hayvancılığın etkisi ile dokumacılık da gelişmiştir.
- Eski Türklerde tarım yalnızca akarsu boylarında küçük çaplı olarak yapılmıştır. Uygurların yerleşik yaşama geçmesi ile tarımsal faaliyetler artmıştır.
- Tarımsal faaliyetlerin gelişmesi için su kanalları yapılmıştır.
- Uygurların yerleşik hayata geçmeleri ile tarım gelişmiştir. Türklerin tanıdığı ilk tarım ürünü yonca iken, ilk gıda maddesi darıdır.
- Türk devletleri ticarete de önem vermiştir. Asya Hunları, ticaretin güven içinde yürütülmesini sağlamak için serbest ticaret pazarlarını kurmuşlardır.
- Türkler, Bizans ve Sasaniler ile ticaret yapmışlar, önemli ticaret yolları olan İpek Yolu ve Kürk Yolu'na hâkim olmak için mücadele etmişlerdir.
- İlk Türk devletlerinin ekonomik hayatında madencilik de önemli yere sahiptir.
- Eski Türklerde para olarak hükümdarın mührünün bulunduğu "**kamdu**" adı verilen bir bez parçası kullanılmıştır. İlk madenî parayı basan Türk devleti, Kök Türklerdir.
- Kendi adına para bastıran ilk Türk hükümdarı ise Türgiş kağanı, Baga Tarkan'dır.
- Uygurlar Dönemi'nde, "**çav**" adıyla kâğıt para kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca değişim aracı olarak çek de kullanılmıştır.
- Uygurların yerleşik hayata geçmesi ile alışveriş hukuku ile ilgili uygulanan faiz, borç gibi uygulamalar Türklerde bankacılığın temeli olarak kabul edilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

KAVRAM BİLGİSİ

Satir: Diske benzeyen gümüş para
Yarmak: Madenî para
Çav: Uygurlarda kâğıt para
Böz / Kuanpo: Uygurlarda para yerine kullanılan mühürlü kumaş
İmga: Kök Türklerde vergi tahsildarı
Ağıcı: Uygurlarda vergi tahsildarı

Hukuk

- İslamiyet öncesi Türklerde hukuk kuralları göçebe hayatın etkisi ile "yazılı" değil "sözlü" olarak gelişmiştir. Gelenek ve göreneklerden oluşan bu sözlü kurallara **töre** adı verilmiştir. Yöneten ve yönetilenler arasındaki kurallara da **tüz** denilmiştir.
- Törenin oluşmasında kağanın emirleri, kurultay kararları ve gelenek - görenekler etkili olmuştur.
- Törenin değişmez unsurları; **adalet (könilik)**, **iyilik (uzluk)**, **eşitlik (tüzlük)**, **insanlık (kişilik)** dir.
- Yere, zamana ve şartlara göre töre, kurultay onayı ile kağan tarafından değiştirilebilmiştir.
- Töreye kağan dâhil herkes uymak zorundadır.
- Törelerden söz eden ilk yazılı belgeler, Orhun Kitabeleri'dir.

Yorum

Töre kelimesi, Orhun Kitabeleri'nde on bir yerde geçmektedir. Bu yerlerden altısında töre ve il (devlet) beraber yer almaktadır. Bu durum ülke yönetiminde "adalet"e çok önem verildiğinin göstergesidir. Türklerde, "İl gider, töre kalır." cümlesiyle; devlet organizasyonunun, siyasi gelişmeler neticesinde sona ermesi hâlinde "töre"nin yok olmayacağını ortaya koymaktadır.

- Türklerde göçebe hayatın etkisi ile hukukta cezalar kesin hükümlü olmuştur. Hükümdara karşı gelmek, adam öldürmek ve savaştan kaçmak gibi suçların cezası ölüm iken hapis cezaları ise yine göçebe hayatın etkisi ile kısa süreli olmuştur.
- Türk devletlerinde adalet sisteminin başında kağan vardır. Adli teşkilat **yargu** adı verilen siyasi meselelerle ilgilenen yüksek mahkeme ile adi suçlara bakan (hırsızlık, yalan, vb.) yerel mahkemelerden oluşmuştur.
- Yargıya hükümdar; yerel mahkemelere ise **yargucu / yargan** başkanlık etmiştir. Hukukun üstünlüğü ve herkes için eşit uygulanması anlayışı hâkimdir. Hukuk kuralları, teokratik (din esaslı) değil laiktir.
- Uygurların yerleşik hayata geçmesi ile birlikte töre yazılı hâle getirilmiştir. Uygurlarda aile, evlat, iş, ortaklık, kiralama, faiz, vakıf sözleşmelerine yer verilmiştir.
- Cengiz Han, Türk töresini bir araya getirerek **Yasaname-i Büzürg**'ü (Cengiz Yasası'nı) oluşturmuştur.

Din ve İnanış

- Göçebe hayatın etkisi ile Türklerde farklı din ve inanışlar görülmüştür.
- Türklerin en eski inançlarından birisi **totemizm**dir. Başta "kurt" ve "kartal" olmak üzere bazı hayvanların kendilerini koruduğuna inanmışlardır. Kutsal sayılan hayvana ise **ongun** adı verilmiştir.
- Eski Türkler tabiatta bulunan bazı unsurları da kutsal kabul etmişlerdir. Güneş, Ay, yıldız, dağ, kaya, orman gibi unsurların kutsallığına inanmışlardır. Doğada kutsal saydıkları yerlere **iduk** denilmiştir. Bu inanca **Doğalar Kültü** denilmiştir.
- İslamiyet öncesi Türkler, ölmüş büyüklerin ruhlarının kişileri koruduğuna inanmışlar atalarından kalan hatıraları da kutsal saymışlardır. Bu inanca **Atalar Kültü** denilmiştir.
- Şamanizm inancının da görüldüğü Türklerde **kam** ya da **baksı** denilen din adamları, bulunmuş ancak imtiyazlı bir sınıf olmamışlardır. Din adamları, doğa üstü güçleri yönlendirmek için dinî törenler yapmışlardır.
- Eski Türklerde en yaygın inanış olarak görülen ve Türklerin asıl dini olarak kabul edilen **Gök Tanrı** inancıdır. Tek bir yaratıcı olduğuna ve onun da gökte olduğuna inanılmıştır. İnsanlara yol gösteren, cezalandıran ve ödüllendiren ulu bir varlıktır.
- Türkler, ölümden sonra yaşamın olduğuna inanmışlar cenneti **Uçmağ** cehennemi **Tamu** olarak isimlendirmişlerdir. Ölüler eşyalarıyla birlikte gömülmüş ve cesedin çürümemesi için de mumyalama işlemi yapılmıştır. Bütün bunlar Türklerde **ahiret inancı** olduğunu göstermektedir.
- **Kurgan** adı verilen oda şeklinde mezarlar yapmışlardır. Kurganların başına ölenlerin, hayatta iken öldürdüğü düşman sayısınca **babal** adında taştan heykeller dikmişlerdir. Balballar kahramanlık göstergesi olarak kabul edilmiştir.
- Ölü gömme törenlerine **yuğ** adı verilmiş, ölen kişinin ardından yas tutulup **yuğ aşı** adıyla yemek dağıtılmıştır. Ölen kişi için yakılan ağıtlara ise **sagu** denmiştir.
- Türkler arasında başka dinler de yayılmıştır. Uygurlar Mani dinini kabul etmiş ve bu din, yerleşik hayata geçmelerine sebep olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Yorum

Türklerde ahiret inancının olduğunu gösteren unsurlar şunlardır:

- *Kurgan adı verilen oda şeklinde mezarların yapılması*
- *Ölülerin eşyalarının da gömülmesi*
- *Ölen kişilerin mumyalanması*
- *Kurganlara balbal dikilmesi*
- *Uçmağ (cennet) - tamu (cehennem) inancının bulunması*

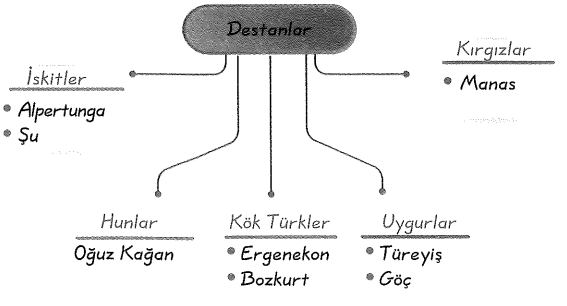
- Kök Türklerde Ta-po Kağan ve Bilge Kağan Budizm'e geçilmesini istemişse de bu istek red-dedilmiştir.
- Hazarlar, Museviliği kabul ederken, Avrupa'ya giden Türkler, Hristiyanlığı benimsemiştir.
- Orta Asya'da İslamiyet'i kabul eden ilk Türk boyu ise Karluklar olmuştur.
- İlk Türk İslam Devleti ise İtil Bulgarları'dır. Türkler arasında en çok yayılan din İslamiyet olmuştur.

Yazı, Dil ve Edebiyat

- Türkler tarih boyunca Kök Türk (Orhun/Orhon), Uygur, Soğd, Kiril, Arap ve Latin alfabeleri kullanmışlardır.
- Kök Türk ve Uygur alfabeleri Türklerin millî alfabeleridir. Kök Türk alfabesi, 38 harften oluşur ve sağdan sola doğru yazılır. Uygur alfabesi ise 18 harften oluşur ve sağdan sola doğru yazılır.

Sözlü Edebiyat

- Eski Türklerde sözlü edebiyat gelişmiştir. Bu durum yine göçebe hayatın etkisi ile ortaya çıkmıştır.
- Türklerden kalan sözlü eser türleri, sav, sagu, koşuk ve destandır.
  - **Sav** → Atasözü
  - **Sagu** → Ağıt
  - **Koşuk** → Kopuz eşliğinde söylenen şiirler
  - **Destan** → Kahramanlık olaylarının anlatıldığı şiirsel sözlü eserler

Alpertunga Destanı
- İskit ve Pers savaşları anlatılır.
- Firdevsî *Şehname* adlı eserinde Alpertunga'dan "Efrasiyap" adıyla söz eder.

Ergenekon Destanı
- Kök Türklerin bir bozkurtun yardımı ile Ergenekon'dan kuruluşunu anlatır.

Şu Destanı
- İskit Hakanı Şu'nun Makedonya Hükümdarı İskender ile yaptığı mücadeleler anlatılır.

Bozkurt Destanı
- Kök Türklerin dişi bir kurttan türeyişleri anlatılır.

Manas Destanı
- Kırgızlara ait olan bu destan dünyanın en uzun destanı olarak kabul edilir.

Oğuz KağanDestanı
- Oguz Kağan'ın çocukları arasında hâkimiyetini paylaştırma sürecini anlatır.

Göç Destanı
- Çin'in Türkler için kutsal bir dağı parçalaması sonrasında yaşanan kıtlık ve Uygurların göçünü anlatır.

Türeyiş Destanı
- Uygurların erkek bir kurttan türeyişleri anlatılır.

Not

Destanlar dışında Türklere ait sözlü eserler arasında Dede Korkut Hikâyeleri de yer alır. Bu hikâyelerde Kıpçak ve Oğuz mücadeleleri anlatılır.

Yazılı Edebiyat

- Türkler hakkındaki ilk yazılı bilgilere Çin kaynaklarda rastlanmıştır. Türklerde yazılı kültürün gelişimi ise Uygurlar Dönemi'nde yaşanmıştır.
- Uygurlar Dönemi'nde, kâğıt ve matbaa kullanılmış, matbaanın Türk yaşantısına dâhil olması da Türklerde yazılı belgelerin artmasına sebep olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

- Türklerden kalan ilk yazılı eserler, "**taş yazıt**" **(Bengütaş)** niteliği taşımaktadır.

Orhun Yazıtları / Kitabeleri
- Kutluk (II. Kök Türk) Devleti'ne aittir.
- Bilge Kağan, Kültigin ve Vezir Tonyukuk adına yazılmıştır.
- Yazan Yolluğ Tigin ve Tonyukuk'tur.
- Orhun ve Çin alfabeleri ile yazılmıştır.
- Siyasetname niteliği taşır.
- Wilhelm Thomsen tarafından okunmuştur.
- Heykel sanatına örnek teşkil etmiştir.
- Türk tarihinin bilinen ilk yazılı kaynağıdır.
- Kitabelerin varlığından ilk kez Cüveynî'nin *Tarih-i Cihangüşa* adlı eserinde bahsedilmektedir.
- Kitabeler günümüzde Moğolistan sınırları içerisinde yer almaktadır.

Yenisey Yazıtları
- Kırgızlara aittir.
- Orhun alfabesi ile yazılmıştır.
- Mezar kitabesi niteliği taşır.
- Heikel tarafından okunmuştur.

Karabalgasun Yazıtları
- Uygurlara aittir.
- Mani dininin, Türk kültürü üzerindeki etkilerinden söz eder.
- Radloff ve Hüseyin Namık Orkun tarafından okunmuştur.

Şine – Usu (Sine - Uşi) Yazıtları
- Uygurlara aitir.
- Moyen – Çur adına dikilmiştir.

Not
- *İlk Türk tarihçisi Tonyukuk'tur.*
- *İlk Türk şairi Aprınçur Tigin'dir.*
- *Almanlara ait Nibelüngen Destanı Germen ve Avrupa Hunları arasındaki mücadeleyi anlatır. Attilla'dan "Etzel" şeklinde söz eder.*
- *Ruslara ait İgor Destanı; Kıpçak ve Slav mücadelelerini anlatır.*

Sanat

- Eski Türklerde göçebe hayatın etkisi ile mimari, çini, fresk ve duvar sanatlarının gelişimi gecikmiştir.
- Sanat, çadır, silahlar eyer ve koşum takımları, süs eşyaları, kılıç kabzası, kemer tokası gibi taşınabilir eserler üzerinde şekillenmiştir.
- Taşınabilir malzemelerin üzeri çeşitli şekillerle süslenmiştir.
- Konargöçer yaşama uygun olarak hayvancılık yaygın olduğu için hayvan üslubu denilen süsleme sanatı yaygındır. Daha farklı figürler de kullanılmıştır.
- Türkler ölümden sonraki yaşama inanmaları sebebiyle kurganların içine çeşitli eşyalar bırakmışlardır. Bu eşyalar günümüze kalan önemli bulgulardır.
- Türklerden kalan önemli kurganlar

Pazırık, Esik, Noin Ulal, Şipovo — Asya Hun Devleti'ne aittir.

Dokumacılık
- Dünyanın en eski halısı Türklere ait Pazırık Kurganı'nda bulunmuştur.
- Pazırık halısı Rusya'da Hermitage Müzesinde yer almaktadır.

Madencilik
- Esik Kurganı'nda bulunan Altın Adam Zırhı, Türklerin madencilikte geliştiğinin göstergesidir; Kazakistan Alma Ata Müzesinde sergilenmektedir.
- Ayrıca demirin işlenmesi ve çeşitli silahların yapılması madencilikte ileri gidildiğini gösterir.

Heykel
- Türkler, heykel sanatının ilk örneklerini balbal sanatıyla ortaya koymuştur.
- Orhun Yazıtları da Türklerdeki heykel sanatına örnektir.

Müzik
- Kopuz,
- nevbet,
- zurna,
- çifteboru,
- çıngıraklı,
- asa, nekkare, kithara, pi-li, pi-pa Türklerin kullandığı müzik aletlerine örneklerdir.

Resim
- Türklerde halıya işlenen resim örnekleri Uygurlarla birlikte, fresk, minyatür sanatlarına dönüşmüştür.
- Ressamlara bedizci denilmiştir.

Mimari
- Mimari Uygurlarla başlamıştır. Stupa adı verilen tapınaklar yapılmıştır.
- Uygurlarda; Ordubalık, Beşbalık, Turfan, Murtluk, Sorçuk adında şehirler kurulmuştur.

Çinicilik
- Pişmiş toprağın duvar kaplaması olarak kullanılması sanatıdır.
- Genelde çiçek resimleri ile bezelidir.

Tiyatro
- Türklerde tiyatro sanatının ilk örnekleri yerleşik hayata geçen Uygurlarda görülmüştür. Maitrisimit ilk tiyatro örneğidir.

t.me/yksyardimcinyedek

Bilim ve Eğitim

- Türkler astronomi bilimi ile uğraşmış ve güneş yılına dayalı "On İki Hayvanlı Türk Takvimini" kullanmıştır. 12 yıllık sürekli bir devirden ibaret olan bu takvimde yıllar hayvan isimleri ile adlandırılmıştır.
- Takvimin yapılabilmesi için Dünya'nın ve Güneş'in hareketlerinin gözlemlenmesi sonucu; Türkler, matematik ve coğrafya bilimleri ile de uğraşmışlardır.
- Eski Türkler cesedin çürümemesi için yaptıkları mumyalama işlemi ile tıp, eczacılık, kimya, biyoloji bilimlerinde gelişme göstermişlerdir.
- Uygurlar; çiçek aşısı, kırık – çıkık ve akapunktur tedavisi yapmıştır.
- İlk Türk devletlerinde verilen eğitimde töre önemli bir yere sahiptir. İlk Türk devletlerinden olan Hunlar ve Kök Türklerde örgün eğitim (planlı, programlı eğitim) kurumlarının olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Uygurlar Dönemi'nde yerleşik hayat önem kazanmış, diğer kültürlerle de etkileşim artmış, örgün eğitim yerleşmeye başlamıştır.

Aklınızda Olsun!!

- ✓ Türk adının Çin kaynaklarına göre "miğfer", Kaşgarlı Mahmut'a göre "olgunluk çağı", A. Wambery'e göre "türemek", Ziya Gökalp'e göre "kanun ve nizam sahibi" anlamına geldiği
- ✓ Türklere ait en eski kültür bölgesinin Afanesyevo kültür merkezi olarak kabul edildiği
- ✓ Mete Han'ın, yirmi altı boyu Türk tarihinde ilk kez tek bayrak altında topladığı
- ✓ I. Kök Türk Devleti'nde Mukan Kağan'ın, Kore'den Karadeniz'e kadar uzanan sahada yaşayan bütün Tölesleri ve diğer Türk boylarını hâkimiyeti altına alarak devletine en güçlü dönemini yaşattığı
- ✓ Türklerde devleti yönetme yetkisinin kağana, Gök Tanrı tarafından verildiği, dolayısıyla Türklerde gücün kaynağının ilahi olduğu
- ✓ Türk kağanının hiçbir zaman kutsal varlık, yani eski Mısır medeniyetinde olduğu gibi tanrı-kral sayılmadığı
- ✓ "Kut"un, kan yoluyla geçtiği için bütün hanedan üyelerinin kağan olma hakkına ve yetkisine sahip olduğu
- ✓ Kut anlayışından doğan bu durumun taht kavgalarına neden olduğu
- ✓ Atlı göçebe yaşamın çabuk organize olmakta ve savaşçı toplum yapısında etkili olduğu
- ✓ Türk ordusunun, ücretli askerlerden değil her an savaşabilecek durumda olan süvarilerden kurulduğu
- ✓ Nizam-ı Âlem anlayışının Tanrı adına dünya nizamını sağlama ve Türk adaletini dünyanın her tarafına yayma ülküsü olduğu
- ✓ Tarihte ilk düzenli Türk ordusunu Asya Hun Devleti hakanı Mete Han'ın kurduğu, ordunun Onluk Sistem'e göre teşkilatlandırıldığı
- ✓ Avrupa Hun Devleti hakanı Attila'nın "Tanrı'nın Kamçısı" ya da "Tanrı'nın Kırbacı" olarak da bilindiği
- ✓ Uygurların Manihaizm'i benimsemelerinin onları yaşam tarzı, mimari, sanat, askerlik gibi alanlarda etkilediği
- ✓ Hazarların Museviliği benimsediği
- ✓ İslamiyet öncesi Türklerde kurgan adı verilen oda şeklindeki mezarlara ölenlerin çeşitli eşyaları ile birlikte gömüldüğü, bu durumun ahiret inancının kanıtı olduğu
- ✓ Kurganlarda darı, buğday gibi ürünlerin bulunmasının Türklerin tarım ürünlerini tanıdıklarının kanıtı olduğu
- ✓ Kağanın eşi olan hatunun elçi kabulü yapmasının kağanı temsil ettiğinin kanıtı olduğu
- ✓ İpek Yolu'nun farklı güzergâhları izlemesinde yola egemen olan güçlerin değişmesinin etkisinin olduğu
- ✓ Kürşad Ayaklanması'nın Türklerin bağımsızlığa olan inancının önemli kanıtlarından olduğu
- ✓ Türklere ait ilk bilgilerin özellikle Çin kaynaklarında yer aldığı
- ✓ Türklerin göçebe yaşam sürmesinin Türk tarihinin bir bütün olarak incelenmesini zorlaştırdığı
- ✓ Kırgızlara ait Manas Destanı'nın en uzun destan olduğu
- ✓ Orhun Kitabeleri'nde kağanların millete karşı sorumlu olduğunu ve millete hesap verdiğini gösteren ifadelerin bulunduğu

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. Mani dinine göre et ve hayvansal gıdalar yemek, savaşmak yasaktı.

Bu durum Uygurlarda

I. savaşçı özelliklerin kaybedilmesi,

II. yerleşik hayata geçilmesi,

III. devletin ikiye bölünüp yönetilmesi

durumlarından hangilerine sebep olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) II ve III E) I, II ve III

2. Kök Türk Hükümdarı Bilge Kağan şehirlerin surlarla çevrilmesi, Budizm ve Taoizm'in tanıtılması gibi konuları kurultaya getirmiş fakat bu görüşler kurultayda reddedilmiştir.

Bu bilgiye dayanılarak Kök Türklerle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Hükümdar bazı inanç sistemlerinin bilinmesini istemektedir.

B) Kurutlayda sadece din ile ilgili konular tartışılmaktadır.

C) Hükümdarın kurultaya sunduğu önerilerin kabul edilmediği olmuştur.

D) Hükümdar demokratik bir tutum içindedir.

E) Hükümdar şehirlerin korunmasını istemiştir.

3. **Türkçede** "buğday, arpa, darı" **gibi tahıl adları ile** "altın, gümüş, bakır, kurşun, demir" **gibi maden adlarının bulunması ve kurganlardan kılıç, süngü, bıçak ve balta gibi silahların çıkması, Türklerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine bir kanıt olamaz?**

A) Tarım ürünlerini tanıdıklarına

B) Savunma amacıyla kullanılabilecek araçlar edindiklerine

C) Mezarlara kişisel eşyaların da konduğuna

D) Madenî eşyalardan yararlandıklarına

E) Komşu ülkelerle iyi ilişkiler içinde olduklarına

4. İlk Türk devletlerinde kurultayın savaş, barış gibi önemli konularda aldığı kararları kağanın da onaylaması gerekirdi.

Buna göre, kurultay;

I. danışma meclisi,

II. olağanüstü meclis,

III. kurucu meclis

özelliklerinden hangilerini taşımaktadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve III E) I, II ve III

5.

- Ongun
- İduk – yersu
- Totemizm

İslamiyet öncesi Türk devletleri ile ilgili bu kavramlar aşağıdaki alanların hangisi ile ilişkilendirilebilir.

A) Din B) Ekonomi C) Hukuk

D) Sanat E) Bilim

6. Uygur şehirlerinden İdikut'ta mabetler ve manastırlar bulunmuştur.

Bu durum, Uygurlarda özellikle aşağıdakilerden hangisinin geliştiğine kanıt olabilir?

A) Hukuk B) Mimari C) Edebiyat

D) Kültür E) Askerlik

7. **İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinin;**

I. siyasi, ekonomik, kültürel işlerin kurultay'da görüşülüp karara bağlanması,

II. kağanın belli bir ailenin üyesi olması,

III. ülkenin, kağan ailesinin ortak malı sayılması

geleneklerinden hangileri, "demokratik" **yönetimin özellikleriyle bağdaşabilir?**

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

8. İslamiyet'ten önce Türk devletlerinde kağanın eşine "hatun" unvanı verilirdi.

Hatunun;

I. elçi kabulünde bulunması,

II. kurultaya katılması,

III. hükümdara vekâlet etmesi

özelliklerinden hangileri, yönetimde etkili olduğunun kanıtıdır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

9. **Orta Asya'nın coğrafi yapısı ve iklim koşulları düşünüldüğünde Türklerin yaşantısında aşağıdakilerden hangisinde bir etki yarattığı söylenemez?**

A) Göçebe hayat
B) Hayvancılık
C) Kısa süreli hapis cezaları
D) Boylar federasyonu
E) Veraset anlayışı

10.

I. İlteris Kağan devletin kurucusudur.
II. Türk tarihine ait ilk yazılı eseri vermişlerdir.

Bu özellikler aşağıdaki devletlerden hangisine aittir?

A) Asya Hunları
B) Kök Türkler
C) Kutluklar
D) Kırgızlar
E) Uygurlar

11. **Aşağıdaki özelliklerden hangisi eski Türk toplumlarında görülmez?**

A) Ölen kişilere "yuğ" adı verilen yas törenlerini düzenlemeleri
B) Kök Türk ve Uygur alfabelerini kullanmaları
C) Gök Tanrı inancına sahip olmaları
D) Haraç ve cizye adında vergi toplamaları
E) Hayvan üslubunu sanat eserlerinde kullanmaları

12.

I. Balbal
II. Kümbet
III. Yuğ

Yukarıdakilerden hangileri İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde heykel sanatının var olduğunu kanıtlar niteliktedir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

13. **Aşağıdakilerden hangisi Türk tarihinde ilk kez Uygurlarda görülür?**

A) Alfabe
B) Destan
C) Hareketli harf sistemi
D) Kitabe
E) Madencilik

14. **Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinde;**

I. kağan,
II. tudun,
III. han,
IV. hakan

unvanlarından hangileri hükümdarlar için kullanılmamıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve IV

15. **Orta Asya Türk devletlerinde kağanların erkek çocuklarına verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Yargucu B) Tarkan C) Tigin
D) Tudun E) Kam

16. Asya Hun Hakanı Mete Han, Çin ülkesini ele geçirecek güce sahipken bunu yapmamış bu devleti vergiye bağlamıştır.

Mete Han'ın bu siyasetiyle ilgili olarak,

I. Çin kültürünün Türkleri etkilemesinin önüne geçmeye çalışılmıştır.
II. Halkın ihtiyaçlarının vergi yolu ile karşılanması istenmiştir.
III. Ekonomik kazanç elde edilmiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

17. **Aşağıdaki alfabelerden hangisi İslamiyet öncesi Türk devletleri tarafından kullanılmamıştır?**

A) Orhun B) Uygur C) Arap
D) Çin E) Soğd

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Manihaizm inancının et yemeyi yasalaması üzerine tarım yapmaya başlayan Uygurlar yerleşik hayata geçmiş ve savaşçılık özelliklerini de kaybetmişlerdir. Fakat ikili teşkilat sistemi ile yönetilmelerinin Manihaaizm inancı ile bir ilgisi yoktur.

Cevap C

2. Verilen bilgiye dayanılarak A, C, D ve E seçeneklerine ulaşılmaktadır. Ancak, kurultayda sadece din ile ilgili konuların tartışıldığına dair bir bilgi verilmemiştir. Ayrıca eski Türklerde kurultayda siyasi, askerî, sosyal ve ekonomik konular da görüşülmüştür.

Cevap B

3. Buğday, arpa, darı gibi tahıl adları tarım ürünlerini tanıdıklarına; altın, gümüş, bakır, kurşun ve demir gibi maden adlarını bilmeleri madenî eşyalardan yararlandıklarına; kurganlardan kılıç, süngü, bıçak ve balta gibi silahların çıkması madenî eşyalardan yararlandıklarına ve savunma amacıyla kullanılabilecek araçlar edindiklerine birer kanıttır. Ancak soruda komşu ülkelerle ilişkilerine dair bir bilgi verilmemiştir.

Cevap E

4. Eski Türklerde devlet işleri toy veya kurultay denilen meclislerde görüşülür ve karara bağlanırdı. Ancak önemli konularda kağan kendi söz hakkını kullanmıştır. Bu da kurultayın bir danışma meclisi özelliği gösterdiğinin kanıtıdır.

Cevap A

5. Eski Türklerde Totemizm hayvanların kutsal sayılmasıdır. Ongun ise kutsal saydıkları hayvanlara verdikleri isimdir. Doğada kutsal kabul ettikleri yerlere ise iduk – yersu demişlerdir. Dolayısıyla kavramlar din ile alakalıdır.

Cevap A

6. Uygurlara ait mabetler ve manastırların bulunması onların mimari alanda geliştiğine kanıt olabilir.

Cevap B

7. İslamiyet öncesi Türk devletlerinde hükümdarlık, hanedanın her erkek üyesinin hakkıdır. Dolayısıyla düzensiz bir veraset anlayışı vardı. Hanedan üyelerinden kim güçlü ise devleti o idare ederdi. Kurultay veya toy adı verilen meclis ise devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı yerdir. Kurultayda önemli konuların görüşülmesi ve tartışılması demokratik bir yapının varlığının kanıtıdır.

Cevap A

8. Eski Türklerde hatunun elçi kabulünde bulunması, kurultaya katılması ve hükümdara vekâlet etmesi yönetimde söz sahibi olduğunun kanıtıdır.

Cevap E

9. Orta Asya'nın dağlık ve sert karasal iklimi Türklerin yaşantısında etkili olmuştur. Göçebe yaşayan Türklerin temel geçim kaynağı hayvancılıktır. Yine göçebelikten dolayı kısa süreli hapis cezalarının uygulanması, devletlerin boylar federasyonu şeklinde örgütlenmelerinde etkiliyken veraset anlayışları üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Yerleşik hayata geçtikten sonra da veraset anlayışları değişmemiştir.

Cevap E

10. Kutluk Kağan tarafından kurulan ve Çin hâkimiyeti altındaki Kök Türkleri derleyip toparladığı için kendisine "İlteriş" unvanı verilen İlteriş Kağan'ın kurduğu ve Türk tarihindeki ilk yazılı eser olan Orhun Abideleri'ni oluşturan devlet Kutluk (II. Kök Türk) Devleti'dir.

Cevap C

11. Haraç ve cizye vergileri Türk – İslam devletleri yani Müslüman olan Türklerde görülen vergilerdir. İslamiyet öncesi Türklerde bu vergi çeşitleri yoktur.

Cevap D

12.
- Balbal: Ölen kişilerin mezarlarının başına öldürdüğü kişi kadar dikilen heykeldir.
- Kümbet: Anıt mezardır (Türk-İslam devletlerinde görülür.).
- Yuğ: Cenaze törenine verilen isimdir.

Cevap A

13. Hareketli harf sistemini yani matbaayı Türk tarihinde ilk kez Uygurlar kullanmıştır.

Cevap C

14. Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinde hükümdarlar han, hakan, kağan, yabgu, ilteriş, ilteber, idikut, tanhu, şanyü, ay tengri unvanlarını kullanmıştır. Tudun ise vergi memuru demektir.

Cevap B

15.
- Yargucu: Yargıç
- Tarkan: Komutan
- Tigin: Şehzade
- Tudun: Vergi ve denetim işlerinden sorumlu memur
- Kam: Din adamı

Cevap C

16. Mete Han Paiteng Savaşı'nda Çin ordusunu mağlup etmiş ve bu devletle bir antlaşma yapmıştır. Bu antlaşma ile Çin'i vergiye bağlamıştır. Mete Han Çin topraklarına yerleşmeyi tercih etmemiştir. Bunun sebebi Çin kültüründen etkilenmekten çekinilmesidir. Vergi sayesinde ekonomik kazanç elde edilmiş, halkın ihtiyaçları için kaynak sağlanmıştır.

Cevap E

17. Arap alfabesi, Türkler İslamiyet'i benimsedikten sonra kullanılmaya başlanmıştır.

Cevap C

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Türk tarihinin ve dilinin ilk yazılı örnekleri Kutluk Devleti'ne ait Orhun Kitabeleri'dir.

Aşağıdakilerden hangisi Orhun Kitabeleri ile ilgili değildir?

A) 1893'te Wilhelm Thomsen tarafından okunmuştur.

B) Türklerle ilgili ilk kaynaklardır.

C) Genel olarak Orhun alfabesi kullanılmıştır.

D) 8. yüzyıla aittir.

E) Türk halkına öğütler verir.

2. **Aşağıdakilerden hangisi Uygurlara ait değildir?**

A) Sine-Uşi Yazıtları B) Taryat Kitabeleri

C) Yenisey Kitabeleri D) Moyen-Çur Yazıtı

E) Karabalgasun Kitabeleri

3. **Orta Asya'da kurulan, Asya Hun, Kök Türk ve Uygur devletlerinin sanat anlayışlarında;**

I. yeryüzü şekilleri ve iklim,

II. din ve inanış,

III. veraset anlayışı

faktörlerinden hangilerinin etkili olduğu söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) II ve III

4. Çeşitli devletlerle yapılan mücadeleler neticesinde yenilen Türklerin çoğunluğu yerlerini terk ederek başka bölgelere göç etmişlerdir.

Yenilgiye uğrayan Türklerin yer değiştirmelerinde aşağıdakilerden hangisi daha çok etkilidir?

A) Göçebe bir yaşama sahip olmaları

B) Boylar hâlinde yaşamaları

C) Savaşçı bir yapıya sahip olmaları

D) Bağımsızlıklarına düşkün olmaları

E) Teşkilatçı bir yapıya sahip olmaları

5.

I. Kamdu

II. Yarmak

III. Çav

Yukarıdakilerden hangileri eski Türklerde para için kullanılan kavramlardandır?

A) I, II ve III B) I ve II C) Yalnız I

D) Yalnız II E) Yalnız III

6. Orta Asya Türk devletlerinde devlet yönetiminde tam anlamıyla bir mutlakiyetten söz edilemez.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun kanıtıdır?

A) Din adamlarının yönetimde söz sahibi olması

B) Ahiret inancının olması

C) Yaylak – kışlak anlayışının bulunması

D) Berge ve kur gibi hükümdarlık alametlerinin kullanılması

E) Devlet meselelerinin görüşüldüğü bir meclisin olması

7. **Türk toplumlarındaki göçebe hayatın aşağıdaki alanlardan hangisinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir?**

A) Tarım B) Mimari C) Hukuk

D) Sanat E) Askerlik

8.

I. Mete

II. Attila

III. Alpertunga

Yukarıdaki Türk hükümdarlarından hangileri herhangi bir destana konu olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve III E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

9. **Aşağıdakilerden hangisi Orta Asya'daki kültür merkezlerinden biri değildir?**

A) Anav B) Kültepe C) Andronova
D) Karasuk E) Afanasyevo

10. İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde, hükümdara Gök Tanrı tarafından devleti yönetme yetkisi verildiğine inanılırdı. Bu yetkiye "Kut" denilirdi. Kut, kan yoluyla babadan oğla geçerdi. Bu yüzden hükümdar ailesinden olan herkesin devleti yönetme hakkı olduğuna inanılırdı.

Bu anlayışın;

I. devletin teokrasi ile yönetilmesi,
II. taht kavgalarının çıkması,
III. devletlerin çabuk parçalanması

durumlarından hangilerine neden olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

11. Eski Türkler, devlet işlerini kurultay (toy) adını verdikleri bir mecliste görüşmüşlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet öncesi Türk devletlerinde kurultay üyeleri arasında yer almaz?

A) Kağan B) Boy beyleri C) Hatun
D) Kam E) Vezir

12. **Aşağıdakilerden hangisi, İslamiyet öncesi Türk toplumlarında görülen din ve inanışlara ilişkin bir özellik değildir?**

A) Ölülerin "kurgan" denilen mezarlara değerli eşyalarıyla birlikte gömülmesi
B) Hakanlara devleti yönetme yetkisi olan "kut"un Gök Tanrı tarafından verildiğine inanılması
C) Ölen kişilerin ardından "yuğ" denilen yas törenlerinin yapılması
D) Dinî törenleri yapan "şaman" denilen din adamlarının bulunması
E) Din adamlarının oluşturduğu ruhbanlık sınıfının bulunması

13.

I. Yönetici kadrosu Museviliği benimsemiştir.
II. Yenisey Yazıtları'nı oluşturmuşlardır.
III. İslamiyet'i kabul eden ilk Türk topluluğudur.
IV. Türkoloji Enstitüsünü kurmuşlardır.

Verilen özellikler aşağıdaki devletlerle eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

A) Macarlar B) Karluklar C) Avarlar
D) Hazarlar E) Kırgızlar

14. **Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinin ömürlerinin kısa olmasında aşağıdakilerden hangisi diğerlerinden daha çok etkili olmuştur?**

A) Orta Asya'nın coğrafi konumu
B) Göçebe yaşam tarzı
C) Çin saldırıları
D) Veraset anlayışı
E) Farklı dinî inanışların benimsenmesi

15. **Aşağıdakilerden hangisi bir Türk topluluğu değildir?**

A) Kıpçaklar B) Vandallar C) Sabirler
D) Karluklar E) Avarlar

16. **Aşağıdakilerden hangisi Orta Asya Türk devletlerine ait destanlardan biri değildir?**

A) Oğuz Kağan B) Alpertunga
C) Türeyiş D) Gılgamış
E) Göç

t.me/yksyardimcinyedek

17. **Orduda ilk kez "onlu sistem"i uygulayan, Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Han olarak geçen Mete Han aşağıdaki devletlerden hangisinin hükümdarıdır?**

A) Hunlar B) Kök Türkler
C) Kutluklar D) Uygurlar
E) Hazarlar

18. **Aşağıdakilerden hangisi Orta Asya Türk devletlerinde ekonomik hayatla ilgili değildir?**

A) Tötö Kanalı B) Ağılığ
C) İmga D) Törün
E) Çav

19.

- Bugünkü Avrupa milletlerinin temeli atıldı.
- Roma İmparatorluğu ikiye ayrıldı.
- İlk Çağ sona erdi Orta Çağ başladı.

Yukarıda verilen durumların gerçekleşmesine neden olan Türk topluluğu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hunlar B) Avarlar C) Kıpçaklar
D) Uzlar E) Peçenekler

20. Orta Asya Türk devletlerinde din adamları ayrıcalıklı bir grup oluşturmuyordu.

Türk devletlerindeki bu durum aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

A) Türklerin kurduğu devletlerin askerî temele dayanmasıyla
B) Ülke yönetiminin teokrasiye dayanmasıyla
C) Devlet düzeni ve işleyişinde dinin belirleyici olmamasıyla
D) Ekonomik yaşayışın hayvancılığa dayanmasıyla
E) Hükümdarlığın kutsal bir görev olarak kabul edilmesiyle

21. **İslamiyet'ten önceki Türk devletlerinde;**

I. fresk,
II. minyatür,
III. heykel

sanatlarından hangileriyle ilgili örnekler bulunmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

22. **İslamiyet öncesi Türk devletlerinde önemli bir yere sahip olan "kurultay"ın özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Hanedan üyelerinden ve boy beylerinden oluşması
B) Üyelerine toygun denilmesi
C) Halkın yönetime katılması
D) Hakanın törelere uyup uymadığını denetlemesi
E) Ülkeyi ilgilendiren önemli konuların görüşülmesi

23. **Aşağıdakilerden hangisi eski Türklerde görülen meclisler arasında yer almaz?**

A) Mebusan Meclisi
B) Nazırlar Meclisi
C) İhtiyarlar Meclisi
D) Seçkinler Meclisi
E) Komenton

24. **Aşağıdaki kavramlardan hangisine İslamiyet öncesi Türk devletlerinde rastlanmaz?**

A) Otacı B) Gaşiye C) Ataman
D) Kang E) Ög

1.B	2.C	3.C	4.D	5.A	6.E	7.E	8.E	9.B	10.E	11.D	12.E
13.C	14.D	15.B	16.D	17.A	18.D	19.A	20.C	21.E	22.C	23.A	24.B

t.me/yksyardimcinyedek

2. BÖLÜM

TÜRK - İSLAM TARİHİ

TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABULÜ

- Türklerin İslamiyet'le ilk karşılaşmaları Hz. Ömer Dönemi'nde olmuştur. Bu dönemde **Nihavent** Savaşı'nın kazanılması, İran'ın fethedilmesi, Müslüman Araplarla Türkler arasındaki münasebeti başlatmıştır.
- Hz. Osman Dönemi'nde ise Türklerle ilk defa savaşılmış, Hazar Türkleri ile İslam Devleti arasında Belencer Savaşı yapılmıştır.
- Emeviler Dönemi'nde (661-750) de Arap milliyetçiliğinin (mevali politikası) uygulanması nedeniyle savaşlar devam etmiştir.
- Türgişler ile Haristan Savaşı yapılmış, Hazarlar ve Türgişler İslamiyet'in kuzeye doğru yayılmasını engellemişlerdir.
- Bu dönemde Türkler İslamiyet'e pek sıcak bakmamıştır.
- Abbasiler Dönemi'nde (750-1258) mevali politikası terk edilmiş, Türklerle iyi geçinilmiş, onların hoşgörülü politikası Türklerin İslamiyet'i yakından tanımalarını sağlamıştır.
- Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri yine Abbasiler Dönemi'nde yapılan 751 **Talas Savaşı'ndan** sonra olmuştur.

Talas Savaşı (751)

- Abbasiler ve Çinliler arasında yapılan Talas Savaşı'nın sebebi Orta Asya'da egemenlik kurarak İpek Yolu'na hâkim olmaktır.
- Karluk Türklerinin, Abbasiler ile iş birliği yapması neticesinde savaşı Abbasiler kazanmıştır.

Talas Savaşı'nın Sonuçları

- İslamiyet Türkler arasında yayılmaya başlamıştır.
- İlk olarak Türklerin Karluk, Yağma, Çiğil boyları daha sonra diğer Türk boyları kitleler hâlinde İslamiyet'i kabul etmiştir.
- **"Türk-İslam Tarihi"** başlamıştır.
- Türk-Arap ilişkileri artmış, ticari faaliyetler gelişmiştir.
- İpek Yolu'nda Çin hâkimiyeti engellenmiştir.
- Kâğıt, Çin dışında Semerkant'ta üretilmeye başlamıştır.
- Orta Asya'nın Çin egemenliğine girmesi önlenmiştir.
- Türkler, Abbasi Devleti'nin idari kadrolarında görev almaya başlamışlardır.

KAVRAM BİLGİSİ

Avasım: Abbasilerde sınır güvenliğini sağlayan şehirlere verilen isim.
Samarra: Abbasiler zamanında Türkler için kurulan şehirlere verilen isim.
Cihat: İslamiyet'i yaymak için yapılan fetih hareketlerine verilen isim.
Mevali: Emevilerin Arap olmayan Müslümanlara karşı izlediği politika.

Türklerin İslamiyet'i Kabul Etmelerinde Etkili Olan Faktörler

- Gök Tanrı inancındaki tek yaratıcı anlayışı ile İslamiyet'teki Allah inancının benzer olması
- Her iki dinde de ahiret anlayışının bulunması din adamlarının ayrıcalıklı bir yapı oluşturmaması, hoşgörünün egemen olması
- Uçmağ (Cennet), tamu (cehennem) ve kurban kesme inançlarının bulunması
- Türklerde ve İslam anlayışındaki ahlak kurallarının benzemesi ve İslam dininin Türk toplumunun yapısına uygun olması
- Türklerdeki **"cihan hâkimiyeti"** anlayışı uygulaması ile İslamiyet'teki **cihat** anlayışının bağdaşması
- Abbasilerin hoşgörülü politika uygulaması
- Türklerin Müslüman tüccarlarla etkileşim yaşaması
- Her iki inanışta da temizliğe önem verilmesi
- Türk töresinde uygun görülmeyen hırsızlık, yalancılık, adaletsizlik gibi durumların İslamiyet'te de yasak olması

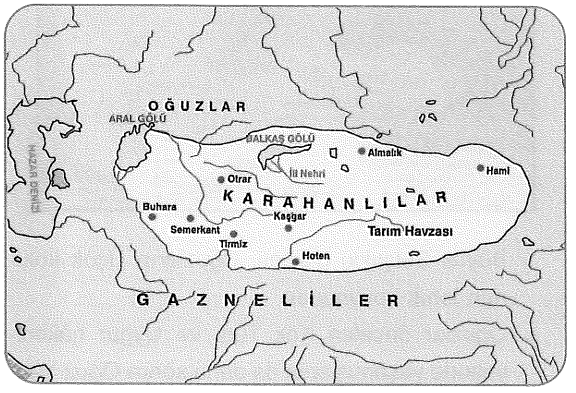
Türklerin İslam Dünyasına Hizmetleri

- İslamiyet'i fetihlerle geniş alanlara yaymışlardır (Hindistan, Pakistan, Afganistan vb.).
- Halifeyi himaye etmişlerdir. İslam dünyasını dış saldırılara karşı korumuşlardır.
- Büyük fikir, sanat ve bilim insanları yetiştirmişler, yaptıkları mimari eserler, eğitim ve kültür faaliyetleri ile İslam kültür ve medeniyetine katkı sağlamışlardır.
- Anadolu ve İslam dünyasını Haçlı saldırılarına karşı korumuşlardır.
- Türk-İslam sanatını geliştirmişlerdir.
- Önemli medreseler kurarak eğitim ve bilim hayatına katkıda bulunmuşlardır.

t.me/yksyardimcinyedek

İLK TÜRK - İSLAM DEVLETLERİ

Karahanlılar (840-1212)

- **Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman Türk devletidir.**
- Karahanlıların temelleri Karluk, Yağma ve Çiğil gibi Türk boyları tarafından atılmıştır. Bilinen ilk hükümdarı **Bilge Kül Kadır Han**'dır.
- Satuk Buğra Han Dönemi'nde İslamiyet'i devletin resmî dini olarak kabul etmişlerdir ve Satuk Buğra Han, Abdülkerim adını almıştır.
- Satuk Buğra Han Türkler arasında İslamiyet'in yayılması için mücadele ettiğinden "el-Mücahit" ve "el-Gazi" unvanlarını da almıştır. Satuk Buğra Han'ın İslamiyet'e geçişi ve faaliyetleri *Satuk Buğra Han Destanı*'na konu olmuştur.
- Ebu Nasr Ahmed Dönemi'nde Gaznelilerle ittifak yapılarak Samanoğullarına son verilmiştir. Abbasi halifesince hükümdarlığı tanınan ilk Karahanlı Hükümdarı Ebu Nasr Ahmed'dir.
- Karahanlılar, en parlak dönemini **Yusuf Kadır Han** Dönemi'nde yaşamıştır.
- Karahanlılar İslamiyeti, kabul etmelerine rağmen Arap ve Fars kültürünün etkisi çok görülmemiş ve Türklük özelliklerini korumuşlardır. Bu durumun ortaya çıkmasında kuruldukları coğrafya etkili olmuştur.
- **Türkçeyi resmî dil** olarak kullanmışlardır.
- Kut anlayışını devam ettirmişlerdir.
- Yönetimde ikili teşkilat sistemini uygulamışlardır.
- Yöneticileri, halkı ve ordusu tamamen Türklerden oluşmuştur.
- Hükümdarlar "**Han, hakan, kağan, ilig, buğra, kadir**" unvanlarını kullanmıştır.
- İlk Türk-İslam eserlerini vermişlerdir. **Yusuf Has Hacib'in** *Kutadgu Bilig*, **Kaşgarlı Mahmut'un** *Divanu Lügati't Türk*, **Ahmet Yesevî'nin** *Divan-ı Hikmet* ve **Edip Ahmet Yüknekî'nin** *Atabet'ül Hakayık* adlı eserleri bu döneme aittir.
- Kaşgar, Semerkant ve Balasagun gibi şehirlerde önemli Türk-İslam eserleri ortaya koymuşlardır.
- Türk-İslam tarihinde **ribat** adı verilen ilk kervansarayları inşa ederek ticaretin gelişmesini sağlamışlardır.
- **Bimarhane** adıyla da hastaneler kurmuşlardır.
- Türk-İslam tarihinde ilk medreseleri inşa etmişlerdir.
- **Gulam Sistemi**'ni uygulamışlardır.
- Düzenli işleyen bir **posta teşkilatı** kurmuşlardır.
- **İlk burslu eğitim sistemini** başlatmışlardır.
- 1042'de devlet, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Karahanlıların Doğu koluna **Karahitaylar**, Batı koluna ise **Harzemşahlar** son vermiştir.

Yorum

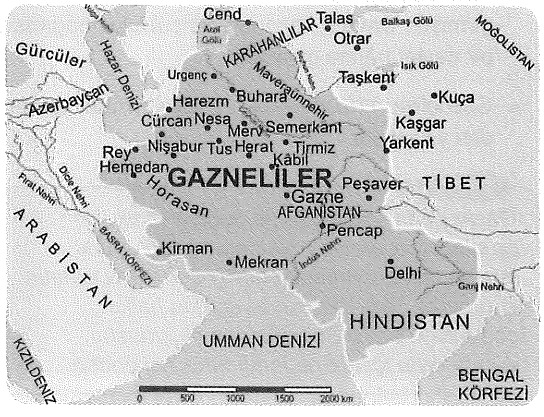
Karahanlıların Türkçeyi resmî dil yapmaları, Uygur alfabesini benimsemeleri, eski Türk geleneklerini devam ettirmeleri onların millî benliklerini koruduklarını gösterir.

DİKKAT

Önemli Karahanlı şehirleri ve taşıdıkları unvanlar şu şekildedir:

- *Semerkant – Şehirlerin Şahı*
- *Buhara – İslam'ın Roması*
- *İsfahan – Nısf-ı Cihan (Dünya'nın Yarısı)*
- *Kaşgar – Kaşi (Işıldayan İnci)*
- *Belh, Buhara –Kubbetü'l-İslam*

Gazneliler (963-1187)

- Adını merkezi olan **Gazne** şehrinden almıştır.
- Devlet, Samanoğullarına bağlı bir vali iken Horasan Emiri Alp Tigin tarafından kurulmuştur.
- Sebük Tigin zamanında hükümdarlık babadan oğula geçmeye başlamıştır. Sebük Tigin *Pendname* adlı siyasetname niteliğindeki eserini yazmıştır.
- Afganistan, İran ve Pencap'ta kurulan Gazneli Devleti en parlak dönemini **Gazneli Mahmut** zamanında yaşamıştır.
- Gazneli Mahmut öncelikle Abbasi halifesini Şii

t.me/yksyardimcinyedek

Büveyhoğullarına karşı korumuş ve karşılığında Halife El-Kadir'den **"Sultan"** unvanını almıştır. Sultan unvanını kullanan ilk Türk Hükümdarı Gazneli Mahmut olmuştur.

- Hindistan'a on yedi sefer düzenleyerek İslamiyet'in bu ülkeye yayılmasını sağlamış aynı zamanda Hindistan'daki **"Kast Sistemi"**ne de önemli bir darbe vurmuştur.
- Gaznelilerin Hindistan'a sefer düzenlemesinde,
  - Hindistan'ın önemli yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip olması,
  - Hindistan'da İslamiyet'i yayma isteği,
  - Bazı bölücü mezheplerin İslamiyet'e zarar vermesinin engellenmek istenmesi,
  - İslam dünyasında prestij kazanma düşüncesi,

etkili olmuştur.

- Arap ve Fars kültüründen önemli ölçüde etkilenmişlerdir. Resmî dilleri **Arapça**dır. Edebiyat dili olarak da **Farsça** kullanılmıştır.
- Gazneliler Dönemi'nin en önemli eserleri arasında **Firdevsî**'nin Sultan Mahmut'a sunduğu ***Şehname*** yer alır. Bu dönemde **Birunî** ve **Utbî** gibi bilim insanları yetişmiştir.
- Horasan bölgesine hâkim olmak isteyen Selçuklular ile **Nesa** (1035) ve **Serahs** (1038) savaşlarını yapan Gazneliler mağlup olmuştur. Gazneliler 1040 yılında Selçuklular ile yaptıkları **Dandanakan Savaşı** sonucunda da dağılma sürecine girmiştir. Savaşı kazanan Selçuklular bağımsız bir devlet hâline gelmiştir.
- Gazneliler 1187'de Afgan asıllı **Gurlular** tarafından yıkılmıştır.

Not

Gaznelilerin yıkılmasında değişik etnik grupların bir arada yaşaması ve toplumsal birliğin sağlanamaması etkili olmuştur. Devletin kurucuları Türk olmasına rağmen halkın çoğunluğu başka milletlerden oluşmuştur. Ayrıca ordu içinde de farklı etnik kökenden askerlerin bulunması ayaklanmalar çıkmasına ortam hazırlamıştır. Tüm bunlar Gaznelilerde millî bilincin gelişmesini engellemiştir.

MERAKLISINA

Kast Sistemi: Toplumsal konumun babadan oğula geçmesine dayanan ve aynı geleneklere bağlı bulunan sosyal sınıflardan birbirine geçişin olmadığı istemdir. Özellikle Hint Medeniyeti'nde görülmüştür. Gazneliler Hindistan'daki Kast Sistemi'ne darbe indirmişlerdir.

Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

- Büyük Selçuklu Devleti, Oğuzların Üçok kolunun **kınık** boyundadır.
- Oğuzlar önceleri Kök Türk ve Uygur hâkimiyetinde yaşamışlarsa da daha sonra Oğuz Yabgu Devleti'ni kurmuşlardır.
- Oğuz Yabgu Devleti'nde çıkan iç karışıklıklar ve baskılar neticesinde, devlet içinde sübaşılık görevinde bulunan Selçuk Bey, Kınık boyları ile birlikte kendilerine yurt bulmak için göç etmişlerdir.
- Bugünkü Kazakistan sınırları içinde bulunan Cent şehri'nde İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- Selçuk Bey'in vefatının ardından, Kınık boylarının başına Arslan Yabgu geçmiştir. Arslan Yabgu, Karahanlılar ve Gazneliler arasında yapılan **Maveraünnehir Görüşmeleri** neticesinde tutsak edilmiş ve Kalincar Kalesi'ne hapsedilmiş, burada ölmüştür.
- Selçuk Bey'in torunları Tuğrul ve Çağrı beyler başa geçerek, devletin kuruluşunda büyük katkı sağlamışlardır.

Tuğrul Bey Dönemi (1040-1063)

- Tuğrul Bey, ülkeyi kardeşi Çağrı Bey ile birlikte idare etmiştir.
- 1015-1021 yılları arasında Çağrı Bey'in yaptığı keşif seferleri ile Anadolu hakkında yeterince bilgi sahibi olunmuştur.
- Bu dönemde Horasan civarına gelen Büyük Selçuklular, bölgeye hâkim olan Gazneliler ile **Nesa** ve **Serahs** savaşlarını yapmışlardır. Savaşı kazanan Büyük Selçukluların Gaznelilere karşı en önemli zaferi 1040'daki **Dandanakan Savaşı** olmuştur. Bu savaşın sonucunda,
  - Büyük Selçuklu Devleti resmen kurulmuştur.
  - Gazneliler yıkılma sürecine girmiştir.
  - Horasan çevresi Selçukluların denetimi altına girmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Batıya doğru yapılacak fetihlerin önü açılmıştır.
- Selçuklular, Türkmenlere yurt arayışı içinde Bizans yönünde genişleme siyaseti izlemiş ve bu durum Büyük Selçuklularla Bizans arasındaki ilk önemli savaş olan **1048 Pasinler Savaşı**'na neden olmuştur. Bizans-Gürcü kuvvetleri ile yapılan savaşı Selçuklu ordusu kazanmıştır.
- Pasinler Savaşı'nın sonucunda,
- Emeviler Dönemi'nde İstanbul'da yapılmış olan cami ve medresenin tamir edilmesi,
- Hutbenin Abbasi halifesi adına okutulması,
- Caminin mihrabına Sultan Tuğrul'a ait ok ve yay işaretlerinin işlenmesi kabul edilmiştir.
- 1055'te Bağdat'a giren Tuğrul Bey, Abbasi halifesini Şii Büveyhoğulları'nın baskısından kurtararak halifenin koruyuculuğunu yapmıştır.
- Abbasi halifesi Kaim Bi-Emrillah, yapılan bu yardım karşılığında 1058'de Tuğrul Bey'e **"Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı"** unvanını vermiştir. Böylece Selçuklular İslam dünyasının siyasi lideri hâline gelmişlerdir.

Alp Arslan Dönemi (1063-1072)

- Tuğrul Bey'den sonra hükümdar olan Alp Arslan, önce Gürcistan'ı kendine bağlamış, sonra Doğu Anadolu'ya girerek Kars ve Ani'yi ele geçirmiştir. Bu başarısından ötürü Abbasi halifesi Kaim Bi Emrillah, Alp Arslan'a "**Ebul Feth** (**Fetihler Babası**)" unvanını vermiştir.
- Alparslan Dönemi'nin en önemli gelişmesi 1071 **Malazgirt Savaşı**'dır. Bizans İmparatoru Romeros Diogenes ile Alparslan arasında yapılan savaşın sebebi Bizans'ın Türkleri Anadolu'dan atarak, Türk – İslam ilerleyişini durdurmak istemesi olmuştur.
- Selçukluların zaferi ile sonuçlanan bu savaşın kazanılmasında; gaza ve cihat ruhu ile Bizans ordusunda ücretli asker olan Peçeneklerle, Uzların Selçuklu tarafına geçmesi etkilidir.

Malazgirt Savaşı'nın Sonuçları

- "**Toprak fethedenin malıdır**." anlayışıyla komutanlara fethettikleri yerleri mülk edinme hakkı verilmiştir. (**Kılıç hakkı**) Bu durum Anadolu'da beyliklerin kurulmasına neden olmuştur.
- Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.
- Anadolu'da ilk Türk beylikleri kurulmuştur. (Danişmentliler, Artuklular, Saltuklular, Mengücekler, Çaka Beyliği)
- İslam dünyası üzerindeki Bizans baskısı sona ermiştir.
- Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi üzerine, Katolik Kilisesinin lideri papanın çağrısı ile Haçlı Seferleri başlamıştır.
- Bu savaş sonucunda Abbasi halifesi Alp Arslan'a "İslam ülkesinin Sultanı" unvanını vermiştir.
- İlk kez bir Bizans İmparatoru Müslüman bir sultana esir düşmüştür.
- Malazgirt Savaşı "Yurt açan savaşı" olarak da adlandırılmıştır.
- Alp Arslan Dönemi'nde Nizamiye Medreseleri açılmıştır.
- Alp Arslan, Maverünnehir üzerine çıktığı sefer sırasında direnişle karşılaşmış, esir alınan kale komutanı tarafından öldürülmüştür.

Yorum

Fethedilen yerlerin fethedenin malı olması geleneğinin temel amacı Anadolu'nun fethini ve Türkleşmesini hızlandırmaktır. Ancak bu uygulama merkezî devlet yönetiminin oluşmasını da engellemiştir.

Melikşah Dönemi (1072-1092)

- Alp Arslan Dönemi'nde yükselme dönemine giren Büyük Selçuklu Devleti Melikşah zamanında **en parlak dönemini** yaşamıştır; Melikşah zamanında en geniş sınırlara ulaşılmış; Gürcistan, Yemen, Aden, Kudüs, Suriye fethedilmiştir.
- Devletin merkezi **İsfahan** olmuştur.
- **Hasan Sabbah** liderliğindeki **Bâtınilerle** mücadele edilmiştir.
- Melikşah adına **Ömer Hayyam** tarafından **Celâlî Takvimi** düzenlenmiştir.
- Gayrimüslimlere karşı hoşgörülü bir politika izlemiştir.

MERAKLISINA

Hasan Sabbah, İran'ın Rey şehrinde doğmuştur. Ömer Hayyam ve Nizamülmülk ile beraber eğitim almıştır. Yetkilerini Allah'tan aldığını ifade ederek örgüt mensuplarının sadakatini kazanmıştır. Terör yoluyla başta Nizamülmülk olmak üzere çok sayıda devlet adamının ölümüne sebep olmuştur. Bâtını anlayıştaki gizli örgütün mensupları için kullanılan yaygın ifade ise "Haşhaşî"dir.

- Melikşah ve Vezir Nizamülmülk'ün ölümünün ardından devlet zayıflamaya başlamıştır. 1092 – 1108 yılları arasında taht kavgaları ile devlet daha da sarsılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Bu dönem, Fetret Devri olarak da adlandırılır. Bu dönemde Muhammed Tapar, Sencer ve Berkyaruk mücadele etmişlerdir. Taht kavgalarında Melikşah'ın eşi Terken Hatun'un dört yaşındaki çocuğu Mahmut'u veliaht tayin ettirmesi, Berkyaruk'a karşı farklı kişilere destek vermesi de etkili olmuştur.

Berkyaruk Dönemi (1092-1104)

- İktidarda kaldığı dönemde taht kavgaları ile uğraşmıştır.
- I. Haçlı Seferi düzenlenmiştir.
- Berkyaruk'un ölümünden sonra tahta Mehmet Tapar geçmiştir. Mehmet Tapar, Bâtınilerle de mücadele etmiştir.

Sencer Dönemi (1118-1157)

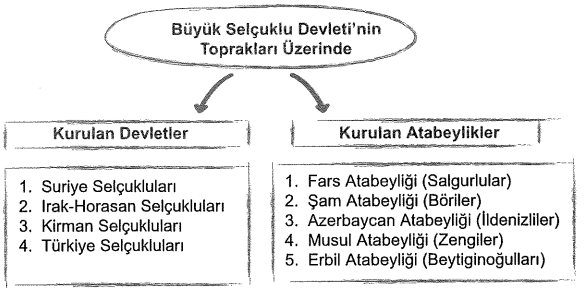
- Bu dönemde devlet, biraz olsun toparlanmış, Haçlılarla ve Afganistan'daki Gurlularla mücadele edilmiştir.
- 1141'de Karahitaylarla **Katvan Savaşı** yapılmış ancak bu savaş kaybedilmiştir.
- Yaşanan Oğuz İsyanı'nda Sultan Sencer esir düşmüştür.
- Sultan Sencer 1157'de hayatını kaybedince Büyük Selçuklu Devleti yıkılmıştır.

Büyük Selçuklu Devleti'nin Yıkılma Nedenleri

- "Ülke hanedanın ortak malıdır." anlayışının taht kavgalarına neden olması
- Devlet yönetimine Türkmenlerin yerine İran kökenli kişilerin getirilmesi
- Türkmenlerin küstürülmesi (Oğuz İsyanı)
- Bâtınilik hareketlerinin zarar vermesi
- Atabeylerin bağımsız hareket etmesi
- Haçlı Seferleri'nin yaşanması
- Abbasi halifelerinin eski güçlerine ulaşmak istemeleri

Büyük Selçuklu Devleti'nin Türk - İslam Dünyasına Hizmetleri

- ✓ Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulunmuşlardır.
- ✓ Abbasi halifelerini Şii Büveyhoğulları tehlikesinden korumuşlardır.
- ✓ İslam dünyasının siyasi koruyuculuğunu üstlenmişlerdir.
- ✓ Bizans'ın Türk ve Arap Müslümanlar üzerindeki baskısını engellemişlerdir.
- ✓ Bağdat'ta açtıkları Nizamiye Medreseleriyle bilimsel çalışmalara imza atmışlardır.
- ✓ İkta Sistemi'ni uygulamışlardır.
- ✓ Atabeylik Sistemi'ni uygulamışlardır.

Harzemşahlar (1097 - 1230)

- Harzemsahların temelini Selçuklu Valisi **Anuş Tigin** atmıştır.
- Devlet, yine Selçuklu Valisi **İl Arslan** tarafından Harezm bölgesinde kurulmuştur. Devlet adını kurulduğu bölgeden almıştır.
- Başkentleri **"Gürgenç"**tir.
- Kendilerini Büyük Selçukluların **mirasçısı** olarak kabul etmişlerdir.
- Büyük Selçukluların askerî teşkilatını örnek almışlardır.
- Ticari faaliyetlerin geliştirilmesi amacıyla Moğollar tarafından gönderilen bir ticaret kervanının Otrar şehrinde Harzemşahlar tarafından mallarına el konulduktan sonra kervandakilerin öldürülmesi üzerine yaşanan **Otrar Olayı**, Moğolların bölgeyi istila etmesinde etkili olmuştur.
- Türkiye Selçuklu Devleti'yle Moğollar arasında tampon bölge oluşturmuşlardır.
- Türkiye Selçuklularıyla 1230'da **Yassı Çemen Savaşı**'ndan bir yıl sonra yıkılmışlardır.
- İkta sistemini uygulamışlardır.
- **Zemahşerî** Necmeddin Kübra, Safiyüddin, Fahreddin Râzi bu dönemde önemli ilmî çalışmalar yapmışlardır.

Yorum

Harzemşahların Yassı Çemen Savaşı sonrasında zayıflayarak yıkılmaları Türkiye Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında tampon bölgenin ortadan kalkması nedeniyle Anadolu'nun Moğol tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına ortam hazırlamıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

MISIR'DA KURULAN TÜRK DEVLETLERİ

Türkler, Mısır'da çok eski dönemlerden beri hâkimiyet kurmuştur. Mısır'da hâkimiyet kuran Türk devletleri:

- Tolunoğulları (868 – 905)
- İhşidler (935 – 969)
- Eyyûbiler (1171 – 1250)
- Memlûkler (1250 – 1517)
- Osmanlılar (1517 – 1882)

Not

Osmanlılar Mısır'da kurulmamış ancak Mısır'da hâkimiyet kurmuştur.

Tolunoğulları (868-905)

- Mısır, Hz. Ömer Dönemi'nde, İslam Devleti egemenliğine girmiş ve valilerce idare edilmiştir. Abbasiler Dönemi'nde Mısır'a Türk valiler tayin edilmiştir
- Tolunoğullarının kurucusu olan **Tolunoğlu Ahmet**, Mısır'da Abbasilerin tayin ettiği bir vali olarak görev yaparken, Abbasilerin zayıflaması ile bağımsızlığını ilan etmiştir (868).
- Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir.
- Tolunoğulları, Tevaif-i Mülûk devletlerinindendir.
- Başkentleri **Fustat**'tır (Kahire).
- Mısır'da Türk kültürü yayılmış ve Mısır Tolunoğulları tarafından imar edilerek zenginleştirilmiştir.
- Yöneticisi Türk; halkı Araptır.
- **Maristan** adı verilen hastaneler yaptırmışlardır. **Tolunoğlu Ahmet Camisi**, Tulûniye Camisi (minare geleneğini Mısır'da başlatan Türk usulu yaptırılan eser) önemli eserlerindendir.
- Tolunoğulları, ziraate önem vermişler, sulama kanalları inşa etmişler, köprüler, berid menzilleri yapmışlardır.
- Din ve mezhep farkı gözetmemişlerdir.
- Tolunoğulları Dönemi'nde Mısır "altın çağını" yaşamıştır ve Mısır bayındır hâle getirilmiştir.
- Suriye, Lübnan, Filistin ve Bingazi'yi ele geçirmişlerdir.
- Tolunoğlu Ahmet'in ölümünden sonra başa Humaraveyh geçmiş siyasi kargaşalardan faydalanan Abbasiler, Tolunoğullarına son vermiştir.

Akşitler (İhşidiler) (935-969)

- Tolunoğullarına son veren Abbasiler Mısır'da yeniden hâkimiyet kurmuşlardır.
- Abbasi Halifesi Er Razi Billah Türk kökenli Ferganalı Muhammed bin Tuğç'a (Togaç) "Akşit/İhşid" (prens, beyaz güneş) unvanını vererek Mısır'a vali olarak atamıştır.
- Bir müddet sonra Abbasiler tekrar zayıflayınca Akşitler bağımsızlığını ilan etmiştir.
- Tevaif-i Mülûk devletlerindendir.
- Mısır'da kurulan ikinci Türk – İslam devletidir.
- Suriye, Filistin ve Hicaz'a egemen olmuşlardır.
- Hicaz'a (Mekke – Medine) hâkim olan ilk Türk devletidir.
- Yöneticisi Türk, halkı Araptır.
- Resmî dili Arapçadır.
- Muhammet'in ölümüyle ülkenin başına Ünuçur geçmiştir. Devlet idaresinde naip (vekil) Kafur etkili olmuştur.
- Devlet iç karışıklıklar nedeniyle zayıflamıştır.
- Fatımiler, Akşitlere son vermiştir.

Eyyûbiler (1174 - 1250)

- **Selahaddin Eyyûbî** tarafından Mısır'da kurulmuştur.
- Başkenti Kahire'dir.
- **1187 Hıttin Savaşı**'yla Kudüs'ü Haçlılardan geri almışlardır. Bu sebeple Selahadin Eyyûbi "Kudüs Fatihi" lakabını almıştır.
- Haçlılar Kudüs'ü geri almak için III. Haçlı Seferi'ni başlatmıştır.
- Mekke ve Medine'ye önem veren Selahaddin Eyyûbi, "Hadimü'l-Haremeyn" unvanını kullanan ilk hükümdar olmuştur.
- Devlet teşkilatlanması konusunda Büyük Selçukluları örnek almışlardır. İkta Sistemi'ni uygulamışlardır.
- Memlûk komutanı **Aybek** tarafından yıkılmışlardır.
- Abdüllatif el Bağdadi, İbn Şeddat ünlü tarihçileridir. Felsefede; Şahabeddin el Suhreverdi, tıpta; İbn Meymun önemli bilim insanlarıdır.

t.me/yksyardimcinyedek

Memlûkler (1250 - 1517)

- Eyyûbi ordusunda bir Türk komutanı olan **Aybek** tarafından Mısır'da kurulmuştur.
- Devletü't Türkiye ya da Devletü't Etrak olarak da bilinirler.
- Memlûkleri 1382'ye kadar **Bahri** yani Türk Memlûkler, 1382'den itibaren **Burci** yani Çerkez Memlûkler yönetmiştir.
- Mısır dışında Suriye, Hicaz ve Anadolu'nun güneyine hâkim olmuşlardır.
- Moğolların Abbasi Devleti'ne son vermelerinin ardından, Abbasi halifesinin Memlûklere sığınması ile 1258'den 1517 yılına kadar halifeleri himaye etmişlerdir. Bu durum İslam dünyasında prestijlerinin artmasında etkili olmuştur.
- Moğolları 1260 **Ayn-ı Calut Savaşı**'yla yenmişlerdir. 1277'de de Memlûk Hükümdarı **Baybars Elbistan**'da Moğolları tekrar yenilgiye uğratmıştır.
- II. Mehmet Dönemi'nde Osmanlı Devleti'ye ilişkileri "Hicaz Su Yolları Meselesi" sebebiyle iyice bozulmuştur. II. Bayezit Dönemi'nde Osmanlı - Memlûk savaşları yaşanmıştır. I. Selim (Yavuz) 1516 **Mercidabık Savaşı**'yla Kansu Gavri'yi yenmiştir. 1517 **Ridaniye Savaşı**'yla da Tomanbay'ı yenerek bu devlete son vermiştir.
- Bu savaşlar sonucunda halifelik Osmanlı Devleti'ne geçmiştir.
- **Memlûklerde kut ve veraset anlayışı yoktu.** Her emirin hükümdar olma hakkı vardır. Bu durum sık sık hükümdar değişikliğinin olmasına neden olmuştur. Ayrıca tek bir hanedanın yönetimde kalması görülmemiştir.
- İkta Sistemi'ni uygulamışlardır.
- Kalatü'l Cebel Sarayı, Baybars Camisi, Kalavun Camisi, Sultan Hasan Camisi, Kayıtbay Camisi, Berkuk Türbesi, Kayıtbay Türbesi, Halep, Şam ve Trablusşam camileri önemli eserleridir.

DİKKAT *Memlûkler, Abbasi halifesini koruma altına almışlardır. Yani halifelik makamı Memlûklere geçmemiştir.*

İLK TÜRK – İSLAM DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE UYGARLIK

Devlet Yönetimi

- Türkler İslamiyet'ten önceki örf ve geleneklerini bırakmadan İslam anlayışı doğrultusunda devletlerini yönetmişlerdir.
- Türk – islam devletlerinde Memlûkler hariç "kut" anlayışı devam etmiştir. Allah'ın takdiri ile egemenliğin bir soya verildiğine inanılmıştır.

Bu durum;

- Devletin hanedanın ortak malı olması,
- Verasette belirsizlik yaşanması,
- Taht kavgalarının çıkması,
- Devletin kısa sürede dağılması

gibi gelişmelere neden olmuştur.

Hükümdar

- Devletin başında bulunan hükümdar geniş yetkilere sahiptir ve başkentte bulunur.

Hükümdarın görevleri arasında

- Orduya komuta etmek,
- Devlet görevlilerini atamak,
- Toprak bütünlüğünü korumak,
- Adaleti sağlamak,
- Halkın refah seviyesini arttırmak,
- Bayındırlık ve kamu hizmetlerini sağlamak yer alır.

- Türkler İslamiyet' i, kabul ettikten sonra hükümdarlık unvanları ve hükümdarlık alametleri değişmiştir.

Hükümdarlık Unvanları

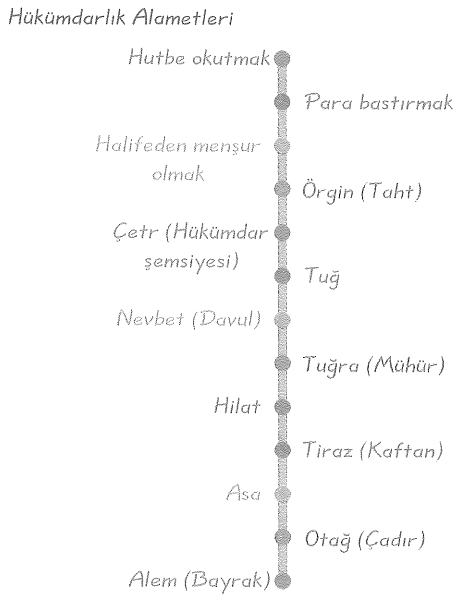
Karahanlılar	Büyük Selçuklular
Bey	Bey
İlig	Sultanü'l Azam
Buğra	Sultan
Han	Sultanü'l Muazzam
Kara	
Arslan	
Hakan	

Tolunoğulları: Tolun (Dolunay)

İhşidiler: Akşit (Prens)

Gazneliler: Sultan

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

Hutbe: Cuma ve bayram namazları başta olmak üzere bazı ibadet ve merasimlerin icrası esnasında topluluğa hitaben yapılan konuşma

Hilat: Halife tarafından verilen şeref elbisesi

Tiraz: Halife, hükümdar ve devlet adamlarının unvanlarını, lakaplarını taşıyan sırma işleme ve yazılarla süslenmiş elbise

Menşur: Halifenin hükümdarların bir bölgedeki hâkimiyetini ya da iktasını onayladığına dair verdiği belge

- Hükümdarın erkek çocuklarına **melik** adı verilmiştir. Melikler daha küçük yaşlarda eyaletlere gönderilerek devlet yönetimi konusunda deneyim kazanmaları sağlanmıştır. Meliklerin yanına onları yetiştirmeleri için **Atabeyler** tayin edilmiştir.

Not

Atabeyler, meliklerin yetişmesinde katkı sağlamalarının yanı sıra zaman zaman onları tahta geçmek için kışkırttıklarından isyanlara ortam hazırlamışlardır. Bazen de meliklere ait toprakları ele geçirerek bağımsızlıklarını ilan etttikleri görülmüştür.

Divan

- Devletin önemli işlerinin görüşülerek karara bağlandığı kurula **"Divan-ı Saltanat (Divan-ı Âlî)"** denmiştir. Bu divanın başında **vezir** bulunurdu. Sultan divana katıldığında divana başkanlık yapardı. Divan üyelerini sultan tayin eder veya azlederdi.

Büyük Divana (Divan-ı Saltanat) Yardımcı Alt Divanlar

Divan - ı Mezalim	Divan - ı Arz
•Halkın şikâyetlerinin dinlenmesi ve adeletin sağlanmasından sorumludur.	•Askerî işlerden sorumludur. •Başında emir-i arz bulunur.

Divan - ı İnşa / Tuğraî	Divan - ı Berid
•İç ve dış yazışmalardan sorumludur. •Başında münşi bulunur. •Münşi hükümdarın tuğrasını çekmekle görevli kişidir.	• Posta ve haberleşmeden sorumludur. • Başında sahib-i berid bulunur.

Divan - ı İstifa	Divan - ı İşraf
•Mali işlerden sorumludur. •Başında müstevfi bulunur.	•Mali ve idari işlerden sorumlu •Başında müşrif bulunur.

Not

Karahanlılarda Büyük Divana Divan-ı Âli, Gaznelilerde Divan-ı Vezaret denilmiştir.

Saray Teşkilatı

Devlet işleri başkentte bulunan "saray"dan idare edilmiştir. Saray, hükümdarların devlet işlerini ve aile yaşantısını sürdürdüğü yerdir. Saray protokolünde Oğuz töresi ve İslam kültürü etkili olmuştur.

Önemli Saray Görevlileri

Vezir: Saray teşkilatının başında bulunan üst düzey bürokrat. Vezire Gaznelilerde **"Hace-i Buzurg"** Karahanlılarda ise **"Yuğruş"** denilmiştir.

Hacibülhüccab/Ulu Hacip/Tayangu (Karahanlılarda): Hükümdarla halk ve saray görevlileri arasındaki ilişkilerini düzenlemekten sorumlu olan kişi.

Kapucubaşı: Saray hizmetlerinin yürütülmesi, saray hizmetlilerinin göreve alınması ve azledilmesinden sorumlu görevli.

Vekil-i Der/Vekil-i Has: Sultana ve ailesine ait olan işleri yapmak ve her gün yapılacak olan işler hakkında sultana bilgi vermek gibi saraya ait bütün işlere bakan görevli.

t.me/yksyardimcinyedek

Silahtar: Silahlardan sorumlu görevli.

Abdar/Taştdar: Hükümdarın leğen ve ibriğini taşıyan, hükümdarın temizlik işleri ile ilgilenen görevli.

Çaşnigir: Hükümdarın sofrasından sorumlu olan, sofraya gelen yemeklerin tadına bakmakla görevli kişi

Şarabdar/İdişçibaşı: Hükümdarın sofrasındaki içeceklerden sorumlu olan görevli.

Camedar: Hükümdar ve ailesinin elbiselerinden sorumlu görevli.

Hansalar/Aşçıbaşı: Sarayın mutfağından sorumlu olan görevli.

Emir-i Alem: Bayrak ve sancakları korumak ve taşımaktan sorumlu görevli.

Emir-i Ahur/İlbaşı: Hükümdarın ve sarayın atlarının bakımından sorumlu görevli.

Emir-i Hares: Hükümdarın verdiği cezaları infaz etmekle görevli kişi.

Emir-i Meclis: Sarayın teşrifatçılık işlerinden ve saray ziyafetlerinden sorumlu görevli.

Emir-i Candar: Sarayın güvenliğinden sorumlu görevli.

Emir-i Şikâr: Hükümdarın av hazırlıkları ile ilgilenen görevli.

Serhenk: Hükümdar bir yerden bir yere giderken ya da törenlerde yol düzenini sağlayan görevli.

Rikabdar: Hükümdarın üzengisini tutarak ata binmesine yardımcı olan görevli.

Üstadüddar: Sarayın mutfak ve ahır gibi kısımlarındaki giderlerin karşılanmasından sorumlu görevli.

Taşra Teşkilatı

- Türk-İslam devletlerinin genelinde ülke eyalet adı verilen idari bölgelere ayrılarak yönetilmiştir.
- Eyaletlerdeki bazı yöneticiler ve görevleri şunlardır:

Devlet	Mülki	Askerî	Adli	Mali	Belediye
Karahanlılar	Hem askerî hem hanedan üyesi vali		Kadı	Amil / Imga	Muhtesip
Gazneliler	Sahib-i Divan	Salar / Sipahsalar	Kadi'l Kudat	Amil	Muhtesip
Büyük Selçuklular	Askerî vali: Şihne Hanedan üyesi vali: Melik	Sahibüsşurta	Kadı	Amil	Muhtesip

Ulak: Haberleşmeden sorumlu görevli.

Asesbaşı: Güvenlikten sorumlu görevli.

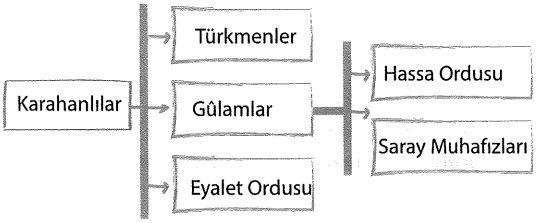
Amid: Eyaletlerde görevli sivil yönetici.

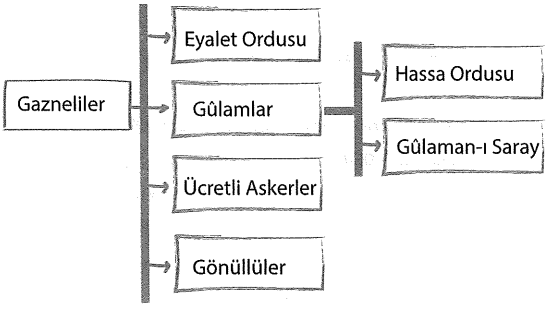
Ordu

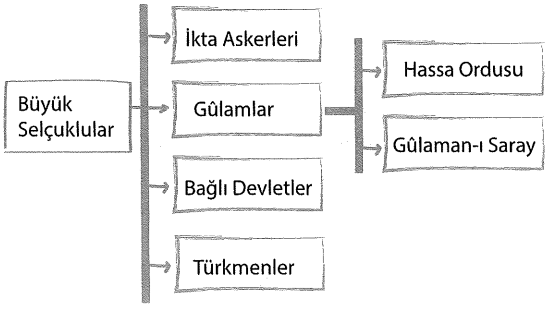
- Türkler, her dönemde askerî teşkilata çok önem vermiştir. Karahanlı ve Gazneli orduları kullandıkları silahlar ve savaş teknikleri bakımından dönemlerinin en güçlü orduları konumundaydı.
- Türk - İslam devletlerinde gaza ve cihat politikası ile Türklerdeki savaşçı özellik artmış, Onluk Sistem ve Hilal - Turan taktikleri uygulanmaya devam etmiştir. Türk devletlerinde devrin en büyük orduları kurulmuştur.
- Türk - İslam ordularında kullanılan en önemli silahlar; Ok, Mızrak, Sökü, Yay, Mancınık, Nacak, Topuz, Kılıç, Gürz, Pala, Kalkan, Balta, Zırhtır.
- Karahanlı ordusu; görevleri saray ve hükümdarı korumak olan saray muhafızları, hükümdarın şahsına bağlı ücretli askerlerden meydana gelen Hassa Ordusu, hanedan mensupları, valiler ve diğer devlet adamlarının kuvvetlerinden meydana gelen Eyalet Askerleri ile devlete bağlı Türk boylarının kuvvetleri olmak üzere dört ana birimden oluşurdu.
- Gazne ordusu; görevleri saray ve hükümdarı korumak olan Gulamlar, ordunun asıl vurucu unsuru olan Hassa Ordusu şehzade, vali ve devlet adamlarına ait kuvvetlerden oluşan Eyalet Askerleri, sefer zamanlarında orduya katılan gönüllü birliklerden meydana gelirdi. Gazneliler orduda filleri de kullanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Büyük Selçuklu ordusu ise sultana bağlı Gulam Ordusu, ordunun asıl vurucu unsurunu oluşturan atlı birliklerden oluşan Hassa Ordusu, kendilerine ikta verilen melik veya valilerin yetiştirdikleri askerlerden oluşan İkta Askerleri, ordunun tamamlayıcı unsuru olan Türkmenler ile bağlı devlet ve beyliklerin askerlerinden oluşan kuvvetlerden oluşmuştur.
- Türk-İslam devletlerinde görülen ordu bölümleri şu şekildedir:

MERAKLISINA

Büyük Selçuklu ordusu,
Merkez: Kalp
Sağ Kanat: Meymene
Sol Kanat: Meysere
Öncü: Mukaddeme pişdar
Artcı: Saka-dümdar
şeklinde örgütlenmiştir.

Hassa Ordusu	⇒	*Saray ve hükümdarı korumakla görevlidirler.*
		Türk ve Müslümanlardan oluşan birliklerdir.
		Devletten maaş almazlar ikta toprakları ile geçinirler.
Gulaman-ı Saray	⇒	*Savaş esirlerinin ve küçük yaştaki çocukların alınarak İslam kültürü ile yetiştirilip Gulamhanede eğitilmesi ile oluşturulan ordu bölümüdür.*
		Sarayda bulunan merkez ordusudur.
		Bistegani adında maaş alırlar.
		Gulam Sistemi'ni ilk uygulayan Karahanlılar olmuştur.
Eyalet Askerleri	⇒	*Melik ve eyalet valilerinin hizmetinde bulunan askerlerdir.*
		Savaş zamanında merkez ordusuna dâhîl olurlar.
Türkmenler	⇒	*Oğuz boylarından oluşan askerlerdir.*
		Sonraki dönemlerde batı sınırlarına akıncı olarak yerleştirilmişlerdir.
İkta Askerleri	⇒	*İkta Sistemi ile yetiştirilen taşra ordusudur.*
		Türkmenlerden oluşur.
		Maaş almazlar, ikta sahiplerinin besledikleri askerlerdir.
		Askerî ikta sistemini ilk uygulayan Büyük Selçukludur.
Yardımcı Kuvvetler	⇒	*Bağlı beylik ve devletlerin gönderdiği ücretli askerlerdir.*

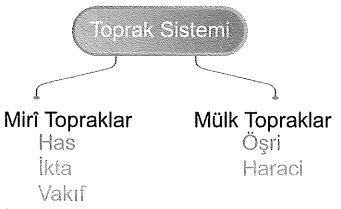
Not

İlk Türk-İslam devletlerinde hâkimiyet kurdukları coğrafi bölgeler itibarıyla donanma gelişmemiştir.

Toprak Yönetimi

- Türk-İslam devletlerinin temel geçim kaynağı tarımdır. Toprak sisteminin yapılanmasında Türk töresi ve İslam gelenekleri etkili olmuştur.
- Toprakların çoğu devletin malı sayılmıştır. Ev, bahçe, bağ gibi yerler özel mülkiyet olarak verilmiştir.
- Toprakların çoğunun devletin malı sayılması, toprak zengini bir sınıfın ortaya çıkmasını engellemiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Mirî Topraklar

Has Toprak: Geliri hükümdar ve ailesine ait topraklardır. Bu topraklardan elde edilen gelirler doğrudan hazineye aktarılmıştır.

İkta Toprak: Devlet memurlarına ve savaşta yararlılık göstermiş komutanlara maaş olarak tahsis edilmiş topraklardır. Mülkiyeti devlete ait olup işletme hakkı ikta sahibine verilen topraklardır. İkta sahibi gelirinin bir kısmı ile atlı asker yetiştirirken bir kısmı ile de geçimini sağlamıştır.

İkta Sistemi, ilk olarak Hz. Ömer Dönemi'nde uygulanmıştır. Türk - İslam tarihinde "askerî ikta" sistemini ilk uygulayan devlet Büyük Selçuklulardır. İkta Sistemi; Eyyûbiler, Memlûkler, Zengiler, Harzemşahlar, Büyük Selçuklular başta olmak üzere bazı Türk - İslam devletlerinde uygulanmıştır.

İkta topraklarının gelirleri, Büyük Divanda tespit edilmiştir. İkta sahibinin, köylüye keyfî davranması durumunda köylünün durumu kadılara ve sultana bildirilmiştir. İkta topraklarının, üst üste üç yıl işlenmemesi durumunda toprak işlenmeyen kişiden alınarak başkasına verilmiştir.

İkta Sistemi'nin Sağladığı Yararlar

- ✓ Devlet hazinesinden para harcamadan asker yetiştirilir.
- ✓ Devlet görevlilerinin maaşı karşılanır.
- ✓ Taşrada devlet otoritesi sağlanır.
- ✓ Üretimde süreklilik sağlanır.
- ✓ Vergiler düzenli olarak toplanır.
- ✓ Yerleşik hayatı özendirir.

Vakıf Topraklar: Gelirleri ilmî veya sosyal kurumların kurulması ve masraflarının karşılanması için ayrılan topraklardır. Vakıfların başında bulunan kişiye **mütevelli** denmiştir.

Vakıf Topraklarının Sağladığı Yararlar

- ✓ Kamusal hizmetleri hızlandırır. Halkın ihtiyaçlarını karşılar.
- ✓ Sosyal devlet anlayışını pekiştirir.
- ✓ Hazineye para girişi olmaz, para çıkışını engeller.
- ✓ Bayındırlık faaliyetlerini hızlandırır.
- ✓ Eğitim, sağlık, din, sosyal, mali hizmetlerin verilmesini kolaylaştırır.
- ✓ Sosyal dayanışmayı kuvvetlendirir.

Mülk Topraklar

Öşri Topraklar: Mülkü Müslümanlara ait olan topraklardır.

Haraci Topraklar: Mülkü gayrimüslimlere ait olan topraklardır.

Ekonomik Yapı

- ➢ Türkler arasında yerleşik hayata geçiş İslamiyet'in kabulünden sonra hızlanmış ve tarım, ticaret, mimari canlanmıştır.
- ➢ Karahanlılar tarım, hayvancılık ve ticaretle uğramıştır. **Kaşgar, Buhara** ve **Semerkant** gibi önemli şehirler kurmuşlardır.
- ➢ Gazneliler ise özellikle Hindistan'a düzenledikleri seferler sonucunda büyük miktarda ganimet elde etmiş, İpek ve Baharat yollarını ele geçirerek ticari hayatı canlı tutmuşlardır. Gazneliler sulama kanalları açarak üretimi de artırmışlardır.
- ➢ Büyük Selçuklu Devleti'nin ticaret merkezi ise **Horasan**'dır. Ticarette ileri giden Selçuklular, çok sayıda çarşı, ve kervansaray inşa etmişlerdir.
- ➢ Türk - İslam devletlerinin kurulduğu coğrafya madenler bakımından da oldukça zengindir. Türk - İslam devletleri dokumacılık, dericilik, çini, kâğıt ve cam imalatında da ileri gitmişlerdir.
- ➢ Esnaflar "fütüvvet" denilen dinî ve iktisadi amaçlı Ahi teşkilatını oluşturmuşlardır.

Büyük Selçuklu Devleti'nin Gelir Kaynakları

- **Öşür:** Müslüman halktan alınan ürün vergisidir.
- **Haraç:** Müslüman olmayan halktan alınan ürün vergisidir.
- **Cizye:** Müslüman olmayanlardan, askere gitmemeleri karşılığında alınan vergidir.
- Gümrük vergileri, maden ve ormanların işletilmesinden elde edilen gelirler, savaş ganimetleri de diğer gelir kaynaklarıdır.
- ➢ İlk Türk - İslam devletlerinde Bakır para ⇒ **fels** Gümüş para ⇒ **dirhem** Altın para ⇒ **dinar** olarak isimlendirilmiştir. Büyük Selçuklularda ilk para Arslan Yabgu zamanında bastırılmıştır.

Hukuk

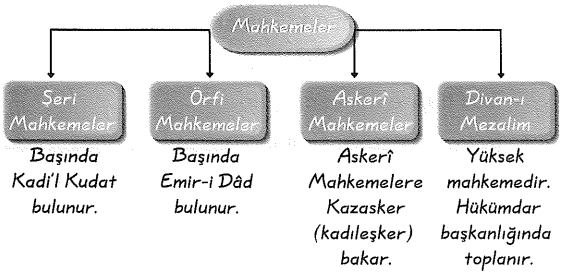
- ➢ Türk - İslam devletlerinde hukuk, **"şeri hukuk"** ve **"örfî hukuk"** olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Şeri Hukuk: Temeli islam hukukuna dayanan şeri hukuk; evlenme, boşanma, nafaka, miras konularını düzenlemiştir. Şeri hukuk ile ilgili davalara **kadılar** bakmıştır. Kadıların başında bulunan kişiye Kadi'l Kudat denmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Örfi Hukuk: Kaynağını eski Türk geleneklerinden almıştır. Yöneticiler ile halk arasındaki sorunların çözümlenmesiyle ilgilenmiştir. Örfi mahkemelerin başında bulunan kişiye **Emir-i Dâd** denmiştir. Kanunlara karşı gelenler ve güvenliği bozanların davalarına da burada bakılmıştır.

- Halktan haksızlığa uğrayanlar, kadıların verdiği kararlardan şikâyetçi olanlar, yüksek mahkemeye yani Divan-ı Mezalime başvurabilmişlerdir. Ayrıca ağır siyasi suç işleyenler de hükümdarın başkanlık ettiği **Divan-ı Mezalim**de yargılanmışlardır.

Toplumsal Hayat

- Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle toplumsal alanda değişiklikler olmuştur. Türklerin büyük bölümü yerleşik hayata geçmiştir. Yerleşik hayatla birlikte şehirleşme de hızlanmıştır. Bu şehirlerde saray, hükûmet konağı, cami, pazar yeri, kışla, medrese, hastane vb. yapılar bulunmuştur.
- Toplumsal hayatta eski Türk geleneklerinin yanı sıra İslamiyet de etkili olmuştur.
- Türk-İslam devletlerinde sosyal sınıf farkları görülmemiştir. Toplumda herkesin yükselme şansı olmuştur.
- Toplum yönetenler ve yönetilenler olarak ayrılmıştır. Halk arasında şehirliler, köylüler ve konargöçerler yer almıştır.
- Ataerkil bir aile yapısı görülmüştür. Ancak kadın da aile ve toplumda önemli bir yere sahip olmuştur.
- Vakıflar aracılığı ile birçok sosyal yardımlaşma kurumu oluşturulmuştur.
- Toplumda farklı din ve ırktan olan insanlara karşı hoşgörülü bir politika takip edilmiştir.

Dil ve Edebiyat

Karahanlılar

- Karahanlıların resmî dili Türkçe, yazı dili Uygur Türkçesidir.
- Dönemin önemli eserleri şunlardır:

Kutadgu Bilig	⇒	• *Yusuf Has Hacip tarafından kaleme alınmıştır.* • *Karahanlı Hükümdarı Tamgaç Uluğ Kara Buğra Han'a sunulmuştur.* • *Yusuf Has Hacip eserin sunulmasından sonra "has haciplik" unvanını almıştır.* • *"Mutluluk veren bilgi" anlamına gelmektedir.* • *Türk - İslam edebiyatının günümüze kadar ulaşan ilk eseri olma özelliğine sahiptir.* • *Eserde insanların hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğu elde edebilmek için nasıl bir yaşam sürmeleri gerektiği anlatılmıştır.* • *Devlet adamlarına öğütler verilirken aynı zamanda halkın sosyal hayattaki görev ve sorumluluklarına da değinilmiştir. Bu yönüyle eser siyasetname özelliği taşır.* • *Eserde dört temel unsuru temsil eden dört kişi yer alır. Küntoğdu adlı hükümdar kanun ve adaleti; vezir Ay-Toldı saadeti; vezirin oğlu Ögdilmiş aklı ve ilmi; vezirin kardeşi Ogdurmış akıbeti temsil etmiştir.* • *Uygur ve Arap harfleriyle yazılmış üç nüshası bulunmuştur.* • *Reşit Rahmeti Arat tarafından Anadolu Türkçesine çevirilerek yayımlanmıştır.*
Divânu Lugâti't-Türk	⇒	• *Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınmıştır.* • *Abbasi Halifesi Muktedi Billah'a sunulmuştur.* • *Araplara Türk dilini öğretmek, Türk milletinin yüceliği ve Türkçenin zenginliğini göstermek amacıyla kaleme alınmıştır. Kelimeler Türkçe verilmiş, anlamları Arapça yazılmıştır.* • *Eser sözlük niteliğindedir.* • *Eserde Türk kültürü ile ilgili bilgiler, yer ve boy adları, dil özellikleri vb. bilgilerin yanı sıra sagu, koşuk ve atasözleri ile Türk dünyası haritası da bulunmaktadır.* • *Eser Kaşgarlı Mahmut'a "Türk Sözlükçülüğünün Atası" unvanını kazandırmıştır.*

t.me/yksyardimcinyedek

Divan-ı Hikmet	⇒	• *Ahmet Yesevî tarafından kaleme alınmıştır.* • *Türk tasavvuf edebiyatının ilk eseri olarak kabul edilir.* • *Hikmet adı verilen manzumelerin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur.* • *Hz. Peygamber'in yaşamı, dinî hikâyeler, dervişliğin özellikleri, cennet, cehennem, güzel ahlak gibi konuları içermektedir.* • *Ahmet Yesevî'nin hikmetleri müritleri tarafından toplanmıştır.*
Atabetü'l Hakayık	⇒	• *Edip Ahmet Yüknekî tarafından kaleme alınmıştır.* • *"Hakikatlerin Eşiği" anlamına gelir.* • *Dörtlüklerden oluşan eser, dinî ve ahlaki öğütler içerir.* • *Karahanlı beylerinden Muhammed Dâd Sipahsalar'a sunulmuştur.* • *Reşit Rahmeti Arat tarafından yayımlanmıştır.*

Gazneliler

- Bilim dili olarak Arapça, edebiyat dili olarak Arapça ve Farsça kullanılmıştır.

Şehname	⇒	• *Firdevsî tarafından kaleme alınmıştır.* • *Eser Gazneli Mahmut'a sunulmuştur.* • *İran'ın tarihi ile ilgili destansı bir eserdir. Eserde İran-Turan mücadeleleri de anlatılır.* • *Eserde Alpertunga Efrasiyap adıyla geçmiştir.*
Tarih-i Yeminî	⇒	• *Utbî tarafından kaleme alınmıştır.* • *Eser Gazneli Mahmut'a sunulmuştur.* • *Sultan Mahmut'un Hindistan Seferleri hakkında bilgi verir.*

Büyük Selçuklu Devleti

- Bilim dili Arapça, edebiyat dili Farsçadır.

Siyasetname	⇒	• *Büyük Selçuklu Devleti Veziri Nizamülmülk tarafından kaleme alınmıştır.* • *Sultan Melikşah'ın devlet yönetimi ile ilgili bir kitap yazılması talebi üzerine yazılmıştır.* • *Devlet yönetimi, hükümdarın özellikleri gibi konularda bilgi verir.*
Rubailer	⇒	• *Rubai, divan edebiyatında dört dize hâlinde belirli kalıplarla yazılan eserlerdir.* • *Ömer Hayyam rubaileri ile ünlüdür.* • *Yalın bir dille farklı konular işlenmiştir.*

Diğer önemli eserler şunlardır:

Mukaddimetü'l Edep	⇒	• *Harzemşahlar Dönemi'ne ait bir eserdir.* • *Zemahşerî tarafından kaleme alınmıştır.* • *Arapçayı öğretmek amacıyla yazılmıştır.* • *Harzemşah hükümdarı Atsız bin Muhammed'e sunulmuştur.*

Eğitim ve Bilim

- Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra da bilime ve eğitime büyük önem vermişlerdir.
- Karahanlılar Dönemi'nde Semerkant'ta medrese açılmış, Buhara, Semerkant, Taşkent, Balasagun, Kaşgar gibi şehirler bilim ve kültür merkezi hâline dönüşmüştür.
- Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey Nişabur'da **ilk Selçuklu medresesini** açmıştır. Alp Arslan Dönemi'nde Vezir Nizamülmülk tarafından da Bağdat'ta Nizamiye Medresesi açılmıştır. Daha sonra farklı şehirlerde de bu isimle medreseler açılmıştır.
- Nizamiye Medreselerinin açılmasında,
  - Radikal örgüt ve mezheplere karşı devletin korunması,
  - Devlet memuru ve din adamı ihtiyacının karşılanması,
  - Yoksul ve yetenekli öğrencilerin topluma kazandırılması,
  - İslamiyet'i yeni kabul edenlerin inançlarının pekiştirilmesi,
  - Bilim insanlarının çalışmalarından faydalanma düşüncesi

  etkili olmuştur.

Medreselerin özellikleri şunlardır:

- Dinî ve pozitif bilimler okutulmuştur.
- Bilimsel araştırmalar yapılmıştır.
- Müderrislere maaş, öğrencilere ise burs verilmiştir.
- Medreselerde, cami, kütüphane, yatakhane, çalışma odası gibi bölümler vardır.

KAVRAM BİLGİSİ

Müderris : Medrese hocası
Muid : Müderris yardımcısı
İcazetname : Medreseden mezun olanlara verilen belge
Mülazım : Atama bekleyen medrese öğrencisi

t.me/yksyardimcinyedek

Önemli Bilim İnsanı ve Düşünürler

Farabî

Müzik, fizik, felsefe ve psikoloji alanlarında çalışmıştır. Pozitif bilimlerin kurucusu olarak kabul edilir. Aristo'nun görüşlerini yorumladığı için "Mualim-i Sani" ve (İkinci Öğretmen) ismiyle tanınır. Eserleri: "Medinetü'l Fadıla" (Erdemli kent) "Kitab'ul Musiki" "İhsa-ül Ülum". Batı'da Alfarabius ve Abunazar isimleriyle bilinir. Yunan düşünürlerin fikirlerinin İslam dünyasında tanınmasına katkıda bulunmuştur. Eğitim alanında görüşlerini ifade eden ilk Türk bilgini olarak kabul edilir. Eğitimde göstererek açıklamaya dayanan yöntemi savunmuştur. Müzik alanında "kanun", "rübap" ve "ud" çalgı aletlerinden söz etmiştir. Birleşmiş Milletler fikrini ortaya koymuştur.

İbn-i Rüşd

Başta felsefe olmak üzere matematik, fıkıh, kelam ve tıp alanlarında çalışmıştır. Avrupa'da Averreos adıyla bilinir. Aklın inancın önünde tutulması gerektiğini savunmuştur. Gazali'yle çelişmiştir. Tehafütüt - Tehafüt önemli eseridir.

Harezmî

Matematik bilginidir. "Cebir" matematiğinin kurucusu olarak bilinir. Avrupa'da Alkarismi olarak tanınmıştır. Abbasilerin Bağdat'taki "Bilgelik Evi"nde (Beytülhikme) çalışmalarda bulunmuştur. Zic-ü Harezmî, Kitabü'l Cebr ve'l Mukabele (Hisabe'l-cebr ve'l Mukabele) eserleriyle meşhurdur.

Cabir bin Hayyan

Kimya bilimi ile uğraşmıştır. "Atom" kelimesini kullanmadan onu tanımlamıştır. Avrupa'yı simya ilminde etkilemiştir.

Cevheri

Kimya alanında çalışmalar yapmıştır. "Kitab el-muhtar fi Keşf el-Esrar'dır.

İbn-i Sina

Tıp, eczacılık ve felsefe alanlarında çalışmıştır. "Şeyh'ül Reis" Tababetin Hükümdarı" lakaplarıyla bilinir. Batı'da "Avicanna" adıyla tanınır. Bulaşıcı hastalıklarla ilgili çalışmalar yapmış, kan dolaşımının nasıl gerçekleştiğini açıklamış ve başarılı ameliyatlar gerçekleştirmiştir. Eserleri "Kitabüş-şifa" "El-kanun fit - tıp'tır. İlaç biliminin (farmokoloji) kurucusu olarak kabul edilir. Adı, Ay'da bir kritere verilmiştir.

Gazali

Felsefe, hukuk ve ilahiyat üzerine çalışmıştır. Hocası Cüveynî tarafından "Derin Bir Deniz" olarak nitelenmiştir. Nizamiye Medresesinde müderrislik yapmıştır. "Nasihatül-Mülük" adlı eserini Büyük Selçuklu Hükümdarı Sencer'e sunmuştur. Eserleri: İhya'ü Ulumi'd Din, El-Munki-zu-Mine'd - Dalâl, Mekâsidu'l Felâsife Tehafütü'l Felasife'dir.

Birunî

Matematik, astronomi bilginidir. Fizik ve coğrafya ile ilerlemiştir. Rasathane kurmuştur. Avrupa'da, "Alberuni(Aliboron)" olarak tanınır. Dünya'nın çapını bulmuştur. Jeodezi biliminin kurucusu kabul edilir. Dünya'nın Güneş etrafında dönüşünü hesaplamıştır. Enlem ve boylam dairelerini tespit etmiştir. Sultan Mahmut tarafından "sarayımın en değerli hazinesi" olarak adlandırılmıştır. En önemli eserleri Asarü'l Bakiye ve Tahkiku mâli'l Hind'dir.

Uluğ Bey

Timurlular Devleti hükümdarı, astronomi ve matematik bilginidir. "Uluğ Bey Zici" ve "Yıldızların Fihristi" isimli eseriyle ünlüdür.

Ömer Hayyam

Astronomi ve matematik bilgini ve şairdir. "Nevruzname" ve "Zic-i Melihşahî" adlı eserleriyle ünlüdür. Takvim-i Celâli'yi hazırlayan komisyonda bulunmuştur.

El Hazini

Astronom ve mekanikçidir. Sultan Sencer'e sunduğu astronomi kitabında çeşitli şehirlerin enlem ve boylamları, yıldızların konumları ile ilgili tablolar vardır. Metallerin ve taşların saf olup olmadıklarını, alaşımlarda metallerin karışım oranlarını hesaplayabilmiştir. Kitabül Mizanil Hikme adlı eseri ünlüdür.

Fezari

İslam dünyasında ilk usturlabı kullandığı kaydedilmiştir. Kitabü'l Zic önemli eserleri arasındadır.

Buhari

Türk hadis bilginidir. "Kutub-u Sittle" olarak adlandırılan altı hadis külliyatından birisinin yazarıdır.

İbn-i Fadlan

Arap seyyah ve devlet adamıdır. Abbasi halifesi tarafından İtil Bulgarları'na gönderilen elçilik heyetinde yer almıştır. "Rıhle" adlı eserinde Türk kültürüne ait bilgiler bulunmaktadır.

İbn-i Haldun

Mukaddime adlı eseri vardır.

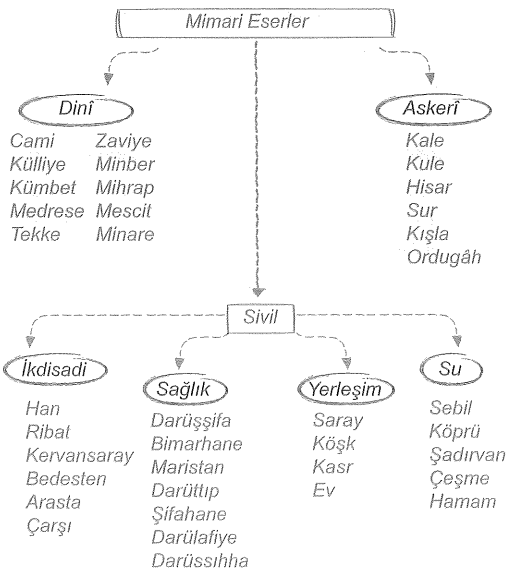
İbnü'l Heysem

Başta fizik olmak üzere matematik, astronomi ve felsefe alanlarında çalışmalarda bulunmuştur. Optik biliminin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Kitabü'l Menazir önemli eseridir.

Sanat ve Mimari

- Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra kendisine özgü karakterler taşıyan Türk sanatı, Arap ve Fars kültüründen etkilenmiş ve Türk – İslam sanatının temeli atılmıştır. Karahanlılar Dönemi'nde Türk-İslam mimarisinin ve sanatının ilk örnekleri verilmiştir.

Mimari

t.me/yksyardimcinyedek

Önemli Mimarî Eserler

- **Kümbet:** Silindirik ya da çokgen gövde üzerine konik çatıyla örtülü biçimdeki anıt mezar. Çadır sanatının yansıması olarak ortaya çıkmıştır.
- **Türbe:** Köşeli gövdenin üstü kubbe biçiminde örtülü olan anıt mezar
- **İmarethane:** Öğrencilere, yoksullara, kimsesizlere yiyecek dağıtmak üzere kurulan aşevi
- **Kervansaray (ribat):** Ticaret yolları üzerindeki konaklama yeri
- **Medrese:** Akli ve naklî bilimlerin okutulduğu eğitim ve öğretim kurumu
- **Külliye:** Ana yapısı, cami olan medrese, kütüphane, hamam, hastane gibi kurumları bünyesinde barındıran yapılar topluluğu
- **Bedesten:** Kumaş, mücevher gibi ürünlerin satıldığı kapalı çarşı
- **Arasta:** Aynı ürünü satan dükkânların bulunduğu esnaf çarşısı
- **Darüşşifa:** Tıp eğitimin de verildiği hastane
- **Maristan:** Tolunoğulları'nda hastaneye verilen ad
- **Bimarhane:** Ruh ve sinir hastalıkları için hizmet verilen yer
- **Ribat:** Sınır boylarında stratejik mevkilerde askerî amaçla yapılan daha sonra bu niteliğini kaybederek ticaret yolları üzerinde yol güvenliğini sağlama ve konaklama ihtiyacını gidermede kullanılan yapı

Süsleme Sanatları

- ✓ Türk - İslam devletleri, mimaride, kitabi ve madenî sanat eserlerinde çeşitli süslemeler kullanmışlardır.
- ✓ Bu süslemelerde insan ve hayvan figürleri ile bitki motifi ve geometrik desenler kullanılmıştır.

- **Tezhip:** El yazması kitap ve levhaların altın tozuyla ya da çeşitli renkler kullanılarak süslenmesi sanatı
- **Hat:** Arap harflerinin değişik şekillerde süslü olarak yazılması sanatı
- **Fresko:** Yaş alçı, sıva üzerine yapılan bir resim türü
- **Minyatür:** Daha çok el yazması eserlerde ışık, gölge ve derinlik dikkate alınmadan yapılan bir çeşit resim sanatı
- **Çini:** Kil topraktan yapılan levhaların genellikle çiçek resimleriyle bezenip fırında pişirilmesi sanatı. Genellikle mimari süslemelerde kullanılmıştır.
- **Oymacılık:** Ahşap ya da taş gibi materyallerin oyulması suretiyle yapılan süsleme sanatı
- **Kakmacılık:** Ahşap, taş, maden gibi materyallerin bazı kısımlarının oyulması ve buralara değerli taş vb. parçaların yerleştirilmesi sanatı
- **Vitray:** Birbirine bağlı kurşun bölmelere yerleştirilmiş renkli cam parçalarından oluşan süsleme sanatı
- **Telkâri:** Gümüş veya altın tellere şekil verilmesiyle oluşturulan süsleme sanatı

Not

Türk - İslam devletlerinde heykeltıraşlık gelişmemiştir. Bu durum üzerinde İslam dini etkilidir.

✓ Türk - İslam devletlerinde ayrıca kilim, halı, pamuk ve ipek dokumacılığı da gelişmiştir. Geleneksel maden işçiliği de ev eşyaları, at koşumları, kemer işçiliği, kuyumculuk dallarında devam etmiştir.

Not

Büyük Selçuklular mimariye; üst üste çift kubbe, köşeli çatı, sivri kemer, Türk üçgeni tarzı kubbe silindirik ve yivli minareler, dikdörtgen ve beş köşeli mihrap unsurlarını getirmiştir.

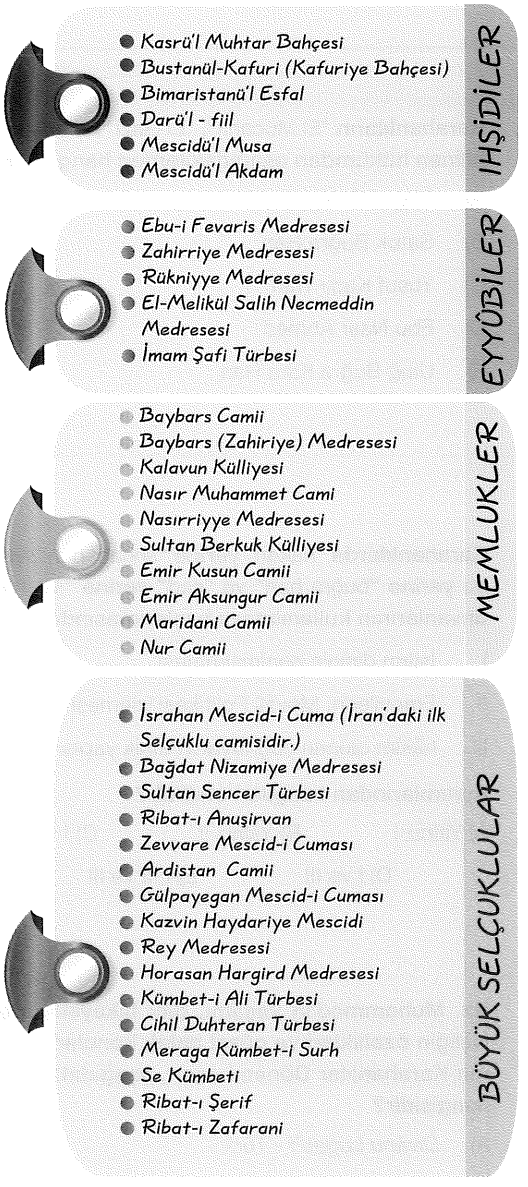
Önemli Mimari Eserler

KARAHANLILAR
- Mezar-ı Şir Kebir Camii (Karahanlılar Dönemi'nin ilk camisidir.)
- Kışlak Hazara (Degaron) Camii
- Talhatan Baba Camii
- Buhara Muğak Attari Camii
- Buhara Hâkim Tirmizi Camii
- Özkent Minare
- Tirmiz Çar Kurgan Mimar
- Kalan Minare
- Arap Ata Türbesi
- Ayşe Bibi Türbesi
- Tirmiz Sarayı
- Balaci Hatun Türbesi
- Özkent Türbesi
- Şeyh Fazıl Türbesi
- Orta Türbe
- Kuzey Türbe
- Güney Türbe
- Semerkant Registan Türbesi
- Ribat-ı Melik
- Day Hatun Kervansaray
- Akçakale Kervansarayı
- Kurtlu Tepe Şehir Kervansarayı

GAZNELİLER
- Leşker-i Bazar Ulu Camii
- Leşker-i Bazar Sarayı
- Zafer Kuleleri
- Aslan Cazip Bey Türbesi
- Beyhakiye Medresesi
- Ribat-ı Çahe Kervansarayı
- Ribat-ı Mahi Kervansarayı
- Arus-üL Felek Camii

TOLUNOĞULLARI
- Ulu Camii
- Tolunoğlu Ahmet Camii

t.me/yksyardimcinyedek

Aklımızda Olsun!!

- ✓ Türklerin, 642 Nihavend Savaşı'ndan sonra yani VII. yüzyıl ortalarından itibaren Müslümanlarla temas etmeye başladığı
- ✓ Emevilerin Arap olmayanlara uyguladığı olumsuz politikanın, Türklerin İslamiyet'e geçişini geciktirdiği
- ✓ Talas Savaşı ile birlikte Türklerin İslamiyet'i kabul etme sürecinin hızlandığı
- ✓ Türklerin İslamiyet'i kabulünde, İslamiyet ile Gök Tanrı inancı arasında bazı benzerliklerin olmasının etkili olduğu
- ✓ Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman Türk devletinin Karahanlılar olduğu
- ✓ Karahanlıların Türklerin yoğun olarak yaşadığı coğrafyada kuruldukları için kimlik kaybı yaşamadığı
- ✓ Karahanlıların her alanda Türkçeyi kullandığı, eski Türk geleneklerini devam ettirdiği bu nedenle millî bir devlet yapısına sahip olduğu
- ✓ Gaznelilerin çok uluslu bir devlet yapısına sahip olduğu, ülke içinde farklı dillerin konuşulduğu, bilim, edebiyat, saray ve halk dilinin farklı olmasının millet olma bilincini engellediği
- ✓ İlk Türk devletlerinde görülen kut anlayışının İslamiyet'le birlikte "Allah'ın nasibi veya takdiri" olarak kabul edildiği
- ✓ "Sultan" unvanını kullanan ilk hükümdarın Gazneli Mahmut olduğu
- ✓ İslamiyet ile birlikte hükümdarların halife tarafından onaylanması, halife adına hutbe okutulması, basılan paralarda halifenin de adının olması uygulamalarının getirildiği
- ✓ *Kutadgu Bilig*'in Türk-İslam edebiyatının günümüze kadar ulaşan ilk eseri olduğu
- ✓ Büyük Selçuklularda meliklerin küçük yaşlarda atabeylerle birlikte eyaletlere gönderildikleri ve burada yönetim tecrübesi kazandıkları
- ✓ Atabeylik Sistemi'nin olumlu yönleri olduğu gibi atabeylerin melikleri sultana karşı kışkırtması ya da atabeylerin bağımsız hareket etmeye çalışması gibi olumsuz yönlerinin de olduğu
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti'nin açtığı medreseler ile İslamiyet'i yeni kabul edenlerin inançlarının pekiştirilmesini, zararlı fikirlerle mücadele edilmesini, yoksul ve yetenekli öğrencilerin topluma kazandırılmasını amaçladığı
- ✓ Birçok Türk-İslam devleti tarafından uygulanan İkta Sistemi'nin hem askerî hem de ekonomik yönünün bulunduğu
- ✓ İkta Sistemi'nde toprağın mülkiyetinin devlete ait olduğu, kullanım hakkının babadan oğula geçebileceği
- ✓ Büyük Selçuklularda ve Gaznelilerde Arapça ve Farsçanın ön plana çıkmasının Türkçenin gelişimini olumsuz yönde etkilediği
- ✓ Büyük Selçuklu Veziri Nizamülmülk'ün *Siyasetname* adlı eserinde devlet teşkilatı, sosyal hayat ve hükümdarın nelere dikkat etmesi gerektiği yönünde bilgiler olduğu

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. **İslamiyet'i kabul eden Oğuz Türklerine verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Bozok
B) Üçok
C) Türkmen
D) Uz
E) Hakan

2. Karahanlılar düzenli bir posta teşkilatı kurmuş, kervansaraylar ve hastaneler inşa etmişlerdir.

Buna göre;

I. Ticareti geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır.
II. Haberleşmeye önem vermişlerdir.
III. Sosyal kurumlar oluşturmuşlardır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

3. **Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinde;**

I. Gök Tanrı inancı,
II. Abbasilerin hoşgörülü politikası,
III. Talas Savaşı

gelişmelerinden hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

4. **Mısır'da kurulan,**

I. Tolunoğulları,
II. İhşidiler,
III. Eyyûbiler,
IV. Memlûkler

devletlerinden hangi ikisinin aynı zamanda Tevaif-i Mülûk devletlerinden olduğu kabul edilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

5. **Karahanlıların** "El Mücahit", "El Gazi" **lakapları ile bilinen hükümdarı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Bilge Kül Kadir Han
B) Satuk Buğra Han
C) Yusuf Kadir Han
D) Ebu Nasr Ahmed
E) Uluğ Buğra Kara Han

6. **Karahanlılarda** "hakan" **yerine** "arslan, han", yabgu **yerine** "buğra han" **ve** "şad" **yerine** "ilig han" **unvanlarının kullanılmaya başlanmasında;**

I. İslam dininin benimsenmesi,
II. Emevilerin, Mevali Politikası izlemesi,
III. hâkim olunan coğrafyanın etnik yapısı

durumlarından hangileri etkilidir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

7. **Hz. Muhammed'in yaşamı, dinî hikâyeler, dervişliğin özellikleri ve güzel ahlak konularını içeren Karahanlılar Dönemi eseri, aşağıdakilerden hangisidir?**

A) *Divânu Lugati't - Türk*
B) *Atabetü'l Hakayık*
C) *Divan-ı Hikmet*
D) *Cevahir-i Nahv-i Lugati't Türk*
E) *Kutadgu Bilig*

8. **Aşağıdakilerden hangisi Türk - İslam devletlerinin ortak özelliklerinden biri değildir?**

A) Ülkenin hanedanın ortak malı olması
B) Resmî dilin Türkçe olması
C) Hukuk kurallarında İslam anlayışına da yer verilmesi
D) Devlet adamlarının dinî ve sosyal kurumlar yaptırmaları
E) Belirli bir veraset sisteminin olmaması

t.me/yksyardimcinyedek

9. **Büyük Selçuklu Devleti'nde meydana gelen savaşlar ve özellikleri hakkındaki aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?**

A) Dandanakan - Büyük Selçuklu Devleti'nin resmî kuruluşuna esas oluşturma

B) Pasinler - Bizans ve Büyük Selçuklu devletleri arasındaki ilk önemli savaş olma

C) Malazgirt - Anadolu'nun kapılarını Türklere açma

D) Katvan - Karahitaylarca, Büyük Selçuklu Devleti'ne son verilme

E) Nesa - Büyük Selçukluların, Gaznelilere karşı kazandığı savaş olma

10.

- "İslam Ülkelerinin Sultanı" unvanını kullanma,
- Ani Kalesi'ni fethederek "Ebu'l-Feth" unvanını alma

özellikleri aşağıdaki Büyük Selçuklu hükümdarlarından hangisine aittir?

A) Tuğrul Bey B) Alparslan

C) Melikşah D) Sencer

E) Muhammed Tapar

11. Büyük Selçuklularda devlet işleri "Divan-ı Saltanat" tarafından yürütülmüştür. Divan-ı Saltanata çeşitli konularda yardımcı olan divanlar da vardır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi, "mali" işlerden sorumlu divandır?

A) Divan-ı İstifa

B) Divan-ı İnşa

C) Divan-ı Arz

D) Divan-ı İşraf

E) Divan-ı Mezalim

12. Müslüman olmayan kişilerin İslam kültürü ile yetiştirilerek kendilerinden asker ve yönetici olarak faydalanılması uygulamasına Gulam Sistemi denir.

Gulam Sistemi;

I. Karahanlı,

II. Gazneli,

III. Büyük Selçuklu

devletlerinden hangileri tarafından uygulanmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) I ve III E) I, II ve III

13. Büyük Selçuklularda eyaletlere gönderilen "Melik"lerin yanına onları yetiştirmek ve onlara devlet işlerinde yardımcı olmak üzere "Atabey" denilen kişiler verilmiştir. Bu uygulamaya Atabeylik Sistemi denilmiştir.

Atabeylik Sistemi;

I. şehzadelere devlet idaresi deneyimi kazandırma,

II. veraset yasasını değiştirme,

III. melikleri, hükümdarlık için kışkırtma

gelişmelerinden hangileri üzerinde etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) I ve III E) I, II ve III

14. **Büyük Selçuklu Devleti'nde aşağıdaki uygulamalardan hangisi devletin hem askerî yapısı hem de ekonomisiyle doğrudan ilişkilidir?**

A) Ahi Teşkilatı

B) İkta Sistemi

C) Medrese teşkilatı

D) Gulam Sistemi

E) Atabeylik Sistemi

t.me/yksyardimcinyedek

15. Reyhan Öğretmen, Büyük Selçuklulardaki toprak sistemi hakkında oluşturduğu tabloda bulunan "?" ile gösterilen alanların öğrenciler tarafından doğru olarak doldurulmasını istemiştir.

Toprak Sistemi				
Mirî Topraklar			?	
Has	?	Vakıf	Öşri	Haraci

Öğrenciler soru işaretli alanlara aşağıdaki kelimelerden hangilerini yazarsa tablo doğru olarak tamamlanmış olur?

A) Dirlik - Mülk
B) Zeamet - Dirlik
C) İkta - Mülk
D) İkta - Zeamet
E) Yurtluk - Dirlik

16. Türk - İslam bilginleri ve yazdıkları eserler hakkındaki aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Nizamülmülk - *Siyasetname*
B) Farabî - *İhsa-ül Ülum*
C) Birunî - *Asarü'l Bakiye*
D) İbn-i Sina - *Kitabü'ş Şifa*
E) Gazali - *Medinetü'l Fadıla*

17.

- Hocası Cüveynî tarafından "Derin bir deniz" olarak tanımlanmıştır.
- *Nasihatü'l-Mülük* adında siyasetname niteliğinde eseri vardır.
- Nizamiye Medresesinde müderrislik yapmıştır.

Verilen özellikler aşağıdaki Türk - İslam bilim insanlarından hangisine aittir?

A) Gazalî
B) Birunî
C) Ömer Hayyam
D) Firdevsî
E) Ebu Hanife

18. Gaznelî Devleti'nde ilmî faaliyetlerde bulunan Biruni;

I. jeodezi biliminin kurucusu olarak kabul edilme,
II. Gazneli Mahmut tarafından, "Sarayımın en kıymetli hazinesi" sözleriyle nitelendirilme,
III. Beytülhikmede yöneticilik yapma

özelliklerinden hangilerine sahiptir?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) I ve III
E) I, II ve III

19. Aşağıdakilerden hangisi, Türk - İslam tarihinde sağlık alanında hizmet veren kurumlardan değildir?

A) Maristan
B) Bimarhane
C) Darüşşifa
D) Tabhane
E) Darülsıhha

20. Türk - İslam tarihine ait bazı eserler ve ait olduğu dönemler hakkındaki aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Leşker-i Bazar Camii- Gazneliler
B) Rey Medresesi - Karahanlılar
C) Kalavun Külliyesi- Memlûkler
D) Tirmiz Sarayı - Karahanlılar
E) Kafuriye Bahçesi - İhşitler

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Oğuzların İslamiyet'i kabul eden koluna "Türkmen", Hristiyanlığı kabul eden koluna "Uz"denilmiştir. Bozok ve Üçok, Oğuzların boy isimleridir. Hakan ise Orta Asya Türklerinde hükümdarlık unvanıdır.

Cevap C

2. Karahanlıların kervansaraylar inşa etmeleri ticareti geliştirme faaliyetlerinde bulundukları, posta teşkilatı kurmaları haberleşmeye önem verdiklerini, hastaneler inşa etmeleri de sosyal kurumlar oluşturduklarını gösterir.

Cevap E

3. Türklerin İslamiyet'i kabulünde İslamiyet ile Gök Tanrı inancının benzer özelliklerinin bulunması, Abbasi Devleti ile Çin arasında yapılan Talas Savaşı'nda Türklerin Abbasilerin yanında yer alması ile savaşı Abbasilerin kazanması, Abbasilerin hoşgörülü politikaları etkili olmuştur.

Cevap E

4. Tolunoğulları ve İhşidilerin kurucuları Abbasilerde vali görevinde bulundukları ve Abbasilerin zayıflaması ile bağımsızlıklarını ilan ettikleri için bu devletler Tevaif-i Mülûk devletlerinden kabul edilir.

Cevap A

5. Karahanlıların "El Mücahit", "El Gazi" lakapları ile bilinen hükümdarı "Satuk Buğra Han"dır. Orta Asya'da İslamiyet'i kabul eden ilk Türk - İslam hükümdarı olarak kabul edilir. İslamiyet'in kabulünden sonra "Abdülkerim Satuk Buğra Han" adı ile anılmıştır.

Cevap B

6. Karahanlılarda "hakan" yerine "arslan han", yabgu yerine "buğra han" ve "şad" yerine "ilig han" unvanlarının kullanılmaya başlanmasında "İslamiyet"in benimsenmesi etkilidir. Karahanlılar zamanında Emevi egemenliği yoktur. Öte yandan Mevali Politikası ile unvanlar arasında bir bağ da söz konusu değildir. Karahanlıların hâkim olduğu coğrafya Türk coğrafyasıdır. Bu sebeple hâkimiyet kurulan coğrafyanın özelliklerinin bu unvanların kullanılmasında etkili olduğu söylenemez.

Cevap A

7. Hz. Muhammed'in yaşamı, dinî hikâyeler, dervişliğin özellikleri ve güzel ahlak konularını içeren Karahanlılar Dönemi eseri *"Divan-ı Hikmet"*tir. Eser, "Pir-î Türkistan" lakaplı Hoca Ahmet Yesevî tarafından yazılmıştır. Hoca Ahmet Yesevî ilk Türk - İslam mutasavvıfıdır.

- *Divân-u Lugati't Türk*, Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış sözlük niteliğinde bir eserdir.
- *Atabetü'l Hakayık*, "Hakikatlerin Eşiği" anlamına gelir. Edip Ahmet Yüknekî tarafından yazılmış bir ahlak kitabıdır.
- *Cevahir-i Nahv-i Lugati't Türk*, Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış bir gramer kitabıdır.
- *Kutadgu Bilig*, Yusuf Has Hacip tarafından yazılmış siyasetname niteliğinde bir eserdir.

Cevap C

8. Türk - İslam devletlerinin hepsinde resmî dil Türkçe olmamıştır. Örneğin Karahanlılar Türkçeyi resmî dil olarak kullanırken, Büyük Selçukluların resmî dili Arapçadır.

Cevap B

t.me/yksyardimcinyedek

9. Karahitaylar, "Katvan Savaşı" ile Büyük Selçukluları mağlup etmişse de Selçuklu Devleti sona ermemiştir. Büyük Selçuklular, Oğuz İsyanı ile sona ermiştir.

Cevap D

10. Soruda özellikleri verilen Büyük Selçuklu Hükümdarı Alparslan'dır. Alparslan zamanında Nizamiye Medresesi açılmış, Bâtıniliğe karşı mücadele edilmiştir.

Cevap B

11. Büyük Selçuklularda "mali" işlerden sorumlu divan, "Divan-ı İstifa"dır.

- Divan-ı İnşa, yazışmalardan sorumludur.
- Divan-ı İşraf, mali ve idari denetim yapar.
- Divan-ı Arz, askerî işlerle ilgilenir.
- Divan-ı Mezalim, Divan-ı Saltanata bağlı değildir. Hükümdar başkanlığında toplanan siyasi suçlara bakan mahkemedir.

Cevap A

12. Gulam Sistemi ilk olarak Karahanlı Devleti tarafından uygulanmıştır. Daha sonra Gazneliler, Büyük Selçuklular, Harzemşahlar, Eyyûbiler ve Memlûkler tarafından da uygulanmaya devam edilmiştir. Gulam (kul) denilen kişiler "Gulamhane"lerde İslam kültür ve ahlakı ile yetiştirilmişlerdir. Gulam ordusu hükümdarı, sarayı ve başkenti korumakla görevlidir.

Cevap E

13. Atabeylik Sistemi, şehzadelerin devlet idaresi deneyimi kazanmasına katkı sağlamıştır. Öte yandan kılavuzluğunu yaptıkları melikleri, hükümdarlık için kışkırtarak kendi güçlerini de artırmak istemişlerdir. Bu durum devletin önemli sarsıntılar yaşamasına sebep olmuştur. Atabeylik Sistemi sebebiyle veraset yasasında gerçekleşen herhangi bir düzenleme olmamıştır.

Cevap D

14. Ahi Teşkilatı, esnaf teşkilatıdır ekonomi ile alakalıdır. Medrese teşkilatı, eğitim ile ilgilidir. Gulam Sistemi'yle asker ve devlet adamı yetiştirildiğinden sistem, askerî yapı ve yönetim ile ilgilidir. Atabey şehzade eğitmenidir. İkta Sistemi ise devlet memurlarına maaş olarak toprak verilmesi usulüdür. İkta topraklarından asker yetiştirilmesinde yararlanıldığı için sistem, hem ekonomi hem askeriye ile ilgilidir.

Cevap B

15. Öğrenciler soru işaretli alanlara "ikta" ve "mülk" kelimelerini yazmaları hâlinde tabloyu doğru olarak tamamlamış olurlar.

Cevap C

16. *Medinetü'l Fadıla* adlı eser Gazalî'ye değil, Farabî'ye aittir. Farabî bu eserinde dünya barışını sağlayacak devletler arası bir kurula olan ihtiyaçtan söz etmiştir. Bugünkü karşılığı olarak "Birleşmiş Milletler"i göstermek mümkündür. Soruda verilen diğer eşleştirmeler doğrudur.

Cevap E

17. Soruda özellikleri verilen Türk - İslam bilim insanı Gazalî'dir. Gazalî *İhyau Ulumi'd-din, El-Munkizu-Mine'd Delâl* ve *Makâsidu'l-Felasife* adlı eserleriyle de ünlüdür. Gazalî, mezhepçiliği ve kabileciliği reddetmiştir.

Cevap A

18. Birunî, jeodezi biliminin kurucusu olarak kabul edilir. Dünyanın çapını hesaplamıştır. "Güneş sistemli evren" tezini savunmuştur. Rasathane kurmuştur. Gazneli Mahmut tarafından, "Sarayımın en kıymetli hazinesi" sözleriyle nitelendirilmiştir. Eserleri; *Asarü'l Bakiye* ve *Tahkiku mâli'l Hind'dir.* Beytülhikmede yöneticilik yapan Türk - İslam bilim insanı Birunî değil, Harezmî'dir.

Cevap C

19. Tabhane, sağlık alanında hizmet veren bir kurum değildir. Tabhane, şehirler arası yolculuk yapanlar, misafirler için ve de yoksullar için inşa edilmiş yapıdır. Sağlık alanında hizmet veren diğer kurumlar arasında; bimaristan, darüttıp, şifahane, darülafiye bulunur.

Cevap D

20. Rey Medresesi, Karahanlılara değil, Büyük Selçuklulara aittir. İsfahan, Merv, Rey, Nişabur, Kazvin Büyük Selçukluların önemli şehirleridir. Bu şehirlerde bulunan eserler Büyük Selçuklulara aittir.

Cevap B

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Talas Savaşı kültür tarihi açısından da önemli gelişmelere yol açmıştır. Çin'de keten ve kenevirden üretilen kâğıt bu savaşta esir alınan Çinliler vasıtasıyla, Çin dışında da üretilmeye başlanmıştır.

Kâğıdın Çin dışında ilk defa üretildiği şehir aşağıdakilerden hangisidir?

A) Buhara B) Bağdat C) İsfahan D) Kaşgar E) Semerkant

2. **İtil Bulgarları'nın İslamiyet'i kabul etmesinden sonra Abbasi halifesi tarafından bu ülkeye gönderilen elçilik heyetinde yer alan "*Rıhle*" adlı eseriyle ünlü devlet adamı, seyyah aşağıdakilerden hangisidir?**

A) İbn-i Rüşd
B) İbnü'l Heysem
C) İbn-i Fadlan
D) İbn-i Batuta
E) Muhyiddin-i Arabî

3. **İslamiyet'i kabul eden ilk Türk boyu olan Karluklar, aşağıdaki Türk - İslam devletlerinden hangisinin kurulmasında rol oynamışlardır.**

A) Tolunoğulları
B) Gazneliler
C) Karahanlılar
D) Büyük Selçuklular
E) Türkiye Selçukluları

4.

I. Hicaz'da (Mekke-Medine) hâkimiyet kuran ilk Türk - İslam devleti olma
II. Hıttin Savaşı ile Haçlılardan Kudüs'ü alma
III. İlhanlıların ilerleyişini Orta Doğu'da Ayn Calud ve Elbistan savaşlarıyla durdurma

Yukarıdaki özelliklerin ilgili oldukları devletlerle doğru eşleştirilmesi aşağıdakilerden hangisidir?

	I	II	III
A)	İhşitler	Memlûkler	Harzemşahlar
B)	Tolunoğulları	Eyyûbiler	Memlûkler
C)	İhşitler	Eyyûbîler	Memlûkler
D)	Tolunoğulları	Memlûkler	Eyyûbiler
E)	İhşitler	Eyyûbiler	Fatımiler

5. Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan zamanında Bizans ile 1071 yılında Malazgirt Savaşı yapılmış ve Anadolu'da ilk Türk beylikleri kurulmuştur.

Buna göre Büyük Selçuklu Devleti'nin Türk tarihine en önemli katkısı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Haçlı saldırılarına karşı İslam dünyasını korumaları
B) Anadolu'da ticareti geliştirmeleri
C) Anadolu'yu Türk yurdu yapmaları
D) Bizans İmparatorluğu'na son vermeleri
E) Türkçeyi Anadolu'ya yaymaları

6. **Aşağıdakilerden hangisi, Karahanlılar Dönemi'nde Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan "*Divânu Lugati't - Türk*" adlı eserin özelliklerinden değildir?**

A) Abbasi Halifesi El Muktedi Billah'a sunulması
B) Türk töresini yazılı hâle getiren eser olması
C) Türkçe-Arapça bir sözlük olması
D) Sagu, koşuk, sav ve destanlardan söz etmesi
E) Türk dünyası haritasını bulundurması

t.me/yksyardimcinyedek

7. **Aşağıdakilerden hangisi Türk - İslam devletlerinde ticari amaçlı kullanılmamıştır?**

A) Han
B) Kervansaray
C) Bedesten
D) Lonca
E) İmarethaneler

8. **Türklerin Anadolu'da yayılmasını,**

I. Pasinler,
II. Nesa,
III. Malazgirt

savaşlarından hangileri sağlamıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

9. Malazgirt Savaşı, "Anadolu"nun kapılarını Türklere açması sebebiyle "Yurt Açan Savaşı" olarak da adlandırılmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi, bu savaşın sonuçlarından değildir?

A) Haçlı Seferleri'nin başlaması
B) Anadolu'da "Beylikler Dönemi"nin başlaması
C) Bizans Hükümdarı Romanos Diogenes'in esir alınması
D) Abbasi halifesinin Büyük Selçuklu koruması altına girmesi
E) İslam ülkelerinde Selçukluların saygınlığının artması

10. **Aşağıdaki devletlerden hangilerinin hükümdarları, Abbasi halifesini Şii Büveyhoğulları'nın baskısından kurtarmaları sonucunda bir unvan almıştır?**

A) Gazneliler - Büyük Selçuklular
B) Gazneliler - Harzemşahlar
C) Büyük Selçuklular - Harzemşahlar
D) Eyyûbiler - Memlûkler
E) Tolunoğulları - Büyük Selçuklular

11. **Aşağıdakilerden hangisi, Büyük Selçuklu Devleti'nin zayıflaması ve yıkılması sürecinde kurulan atabeyliklerden biri değildir?**

A) Böriler
B) Salgurlular
C) Zengiler
D) İldenizoğulları
E) İnançoğulları

12. **Aşağıdakilerden hangisi ilk Türk - İslam devletlerinde, hukuk sistemi ile ilgili değildir?**

A) Divan-ı Mezalim
B) Kadı'l Kudat
C) Emir-i Dâd
D) Müstevfi
E) Kazasker

13. **Aşağıdaki Türk - İslam devletlerinden hangisi, Moğol tüccarlarını casusluk iddiasıyla öldürerek "Otrar Hadisesi"nin yaşanmasına sebep olmuştur?**

A) Harzemşahlar
B) Eyyûbiler
C) Memlûkler
D) Gazneliler
E) Karahanlılar

14. **Aşağıdakilerden hangisi, Türk - İslam devletlerinde saray teşkilatında görevli yönetici ve memurlardan biri değildir?**

A) Camedar
B) Muhtesip
C) Rikabdar
D) Çaşnigir
E) Serhenk

t.me/yksyardimcinyedek

15. **Aşağıdakilerden hangisi, ilk Türk - İslam devletlerinde oluşturulan "toprak sistemi"nin bölümlerinden değildir?**

A) İkta B) Vakıf C) Has
D) Öşri E) Ocaklık

16. Miktarı belirlenmiş vergi kaynağına "ikta" denir. Mülkü devlete ait bu toprakların geliriyle asker yetiştirilerek memur maaşları karşılanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi, İkta Sistemi'nin uygulanmasının sağladığı faydalardan değildir?

A) Toprağa bağlı soylu bir sınıfın oluşmasının engellenmesi
B) Taşrada devlet için ordu yetiştirilmesi
C) Tarımsal üretimde sürekliliğin sağlanması
D) Eğitim, sağlık vb. kamu hizmetleri için imar faaliyetlerinin hızlandırılması
E) Hazineden para çıkışının azalması

17. **Aşağıdakilerden hangisi, İslamiyet'in kabulü ile birlikte Türk devletlerinde yaşanan değişikliklerden biri değildir?**

A) Hükümdarlığın halife tarafından onaylanması
B) Öşür, haraç, cizye vergilerinin alınması
C) Hükümdarların sultan unvanını kullanması
D) Hâkimiyet anlayışının kut anlayışına dayanması
E) Devlet işleri ile ilgili Divan toplantılarının yapılması

18. **Aşağıdaki gelişmelerden hangisi ile İslam dünyasının siyasi liderliği Türklere geçmiştir?**

A) Talas Savaşı ile
B) Anadolu'da ilk Türk beyliklerinin kurulması ile
C) Pasinler Savaşı ile
D) Halife Tuğrul Bey'e "Doğunun ve Batının Sultanı" unvanını vermesi ile
E) Gazneli Mahmut'un Halifeyi Büveyhoğullarına karşı koruması ile

19.

- "*Siyasetname*" adında eser yazma
- Alparslan ve Melihşah'a vezirlilk yapma

özellikleri aşağıdaki Selçuklu devlet adamlarından hangisine aittir?

A) Nizamülmülk B) Sencer
C) Kavurd D) Berkyaruk
E) Muhammed Tapar

20. **Türk - İslam devletlerinde inşa edilen mimari eserler ve tanımları hakkındaki aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?**

A) Külliye - Camii etrafında inşa edilen çok amaçlı sosyal yapı
B) İmarethane - Yoksullara yönelik ücretsiz yemek hizmetleri verilen yer
C) Ribat - Karahanlıların ticaret yollarında güvenlik ve barınma amaçlı inşa ettikleri kervansaray
D) Kümbet - Din ve devlet büyükleri için inşa edilen anıt mezar
E) Arasta - Düşman saldırılarına karşı inşa edilmiş sur, sed

21. **Gazneliler Dönemi'nde "*Şehname*" isimli eserini Gazneli Mahmut'a sunan dönemin ünlü edebiyatçısı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Utbî B) Fidevsî C) Buhari
D) İbn-i Fadlan E) Harezmî

22. **Türk – İslam devletlerinde, altın tozu ve boya ile sayfa veya levha süslemeciliği olarak bilinen sanat dalı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Minyatür B) Vitray C) Tezhip
D) Telkâri E) Kakmacılık

23. **Aşağıdakilerden hangisi Türk - İslam devletlerinde dinî mimariye örnek gösterilemez?**

A) Kümbet B) Mihrap C) Mescit
D) Bimarhane E) Külliye

1. E	2. D	3. C	4. C	5. C	6. B	7. E	8. D	9. D	10. A	11. E	12. D
13. A	14. B	15. E	16. D	17. D	18. D	19. A	20. E	21. B	22. C	23. D	

t.me/yksyardimcinyedek

3. BÖLÜM

YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ

ANADOLU'DA TÜRKLER

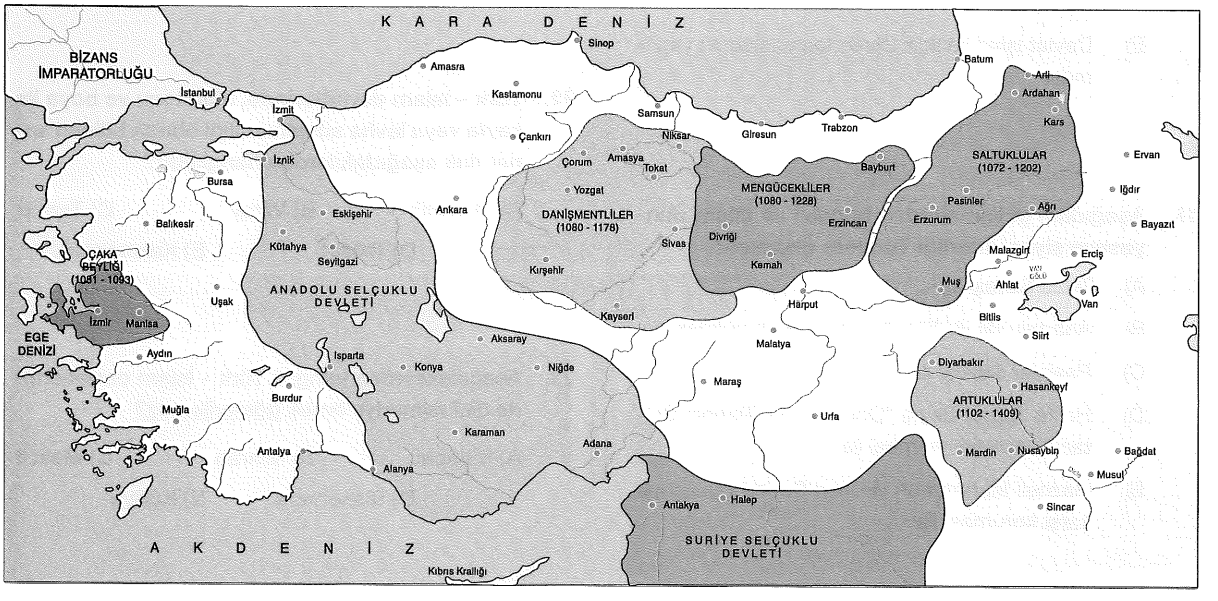
- Anadolu'ya Türkler tarafından tarih boyunca akınlar düzenlenmiştir. İlk Türk akınları IV. yüzyılda Avrupa Hunları tarafından yapılmıştır. Diğer bir akın ise VI. yüzyılda Sibirler tarafından düzenlenmiştir.
- Abbasiler Dönemi'nde, Araplarla iyi ilişkiler kurmaya başlayan Türkler, Anadolu'da "Avasım" adı verilen şehirlere (Tarsus, Adana, Maraş, Malatya vb.) yerleştirilmişlerdir.
- Anadolu'yu Türk yurdu hâline getirmek amacıyla ilk akınları Oğuz Türkleri yapmıştır.
- Anadolu'ya ilk Selçuklu akınları, 1015'ten itibaren Çağrı Bey liderliğinde keşif yapmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.
- Büyük Selçuklular Dönemi'nde yapılan 1071 Malazgirt Savaşı'na kadar yapılan Anadolu akınları keşif amacı taşırken Malazgirt Savaşı'ndan sonra yapılan akınlarda Anadolu'yu yurt edinmek amaçlanmıştır.
- Türklerin Anadolu'yu vatan olarak seçmesinde,
- Anadolu'nun tarım ve hayvancılığa elverişli olması,
- Anadolu'nun su kaynakları açısından zengin olması,
- Anadolu ikliminin hayat şartlarına uygun olması gibi durumlar etkili olmuştur.

➢ Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra, Tuğrul Bey Dönemi'nde Anadolu'ya yapılan Türk akınları, 1048'de yapılan **Pasinler Savaşı** ile Selçuklu - Bizans mücadelesini başlatmıştır.

➢ Tuğrul Bey'den sonra başa gelen Alp Arslan Dönemi'nde yapılan 1071 Malazgirt Savaşı ile de Bizans bir kez daha yenilgiye uğratılmıştır. Malazgirt Savaşı ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış, Türkler Anadolu'ya yerleşerek, Anadolu'da ilk Türk beyliklerini kurmuşlardır.

Not

- *1048 Pasinler Savaşı ilk Selçuklu – Bizans savaşıdır.*
- *Malazgirt Savaşı ile "Türkiye Tarihi" başlamıştır. Ayrıca bu savaş "Yurt Açan Savaş" olarak da bilinmektedir.*

t.me/yksyardimcinyedek

ANADOLU'DA KURULAN I. DÖNEM TÜRK BEYLİKLERİ

SALTUKLULAR (1072 - 1202)

- **Ebulkasım Saltuk Bey** tarafından Erzurum ve çevresinde kurulmuştur.
- Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliğidir.
- Haçlılarla ve Gürcülerle mücadele etmişlerdir.
- Türkiye Selçuklu hükümdarı Rükneddin Süleyman Şah Dönemi'nde yıkılmıştır.

Eserleri

- Erzurum Kale Cami
- Erzurum Tepsi Minare
- Erzurum Üç Kümbetler
- Erzincan Mama Hatun Türbesi
- Erzurum Ulu Cami

MENGÜCEKLİLER (1080-1228)

- **Mengücek Gazi** tarafından Erzincan, Kemah ve Divriği civarında kurulmuştur.
- Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli rol oynamışlardır.
- Erzincan ve Divriği olmak üzere iki kola ayrılmıştır.
- Ünlü tıp âlimi Muvaffakuddin Abdüllatif bu beyliğin hizmetinde çalışmıştır.
- Türkiye Selçukluları (I. Alaeddin Keykubat Dönemi) tarafından yıkılmışlardır.

Eserleri

- Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası Divriği Ulu Camii, 1985'te UNESCO tarafından dünya miras listesine alınmıştır.
- Mengücek Divriği Kale Cami
- Divriği Sitti Melik Kümbeti

DANİŞMENTLİLER (1080-1178)

- **Danişmentoğlu Ahmet Gazi** tarafından Sivas, Tokat, Amasya çevresinde kurulmuşlardır.
- **Danişmentoğlu Ahmet Gazi** kendi adına para bastırmıştır.
- Haçlılarla mücadele etmişlerdir. Haçlılara karşı Türkiye Selçuklu Devleti ile birlikte hareket etmişlerdir.
- Ermenilere ve Bizans'a karşı başarılı mücadelelerde bulunmuşlardır.
- I. Dönem Türk beylikleri içinde en güçlü olanıdır.
- Türkiye Selçuklu Devleti (II. Kılıç Arslan Dönemi) tarafından yıkılmışlardır.

Eserleri

- *Danişmentname* bu dönemin önemli eserlerindendir.
- Niksar Ulu Cami
- Kayseri Ulu Cami
- Niksar Yağıbasan Medresesi (Anadolu'nun bilinen en eski medresesi)
- Kayseri Emir Gazi Kümbeti

ARTUKLULAR (1102-1409)

- Artuk Bey 'in oğulları **Sökmen** ve **İl Gazi** tarafından kurulmuşlardır.
- Hasankeyf, Harput ve Mardin Artukluları olmak üzere üç koldan yönetilmişlerdir.
- El Cezerî bu dönemin önde gelen bilim insanıdır. El Cezerî kontrol ve haberleşme bilimi olan "Sibernetik"in kurucusu olarak kabul edilir.
- Bizans sikkeleri örnek alınarak para basılmıştır. Bu durum Bizans ile ticari ilişkilerinin olduğunu göstermektedir.
- Artukluların Hasankeyf koluna Eyyûbiler, Harput koluna Türkiye Selçuklu Devleti (Alaeddin Keykubat Dönemi) ve Mardin koluna da Karakoyunlular son vermiştir.

Eserleri

- Semanin Medresesi
- Şehidiye Medresesi
- Mardin Ulu Cami
- Mardin Hatuniye Medresesi
- Kızıltepe Ulu Cami
- Silvan Ulu Cami
- Malabadi Köprüsü
- Artuklu Sarayı

ÇAKA BEYLİĞİ (1081-1093)

- İlk Türk denizcisi Çaka Bey tarafından İzmir ve çevresinde kurulmuştur.
- Çaka Bey, İstanbul'u almak amacıyla ittifaklar yapmıştır.
- Midilli, Rodos, Sisam, Sakız ve İstanköy adaları alınmıştır.
- Çaka Beyliği'nin kuruluş yılı olan 1081 Türk Deniz Kuvvetlerinin kuruluş yılı olarak kabul edilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Anadolu'da Kurulan Diğer Beylikler

- Sökmenliler – Van
- Çubukoğulları – Harput
- Dilmaçoğulları – Bitlis
- İnaloğulları – Diyarbakır
- Tanrıvermişoğulları – Efes

İlk Türk Beylikleri'nin Anadolu Tarihindeki Önemi

- Moğol baskısı sonucunda Anadolu'ya gelen Türkmenlere sahip çıkmışlardır.
- Türkmenlerin Anadolu'ya yerleşmesini sağlayarak, Anadolu'da Türk nüfusunu artırmışlardır.
- Bizans, Ermeni, Gürcü ve Haçlılarla mücadele etmişlerdir.
- Anadolu'nun Türkleşmesinde ve Müslümanlaşmasında büyük katkıları olmuştur.
- Kurdukları şehir ve kasabalara Türkçe isimler vererek Türkçeyi yaymışlardır.
- Bulundukları bölgelere yaptıkları kervansaray, camii, medrese, saray, han ve hamamlarla Anadolu'da Türk kültür ve sanatını geliştirip, Anadolu'yu bayındır hâle getirmişlerdir.
- İslamiyet'in Anadolu'ya yayılmasına katkıda bulunmuşlardır.

TÜRKİYE (ANADOLU) SELÇUKLU DEVLETİ (1077 - 1308)

Türkiye Selçuklu Devleti'ni, Kutalmışoğlu Süleyman Şah kurmuştur. Büyük Selçuklu Sultanı, Melikşah Dönemi'nde Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Anadolu akınlarına katılmış ve Bizans'tan İznik'i almıştır. (1077) Melikşah, Süleyman Şah'ın Anadolu Sultanlığı isteğini kabul etmiştir. Böylece 1077'de İznik Merkez olmak üzere Türkiye Selçuklu Devleti kurulmuştur.

Süleyman Şah Dönemi (1077 - 1086)

- Boğazın Anadolu yakasını denetim altına alarak, gümrük idaresini kurmuştur.
- Bizans Hükümdarı Aleksios Komnenos ile İstanbul Boğazı'nın sınır kabul edildiği bir antlaşma yapılmıştır.
- Adana, Tarsus, Antakya alınmıştır.
- Suriye Selçuklu Meliki Tutuş ile yapılan savaşta Süleyman Şah hayatını kaybetmiştir.
- Ülke 1092'ye kadar devletin ileri gelenlerinden Ebu'l Kasım tarafından idare edilmiştir.
- Süleyman Şah ölünce Sultan Melikşah onun oğullarını İsfahan'a götürmüştür.
- Melikşah'ın ölümünden sonra Kılıç Arslan ve Kulan Arslan İznik'e gelmiştir. Kılıç Arslan devletin başına geçmiştir.

Not

Süleyman Şah'ın mezarı Suriye sınırları içerisinde yer alan Caber Kalesi'ndedir. Lozan Barış Antlaşması'na göre Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu alan Türk toprağı kabul edilmiştir. Ancak daha sonra çeşitli sebeplerle taşınmıştır. Günümüzde Suriye sınırında "Eşme Köyünde" bulunmaktadır.

Yorum

Abbasi halifesi; Süleyman Şah'a, hükümdarlığını onaylayan bir menşur göndermiştir. "Menşur" hükümdarlık alametleri arasında yer alır, devletleşmenin bir göstergesidir.

I. Kılıç Arslan Dönemi (1092 - 1107)

- I. Haçlı Seferi'ne karşı mücadele edilmiş ancak İznik kaybedilmiş ve başkent **Konya**'ya taşınmıştır.
- Çaka Beyliği'ne son vermiştir.
- Danişmentlilerden Malatya alınmıştır.
- I. Kılıç Arslan'ın Musul'u alması, Büyük Selçuklu komutanı Emir Çavlı ile bir savaşa neden olmuştur. I. Kılıç Arslan Habur Irmağı'nı geçerken boğularak ölmüştür.

I. Mesut Dönemi (1116 - 1155)

- II. Haçlı Seferi'ne karşı mücadele etmiş ve Haçlı ordusu, Eskişehir'de mağlup edilmiştir.
- Danişmentlilerden, Ankara, Sivas, Çankırı, Kastamonu alınmıştır.
- Bizans ile mücadele edilmiştir. Bizans yenilgiye uğratılmıştır.
- Bu dönemde ilk kez imar ve şehirleşme faaliyetleri başlamıştır.
- İlk Selçuklu parası bastırılmıştır.
- Bu dönemde Batı kaynaklarında Anadolu'dan ilk kez Turkıa (Türkiye) adıyla söz edilmiştir.

II. Kılıç Arslan (1155 - 1192)

- II. Kılıç Arslan hükümdarlığının ilk yıllarında kardeşi **Şehinşah**'ın isyanı ile uğraşmıştır.
- Şehinşah isyanını destekleyen Danişmentlilere tamamen son vermiştir. Tokat, Niksar, Sivas ele geçirilmiştir.
- Türkiye Selçukluları'nın sınırlarının genişlemesinden rahatsız olan Bizans ile bu dönemde 1176 **Miryokefalon Savaşı** yapılmış ve savaşı Türkiye Selçukluları kazanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Bu savaşın sonucunda;

- Bizans'ın Anadolu'daki hâkimiyeti kesin olarak sona ermiştir. Kütahya ve Eskişehir Selçuklu egemenliğine girmiştir.
- Haçlı Seferleri sebebiyle Bizans'a geçen siyasi üstünlük tekrar Türkiye Selçuklularına geçmiştir.
- Bizans, saldırıdan savunmaya çekilmiştir. Türkiye Selçukluları, savunmadan saldırıya geçmiştir.
- Bizans, Anadolu'yu geri alma ümidini kaybetmiştir.
- Türklerin Anadolu'dan atılamayacağı anlaşılmıştır.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin itibarı artmıştır.
- Türklerin Anadolu'daki ilerleyişi III. Haçlı Seferi'ne sebep olmuştur.
- Türkiye Selçukluları, Anadolu ticaretinde hâkim olmuştur.

♦ Bu dönemde ilk altın para bastırılmış, ilk kervansaray, "Alay Han" adı ile inşaa edilmiştir.

♦ II. Kılıç Arslan eski Türk geleneklerine göre ülkeyi on bir oğlu arasında paylaştırmıştır. Buna rağmen taht kavgaları yaşanmıştır.

II. Rükneddin Süleyman Şah Dönemi (1196-1204)

♦ Saltuklulara son verilmiştir.

♦ Ermenilere karşı üstünlük sağlanmıştır.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi (1205-1211)

♦ Askerî hareketlerini ekonomik ve ticari çıkarlar doğrultusunda düzenlemiştir.

♦ Samsun ve çevresini Trabzon İmparatorluğu'ndan almıştır.

♦ **Antalya'yı** almıştır.

♦ Venedik ve Kıbrıs Frankları ile ticaret antlaşmaları yapmıştır.

♦ Türkiye Selçuklu Devleti'ne ait ilk donanma kurulmuştur.

♦ Bu dönemde ticaret canlandırılarak ülke ekonomisi geliştirilmiştir. Gemi ve kervanlardan alınan bac ve geçiş vergileri de kaldırılmıştır. Soyulan tüccarların zararları devlet hazinesinden karşılanmıştır.

♦ İznik imparatoru ile yaptığı Alaşehir Savaşı'nda şehit olmuştur (1211).

I. İzzeddin Keykavus Dönemi (1211-1220)

♦ **Sinop** alınmıştır.

♦ Trabzon İmparatorluğu'nu ve Çukurova'daki Ermenileri vergiye bağlamıştır.

I. Alaeddin Keykubat Dönemi (1120 - 1237)

♦ Türkiye Selçukluları'nın en parlak dönemidir.

♦ Otrar Hadisesi sebebiyle başlayan Moğol istilasına karşı, Sivas, Konya, Kayseri civarındaki kale ve surlar güçlendirilmiştir.

♦ Kalonoros Kalesi alınmış ve **Alaiye** adı verilmiştir.

♦ Kırım'ın Suğdak Limanı ele geçirilmiştir.

Yorum

Kırım Seferi Türkiye Selçuklu Devleti'nin ilk denizaşırı seferidir. Bu sefer donanmanın denizaşırı sefer düzenleyebilecek güçte olduğunu gösterir.

♦ Mengüceklilere ve Harput Artuklularına son verilmiştir.

♦ Celaleddin Harzemşah'ın Ahlat'ı kuşatması üzerine Harzemşahlarla 1230'da **Yassıçemen Savaşı** yapılmış ve Harzemşahlar yıkılış sürecine girmiştir. Bu savaş sonucunda Türkiye Selçukluları ile Moğollar komşu olmuş ve Moğolların batıya ilerleyişi hızlanmıştır.

II. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi (1237-1246)

♦ Alaeddin Keykubat'ın ölümünden sonra vezir Saadettin Köpek'in de desteği ile tahta II. Gıyasettin Keyhüsrev çıkmıştır.

♦ Bu dönemde Baba İshak, kendisini peygamber ilan ederek **Babai İsyanı**'nı çıkarmıştır. Türkiye Salçukluları bu isyanı güçlükle bastırmıştır. Bu durum Türkiye Selçuklularının güç kaybettiğini ortaya koymuştur.

♦ Moğol Komutanı Baycu Noyan, Türkiye Selçuklularının zor dönemini değerlendirerek Erzurum'u yağmalamış, sonrasında da 1248 yılında **Kösedağ Savaşı** gerçekleşmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Kösedağ Savaşı'nın sonucunda,

- Türkiye Selçukluları yenilgiye uğramış ve yıkılış sürecine girmiştir.
- Moğol baskısından kaçan Türkmenler, Batı Anadolu'nun Türkleşmesini hızlandırmıştır.
- Anadolu yağmalanmış, ticaret yolları yön değiştirmiş tarım alanları zarar görmüş ve bilim kültür faaliyetleri durmuştur.
- Türkiye Selçukluları ve Anadolu, Moğol egemenliğine girmiştir.
- Türkiye Selçuklularına bağlı beylikler bağımsız hâle gelmiş, Anadolu'da II. Beylikler Dönemi başlamıştır.
- Türkiye Selçuklu sultanları ülkeyi Moğolların birer valisi gibi yönetmişlerdir.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Yıkılması

- II. Gıyasettin Keyhüsrev'den sonra oğulları II. İzzettin Keykavus, Rükneddin Kılıç Arslan ve II. Alaeddin Keykubat arasında ortak yönetimde (Müşterek saltanat yönetimi) otorite boşlukları oluşmuştur.
- IV. Rükneddin Kılıç Arslan'dan sonra başa III. Gıyaseddin Keyhüsrev geçmiştir. Bu dönemde **Vezir Muineddin Pervane** devlet yönetiminde etkili olmuştur.
- Muineddin Pervane, Moğollara karşı Memlûk Sultanı Baybars'tan yardım almıştır. Memlûk Sultanı Baybars, Moğolları **"Elbistan Savaşı"**nda mağlup etmiştir. Memlûklere destek vermeyen Vezir Muineddin Pervane yalnız kalmış ve Moğol-İlhanlı hükümdarı Abaka Han tarafından öldürtülmüştür.
- Atanan son Selçuklu hükümdarı **II. Mesut**'tur. II. Mesut'un ölümüyle Türkiye Selçukluları sona ermiştir (1308). Moğollar, Anadolu'yu valileri aracılığıyla yıkıldıkları tarih olan **1336'ya kadar** idare etmişlerdir. Moğol İlhanlı Devleti'nde Ebu Said Bahadır Han'ın varis bırakmadan ölmesiyle Anadolu'daki Moğol hâkimiyeti tümüyle sona ermiştir.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Yıkılış Nedenleri

- Baba İshak İsyanı'nın yaşanması
- Kösedağ Savaşı'nın kaybedilmesi
- Bazı sultan ve yöneticilerin yanlış politikalar izlemesi
- Anadolu'da bağımsız olan beyliklerin zararlı faaliyetlerde bulunması

Not

Cimri Olayı; Karamanoğlu Mehmet Bey'in, Selçuklu Hükümdarı II. İzzettin Keykavus'un Siyavuş'u (cimri) tahta çıkararak, Türkiye Selçuklu Devleti'ni ele geçirme çabasına verilen isimdir.

Aklımızda Olsun!!

- ✓ Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinin Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük katkılar sağladığı
- ✓ Marco Polo'nun Anadolu'dan Türkiye diye bahsettiği, İbn-i Batuta'nın Anadolu için Türkiye toprağı anlamında "Berrü't-Türkiyye el-Ma'rûf bi Bilâdi'r-Rûm" ifadesini kullandığı
- ✓ Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da ilk beyliklerin kurulduğu, bu betliklerin Saltuklular, Danişmentliler, Artuklular, Mengücekliler ve Çaka Beyliği olduğu
- ✓ Anadolu'daki en eski medreselerden olan Yağıbasan Medresesinin Danişmentlilere ait olduğu
- ✓ Çaka Beyliği'nin denizci bir beylik olduğu, donanmasıyla Midilli, Sakız, Sisam ve Rodos gibi stratejik adaları fethettiği
- ✓ Artuklular Dönemi'nde yaşayan, bilim ve teknoloji alanında gerçekleştirdiği olağanüstü buluşlarla tanınan El-Cezerî'nin, elektriğin henüz kullanılmadığı bu dönemde sadece su ve mekanik parçalar ile çalışan makineler yaptığı
- ✓ Malabadi Köprüsü'nün Artuklulara ait olduğu
- ✓ Türkiye Selçuklu Devleti'nin Süleyman Şah tarafından İznik merkezli kurulduğu
- ✓ I. Kılıç Arslan Dönemi'nde devletin merkezinin Konya'ya taşındığı
- ✓ I. Mesut Dönemi'nde ilk Selçuklu parasının bastırıldığı
- ✓ Miryokefalon Savaşı'nın "Yurt Tutan Savaş" olarak da anıldığı
- ✓ Miryokefalon Savaşı'nda sonra Bizans'ın Anadolu'yu alma ümitlerinin son bulduğu
- ✓ II. Kılıç Arslan'ın ülkeyi 11 oğlu arasında paylaştırdığı bu durumun büyük sarsıntılara sebep olduğu
- ✓ Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kırım'ın Suğdak Limanı'nı aldığı ve bu seferin Selçukluların denizaşırı sefer düzenleyecek güçte olduklarının kanıtı olduğu
- ✓ Türkiye Selçuklu Devleti'nin fetihlerinde askerî ve ekonomik amaçların bulunduğu
- ✓ Türkiye Selçuklu Devleti ile Harzemşahlar arasında yapılan Yassıçemen Savaşı'nı Harzemşahların kaybetmesinin ve ardından yıkılmasının Anadolu'yu Moğol istilasına açık hâle getirdiği

t.me/yksyardimcinyedek

KÖSEDAĞ SAVAŞI'NDAN SONRA ANADOLU'DA KURULAN II. TÜRK BEYLİKLERİ

Menteşoğulları
- Kurucusu Menteşe Bey
- Muğla Milas
- Denizcidir.
- Rodos ve Kıbrıs üzerine seferler düzenlenmişlerdir.

Eserleri:
Balat İlyas Bey Camii, Milas Firuz Bey Camii

Saruhanoğulları
- Kurucusu Saruhan Bey
- Manisa, Salihli
- Denizcidir.
- Mora'ya seferler düzenlemişlerdir.

Eserleri:
Manisa Ulu Cami, Hacı İlyas Bey Mescidi

Karamanoğulları
- Kurucusu Karaman Bey
- Konya, Karaman
- Kendilerini Türkiye Selçuklularının mirasçısı görmüşlerdir.
- Osmanlıyı en çok uğraştıran beyliktir.
- Türkçeyi resmî dil ilan etmişlerdir. (Karamanoğlu Mehmet Bey)

Eserleri:
- Karaman Emir Musa Medresesi
- Aksaray Zinciriye Medresesi
- Niğde Ak Medrese
- Karaman Alaaddin Bey Kümbeti

Candaroğulları
- Kurucusu Candar Bey
- Kastamonu ve çevresinde kurulmuşlardır.
- Denizcidir.

Eserleri:
- Safranbolu Gazi Süleyman Paşa Camii, Kastamonu Eligüzel Camii

Ramazanoğulları
- Kurucusu Ramazan Bey
- Adana ve çevresi
- Duraklama Dönemi'nde Osmanlı tabiyetine girmiştir.

Eserleri;
- Adana Ulu Camii

Osmanoğulları
- Kurucusu Osman Bey
- Alaeddin Keykubat zamanında Ahlat'tan gelerek Karacadağ'a yerleştirilmişlerdir.
- Anadolu'da Türk siyasi birliğini kurarak üç kıtaya yayılan büyük bir devlet hâline gelmişlerdir.

Aydınoğulları
- Kurucusu Aydınoğulu Mehmet Bey
- Aydın ve çevresi
- Denizcidir.
- Sakız, Semadirek ve Bozcada'ya seferler düzenlemişlerdir.

Eserleri:
- İsa Bey Camii
- Birgi Ulu Camii

Karesioğulları
- Kurucusu Karesi Bey
- Balıkesir ve Çanakkale
- Denizcidir.
- Osmanlı egemenliğine giren ilk Türk beyliğidir.

Hamitoğulları
- Kurucusu Dindar Bey
- Isparta, Eğirdir, Antalya Çevresi
- Osmanlı Devleti beyliğin topraklarının bir kısmını satın alma yoluyla ele geçirmiştir.
- II. Murat beyliğe tamamen son vermiştir.

Eserleri:
- Antalya Yivli Minare Camii
- Antalya Taş Medrese
- Antalya Mehmet Bey Kümbeti
- Antalya Emir Sinaneddin Medresesi
- Kütahya Kurşunlu Camii

Germiyanoğulları
- Kurucusu Yakup Bey
- Kütahya ve çevresi
- Osmanlı; Kütahya, Tavşanlı ve Simav'ı çeyiz yoluyla almıştır.
- II. Murat Dönemi'nde topraklarının tamamı vasiyet yoluyla alınmıştır.

Eserleri:
- Kütahya Vacidiye Medresesi

Dulkadiroğulları
- Kurucusu Karaca Bey
- Elbistan, Maraş
- Yavuz Sultan Selim 1515 Turnadağ Savaşı ile Dulkadiroğullarına son vermiştir.
- Böylece Osmanlı Anadolu'da Türk siyasi birliğini kesin olarak kurmuştur.

Eşrefoğulları
- Beyşehir ve çevresinde kurulmuşlardır.

Pervanoğulları
- Sinop ve çevresinde kurulmuştur.

Taceddinoğulları
- Samsun, Ordu civarında kurulmuşlardır.

İnançoğulları
- Denizli ve çevresinde kurulmuşlardır.

Çobanoğulları
- Kastamonu ve Sinop civarında kurulmuşlardır.

Sahipataoğulları
- Afyon ve çevresinde kurulmuşlardır.

t.me/yksyardimcinyedek

HAÇLI SEFERLERİ

- XI. ve XIII, yüzyıllarda, Hristiyan Batılıların, kutsal Kudüs ve çevresini geri almak için düzenledikleri seferlere Haçlı Seferleri denir.
- Askerlerin elbiselerinde bulunan "Haç" sembolü nedeniyle seferlere Haçlı Seferleri denilmiştir.
- Papa II. Urbanus, Haçlı Seferleri'nin yapılmasına yönelik çağrıyı "Clermont Konsülü'nde 1095 yılında gerçekleştirmiştir.

Haçlı Seferleri'nin Nedenleri

Dinî Nedenler

- Kudüs'ü Müslümanlardan alma isteği
- Kluni Tarikatının çalışmaları
- Hristiyanlığı yayma düşüncesi
- İslam ilerleyişini durdurma isteği
- Ortodoks Kilisesinin yardım çağrısında bulunması
- Katolik Kilisesinin itibarını artırma isteği

Siyasi Nedenler

- Kralların güç kazanma isteği
- Senyör ve şövalyelerin, itibarlarını arttırarak güçlenmek istemeleri
- Türk ilerleyişini durdurma arzusu
- Bizans'a yardım etme isteği

Ekonomik Nedenler

- Batılıların İpek ve Baharat yollarını almak istemeleri
- Doğunun zenginliklerine ulaşma düşüncesi
- Senyör ve şövalyelerin yeni topraklar elde ederek daha da zenginleşmek istemeleri

I. Haçlı Seferi (1096 – 1099)

- Keşiş Piyer Lermit'in önderlik ettiği I. Haçlı Seferi'nde Haçlılar Türkiye Selçuklu başkenti İznik'i almıştır.
- I. Kılıç Arslan, başkenti Konya'ya taşımıştır.
- Türkiye Selçukluları, Danişmentlilerle ittifak yaparak Haçlılara karşı Dorileyon'da savaşmış ancak Haçlılar üstünlük sağlayarak Antakya, Urfa ve Kudüs'ü ele geçirmiştir.
- Fatımilerin elinden alınan Kudüs'te Latin Krallığı kurulmuştur. Kubbetü's Sahra yağmalanmış, Mescid-i Aksa'ya sığınanlar kılıçtan geçirilmiştir.
- Antakya, Urfa, Sur, Trablusşam ve Yafa'da kontluklar kurulmuştur.

II. Haçlı Seferi (1147 – 1149)

- Musul Atabeyi İmameddin Zengi ve Nurettin Mahmut Zengi'nin Urfa, Halep ve Şam'ı geri alması üzerine Batılılar II. Haçlı Seferi'ni düzenlemiştir.
- Alman İmparatoru III. Kontrat ve Fransız Kralı VII. Lui'nin öncülük ettiği Haçlı saldırısına karşı Türkiye Selçuklu Sultanı I. Mesut üstünlük sağlamıştır.
- Kudüs'e gelen Haçlılar Şam'ı alamamış ve ülkelerine geri dönmüşlerdir.

III. Haçlı Seferi (1189 – 1192)

- Selahattin Eyyûbi'nin Hıttin Savaşı ile Kudüs'ü Haçlılardan geri alması üzerine III. Haçlı Seferi düzenlenmiştir.
- Alman İmparatoru Friedrich Barbarosa Fransız Kralı Filip Ogüst ve İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard tarafından düzenlenen seferlere karşı Selahattin Eyyûbi Suriye'de zaferler kazanmıştır.
- Bu seferlere karşı Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan başarılı mücadeleler vermiştir.

IV. Haçlı Seferi (1202 – 1204)

- Eyyûbilerin Yafa ve Suriye'yi ele geçirmesi üzerine Papa III. İnnocent'in çağrısı ile başlamıştır.
- İstanbul'da Bizans hanedan üyelerinden İsakios Angelos, Bizans tahtına geçebilmek için Haçlı ordusunu İstanbul'a davet etmiştir.
- Haçlılar İstanbul'a girerek burada Latin Krallığı'nı kurmuşlardır. Bu sebeple IV. Haçlı Seferi İslam dünyası üzerine değil, İstanbul üzerine yapılmıştır.
- Bizans hanedanı, İstanbul'dan, İznik ve Trabzon'a taşınarak bu şehirlerde iki devlet kurmuştur. İznik'teki devlet 1261'de İstanbul'daki Latin hâkimiyetine son vererek Bizans'ı yeniden canlandırmıştır. Trabzon İmparatorluğu'na ise Fatih Sultan Mehmet 1461'de son vermiştir.

Not

İslam dünyasını sarsan ilk dört seferden sonra Haçlılar, Doğu'ya dört sefer daha düzenlemiştir. Bu seferlerinde Anadolu'dan geçmeyen Haçlılar; Mısır, Suriye ve Tunus yolunu kullanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Haçlı Seferleri'nin Sonuçları

Dinî Sonuçlar

- Hristiyanlık yayılmıştır.
- Kilisenin itibarı azalmıştır.
- Katolik ve Ortodoks kiliseleri arasındaki rekabet artmıştır.

Siyasi Sonuçlar

- Seferlerde derebeylerin ölmesi feodalite rejimini zayıflatmış ve merkezî krallıklar güç kazanmaya başlamıştır.
- İstanbul ve bazı Orta Doğu şehirlerinde Latin dünyasından kontluklar kurulmuştur.
- Başta Selçuklular olmak üzere Türklerin İslami saygınlığı artmıştır.
- Anadolu ve Orta Doğu toprakları tahrip edilmiş, Türklerin batıya ilerleyişi geçici bir süreyle durma noktasına gelmiştir.
- Mücadeleler İslam dünyasını Moğol saldırıları karşısında güçsüz bırakmıştır.

Ekonomik Sonuçlar

- Akdeniz limanları (Venedik, Ceneviz, Marsilya vb.) önem kazanmış ticaret canlanmıştır.
- Ticari gelir burjuva sınıfının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- Haçlı Seferleri'ne mali kaynak arayışı, bankacılığın gelişmesine katkı sağlamıştır.
- Birçok bölge tahrip edildiğinden tarımsal üretim azalmıştır.

Bilimsel Sonuçlar

- Kâğıt, pusula, barut, matbaa Avrupa'ya taşınmıştır.
- Türk - İslam kültürüne özgü; köprü, kemer ve kervansaray gibi yapılar Batı'ya taşınmıştır.
- Dokuma, cam ve deri işleme sanatı Batı'ya taşınmıştır.
- İslam dünyasına ait eserler Latinceye çevrilmiş, Avrupa'da bilimsel hayatın canlanmasına ortam hazırlanmıştır.

ORTA ASYA VE YAKIN DOĞU'DA KURULAN DEVLETLER

Fatımiler (909 - 1171)

- Ebu Muhammet Ubeydullah tarafından Tunus'ta kurulmuştur.
- Kahire'deki **El-Ezher Camii** en önemli eserlerindendir.
- El-Ezher Üniversitesi bu dönemde kurulmuştur.
- **Türk - İslam devleti değildir.**
- Selahattin Eyyûbi tarafından yıkılmıştır.

Moğollar (1196 - 1227)

- **Cengiz Han** (Temuçin) tarafından merkez **Karakurum** da kurulmuştur.
- Moğol egemenliğine giren ilk Türk boyu Karluklar, ilk Türk devleti ise Kırgızlardır.
- Kırgız, Karahitay, Turfan Uygurları, Nayman, Merkit topluluklarına hâkim olmuşlardır.
- Harzemşahlarla yaşanan Otrar Hadisesi nedeniyle batıya istila hareketi başlatmışlardır.
- Moğollara, Türkler **Tunguz** adını vermiştir.
- Moğolların Türkleşmesinde **Uygurlar** etkili olmuştur. Uygur alfabesini kullanmışlar, kut inancını benimsemiş ve Onluk Sistem'i uygulamışlardır.
- Türk töresini yazılı hâle getirerek "**Cengiz Yasası**" olarak adlandırılan **Yasaname-i Büzürg**'ü oluşturmuşlardır.
- "Ortaklık Teşkilatı" denilen uygulama ile devlet, tüccar ile iş birliği yaparak ticareti geliştirmeye çalışmıştır.
- Cengiz Han'ın ölümünden sonraki dönemde ilerlemeler devam etmiştir. XIII. yüzyılın ikinci yarısında merkezî Moğol hâkimiyetinde parçalanmalar olmuştur.
- Yaşanan taht kavgaları sonucunda devlet parçalanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Moğolların Parçalanmasıyla Ortaya Çıkan Devletler

Altın Orda 1227-1502

- Cengiz Han'ın torunu Batu Han tarafından Karadeniz'in kuzeyinde kurulumuştur.
- İslamiyet'i kabul eden ilk Türk - Moğol devletidir. (Berke Han Dönemi)
- Rusların güneye inmesini engellemişlerdir.
- Timur'un seferleri sonucunda parçalanmıştır.
- Altın Orda Devleti topraklarında kurulan hanlıklar:
  - Kırım
  - Astrahan
  - Özbek
  - Nogay
  - Hokant
  - Kazan
  - Sabir
  - Buhara
  - Hive
  - Kasım

Kubilay Hanlığı 1280-1368

- Cengiz Han'ın torunu Kubilay tarafından Çin'de kurulmuştur.
- İslamiyet'i kabul etmemiştir.
- Ünlü İtalyan seyyah Marco Polo'nun seyahatnamesi bu dönem için önemli bir kaynaktır.
- Zamanla Çinlileşmiştir.

İlhanlılar 1256-1336

- Cengiz Han'ın torunu Hülagu Han tarafından İran'da kurulmuştur.
- 1258'de Abbasilere son vermişlerdir.
- Bâtınilik hareketine son vermişlerdir.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında da etkili olan İlhanlılar 1336'ya kadar Anadolu'ya hâkim olmuşlardır.
- İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- İç karışıklıklar ve taht kavgaları sonucunda yıkılmışlardır.
- İlhanlı veziri Reşidüddin'in "*Camiu't Tevarih*" adlı dünya tarihi kitabı ile Cüveyni'nin "*Tarih-i Cihangüşa* adlı kitabı önemli eserler arasındadır.

Çağatay Hanlığı 1227-1369

- Cengiz Han'ın oğlu Çağatay tarafından Doğu Türkistan'da kurulmuştur.
- İslamiyet'i kabul etmiş lerdir.
- Timur tarafından yıkılmış lardır.

Timur Devleti (1370 - 1507)

- **Timur** tarafından **Türkistan**'da kurulmuştur.
- Timur, Çağatay Hanlığı'na son vermiştir. Hükümdar soyundan gelmediği için "**Emir**" unvanını kullanmıştır.
- Altın Orda Devleti ile mücadele edilmiş, Hindistan'a sefer düzenlenmiş, Muzefferoğullarına, Celayirlilere son verilmiştir.
- **1402 Ankara Savaşı**'nda Osmanlıları yenilgiye uğratılmış ve Osmanlı Devleti yıkılma tehlikesi geçirmiştir.
- Çağatay (Hakaniye) Türkçesini kullanmışlardır.
- Sultan **Hüseyin Baykara** ve **Ali Şir Nevai** bu dönemin önemli isimlerindendir.
- **Semerkant** bu dönemde "**Şehirlerin Şahı**" olarak adlandırılmıştır.

Uyarı

Türk-İslam devletlerinde "Nısf-ı Cihan" olarak adlandırılan şehir İsfahan; "İslam'ın Roması" olarak adlandırılan şehir Buhara; "Işıldayan İnci" olarak adlandırılan şehir ise Kaşgar'dır.

- Ali Şir Nevai ***Muhakemet'ül Lugateyn*** adlı eseriyle Türkçenin Farsçadan daha zengin olduğunu ispatlamak istemiştir.
- Timur Devleti hükümdarı ve aynı zamanda astronomi âlimi olan **Uluğ Bey**'in (Yıldızların Fihrist Cetvelleri adlı eseri vardır.) Semerkant'ta açtığı medresede Ali Kuşçu önemli araştırmalar yapmıştır.
- **Şeybaniler** (Özbekler) tarafından yıkılmıştır.
- **Ak Saray, Bibi Hanım Mescidi** ile **Gök Saray** önemli eserleri arasındadır.

Babür Devleti (1526 - 1858)

- Timur'un torunu **Babür** tarafından Hindistan'da kurulmuştur.
- Babür Şah'ın ***Babürname*** adlı eseri önemlidir.
- En parlak dönemleri Şah Cihan zamanında yaşanmıştır.
- **Şah Cihan** eşi **Begüm Mümtaz Mahal** için **Tac Mahal**'i yaptırmıştır.
- **Tac Mahal** dünyanın yedi harikasından biridir.
- Eserin mimarları Osmanlı Devleti'nden Mehmet İsa ve Mehmet İsmail efendilerdir.
- Devlet işleri Divan-ı Ala'da görüşülmüştür.
- 1858'den itibaren Hindistan İngiltere'nin sömürgesi hâline gelmiştir.
- **Hümayun Türbesi, Ataka Han Türbesi** önemli yapıtları arasındadır.
- Tarihçi Ebu'l Fadl el-Allâme'nin ***Ekbername*** ve ***Âyin-i Ekber*** adlı eserleri bu döneme ışık tutmaktadır.

Karakoyunlular (1365 - 1469)

- **Bayram Hoca** tarafından **Erzurum, Erciş, Musul** dolaylarında kurulmuştur.
- Azerbaycan'ın Türkleşmesinde etkili olmuşlardır.
- Kara Yusuf, Timur'la mücadelelerinden sonra Osmanlıya sığınmıştır.
- Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan bu devlete son vermiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Akkoyunlular (1350- 1502)

- Akkoyunlular, Oğuzların Üçok kolunun Bayındır boyundandır.
- Devlet **Kara Yülük Osman Bey** tarafından **Diyarbakır**'da kurulmuştur.
- Kur'an-ı Kerim'i **Türkçeye** çevirmişlerdir.
- Ankara Savaşı'nda Timur Devleti'nin tarafında yer almışlardır.
- Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan 1473'te Fatih'le (II. Mehmet) **Otlukbeli Savaşı**'nı yapmış. kaybetmiştir. Bu savaş sonunda Doğu Anadolu Bölgesi Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir.
- **Safevi** Hükümdarı **Şah İsmail** bu devlete son vermiştir.

Safeviler (1502 - 1736)

- **Şah İsmail** tarafından **İran**'da kurulmuştur.
- Osmanlıda **Şahkulu İsyanı'nın** yaşanmasında etkili olmuşlardır.
- Osmanlıyla 1514'de **Çaldıran Savaşı**'nı yapmışlardır. Bu savaşta yenilmişlerdir.
- Osmanlı Devleti'ne doğuda tehdit unsuru oluşturmuşlardır.
- Avşarlar tarafından yıkılmışlardır.

Not

İran'da 1925'e kadar Türk hanedanları yönetimde etkili olmuştur.

Eretna Devleti (1335 – 1381)

- Devlet Uygur asıllı **Eretna Bey** tarafından **Sivas** ve **Kayseri** çevresinde kurulmuştur.
- Karamanoğulları ile mücadele etmişlerdir.
- Eretna Devleti'ne vezir olan Kadı Burhanettin son vermiştir.

Kadı Burhanettin Devleti (1381 – 1398)

- Eretna Veziri **Kadı Burhanettin** tarafından **Sivas**'ta kurulmuştur.
- Devlet Alaaddin Ali Bey Dönemi'nde Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

UNUTMAYINIZ!

- *Anadolu'nun kapıları Türklere Pasinler Savaşı'yla (1048) biraz, Malazgirt Savaşı'yla (1071) tamamen açılmıştır. Miryokefalon Savaşı'yla (1176) Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşmiştir.*
- *Saltuklular, Mengücekliler, Danişmentliler, Artuklular ve Çaka Beyliği Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulan ilk beylikler içerisindedir.*
- *II. Beylikler, Kösedağ Savaşı'ndan (1243) sonra kurulmuşlardır.*
- *Osmanlı Devleti'ni en çok uğraştıran beylik Karamanoğullarıdır. Bu durum üzerinde kendilerine Türkiye Selçuklu Devleti'nin mirasçısı olarak görmeleri etkilidir.*
- *Osmanlıya katılan ilk beylik Karesioğulları Beyliği'dir.*
- *Pervaneoğulları, Candaroğulları, Saruhanoğulları, Karesioğulları, Menteşeoğulları, Aydınoğulları ve Hamitoğulları denizcilikle uğraşan İkinci Dönem Türk beyliklerdir.*

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ VE BEYLİKLER DÖNEMİ'NDE KÜLTÜR VE UYGARLIK

Devlet Yönetimi

- Türkiye Selçuklu Devleti birçok alanda Büyük Selçuklu Devleti'ni örnek almıştır.
- Birçok Türk devletinde olduğu gibi ülke hükümdar ailesinin ortak malı sayılmıştır. Yani düzensiz bir veraset anlayışı vardır. **"Kut anlayışı"** da devam etmiştir.
- Şehzadeler **melik** unvanıyla çeşitli bölgelerde **atabey**lerin gözetiminde eğitilmiştir. Bu uygulamadaki amaç ileride tahta çıkacak olan şehzadenin ülkeyi yakından tanımasını ve yönetimde başarılı olabilmesini sağlamaktır.

Türkiye Selçuklu hükümdarları,

- Sultan
- Rükneddin
- Keykubat
- Keyhüsrev } **Fars kültürü etkilidir.**
- Keykavus
- Sultan-ı Azam
- Sultan-ı Galip
- Emir'ül Müminin

gibi unvanlar kullanmışlardır.

- Hükümdar, ülkenin mutlak hâkimiydi. Ancak töre ve din kurallarına uymak zorundaydı.
- Türkiye Selçuklu sultanları **nevbet, sancak, tuğra, sikke, otağ, hutbe, menşur** gibi hükümdarlık alametlerini kullanmışlardır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Türkiye Selçuklu Devleti, Büyük Selçuklulara göre daha merkeziyetçidir. Başkentleri **İznik** ve **Konya** olmuştur. Saray ise "dergâh" ya da "bargah" olarak adlandırılmıştır. Önemli sarayları: Konya'da **Alaeddin Köşkü**, Kayseri **Keykubadiye** Sarayı, Alanya'da **Alaiye Sarayı**dır.
- Ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi işlerini yürüten organa **Divan-ı Saltanat** (Büyük Divan) denilirdi. Büyük Divanın başı **sultan**dı. Sultanın gelmediği zamanlarda bu Divana **vezir** başkanlık ederdi.

Büyük Divana Bağlı Divanlar

Niyabet-i Saltanat	*Divan-ı Tuğra (İnşa)*
Bu makamı idare edene naib-i sultan denirdi. Naibin görevi hükümdar başkentte olmadığı zamanlarda ona vekâlet etmekti.	*Devletin her türlü yazışmalarından sorumluydu. Bu divanın başında tuğrai/münşî bulunurdu.*
Divan-ı Arz	*Divan-ı İstifa*
Askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak bu divanın göreviydi. Ayrıca ordunun her türlü yiyecek, giyecek ve teçhizat ihtiyaçları bu divanda tespit edilirdi. Başkanına âriz veya emir-i âriz denilmiştir.	*Devletin gelir gider hesaplarına bakan divandır. Başında müstevfî bulunurdu.*
Divan-ı İşraf	*Divan-ı Pervane*
Askerî ve adli işler dışındaki idari ve mali teşkilatın işleyişini denetlerdi. Başında müşrif bulunurdu.	*Arazi defterlerinde tutulan has ve iktaların düzenlenmesinden sorumluydu. Başında pervaneci bulunurdu.*

Notlar

- ✓ *Osmanlı Devleti'nde pervanecinin görevini nişancı üstlenmiştir.*
- ✓ *Atabeyler ve emir-i dâd gerekli durumlarda Divana katılmıştır.*
- ✓ *Türkiye Selçuklularında Meşveret Meclisi de bulunmaktaydı. Meşveret Meclisi İslamiyet öncesindeki Türk devletlerindeki kurultay geleneğinin devamı niteliğindedir.*

Türkiye Selçuklu Devleti'nde Saray Görevlileri

- **Hacibülhüccap**: Sarayın genel sorumlusuydu. Sultan ile diğer devlet adamları arasındaki irtibatı sağlardı.
- **Emir-i Silah:** Silahhanenin sorumlusuydu.
- **Camedar:** Sultanların elbise ve giyimlerinden sorumluydu.
- **Şarabdar:** İçeceklerden sorumluydu.
- **Havayic-i Salar:** Saray aşçısıydı.
- **Emir-i Ahur:** Saraydaki seyislerin başıydı.
- **Emir-i Meclis:** Sultanın ziyafetlerinde hizmet görenlerin başkanına verilen isimdir.
- **Emir-i Mahfil:** Sultanın protokol görevlisidir.
- **Taştdar:** Sultanın leğen ve ibriklerini taşıyan görevlidir.
- **Çaşnigir:** Hükümdarın sofrasında hizmet eden görevlidir.
- **Çavuş (Serhenk):** Merasimlerde yol açan görevlidir.
- **Emir-i Alem:** Sancaklardan sorumludur.

Taşra Teşkilatı

- Türkiye Selçuklularında ülke, yönetimde kolaylık sağlamak amacıyla birtakım idari birimlere ayrılmıştır. **Bu birimler şunlardır;**

Merkeze bağlı vilayetler

- Yönetiminden **naib** sorumluydu.
- Önemli şehir merkezlerinde **şıhne** denilen askerî valiler bulunurdu.
- Adaletten **kadı** sorumluydu.
- Belediye işlerine **muhtesip** bakardı.
- Din işlerine **imam** bakardı.
- Güvenliğinden, asayişinden **subaşı** sorumluydu.

Meliklerin yönettiği vilâyetler

- Selçuklu ailesinden gelen melikler tarafından yönetilen vilayetlerdir.
- Atabeyler meliklere yardımcı olmuşlardır.
- Yarı bağımsız özellik taşırdı.

Uç Eyaletleri

- Başında uç beyleri bulunurdu.
- Başlıca görevleri sınır güvenliğini sağlamaktı.
- Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlı beylik ve devletler de vardı. Bunlar iç işlerinde bağımsızlardı. (Mengücekliler, Saltuklular, Artuklular, Eyyûbi Melikleri, Ermeni Krallığı, Trabzon Rum İmparatorluğu bunların başlıcalarıydı.)

t.me/yksyardimcinyedek

Ordu

- Türkiye Selçuklularındaki askerî teşkilat, Büyük Selçuklu Devleti askerî teşkilatına benzemekteydi. Fakat Türkiye Selçukluları donanmaya sahip olduklarından Büyük Selçuklu Devleti'nden farklılık göstermiştir.

Türkiye Selçuklu Devleti'nde ordu başlıca şu bölümlerden oluşuyordu :

Hassa Askerleri (Gulaman-ı Has): Doğrudan hükümdara bağlı olan birliklerdir. Farklı milletlerden toplanan çocukların Gulamhane adı verilen merkezlerde yetiştirilmeleri ile oluşturulan askerlerdir.

Sipahiler (İkta Askerleri): Kendilerine maaş yerine ikta (dirlik) verilen atlı askerlerdir.

> **Not**
> *Sipahilerin Osmanlı Devleti'ndeki karşılığı tımarlı sipahilerdir. Sipahilerin her birine cebelü adı verilirdi.*

Türkmen Birlikleri: Sınır boylarında savaşa hazır durumda bulunan kuvvetlerdir.

Ücretli Askerler: Türkiye Selçuklu Devleti'nin Rum, Frank ve Ruslardan topladığı kuvvetlerdir. Baba İshak İsyanı'nın bastırılmasında bu askerlerden yararlanılmıştır.

Bağlı Devlet ve Beylik Askerleri: Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlı devlet ve beyliklerin gönderdikleri askerlerdir.

Gönüllüler: Savaş bölgelerinden orduya katılan askerlerdir.

- Türkiye Selçuklularında kara ordusunun başkomutanlığını **hükümdar**, hükûmdar yok ise **emirü'l ümera** denilen kişiler yapmıştır. Diğer ordu komutanlarına subaşı, sipahsalar, serleşker gibi isimler verilmiştir.
- Türkiye Selçuklu Devleti üç tarafı denizlerle çevrili olduğundan denizciliğe önem vermiş, **Samsun, Sinop, Antalya, Alanya'da** tersaneler kurmuştur. Donanma komutanına **melikü's sevahil** ya da **reisü'l bahr** denmiştir.
- Türkiye Selçuklularında emniyet ve asayişten sorumlu **Şurta Teşkilatı** da bulunmuştur. Bu teşkilatın başında da **sahibü's şurta** yer almıştır.

> **Not**
> *İlk Türk donanması Çaka Bey tarafından oluşturulmuştur.*

Toprak Yönetimi

- Türkiye Selçuklu Devleti'nde devlete ait olan topraklara mirî arazi denilirdi. Devlet, toprağın boş kalmaması için çeşitli tedbirler almış ve toprakları halkın kullanımına açmıştır. Türkiye Selçuklularında toprak dört kısma ayrılmıştır.

Has Toprak: Gelirleri hükümdara ayrılan topraktır.

İkta Toprak: Ordu mensuplarına ve devlet memurlarına hizmet ve maaşlarına karşılık verilen topraktır.

Mülk Toprak: Devlet adamlarına başarılarından dolayı verilen topraktır.

Kişiler bu toprakları satabilir, vakfedebilir, miras bırakabilirdi.

> **Not**
> *Türk-İslam devletlerinde kişiler ev, ağıl, bağ ve bahçe sahibi olabiliyorlardı. Otlak, yaylak, orman gibi alanlar devlete aitti.*

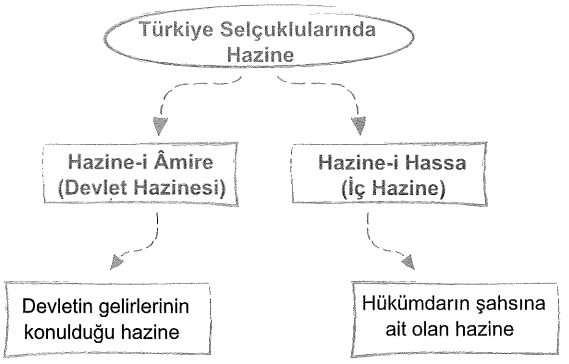
Vakıf Toprak: Gelirleri ilmî veya sosyal kuruluşların masraflarına ayrılan topraklardır. Vakıf toprakları amaçları dışında kullanılamaz ve alınıp satılamazdı.

> **KAVRAM BİLGİSİ**
> Mütevelli: *Vakıfların yönetim kuruluna verilen isim*
> Vakfiye: *Vakıfların özel şartnamelerine verilen isim*
> Mevkuf: *Vakfedilen mala verilen isim*

Ekonomik Hayat

- Türkiye Selçuklu Devleti'nde ekonomik hayat, tarım, hayvancılık, sanayi, madencilik ve ticarete dayanmaktaydı.
- Devlet, demircilik, bakırcılık, dokumacılık, dericilik gibi faaliyetlerde de ilerlemişti.
- Ticari faaliyetlere Türkiye Selçuklularında büyük önem verilmiştir. Türkiye Selçuklu Devleti bazı seferler de ticarete bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Sinop, Antalya ve Alanya fethedilmiştir.
- Soyulan ya da malları zarar gören tüccarların zararlarının karşılanması için sigortacılık sistemi uygulanmıştır.
- Dış ticareti geliştirmek için düşük gümrük vergileri alınmıştır.
- Ticaret yollarının güvenliğini sağlamak için kervansaraylar ve hanlar yaptırılmıştır.
- **Yabanlu** adı verilen alışveriş yerleri kurulmuştur.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nde ilk madenî para **I. Mesut** zamanında, ilk altın para **II. Kılıç Arslan** zamanında bastırılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Türkiye Selçuklularında üretimi doğrudan yönlendiren Ahi Teşkilatının ekonomideki payı büyüktür.

Ahi Teşkilatı

- Ahilik, Anadolu'da XIII. yüzyılda **Ahi Evran** tarafından Kırşehir, Konya, Kayseri'de esnaf birlikleri olarak yapılandırılmış sosyoekonomik teşkilattır. İlk olarak debbağ (deri) esnafı arasında kurulmuştur. Ahilik, ahlaki, ekonomik, sosyal ve siyasi sahalarda önemli bir işleve sahiptir.
- Teşkilatın başındaki yöneticiye Ahi Baba denilmiştir.
- Ahi Teşkilatında usta-çırak ilişkisi vardır. Bu teşkilatın temelleri Abbasilerdeki **Fütüvvet** teşkilatına kadar uzanır.

Ahi Teşkilatının görevleri şunlardır:

- Üretimin ihtiyaca göre ayarlanması
- Kalitesiz ya da bozuk mal üretiminin engellenmesi
- Zor durumda kalan esnaflara yardım edilmesi veya kredi desteği sağlanması
- Usta-çırak eğitimi ile mesleklerin devamının sağlanması
- İhtiyaçlara göre yeni sanat dallarının oluşturulması
- Narh uygulaması ile piyasadaki malların fiyatlarını ayarlayarak haksız rekabetin önüne geçilmesi
- Kurallara uymayan esnafların teşkilattan çıkarılması

Not

Ahi Teşkilatına gayrimüslimler üye olarak alınmamıştır. Bu durum Türklerin ekonomik hayattaki etkinliğinin artması açısından önemlidir.

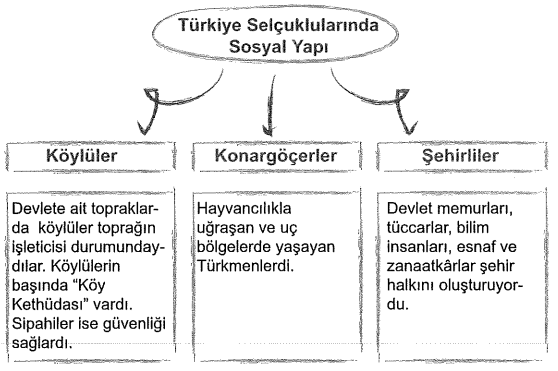
Not

Ahi Teşkilatının esnafları yargılama görevi yoktur.

- Türkiye Selçuklu Devleti'nin diğer gelir kaynakları şunlardır:
  - Gümrük gelirleri
  - Cizye, öşür, haraç gelirleri
  - Maden gelirleri
  - Hayvan sürülerinden alınan vergiler
  - Bağlı devlet ve beyliklerin gönderdiği vergiler ve hediyeler
  - Ganimetler
  - Ticaretle uğraşanlardan alınan vergiler

Sosyal Hayat ve Hukuk

- Türkiye Selçuklularında halk yaşam şekillerine göre konargöçerler, köylüler, şehirliler olmak üzere üç gruba ayrılıyordu.

- Anadolu'da Türklerin dışında Rum, Ermeni ve Süryaniler de yaşamıştır. Bu durum hoşgörülü bir yönetim anlayışının benimsendiğinin göstergesidir.
- Türkiye Selçuklu hukuku, Büyük Selçuklu hukukunda olduğu gibi **şeri** ve **örfi** hukuk olmak üzere ikiye ayrılırdı.
  - **Şeri hukuk** sisteminde, evlenme, boşanma, miras, nafaka, vakıf işleri çözümlenirdi. Şeri davalara kadı bakardı. Baş kadı olan **kadi'l kudat, Konya'da** bulunurdu.
  - **Örfi hukuk** sisteminde, kanunlara uymayanlar ve güvenliği bozanlar yargılanırdı. Örfi yargı sisteminin başında **emir-i dâd** bulunurdu.
- Türkiye Selçuklularında adalet evine **Darü'l Adl** denilmiştir. Askerî davalara **kadıasker (kadıleşker)** bakmıştır. Ayrıca ağır siyasi suçlar **Divan-ı Mezalimde** görüşülmüştür. Bu divanda halkın şikâyetleri dinlenmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Din ve İnanış

- Türkiye Selçukluları ve beylikler İslam dininin **Sünni** inanç kurallarını benimsemişlerdir. Sünni mezhepler içinde en yaygın olanı **Hanefîlik** idi.
- Horasan erenleri ve Alperenler Anadolu'nun **Türkleşmesinde** ve **İslamlaşmasında** etkili olmuşlardır.

Anadolu'da faaliyet gösteren tarikatlar şunlardır:

- **Yesevîlik:** Kurucusu **Ahmet Yesevî**'dir. Ahmet Yesevî'nin **Divan-ı Hikmet** adlı eseri vardır.
- **Bektaşilik:** Kurucusu **Hacı Bektaş Veli**'dir. **Makalat** adlı eseri vardır. (Arapça yazılmış bir eserdir.)
- **Ekberîlik:** Muhyiddin Arabî'nin öğrencisi **Sadreddin Konevî** tarafından kurulmuştur.
- **Mevlevilik:** Kurucusu Mevlana'nın oğlu **Sultan Veled**'dir.
- **Babaîlik:** Baba İlyas tarafından kurulmuştur. Ölümünden sonra yerini **Baba İshak** almıştır. Babaî İsyanı'nın çıkmasında etkili olmuştur.

Not

Anadolu'da Nakşibendîlik, Kadirîlik, Rufaîlik, Kübrevîlik gibi tarikatlar da faaliyet göstermiştir.

Yorum

Tarikatlar Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında etkili olmuşlardır.

- Tarikatların dışında Anadolu'da faaliyet gösteren dini nitelikte başka örgütler de kurulmuştur. Moğol istilası sırasında Anadolu halkını koruyup kollayan bu teşkilatların başlıcaları; **Abdalan-ı Rum** (Anadolu dervişleri teşkilatı), **Bacıyan-ı Rum** (Anadolu kadınları teşkilatı), **Feteyan-ı Rum** (Anadolu gençler teşkilatı) ve **Gaziyan-ı Rum** (Anadolu gazileri teşkilatı)'dur.

KAVRAM BİLGİSİ

Tekke: Dinî eğitim yapılan büyük yer.
Zaviye: Dinî eğitim yapılan küçük yer.
Tarikat: Allah'a giden yollar.
Sûfî: Tasavvuf düşüncesini benimseyen kişi.
Derviş - Mürit: Allah yolunda giden kişilere verilen isim.
Pir, Baba, Dede: Tarikatların başında bulunanlara verilen isim.

Bilim, Fikir Hayatı, Dil ve Edebiyat

- Türkiye Selçukluları ve Beylikler Dönemi'nde, halk Türkçe konuşurdu.
- Türkiye Selçuklularında bilim dili **Arapça**, edebiyat dili de **Farsça** idi. Bu durum Türk dilinin gelişmesini olumsuz yönde etkilemiştir.
- Beylikler Dönemi'nde bilim ve edebiyat dili Türkçeydi. Karamanoğlu Mehmet Bey 1277'de Türkçeyi resmî dil ilan etmiştir.

Önemli Bilim İnsanları

Mevlana Celaleddin Rumî	• Türkiye Selçukluları Dönemi'nde yaşamış mutasavvıflardandır. • ***Divan-ı Kebir, Mesnevi, Mektubat, Fihi Mâfih ve Mecalis-i Seb***'a adlı eseriyle ünlüdür. • ***Mesnevi***: Yazıldığı nazım şeklinin adıyla anılır. Manzum hikâyeler, hikmetler yer alır. Anlatılan hikâye ve savunulan fikirler ayetler ve hadislerle desteklenmiştir. • ***Divan-ı Kebir***: Gazel ve rubailerden oluşur. • ***Mektubat***: Selçuklu devlet adamlarına yazılan mektupları içerir. • ***Fihi Mâfih***: Mevlana'nın sohbetlerinden derlenmiştir. • ***Mecalis-i Seb'a***: Dinî ve tasavvufi mahiyette bir eserdir.
El-Cezerî	• Artuklular Dönemi bilim insanıdır. ***Ebu'l-izz*** adı ile de bilinir. • Denge ve kontrol bilimi olan **sibernetik**in kurucusudur. • Su saatleri, mekanik müzik aletleri, şifreli kilitler yapmıştır. • ***Kitab fi Marifetü'l - Hıyal'ül - Hendasiye (Otomata)*** isimli eseriyle bilinir.
Yunus Emre	• Türkiye Selçuklular Dönemi'nde yaşamış tasavvuf âlimi ve halk edebiyatçısıdır. • ***Risaletü'n Nushiyye*** adlı eseriyle ünlüdür. • Şiirleri ölümünden sonra Divan adı altında toplanmıştır. • Eserlerini Türkçe kaleme almıştır.
Muhyiddin-i Arabî	• Türkiye Selçukluları Dönemi mutasavvıfıdır. Ekberîlik akımının kurucusudur. • "Şeyh-i Ekber" unvanına sahiptir. • Vahdet-i Vücud felsefesini benimsemiştir. • Önemli eserinin adı ***Füsüsu'l Hikem***'dir.

t.me/yksyardimcinyedek

Caca Bey	• Türkiye Selçuklu Devleti'nde yaşamış astronomi ve matematik bilginidir. • Kırşehir'de Caca Bey Rasathanesini kurmuştur.
Ahi Evran	• Ahi Teşkilatının kurucusudur. • *Letaif-i Hikmet* adlı siyasetname niteliğindeki eseriyle ünlüdür. Bu eseri II. İzzettin Keykavus'a sunmuştur.
Şirazi	• Türkiye Selçuklularında, Kayseri ve Sivas'ta müderrislik yapmıştır. • Matematik ve astronomi bilginidir. • *Tuhfetü'ş Şahiyye* eserleri arasındandır.
Şihabüddin Şühreverdi	• Tasavvufta "İşrakilik"in kurucusudur. Bilginin kaynağı olarak sezgi ve tecrübe görmüştür. • *Pertevname* adlı eseri vardır.
Uluğ Bey	• Timur Devleti'nin hükümdarı, astronomi ve matematik bilginidir. • *Zic-i Uluğ Bey* ve *Yıldızların Fıhristi* isimli eseriyle ünlüdür.
Ali Şir Nevai	• Timurlar Dönemi edebiyatçısıdır. • *Muhakemetü'l – Lugateyn* adlı eseriyle ünlüdür. Bu eserde Türkçenin, Farsçadan üstün olduğunu savunmuştur.
Ravendi	• Tarihçidir. Selçuklu tarihi ile ilgili *Rahatü'ş – Şudûr* adlı eseri ünludur.
Kerimüddin Aksarayi	• Tarihçidir. *Müsameretü'l Ahbar* adlı eseri ile ünlüdür.
İbn-i Bibi	• *El- Evamirül Alaiye* (Türkiye Selçuklu Tarihi) adlı eserin yazarıdır. 1192 – 1280 yılları arasındaki Selçuklu tarihi ile ilgili gelişmelerini anlatmıştır.
Amasyalı Yakut	• XIII. yüzyılda Anadolu'da yaşamış hattattır. Bilinen ilk büyük Türk hattatı olarak kabul edilir.
Âşık Paşa	• Eserlerini Türkçe yazmıştır. • *Garipname* adlı eseri vardır.
Şeyh Ahmet Gülşehrî	• Ahilik geleneğinden gelmiştir. • Feridüddin Attar'ın Mantıku't Tayr adlı eserini Türkçeye çevirmiştir. • *Feleknameadlı* eseri ile ünlüdür.
Hoca Dehhânî	• Anadolu'da divan şiirinin öncülerindendir. • *Selçuklu Şehnamesi* adlı eseri vardır.
Germiyanlı Ahmedî	• Divan edebiyatının temsilcilerindendir. *İskendername* ve *Cemşidu Hurşid* adlı eserleri vardır.
Sadrettin Konevî	• Ünlü mutasavvıflardandır. • Vahdet-i Vücut düşüncesini savunmuştur. • *İcazü'l Beyan fi Tefsir-i Ümmi'l Kur'an* önemli eserleri arasındadır.
Necmeddin-i Dâye	• Kübrevî şeyhidir. • *Mirsadü'l İbad* adlı eserini I. Alaeddin Keykubat'a takdim etmiştir.
Sultan Veled	• Mevlana'nın oğludur. • Mevleviliğin asıl kurucusu olarak kabul edilir. • *Rebabname* adlı eseri ile ünlüdür.

Sanat ve Mimari

KAVRAM BİLGİSİ

Rölyef: Kabartma.
Bimaret: Akıl hastanesi.
Arabesk: Geometrik desenlerin iç içe geçmiş hali.
Vitray: Cam süsleme sanatı.
Malakâri: Duvar kabartma sanatı.
Kündekâri: Ahşap işlemeciliğine dayalı el sanatı.
Neccar: Marangoz.
Telkâri: Maden işlemeciliğine dayalı el sanatı.

- Türkiye Selçuklularının sanat anlayışı Büyük Selçuklular ile benzerlik gösterir.
- Hat, minyatür, tezhip, çini, dokumacılık, ciltçilik, oymacılık, kakmacılık, maden işçiliği, musiki alanlarında faaliyetlerde bulunulmuştur.
- Türkiye Selçukluları resim ve heykel sanatıyla da ilgilenmişlerdir.
- Saray kapısı ve duvarlarında insan ve hayvan kabartmaları yapmışlardır.
- Süslemelerde bitki motifleri, hayvan figürleri ve geometrik desenler kullanılmıştır.
- Mevlevi ve Ahi ayinlerinde görülen müzik ve raks tasavvuf müziğinin ilk örneklerini oluşturmuştur.

Dinî Mimari	Sivil Mimari	Askerî Mimari
Cami	Köşk	Kale
Mescit	Saray	Sur
Medrese	Kervansaray (Han)	Burç
Türbe	Hamam	
Kümbet	Köprü	
Külliye	Darüşşifa	
Tekke ve Zaviye	İmaret	
	Bimarhane	

t.me/yksyardimcinyedek

- Mimaride; malzeme olarak taş, tuğla, ahşap ve kerpiç kullanılmıştır.

Türkiye Selçuklu Dönemi Eserleri

Türkiye Selçuklu Mescitleri

- Konya Taş Mescit
- Konya Sırçalı Mescit
- Konya Karatay Mescidi
- Konya Hoca Hasan Mescidi
- Konya Erdemşah Mescidi
- Çankırı Taş Mescit
- Akşehir Küçük Ayasofya Mescidi
- Akşehir Güdük Minare Mescidi
- Harput Alaca Mescit (Arap Baba Mescidi)

Türkiye Selçuklu Dönemi Kümbet ve Türbeler

- Konya II. Kılıç Arslan Kümbeti
- Kayseri Döner Kümbet
- Kırşehir Caca Bey Türbesi
- Ahlat Ulu Kümbet
- Niğde Hüdavend Hatun Kümbeti

Türkiye Selçuklu Camiileri

- Konya Alaeddin Camii
- Niğde Alaeddin Camii
- Malatya Ulu Camii
- Sivas Ulu Camii
- Konya Sahip Ata Camii (TSD'nin bilinen en eski ahşap direkli camisi)
- Afyon Ulu Camii (Ahşap direklidir.)
- Sivrihisar Ulu Camii (Ahşap direklidir.)
- Beyşehir Eşrefoğlu Camii (Ahşap direklidir.)
- Ankara Aslanhane Camii (Ahşap direklidir.)
- Kayseri Hunat Hatun Camii
- Amasya Burmalı Minare Camii
- Sinop Ulu Camii (Alâeddin Camii)
- Amasya Gökmedrese Camii
- Ayaş Ulu Camii
- Kayseri Develi Ulu Camii (Anadolu Selçukluları'nın son camisidir.)

Türkiye Selçuklu Medreseleri

- Kayseri Koca Hasan Medresesi (Türkiye Selçuklu Devleti'ne ait ilk medrese)
- Kayseri Hunad Hatun Medresesi
- Konya Karatay Medresesi
- Konya Sırçalı Medrese
- Konya Altun Aba Medresesi
- Konya İnce Minareli Medrese
- Sivas Gök Medrese
- Sivas Buruciye Medresesi
- Sivas Şifaiye Medresesi
- Kırşehir Cacabey Medresesi
- Akşehir Taş Medrese
- Amasya Gök Medrese
- Erzurum Çifte Minareli Medrese (Anadolu'nun en büyük medresesidir.)

Türkiye Selçuklu Dönemi Külliyeleri

- Kayseri Hunat Hatun Külliyesi'dir. (TSD'nin ilk külliyesi)
- Kayseri Hacı Kılıç Külliyesi
- Konya Sahip Ata Külliyesi

Türkiye Selçuklu Sivil Mimari Eserleri

Saray ve Köşkler

- Kubadiye ve Kubadabat Sarayı, Alaiye Sarayı, Haydar Bey Köşkü, Hızır İlyas Köşkü

Darüşşifalar

- Kayseri Gevher Nesibe Hatun Darüşşifası (Anadolu'nun en ünlü ve en eski darüşşifasıdır.)
- Sivas İzzeddin Keykavus Darüşşifası
- Aksaray Alaeddin Keykubat Darüşşifası
- Amasya Torumtay Darüşşifası
- Tokat Muineddin Pervane Şifahanesi

Kervansaraylar

- Anadolu'da yapılan ilk kervansaray II. Kılıç Arslan zamanında tamamlanan Aksaray - Kayseri yolu üzerindeki Alay Han'dır.
- Konya - Aksaray yolu üzerindeki Sultan Hanı ile Kayseri - Sivas yolu üzerindeki Sultan Hanı dönemin en büyük iki kervansarayıdır.
- Antalya - Alanya arasında Alara Han, Antalya - Isparta arasında İncir ve Kırkgöz hanları, Antalya - Alanya arasında Şarapsa han, Akşehir - Çay yolunda İshaklı Han, Sivas - Malatya arasında Hekim Han, Afyon - Denizli arasında Ak Han, Antalya - Isparta yolu üzerindeki Evdir Han önemli örneklerdir.

Türkiye'de Moğol Hâkimiyeti Dönemi Eserleri

- Amasya Şifahanesi
- Erzurum Yakutiye Medresesi
- Niğde Hüdavend Hatun Kümbeti
- Tokat Nureddin İbn Sentimur Kümbeti,
- Sivas Çifte Minareli Medrese (İlhanlıların veziri Şemseddin Cüveyni yaptırmıştır)

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. **Aşağıda verilenlerden hangisi Türkiye Selçuklu Devleti'nde merkezî otoriteyi korumaya yönelik değildir?**

A) Geniş iktalara yer verilmemesi
B) Meliklere para bastırma yetkisinin verilmemesi
C) Merkezde daimî orduların bulunması
D) Ticarette sigorta uygulamasına geçilmesi
E) Toprakların devletin malı sayılması

2. **Alaeddin Keykubat Dönemi'nde, 1230'da Yassıçemen Savaşı'yla Harzemşahların yıkılması, Anadolu'nun aşağıdaki devletlerden hangisinin saldırılarına açık olmasına ortam hazırlamıştır?**

A) Karahanlılar
B) Gazneliler
C) Bizans İmparatorluğu
D) Eyyûbiler
E) Moğollar

3. **İlk Türk donanmasını aşağıda verilen Türk beyliklerinden hangisi kurmuştur?**

A) Danişmentliler
B) Mengücekliler
C) Candaroğulları
D) Çaka Beyliği
E) Aydınoğulları

4. Konya'da İnce Minareli Medrese ve Karatay Medresesi, Kayseri'de Gevher Nesibe Şifahanesi yapılmıştır.

Bu eserler aşağıdaki devletlerden hangisine aittir?

A) Karamanoğulları
B) Büyük Selçuklu Devleti
C) Türkiye Selçuklu Devleti
D) Artuklular
E) Mengücekliler

5. Devşirme Sistemi, Osmanlı Devleti'nde fethedilen topraklardaki yetenekli Hristiyan çocukların toplanarak, eğitimden geçirilmesi ile asker veya bürokrat olarak devlet hizmetine alınması uygulamasıdır.

Aşağıdakilerden hangisi Selçuklularda bu sisteme benzeyen uygulamaya verilen isimdir?

A) Gulam B) Tımar C) Öşür
D) Ahi E) İkta

6. **Aşağıdakilerden hangisi Miryokefalon Savaşı'nın özellikleri arasında yer almaz?**

A) II. Kılıç Arslan Dönemi'nde yapılmıştır.
B) III. Haçlı Seferi'ne ortam hazırlamıştır
C) Bizans saldırı durumundan savunma durumuna geçmiştir.
D) "Yurt Açan Savaş" olarak da bilinir.
E) Türklerin Anadolu'dan atılamayacağı anlaşılmıştır.

7. "Türkiye Selçuklu Devleti denizaşırı sefer düzenleyebilecek durumdadır." **diyen bir tarihçi bu görüşüne aşağıdakilerden hangisinin fethedilmesini kanıt olarak gösterebilir?**

A) Suğdak B) Samsun C) Antalya
D) Alanya E) Kastamonu

8. **Türkiye Selçuklularında, esnaf arasında dayanışmayı sağlamak, sosyal, kültürel ve ticari alanda çalışmalar yapmak amacıyla kurulan teşkilat aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Tımar B) Öşür C) Vakıf
D) Divan E) Ahilik

t.me/yksyardimcinyedek

9.

I. Anadolu'da Türk-İslam eserleri ortaya koymuşlardır.
II. Anadolu'nun Türkleşmesinde etkilidirler.
III. Bizans ve Venedik'i vergiye bağlamışlardır.

Anadolu'da kurulan I. Dönem Türk beyliklerinin yukarıdakilerden hangilerini gerçekleştirdikleri söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

10.

- Gümrük vergilerininin düşürülmesi
- Önemli yollar üzerine kervansarayların kurulması
- Tüccarlara güvence sağlanması

Yukarıdaki faaliyetleri yapmakla Türkiye Selçuklu sultanlarının ulaşmak istedikleri asıl amaç aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ticareti geliştirmek
B) İslamiyet'i yaymak
C) Sınırları genişletmek
D) Hoşgörülü politika uygulamak
E) Bilimsel faaliyetleri geliştirmek

11. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye Selçukluları'nda vakıf arazilerinin gelirlerinin kullanıldığı alanlardan biri değildir?

A) Medreselerin ihtiyaçları
B) Darüşşifaların tadilatı
C) İmarethanelerin masrafları
D) Camiilerin ihtiyaçları
E) İkta arazilerinin bakımı

12. Türkiye Selçuklularında gelirleri hükümdarlara ayrılan topraklara verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Miri B) Vakıf C) Has
D) Mülk E) Mukataa

13. Türkiye Selçukluları önemli liman şehirlerini ele geçirmiş, ticaret yolları üzerine de kervansaraylar inşa etmişlerdir.

Bu durumun aşağıdakilerden hangisini sağlamaya yönelik olduğu söylenebilir?

A) Türk siyasi birliğini kurmak
B) Devletin gelirlerini arttırmak
C) Taht kavgalarına son vermek
D) Toprak bütünlüğünü sağlamak
E) Tarımsal faaliyetleri arttırmak

14. Aşağıda verilen Anadolu'daki Türk beylikleri ve kuruldukları yerler eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) Karesioğulları - Balıkesir yöresi
B) Hamitoğulları - Adana yöresi
C) Germiyanoğulları - Kütahya yöresi
D) Menteşeoğulları - Muğla yöresi
E) Saruhanoğulları - Manisa yöresi

15. Selçuklularda devlet meseleleri Büyük Divan (Divan-ı Saltanat)da görüşülürdü ve Büyük Divana bağlı alt divanlar bulunmaktaydı.

Aşağıdaki alt divanlardan hangisi Türkiye Selçuklularında bulunmasına rağmen Büyük Selçukluların alt divanları arasında yer almaz?

A) Divan-ı İstifa
B) Divan-ı Tuğra
C) Divan-ı Pervane
D) Divan-ı İşraf
E) Divan-ı Arz

t.me/yksyardimcinyedek

16. **XIII. yüzyılda Türkiye Selçuklu Devleti'nde;**

- taht kavgalarının yaşanması,
- beyliklerin ortaya çıkması,
- asayiş ve huzurun bozulması

gelişmeleri, aşağıdaki savaşlardan hangisinin sonuçları arasında gösterilebilir?

A) Yassıçemen Savaşı
B) Pasinler Savaşı
C) Hıttin Savaşı
D) Kösedağ Savaşı
E) Miryokefalon Savaşı

17. **1350-1502 yılları arasında hüküm süren Oğuzların Üçok kolunun Bayındır boyuna mensup, Kur'an-ı Kerim'i Türkçeye çeviren ve 1473'te Osmanlı Devleti'yle Otlukbeli Savaşı'nı yapan Türk-İslam devleti aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Akkoyunlular
B) Karakoyunlular
C) Safeviler
D) Timurlular
E) Babürşahlar

18. **Divriği Ulu Camii aşağıdaki devletlerden hangisinin döneminde yapılmıştır?**

A) Saltuklular
B) Artuklular
C) Mengücekliler
D) Danişmentliler
E) Çaka Beyliği

19. ***Cemşidu Hurşid* adlı eser aşağıdakilerden hangisine aittir?**

A) Âşık Paşa
B) Germiyanlı Ahmedî
C) Mevlana Celaleddin Rumî
D) Yunus Emre
E) Hoca Dehhanî

20.

- Çin'de kurulmuştur.
- İslamiyet'i kabul etmemiştir.
- Ünlü gezgin Marco Polo tarafından da ziyaret edilmiştir.

Yukarıda özellikleri verilen devlet aşağıdakilerden hangisidir?

A) Altın Orda
B) İlhanlı
C) Çağatay
D) Kubilay
E) Kazan

21. **Türkiye Selçuklu Devleti mimari yapıların süslemesinde,**

I. çini,
II. minyatür,
III. hat

sanat dallarından hangilerini kullanmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Türkiye Selçuklularında ticarette sigortacılık uygulamasını başlatmaları merkezî otoriteyi korumak için değil ticareti geliştirmek için yapılan çalışmalar arasındadır.
Cevap D

2. 1230'da Yassıçemen Savaşı ile Harzemşahlar yıkılmış ve Türkiye Selçukluları ile İlhanlı (Moğol) Devleti komşu olmuştur. Moğolların önü açılarak batıya ilerleyişi hızlanmıştır.
Cevap E

3. Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliklerinden Çaka Beyliği ilk Türk donanmasını kurmuştur ve Çaka Bey de ilk Türk denizcisi olarak kabul edilir.
Cevap D

4. Türkiye Selçukluları Dönemi'nde sultanlar ve devlet adamları tarafından Anadolu'da pek çok medrese, imarethane, han, hamam, camii inşa edilmiştir. Soru paragrafında verilen eserler Türkiye Selçuklu Devleti'ne aittir.
Cevap C

5. Selçuklularda Devşirme Sistemi'ne benzeyen sisteme Gulam Sistemi adı verilmiş ve ağırlıklı asker ihtiyacını gidermek için uygulanmıştır.
Cevap A

6. Tıp alanında, "Tıbbın hükümdarı" ünvanını almış ve El Kanun fi't tıp ve Kitabü'ş şifa eseriyle meşhur bilim adamı İbn-i Sina'dır. 1176'da II. Kılıç Arslan Dönemi'nde Bizans ile yapılan bu savaşın sonuçları şunlardır:

- Bizans'ın Anadolu'daki hâkimiyeti kesin olarak sona ermiştir. Kütahya ve Eskişehir Selçuklu egemenliğine girmiştir.
- Haçlı Seferleri sebebiyle Bizans'a geçen siyasi üstünlük tekrar Türkiye Selçuklularına geçmiştir.
- Bizans, saldırıdan savunmaya çekilmiştir. Türkiye Selçukluları, savunmadan saldırıya geçmiştir.
- Bizans, Anadolu'yu geriye alma ümidini kaybetmiştir.
- Türklerin Anadolu'da atılamayacağı anlaşılmıştır.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin itibarı artmıştır.
- Türklerin Anadolu'daki ilerleyişi III. Haçlı Seferi'ne sebep olmuştur.
- Türkiye Selçukluları, Anadolu ticaretinde hâkim olmuştur.

Ancak "Yurt Açan Savaşı" Malazgirt Savaşı için kullanılan bir tabirdir.
Cevap D

7. Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kırım'ın Suğdak Limanı'nı alması bu devletin denizaşırı sefer düzenleyebildiğini kanıtlar niteliktedir.
Cevap A

8. Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi'nde Anadolu'da tüccar ve zanaatkârların kendi aralarında dayanışmayı sağlamak; usta – çırak ilişkisi ile mesleğin devamını sağlamak için kurdukları oluşum Ahiliktir.
Cevap E

9. Anadolu'da kurulan I. Dönem Türk beylikleri Anadolu'nun Türkleşmesine hizmet etmişlerdir. Bulundukları bölgelerde Türk-İslam mimarisini yaygınlaştırmışlardır. Ancak, beyliklerin Bizans ve Venedik'i vergiye bağlamaları söz konusu değildir.
Cevap C

10. Türkiye Selçukluları ekonomik hayatı canlandırmak için çalışmışlardır. Kervansarayların yapılması, vergilerin düşürülmesi, tüccarlara güvence sağlanması, ticareti geliştirmek amacıyla yapılmıştır.
Cevap A

11. İkta arazileri komutanlara maaş karşılığı olarak verilen arazilerdir. Vakıf araziler ise sosyal kurumlar için ayrılan arazilerdir.
Cevap E

12.

- Mirî: Devlete ait topraklara verilen isimdir.
- Vakıf: Gelirleri sosyal ve hayır kurumlarının giderlerine ayrılan topraklardır.
- Has: Gelirleri hükümdar ve ailesine ait olan topraklardır.
- Mülk: Kişilere ait olan topraklardır.
- Mukataa: Osmanlıda gelirleri doğrudan hazineye aktarılan topraklardır.

Cevap C

t.me/yksyardimcinyedek

13. Türkiye Selçukluları'nın liman şehirlerini alması ve tüccarların konaklaması için kervansaraylar inşa etmesi ticareti geliştirmek için yapılmıştır. Ticareti geliştirerek de devlet gelirlerini artırmak amaçlanmıştır.

Cevap B

14. Hamitoğulları Beyliği, Isparta yöresinde kurulmuştur. Adana yöresinde kurulan beylik ise Ramazanoğulları Beyliği'dir.

Cevap B

15. Divan-ı Pervane toprak işlerine bakan divandır. Bu divan Türkiye Selçuklularında bulunmasına rağmen Büyük Selçuklularda yer almamıştır.

Cevap C

16. 1243 Kösedağ Savaşı'nda Türkiye Selçukluları Moğollara mağlup olunca Anadolu'da İkinci Beylikler Dönemi başlamış, asayiş ve düzen bozulmuş, Türkiye Selçuklularının merkezî otoritesi sarsılmıştır. Ayrıca bu savaş sonrasında Türkiye Selçuklu Devleti yıkılış sürecine girmiş ve Moğollar elli yıla yakın Anadolu'ya hükmetmişlerdir.

Cevap D

17. Soru paragrafında özellikleri verilen Türk-İslam devleti Akkoyunlulardır.

Cevap A

18. Divriği Ulu Camii, Mengücekler Dönemi'nde yapılmıştır. Mengücekler Divriği, Kemah ve Erzincan çevresinde Malazgirt Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan bir beyliktir.

Cevap C

19. Seçeneklerde yer alan fikir adamları Türkiye Selçuklu Devleti ve Beylikler Dönemi'nde yaşamıştır.

- Âşık Paşa → *Garipname*
- Germiyanlı Ahmedî → *Cemşidu Hurşid*
- Mevlana Celaleddin Rumî → *Mesnevi, Mektubat*
- Yunus Emre → *Risaletü'n Nüshiye*
- Hoca Dehhanî → *Selçuklu Şehnamesi* adlı eserleri ortaya koymuştur.

Cevap B

20. Moğol Devleti parçalandıktan sonra Çin'de kurulan, zamanla Çinlileşen, İslamiyet'i kabul etmeyen ve ünlü İtalyan gezgin Marco Polo'nun ziyarette bulunduğu devlet Kubilay Devleti'dir.

Moğol Devleti parçalandıktan sonra Altın Orda, İlhanlı, Çağatay ve Kubilay devletleri kurulmuştur. Kazan Hanlığı ise Altın Orda Devleti parçalandıktan sonra kurulmuştur.

Cevap D

21. Türkiye Selçuklu Devleti süslemede bitki ve hayvan figürleri, çini, hat, tezhip, minyatür, oymacılık, kakmacılık ve geometrik desenler kullanmıştır. Ancak soruda mimari yapılardaki süsleme sorulduğu için hat ve çini sanatlarının kullanıldığı söylenebilir. Minyatür kitap süslemelerinde kullanılan bir süsleme sanatıdır.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Aşağıdakilerden hangisi Ahi Teşkilatıyla ilgili bir kavram değildir?

A) İcazet
B) Narh
C) Gedik
D) Fütüvvetname
E) Cebelü

2. Aşağıdakilerden hangisi ilk Türk-İslam devletlerinde alınan bir vergi türüdür?

A) Gulam
B) Cizye
C) Kündekâri
D) Malakâri
E) Arasta

3. Haçlı Seferleri'nin sonuçlarından hangisi ileri de Rönesans hareketlerinin yaşanmasında etkili olmuştur?

A) Akdeniz limanlarının önem kazanması
B) Kralların etkinliğinin artması
C) Kâğıt ve matbaanın Avrupa'ya taşıması
D) Soyluların savaşlarda ölmesi
E) Seferlerde, İznik, Urfa ve Kudüs'ün alınması

4. Aşağıdakilerden hangisi Selçuklu sultanlarının eğitime önem verdiğinin doğrudan kanıtı olabilir?

A) Önemli kararların Divanda alınması
B) Sarayda bilim insanlarının himaye edilmesi
C) Resmî yazışmalarda Farsça kullanılması
D) Türk kökenli olmayanlara da rütbe verilmesi
E) Eski Türk geleneklerinin devam ettirilmesi

5. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye Selçuklularında saray görevlileri arasında yer almaz?

A) Camedar B) Âmil C) Serhenk
D) Şarabdar E) Çeşnigir

6. Türk-İslam devletleriyle ilgili olarak aşağıda verilen kavram ve açıklaması eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Vitray – Cam süsleme sanatı
B) Bimaristan – Akıl hastanesi
C) Mütevelli – Vakıf yöneticisi
D) Ulak – Haberci
E) Emir-i Dâd – Şeri davalara bakan görevli

7. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye tarihinin başlangıcı olarak kabul edilen olaydır?

A) Malazgirt Savaşı
B) Talas Savaşı
C) Dandanakan Savaşı
D) Miryokefalon Savaşı
E) Katvan Savaşı

t.me/yksyardimcinyedek

8. **Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti İznik'ten Konya'ya aşağıdaki olaylardan hangisi sonrasında taşınmıştır?**

A) Kösedağ Savaşı
B) Babaî İsyanı
C) Yassıçemen Savaşı
D) I. Haçlı Seferi
E) Otrar Olayı

9. **Türkiye Selçuklu Devleti'nde öğrencilere, yoksul halka ve yolculara sabah akşam yemek dağıtan kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Arasta B) İmaret C) Medrese
D) Darüşşifa E) Maristan

10. **Aşağıdaki eserlerden hangisi anıt mezar niteliğini taşır?**

A) Zaviye B) Darüşşifa C) İmaret
D) Tekke E) Kümbet

11. **Aşağıdakilerden hangisi Artuklulara ait mimari eserlerden biridir?**

A) Yağıbasan Medresesi
B) Hatuniye Medresesi
C) Sitti Melik Kümbeti
D) Mama Hatun Türbesi
E) Kale Camii

12. Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılıp siyasi birliğin bozulmasından sonra Anadolu'ya beylikler egemen olmuştur.

Beylikler Dönemi'nin başlaması aşağıdakilerden hangisinin devamlılığını sağlamıştır?

A) Türk kültürünün varlığının
B) Ticaretin canlılığının
C) Bilimsel gelişmelerin artmasının
D) Farklı kültürlerin doğmasının
E) Sanatsal gelişmelerin artmasının

13. **Aşağıdakilerden hangisi Türk-İslam devletlerindeki hükümdarlık sembolleri arasında <u>yer almaz</u>?**

A) Fetva B) Menşur C) Hilat
D) Tuğra E) Çetr

14. **Türkiye Selçuklu Devleti'nde eyaletlerin yönetimine aşağıdakilerden hangisi getirilmiştir?**

A) Vezir B) Kadı C) Subaşı
D) Melik E) Kazasker

15. **Türkiye Selçuklu Devleti hükümdarlarının** "Keyhüsrev", "Keykavus" **gibi unvanlar kullanmaları aşağıdakilerden hangisini kanıtlar niteliktedir?**

A) Farsçanın etkisinde kalındığını
B) Eski Türk geleneklerinin devam ettirildiğini
C) Halifeden yetki alındığını
D) Merkezî otoritenin sağlandığını
E) Düzensiz veraset sisteminin olduğunu

16. Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi'nde Anadolu'da birçok mimari eser yapılmıştır.

Bu döneme ait aşağıdaki şehir ve eser eşleştirmelerinde hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Gök Medrese-Sivas
B) Gevher Nesibe Darüşşifası-Kayseri
C) Çifte Minareli Medrese-Erzurum
D) Alaeddin Camii-Konya
E) Karatay Medresesi-Tokat

17. **Aşağıdakilerden hangisi Mevlana'nın eserleri arasında <u>yer almaz</u>?**

A) *Mesnevi*
B) *Mantıku't Tayr*
C) *Divan-ı Kebir*
D) *Mektubat*
E) *Fihi Mâfih*

t.me/yksyardimcinyedek

18. Türkiye Selçukluları, Büyük Selçukluların bir devamı olarak kurulmuştur. Devlet teşkilatını onlardan örnek almışlardır. Ancak Büyük Selçuklular denizcilikle uğraşmamış, buna karşılık Türkiye Selçukluları denizciliğe önem vermişlerdir.

Bu iki Türk devlet arasındaki farklılıkta aşağıdakilerden hangisi daha etkili olmuştur?

A) Coğrafi konum
B) İklim
C) Yabancı kültürlerle etkileşim
D) Doğal kaynaklar
E) Haçlı Seferleri

19. Türkiye Selçuklu sultanları;

- komutanlara geniş yetkiler vermemekle,
- doğudan gelen Türk boylarını küçük parçalara ayırarak Anadolu'ya yerleştirmekle,
- meliklere para bastırmalarını yasaklamakla

aşağıdakilerden hangisini öncelikle korumayı amaçlamışlardır?

A) Sınırları
B) Merkezî otoriteyi
C) Sosyal düzeni
D) Ekonomik düzeni
E) Orduyu

20. Türkiye Selçukluları Dönemi'nde meydana gelen;

I. Anadolu'da birçok yere Türkçe isimler verilmesi,
II. çeşitli ülke tüccarlarına ticareti geliştirmek amacıyla kolaylıklar sağlanması,
III. Ahi örgütlerinin çeşitli zanaat dallarını öğreterek Türkleri yerleşik yaşama özendirmeleri

gelişmelerinden hangileri Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

21. Türkiye Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'ya gelerek Konya'ya yerleşen, İslam dünyasında "şeyh-i ekber" adıyla ün kazanan, "vahdet-i vücut" görüşüne sahip olan fikir adamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mevlana Celaleddin Rumî
B) Hacı Bektaş Veli
C) Âşık Paşa
D) Muhyiddin-i Arabî
E) Caca Bey

22. Türkiye Selçuklu sultanları ülkelerinde kara yolları veya denizlerde saldıraya uğrayan tüccarların zararlarını karşılamayı kabul etmişlerdir.

Bu durum;

I. Türkiye Selçuklularında bir çeşit ticari sigorta sisteminin uygulandığı,
II. Anadolu'nun ticaret yollarının uzağında bulunduğu,
III. Türkiye Selçuklularının ticareti vergi dışı bıraktığı

durumlarından hangilerinin kanıtı sayılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

23. XVI. yüzyılda Rusların güneye inmesini kolaylaştıran olay aşağıdakilerden hangisidir?

A) Altınorda Devleti'nin yıkılması
B) İlhanlıların batıya doğru ilerlemesi
C) Türkiye Selçukluları'nın zayıflaması
D) Anadolu'da siyasi birliğin bozulması
E) Bizans'ın eski gücünü kaybetmesi

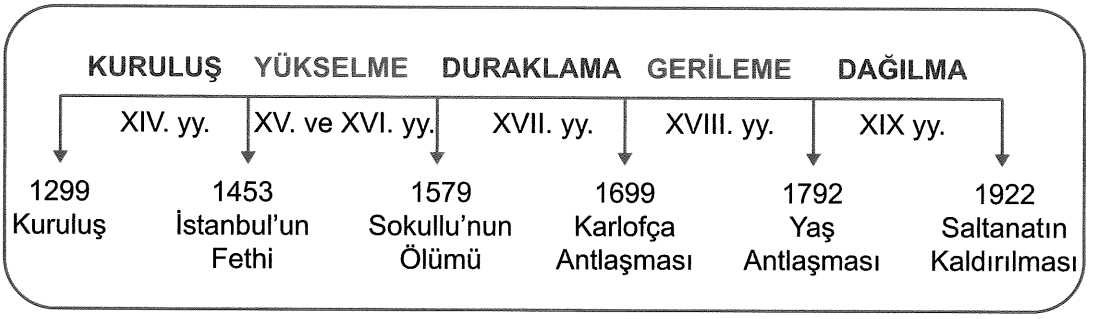
24. 1258'de Abbasilere son veren ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında etkili olan devlet aşağıdakilerden hangisidir?

A) Altın Orda Devleti
B) Fatımiler
C) İlhanlılar
D) Timurlular
E) Memlûkler

1. E	2. B	3. C	4. B	5. B	6. E	7. A	8. D	9. B	10. E	11. B	12. A	13. A	14. D	15. A	16. E	17. B	18. A	19. B	20. D	21. D
22. A	23. A	24. C																		

t.me/yksyardimcinyedek

4. BÖLÜM OSMANLI TARİHİ

KURULUŞ DÖNEMİ (BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI DEVLETİ) (1299-1453)

KAVRAM BİLGİSİ

Tekfur: Bizans valilerine verilen isim.
İskân Siyaseti: Fethedilen yerlerin Türkleştirilmesi ve İslamlaşması için izlenen politika.
Fetret: Taht kavgalarıyla geçen dönem. Osmanlı Devleti'nde Ankara Savaşı sonucunda görülmüştür.
Pençik Sistemi: Savaşlarda ele geçirilen esirlerin beşte birinin asker ihtiyacını karşılamak amacıyla orduya aktarılması.
Şeyh Edebali: Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in kayınpederi.
Molla Fenari: Osmanlı Devleti'nde ilk şeyhülislam.
Devşirme: Saray hizmetleri ve kapıkulu ocaklarında kullanılmak üzere toplanan Hristiyan çocukların Türk-İslam kültür ve medeniyetine göre yetiştirilmesi.
Enderun: Osmanlı Devleti'nde iç saraya verilen isim.

MERAKLISINA

Kuruluş Dönemi Padişahları
- Osman Bey (1299-1326)
- Orhan Bey (1326-1362)
- I. Murat (1362-1389)
- I. Bayezit (1389-1402)
- Fetret Devri (1402-1413)
- I. Mehmet (1413-1421)
- II. Murat (1421-1451)
- II. Mehmet (1451-1481) (ilk iki yılı)

Osmanlılar, Oğuzların Bozok kolunun Kayı boyundandır. Kayıların sembolü "Ok" ve "Yay"dır. Kayılar ilk olarak Ahlat'a yerleşmişlerdir. Alaeddin Keykubat Dönemi'nde, Ertuğrul Gazi yönetimindeki Kayılar Karacadağ'a yerleştirilmişlerdir. Sultan Alaeddin Keykubat Kayılara daha sonra Söğüt'ü kışlak, Domaniç'i yaylak olarak vermiş ve Kayıları Bizans'a karşı uç beylik olarak görevlendirmiştir.

Not

Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu dönemde Avrupa'da Bizans İmparatorluğu, Sırp Krallığı, Arnavutluk, Bulgar Krallığı, Eflak, Boğdan, Bosna-Hersek, Roma-Germen İmparatorluğu, Macaristan, Lehistan, Venedik, Ceneviz, İngiltere ve Fransa bulunuyordu.
Anadolu'da Türkiye Selçuklu Devleti, beylikler ve Trabzon Rum İmparatorluğu;
Yakın Doğu'da ise Altın Orda, Memlûkler, İlhanlılar bulunuyordu.

Osmanlıların Büyümesinde Etkili Olan Faktörler
- ✓ Merkeziyetçi bir yönetim anlayışının bulunması
- ✓ Anadolu'nun batısında yer alması dolayısıyla coğrafi konumunun genişlemeye müsait olması
- ✓ Bulunduğu bölgenin Moğol saldırılarından uzak olması
- ✓ Taht kavgalarının Bizans'ı yıpratmış olması
- ✓ Avrupa ve Balkanlarda siyasi birliğin güçlü olduğu devletlerin bulunmaması
- ✓ İngiltere ve Fransa arasında Yüzyıl Savaşları'nın yaşanıyor olması
- ✓ Anadolu beylikleri ile bir süre mücadeleden uzak kalması
- ✓ Gaza ve cihat politikası ile haraket etmesi
- ✓ Fethedilen bölgelere Türkmenlerin yerleştirilmesi usulüne dayanan **İskân Politikası**'nın uygulanması

t.me/yksyardimcinyedek

- ✓ Fethedilen yerlerdeki halka hoşgörülü davranılması ve Osmanlı yönetimine ısındırılması usulüne dayanan **İstimalet Politikası**'nın uygulanması
- ✓ Yetenekli padişahların başa geçmesi
- ✓ Devlet adamlarının iyi eğitimli olması
- ✓ Ahilerin yanı sıra Anadolu'da Gaziyan-ı Rum, Abdalan-ı Rum, Alpler ve Horasan emirleri gibi kolonizatör dervişlerin desteğinin alınması
- ✓ Ticaret yollarına hâkim olunabilecek bir konumda bulunması

Osman Bey Dönemi

- ♦ Beyliğe adını vermiştir.
- ♦ Fahrüddin lakabı ile anılır.
- ♦ Osman Bey adına ilk hutbeyi okuyan kişi Tursun Fakih'dir (Dursun Fakı). Dursun Fakı, aynı zamanda Osmanlının ilk kadısıdır.
- ♦ **Yarhisar** ve **Bilecik**'i fethettikten sonra beyliğin merkezini **Bilecik**'e taşımıştır. Daha sonraki dönemlerde Bilecik'teki demir madeni işlenerek ordunun silah ihtiyacı karşılanmıştır.
- ♦ **Yundhisar** ve **Yenişehir** topraklarını da fethedip İzmit'e kadar gelinmiştir.
- ♦ Bizans ile ilk savaş olan **Koyunhisar (Bafeon) Savaşı** (1302) yapılarak kazanılmıştır.
- ♦ Bursa kuşatılmış fakat alınamamıştır.
- ♦ Mudanya alınarak Marmara Denizi'ne ulaşılmıştır.
- ♦ İlk Osmanlı parası bastırılmıştır.
- ♦ İlk Osmanlı vergisi olan bac vergisi konulmuştur.

Orhan Gazi Dönemi

- ♦ İbn-i Batuta Orhan Gazi'yi "Türkmen hükümdarlarının en ulusu" olarak tanımlamıştır.
- ♦ 1326'da Bizans'tan **Bursa** alınarak başkent yapılmıştır. Bursa, ipek üretim merkezi olduğundan ve önemli ticaret yolları üzerinde bulunduğundan bu şehrin alınması Osmanlının ekonomik olarak gelişmesine ortam hazırlamıştır.
- ♦ Bizans ile Maltepe (Palekanon) Savaşı (1329) yapılarak kazanılmıştır.
- ♦ **İznik** (1331) ve **İzmit** (1337) fethedilmiştir.
- ♦ Karesioğulları Beyliği Osmanlı egemenliğine girmiştir. (1345). Böylece Anadolu Türk siyasi birliği yolunda ilk adım atılmıştır. Ayrıca Rumeli'ye geçişi kolaylaştırmış ve Osmanlının donanma sahibi olmasında da etkili olmuştur. Hacı İlbey, Evrenos Bey, Ece Halil Bey, Gazi Fazıl Bey gibi komutanlar Osmanlının hizmetine girmiştir.
- ♦ İlk denizcilik faaliyetleri başlamış ve **Karamürsel**'de tersane kurulmuştur.
- ♦ **Çimpe Kalesi**nin alınması ile ilk defa Rumeli'ye geçilmiştir.
- ♦ Osmanlıların Rumeli'ye geçmesine
  - Bizans'taki taht mücadeleleri sırasında Kantakuzen'in Orhan Bey'den yardım istemesi ve bu yardım karşılığında Çimpe Kalesi'nin Osmanlılara verilmesi
  - Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlı topraklarına katılması,
  - Osmanlının bir uç beyliği olması

etkisi olmuştur.

- ♦ Malkara, Bolayır ve Tekirdağ'a kadar olan bölgeler ele geçirilmiştir.
- ♦ Rumeli'de iskân faaliyetlerine başlanmıştır.
- ♦ İskân; Rumeli'de kalıcı olmak ve bölgeyi Türkleştirmek amacıyla Türk ailelerinin yerleştirilmesidir.

• İskân siyasetinde genellikle konargöçer Türkmenler ve Tatarlar tercih edilmiştir, bu grupların yerleşik hayata geçmeleri amaçlamıştır.

• Anadolu'da anlaşmazlık içinde olan aileler de Rumeli'ye yerleştirilerek asayiş ve güven sağlanmaya çalışılmıştır.

• Rumeli'ye yerleşen ailelere, malzeme yardımı yapılmış ve aileler bir müddet de vergiden muhaf tutulmuşlardır.

Not

Balkan fetihlerine katılan beyler ve Balkanlara yerleştirilen yörüklere Evlad-ı Fatihan denilmiştir.

- ♦ Osmanlı hükümdarları içinde ilk kez "Sultan" unvanını kullanmıştır.
- ♦ Bu dönemde devlet sınırlarının genişlemesi ile yeni kurum ve kuruluşlar oluşturulmuş, teşkilatlanma çalışmaları yapılmıştır.
  - Divan teşkilatı oluşturulmuştur.
  - İlk vezir ataması yapılmıştır. (**Alâeddin Paşa**)
  - Sancak uygulaması başlamıştır.
  - İlk düzenli ordu kurulmuştur. (**Yaya** ve **Müsellem**)
  - İlk Osmanlı medresesi İznik'te açılmıştır. İlk müderris **Davud-u Kayserî** olmuştur.
  - İlk gümüş para bastırılmıştır.

Not

Orhan Bey Dönemi'nde beylikten devlete geçilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- İlk Osmanlı camisi olan İznik **Hacı Özbek Camii** inşa edilmiştir.
- İlk Osmanlı sarayı olan **Bursa Sarayı** inşa edilmiştir.

I. Murat (Hüdavendigâr) Dönemi

- "Gazi Hünkâr" lakabıyla bilinir.
- 1363'de Bulgarlarla yapılan **Sazlıdere Savaşı** ile **Edirne** alınmıştır.
- Filibe, Gümülcine, Dedeağaç Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu fetihler ile Bizans'ın Avrupa ile kara bağlantısının kesilmesi amaçlanmıştır.
- Osmanlının ilerleyişinden rahatsız olan Balkan uluslarının oluşturduğu, Haçlı Ordusu ile 1364'te **Sırpsındığı Savaşı** yapılmıştır.
- **Sırpsındığı Savaşı ilk Osmanlı - Haçlı Savaşıdır.** Bu savaştan sonra Edirne başkent yapılmış ve Balkanlardaki fetih hareketi hızlanmıştır. Bu savaş ile Batı Trakya'nın emniyeti sağlanmış, Meriç Irmağı Osmanlının kontrolüne girmiş, Macarların Balkanlardaki etkinliği azalmış, Balkanlardaki fetih hareketleri hızlanmıştır.

Yorum

Osmanlı Devleti'nin başkentlerini batı yönünde yer değiştirmesi fetih bölgelerine yakın olmak istenmesi ve yayılma siyasetinin batıya doğru olmasıdır.

- Sırpsındığı Savaşı'nın intikamını almak isteyen Sırplarla 1371'de **Çirmen Savaşı** yapılmış ve Sırplar yenilgiye uğratılarak **Makedonya** yolu Osmanlıya açılmıştır. Savaş sonrasında Makedonya'daki Sırp prensleri ve Bizans İmparatorluğu Osmanlı üstünlüğünü tanımıştır.
- 1388'de ise Sırp ve Boşnak kuvvetlerine karşı Osmanlı **Ploşnik**'te mağlup edilmiştir.
- Sırp Kralı Lazar öncülüğünde Balkan ulusları yeniden bir Haçlı birliği oluşturarak Osmanlıyı Balkanlardan atmak için tekrar saldırıya geçmiş 1389'da yapılan **I. Kosova Savaşı**'nı Osmanlı Devleti kazanmıştır.
- I. Kosova Savaşı'nın özellikleri şunlardır:
  - Osmanlı bu savaşta ilk kez top kullanmıştır.
  - I. Murat savaş meydanında gezerken Miloş Obiliç adlı bir Sırp tarafından öldürülmüştür.
  - Balkanlardaki fetihlerin kalıcı olması için ortam hazırlanmıştır.
  - Sırplar Osmanlının üstünlüğünü kabul etmiştir.
  - Anadolu beylikleri bu savaş için gazaya davet edilmiş ve beyliklerden yardım alınmıştır.
- **Germiyanoğullarından** çeyiz yoluyla Kütahya, Emet, Simav ve Tavşanlı alınmıştır.
- **Hamitoğullarından** Isparta, Yalvaç, Beyşehir, Akşehir ve Seydişehir 80 bin akçe karşılığında satın alınmıştır.
- Teşkilatlanma çalışmalarına devam edilmiştir.
  - Yeniçeri Ocağı kurulmuştur.
  - Manastır merkez olmak üzere Rumeli Beylerbeyliği kurulmuştur. İlk beylerbeyi Lala Şahin Paşa'dır.
  - Defterdarlık kurumu kurulmuştur.
  - Kazaskerlik kurumu kurulmuştur. İlk kazasker Çandarlı Halil Paşa'dır.
  - İlk kez Pençik Sistemi uygulanmaya başlanmıştır.
  - Acemioğlanlar Ocağı kurulmuştur.
  - İlk sadrazam tayini yapılmıştır. İlk sadrazam Çandarlı Kara Halil Paşa'dır.

MERAKLISINA

Yeniçeri Ocağını;
- *I. Murat kurdu.*
- *II. Osman (Genç Osman) kaldırma teşebbüsünde bulundu.*
- *II. Mahmut 1826'da kaldırdı.*

I. Bayezit (Yıldırım) Dönemi

- Anadolu beylikleri ele geçirerek **Anadolu Türk siyasi birliği büyük ölçüde ilk kez** sağlanmıştır.
- Haçlılarla 1396'da **Niğbolu Savaşı** yapılarak kazanılmış ve bu savaş sonucunda Halife I. Mütevekkil, Yıldırım Bayezit'e "Sultan-ı İklim-i Rum" unvanını vermiştir.
- Eflak ve Boğdan Osmanlı'nın üstünlüğünü tanımış, Bulgar Krallığı'na tamamen son verilmiştir.
- Kütahya merkez olmak üzere Anadolu Beylerbeyliği kurulmuştur. İlk Anadolu beylerbeyi Timurtaş Paşa'dır.
- **Gelibolu**'da ilk büyük **tersane** oluşturulmuştur.
- İlk kez İstanbul kuşatılmıştır. Yıldırım Bayezit İstanbul'u birkaç kez kuşatmıştır. İlk kuşatmanın kaldırılmasında Haçlıların Niğbolu Kalesi'ni kuşatması etkili olmuş, İkinci kuşatmayı kaldırmasına Anadolu ve Rumeli'deki karışıklıklar neden olmuştur. Ayrıca bu kuşatma için Anadolu Hisarı (Güzelcehisar) yaptırılmıştır. Üçüncü kuşatmayı kaldırmasında ise Timur tehlikesi etkili olmuştur. Ancak bu kuşatma kaldırılırken Bizans'la bir antlaşma yapılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Bu antlaşmaya göre;

- İstanbul'da bir Türk mahallesi kurulacak ve bir cami yapılacaktır.
- İstanbul'da Türklerin davalarına bakmak için bir kadı tayin edilecektir.
- Bizans, Osmanlı Devleti'ne her yıl vergi verecektir.

♦ Memlûklere bağlı Dulkadiroğulları Beyliği'nden Malatya'nın alınması Osmanlı - Memlûk ilişkilerinin gerilmesine neden olmuştur.

♦ 1402'de Timur Devleti ile **Ankara Savaşı** yapılmıştır.

1402 Ankara Savaşı'nın Sebepleri

✓ Karakoyunlu Hükümdarı Kara Yusuf ile Celayiroğlu Hükümdarı Ahmet Celayir'in, Timur'dan kaçarak Osmanlı Devleti'ne sığınması

✓ Anadolu beyliklerinin Timur'u, Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtması

✓ Timurlular Devleti ile Osmanlı Devleti arasında Türk-İslam dünyasının liderliği için rekabet yaşanması

✓ Timur'un, Yıldırım Bayezit'ten kendisine tabi olmasını istemesi

✓ Timur'un, Osmanlı Devleti'nden Kemah Kalesi'nin kendisine verilmesini istemesi

✓ Yıldırım Bayezit ve Timur arasında onur kırıcı mektuplaşmaların olması

✓ Çin üzerine sefer düzenlemek isteyen Timur'un batı sınırını güvence altına almak istemesi

✓ Timur'un Sivas'ı ele geçirmesi ve burayı yağmalaması

Sonuçları

✓ Osmanlı Devleti savaşı kaybetmiştir. Yıldırım Bayezit esir edilmiş, çocuklarından **Mustafa Çelebi** ise rehin alınmıştır.

✓ Anadolu'da Türk siyasi birliği parçalanmıştır. Beylikler, bağımsızlıklarını ilan etmiştir (Karesioğulları ve Kadı Burhaneddin hariç).

✓ Balkanlarda, Osmanlı fetihleri durmuştur.

✓ Anadolu'da on bir yıl süren taht kavgalarıyla geçen **Fetret Devri** yaşanmıştır.

✓ Bizans üzerindeki Osmanlı baskısı azalmıştır. İstanbul'un fethi gecikmiştir.

✓ Anadolu'da sosyal, ekonomik ve siyasal açıdan istikrar bozulmuştur.

✓ Timur'un çekilmesiyle Osmanlı Devleti üzerinde Akkoyunlu baskısı artmıştır.

✓ Karakoyunlu Hükümdarı Kara Yusuf, tekrar Irak'a dönerek devleti diriltmiştir.

Not

Kösedağ Savaşı'yla Ankara Savaşı Anadolu Türk siyasi birliğinin bozulması açısından benzerlik gösterir.

MERAKLISINA

Fetret Devri'nde Yıldırım Bayezit'in oğulları İsa, Musa, Süleyman ve Çelebi Mehmet arasında taht kavgası yaşanmıştır. Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Osmanlı egemenliğine karşı isyanlar olurken Balkanlarda böyle bir durum yaşanmamıştır. Bu durum, Osmanlının Balkanlarda izlediği başarılı ve hoşgörülü politika ile ilgilidir.

I. Mehmet (Çelebi) Dönemi

♦ Dağılma ve yıkılma tehlikesi geçiren devleti tekrar toparladığı için **"ikinci kurucu"** olarak kabul edilir.

♦ Saruhanoğulları Beyliği'ni tekrar Osmanlıya katmıştır.

♦ Venedik ile **ilk deniz savaşı** (Çalı Bey komutasında) yapılmış (1416) ancak savaş kaybedilmiştir.

♦ Bu dönemde Osmanlıda dinî nitelikli ilk isyan olan **Şeyh Bedrettin İsyanı** çıkmış ve isyan bastırılmıştır. Şeyh Bedrettin'in müritlerinden **Börklüce Mustafa** İzmir'de, **Torlak Kemal** Manisa'da ayaklanmıştır.

♦ Ankara Savaşı'ndan sonra Timur'un esir alarak Semerkant'a götürdüğü Şehzade Mustafa, Timur'un vefatıyla serbest kalmış ve ülkesine dönerek ağabeyi Çelebi Mehmet'e karşı isyan başlatmış, bu isyan bastırılmıştır. Şehzade Mustafa Bizans'a sığınmıştır. Kendisine **Düzmece** lakabı verilmiştir.

II. Murat Dönemi

♦ "Koca Murat Gazi" ve "Hayır Babası" olarak anılırmıştır.

♦ Bu dönemde İstanbul tekrar kuşatılmıştır.

♦ Amcasının çıkardığı Düzmece Mustafa İsyanı ve kardeşinin çıkardığı Şehzade Mustafa İsyanı'nı bastırmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- **Macarlarla Edirne - Segedin Antlaşması** imzalanmıştır. (1444). Bu antlaşmanın imzalanmasında II. Murat'ın Haçlılara karşı başarılı olamaması ve Karamanoğulları sorunu etkili olmuştur.

Bu antlaşmaya göre

- Sırp Krallığı yeniden kurulacak ve Sırplar Osmanlı Devleti'ne vergi verecektir.
- Eflak, Osmanlılara vergi vermek koşuluyla Macaristan'ın himayesine bırakılacaktır.
- Antlaşma 10 yıl geçerli olacaktır.
- Tuna Nehri sınır kabul edilecektir.
- İki taraf antlaşmaya uyacaklarına dair kutsal kitapları üzerine yemin edeceklerdir.

- Anadolu'da Türk siyasi birliğini kurma çalışmaları devam etmiştir. Ankara Savaşı'ndan sonra tekrar kurulan Menteşeoğulları, Hamitoğulları, Aydınoğulları ve Germiyanoğulları tekrar Osmanlıya dâhil edilmiştir.

Not

Germiyanoğulları topraklarının bir kısmı daha önce I. Murat Dönemi'nde çeyiz yoluyla Osmanlıya katılmıştır. Geriye kalan kısmı ise miras yoluyla II. Murat Dönemi'nde Osmanlıya dâhil olmuştur.

- Karamanoğulları üzerine sefer düzenlenmiş ve Karamanoğlu İbrahim Bey ile anlaşma imzalanmıştır.
- II. Murat yönetimi oğlu II. Mehmet'e bırakarak tahttan çekilmiştir.
- Yeni padişahın küçük yaşta olmasından faydalanan Haçlı kuvvetleri Osmanlıya savaş açmışlardır.
- II. Murat ordunun başına geçmiş ve 1444 **Varna Savaşı**'nda Haçlılar yenilgiye uğratılmıştır.
- 1446'da **ilk yeniçeri isyanı** olan **Buçuktepe İsyanı** yaşanmıştır. Bu isyanın çıkması üzerine II. Murat Osmanlı tahtına yeniden çıkmıştır.
- 1448'de Haçlılarla **II. Kosova Savaşı** yapılmış ve savaş Haçlıların yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Bu savaşın sonucunda Türklerin Balkanlardaki hâkimiyeti kesinlenmiş, Avrupalı devletler savunmaya çekilmişlerdir.

YÜKSELME DÖNEMİ (DÜNYA GÜCÜ: OSMANLI DEVLETİ) (1453 – 1579)

KAVRAM BİLGİSİ

Şahi: İstanbul'un fethinden önce II. Mehmet tarafından döktürülen büyük toplara verilen isim.
Kapitülasyon: Hristiyan birliğini parçalamak ve Coğrafi Keşifler'in olumsuz etkilerini azaltmak için Avrupalı devletlere verilen ayrıcalıklara verilen isim.
Balyos: Venedik elçilerine verilen isim.
Akşemsettin: Hacı Bayram Veli'nin öğrencilerinden olan ve Fatih Sultan Mehmet'in hocalığını yapan kişi.
Molla Güranî: Osmanlı âlimlerindendir. Şerefüddîn, Şihâbüddîn gibi lakabları vardır. Osmanlının dördüncü şeyhülislamıdır. II. Mehmet'in (Fatih) hocalığını da yapmıştır.
Zembilli Ali (Cemalî) Efendi: Osmanlı Devleti'nin sekizinci şeyhülislamıdır. I. Selim (Yavuz) Dönemi'nde şeyhülislamlık yapmıştır.
Ebussuud Efendi: Hoca Çelebi olarak da bilinir. Kanuni Dönemi'nde şeyhülislamlık yapmıştır.
Molla Hüsrev: Osmanlı Devleti'nin üçüncü şeyhülislamıdır. II. Murat ve II. Mehmet dönemlerinde yaşamıştır.

MERAKLISINA

Yükselme Dönemi Padişahları
- II. Mehmet (Fatih) (1451-1481)
- II. Bayezit (1481-1512)
- I. Selim (Yavuz) (1512-1520)
- I. Süleyman (Kanuni) (1520-1566)
- II. Selim (1566-1574)
- III. Murat (1574-1595)

II. Mehmet (Fatih) Dönemi

- **Avnî** mahlasını kullanmıştır.
- Dönemin en önemli olayı İstanbul'un fethedilmesidir (1453).

İstanbul'un Fethinin Nedenleri

- Bizans'ın Osmanlı şehzadelerini kışkırtması
- Bizans'ın Avrupalı devletleri Osmanlıya karşı kışkırtması
- Anadolu ve Rumeli toprakları arasındaki bağlantının sağlanabilmesi
- Bölge ticaret yollarının ve kazançlarının ele geçirilmek istenmesi
- Hz. Muhammed'in İstanbul'un fethiyle ilgili hadisinin olması
- İstanbil'un eski bir kültür ve yerleşim merkezi olması

t.me/yksyardimcinyedek

Osmanlının İstanbul'un Fethi İçin Yaptığı Hazırlıklar

- **Rumelihisarı** (Boğazkesen) inşa edilmiştir.
- **Şahi** adı verilen büyük toplar döktürülmüştür.
- Balkanlardan gelebilecek tehlikeler için antlaşmalar yapılmıştır.
- 400 parçadan oluşan donanma hazırlanmıştır.
- Karamanoğulları Beyliği ile antlaşma yapılmıştır.
- Tekerlekli kuleler yaptırılmıştır.
- Aşırtma gülleler atacak havan topları yapılmıştır.
- Silivri ve Vize kaleleri alınmıştır.

Bizans'ın Yaptığı Hazırlıklar

- Surlar güçlendirilmiştir.
- Avrupa'dan yardım istenmiştir.
- **Grejuva** denen suda yanan ateş geliştirilmiştir.
- Katolik ve Ortodoks mezhepleri birleştirilmeye çalışılmıştır. Fakat Ortodoks İstanbul halkı bu duruma karşı çıkmıştır.
- Haliç'in girişine zincir gerilmiştir.

İstanbul'un Fethi'nin Sonuçları

Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- Osmanlının Türk ve İslam dünyasındaki itibarı artmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde Yükselme Dönemi başlamıştır.
- Osmanlının Anadolu ve Rumeli üzerinden toprak bütünlüğü sağlanmıştır.
- İstanbul Osmanlının yeni başkenti olmuştur.
- II. Mehmet "Fatih" unvanını almıştır.
- Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan deniz ticaret yollarının kontrolü Osmanlı Devleti'ne geçmiştir.

Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

- Fener Rum Patrikhanesi ve Ortodokslar Osmanlı himayesine girmiştir.

Yorum

Bu durumla Avrupa Hristiyan birliğinin oluşmasını engellemek amaçlanmıştır.

- Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) sona ermiştir.
- Orta Çağ kapanmış Yeni Çağ başlamıştır.
- Topların surlar üzerindeki etkisi anlaşılmış, böylece Avrupa'da derebeylikler yıkılış sürecine girmiştir.
- Ticaret yollarının Osmanlı Devleti'nin denetimine girmesiyle yeni yollar bulma amacı Coğrafi Keşifler'e ortam hazırlamıştır.
- Bizanslı bilim insanları İstanbul'dan ayrılarak İtalya'ya gitmiş burada Rönesans Hareketleri'nin başlamasında etkili olmuşlardır.

II. Mehmet Dönemi'nin Diğer Gelişmeleri

- Belgrad hariç Sırbistan fethedilmiştir (1454).
- Cenevizlilerden **Amasra** alınmıştır (1459).
- **Mora** fethedilmiştir (1460).
- **Sinop** fethedilmiş, İsfendiyaroğulları Beyliği'ne son verilmiştir (1461).
- **Trabzon** fethedilmiş, Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verilmiştir (1461).

Yorum

Mora'nın alınması ve Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verilmesi Bizans'ın yeniden dirilme umutlarını sona erdirmiştir.

- **Eflak Seferi** düzenlenmiş ve burası bir eyalet hâline getirilmiştir (1462).
- **Midilli** fethedilmiştir (1462).
- **Bosna Seferi** düzenlenmiş ve Bosna fethedilmiştir (1463).
- **Venedik** ile mücadele edilmiştir. Mücadeleler uzun yıllar devam etmiştir. Semadirek, Taşoz, Limni, Bozcaada, Gökçeada, Midilli gibi adalar fethedilmiştir.
- Karamanoğullarının Venediklilerle iş birliği yapması üzerine sefere çıkılmış, beyliğin bazı toprakları fethedilmiştir.
- **Eğriboz** fethedilmiştir (1470).
- Akkoyunlu Devleti Hükümdarı Uzun Hasan ile mücadele edilmiştir. **Otlukbeli Savaşı**'nda Akkoyunlular yenilgiye uğratılmış ve Doğu Anadolu'da otorite sağlanmıştır (1473).
- Kırım Hanı Giray'ın Cenevizlilere karşı Osmanlıdan yardım istemesi üzerine Kırım'a sefer düzenlenmiştir. Gedik Ahmet Paşa komutasındaki donanma **Kırım**'ı fethetmiştir (1475). Kırım'ın alınması ile Karadeniz "Türk gölü" hâline gelmiş, İpek Yolu'nun Karadeniz'in kuzeyine giden yolu denetim altına alınmıştır.
- Boğdan Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır (1476).
- Venedik ile 1479'da antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Venedik'in Osmanlıya vergi vermesi, İstanbul'da elçi (balyos) bulundurması kararlaştırılmıştır. Venedikli tüccarlara ticari ayrıcalıklar verilmiştir.
- **Arnavutluk** ve **İşkodra** fethedilmiştir (1479).
- **Zenta**, **Kefalonya** ve **Ayamavra** adaları fethedilmiştir (1479).
- **İtalya Seferi** düzenlenmiştir. Gedik Ahmet Paşa komutasındaki Osmanlı donanması Otranto'yu ele geçirmiş ancak Fatih'in ölümü nedeniyle sefer sona ermiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

Fatih Dönemi'nde Belgrad ve Rodos kuşatılmış ancak alınamamıştır.

Ayrıca Fatih Dönemi'nde;

- **Kanunname-i Âl-i Osman** hazırlanmıştır. (Osmanlının ilk kanunnamesi). Bu kanunname ile **sancağa çıkma, cülus bahşişi, müsadere sistemi** ve **kardeş katli** yasalaşmıştır.
- Ali Kuşçu İstanbul'a davet edilmiş ve burada görev yapmıştır.
- İstanbul'da **Sahn-ı Seman (Semaniye) Medreseleri** açılmıştır.
- İstanbul'da **Topkapı Sarayı** yapılmıştır.
- Topkapı Sarayı'nda **Enderun Mektebi** açılmıştır.
- İlk **altın para (sikkey-i hasene)** bastırılmıştır.
- Divana sadrazam başkanlık etmeye başlamıştır.
- İtalyan ressam **Bellini** Fatih'in portresini yapmış "Gül Koklayan Fatih" portresini ise **Sinan Bey** yapmıştır.

II. Bayezit Dönemi

- **Adlî** mahlasını kullanmıştır.
- **Cem Sultan Olayı** ve **Şiilik** propagandaları sebebiyle Yükselme Dönemi içinde bir duraklama yaşanmıştır. Cem Sultan'ın önce Memlûklere daha sonra Rodos Şövalyelerine sığınması, olayı, bir iç sorun iken dış sorun hâline getirmiştir.
- İspanya'daki Müslüman ve Yahudilere yardım edilmiştir (Burak ve Kemal Reis).
- Memlûklerle bozulan ilişkiler bu dönemde savaşa dönüşmüştür.
- Venedik'ten İnebahtı, Modon, Navarin ve Koron kaleleri alınmıştır.
- **Kili** ve **Akkerman** kaleleri alınarak Kırım'la kara bağlantısı sağlanmıştır.
- Osmanlı - Safevi ilişkileri bu dönemde başlamış ve Safevi destekli **Şahkulu İsyanı** yaşanmıştır. Ayaklanma güçlükle bastırılmıştır.
- Karamanoğulları Beyliği'ne kesin olarak son verilmiştir. Böylece Anadolu Türk siyasi birliğini sağlama yolundaki en büyük engel ortadan kaldırılmıştır.

Not

II. Bayezit, Osmanlı tarihi yazılmasını istemiştir. İdris-i Bitlisî ve Kemal Paşazâde bu dönemde Osmanlı tarihi ile ilgili eser kaleme almışlardır.
Bu dönemde Edirne'de müzikle tedavi yapılan bir darüşşifa açılmıştır.

- Oğlu I. Selim'le Çorlu yakınlarındaki Karıştıran Ovası'nda savaşmış ve bu savaşta başarılı olmuştur. Ancak I. Selim'i destekleyen yeniçerilerin ayaklanmasıyla II. Bayezit 1512'de tahtı oğlu I. Selim'e bırakmıştır.

I. Selim (Yavuz) Dönemi

- **Selimî** mahlasını kullanmıştır.
- Kardeşleri ile mücadele etmiş ve onları öldürerek otoritesini güçlendirmiştir.
- Anadolu'da çıkan Bozoklu Celâli Ayaklanması'nı bastırmıştır (Daha sonraki yıllarda Anadolu'da çıkan Celâli İsyanları adını buradan almıştır.).
- 1514'te Safevilerle **Çaldıran Savaşı** yapılarak İran tehlikesi ortadan kaldırılmıştır.
- 1515 **Turnadağ Savaşı** ile Dulkadiroğullarına son verilmiş. Anadolu'da Türk siyasi birliği tamamen sağlanmıştır.
- Mısır Seferi düzenlemiş 1516 **Mercidabık**, 1517 **Ridaniye savaşları** ile Memlûklere son verilmiştir.

Mısır Seferi'nin Sonuçları

- ✓ Memlûkler yıkılmıştır.
- ✓ **Halifelik** Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Devletin, teokratik niteliği kuvvetlenmiştir.
- ✓ **Kutsal emanetler,** Mısır'dan alınarak Topkapı Sarayı'na taşınmıştır.
- ✓ Mısır alınmıştır. Hicaz Bölgesi (Mekke, Medine), Filistin Osmanlı egemenliği altına girmiştir.
- ✓ Yavuz Sultan Selim, **"Hadimu'l-Haremeyni'ş-Şerefeyn"** (Mekke ve Medine'nin Hizmetçisi) unvanını almıştır.
- ✓ **Baharat Yolu**'nda Osmanlı egemenliği kuvvetlenmiştir. Ancak Coğrafi Keşifler'den dolayı Osmanlı bu yoldan istediği gibi yararlanamamıştır.
- ✓ Hazine, ağzına kadar dolmuştur.
- ✓ Venedikliler, Kıbrıs için Memlûklere ödediği vergiyi Osmanlı Devleti'ne ödemeye başlamıştır.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin, İslam dünyasındaki saygınlığı artmıştır.
- ✓ Kuzey Afrika'nın fethi kolaylaşmış, Doğu Akdeniz'de Osmanlı egemenliği kuvvetlenmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

I. Süleyman (Kanuni) Dönemi

- **Muhibbî** mahlasını kullanmıştır.
- Yavuz Sultan Selim'in tek oğlu olduğu için sorun yaşamadan tahta çıkmıştır.
- Osmanlı tarihinde en uzun süre tahtta kalan padişahtır.
- Mısır'da **Canberdi Gazali**, **Ahmet Paşa**; Anadolu'da **Baba Zünnun**, **Kalender Çelebi** isyanları bu dönemde çıkmıştır.

Not

Canberdi Gazali; Memlûklü Devleti'ni tekrar kurmak amacıyla, Ahmet Paşa; sadrazam olmayı ümit ederken Mısır'a vali olarak atanınca, Baba Zünnun; vergilerin yüksekliğini gerekçe göstererek, Kalenderoğlu ise tımarlarının haksız yere elinden alındığını ileri sürerek ayaklanmıştır.

- Fetihler çoğunlukla batı yönünde gerçekleştirilmiştir.
- 1521'de **Belgrat** alınmıştır.
- 1522'de Saint Jean şövalyelerinden Rodos alınmış ve Rodos'un fethi ile Suriye ve Mısır deniz yolunun güvenliği sağlanmıştır.
- 1526'da Macarlarla **Mohaç Meydan Savaşı** yapılarak Macaristan Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Mücadele sonucunda Osmanlının Avrupa'daki egemenliği güçlenmiş, Zapolya Macar kralı olarak atanmıştır. Osmanlı Avusturya mücadeleleri başlamıştır.
- Avusturya Arşidükü Ferdinad'ın Zapolya'ya karşı Macar tahtında hak iddia etmesi üzerine 1529'da **I. Viyana Kuşatması** yapılmış, ancak kış mevsiminin yaklaşması üzerine kuşatma kaldırılmıştır.
- Ferdinad'ın Macaristan üzerinde hak iddia etmeye devam etmesi üzerine Şarlken'in desteğini önlemek amacıyla 1532'de **Almanya Seferi** düzenlenmiştir.
- Avusturya ile ilk antlaşma 1533 **İstanbul Antlaşması** (İbrahim Paşa) imzalanmış ve Avusturya Arşidükü protokolde Osmanlı sadrazamına denk sayılarak Osmanlı üstünlüğü kabul edilmiştir. Avusturya, Macaristan'ın iç işlerine karışmamayı ve Osmanlıya vergi ödemeyi kabul etmiştir.
- 1533'te **Cezayir** Osmanlı egemenliğine girmiştir.
- Hristiyan birliğini bölmek, Coğrafi Keşifler'in olumsuz etkilerini azaltmak ve Akdeniz ticaretini canlı tutmak amacıyla Fransa'ya ticari ve hukuki imtiyazlar - **imtiyaz-ı mahsusa - uhud-u atika** (kapitülasyon) verilmiştir.

Bu imtiyazlara göre;

- Fransa, Akdeniz'de düşük gümrük vergisi ödeyerek serbestçe ticaret yapabilecektir.
- Fransız tüccarlar arasındaki ticari ve hukuki davalara İstanbul'a gönderilecek Fransız hâkimler bakacaktır.
- Fransız tüccarlar ile Türkler arasındaki davalara Türk mahkemeleri bakacak, bu mahkemelerde Fransız tercüman bulunacaktır.
- Türk tüccarlar da Fransa'da aynı haklardan yararlanacaktır.
- Her iki hükümdar hayatta kaldığı sürece bu anlaşma geçerli olacaktır.

Not

Fransa'ya verilen kapitülasyonlar I. Mahmut Dönemi'nde sürekli hâle getirilmiştir. (1740). Lozan Antlaşması ile kapitülasyonlar kaldırılmıştır.

MERAKLISINA

Fatih zamanında Venedik'e, Kanuni zamanında Fransa'ya, III. Murat zamanında İngiltere'ye, I. Ahmet zamanında Hollanda'ya, III. Ahmet zamanında Avusturya'ya ve I. Abdülhamit zamanında ise Rusya'ya kapitülasyon verilmiştir.

- Bu dönemde Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa) kaptanıderyalık ve Cezayir Beylerbeyligi görevine getirilmiştir.
- 1538'de Haçlılarla (İspanya, Papalık, Malta, Venedik ve Portekiz) **Preveze Deniz Savaşı** yapılmış, **Akdeniz Türk gölü** hâline getirilmiştir. Bu zafer sonrası savaşta Osmanlı donanmasının başında Barbaros Hayrettin Paşa, Haçlıların başında ise Andrea Doria yer almıştır.

Not

Preveze Deniz Savaşı'nın yıl dönümü günümüzde "Donanma Günü" olarak kutlanmaktadır.

- Hindistan'a deniz seferleri düzenlenmiştir.
  - I. Hint Deniz Seferi → **Süleyman Paşa** (1538)
  - II. Hint Deniz Seferi → **Piri Reis** (1551)
  - III. Hint Deniz Seferi → **Murat Reis** (1552)
  - IV. Hint Deniz Seferi → **Seydi Ali Reis** (1553)

t.me/yksyardimcinyedek

Bu seferlerin düzenlemesinde;

- Portekizlilerin baharat ticaretini ele geçirmek istemesi, bölgedeki Müslüman devletlere saldırması, Basra Körfezi'ne ve Kızıldeniz'e giriş çıkışı engellemesi, Kızıldeniz yoluyla hacca giden Müslümanlara saldırması,
- **Gücerat** hükümdarının Osmanlıdan yardım istemesi

gelişmeleri etkili olmuştur.

Hint Deniz Seferleri'nden istenilen sonucun alınamamasında;

- Bu seferlere gereken önemin verilmemesi,
- Osmanlı donanmasının okyanus şartlarına uygun olmaması,
- Portekiz donanmasının güçlü olması,
- Hint Denizi'nin Osmanlı gemicileri tarafından iyi tanınmaması,
- Gücerat sultanlarının Osmanlıya yardım etmemesi

gibi durumlar etkili olmuştur.

- 1551'de **Trablusgarp** fethedilmiştir.
- 1560'ta Piyale Paşa komutasındaki Osmanlı donanması ile Haçlılar arasında **Cerbe Deniz Savaşı** yapılarak Kuzey Afrika'daki Türk üstünlüğü kesinleşmiştir.
- I. İran (Irakeyn) Seferi'nin sonucunda Bağdat fethedilmiştir. (1534). Bağdat'ın fethinden sonra **Fuzulî** Osmanlı hizmetine girmiş. Fuzulî Bağdat'ta Kanuni'ye Bağdat Kasidesi'ni sunmuştur.
- İran'a yapılan seferler sonucunda 1555'te **İran'la Osmanlı Devleti arasında ilk resmî antlaşma** olan **Amasya Antlaşması** imzalanmıştır. Tebriz ve Bağdat Osmanlılarda kalmıştır.
- 1565'te **Malta** kuşatılmış ancak Turgut Reis'in şehit düşmesinin ardından kuşatma kaldırılmıştır.
- 1566'da Cenevizlilerden **Sakız Adası** alınmıştır.
- Kanuni son seferini 1566'da **Zigetvar** üzerine gerçekleştirmiş ve bu sefer esnasında vefat etmiştir. Onun ölümünden sonra Zigetvar Kalesi alınmıştır.

Sokullu Mehmet Paşa Dönemi

- Üç dönemde sadrazamlık yapmıştır (Kanuni'nin son iki yılında, II. Selim'in tamamında, III. Murat'ın ilk beş yılında olmak üzere toplam 15 yıl).
- II. Selim ve III. Murat dönemlerinde etkili olduğu için bu dönem tarihçiler tarafından "Sokullu Dönemi" olarak anılır.
- 1571 yılında Lala Mustafa Paşa tarafından **Kıbrıs** fethedilmiş, böylece Doğu Akdeniz'in ve Anadolu'nun güney sahillerinin güvenliği sağlanmıştır. Kıbrıs'ın fethi ile Avrupa'da Osmanlıya karşı büyük bir Haçlı birliği oluşturulmuştur.
- 1571 **İnebahtı Deniz Savaşı**'nda Kaptanıderya Müezzinzâde Ali Paşa komutasındaki Osmanlı donanması denizlerde büyük bir yenilgi almıştır. İnebahtı Deniz Savaşı'nda Haçlı İttifakı (Papa önderliğinde İspanya ve Venedik) Osmanlı donanmasını yakmıştır. Savaş sonunda Cezayir Beylerbeyi **Uluç Ali Paşa**, gemilerini kurtararak İstanbul'a getirmiş, bu başarısından dolayı Uluç Ali Paşa'ya "**Kılıç**" unvanı verilerek kaptanıderyalığa getirilmiştir.
- 1574'te **Tunus** alınmıştır. Böylece Kuzey Afrika Osmanlı egemenliğine girmiştir.
- 1575'te Lehistan himaye altına alınarak Osmanlının egemenlik sahası Baltık Denizi'ne kadar ulaştırmıştır.
- Akdeniz'i, Atlas Okyanusu'na bağlayan Cebelitarık Boğazı'nın stratejik açıdan önemli olması Fas'ın da jeopolitik değerini artırmıştır. Osmanlı Devleti, Fas'taki taht kavgalarından faydalanarak Fas Sultanlığı'nı kendisine bağlamıştır. Bu duruma tepki gösteren Portekiz, oluşturduğu donanma ile Osmanlı Devleti'ne saldırmıştır. Haçlı donanması ile yapılan **Vadiü's-seyl (Kasrü'l-Kebir) Savaşı**'nı Osmanlı Devleti kazanmış, Fas Osmanlı himayesine girmiştir. Böylece Kuzey Afrika topraklarında Osmanlı yönetimi sağlanmıştır.

Uyarı

Osmanlı Devleti Yükselme Dönemi'nde denizlerde Malta, Ceneviz, Venedik, Papalık, İspanya ve Portekiz'le mücadele etmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Süveyş Kanalı Projesi (1568)

- II. Selim Dönemi'nde Sokullu Mehmet Paşa tarafından ortaya atılmıştır. Bu proje ile;

✓ Akdeniz ve Kızıldeniz'i birleştirmek,

✓ Portekizlilerin, Müslümanlar üzerindeki baskısını kaldırmak,

✓ Baharat Yolu'nu canlandırmak,

✓ Hint Deniz Yolu'nu kısaltmak,

✓ Osmanlı vergi gelirlerini artırmak

amaçlanmıştır.

- Kanal 1869'da Fransa tarafından açılmıştır.

Don–Volga Projesi (1569)

- II. Selim Dönemi'nde Sokullu Mehmet Paşa tarafından ortaya atılmıştır. Bu proje ile;

✓ Karadeniz ve Hazar Denizi'ne dökülen Don ve Volga nehirlerini birleştirmek,

✓ İran ve Rusya üzerinde baskı kurmak,

✓ Türk dünyası ile olan dayanışmayı artırmak amaçlanmıştır.

✓ Kanal 1952'de Rusya tarafından açılmıştır.

Marmara – Karadeniz Projesi (1591)

- III. Murat Dönemi'nde ortaya atılmıştır. Bu proje ile;

✓ Marmara Denizi'ni İznik Gölü ve Sakarya Irmağı aracılığı ile Karadeniz'e bağlamak,

✓ İstanbul Boğazı üzerindeki gemi yükünü hafifletmek

amaçlanmıştır.

Aklınızda Olsun!!

✓ Osmanlılar hakkındaki ilk tarihî bilgilerin Yahşi Fakih Menakıbnamesi olduğu ancak bu eserin günümüzde mevcut olmadığı

✓ Âşıkpaşazade'nin bu eserden faydalanarak kendi eserini yazdığı

✓ Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu ile ilgili bilgi veren kaynakların en eskisinin Ahmedî'nin *İskendername* adlı eseri olduğu

✓ Osmanlıların Oğuzların Bozok Kolu'nun, Günhan Soyu'nun Kayı boyuna mensup olduğu

✓ Osmanlı Beyliği'nin bugünkü Kocaeli, Sakarya, Bilecik, Bursa, İznik, Düzce, Yalova, Bolu, Bartın ve Zonguldak illerini kapsayan Bitinya denilen bölgede kurulduğu

✓ Paul Wittek, Fuat Köprülü, Adams Gibbons, Halil İnalcık gibi bilim insanlarının Osmanlı Beyliği'nin kuruluşu ile ilgili çeşitli görüşler öne sürdüğü

✓ Gaziyan- ı Rum, Ahiyan-ı Rum, Abdalan-ı Rum ve Bacıyan-ı Rum gibi grupları uyumla birleştirmesinin Osman Gazi'nin ön plana çıkmasını sağladığı

✓ Osmanlının kuruluş tarihi olan 1299'un 1914'te Tarih-i Osmanî Encümeni tarafından görevlendirilen Efdaleddin Bey tarafından ortaya konduğu

✓ Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlı topraklarına katılmasının tecrübeli Karesi komutanlarının Osmanlı hizmetine girmesini sağladığı ve Karesi donanmasının Osmanlının Rumeli'ye geçişinde etkili olduğu

✓ Osmanlının Çimpe Kalesi'nin alınması ile Rumeli'ye geçtiği ve Balkanlar yönünde bir fetih siyaseti izlediği

✓ Osmanlının Rumeli'de fethettiği bölgelerin Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağlayarak egemenliğin kalıcı hâle getirilmesi için İskân Politikası'nı uyguladığı

✓ Osmanlının Rumeli'de halkın yönetime ısındırılması için İstimalet Politikası uyguladığı

✓ İstanbul'un Yıldırım Bayezit Dönemi'nde kuşatıldığı ve bu amaçla Anadolu Hisarı'nın yapıldığı

✓ Niğbolu Savaşı'nda Haçlıları bozguna uğrattığı için Abbasi halifesinin Yıldırım Bayezit'e "Sultan-ı İklim-i Rum" unvanını verdiği

✓ II. Murat'ın 1444'te tüm yetkilerini oğlu II. Mehmet'e bırakarak Bursa'da inzivaya çekildiği

✓ Fatih Sultan Mehmet'in Çandarlı ailesi gibi köklü ailelerin güçlenmesini önlediği

✓ Fatih'in ölümünden sonra tahta çıkan II. Bayezit ile kardeşi Cem Sultan arasında taht mücadelesi olduğu, Cem Sultan Olayı'nın başlangıçta bir iç sorun iken Cem Sultan'ın önce Memlûklere sığınmasının daha sonra da Avrupa'ya götürülmesinin devletlerarası bir sorun hâline geldiği

✓ II. Bayezit'in İdris-i Bitlisî'ye resmî tarih yazıcılığı görevi verdiği

✓ "Kanuni" unvanını ilk defa XVIII. yüzyılda Rumen tarihçi Dimitrie Cantemir'in kullandığı

✓ 1533 İstanbul Antlaşması ile protokolde Avusturya arşidükünün Osmanlı sadrazamı ile eşit kabul edildiği

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Beyliği'nin kısa sürede büyümesinin nedenlerinden biri değildir?

A) Bizans'ta taht kavgalarının olması
B) İskan ve İstimalet politikalarının uygulanması
C) Moğol etkisinden uzakta kurulmuş olmaları
D) Ahi Teşkilatının desteğinin alınması
E) Pençik Sistemi'nin uygulanması

2. Aşağıdakilerden hangisi, Orhan Gazi Dönemi gelişmeleri arasında yer almaz?

A) Osmanlıda ilk gümüş paranın basılması
B) Osmanlıda iskân siyasetinin uygulanmaya başlanması
C) Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlıya katılması
D) İlk Osmanlı medresesinin İznik'te açılması
E) Yeniçeri Ocağının kurulması

3. Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlı sınırlarına dâhil edilmesinin sonuçları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Osmanlının toprak bütünlüğü sağlanmıştır.
B) Anadolu Türk siyasi birliği yolunda ilk adım atılmıştır.
C) Osmanlının Rumeli'ye geçişi kolaylaşmıştır.
D) Osmanlı donanma sahibi olmuştur.
E) Hacı İlbey ve Evrenuz Bey gibi komutanlar Osmanlı hizmetine girmiştir.

4. Orhan Gazi Dönemi'ndeki teşkilatlanma çalışmaları arasında;

I. Osmanlının ilk düzenli ordusunun kurulması,
II. Divanıhümayunun kurulması,
III. Osmanlının ilk donanmasının oluşturulması

gelişmelerinden hangileri yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

5. Aşağıdakilerden hangisi, belirli bir süre de olsa Osmanlı Devleti'yle eş zamanlı olarak varlığını sürdüren devletlerden biri değildir?

A) İlhanlılar
B) Altın Orda
C) Samanoğulları
D) Memlûkler
E) Doğu Roma

6. Makedonya yolunu, Osmanlılara açan savaş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Koyunhisar Savaşı
B) Sırpsındığı Savaşı
C) Maltepe Savaşı
D) Çirmen Savaşı
E) Sazlıdere Savaşı

7. Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Osmanlı egemenliğine karşı isyanlar olurken Balkanlarda böyle bir durumla karşılaşılmamıştır.

Bu durum Osmanlının uyguladığı;

I. iskân,
II. istimalet,
III. denge

politikalarından hangileriyle ilgilidir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

8. İskân siyaseti, Anadolu'daki Türk nüfusunun Balkanlara yerleştirilmesidir.

Aşağıdakilerden hangisi, bu siyaset ile ilgili bir özellik değildir?

A) Orduya askerî ve lojistik desteğin sağlanması
B) Dervişler öncülüğünde gerçekleştirilmesi
C) Göçmenlerin kullanımına toprak verilmesi ve göçmenlere vergi kolaylığı sağlanması
D) Türk veraset anlayışının bir sonucu olması
E) Göç edilecek yere en yakın yerden nüfus aktarımının yapılması

t.me/yksyardimcinyedek

9.

- İlk Osmanlı-Haçlı savaşının yapılması
- Germiyanoğulları'ndan çeyiz yoluyla Emet, Simav ve Tavşanlı'nın alınması
- Manastır merkezli Rumeli Beylerbeyliği'nin kurulması

Verilen gelişmeler aşağıdaki padişahlardan hangisinin döneminde yaşanmıştır?

A) I. Murat
B) Osman Bey
C) Orhan Bey
D) I. Mehmet
E) II. Murat

10. Aşağıdakilerden hangisi, Ankara Savaşı'nın sonuçlarından biri değildir?

A) Anadolu'da Türk siyasi birliğinin bozulması
B) Fetret Devri'nin yaşanması
C) Osmanlıda saltanat makamı içinde halifeliğin de görülmeye başlaması
D) İstanbul'un fethinin gecikmesi
E) Yıldırım Bayezit ve Mustafa Çelebi'nin esir edilmesi

11. Aşağıdakilerden hangisi, Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde gerçekleşen olaylardan biri değildir?

A) Mora'nın alınması
B) Akkoyunlularla Otlukbeli Savaşı'nın yapılması
C) Belgrat'ın alınması
D) Kırım'ın fethedilmesi
E) Venediklilerin İstanbul'da "balyos" adı verilen elçi bulundurabilmesi

12. Aşağıdakilerden hangisi "Gül Koklayan Fatih" tablosunu yapan sanatçıdır?

A) Sinan Bey
B) Bellini
C) Matrakçı Nasuh
D) Sabuncuoğlu Şerafettin
E) Levnî

13. Aşağıdakilerden hangisi, Osmanlı Devleti'nin İstanbul'un fethi için yaptığı hazırlıklar içerisinde yer almaz?

A) Rumeli Beylerbeyliği'nin kurulması
B) Şahi adı verilen büyük topların döktürülmesi
C) 400 parçadan oluşan bir donanmanın hazırlanması
D) Tekerlekli kulelerin yaptırılması
E) Aşırtma gülleler atacak havan toplarının yapılması

14. II. Bayezit Dönemi'nde yaşanan Cem Sultan Olayı'nın Osmanlıyı aşağıdakilerden hangisiyle karşı karşıya getirdiği söylenemez?

A) Rodos Şövalyeleri
B) Memlûkler
C) Papalık
D) Safeviler
E) Fransa

t.me/yksyardimcinyedek

15.

- Karamanoğulları Beyliği'ne kesin olarak son verilmesi
- Safevi destekli Şahkulu İsyanı'nın çıkması
- İspanya'daki Müslümanlara ve Yahudilere yardım edilmesi

Verilen gelişmeler aşağıdaki Osmanlı padişahlarından hangisinin döneminde yaşanmıştır?

A) II. Mehmet (Fatih)
B) II. Bayezit
C) I. Selim (Yavuz)
D) I. Süleyman (Kanuni)
E) II. Selim (Sarı)

16. Aşağıdakilerden hangisi, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde gerçekleşen olaylardan biri değildir?

A) Rodos'un fethedilmesi
B) Belgrat'ın fethedilmesi
C) Mohaç Meydan Muharebesi'nin yapılması
D) Fransa'ya kapitülasyon verilmesi
E) Osmanlı donanmasının ilk kez yakılması

17. II. Selim Dönemi'nde, Lala Mustafa Paşa tarafından Kıbrıs'ın fethedilmesi sonucunda Osmanlı donanması, Haçlı ittifakı tarafından aşağıdakilerden hangisinde yakılmıştır?

A) Ebukır B) Çeşme C) İnebahtı
D) Sinop E) Navarin

18. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde;

I. Canberdi Gazali,
II. Ahmet Paşa,
III. Baba Zünnun

isyanlarından hangileri Mısır'da çıkmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

19.

- Akdeniz ve Kızıldeniz'i birleştirmek,
- Portekizlilerin, Müslümanlar üzerindeki baskısını kaldırmak,
- Baharat Yolu'nu canlandırmak

amacıyla Sokullu Mehmet Paşa tarafından 1568'de ortaya atılan proje aşağıdakilerden hangisidir?

A) Grek Projesi
B) Dakya Projesi
C) Süveyş Kanal Projesi
D) Don-Volga Kanal Projesi
E) Marmara-Karadeniz Kanal Projesi

20. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde kaptanıderyalığa getirilen, kendisine Cezayir Beylerbeyliği görevi de verilen, "Hızır Reis" olarak bilinen ve 1538'de Preveze Deniz Savaşı'nda Osmanlı donanmasının başında bulunan denizci aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kılıç Ali Paşa
B) Piri Reis
C) Seydi Ali Reis
D) Turgut Reis
E) Barbaros Hayrettin Paşa

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Pençik Sistemi: savaşlarda elde edilen esirlerin, beşte birinin asker ocağına alınması uygulamasıdır. Osmanlının kısa sürede büyümesinde etkili olduğu söylenemez.

Cevap E

2. Orhan Gazi, 1326-1362 yılları arasında padişahlık yapmıştır. A, B, C ve D seçeneklerinde yer alan gelişmeler Orhan Gazi Dönemi'ndedir. Yeniçeri Ocağının kurulması ise I. Murat Dönemi'ndedir.

Cevap E

3. Karesioğulları Beyliği Orhan Gazi Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin sınırlarına dâhil edilmiştir. Osmanlının Anadolu ve Rumeli'deki topraklarının bütünlüğü İstanbul'un fethiyle gerçekleşmiştir.

Cevap A

4. Orhan Gazi Dönemi'nde "Yaya ve Müsellem" adıyla Osmanlının ilk düzenli ordusu kurulmuş (askerî teşkilatlanma), Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlıya katılmasıyla Osmanlının ilk donanması oluşturulmuş (askerî teşkilatlanma) ve Divanıhümayun (idari teşkilatlanma) kurulmuştur.

Cevap E

5. Samanoğulları (Samaniler) Devleti'ne 999'da Karahanlılar, Gaznelilerle iş birliği yaparak son vermiştir. Osmanlı Devleti ise 1299-1922 yılları arasında varlığını sürdürmüştür.

- İlhanlılar: 1256-1336 yılları arasında,
- Altın Orda: 1227-1502 yılları arasında,
- Memlûkler: 1250-1517 yılları arasında,
- Doğu Roma (Bizans): 395-1453 yılları arasında hüküm sürmüştür.

Cevap C

6. Sırplarla yapılan 1371 Çirmen Savaşı'nda Sırplar yenilgiye uğratılmış ve Makedonya yolu Osmanlıya açılmıştır.

Cevap D

7. Ankara Savaşı, 1402'de Osmanlı Devleti ile Timur Devleti arasında gerçekleşmiştir. Bu savaş sonucunda Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda herhangi bir isyanla karşılaşmamasında Osmanlının uygulamış olduğu iskân ve istimalet politikaları etkilidir. Osmanlı Devleti, fethettiği yerlere Anadolu'dan Türkmenleri getirerek yerleştirmiştir. İskân siyaseti olarak adlandırılan bu politika Balkanların Türkleşmesi ve İslamlaşması üzerinde etkilidir. Osmanlı Devleti, fethettiği yerlerde insanların hak ve hürriyetlerine saygı duymuş, onlara din ve vicdan özgürlüğü tanımıştır. İstimalet politikası olarak tanımlanan bu durum, fethedilen yerlerdeki halkın desteğinin artmasında etkilidir. Osmanlı Devleti, denge siyasetini ise XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren izlemeye başlamıştır.

Cevap D

8. Türk veraset anlayışıyla iskân siyasetinin bir bağlantısı yoktur. İskân siyasetinin diğer özellikleri ise şu şekildedir:

- Orhan Gazi Dönemi'nden itibaren uygulanmaya başlanması
- Birbiriyle anlaşmazlık içinde olan ailelerden birinin tercih edilmesi
- Ülke içindeki sosyoekonomik dengelerin korunmak istenmesi

Cevap D

9. I. Murat, 1362-1389 yılları arasında padişahlık yapmıştır. Soruda verilen özellikler I. Murat Dönemi'nde yaşanmıştır. İlk Osmanlı-Haçlı savaşı Sırpsındığı Savaşı'dır (1364).

Cevap A

t.me/yksyardimcinyedek

10. Osmanlıda saltanat makamı içinde halifeliğin de görülmeye başlaması Yavuz Sultan Selim Dönemi'ndedir. I. Selim (Yavuz) ise 1512-1520 yılları arasında padişahlık yapmıştır.

Cevap C

11. Fatih Sultan Mehmet, 1451-1481 yılları arasında padişahlık yapmıştır. Bu dönemde Belgrat kuşatılmış ancak alınamamıştır. Belgrat'ın fethi, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'ndedir.

Cevap C

12. Fatih'in "Gül Koklayan Fatih" tablosunu minyatür tekniği ile yapan sanatçı Sinan Bey'dir. İtalyan sanatçı Bellini de Fatih Sultan Mehmet'in portresini yapmıştır.

Cevap A

13. Rumeli Beylerbeyliği, I. Murat Dönemi'nde Manastır merkezli kurulmuştur. Bu beylerbeyliğinin kurulmasının İstanbul'un fethi için yapılan hazırlıklarla bir bağlantısı yoktur.

Cevap A

14. II. Bayezit, 1481-1512 yılları arasında padişahlık yapmıştır. Cem Sultan Olayı, 1481'den 1495'e kadar devam etmiştir. Safeviler ise 1502'de kurulmuştur. Dolayısıyla Cem Sultan Olayı sebebiyle Osmanlının Safevilerle karşı karşıya gelmesi söz konusu değildir.

Cevap D

15. Soruda verilen özellikler II. Bayezit Dönemi gelişmeleri arasındadır.

Cevap B

16. Kanuni Sultan Süleyman, 1520-1566 yılları arasında padişahlık yapmıştır. Osmanlı donanması 1571'de İnebahtı Deniz Savaşı'nda ilk kez yakılmıştır. Bu gelişme ise II. Selim'in padişahlığı, Sokullu Mehmet Paşa'nın da sadrazamlığı dönemindedir.

Cevap E

17. II. Selim Dönemi'nde, Lala Mustafa Paşa tarafından Kıbrıs'ın fethedilmesi sonucunda Haçlı ittifakı, Osmanlı donanmasını 1571'de İnebahtı'da yakmıştır.

- Ebukır; İngiltere'nin Fransa'nın donanmasını yaktığı yerdir (1801).
- Çeşme; Rusya'nın, Osmanlı donanmasını yaktığı yerdir (1770).
- Navarin; İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı donanmasını yaktığı yerdir (1827).
- Sinop; Rusya'nın Osmanlı donanmasını yaktığı yerdir (1853).

Cevap C

18. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde Anadolu'da; Baba Zünnun ve Kalendaroğlu isyanları, Mısır'da ise Canberdi Gazali ve Ahmet Paşa isyanları çıkmıştır.

Cevap D

19. Soruda amaçları verilen proje, Süveyş Kanal Projesi'dir. Bu kanal 1869'da Fransa tarafından açılmıştır.

Cevap C

20. Soru paragrafından özellikleri sıralanan denizci, Barbaros Hayrettin Paşa'dır.

Cevap E

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. **Osmanlı Devleti'nde, Anadolu'daki Türk nüfusunun bir kısmının Balkanlara yerleştirilmesine verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?**

A) İstimalet B) Tekfur C) İskân
D) Pençik E) Devşirme

2. **Osmanlı Devleti'ne ait aşağıdaki** "hükümdar" **ve** "unvan - mahlas" **eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?**

	Hükümdar		Unvan
A)	Osman Bey	–	Fahrüddin
B)	Orhan Bey	–	Avni
C)	I. Murat	–	Hüdavendigâr
D)	II. Murat	–	Hayır Babası
E)	I. Bayezit	–	Yıldırım

3.

- Anadolu Hisarı'nın (Güzelcehisar) inşa edilmesi
- Kütahya merkezli Anadolu Beylerbeyliğinin kurulması
- Niğbolu Savaşı sonucunda "Sultan-ı İklim-i Rum" unvanı alması

Verilen özellikler aşağıdaki Osmanlı padişahlarından hangisiyle ilgilidir?

A) II. Mehmet
B) I. Murat
C) Orhan Bey
D) I. Bayezit
E) II. Murat

4. **Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi'ne ait aşağıdaki** "savaş" **ve** "özellik" **eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?**

	Savaş		Özellik
A)	Niğbolu	–	Bulgar Krallığı'na tamamen son verilmesi
B)	I. Kosova	–	Osmanlının ilk kez top kullanması
C)	II. Kosova	–	Balkanların Türk yurdu olduğunun kesinleşmesi
D)	Ankara	–	Anadolu Türk siyasi birliğinin sağlanması
E)	Koyunhisar	–	İlk Osmanlı-Bizans savaşı olması

5. **I. Murat Dönemi'nde;**

I. Kapıkulu ocağının kurulması,
II. Rumeli Beylerbeyliğinin kurulması,
III. Tımar Sistemi'nin uygulanması

gelişmelerinden hangilerinin sınırların genişlemesine paralel olarak oluşturduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

6.

- Venedik'le ilk deniz savaşının yapılması
- Şeyh Bedrettin İsyanı'nın çıkması
- Düzmece Mustafa İsyanı'nın yaşanması

Verilen gelişmeler aşağıdaki Osmanlı padişahlarından hangisinin dönemiyle ilgilidir?

A) II. Mehmet
B) I. Mehmet
C) I. Murat
D) I. Bayezit
E) Orhan Gazi

7. Ankara Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nde "Fetret Devri" yaşanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi, "Fetret Devri"**nde (1402-1413) mücadele eden Osmanlı şehzadelerinden biri değildir?**

A) Musa Çelebi
B) İsa Çelebi
C) Mustafa Çelebi
D) Süleyman Çelebi
E) Mehmet Çelebi

8.

I. Karesioğulları'nın Osmanlı sınırlarına dâhil edilmesi
II. Haçlılarla I. Kosova Savaşı'nın yapılması
III. Germiyanoğulları'nın geriye kalan topraklarının vasiyet yoluyla Osmanlıya katılması

Yukarıdaki gelişmelerden hangileri, Anadolu Türk siyasi birliğini sağlama amacına yönelik atılan adımlar arasında yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

9. **Balkanların Türk yurdu olduğunu kesinleştiren, Balkan devletlerinin saldırıdan savunmaya çekildiği, Osmanlı Devleti'nin ise savunmadan saldıraya geçtiği savaş aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Sırpsındığı Savaşı
B) I. Kosova Savaşı
C) Varna Savaşı
D) Niğbolu Savaşı
E) II. Kosova Savaşı

10. **Aşağıdakilerden hangisi, İstanbul'un fethinin sonuçları arasında yer almaz?**

A) Anadolu Türk siyasi birliğinin kesin olarak sağlanması
B) Fener Rum Patrikhanesi ve Ortodoksların Osmanlı himayesine girmesi
C) Orta Çağ'ın sona erip Yeni Çağ'ın başlaması
D) İtalya'da Rönesans Hareketleri'nin başlaması
E) Avrupa'da derebeyliklerin yıkılış sürecine girmesi

11.

- *Kanunname-i Âl-i Osman*'ın hazırlanması
- Sahn-ı Seman Medreselerinin açılması
- Osmanlı'da ilk altın paranın (sikkey-i hasene) basılması

Verilen gelişmeler, aşağıdaki Osmanlı padişahlarından hangisinin dönemiyle ilgilidir?

A) I. Selim (Yavuz)
B) II. Mehmet (Fatih)
C) II. Bayezit
D) I. Süleyman (Kanuni)
E) II. Selim

12. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde; Portekizlilerin baharat ticaretini ele geçirmek istemesi, bölgedeki Müslüman devletlere saldırması, Basra Körfezi'ne ve Kızıldeniz'e giriş çıkışı engellemesi, Kızıldeniz yoluyla hacca giden Müslümanlara saldırması ve Gücerat hükümdarlarının Osmanlıdan yardım istemesi üzerine Hint Deniz Seferleri düzenlenmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi, bu seferleri düzenleyen denizcilerden biri değildir?

A) Piri Reis
B) Seydi Ali Reis
C) Murat Reis
D) Süleyman Paşa
E) Çalı Bey

13. **I. Süleyman (Kanuni) Dönemi'nde, Piyale Paşa komutasındaki Osmanlı donanması ile Haçlılar arasında 1560'ta yapılan ve Osmanlının Kuzey Afrika'daki üstünlüğünü de kesinleştiren savaş aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Preveze Deniz Savaşı
B) İnebahtı Deniz Savaşı
C) Cerbe Deniz Savaşı
D) Vadiü's-seyl Savaşı
E) Petervaradin Savaşı

14. "Benim altınla doldurduğum hazineyi, torunlarımdan her kim doldurabilirse kendi mührü ile mühürlensin, aksi hâlde Hazine-i Hümayun benim mührümle mühürlensin." **vasiyetinde bulunan Osmanlı padişahı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) I. Süleyman (Kanuni)
B) I. Selim (Yavuz)
C) II. Mehmet (Fatih)
D) II. Selim (Sarı)
E) II. Bayezit

t.me/yksyardimcinyedek

15. Aşağıdaki "gelişme" ve "özellik" eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

	Gelişme		Özellik
A)	1533 İstanbul Antlaşması	–	Avusturya arşidükünün protokolde osmanlı sadrazamına denk sayılması
B)	Cem Sultan Olayı	–	Bir iç sorunken dış sorun hâline gelmesi
C)	Kırım'ın Fethi	–	Karadeniz'in Türk gölü hâline gelmesi
D)	Ridaniye Savaşı	–	Halifeliğin Osmanlıya geçmesi
E)	Rodos'un Fethi	–	Akdeniz'de Türk üstünlüğünün kesinlik kazanması

16.

I. Müslüman olmayan uyrukların güvenini sağlama

II. Hristiyan dünyasında mezhep dayanışmasının oluşmasını engelleme

III. Milliyetçilik akımı doğrultusunda çıkacak isyanların önüne geçme

Yukarıdakilerden hangileri, Fatih Sultan Mehmet'in, Ortodoks Kilisesine yönelik izlediği hoşgörü politikasıyla ulaşmak istediği amaçlar arasında yer almaz?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

17. Aşağıdakilerden hangisi, İstanbul'un fethinin sebeplerinden biri değildir?

A) Osmanlının İslam dünyasının dinî liderliğini üstlenmek istemesi

B) Bizans'ın Osmanlı şehzadelerini kışkırtması

C) Hz. Muhammed'in İstanbul'un fethiyle ilgili hadisinin olması

D) Bizans'ın Hristiyan dünyasını Osmanlıya karşı kışkırtması

E) Osmanlının Anadolu ve Rumeli toprakları arasında bütünlüğü sağlamak istemesi

18.

I. Muhibbi – Kanuni Sultan Süleyman

II. Avnî – Fatih Sultan Mehmet

III. Hadimu'l-Haramyni'ş-şerefeyn – Yavuz Sultan Selim

Yukarıdaki eşleştirmelerden hangileri doğrudur?

A) I, II ve III B) I ve II C) I ve III
D) Yalnız II E) Yalnız I

19. Osmanlı Devleti'nde; Kanuni, II. Selim ve III. Murat dönemlerinde sadrazamlık yapan, Süveyş ve Don-Volga gibi kanal projelerini ortaya atan devlet adamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Lala Mustafa Paşa

B) Müezzinzade Ali Paşa

C) Sokullu Mehmet Paşa

D) Uluç Ali Paşa

E) Gedik Ahmet Paşa

20. Osmanlı Devleti'nin İran'la imzalamış olduğu ilk resmî antlaşma aşağıdakilerden hangisidir?

A) Edirne - Segedin Antlaşması

B) İbrahim Paşa Antlaşması

C) Amasya Antlaşması

D) Bahçesaray Antlaşması

E) Zitvatoruk Antlaşması

1. C	2. B	3. D	4. D	5. E	6. B	7. C	8. D	9. E	10. A	11. B	12. E	13. C	14. B	15. E	16. C	17. A	18. A	19. C	20. C

t.me/yksyardimcinyedek

5. BÖLÜM

OSMANLIDA KÜLTÜR VE UYGARLIK

OSMANLIDA DEVLET ANLAYIŞI

KAVRAM BİLGİSİ

Monarşi: *En yüksek güç ya da iktidarın tek bir kişide toplandığı yönetim tarzı, devlet modeli.*
Teokrasi: *Dine dayalı yönetim biçimi*
Meşrutiyet: *Hükümdarla yönetilen bir ülkede, hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan yönetim biçimi.*
Dersaâdet: *Osmanlı Devleti'nde başkentte verilen isim.*
Kafes Sistemi: *Şehzadelerin, sancaklara çıkmasının yasaklanması sonucunda sarayda eğitim almalarına verilen isim.*
Ekber ve Erşed (Ekberiyyet) Sistemi: *Hanedanın en yaşlı üyesinin tahta geçmesi sistemi*
Sadâret Kaymakamı: *Sadrazam, Serdar-ı Ekrem unvanı ile ordunun başında sefere çıktığı zaman onun yerine İstanbul'da kalıp ona vekâlet eden görevli*

- Osmanlı Devleti'nde devlet anlayışı ve yönetim sisteminin oluşmasında;
  - Eski Türk gelenekleri,
  - İslam hukuki,
  - Hâkim olunan topraklardaki toplumların yönetim anlayışlar

  etkilidir.
- Devleti, halk (millet), yurt (ülke), egemenlik (devlet kudreti) ve bağımsızlık gibi unsurlar oluşturmuştur.
- Osmanlılar devlet teşkilatında Selçukluları örnek almıştır.
- Osmanlı yönetim sisteminde temel anlayış adalet, hoşgörü ve himayedir.
- Osmanlıda devlete, Devlet-i Âliyye, Devlet-i Muazzama, Memalik-i Mahruse, Memalik-i Osmaniyye, Devlet-i Âliye-i Osmaniye adları da verilmiştir. Devletin devamlılığı esas olduğu için "Devlet-i Ebed-Müddet" ifadesi de kullanılmıştır.
- Nizam-ı âlem ve kanun-u kadim anlayışları da temel alınmıştır.
- Osmanlıda başkente "Pay-ı Taht" denilmiştir.
- Osmanlıya Söğüt, Bilecik, Karacahisar, Yenişehir, Bursa, İznik, Edirne ve İstanbul yönetim merkezliği yapmıştır.

Merkez Teşkilatı

- Osmanlı merkez teşkilatında mutlak otorite padişaha aittir.
- Hükümdar olma hakkı Âl-i Osman olarak adlandırılan Osmanlı ailesine aittir.
- Osmanlıda da diğer Türk-İslam devletlerinde olduğu gibi hâkimiyetin kaynağının Allah olduğuna inanılmıştır. Kut anlayışı ve cihan hâkimiyeti ülküsü de vardır.
- Osmanlıda diğer Türk-İslam devletlerinden farklı olarak daha merkeziyetçi bir yapı söz konusudur.

Hükümdar (Padişah)

- Osmanlı Devleti'nin en üst düzey yöneticisidir. Hükümdarın annesine "Valide Sultan" çocuk doğuran eşine "Haseki" denilmiştir.

Padişahın görevleri ve yetkileri,

- Üst kademe devlet memurlarını atamak ya da azletmek
- Savaşa ve barışa onay vermek,
- Orduya komuta etmek,
- Ülkesini adaletle yönetmek,
- Halkın refah ve güvenliğini sağlamak

şeklinde özetlenebilir.

- Eski Türk geleneklerinde de olduğu gibi Osmanlıda da ülke hanedanın ortak malı kabul edilmiştir. Bu anlayışa göre padişah hanedanın erkek üyelerinden biri olmalıdır.
- Ülkenin hanedan üyelerinin ortak malı sayılması kimin tahta geçeceğinin kesin olarak belli olmamasında etkili olduğundan bu durum taht kavgalarının yaşanmasına ve devletin yıkılma tehdidi altında kalmasına sebep olmuştur.
- Tahta geçecek şehzadenin belirlenmesinde devlet erkânının (Ulema, Umera) da etkili olduğu görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nde Veraset Düzenlemeleri

Osman ve Orhan Bey	Ülke hanedan üyelerinin ortak malıdır.
I. Murat Dönemi	Ülke padişah ve çocuklarının malıdır.
II. Mehmet (Fatih) Dönemi	Ülke sadece padişahın malıdır.
I. Ahmet Dönemi	Tahta hanedanın en büyük ve en olgun üyesinin geçmesi usulüne dayanan Ekber ve Erşed Sistemi

t.me/yksyardimcinyedek

Osmanlı Devleti'nde

Hükümdar Ünvanları

- Bey
- Gazi
- Hüdavendigâr
- Han
- Hünkâr
- Sultan
- Padişah
- Halife
- Şahane

Hükümdarlık Alametleri

- Hutbe
- Sikke
- Davul / Nevbet / Tabl
- Alem
- Tuğ
- Cülus töreni ve bahşisi
- Tuğra
- Biat
- Cuma selamlığı
- Kılıç kuşanma
- Taht
- Asa
- Hilat
- Çetr
- Tiraz
- Unvan
- Yüzük
- Hattı Şerif (Ferman, berat)

KAVRAM BİLGİSİ

Hutbe: *Cuma ve bayram namazlarında hatibin verdiği öğüt. Hutbede padişahın adının söylenmesi hâkimiyet sembolüdür.*
Tuğra: *Ferman, berat, menşur gibi belgeler ile paralarda bulunan bir çeşit işaret.*
Kılıç kuşanma: *Tahta çıkan hükümdara büyük bir törenle kılıç kuşatılması usulü. Bu törenler Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethinden sonra Eyüp Sultan Türbesi'nde düzenlenmiş ve bu gelenek deva ettirilmiştir.*
Cülus töreni ve bahşişi: *Padişahların tahta çıkma törenlerine verilen ad. Bu törenlerde padişah tarafından bahşiş verilirdi.*
Cuma selamlığı: *Padişahların Cuma namazını kılmak üzere camiye gitmeleri töreni.*

PADİŞAHIN

Yasama Yetkisi	Yürütme Yetkisi	Yargı Yetkisi
Ferman: Padişahın yazılı emridir. Berat: Çeşitli görevlere atananlara verilen padişahın tuğrası bulunan belge Menşur: Vezirlik ve beylerbeylik gibi yüksek görevlere atananlara verilen padişah belgesi Adaletname: Halkın haklarının korunması yönünde yayımlanan padişah fermanı Kanunname: Devlet tarafından belirlenen ve derlenen kanunların yer aldığı padişah belgesi Yasakname: Askerî, mali ve idari kuralların çiğnenmesi durumunda uygulanacak cezalar.	Bu yetki Divanıhümayun ile birlikte kullanılır.	Müsadere: Tanzimat'tan önceki dönemde uygulanan haksız kazanç sağlayan ya da elindeki yetkileri kötüye kullanan kişilerin mallarına padişah adına el konulması Kulluk Usulü: Devşirme Sistemi içinde yer alan kişiler üzerinde padişahın öldürme yetkisinin olması

t.me/yksyardimcinyedek

- Osmanlı padişahlarının erkek çocuklarına **şehzade** ya da **çelebi** denilmiştir.
- Şehzadeler sarayda **şehzadegan mektebinde** ilk eğitimlerini almışlardır.
- Şehzadeler devlet yönetimi konusunda tecrübe kazanmaları için sancaklara yönetici olarak gönderilmişlerdir. Yanlarında **lala** denilen tecrübeli devlet adamları bulunmuştur. Bu uygulamaya **Sancak Sistemi** adı verilir.
- İzmit, Bursa, Eskişehir, Aydın, Kütahya, Balıkesir, Isparta, Manisa, Amasya, Sivas, Trabzon, Antalya gibi yerler başlıca şehzade sancakları olmuştur. Yabancı devletlerin şehzadeleri kışkırtmalarının önlenmesi amacıyla Rumeli sancak için tercih edilmemiştir.
- Osmanlıda sancaktan gelerek padişah olan ilk şehzade I. Murat'tır. Sancağa çıkma geleneğini kanunlaştıran II. Mehmet'tir.
- Sancağa çıkmadan padişah olan ve Kafes Sistemi'ni getiren I. Ahmet'tir.
- Sancağa çıkma uslülüne göre padişah olan son şehzade III. Mehmet'tir.

Not

Kafes sistemi, şehzadelerin devlet tecrübesi kazanmalarını engellemiştir. Sancağa gönderilmeyen şehzadeler, sarayın şimşirlik denilen bölümünde eğitimlerini almışlardır.

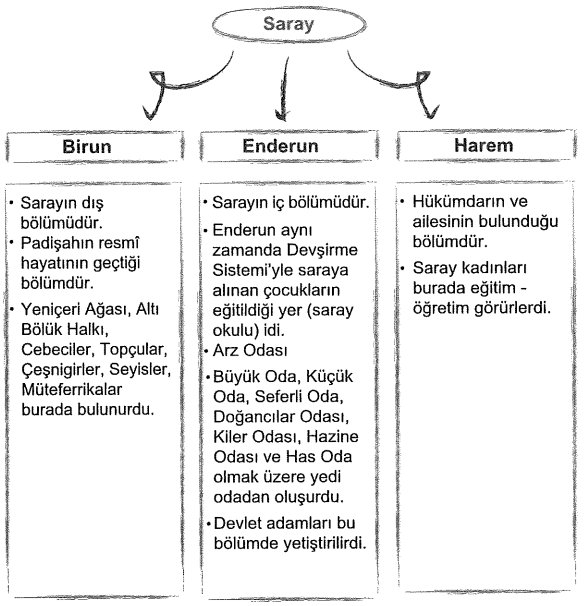
- Şehzadeler bulundukları bölgelerde zaamet ve tımar dağıtabilmişlerdir. Şehzadeler askerleriyle birlikte savaşlara katılmışlardır.

UNUTMAYINIZ!

- *Fetva vermek İslamiyet öncesi Türk devletlerinde ve Türk-İslam devletlerinde hükümdarlık sembolleri arasında yer almamıştır.*
- *İslamiyet öncesi Türk devletlerinde hükümdarın erkek çocuklarına tigin, Selçuklularda melik, Osmanlıda ise çelebi, şehzade ve efendi denilmiştir.*
- *Selçuklularda atabeylerin üstlendiği rolü Osmanlıda lalalar üstlenmiştir.*

Saray

- Saray Osmanlı padişahlarının özel hayatını geçirdiği yer, aynı zamanda da devlet işlerinin yürütüldüğü merkezdir.
- Osmanlı Devleti'nde ilk saray Orhan Bey Dönemi'nde **Busa**'da açılan **Bey Sarayıdır**. I. Murat Dönemi'nde; **Edirne Sarayı**, Fatih Döneminde ise İstanbul'da **Topkapı Sarayı**, yaptırılmıştır.
- XIX. yüzyıla kadar Topkapı Sarayı Osmanlıya merkezlik yaparken XIX. yüzyıldan itibaren Dolmabahçe ve Yıldız sarayları Osmanlıya merkezlik yapmıştır.
- Saray üç bölümden oluşur.

- Enderunla Birunu birbirine bağlayan bölüme **Babüssaade** denilmiştir.

Enderunun Alt Birimleri	
Büyük Oda Küçük Oda	Sarayın genel işleyişine ait temel bilgilerin verildiği yerlerdir. Bu odalardaki öğrencilerin görevi okuma yazma öğrenmek ve diğer odalara geçmek için hazırlanmaktı.
Seferli Oda	Mukallit, musikişinas ve berber gibi hizmetliler bu odada bulunurdu.
Doğancılar Odası	Bu odada eğitim görenler padişahın av sırasında kullandığı doğanlar ile ilgilenirlerdi.
Kiler Odası	Bu odada eğitim görenler padişahın yiyecek hizmetlerine bakarlardı.
Hazine Odası	Bu odada eğitim görenler padişahın değerli eşyalarını ve hazinesini korurlardı.
Has Oda	Bu odada eğitim görenler padişahın en yakınında bulunur ve ona hizmet ederlerdi. Silahtar, çuhadar, rikabdar bu odada bulunurdu.

Önemli Saray Görevlileri

Birun

Müneccimbaşı: Harp ilanı, sefere çıkılması gibi konularda görüşüne başvurulan ve tahminlerde bulunan görevlidir.

Hekimbaşı: Sarayda bulunan hekimlerin başıdır.

Padişah Hocaları: İlmiye sınıfına mensup olan ve padişahların şehzadelikleri zamanında ders aldıkları hocalarıdır.

Şehremini: Sarayın ihtiyaçları, kamu binalarının tamirat ve bakım işleri ile ilgilenen görevlidir.

t.me/yksyardimcinyedek

Darphane Emini: Para basımından sorumlu olan kişidir.

Matbah-ı Amire Emini: Saray mutfak işlerinden sorumlu olan kişidir.

Emir-i Alem: Saltanat sancaklarından sorumlu olan kişidir.

Kapıcılar Kethüdası: Sarayın kapılarını bekleyen görevlilerin başıdır.

Çaşnigir başı: Sofra hizmetlerini görenlerin başıdır.

Bostancı: Sarayın bahçe ve bostanlarından sorumlu görevlidir.

Ehli Hiref: Saray sanatkârlarıdır.

Çavuşbaşı: Divan toplantılarında teşrifat hizmeti ve mübaşirlik yapan görevlidir.

Baltacılar: Önceleri seferler sırasında dağ ve ormanları temizlemek için kullanılan, daha sonraki dönemlerde seferlerde çadır kurmak, yükleri indirmek gibi görevleri üstlenen kişilerdir.

Peykler: Padişahların iradelerini iletmek için kullanılan görevlilerdir.

Müteferrikalar: Padişahların çeşitli konularda hizmetini gören görevlilerdir.

Mirahur: Saray hayvanları ile ilgilenen görevlilerin başıdır.

Enderun

Has Odabaşı: Enderunun en önemli odası olan Has Odanın amiridir.

Silahdar Ağa: Padişahların silahlarından sorumlu olan görevlidir.

Çuhadar Ağa: Padişahın kaftan ve kürklerine bakan görevlidir.

Rikabdar: Padişahın çizme ve ayakkabılarından sorumlu görevlidir.

Tülbent Ağası: Padişahın sarıkları ve çamaşırlarından sorumlu kişidir.

Kapı Ağası: Sarayın genel sorumlusu görevlidir.

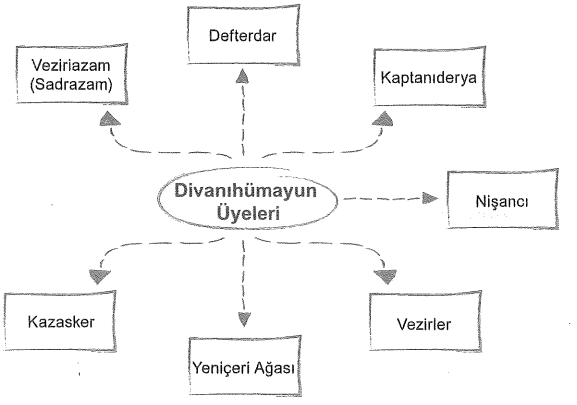
Harem

Darüssaade Ağası: Haremin nezaretinden sorumlu görevlidir.

Babüssaade Ağası: Babüssaade bölümünü bekleyen görevlilerin amiridir.

Divanıhümayun

- Osmanlıda idari, mali, askerî, adli ülke ve toplumu ilgilendiren her türlü meselenin görüşüldüğü yerdir.
- Divanıhümayun **Orhan Bey** zamanında kurulmuştur.
- **Fatih**'ten (II. Mehmet) itibaren Divana sadrazam başkanlık yapmaya başlamıştır. Alınan kararlar **arz odası**nda padişaha sunulmuştur.
- Divanıhümayun **Kubbealtı** denilen yerde toplanırdı alınan kararlar **Mühimme Defterleri**'ne kaydedilirdi.
- Üyelerine "Has Topraklar"ından gelir tahsis edilmiştir.
- Üyelerini padişah atar ve görevinden alırdı.
- Şikâyet ve davalara da baktığı için yüksek mahkeme özelliği de gösterir.
- Padişahın Divan toplantılarını izlediği perdeye **kasr-ı adı** denilmiştir.
- **II. Mahmut** Divan teşkilatını kaldırarak yerine nazırlıkları kurmuştur.

Veziriazam (Sadrazam)

- Padişahın mutlak vekilidir.
- Veziriazam olabilmek için **Türkçe bilmek** ve **Müslüman olmak** şarttı.
- Padişahın **mührünü** taşırdı.
- Konaklarına **Paşa Kapısı** veya **Babıali** denirdi.
- Padişahın katılmadığı seferlerde **Serdar-ı Ekrem** unvanı ile görev yapardı.
- Fatih'ten (II. Mehmet) sonra devşirme asıllı kişiler sadrazam olmuştur.
- İstanbul'da olmadığı zaman yerine **Sadaret Kaymakamı** vekil olarak görev yapmıştır.

Kubbealtı Vezirleri

- Başlıca görevleri sadrazama yardımcı olmaktı.
- Sayıları sınırların genişlemesine bağlı olarak zamanla artmıştır.
- Vezir olabilmek için sancak beyliği, beylerbeylik ve Rumeli beylerbeyliğinde bulunmak gerekiyordu.

t.me/yksyardimcinyedek

Kazasker

- Kazaskerlik makamı I. Murat zamanında oluşturulmuştur.
- **Şeri hukukla** ilgili işlere bakardı.
- **Kadı** ve **müderrisleri** atamakla görevliydi.
- Kazasker olabilmek için medrese çıkışlı ve Türk-Müslüman kökenli olmak gerekmekteydi.
- Kazaskerin görevleri arasında Divana gelen davalara bakmak, ilmiye sınıfının tayin ve terfi işlerini yapmak, adalet ve eğitim teşkilatı ile ilgili işleri yürütmek yer alır.
- Rumeli ve Anadolu kazaskeri olmak üzere ikiye ayrılırdı.
- Baş kazaasker Rumeli kazaskeriydi. Ancak Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Arap ve Acem Kazaskerliği oluşturulmuş ve bu göreve İdris-i Bitlisî atanmıştır.

Defterdar

- Defterdarlık makamı I. Murat Dönemi'nde oluşturulmuştur.
- **Mali** işlerden sorumluydu.
- Padişahın malının mutlak vekili sayılırdı.
- Kapıkulu ulufelerini dağıtırdı.
- Hazine ile ilgili işlerde hüküm yazardı.
- Hazinenin gelir-gider hesaplarını tutardı.
- Rumeli ve Anadolu defterdarı olmak üzere ikiye ayrılırdı.
- Baş defterdar Rumeli defterdarıdır.
- Defterdara bağlı kalemler vardır. **Bunlar;**

✓ **Ruznamçe Kalemi:** Hergün çeşitli kaynaklardan gelen gelirlerin kaydedildiği yerdir.

✓ **Maliye Emirleri Kalemi:** Maliyeyle ilgili fermanların yazılıp ilgili yerlere gönderildiği kalemdir.

✓ **Tarihçi Kalemi:** Maliye belgelerinin tarihlendirildiği yerdir.

Uyarı

Defterdar, rütbe ve dirlik verilecek kişileri hükümdara teklif ederdi.

Nişancı (Tevkiî, Tuğraî)

- Ferman, berat ve kanuname gibi belgelere padişahın **tuğrasını** çekerdi.
- **Tapu** ve **kadastrodan** da sorumluydu.
- Fethedilen yerleri Tahrir Defterlerine kaydeder, tımar topraklarını dağıtırdı.
- XVII. yüzyıla kadar dış işlerinden sorumlu olmuştur.

Reisülküttap

- Başlangıçta nişancıya bağlı olarak görev yapmış. XVII. yüzyıldan itibaren dış işlerinden sorumlu olarak sonraki süreçte Divanıhümayun üyesi olmuştur.
- Görevleri arasında Divanıhümayunda arzuhalleri okumak, hazırlanan fermanların kontrolünü yapmak yer alır.
- Bürokratik işlerin artması sonucunda görevleri ve önemi de artmaya başlamıştır.
- Reisülküttap ve nişancıya bağlı olarak çalışan kalemler de vardı. **Bunlar;**

✓ **Beylikçi Kalemi:** Divanın bütün yazışmalarının tutulduğu kalemdir.

✓ **Tahvil Kalemi:** Yüksek mevkilerdeki görevlilerinin özlük işleriyle ilgili kayıtların tutulduğu kalemdir.

✓ **Ruûs Kalemi:** Tahvil kaleminin sorumlu oldukları dışındaki tüm devlet görevlilerinin özlük işleriyle ilgili kayıtlarının tutulduğu kalemdir.

✓ **Âmedî Kalemi:** Sadrazam ile padişah arasındaki yazışmalar ile dış ilişkilere ait yazışmaları yürüten kalemdir.

Kaptanıderya

- XVI. yüzyıldan itibaren vezir rütbesi aldıktan sonra İstanbul'da bulunduğu zamanlarda Divan üyesi olarak toplantılara katılırdı.
- Donanmanın komutanıydı.

Yeniçeri Ağası

- Yeniçeri Ocağının en büyük komutanıydı.
- Yeniçeri Ağası vezir rütbesine sahip ise Divanın tabiî üyesi sayılırdı.
- Yeniçeriler hakkında Divana bilgi verirdi.

☆ Şeyhülislam

- Divanıhümayunun asli üyesi olmamakla beraber Divanda alınan kararların İslam dinine uygun olup olmadığına dair **fetva** verirdi.
- Padişah tarafından atanırdı.
- İlmiye sınıfının başında bulunurdu.
- Kanuni Dönemi'ndan itibaren önemleri daha da artmıştır.

Not

Molla Fenari Osmanlı Devleti'nde ilk şeyhülislamdır. Son şeyhülislam ise Medeni Mehmet Nuri Efendi'dir. Öldürülen şeyhülislamlar arasında IV. Murat Dönemi'nde Ahizade Hüseyin Efendi, IV. Mehmet Dönemi'nde Hocazade Mesud Efendi ve III. Ahmet Dönemi'nde Feyzullah Efendi yer alır.

t.me/yksyardimcinyedek

Divan Çeşitleri

- **İkindi Divanı** → Divanda eksik kalan konular görüşülürdü.
- **Çarşamba Divanı** → İstanbul'un meseleleri görüşülürdü.
- **Cuma Divanı** → Şeri ve örfi davalara bakılan divandır.

Sadrazam konağında düzenlenirdi.

- **Sefer Divanı** → Düzenlenecek seferler öncesinde toplanırdı.
- **Ulufe Divanı** → Yeniçeri maaşları dağıtılmadan önce toplanırdı.
- **Galebe Divanı** → Elçi kabulünde toplanırdı. Ulufe Divanı da bu divan kapsamında değerlendirilebilir.
- **At Divanı** → Sefer esnasında at üzerinde yapılan divandır.
- **Ayak Divanı** → Olağanüstü durumlarda toplanan divandır.

Osmanlı Devleti'nde Yönetici Sınıf

Saray Halkı	Seyfiye	İlmiye	Kalemiye
• Padişah • Hanedan	Ehli örf, ehli ümera, ehli seyf de denilir. Askerî bürokrasi bu sınıfa mensuptu. • Veziriazam • Vezirler • Beylerbeyi • Sancak Beyleri • Kaptanıderya • Kapıkulu Askerleri • Donanma Askerleri	Ehli şer de denilir. Din, eğitim, hukuk bürokrasisi bu sınıfa mensuptu. • Şeyhülislam • Kazasker • Kadı • Müderris • Kassam • İmam • Müezzin • Nakibüleşraf	Ehli kalem de denilir. Bürokrasi ve mali işlerle bu sınıf ilgilenirdi. • Defterdar • Nişancı • Reisülküttap • Muhtesip • Gümrük ve Bac Emini • Kapan Emini • Defter Emini • Kâtip

Not

Nakibüleşraf: Hz. Muhammed'in soyundan gelenleri korumak, takibini sağlamakla görevli olan kişilerdir.

Notlar

- ✓ *Divanıhümayunda seyfiye, ilmiye ve kalemiye mensupları temsil edildi. Gayrimüslimler Divanıhümayunda temsil edilmemiştir.*
- ✓ *Osmanlıda yönetici sınıf vergi ödemezdi.*

XIX. yüzyılda Osmanlı devlet yönetiminde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler şunlardır:

II. Mahmut Dönemi Yenilikleri ve Değişiklikleri

- II. Mahmut Dönemi'nde Divanıhümayun kaldırılarak yerine nazırlıklar (bakanlıklar) kurulmuştur.
  - ✓ Sadrazamlık → Başvekilliğe
  - ✓ Defterdarlık → Maliye Nazırlığına
  - ✓ Sadaret Kethüdalığı → Dâhiliye Nazırlığına
  - ✓ Reisülküttaplık → Hariciye Nazırlığına dönüştürüldü.

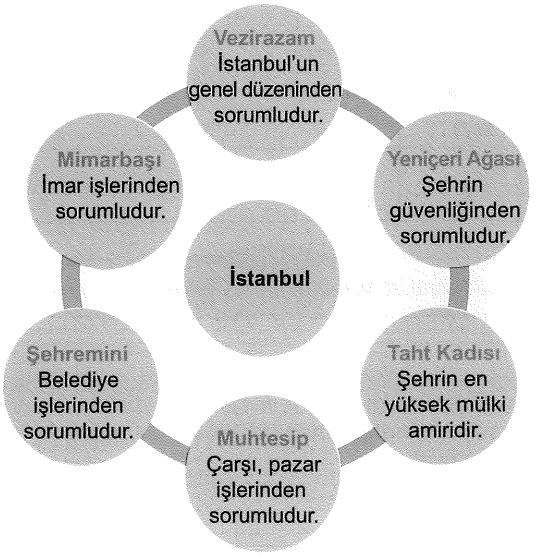
Ayrıca;

- Askerî işleri düzenlemek için **Dâr-ı Şûray-ı Askerî**
- Yönetim konularını planlamak için **Dâr-ı Şûray-ı Bab-ı Ali**
- Adli işleri düzenlemek için **Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye** kuruldu.
- **Evkaf ve Ticaret Nazırlığı** kuruldu.

Tanzimat Dönemi Yapılan Yenilikler ve Değişiklikler

- Tanzimat Dönemi'nde **Meclis-i Vâlâ-yi Ahkâm-ı Adliye** 1868'de yeniden düzenlenerek ikiye ayrılmış ve **Şûray-ı Devlet** (Danıştay) ve **Divan-ı Ahkâm-ı Adliye** (Yargıtay) kurulmuştur.
- 1854'te **Meclis-i Âli-i Tanzimat** kuruldu
- 1862'de **Sayıştay** kuruldu.
- Okulları yönetmek için **Maarif Nezareti** kuruldu.
- Bayındırlık işleri için **Nafia Nezareti** kuruldu.

İstanbul'un Yönetimi

t.me/yksyardimcinyedek

Taşra ve Teşkilatı

KAVRAM BİLGİSİ

İltizam Sistemi: Osmanlı Devleti'nin peşin para ihtiyacını karşılamak için devlete ait bir mülkün belirli bir süre için kiralanmasına verilen isim.
Mültezim: İltizam sahiplerine verilen isim.
Malikâne Sistemi : Mukataa toprakların gelirlerinin mültezimlere hayat boyu kiralanmasına verilen isim.
Muaccele: İltizam ve Malikâne sistemlerinde satış bedeline verilen isim.
Hidiv: Osmanlı Devleti'nde Mısır valilerine verilen isim.
Voyvoda: Osmanlı Devleti'nde Eflak-Boğdan yöneticilerine verilen isim.
Giray : Kırım hanlarına verilen isim.
Salyane: Yıllık alınan vergiye veya maaşa verilen isim.
Kapan: Şehir ve kasabalarda, çevreden gelen ürünlerin toplandığı ve perakendecilere dağıtıldığı yer.
Müteselim: Beylerbeyi ve sancak beylerinin görev yerlerine gitmeyip görevlerini bıraktıkları kişiler. Önceleri bunlara müsellim denilirdi.
Muhassıllık: Tanzimat Dönemi'nde iltizam usulünün kaldırılması ile hazine gelirlerinin toplanması için oluşturulan kurumlar.
Müşirlik: Askerî valilik
Mutasarrıf: Tazminat Dönemi'nde sancak yöneticilerine verilen isim.

- Osmanlı Devleti taşra teşkilatında Türkiye Selçuklu Devleti'ni örnek almıştır.
- Osmanlı Devleti'nde ülke eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara, kazalar da köylere ayrılmıştır.

İDARİ BİRİM	YÖNETİCİ	GÜVENLİK	ADALET
Eyalet	*Beylerbeyi*	*Subaşı*	*Kadı*
Sancak	*Sancak beyi*	*Subaşı*	*Kadı*
Kaza	*Kadı*	*Subaşı*	*Kadı*
Köy	*Köy Kethüdası*	*Subaşı / Yiğitbaşı*	*Kadı Naibi*

Uyarı

1864 Vilayet Nizamnamesi'yle taşra yönetim birimleri vilayet, liva (sancak), kaza ve köy birimlerine ayrıldı. 1871'de köy ile kaza arasında nahiye yönetim birimi oluşturuldu. Vilayetleri vali, livaları mutasarrıf, kazaları kaymakam, nahiyeleri nahiye müdürü, köyleri de muhtar yönetmiştir.

Not

Ases: *Şehirlerin asayiş ve güvenliğinden sorumlu bekçilerdir. Amirlerine asesbaşı denir.*

Diğer Görevliler

Muhtesip: Esnafın ve çarşı pazarın denetimini yapan, belirlenen fiyatlara uyulup uyulmadığını kontrol eden görevlidir.

Kapan Emini: Üretilen malların toplandığı kapanlarda ürünlerin tartılması ve adaletli dağıtılmasındna sorumlu görevlidir.

Beytülmal Emini: Kamu haklarını koruyan görevlidir.

Gümrük ve Bac Emini: Zanaat ve ticaretle ilgili vergileri toplayan görevlidir.

Eyaletler

Taşranın en büyük idari birimi eyalettir.

I. Murat Dönemi'nde Rumeli Beylerbeyliği kurulmuştur. Rumeli Beylerbeyliğinin merkezi **Manastır**'dır.

Yıldırım Bayezit Dönemi'nde Anadolu Beylerbeyliği kurulmuştur. Anadolu Beylerbeyliğinin merkezi **Kütahya**'dır.

Merkeze Bağlı Eyaletler

Salyaneli (Yıllıklı) Eyaletler

- Tımar Sistemi uygulanmazdı. Merkezden uzak eyaletlerdi. Eyalet gelirleri buradaki görevlilerin maaşları çıktıktan sonra merkeze gönderilirdi. Ayrıca İltizam Sistemi uygulanmıştır.

- Mısır
- Trablusgarp
- Bağdat
- Habeş
- Tunus
- Yemen
- Cezayir

Salyanesiz Eyaletler

Tımar Sistemi uygulanırdı. Toprakların gelireri has, zeamet ve tımar olarak ayrılmıştır. Merkeze yakın eyaletlerdir. Tahrir defterlerinin tutulması, tımarların teftiş edilmesi bu eyaletlerde merkeze bağlılığı kuvvetlendirdi.

- Rumeli
- Musul
- Anadolu
- Sivas
- Erzurum
- Budin
- Bosna
- Karaman
- Trabzon

Bağlı Hükûmet ve Beylikler (Özel Yönetimli Eyaletler)

İç işlerinde serbest dış işlerinde Osmanlıya bağlı yerlerdi. Yöneticileri o bölgelerin ileri gelenlerinden seçilir ve Osmanlı padişahı tarafından onaylanırdı. Vergi verirler ve gerektiğinde seferlere asker gönderirlerdi.

- Erdel
- Eflak
- Boğdan
- Hicaz
- Kırım

Not

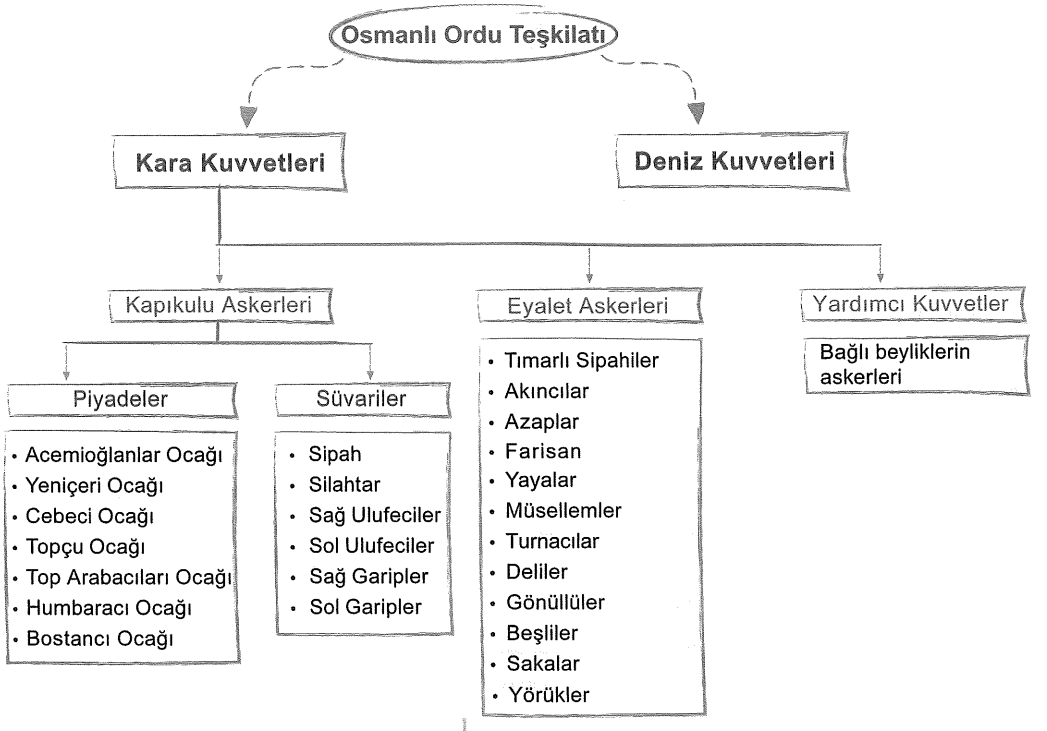
Hicaz dinî özelliğinden dolayı asker ve vergi vermezken, Kırım asker gönderir ancak vergi vermezdi.

t.me/yksyardimcinyedek

Notlar

- ✓ *Merkeze bağlı eyaletlerin yöneticileri merkezden atanırdı.*
- ✓ *Osmanlı Devleti, Kuruluş Dönemi'nden itibaren Mekke ve Medine'de oturan ve o tarafta bulunan seyyidlere, şeriflere ve ileri gelenlere hediye ve eşya dağıtmak üzere "Surre Alayları" göndermiştir.*

Ordu ve Donanma

- ♦ Osmanlı Beyliği'nin ilk savaşçılarını Osman Gazi'nin etrafında gaza ve ganimet amaçlı toplanan alplar ve gaziler oluşturmuştur. Ancak bu birlikler düzenli savaşan birlikler değil daha çok akınlarda ve pusularda yetenekli olan süvarilerden oluşmuştur.
- ♦ İlk düzenli Osmanlı ordusu Orhan Bey zamanında kurulan Yaya ve Müsellemlerdir. I. Murat zamanında sınırların genişlemesine de bağlı olarak ise Yeniçeri Ocağı kurulmuştur.

Pençik Sistemi: İlk Türk-İslam devletlerinde kullanılan Gulam Sistemi'ne benzeyen bir sistemdir. Savaş esirlerinin beşte birinin alınarak Türk-İslam terbiyesi ile yetiştirilmesi ve daha sonra Acemi Ocağına alınıp eğitimlerini tamamladıktan sonra askerî yapıya dâhil edilmesi usulüdür. Sisteme alınanlara pençik oğlanı denilirdi.

Kara Kuvvetleri

Kapıkulu Askerleri

- ♦ **Ulufe** denilen maaşı alarak askerlik yaparlardı. Kapıkulu piyadeleri ve kapıkulu süvarileri olarak ikiye ayrılırdı. Kapıkulu piyadeleri yaya askerlerden oluşmaktaydı. Her padişah değişikliğinde de **cülus bahşisi**, sefere çıkıldığında da **sefer bahşişi** alırlardı.
- ♦ Kapıkulu Ordusuna **Devşirme Sistemi'yle** asker alınırdı.
- ♦ Devşirme Sistemi devletin asker ve idari görevli ihtiyacını karşılamak amacıyla uygulanan sistemdir. Ankara Savaşı'ndan sonra Pençik uygulamasının devam ettirilememesi sebebiyle bu uygulamaya geçilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Devşirme Sistemi, özellikle Rumeli'deki Hristiyan köy ve kasabalarında uygulanılırdı. Devşirme Kanunu'na göre görevli memurlarca 9 – 15 yaşları arasında çocuklar devşirilirdi. Kırk hanedan bir kişi alınırdı. Tek çocuklu ailelerin çocukları alınmazdı. Bir aileden sadece bir kişi devşirilirdi. Aile şeceresine dikkat edilerek alınan bu çocuklarla ilgili her türlü bilgi defterlere kaydedilirdi. Bu defterlere Eşkal Defterleri denilmiştir. İhtiyaç oranında devşirme yapılırdı. Orta boylular seçilir, vücut kusuru olanlar devşirilmezdi. Osmanlı padişahları bu şekilde hem yetenekli kişileri seçerek sadece kendilerine bağlı askerî ve bürokrat bir sınıf oluşturmayı amaçlamış hem de merkezî otoriteyi kuvvetlendirmek istemişlerdir. Devşirilen çocuklar Anadolu'da Türk ailelerin yanına gönderilerek Türk-İslam geleneklerine göre yetiştirilirdi. Daha sonra bir kısmı Enderuna gönderilerek devlet adamı ihtiyacı için kullanılır, diğer kısım da asker ihtiyacı için ayrılırdı.

Kapıkulu Piyadeleri

- **Acemi Oğlanlar Ocağı:** Yeniçeri Ocağına asker yetiştirmek amacıyla I. Murat zamanında kurulmuştur.
- Acemi ocaklarında hizmet görenlerin belli bir zaman sonunda veya kapıkulu ocaklarına alınmasına **Bedergâh** veya **kapıya çıkma** denirdi.
- **Yeniçeri Ocağı:** I. Murat tarafından kurulmuştur. Askerlik dışında bir işle uğraşmaları ve evlenmeleri yasaktı. Devletin merkezinde bulunurlardı. Yeniçeri Ocağının son dönemlerde bozulması sonucunda II. Mahmut tarafından 1826'da kaldırılmıştır (Vak'a-yi Hayriye). Yeniçeri Ocağındaki yaya bölükleri sınıfına orta bölükleri denirdi. Yeniçeri Ocağının en büyük komutanı Yeniçeri Ağasıydı.

Not

Yeniçeriler tarafından belirli zamanlarda ve belirli yerlerde (maaş dağıtımından önce, günlük et istihkakı verilirken veya muharebeye başlanacağı sırada) okunmak için tertib edilmiş duaya Gülbank denirdi.

- **Topçu Ocağı:** Top dökmek, top atmak, top mermilerini yapıp kullanmak ve top muhafaza etmekle görevlidir.
- **Top Arabacıları:** Büyük topların savaş alanına taşınmasını sağlarlar. Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulmuştur.
- **Humbaracılar:** Havan toplarını ve el bombalarını yapmak ve kullanmakla görevlidirler.
- **Lağımcılar:** Tünel kazmak, sur ve kulelerin altına patlayıcı yerleştirerek tahrip etmekle görevlidirler.
- **Cebeciler:** Silah yapımı ve muhafazasıyla görevlidirler.
- **Bostancılar:** Saray ve köşkleri koruyan askerî birliklerdir.

Kapıkulu Süvarileri

- ✓ **Sipahlar** ve **Silahtarlar:** Seferde padişahın çadırını korumakla görevlidirler.
- ✓ **Sağ-Sol Ulufeciler:** Seferde sancağı ve bayrağı korurlar.
- ✓ **Sağ-Sol Garipler:** Seferde savaş ganimetlerini ve hazineyi korurlar.

} **Altı Bölük Halkı**

Eyalet Askerleri

- **Tımarlı Sipahiler**
  - Temeli Tımar Sistemi'ne dayanan ve Türklerden oluşan atlı birliklerdir.
  - Tımar sahipleri devlet tarafından kendilerine tahsis edilen dirliklerin gelirleri karşılığında askerî görev üstlenmişlerdir.
  - Tımar sahipleri gelirleri oranında **cebelü** denilen atlı asker beslemişlerdir.
  - Savaş zamanında bağlı oldukları sancak beyi ile birlikte savaşa katılmak zorundadırlar.
  - Savaş olmadığı zamanlarda ise bölgenin tarım, bayındırlık ve güvenliğinden sorumludurlar.
  - Devletin asıl askerî gücünü oluştururlardı.
  - Devletten maaş almazlar, geçimlerini tarım gelirleri ile sağlarlardı.
- **Akıncılar:** Sınır boylarında görev yapan atlı askerî birliklerdir. Bunların görevi düşman ülkelerine akınlar düzenleyerek bilgi toplamak, askerî ve ekonomik kaynaklarına zarar vermek, orduya yol açmak ve pusu kurulmasını önlemekti.
- **Azaplar:** Bekârlardan oluşturulan bir kuvvettir. İlk hücumları karşılayan birliklerdir.
- **Farisan:** Sınır boylarındaki kaleleri korumakla görevli askerî birliklerdir.
- **Yaya ve Müsellemler:** Ordunun geçeceği yolları açmak, köprüleri tamir etmekle görevli askerler
- **Turnalar:** Ordu içi haberleşmeyi sağlamışlardır.
- **Deliler:** Öncü birliklerdir. Genellikle düşman ile ilk teması sağlarlardı. Sınır boylarını koruma görevini de üstlenmişlerdir.
- **Gönüllüler:** Sınırdaki şehir ve kasabaları koruyan askerlerdir.
- **Beşliler:** Her beş haneden bir kişi alınmasıyla oluşturulan birliklerdir. Sınırlardaki kalelerin korunmasında görevli askerlerdir.
- **Sakalar:** Su dağıtımından sorumludur.
- **Yörükler:** Göçebe Türkmenlerden oluşan birliklerdir. Siper kazma, kale tamiri, yol açma gibi görevleri vardır.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

Voynuklar: Rumeli'de Hristiyanlardan oluşturulan, Osmanlı seferdeyken devlet adamlarının ve ordunun atlarına bakan, barış zamanı ise has, ahır ve çayır hizmetlerinde bulunan askerlerdir.
Martoloslar: Hristiyan askerlerden oluşan, belirli bölgelerin, sarp geçitlerin ya da sınırların savunulması ile birlikte keşif, haber alma ve casusluk faaliyetlerinde bulunan askerlerdir.
Cerahorlar: Hristiyanlardan oluşturulan, ilk dönemlerde ordunun muhtelif araç gereçlerini taşıyan daha sonraki süreçte askerî inşaatlarda çalışan askerlerdir.
Beldarlar: Dağlık bölgelerdeki geçitleri koruyan askerlerdir.

Yardımcı Kuvvetler

Savaşlarda, Osmanlı Devleti'ne bağlı beylik ve devletlerden alınan kuvvetlerdir. (Kırım, Eflak, Arnavut, Boğdan)

Deniz Kuvvetleri (Donanma)

- İlk Osmanlı donanması Karesioğulları Beyliği'nden geçen küçük bir deniz kuvveti idi. Bununla birlikte Osmanlılar, ilk zamanlarda küçük de olsa Karamürsel, Edincik ve İzmit'te tersaneler kurmuştur.
- Osmanlı Devleti'nde ilk büyük tersane **Gelibolu'da Yıldırım Bayezit** Dönemi'nde kurulmuştur.
- Rusçuk, Basra, İstanbul, Sinop ve Süveyş'te de tersaneler kurulmuştur.
- Osmanlılar, ilk deniz savaşını Çelebi Mehmet zamanında Venedik ile yapmıştır.
- Fatih Dönemi'nde **Kırım'ın alınması** (1475) ile Karadeniz Türk gölü olmuş, Kanuni Dönemi'nde **Preveze Deniz Zaferi** (1538) ile Akdeniz Türk gölü hâline gelmiştir.
- Osmanlı, İnebahtı yenilgisiyle denizlerde gerilemeye başlamıştır.

Not

Tarihte dört kez Osmanlı donanması yakılmıştır.
İnebahtı (Haçlı ittifakı 1571, II. Selim Dönemi)
Çeşme (Rusya 1770, III. Mustafa Dönemi)
Navarin (İngiltere, Fransa ve Rusya 1827, II. Mahmut Dönemi)
Sinop (Rusya 1853, Abdülmecit Dönemi)

- XVIII. yy.da Deniz Mühendishanesi ve Mühendishane-i Bahri Hümayun açılmıştır.
- Sultan Abdülaziz Dönemi'nde Osmanlı donanması dünyanın üçüncü büyük filosu hâline getirilmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde donanma komutanına **kaptanıderya**, deniz askerine levent, tersaneden sorumlu kişiye **tersane emini** yelkenleri açan ve muhafaza eden kişilere gabya, yelkenli gemiler denize açılmadan önce belirli kazalardan geçici olarak alınan bahriye sınıfına **kalyoncu**, kürekçilere de **forsa** denilmiştir.
- Osmanlı donanmasındaki gemilere **karamürsel, kalite, çektiri, kadırga, mavna, patrona, baştarde, fırkateyn, kalyon ve kruvazör** gibi isimler verilirdi.

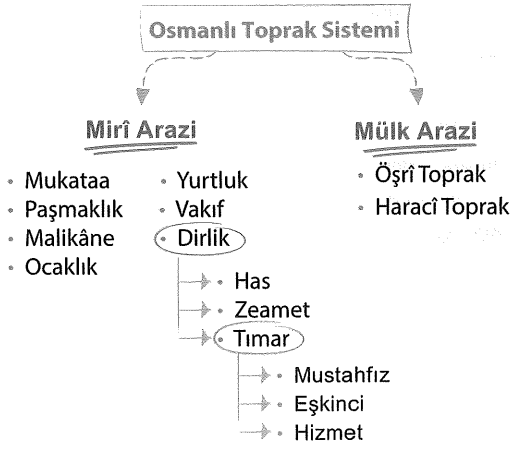
Osmanlı Dönemi Ünlü Türk Denizcileri

- ✓ Kemal Reis
- ✓ Burak Reis
- ✓ Barbaros Hayrettin Paşa
- ✓ Turgut Reis
- ✓ Murat Reis
- ✓ Uluç (Kılıç) Ali Reis
- ✓ Seydi Ali Reis; **Mirat-ül Memalik** ve **Muhit** adlı eserleri yazmıştır.
- ✓ Piri Reis, haritalarıyla ünlüdür. **Kitab-ı Bahriye** adlı eseri yazmıştır.

Toprak Sistemi

KAVRAM BİLGİSİ

Mevkuf: Vakfedilen mala verilen isim.
Metruk: Kullanım hakkı, bir veya birkaç köy ya da kasabaya ait olan yol, meydan, mera, panayır gibi yerler.
Mevat: Köy ve kasabaların uzağında, mülkiyeti kimseye ait olmayan, ekilip biçilmeyen, boş ve ıssız topraklar.
Arpalık: Osmanlı Devleti'nde askerî sınıfın önde gelenlerine verilen ilave ödenek ile emekli ya da işten çıkarılma, azledilme maaşı olarak bağlanan gelirlerine verilen isim.

Mirî Arazi (Devlet Arazisi)

Fetihlerden sonra doğrudan devlet idaresine alınan topraklardır. Bu topraklarda yaşayan halkın toprak üzerinde tasarruf hakları yoktur. Vergilerini devletin görevlendirdiği kişi ya da kurumlara verirlerdi. Bu topraklar **şunlardır:**

- **Mukataa (Havass-ı Hümayun):** Geliri doğrudan devlet hazinesine alınan arazilerdir. Aynı zamanda bu topraklarda "İltizam Sistemi" uygulanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- **Paşmaklık:** Geliri padişahın hanım ve kızlarına ayrılan topraklardır.
- **Malikâne:** Geliri üstün hizmetleri karşılığında bazı devlet adamlarına verilen topraklardır.
- **Ocaklık:** Gelirleri kale komutanlarına ve tersane giderlerine ayrılan topraklardır.
- **Yurtluk:** Gelirleri sınır boylarındaki görevlerine karşılık, akıncılara ve kale muhafızlarına verilen topraklardır.
- **Vakıf:** Devlet hazinesine ait olan ya da kişilerin mülk arazi gelirlerinin sosyal kurumların masrafları için ayırdığı topraklardır.
- **Dirlik:** Gelirleri hizmetlerinin karşılığı olarak devlet memurlarına ve askerlere verilen topraklardır. Uygulanan bu sisteme tımar sistemi adı verilir. Kendisine dirlik verilen kişi, arazi gelirlerinin bir kısmını maaş olarak alırken; belirli bir kısmıyla da orduya **cebelü** adı verilen atlı asker beslerdi. Tımar sahipleri yıllık gelirlerinin ilk 3 bin akçesini kendi geçimleri için ayırırlardı. Buna da "**Kılıç Hakkı**" denirdi. Dirlik sahibinin vergileri toplamak, bulunduğu bölgenin güvenliğini sağlamak ve bölgesinde üretimi artıracak tedbirler almak gibi görevleri vardı. Tımar Sistemi'nde topraklarını üç yıl üst üste ekmeyenlerin elinden toprakları alınırdı. Toprağın kullanım hakkı kurallara uygunsa babadan oğula geçebilirdi. Dirlikler gelirlerine göre Has, Zeamet, Tımar olarak üçe ayrılmıştır.
- **Has:** Yıllık geliri 100.000 akçeden fazla olan topraklardı. Padişah, Divan üyeleri, beylerbeyleri ve sancak beylerine verilirdi.
- **Zeamet:** Geliri 20.000 ile 100.000 akçe arasında olan topraklardır. İkinci derece devlet memurlarına verilirdi.
- **Tımar:** Geliri 20.000 akçeye kadar olan topraklardır. Sipahilere verilirdi. Tımar sahipleri her üç bin akçe için bir asker beslerlerdi.

Tımarlar üçe ayrılır:

- **Mustahfız Tımarı:** Geliri kaleleri korumakla görevli kişilere verilirdi.
- **Eşkinci Tımarı:** Geliri savaşta yararlılık gösterenlere verilirdi.
- **Hizmet Tımarı:** Geliri saray görevlilerine ve cami imamlarına verilirdi.

Tımar Sistemi'nin Faydaları

- Dirlik topraklarının vergi gelirleri ile, memur maaşı ödenir ve devlet adına asker yetiştirilir.
- Hazinenin yükü azalır.
- Bayındırlık faaliyetlerini arttırır.
- Feodal yapının oluşmasını engeller.
- Üretimde sürekliliği sağlar.
- Yerleşik hayatı özendirir.
- İdare, güvenlik, mali ve askerî alanlarda yönetim işlerini kolaylaştırır.

Mülk Arazileri

Mülk arazi yüksek devlet memurlarına verilen toprak parçasıdır. **Miras** olarak oğullarına kalabilir veya satılabilirdi. Bu topraklar öşrî ve haracî olmak üzere ikiye ayrılır.

1. Öşrî Toprak: Fethedilen bölgelerdeki Müslümanlara ait arazilerdir. Bu toprakların sahipleri arazi vergisi olarak çiftresmî, ürün vergisi olarak da öşür öderlerdi.

2. Haracî Toprak: Fethedilen bölgelerdeki Müslüman olmayan halka ait arazilerdir. Bu toprakların sahipleri arazi vergisi olarak **harac-ı muvazzafa**, ürün vergisi olarak **harac-ı mukasseme** öderlerdi.

İltizam Sistemi

- Yıllık nakdî gelir getiren kaynakların işletme hakkının belirli bir süre için ve açık artırma usulü ile kiralanması sistemidir. Vergi toplama hakkını elde eden kişilere mültezim denilmiştir.
- Osmanlı Devleti nakit para ihtiyacını karşılamak için bu sistemi uygulamıştır.
- İltizam Sistemi'nin sonuçları arasında,
  - ✓ Süreç içerisinde âyan gibi güçlerin ortaya çıkması,
  - ✓ Köylüler üzerinde baskı oluşması,
  - ✓ Tarımsal üretim üzerinde devlet kontrolünün azalması,
  - ✓ Taşrada asker ihtiyacının ortaya çıkması

yer alır.

Malikâne Sistemi

- Bir kişiye ömür boyu iltizam verilmesi usulüdür. Mukataaların peşin alınmasına **muaccele**, taksitler hâlinde ödenmesine **müeccele** denilmiştir. Mukataaya sahip olanların ölümü üzerine araziler yeniden ihaleye çıkardı.

Toprak Yönetiminde Yapılan Değişikler

- Tanzimat Fermanı ile başlayan özel mülkiyete geçiş sistemiyle önemli bir adım atılırken, II. Mahmut Dönemi'nde ve **Tımar Sistemi** kaldırılmıştır.
- Abdülmecit Dönemi'nde yayımlanan **Arazi Kanunnamesi** ile (1858) özel mülkiyet hakkı genişletilmiştir. Böylece toprakların çeşitliliği, miras yoluyla intikali ve mülkiyet sorunları çözümlenmeye çalışılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

Tahrir: Yazma, kayda geçme anlamına gelir. Osmanlı Devleti'nde idari, mali ve askerî konularda yapılan kayıtlara, sayımlara verilen isimdir. Tahrir kayıtlarından sorumlu olan Divanıhümayun üyesi "Nişancı"dır. Tahrir defterleri birkaç başlık altında incelenebilir. Şöyle ki;
İcmal Defterleri: Arazi tahrir defterlerinin bir çeşididir. Dirlik sahiplerinin isimleri ve gelir miktarlarının belirtildiği defterlerdir.
Mufassal Defterleri: Arazi tahrir defterlerinin bir çeşididir. Her köyün ve mezranın isimleri ile vergi mükellefi reayanın adları, o bölgede yetişen ürünler, bunlardan alınacak öşür miktarı ve diğer vergi ve resimlerin cinsleri ve miktarlarının yazılı olduğu defterlerdir.
Cizye Defterleri: Tahrir defterleri arasında yer alır. Cizye, gayrimüslimlerden askerlik karşılığı alınan vergiye verilen isimdir. Cizye mükellefi kişilerin kayıt altına alındığı defterlere de cizye defteri denir.
Avarız Defterleri: Tahrir defterleri arasında yer alır. Avarız, olağanüstü durumlarda toplanan vergiye verilen isimdir. Avarız vergi tabanının tespitinin ve dağıtımının yapıldığı defterlerdir.

Ekonomik Hayat

KAVRAM BİLGİSİ

Sikke-i Hasene: Altın para.
İmtiyazat-ı Mahsusa, Uhud-u Atika: İmtiyaz, ayrıcalık.
Tacir-i Mütemekkin: Osmanlıda tüccar.
Bezirgân: Büyük tüccar.
Çift: Her köylünün geçimini sağlayacak kadar toprağa sahip olmasına veya bir çift öküzle bir yılda işlenebilecek araziye verilen isim.
Reftiye: Tüccarlardan ihraç malları üzerinden alınan vergi.
Amediye: Tüccarlardan ithal mallar üzerinden alınan vergi.
Hirfet: Kunduracılık, duvarcılık, demircilik, marangozluk, dokumacılık ve bunun gibi küçük el sanatlarına verilen genel ad.
Gedik: Esnafa zanaatlarını uygulayabilmeleri için verilen bir tür izin.
Narh: Zaruri ihtiyaç maddelerinin azami satış fiyatlarını devletin belirlemesi usulü
Menzil Teşkilatı: Osmanlı topraklarından geçen yol ağının her biriminde, taşımacılığın en hızlı şekilde yapılmasını sağlayan teşkilat.
Derbentçiler: Ana yollar üzerindeki geçitlerin denetimini yapan ve güvenliğini sağlayan görevliler
Mekkâri Taifesi: Ticaret yolları üzerinde taşımacılığı meslek edinen kişilere verilen isim.
İhtisab: Türk-İslam devletlerinde esnaflardan alınan bir tür vergi.
Ehl-i Hibre: Osmanlı Devleti'nde malların kalite denetimini yapan bilirkişilere verilen isim.
Fiskalizm: Osmanlı ekonomisinde Klasik Dönem'de hazineye ait gelirleri mümkün olduğu kadar yüksek düzeye çıkarmayı, ulaştığı düzeyin altına inmesini engellemeyi amaçlayan ilkedir.
Gelenekçilik: Osmanlıda sosyal ve iktisadi ilişkilerde mevcut dengeleri korumayı ve var olan düzeni bozacak değişme eğilimlerini engellemeyi ifade eden ilkedir.
İaşecilik: Osmanlıda reayanın refahını sürekli kılmak için öncelikle piyasalarda istenilen kalitede uygun fiyata yeterli miktarda mal bulunması ilkesidir.
Merkantilizm: XVII. yüzyıl Avrupası'nda, bir ülkenin ne kadar çok madene ve paraya sahipse o kadar zengin sayılması anlamına gelen ekonomik modele verilen isimdir.

- Osmanlı ekonomisi, büyük ölçüde tarıma dayanıyordu. Sınırların genişlemesi sonucu Osmanlı iktisat anlayışında ticaret de önem kazanmaya başlamıştır.
- Osmanlıda tüm iktisadi faaliyetler halkın sıkıntıya düşmeden yaşamasını sağlamak içindi. Bu anlayışın sonucu olarak üretim faaliyetleri ihtiyaç duyulan oranda gerçekleştirilmiştir.

Ticaret ve Coğrafi Keşifler'in Osmanlıya Olumsuz Etkileri

- Osmanlı Devleti, Fatih Dönemi'nde İstanbul ve Kırım'ın alınmasıyla Karadeniz ticaretini (İpek Yolu), Yavuz Dönemi'nde ise Mısır'ın alınması ile Akdeniz ticaretini (Baharat Yolu) ele geçirmiştir.
- Ancak Avrupa'da yaşanan Coğrafi Keşifler'le İpek ve Baharat yollarının yön değiştirmesi sonucu Osmanlı ticaret yollarından kazanç elde edememeye başlamıştır.
- Ticareti yeniden canlandırabilmek amacıyla Avrupalı devletlere ticari imtiyazlar (kapitülasyonlar) verilmiştir. Bu kapitülasyonlar Osmanlıyı olumsuz etkilemiş ve Avrupalı devletler kapitülasyonları Osmanlıyı sömürmek için bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. 1838'de Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanan Balta Limanı Ticaret Sözleşmesi Osmanlı ekonomisini olumsuz etkileyen gelişmelerden bir diğeri olmuştur.

  Bu sözleşme ile;

  - ✓ Yerli üreticinin rekabet gücü azalmış,
  - ✓ Ucuz ve bol miktarda yabancı mal girişi olmuş,
  - Kapitülasyonlar 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile kaldırılmıştır.

Diğer Ekonomik Faaliyetleri

- **Hayvancılık:** Osmanlı'da hayvancılık daha çok Doğu Anadolu, Orta ve Batı Anadolu'da göçebeler tarafından yapılmıştır. Hayvan sayısı için halktan **ağnam** adıyla vergi alınmıştır. Bursa'da ipek, Ankara'da tiftik, Selanik'te çuha, Bulgaristan'da aba üretimi hayvancılığı önemli sanayi kollarından biri hâline getirmiştir.
- **Sanayi:** Selçuklulardaki **Ahi** Teşkilatı, Osmanlıda **lonca** olarak uygulanmıştır. Osmanlı Devleti'nde her esnaf bir loncaya üyedir. Her loncanın bir şeyhi bulunmaktadır.

t.me/yksyardimcinyedek

Loncaların görevleri şunlardır:

- Ürünlerin kalitesini kontrol etmek
- Fiyat belirlemek
- Esnafla hükûmet arasındaki ilişkileri düzenlemek
- Üyelerin zararlarını karşılamak, kredi vermek
- Halka mesleki ve ahlaki eğitim vermek

Sanayi Devrimi'nin Osmanlıya Olumsuz Etkileri:

➢ Sanayi Devrimi ile Avrupa'da insan ve hayvan gücüne dayalı üretimden makine gücüne dayalı üretime geçilmiştir. Seri üretimin başlaması ile Avrupa'nın ham madde ve pazar ihtiyacı artmıştır.

Osmanlıda ise

✓ Yerli esnafın rekabet gücü azalmıştır.
✓ Yerli mala olan talep düşmüştür.
✓ Loncalar dağılmıştır.
✓ Ham madde ihracatı ve mamul madde ithalatı artmıştır.
✓ Osmanlının jeopolitik önemi artmış, devlet sömürge amaçlı işgallere maruz kalmıştır.
✓ Para ve bankacılık faaliyetleri geliştirilmeye çalışılmıştır.

♦ **Bankacılık:** Osmanlı Devleti'nde bankacılık XIX. yüzyılda başlamıştır. O döneme kadar bu gereksinimi Galata bankerleri ve yabancı sermayedara karşılamıştır.

Osmanlı Bankaları

- **Bank-ı Dersaadet** (Tanzimat Dönemi 1847)
- **Bank-ı Osmanî - Osmanlı Bankası** (Tanzimat Dönemi 1856) daha sonra 1863'te **Bank-ı Osmanî-i Şahane** adını almıştır. (Bu bankanın para basma yetkisi vardı.)
- **Memleket Sandıkları** (1863) ve **İstanbul Emniyet Sandığı** (1868) (Tanzimat Dönemi)
- **Ziraat Bankası** (1888 II. Abdülhamit Dönemi)
- **Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası** (1917) Bu banka 1927'de İş Bankasına katılmıştır.

♦ **Para:** Osmanlıda ilk para Osman Bey Dönemi'nde **bakır** madeninden basılmıştır. Orhan Bey Dönemi'nde **gümüş** (akçe) para basılmıştır. Fatih zamanında ise ilk **altın** para basılmıştır. İlk **kâğıt** para Sultan Abdülmecit Dönemi'nde basılmıştır. Madenî paralara sikke, akçe, kuruş, sultaniye, pul, mecidiye gibi isimler verilirken kâğıt para **kaime-i nakdiye yi mutebere** olarak adlandırılmıştır.

♦ **Dış borçlanma:** Osmanlı Devleti'nde ekonomide yaşanan bozulmanın etkisi ile XVII. yüzyılda Tarhuncu Ahmet Paşa ilk denk bütçeyi oluşturmuştur. XVIII. yüzyılda ise I. Abdülhamit Döneminde "Esham usulü" denilen yöntemle iç borçlanmaya gidilmiştir. Osmanlı ilk dış borcunu Abdülmecit Dönemi'nde **Kırım Savaşı** (1853-1856 Osmanlı-Rus Savaşı) sırasında 1854'te İngiltere'den almıştır. Osmanlı, borçlarını ödemekte zorluk çekince 1881 yılında **Muharrem Kararnamesi**'ni yayımlamış ve **Düyun-u Umumiye** (Genel Borçlar İdaresi) kurulmuştur. Alacaklı devletler Osmanlı borçlarına karşılık tuz, tütün, ipek, pul (damga), içki ve balık avcılığından alınan vergileri kendileri toplamıştır.

Yorum

Bu durum ekonomik bağımsızlığı ve egemenlik haklarını zedeleyici bir yapıyı da beraberinde getirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Başlıca Gelir Kaynakları

Osmanlıda Vergi Türleri	
· Öşür	· Arus
· Haraç	· Kaçgun
· Cizye	· Tapu
· İhtisab	· Badıhevâ
· Çiftbozan	· Avarız
· Ağnam	· Derbent
· Ağıl	· İane-i Cihadiye
· İspenç	· İmdadiye-i Hazariye
· Bennak	· İmdadiye-i Seferiye
· Mücerred	· Nüzul Bedeli
· Niyabet (Cerime)	· Sürsat Bedeli

◎ **Öşür:** Müslüman olanlardan yaptıkları üretimin karşılığında 1/10 oranında alınan vergidir.

◎ **Haraç:** Müslüman olmayanlardan yaptıkları üretim karşılığında alınan vergidir. **Mukassem** ve **muvazzaf** olmak üzere ikiye ayrılır.

◎ **Cizye:** Gayrimüslimlerin, askerlik yapmaması ve devletin güvencesi altında yaşaması karşılığında ödediği vergidir. Cizye vergisi, din adamlarından, askerlik yapacak niteliklere sahip olmayanlardan alınmamıştır. Bu vergi Islahat Fermanı'yla beraber kaldırılmıştır. **Âlâ, evsat** ve **edna** olmak üzere üçe ayrılır.

◎ **İhtisab:** Belediye varidatı olarak damga, tartı, ölçü, panayır ve pazar resmi adı altında alınan vergi ile hile yapan esnaftan ceza olarak alınan vergidir.

◎ **Çiftbozan:** Çiftini sebepsiz yere boş bırakarak devleti zarara uğratan köylülerden alınan vergidir.

◎ **Ağnam:** Koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvan besiciliği yapan kişilerden alınan vergidir.

t.me/yksyardimcinyedek

- **Ağıl:** Köylünün, sipahinin arazisine yaptığı ağıl için ödediği vergidir.
- **İspenç:** Müslüman olmayan köylülerin devletin toprağını kullanmanın karşılığında ödediği vergidir.
- **Bennak:** Evli olup yarım çift toprak eken Müslüman erkeklerden alınan vergidir.
- **Mücerred:** Bekâr fakat başkasına muhtaç olmadan kendi geçimini temin edebilen Müslüman erkeklerden alınan vergidir.
- **Niyabet (Cerime):** Dirlik topraklarında suç işleyenlerden alınan vergidir.
- **Arus:** Serbest tımarlarda sipahinin nikâhlanan genç kız veya dul kadınlardan aldığı vergidir.
- **Kaçgun:** Kaybolan hayvanın devletçe bulunması hâlinde köylüden alınan vergidir.
- **Tapu:** Kişinin, devlete ait araziye inşa ettiği yapı için ödediği vergidir.
- **Badıhevâ:** Bir kişinin mal varlığına zarar veren kişiden alınan vergidir.
- **Avarız:** Olağanüstü dönemlerde hazinenin para açığını kapatmak amacıyla alınan vergidir.
- **Derbent:** Tüccarların geçit, yol ve tünellerin korunması, han ve köprülerin yaptırılması karşılığında devlete ödediği vergidir.
- **İane-i Cihadiye:** Savaş dönemlerinde mali ihtiyaçları karşılamak amacıyla aile reislerinden alınan vergidir.
- **İmdadiye-i Hazariye:** Barış zamanlarında askerî personel giderlerini karşılamak için hane reislerinden alınan vergidir.
- **İmdadiye-i Seferiye:** Hane reislerinden savaş harcamalarını karşılamak için tahsil edilen vergidir.
- **Nüzül Bedeli:** Osmanlı ordusunun geçeceği yerlerdeki ahaliden alınan nakde (para) dayalı vergidir.
- **Sürsat Bedeli:** Osmanlı ordusunun geçeceği yerlerdeki halktan yiyecek ve çeşitli ihtiyaç maddeleri üzerinden alınan vergidir.

Not

"İki başlı" vergilendirme sistemi olan, yani bir kısmının şahsa bir kısmının devlete ait olduğu vergilendirmeye Malikâne Divanî denir.

Bunların dışında Osmanlının diğer gelir kaynakları şunlardır:

- ✓ Gümrük vergileri
- ✓ Maden, orman ve tuzla gelirleri
- ✓ Savaş ganimetlerinin beşte biri
- ✓ Bağlı beyliklerin gönderdikleri vergiler
- ✓ Savaş tazminatları

Osmanlı Ekonomisini Etkileyen Gelişmeler

Osmanlının İpek ve Baharat yollarının kontrolünü ele geçirmesi

↓

Coğrafi Keşifler ve Akdeniz ticaretinin önemini kaybetmesi

↓

1535'te Fransa'ya kapitülasyonların verilmesi

↓

Kapitülasyonların daimî olması (1740) ve Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin yaşanması

↓

1838 Balta Limanı Antlaşması ile Osmanlı topraklarının İngiltere'nin açık pazarı durumuna gelmesi

↓

1854'te Kırım Savaşı sırasında ilk kez dış borçlanma olması

↓

1875'te Osmanlı maliyesinin iflası (Ramazan Kararnamesi)

↓

Osmanlıda üretimin çöküşü

↓

1881'de Muharrem Kararnamesi'nin yayımlanması, alacaklı devletler tarafından Düyun-u Umumiye İdaresinin kurulması ve Osmanlı gelirlerine el konması

Sosyal Hayat

KAVRAM BİLGİSİ

Yatay Hareketlilik: Bir toplumun ülke toprakları üzerinde köyden şehire veya bir bölgeden başka bir bölgeye gidip gelmesi veya oraya göç ederek yerleşmesine verilen isimdir.
Dikey Hareketlilik: Bir toplulukta sınıflar arası geçişleri ifade eder. Osmanlı Dönemi dâhil Türk toplumunda hiçbir zaman doğuştan gelen ve birbirine geçişi kabul etmeyen bir sınıf sistemi görülmemiştir. Mesela, askeriye mensupları, emekli olduğunda veya görevden alındığında yönetilenler sınıfına (reaya) geçmiş olurdu. Padişahın beratıyla reayadan bir kişi de askerî sınıfa geçebilirdi.
Reaya: Osmanlı Devleti'nde yönetilen kesime verilen isim.
Tebaa: Bir devletin hükmü altında bulunan halk.
Millet Sistemi: Osmanlı Devleti'nde, toplumun din usulüne göre ayrılmasıdır.
Gaziyan-ı Rum: Anadolu'ya gaza yapmak için gelen Türkmen topluluklarına verilen isimdir.
Bacıyan-ı Rum: Türkmen hanımlarının kendi aralarında örgütlenerek kurmuş oldukları kadın teşkilatına verilen isimdir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Osmanlı Devleti'nde toplum, yönetenler (askeriye) ve yönetilenler (reaya) olarak ikiye ayrılmıştı.
- Yönetilenler saray halkı, Seyfiye, İlmiye ve Kalemiye olarak gruplandırılmıştır.
- Yönetilenler ise yerleşim durumuna göre şehirliler, köylüler ve göçebeler olarak üç gruba ayrılmıştır.
- Osmanlı Devleti göçebeleri yerleşik hayata geçirmek istemiştir. Bu uygulamayla düzenli vergi toplanmasını, tarım alanlarının genişletilmesini, göçebelerle yerleşik halk arasındaki çatışmaları durdurmayı amaçlamıştır.
- Osmanlılarda, toplumu oluşturan kesimlerin belirlenmesinde **Millet Sistemi** de uygulanmıştır. Millet Sistemi'nde temel ölçüt dinî inançtır, ırk prensibi ön planda tutulmamıştır.
- Osmanlı Devleti'nde savaşçılar, din adamları, esnaflar ve tüccarlar ile çiftçilerden oluşan sosyal sınıfa erkân-ı erbaa denilmiştir.
- Osmanlı Devleti hâkimiyeti altındaki gayrimüslimlere hoşgörü ile yaklaşmış, onları dinlerinde serbest bırakmıştır. Bu siyaseti sayesinde devlet bütünlüğünü uzun yıllar sürdürmüştür.
- Osmanlı Devleti'nin hâkim milleti olarak Müslüman nüfus kabul edilmiş ve kendilerine "Millet-i Hâkime" denilmiştir. Müslüman olmayanlar ise "Millet-i Mahkume" olarak tanımlanmıştır.

Osmanlı Toplumu

Yönetenler (Askeriye)	Yönetilen (Reaya)
Saray Halkı Padişah, Hanedan **Seyfiye** Askerî bürokrasi bu sınıfa mensuptu. Veziriazam, Kaptanıderya, Sancak Beyleri, Beylerbeyi, Deniz Askerleri, Vezirler, Kapıkulu Askerleri **İlmiye** Din, eğitim, hukuk bürokrasisi bu sınıfa mensuptu. Şeyhülislam, Kazasker, Kadı, Müderris, İmam, Müezzin, Nakibüleşraf, Kassam **Kalemiye** Bürokrasi ve mali işlerle bu sınıf ilgilenirdi. Defterdar, Reisülküttap, Nişancı, Muhtesip, Kapan Emini, Gümrük Emini, Bac Emini ve Defter Emini	**Müslümanlar (Millet-i Hâkime)** Türkler, Araplar, Boşnaklar, Arnavutlar, Acemler **Müslüman Olmayanlar (Millet-i Mahkume) (Zımmi, Azınlıklar)** Museviler, Sırplar, Ermeniler, Süryaniler, Rumlar, Bulgarlar, Eflak ve Boğdanlılar, Karadağlılar, Nasturiler, Keldaniler, Maruniler, Levantenler, Malisörler

Hukuk

- Osmanlı hukuk sistemi, Türkiye Selçuklu hukuk sisteminden örnek alınmıştır. Osmanlı Devleti'nin hukuk sisteminin oluşmasında şeri hukuk kuralları, eski Türk gelenekleri ve fethedilen bölgelerde daha önceki uygulamalar da etkin olmuştur. Osmanlı hukuku **şeri** ve **örfi** hukuk ve azınlık hukuku olarak ayrılmıştır.

- **Şeri Hukuk**
  - ✓ Şerî hukukun esası Kur'an-ı Kerim ve hadis hükümlerinden oluşmuş, evlenme, boşanma, miras, nafaka gibi konular şeri hükümlere göre görüşülmüştür.
  - ✓ Müslümanlara uygulanmış, bütün davalarına şeri mahkemelerde bakılmıştır.
- **Örfi Hukuk:** Türk gelenek ve göreneklerinden oluşan kurallardı. Şeri hukuka ters düşmezdi. Padişahın koyduğu kanunlar, fermanlar örfi hukuk içerisinde yer alırdı. Osmanlıda ilk Kanunname Fatih'in Kanunnamesi, Kanunname-i Âl-i Osman'dır.
  - ✓ Osmanlı Devleti'nde şeri ve örfi davalara kadı bakardı.

Kadı'nın Görevleri

- Bulunduğu yerin asayişini sağlamak
- Vakıfları denetlemek, noterlik yapmak
- Vergilerin toplanarak hazineye aktarılmasını sağlamak
- Belediye işlerini yürütmek
- Miras, ticaret ve nikâh işlemlerini karara bağlamak

Kadı dışında;

- **Kazasker:** Adalet işlerinin Divandaki temsilcisiydi.
- **Şeyhülislam:** Devlet işlerinin dinen uygunluğu konusunda fetva(ifta) verirdi.
- Osmanlı mahkemelerinde verilen kararlar Şeriye Sicilleri denilen defterlere yazılmıştır.
- Osmanlıda "kassam" olarak görevlendirilmiş ilmiye mensubu tarafından, ölen bir kişinin geride bıraktığı mal varlığını belirleyerek mirasçıları arasında taksim etmek amacıyla düzenlenen defterlere **tereke** denilmiştir.
- Zembili Ali Cemali Efendi, İbn-i Kemal, Ebussuud Efendi ve Ahmet Cevdet Paşa Osmanlıda önemli hukukçular arasındadır.
- Hukuk alanında XIX. yüzyılda önemli değişiklikler yapılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- II. Mahmut müsadere usulünü kaldırmıştır. Ayrıca **Nezaret-i Deavi, Adalet Bakanlığına** dönüştürülmüştür.
- Tanzimat Fermanı'yla herkes kanun önünde eşit sayılmış ve kimsenin yargılanmadan idam edilemeyeceği kabul edilmiştir.
- Padişah Tanzimat Fermanı'yla kanun üstünlüğünü kabul etmiştir.
- 1854'te hukukçu ihtiyacını karşılamak için **Muallimhâne-i Nüvvâb** kurulmuştur.
- Abdülaziz Dönemi'nde **Divan-ı Ahkâm-ı Adliye** (Yargıtay), **Şûray-ı Devlet** (Danıştay) kurulmuştur.
- İlk Osmanlı medeni kanunu olan **Mecelle-i Ahkam-ı Adliye** Ahmet Cevdet Paşa başkanlığındaki bir komisyon tarafından Tanzimat Dönemi'nde hazırlanmıştır. **İslam hukuku** esas alınmıştır. Gayrimüslimlere hitap etmeyen Mecelle 1926'ya kadar yürürlükte kalmıştır.
- 1874'te Galatasaray Sultanisinde bir hukuk mektebi açılmıştır.
- Türk tarihinin ilk anayasası olan Kanunuesasi 1876'da kabul edilmiştir.
- 1878 yılında **Mekteb-i Hukuk-u Şahane** açılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler

Tanzimat Öncesi

Şeri Mahkemeler

Müslümanlar arasındaki bütün davalara, gayrimüslimlerin sadece kamu hukuku alanındaki anlaşmazlıklarına, Osmanlı tebaası ile yabancı devletlerin tebaası arasındaki davalara bakardı.

Cemaat Mahkemeleri

Gayrimüslimlerin davalarına cemaat mahkemelerinde kendi dinlerinin hukuk kurallarına göre bakılırdı. Bu mahkemelerin yönetimi o dinin cemaat teşkilatı tarafından yürütülürdü.

Konsolosluk Mahkemeleri

Kapitülasyonlardan yararlanan yabancı devletlerin, kendi vatandaşları arasında çıkan anlaşmazlıkları çözmekle görevliydi. Konsolosluk mahkemeleri Kanuni'nin Fransa'ya verdiği ticari imtiyazlarla birlikte kurulmuştu.

Tanzimat Sonrası

Şeri Mahkemeler

Müsümanların evlenme, boşanma ve miras hukuku ile ilgili davalara bakacak şekilde yetkileri daraltılmıştır.

Cemaat Mahkemeleri

Tazminat Fermanı öncesindeki hak ve yetkilerini devam ettirmiştir.

Konsolosluk Mahkemeleri

Tanzimat Fermanı öncesindeki hak ve yetkilerini devam ettirmiştir.

Nizamiye Mahkemeleri

1869'da Müslümanların ve gayrimüslimlerin davalarına bakmak için kurulmuştur. Başkanı kadı olup üyeleri Müslüman ve gayrimüslimlerden meydana gelmiştir. Hukuk ve cinayet davalarıyla ticaret mahkemelerinin yetkileri dışında kalan davalara bakardı.

Ticaret Mahkemeleri

Osmanlılar ile yabancı ülkelerin vatandaşları arasındaki ticari anlaşmazlıkları çözmekle görevlidir. 1847'de yabancı üyelerin de katılmasıyla Karma Ticaret Mahkemesi adını almıştır.

Notlar

√ Tanzimat Dönemi'nde birçok mahkeme faaliyet göstermiştir. Bu durum beraberinde hukukta çok başlılığı getirmiştir. 1926'da kabul edilen Türk Medeni Kanunu'yla hukukta birlik sağlanmıştır.

√ 1863'ten itibaren yeni çıkan kanunları yayımlamak için Düstur adı verilen kanun mecmuası yayımlanmıştır.

√ 1873'te padişah iradesiyle "Ceride-i Mahâkim" adıyla yeni bir gazete çıkartılmaya başlanmıştır. Gazetenin amacı mahkemelere ait kanunları ve yargı kararlarını yayımlamaktı. 1928'e kadar çıkarılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Eğitim

KAVRAM BİLGİSİ

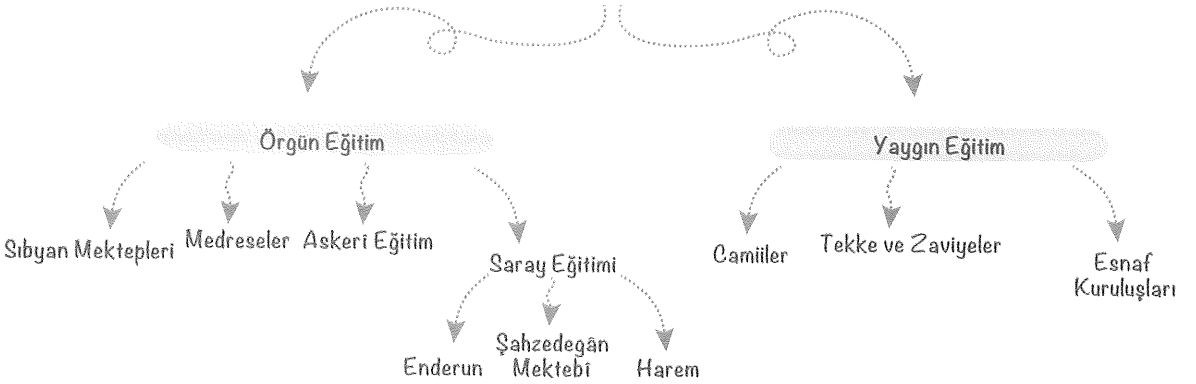
Sıbyan Mektebi: Osmanlıda ilkokul.
İptidai: Tanzimat Dönemi'nde modern anlamda ilkokullara verilen isim.
Rüştiye: Ortaokul.
İdadi (Sultani): Lise.
Müderris: Osmanlı Devleti'nde medrese hocalarına verilen isim.
Danişmend, Talebe, Suhte(Softa): Medrese öğrencilerine verilen isim.
Mülâzemet: Maaşsız görev bekleme süresine veya eskiden stajer yerine kullanılan ifadeye verilen isim.
Muid: Müderris yardımcılarına verilen isim.
Amin Alayı: Çocukların okula başlama törenine verilen isim.

KAVRAM BİLGİSİ

Şehzadegân Mektebi: Şehzadelerin devlet yönetimi konusunda bilgi sahibi olmaları için saray içinde açılan okul.
Şakird: Lonca Teşkilatında çırağa verilen isim.
Fütüvvetname: Ahilerin kendi aralarındaki düzeni sağlayan yasalara verilen isim.
Lonca Kethüdası: Devlet ile esnaf arasındaki ilişkileri düzenleyen kişidir.
Encümen-i Dâniş: Eğitim ve öğretimin geliştirilmesi ve bilim politikasının belirlenmesi için oluşturulan komisyon.
Saint Benoit (Sen Benuva): Osmanlıda 1583'te Cizvit rahipleri tarafından açılan ilk Fransız okulu. Ayrıca ilk yabancı okul özelliği gösterir.

OSMANLIDA EĞİTİM

Osmanlı Devleti'nde eğitim sistemi, esnaf, köy ve mahalle halkının eğitildiği yaygın eğitim kurumları ile belirli kurallarla ve sistematik bir şekilde yapılan ilk, orta, yüksek okul ve askeri eğitimlerin yapıldığı kurumların bulunduğu örgün eğitim olarak ayrılmıştır.

Örgün Öğretim Kurumları

Sıbyan Mektebi

- Osmanlı Devleti'nde ilkokullara sıbyan mektebi denirdi. 4-6 yaş arasındaki kız ve erkek çocukları bu okullara verilirdi. İhtiyaçları vakıflar tarafından karşılanan bu okullar ücretsizdi.
- II. Mahmut Dönemi'nde İstanbul'da kız ve erkek çocuklar için ilköğretim zorunlu hâle getirilmiştir.
- 1847'de Sıbyan Mektepleri Talimnamesi yayımlanmıştır. Buna göre eğitim - öğretim süresi dört yıl olarak belirlenmiştir.
- 1857'de **Maarif-i Umumiye Nezareti** (Genel Eğitim Bakanlığı) kurulmuştur.
- 1869'da yayımlanan **Maarif-i Umumiye Nizamnamesi** ile her köy ve mahallede sıbyan mektebi kurulması kararlaştırılmıştır. Ayrıca eğitim aşamalarını da belirleyen bu nizamname sıbyan mektebi, rüştiye, idadi, sultani, darülfünunun açılmasını hükme bağlamıştı.

Not

1870'te Osmanlıda ilk üniversite olan Darülfünun açılmıştır. Darülfününda matematik, fen bilimleri, edebiyat, hukuk ve felsefe dersleri okutulmuştur.

Medrese Eğitimi

- Osmanlıda eğitim-öğretimin temelini medreseler oluşturmuştur.
- Osmanlıda ilk medrese Orhan Bey zamanında İznik'te açılmıştır. Açılan ilk medrese ile ilgili akademik yayınlarda iki isim geçmektedir. Bunlardan ilki **İznik Orhaniyesi**, ikincisi ise **İznik Süleyman Paşa** Medresesidir. İlk müderris **Davud-ı Kayserî**'dir.
- Medreseler hariç (ilk kademe), dahil (ikinci kademe) ve sahn (yüksek derece) olmak üzere bölümlere ayrılmıştır.
- Medreselerden mezun olan kişiler **icazet** adı verilen diploma alırdı.
- Fatih zamanında açılan **Sahn-ı Seman (Semaniye) Medreseleri** ile Kanuni zamanında açılan **Süleymaniye Medreseleri** dönemlerinin en önemli eğitim kurumlarıydı. Medreselerde aklî ve naklî bilimler birlikte okutulmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Medrese Türleri

Genel Medreseler

Yirmili Medreseler (Haşiye-i Tecrit)
Otuzlu (Miftah) Medreseler
Kırklı Medreseler (Haşiye- Telvih)
Ellili Medreseler (Dâhil-Hariç)
Altmışlı Medreseler
Sahn-ı Seman Medreseleri

İhtisas Medreseleri

Darülkurra: Kur'an eğitimi İhtisas Medresesi veren medrese türü
Darülhadis: Hadis eğitimi veren medrese türü
Darülhendese: Matematik ve astronomi eğitimi veren medrese türü
Darüttıp: Tıp eğitimi veren medrese türü

Medreselerde akademik kariyer basamakları şöyledir:

Softa (suhte) → danişment → muid → mülazım → miderris

Osmanlı Medreselerinin Bozulma Nedenleri

- Medreselerde pozitif bilimlere yeterince önem verilmemesi
- Rüşvet ve iltimasın yaygınlaşması
- İlmiye mensuplarının hak etmediği hâlde terfi ettirilmesi

Askerî Eğitim

- Osmanlı Devleti'nde Kapıkulu Ocağına Devşirme Sistemi'yle alınan kişiler, Acemi Oğlanlar Ocağında eğitildikten sonra Yeniçeri Ocağına alınmıştır.
- Tımar sahiplerinin besledikleri askerler olan Tımarlı sipahiler ise cebulü adı verilen atlı askerler yetiştirmişlerdir.
- Deniz kuvvetlerinde ise **levent** adı verilen deniz askerleri, tersane ve gemilerde eğitim almışlardır.

Saray Eğitimi

- Osmanlıda saray eğitimi **Enderun Mektebi, Şehzadegân Mektebi** ve **Harem** olmak üzere üçe ayrılıyordu. Enderun mektebinin açılması ile ilgili bazı akademik yayınlarda I. Murat ifadesi de geçmektedir. Ancak burda şuna dikkat edilmelidir; Enderun mektebine tam olarak işlerlik kazandıran padişah II. Mehmet'tir.
- Bu mektebe **Devşirme Sistemi'yle** öğrenci alınırdı. Zamanla Türkler de bu okula alınmıştır. Birçok sadrazam, yüksek devlet görevlisi, komutan, hattat, müzisyen, şair, nakkaş ve ressam bu okulda yetişmiştir. **Şehzadegân Mektebinde** şehzadelerin ilk eğitimi verilirdi. **Haremde** ise padişahın eşlerinin, kızlarının ve cariyelerin eğitimi kalfalar denetiminde verilirdi.

Yaygın Eğitim Kurumları

- Osmanlı Devleti'nde yaygın eğitim kurumları camiiler, tekkeler, zaviyeler ve esnaf kuruluşlarıdır.
- Camiler hem ibadet yeri hem de ilkokul niteliğinde eğitimlerin verildiği okullardı. Okuma - yazma, dört işlem ve fıkıh, hadis gibi dinî bilimler gösterilirdi.
- Tekkeler ve zaviyelerde dinî bilgiler öğretilir, şiirler, ilahiler söylenirdi.
- Mesleki eğitim veren kuruluşlar ise Lonca Teşkilatıydı, usta - çırak ilişkisi ile yeni esnaf ve zanaatkârlar yetiştirilirdi.

Osmanlıda Batı Tarzında Açılan Okular

- Hendesehane
- Deniz Mühendishanesi
- Mühendishane-i Berrî-i Hümayun
- Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun
- Mızıka-i Hümayun
- Mekteb-i Ulumu Edebiye
- Mekteb-i Maarif-i Adliye
- Mekteb-i Harbiye, Mekteb-i Tıbbiye-yi Askeriye
- Askerî Baytar Mektebi
- Kuleli ve Işıklar Askerî Liseleri
- Erkan-ı Harbiye Mektebi
- Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu)
- Darülmaarif
- Mekteb-i Mülkiye
- Islahhane - Sanat Mektebi
- Kız Rüştiyesi
- Lisan Mektebi
- Eczacılık Mektebi
- Galatasaray Sultanisi
- Sanayi Mektebi
- Darülfünun
- Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu)
- Kaptan Mektebi
- Orman Mektebi
- Darüşşafaka (Kimsesiz çocuklar için)
- Telgrafçılık Mektebi
- Ticaret Mektebi
- Sanayi-i Nefise Mektebi
- Mülkiye Mühendis Mektebi
- Halkalı Ziraat Mektebi
- Baytar Mektebi
- Jandarma Mektebi
- II. Meşrutiyet Dönemi'nde kızlar için yüksek okullar açılmıştır.

Dil ve Edebiyat

Dil

- Osmanlı Devleti'nde resmî yazışma dili **Türkçe**dir. Bilim dili olarak **Arapça**, edebiyat dili olarak **Farsça** kullanılmıştır. Bu üç dilin bir arada kullanılması Arapça ve Farsçadan Türkçeye birçok kelime ve kuralların girmesine neden olmuştur. Türkçenin bu yeni biçimine **Osmanlıca** denilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Not

Osmanlı Devleti Arap alfabesini kullanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti 1928'den itibaren Latin alfabesini kullanmaya başlamıştır.

- Türkçenin sadeleştirilmesi yolunda Abdülmecit Dönemi'nde (1839 - 1861) çalışmalar yapılmıştır.
- 1851'de Cevdet Paşa'nın çabalarıyla **Encümen-i Dâniş** kurulmuş, Türkçenin sadeleşmesi ve Türk dilinin geliştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca Encümen-i Dâniş, fen dersleri ile ilgili çevirilerin yapılmasına ve ders kitaplarının seçimine karar veren kurum özelliği taşımıştır.

Edebiyat

Divan Edebiyatı

Arap ve Fars edebiyatının etkisiyle gelişen divan edebiyatında, gazel, mesnevi ve kaside nazım şekillerinde pek çok şiir yazılmıştır. Bu şiirlerde aşk, güzellik dinî ve tasavvufi konular ele alınmıştır.

XIII. yüzyıl: Mevlâna, Sultan Veled, Ahmet Fakih, Hoca Dehhanî

XIV. yüzyıl: Ahmedî, Şeyhoğlu Mustafa, Kadı Burhanettin, Nesimî

XV. yüzyıl: Bursalı Ahmet Paşa, Şeyhî, Ahmet-i Daî, Süleyman Çelebi ("*Mevlid*" adlı eseri vardır. Mesnevi tarzında yazılmıştır.)

XVI. yüzyıl: Bakî, Fuzulî, Nev'î, Taşlıcalı Yahya, Zati ve Bağdatlı Ruhî

XVII. yüzyıl: Nef'î (***Siham-ı Kaza*** adlı eseri vardır.), Nabî (***Hayrabad*** ve ***Tuhfetü'l Harameyn*** adlı eseri vardır.)

XVIII. yüzyıl: Nedim, Şeyh Galip (***Hüsn-ü Aşk*** adlı eseri vardır.)

Halk Edebiyatı

Halk edebiyatının temeli ozan ya da âşık adını alan şairler tarafından atılmıştır.

Halk Edebiyatının Ünlü Şairleri: Kul Mehmet, Karacaoğlan, Kul Mustafa, Âşık Ömer, Pir Sultan Abdal, Gevherî, Köroğlu, Bayburtlu Zihni, Erzurumlu Emrah, Dertli ve Dadaloğlu'dur.

Tekke (Tasavvuf) Edebiyatı

Dinî konulara ağırlık verilen tekke edebiyatı Osmanlılarda XIV. yüzyılda **Eflâkî Dede** ile başlamıştır. Diğer temsilcileri Hacı Bayram Veli, Eşrefoğlu Rumî, Kaygusuz Abdal, Pir Sultan Abdal, İbrahim Gülşenî, Ümmî Sinan, Aziz Mahmut Hüdaî, Kul Mustafa ve **Erzurumlu İbrahim Hakkı**'dır. ("**Marifetname**" adlı eseri vardır. İlimler Ansiklopedisi niteliği taşır.)

Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı: **Tanzimat**, **Servet-i Fünun**, **Fecr-i Âti** ve **Millî Edebiyat** olmak üzere dörde ayrılır.

Tanzimat Dönemi

- 1839 - 1876 yılları arasını kapsar.
- Bu dönemde özellikle Fransız edebiyatından etkilenilmiştir.
- Şinasi, Şemsettin Sami, Namık Kemal, Sami Paşazâde Sezai, Recaizâde Mahmut Ekrem, Nabizâde Nazım dönemin önemli isimleridir.

Servet-i Fünun Dönemi

- Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin, Süleyman Nazif, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit dönemin önemli isimleridir.

Fecr-i Âti Dönemi

- Ahmet Haşim, Refik Halit, Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Neyzen Tevfik dönemin önemli isimleridir.

Millî Edebiyat Dönemi

- 1911-1923 yılları arasında kalan dönemdir.
- Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura, Ömer Seyfettin, Ali Canip, Ahmet Ağaoğlu, Yahya Kemal, Mehmet Akif Ersoy dönemin önemli isimleridir.

Bilim Dünyası ve Fikir Hayatı

Osmanlı Devleti'nde XIV. yüzyılda İznik'te ilk medresenin açılması ile bilimsel çalışmalar başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nde bilim aklî ve naklî bilimler olarak ikiye ayrılmıştır.

Akli bilimler; Matematik, tıp, astronomi, kimya, coğrafya gibi bilimlerdir.

Naklî bilimler ise; Hadis, fıkıh, kelam, kıyas, tefsir ve icma şeklinde özetlenebilir.

Hadis	*Hz. Muhammed'in sözlerini araştıran bilim dalı*
Fıkıh	*İslam hukukunu inceler.*
Kelam	*Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberlik kurumunu, akılcı ve bilimsel yollarla inceleyen bilim dalı*
Kıyas	*Şer-i meselelerin birbirine benzeyen yönlerini ortaya koyarak hüküm veren bilimdir.*
Tefsir	*Kuran'ın açıklanması ve yorumlanması ile ilgilidir.*
İcma	*İslam bilginlerinin bir konuda fikir birliği etmelerine verilen isimdir.*

t.me/yksyardimcinyedek

OSMANLI DÖNEMİ'NDE BİLİM İNSANLARI

Emir Sultan	✓ Yıldırım Bayezit'in damadıdır. ✓ Bursalı meşhur sufidir.	**Akşemsettin**	✓ Fatih'in hocalarındandır. ✓ Din, tasavvuf ve tıp alanlarında çalışmalar yapmıştır.	**Ahi Ahmet Çelebi**	✓ Tıp bilimi ile uğraşmıştır. ✓ Böbrek taşlarının tedavisi ile ilgili çalışmalar yapmıştır.
İdris-i Bitlisî	✓ Doğu Anadolu'nun Osmanlı yönetimine girmesinde hizmetleri bulunmuştur. ✓ Heşt Behişt adlı eseriyle meşhurdur.	**Sinan Paşa**	✓ Fatih zamanında yaşamışlardır. ✓ Dönemin ünlü matematikçilerindendir. ✓ Tazarruname ve Nasihatname önemli eserleridir.	**Kadızade-i Rumi**	✓ Matematik ve astronomi alanlarında çalışmalar yapmıştır. ✓ Uluğ Bey Rasathanesinde müdürlük; onun kurduğu medresede müderrislik yapmıştır. ✓ Muhtasar-ı Fil Hisap eseri önemlidir.
Ali Kuşçu	✓ Fatih Dönemi'nde Ayasofya Medresesinde müderrislik yapmıştır. ✓ Sahn-ı Seman medreselerinin kuruluşunda etkilidir. ✓ Matematik ve a stronomi alanlarında çalışmış, Risaletü'n Fethiye en önemli eseridir.	**Piri Reis**	✓ XVI. yüzyılın önemli coğrafyacılarındandır. ✓ Kitab-ı Bahriye en önemli eseridir.	**Tursun Bey**	✓ Fatih zamanında tarih alanında çalışmalar yapmıştır. ✓ Tarih-i Ebu'l Feth adlı eseri ünlüdür.
Seydi Ali Reis	✓ Astronomi ve coğrafya bilginidir. ✓ Mirat'ül Memalik ve Muhit en önemli eserleridir.	**Sabuncuoğlu Şerafettin**	✓ Fatih Dönemi'nde tıp alanında çalışmıştır. ✓ Mücerrebname, Kitab-ı Cerahiye ilhaniye önemli eserleridir. ✓ Amasya Darüşşifasının başhekimliğini yapmıştır.	**Altunizade**	✓ Fatih Dönemi'nde tıp alanında çalışmıştır. ✓ İdrar yolu hastalıkları üzerinde başarılı çalışmalar yapmıştır.
Evliya Çelebi	✓ Seyahatname adlı 10 ciltlik bir eseri vardır.	**Hezarfen Ahmet Çelebi**	✓ IV. Murat Dönemi'nde, Galata Kulesi'nden Üsküdar'a uçuş denemesi yapmıştır.	**Lagari Hasan Çelebi**	✓ IV. Murat Dönemi'nde ilk roketli füze uçuşunu gerçekleştiren kişidir.
Kâtip Çelebi	✓ Keşfu'z Zünun, Cihannüma, Fezleke-i Osmani, Tuhfetü'l Kibar, Mizanü'l Hak en önemli eserleridir.	**Koçi Bey**	✓ IV. Murat Dönemi'nde duraklamanın nedenleri ile ilgili raporlar hazırlamıştır. ✓ Koçibey Risalesi önemlidir.	**Naima**	✓ İlk resmî tarihçisidir (vakanüvis). ✓ Naima Tarihi adlı eseri ile tanınır.
Ahmet Cevdet Paşa	✓ Vakanüvislik yapmıştır. ✓ Encümen-i Dânişin kurulmasında etkilidir. ✓ Tarih-i Cevdet, Kısas-ı Enbiya, Mecelle en önemli eserleridir.	**Celaleddin Hızır Paşa**	✓ Osmanlı Devleti'nin ilk tabibidir. ✓ Yıldırım Bayezit Dönemi'nde yaşamıştır.	**Nafrakşı Nasuh**	✓ Tarih, coğrafya, matematik bilimleri ile uğraşmıştır. ✓ Hattat ve nakkaştır.
Takiyüddin Mehmet	✓ III. Murat Dönemi'nde İstanbul'da ilk rasathaneyi kurmuştur.	**Abdurrahman Şeref Bey**	✓ Osmanlı Devleti'nin son vakanüvisidir.	**Kemal Paşazade**	✓ XVI. yüzyılda yaşamış önemli âlimlerindendir. ✓ 7777 beyitlik Yusuf ile Züleyha adlı Mesnevisi vardır.
Ahmet Mithat Efendi	✓ Tarih-i Hikmet adlı eseri önemlidir.	**Amasyalı Şükrullah**	✓ II. Mehmet Dönemi'nin ünlü tarihçisidir. ✓ Behcet'üt Tevarih adlı eseri ile ünlüdür.		

t.me/yksyardimcinyedek

Not

XV. ve XVI. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde tarih bilimi de önemli gelişme göstermiştir. Özellikle Fatih Dönemi'yle birlikte Osmanlı tarih yazıcılığında yeni bir aşamaya geçilmiş, ilk kapsamlı dünya ve Osmanlı tarihi yazma denemeleri bu dönemde yapılmıştır. Aynı dönemde Fatih tarafından "Şehnamecilik Müessesesi" kurulmuş ve şehnameci adıyla bilinen tarihçiler önemli olayları, edebî ve övücü bir üslupla anlatmışlardır. Bu tür tarih yazıcılığının başlıca temsilcileri; Kemalpaşazade, İdris-i Bitlisî, Oruç Bey, Neşrî, Gelibolulu Mustafa Ali, Selâniki, Peçevi ve Hoca Sadeddin Efendi'dir.

Basın - Yayın

- Modern matbaanın kurucusu **Johannes Gutenberg** (1450)'tir.
- Osmanlıda 1494'te azınlıklar tarafından ilk basımevi kurulmuştur.
- Osmanlıda ilk özel Türk matbaası 1727'de Sait Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından Lale Devri'nde kurulmuştur.
- Osmanlıda devlet matbaası III. Selim Dönemi'nde kurulmuştur.
- Osmanlıda ilk gazete Fransız elçiliği tarafından 1795 yılında çıkarılmıştır.
- Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından 1828'de Kahire'de Türkçe ve Arapça olarak **"Vakay-ı Mısriyye"**adlı resmî vilayet gazetesi çıkarılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde ilk resmî gazete II. Mahmut Dönemi'nde çıkarılmaya başlanan **Takvim-i Vakayi**'dir (1831).
- II. Mahmut Dönemi'nde yabancı devletler karşısında Osmanlı Devleti'nin çıkarlarını korumak amacıyla **"Le Moniteur Ottoman"** adında Fransızca bir gazete çıkarılmıştır.
- Tanzimat Dönemi'nde Türkçe olarak çıkarılan bir başka gazete ise **Ceride-i Havadis**'tir (1840).
- İlk özel Türk gazetesi Agâh Efendi ve Şinasi'nin çıkardığı **Tercüman-ı Ahval**'dir (1860).
- Tanzimat Dönemi'nde ayrıca **Tasvir-i Efkâr** (1862) ve **Muhbir** (1866) gazeteleri de çıkarılmıştır.
- 1864'te **Matbuat Nizamnamesi** yayımlanmıştır. Bu nizamname ile Osmanlıda gazete kapama, para ve hapis cezaları uygulaması başlamıştır.
- Matbuat Nizamnamesi'nden sonraki süreçte **Tercüman-ı Şark** ve **Tercüman-ı Hakîkat** gazeteleri ile mizah gazetesi olan **Karagöz** ve çocuk gazetesi **Bahçe** yayın hayatına girmiştir.
- Basın tarihimizde ilk defa **Sabah Gazetesi**'nde (1875'te yayımlanmaya başlamıştır.) miladi tarih kullanılmıştır.
- II. Abdülhamit Dönemi'nde basına sansür getirilmiştir. Bu uygulamadaki amaç azınlıkların ayrılıkçı faaliyetlerini önlemektir.
- II. Abdülhamit Dönemi'nde Jöntürkler tarafından yurt dışında **Meşveret**, **Mizan**, **Osmanlı** ve **Şûrayı Ümmet** gazeteleri çıkarılmıştır.
- II. Meşrutiyet'in ilanından sonra meşrutiyet yanlısı yayın yapan **Tanin** gazetesi ile meşrutiyet karşıtı yayın yapan **Volkan** gazetesi yayın hayatına girmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde **ilk dergi Vekayıtıbbıye** adıyla çıkarılmıştır. İlk resmî dergi olan **Mir'at** ise Mustafa Refik tarafından çıkarılmıştır. 1862'de Münif Paşa tarafından **Mecmua-i Fünun** adıyla bir dergi çıkarılmıştır.
- İlk kadın dergisi 1869'da çıkan **Terakki-i Muhadderat**'tır (Kadınların Yükselişi).
- İlk kadın romancı ise **Fatma Aliye Hanım**'dır. 1895'te yayımlanan eserinin adı ise **Muhâdarât**'tır.
- 1886'da yazı kadrosunun tamamı kadınlardan oluşan **Şükufezar** (Çiçek Bahçesi) dergisi yayımlanmıştır.
- 1895'te en uzun soluklu **Hanımlara Mahsus Gazete** yayın hayatına başlamıştır. Bu gazetede Fatma Aliye'nin yazıları yer almıştır.
- 1908'de **Demet** dergisi yayın hayatına başlamıştır. Bu dergide Halide Edip, İsmet Hakkı ve Fatma Müzehher gibi kadın yazarların da yazıları yer almıştır.
- İlk mizah dergisi, **Diyojen** adıyla **Teodor Kasap** tarafından çıkarılmıştır. Daha sonra bu dergiyi **Hayal** ve **Çıngıraklı Tatar** izlemiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında Refik Halit Karay tarafından **Aydede** adlı mizah dergisi çıkarılmıştır.

Mimari

- Osmanlılar, mimaride ileri gitmişlerdir. Bu alanda önemli ve seçkin örnekler vermişlerdir. Bu örneklerin başlıcaları saraylar, camiler, külliyeler, köprüler, çeşmeler, sebiller, şadırvanlar, su kemerleri, hamamlar, hanlar ve bedestenlerdir.

Not

Osmanlıda sultan ve ailesi tarafından yaptırılan camilere "Selatin" denilmiştir.

- Osmanlı Devleti mimari eserlerini üç dönemde incelemek mümkündür.

✓ Erken Dönem Osmanlı Mimarisi (1300-1500)
✓ Klasik Dönem Osmanlı Mimarisi (1500-1718)
✓ Geç Dönem Osmanlı Mimarisi (1718-1930)

t.me/yksyardimcinyedek

Erken Dönem Osmanlı Mimarisi

Camii

- İznik Hacı Özbek Camii (Osmanlı Devleti'nin ilk camisidir. Orhan Gazi Dönemi'nde yapılmıştır.)
- İznik Yeşil Camii
- Bursa Orhan Bey Camii
- Bursa Hüdavendigâr Camii (I.Murat)
- Bursa Yeşil Camii (Çelebi Mehmet)
- Bursa Muradiye Camii
- Bursa Yıldırım Camii
- Edirne Muradiye Camii
- Bursa Ulu Camii (Yıldırım Bayezit)
- Edirne Eski Camii (Çelebi Mehmet)
- Edirne Üç Şerefeli Camii (II.Murat)
- Fatih Camii Külliyesi

Medrese

- İznik Orhaniye Medresesi (Orhan Gazi)
- İznik Süleyman Paşa Medresesi (Orhan Gazi)
- Bursa Lala Şahin Paşa Medresesi (Yıldırım Bayezit)
- Bursa Yıldırım Medresesi (Yıldırım Bayezit)
- Bursa Yeşil Medrese (Çelebi Mehmet)
- Merzifon Sultan Çelebi Mehmet Medresesi
- Bursa Muradiye Medresesi

Türbe

- Bursa Yeşil Türbe (Çelebi Mehmet)
- İznik Kırgız Türbesi (Orhan Bey)
- İznik Sarı SaltukTürbesi
- İznik Yakup Çelebi Türbesi
- Bursa Devlet Hatun Türbesi
- Bursa Hüma Hatun Türbesi
- Gebze Malkoçoğlu Mehmet Bey Türbesi

Saray ve Köşkler

- Saray-ı Atika (İstanbul)
- Topkapı Sarayı
- Çinili Köşk (Topkapı Sarayı'nın en eski yapısıdır.)

Han

- Bursa Emir Han
- Issız Han
- Gevye Han
- İpek Han
- Taş Han
- Fidan Han

Bedesten ve Kapalı Çarşılar

- Sandal Bedesteni
- Yıldırım Bayezit Bedesteni (Osmanlı Devleti'nin ilk evi, en geniş bedesteni olarak kabul edilir.)
- Edirne Bedesteni
- Bursa Bedesteni

Askerî Mimari

- Anadolu (Güzelce) Hisarı (I. Bayezit)
- Rumeli (Boğazkesen) Hisarı (II. Mehmet)
- Kilitbahir Kalesi
- Kale-i Sultaniye

Klasik Dönem Osmanlı Mimarisi

- Klasik Dönem Osmanlı Sanatı, Bayezit Külliyesi (II. Bayezit Dönemi) ile beraber başlamıştır.

Mimar Sinan Dönemi Eserleri

Mimar Sinan, Kayseri Ağırnas'a bağlı Sinan köyünde doğmuştur. Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde devşirilerek Acemioğlanlar Ocağına alınmıştır. Başta Mohaç Savaşı olmak üzere, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde birçok sefere katılmış, istihkam hizmetlerinin karşılanmasında görev almıştır. Mimarbaşılığına kadar yükselen Mimar Sinan'ın İstanbul'daki **ilk eseri Haseki Külliyesi**'dir.

Mimar Sinan'ın üç yüzün üzerinde eseri bulunmaktadır. Bu eserler içerisinde en önemlilerini **çıraklık (Şehzade cami-İstanbul), kalfalık (Süleymaniye Cami-İstanbul)** ve **ustalık (Selimiye Cami-Edirne, II.Selim'in emri ile inşa edilmiştir.)** şeklinde tanımlamıştır.

Mimar Sinan'ın belli başlı eserleri şunlardır:

Camiiler

- İstanbul Rüstem Paşa Camii
- Şam Hüsreviye Camii Külliyesi
- İstanbul Haseki Camii Külliyesi
- İstanbul Mihrimah Sultan Camii Külliyesi
- Tekirdağ Rüstem Paşa Camii Külliyesi
- Lüleburgaz Sokullu Mehmet Paşa Camii Külliyesi
- Havza Sokullu Mehmet Paşa Camii Külliyesi
- Diyarbakır Melek Ahmet Paşa Camii

Türbeler

- Barbaros Hayrettin Türbesi
- Şehzade Mehmet Türbesi
- Kanuni Sultan Süleyman Türbesi
- II.Selim Türbesi
- Hüsrev Paşa Türbesi
- Topkapı Kara Ahmet Türbesi
- Hürrem Sultan Türbesi
- Eyüp Sokullu Mehmet Paşa Türbesi
- Şemsi Paşa Türbesi
- Mimar Sinan Türbesi

t.me/yksyardimcinyedek

Medreseler

- Haseki Külliyesi Medresesi
- Rüstem Paşa Medresesi
- Mihrimah Sultan Külliyesi Medresesi
- Selimiye Külliyesi Medresesi
- Kılıç Ali Paşa Külliyesi Medresesi
- Şehzade Külliyesi Medresesi
- Kadırga Sokullu Külliyesi Medresesi
- Lüleburgaz Sokullu Mehmet Paşa Medresesi
- Üsküdar Şemsi Paşa Külliyesi Medresesi

Mimar Sinan Sonrası Dönem

Camiiler

- Sultan Ahmet Camii Külliyesi: Mimarı Sedefkâr Mehmet Ağa'dır. Caminin süslemelerinde ağırlıklı olarak mavi çini kullanılmıştır bu sebeple Batılılar bu camiye Blue Mosque (Mavi Camii) demiştir. Camiinin altı minaresi bulunmaktadır. Sultan Ahmet Camisi'nde bulunan hatlar Kasım Gubari tarafından yazılmıştır.
- Yeni Camii: Eminönü'nde bulunan bu eserin mimarları arasında Mimar Davut, Dalgıç Ahmet Çavuş ve Mustafa Ağa bulunur.

Türbeler

- İbrahim Paşa Türbesi
- Şehzadeler Türbesi
- Siyavuş Paşa Türbesi
- Koca Sinan Paşa Türbesi
- III. Murat Türbesi
- III. Mehmet Türbesi
- Sultan Ahmet Türbesi
- Sadrazam Halil Paşa Türbesi
- Köprülü Mehmet Paşa Türbesi

Köşkler

- Bağdat Köşkü
- Revan Köşkü
- Sepetçiler Köşkü
- III. Murat Köşkü
- Yalı Köşkü

Han ve Kervansaraylar

- Çanakkale Yakup Bey Hanı
- Diyarbakır Hüsrev Paşa Hanı
- Antakya Payas Külliyesi Kervansarayı
- Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı
- Çakmacılar Valide Hanı
- İstanbul Vezir Han
- Merzifon Taş Han
- Safranbolu Cinci Han
- Ulukışla Mehmet Paşa Kervansarayı
- Diyarbakır Çeper Han
- Sivas Yeni Han
- Bilecik Vezir Han

Çeşme ve Sebiller

- Davut Paşa Çeşmesi
- Âşıkpaşazade Çeşmesi
- Haliç İbrahim Paşa Çeşmesi
- Hatice Valide Sultan Çeşmesi

Geç Dönem Osmanlı Mimarisi

- Geç Dönem Osmanlı mimarisi kendi içinde beş devre ayrılır:

1. Lale Devri Osmanlı Mimarisi

Bu dönemden itibaren Osmanlı mimarisinde Batı etkisi görülür.

- III. Ahmet Yemiş Odası
- İbrahim Paşa Külliyesi
- İsmail Efendi Külliyesi
- Şehzadebaşı Ekmekçioğlu Külliyesi Medresesi
- Köprülü Külliyesi
- Kara Mustafa Paşa Külliyesi
- III. Ahmet Çeşmesi
- Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Çeşmesi

2. Türk Barok ve Türk Rokoko Devri (1730-1808)

- Nuru Osmaniye Camii
- Laleli Camii
- Koca Ragıp Paşa ve Murat Molla Kütüphaneleri
- Ayazma Camii
- Beylerbeyi Camii
- Eyüp Camii
- Yozgat Çapanoğlu Camii
- Gülşehir Karavezir Camii
- Soma Hızır Bey Camii
- İshak Paşa Sarayı (1685-1784 yılları arasında inşa edilmiştir. Sıcak, soğuk ve atık su kanalları bulunan saray, Osmanlının ısıtma sistemi olan ilk yapısıdır.)
- Tophane I. Mahmut Çeşmesi
- III. Selim Çeşmesi
- Selimiye Kışlası

3. Türk Ampir Üslup Dönemi (1808-1860)

Osmanlı Devleti'nde Batılaşma hareketleri Fransız kültürün Osmanlı sanatını etkilemesine sebep olmuştur. Batıda görülen, Ampir üslupta hayvan ve insan figürleri öne çıkarken Osmanlı Devleti'nde çiçek, yaprak gibi bitki motifleri öne çıkmıştır.

- Nusretiye Camii
- Dolmabahçe Camii
- Ortaköy Camii
- Yıldız Sarayı (III. Selim Dönemi)
- Dolmabahçe Sarayı, Mimarları; Garabet Balyan ve Nigoğos Balyan, Sarkis Balyan (Abdülmecit Dönemi)
- II. Mahmut Çeşmesi
- Esat Efendi Kütüphanesi

t.me/yksyardimcinyedek

4. Seçmeci (Eklektik) Dönem (1860-1900)

- İstanbul Aksaray Valide Camii
- İstanbul Hamidiye Camii
- Konya Aziziye Camii
- Çırağan Sarayı, Mimarı Sarkis Balyan (Abdülaziz Dönemi)
- Beylerbeyi Sarayı, Mimarı Sarkis Balyan (Abdülaziz Dönemi)

Not

II. Abdülhamit Dönemi'nde Osmanlı-Almanya yakınlaşmasının sonucu olarak Osmanlı mimarisinde Alman etkisi görülmüştür. Bu duruma Haydarpaşa Tren Garı örnek verilebilir.

5. Neoklasik Dönem (1900 - 1925)

Mimaride Türk milliyetçiliğinin etkileri görülür. Mimar Vedat Tek ve Mimar Kemalettin dönemin önemli mimarlarıdır. TBMM'nin eski binası, Haydar Paşa İskelesi ve Moda İskelesi Mimar Vedat'ın, Gazi Eğitim Enstitüsü de Mimar Kemalettin'in eserleri arasında yer alır.

Güzel Sanatlar

KAVRAM BİLGİSİ

Ehl-i Hiref: Çeşitli el sanatları (minyatür, tezhip, hat vb.) ile uğraşanlara verilen genel ad.
Mücellit: Ciltçilik sanatıyla uğraşan kişi.
Müzehhip: Tezhip sanatıyla uğraşan kişi.
Müstensih: El yazması kitapları kopya ederek istinsah eden, yani çoğaltan kişi.
Nakkaş: Resim yapanlara verilen isim-minyatürcü.
Müsavver: İnsan resmi yapanlara verilen isimdir.

- **Hattatlık (Kufi, sülüs, reyhanî, muhakkak, nesih, siyakat, divani, ta'lik, rika gibi çeşitleri vardır.):** Arap harflerinin süslü bir şekilde yazılmasıdır. Anadolu'da hat sanatının öncüsü olarak XIII. yüzyılda yaşamış olan **Amasyalı Yakut** kabul edilir. **Amasyalı Şeyh Hamdullah (XV. yüzyıl) (Kıbletül Küttab** olarak anılmıştır.), Ahmet Karahisar (Süleymaniyedeki yazılar ona aittir.), Hafız Osman, Mustafa Rakım Efendi, Mehmet Esat Yesari, Kazasker Mustafa İzzet Efendi, Osmanlı padişahlarından II. Mustafa, IV. Murat, II. Ahmet de hat sanatıyla uğraşmıştır.

Not

Siyakat, tahrirlerde ve mali kayıtlarda bir tür şifre yazısı olarak kullanılmıştır. Nesih, başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere dinî kitaplarda kullanılmıştır. Divani, ferman ve beratlarda kullanılmıştır. Sülüs, mimari yapılarda kullanılmıştır. Tevkii ve Rika, resmî belgelerde kullanılmıştır. Ta'lik, ilmiye sınıfı mensuplarının tercih ettiği hat türüdür.

- **Çinicilik:** Kil topraktan yapılan levhaların genellikle çiçek resimleriyle bezenip fırında pişirilmesi sanatıdır. Osmanlıda Kütahya, İznik, Bursa, İstanbul önemli çini merkezlerindendir. Bursa Yeşil Camii ve Türbe, Topkapı Sarayı'ndaki Çinili Köşk, Rüstem Paşa Camii, Sokullu Mehmet Paşa Camii, Selimiye Camii ve Topkapı Sarayı'ndaki Bağdat ve Revan köşkleri çini süslemesine örnek gösterilebilir.
- **Minyatür:** El yazmalarını süsleyen resimler için kullanılırdı. Bu sanatla uğraşanlara **nakkaş** denir. Fatih Dönemi'nde **Sinan Bey**, XVI. yüzyılda **Seyyid Lokman**, **Nigari**, **Nakkaş Osman**, **Matrakçı Nasuh**, **Şair Mustafa Sai** ve Lale Devri'nde **Levni** önemli minyatürcülerdendir.

Not

XIX. yüzyılda Osman Hamdi Bey (Türkiye'de arkeoloji çalışmalarını başlatan isimdir. Kaplumbağa Terbiyecisi, İki Müzisyen Kız, Silah Taciri, Kahve Ocağı, Beyaz Entarili Kız, İstanbul Hanımefendisi, Haremden, Feraceli Kadınlar, Mimozalı Kadınlar adlı eserleri vardır.) Osman Nuri Bey, Şeker Ahmet Paşa (Osmanlıda ilk resim sergisini açan kişi (1873), natürmort örnekleri ortaya koymuştur. Ağaçlar Arasında Karaca, Ormanda Oduncu, Ayvalar ve Narlar, Manolya ve Meyveler, Talim Yapan Erler, Tepe Üzerinde Kale adlı eserleri vardır.) İbrahim Çallı (Gül Koklayan Kadın, Üsküdar, Ada'da Gezinti, Mevleviler, Balıkçı Kayığı, Cami Avlusu adlı eserleri vardır.) Feyhamen Duran önemli ressamlardandır.

- **Tezhip:** El yazması kitapların altın yaldızla süslenmesidir. Bu işle uğraşan kişilere "**müzehhip**" denilmiştir.
- **Vitray:** Cam süsleme sanatıdır.
- **Dokuma ve Halıcılık:** Osmanlı Devleti'nde halkın, sarayın ve ordunun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için dokuma üretimine önem verilmiştir. Belli başlı dokumacılık merkezleri Bursa (ipek dokumacılığı), İstanbul ve Bilecik (kadife), Bergama ve Denizli (pamuklu), Ankara (saf yün), Uşak, Bergama, Ladik, Kayseri, Isparta ve Gördes (halıcılık) idi. XVI. yüzyılda Türk kumaşları dünya kalitesine ulaşmıştır.
- **Ciltçilik:** Osmanlılarda el yazması kitapların ciltlenmesi ayrı bir sanat dalı oluşturmuştur. Bu işle uğraşanlara **mücellit** denirdi. Ciltler süslü bir şekilde hazırlanarak motiflerle süslenirdi. Özenle hazırlanan deri cilt, el yazması kitabın değerini arttırırdı.
- **Madencilik:** Osmanlılarda madencilik gündelik eşya, süs eşyası ve silah yapımında kullanılmıştır. Demir, bakır, gümüş, altın ve pirinç en çok kullanılan madenlerdir. Osmanlılar çelikten silah ve zırh yapmışlardır. Özellikle Türk kılıçları ve miğferleri sağlamlığı ve üzerindeki motifleriyle dünyaca ünlüdür.

t.me/yksyardimcinyedek

- **Ahşap Sanatı:** Osmanlılarda gelişen sanat dallarından biri de ahşap sanatıdır. Sehpa, yazı takımı, sandık, çekmece, kaşık, kayık, taht ve rahle gibi gündelik kullanılan eşyalar ahşap malzemeden yapılmıştır. Bu eşyaların üzerleri oymalarla ve sedef taşlarla süslenmiştir.
- **Oymacılık:** Bu zanaat dalı taş ve ahşap oymacılığı olarak gelişmiştir. Yapıların taş ve ahşap bölümleri çeşitli oyma şekillerle süslenmiştir. Oymacılığın uygulandığı yerler camilerin mihrap, minber ve pencere kanatları, vaaz kürsüleri, Kur'an rahleleri ve sandıklardır.
- **Kakmacılık:** Metal, ahşap ve taş üzerine açılan yuvalara altın, gümüş, sedef ve fildişi gibi malzemeleri gömerek yapılan süsleme sanatıdır. Bu süsleme ayna kenarları, miğfer, kılıç, kalkan, tabancı ve tüfek kabzalarında uygulanmıştır.
- **Ebru:** Özel karışımlı suyun içinde boya serpiştirilmesiyle yapılan kâğıt süsleme sanatıdır.
- **Musiki:** Abdülkadir Meragi (İbnü Gaybi) Osmanlı musikisinin öncüsü (II. Murat zamanı), Ömer Bey, Hafız Post, **Itrî Mustafa Efendi** (**Nevakâr** makamını buldu. **Tuti-i Mucize-i Guyem** isimli eserin bestecisidir.), III. Ahmet (Şiirlerinde **Necip** mahlasını kullanmıştır.), III. Selim (Şiirlerinde **İlhami** mahlasını kullanmıştır. **Suzidilara** makamını kazandırmıştır.) Tamburi Cemil Bey, Selanikli Ahmet Bey, Hacı Arif Bey, **İsmail Dede Efendi** (Yine Bir Gülnihal Aldı Bu Gönlümü adlı bestesi vardır.) önemli isimlerdir.

Notlar

- ✓ *1831'de Guiseppe Donizetti tarafından Mızıka-i Hümayun kurulmuştur.*
- ✓ *Sultan Abdülmecit Dönemi'nde Güllü Agop modern Osmanlı tiyatrosunu kurmuştur.*
- ✓ *İlk tiyatro eseri Şinasi'nin yazdığı Şair Evlenmesi'dir. Ancak sergilenen ilk eser ise Namık Kemal'e ait Vatan Yahut Silistre'dir.*
- ✓ *İlk Türk kadın tiyatro sanatçısı Afife Jale'dir.*
- ✓ *1914'te İstanbul'da güzel sanatlar evi anlamına gelen Darülbedâyi adıyla bir konservatuvar açılmıştır. 1934'te İstanbul Şehir Tiyatrosu adını almıştır.*
- ✓ *1917'de de Osmanlıda ilk resmî müzik okulu olan Darülelhan açılmıştır. 1927'de İstanbul Belediye Konservatuvarı adını almıştır.*
- ✓ *1908'de Selim Sırrı Tarcan tarafından Osmanlı Millî Olimpiyat Cemiyeti kurulmuştur. Osmanlı Devleti ilk kez 1912'de olimpiyatlara katılmıştır.*

Aklımızda Olsun!!

- ✓ Osmanlı Devleti'nin tebaasından olan Hristiyan ailelerden aldığı çocukları eğiterek bunların asker olmasını veya devletin önemli kademelerinde yer almasını sağladığı, Kul Sistemi adı verilen bu sistem ile yetişen kişilerin devlet yönetiminde sadrazamlığa kadar yükselebildiği
- ✓ Osmanlıda devletin sonsuza kadar yaşayacağına inanılması anlayışına "Devlet-i Ebed Müddet" denildiği
- ✓ Osmanlıda diğer Türk-İslam devletlerindeki gibi kut ve cihan hâkimiyeti anlayışlarının devam ettiği ancak Osmanlının daha merkeziyetçi bir yapıya sahip olduğu
- ✓ Osmanlıda seferler için ayrı bir bütçe ayrıldığı, bu bütçenin mukataa, kürekçi bedelleri ve cizye gelirlerinden oluştuğu, ayrıca reayadan da vergi alındığı
- ✓ Osmanlıda ilk düzenli askerî birliklerin Alaeddin Paşa ve Çandarlı Kara Halil'in teklifleri doğrultusunda oluşturulan Yaya ve Müsellemler olduğu
- ✓ Tımar Sistemi'nin uygulanmasındaki ilk aşamanın fethedilen yerlerin tahririnin yapılması ve vergi gelirlerinin belirlenmesi olduğu
- ✓ Osmanlı Devleti'nde usta sayısının sınırlı tutularak ürün arzının talebe göre ayarlandığı
- ✓ Hizmet karşılığı olarak devlet görevlilerine verilen ve yıllık gelirlerine göre bölümlere ayrılan dirlik arazilerin gelirlerine göre büyükten küçüğe doğru has-zeamet ve tımar olarak sıralandığı
- ✓ Osmanlı Devleti'nde vergi gelirlerinin toplanmasının belirli bir süre için ve açık artırma yoluyla ihalesi usulüne iltizam denildiği
- ✓ Toprağını mazeretsiz belirli bir süre boş bırakan köylüden çiftbozan vergisinin alındığı ve bunda amacın üretimin devam etmesi olduğu
- ✓ Şeyhülislamın ilmiye sınıfı mensubu olup gerektiğinde fetva verdiği
- ✓ Osmanlı Devleti'nde ihtiyaç mallarının ve ham maddelerin, şehirlerdeki kapan adı verilen pazar yerlerinde belirlenen fiyat üzerinden satışa sunulduğu, bu durumun haksız rekabeti önlediği
- ✓ Osmanlı hukukunun İslam hukuku, örfi hukuk ve fethedilen bölgelerde önceden uygulanan kanunlardan oluştuğu
- ✓ Divanda alınan kararların veziriazam tarafından telhis adıyla özetlenerek padişaha sunulduğu

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. **Aşağıdakilerden hangisi taşra yönetimindeki birimlerden biri değildir?**

A) Eyalet
B) Malikâne
C) Sancak
D) Köy
E) Kaza

2. **Osmanlı Devleti'nde Divanıhümayun aşağıdaki padişahlardan hangisinin döneminde kurulmuştur?**

A) Orhan Bey
B) II. Mehmet
C) I. Süleyman
D) I. Murat
E) Osman Bey

3. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde "Erkân-ı Erbaa" olarak bilinen dört temel sosyal tabaka arasında yer almaz?**

A) Din adamları
B) Savaşçılar
C) Hanedan üyeleri
D) Tüccarlar
E) Çiftçiler

4. Osmanlı Devleti'nin farklı dönemlerinde ve farklı uygulamalarla merkezî otorite sağlanmaya çalışılmıştır.

Buna göre

I. kardeş katli yasasının kabul edilmesi,
II. Yeniçeri Ocağının kaldırılması,
III. Mebusan Meclisinin açılması

uygulamalarından hangileri'nin Osmanlıda merkezî otoritenin artırılmasına yönelik olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

5. **Aşağıda verilen Osmanlıya bağlı eyaletlerin hangisinden asker ve vergi alınmamıştır?**

A) Eflak B) Boğdan C) Erdel
D) Mısır E) Hicaz

6. **Osmanlı Devleti'nde sahibinin istediği şekilde tasarruf etme ve miras bırakma hakkının bulunduğu topraklar aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Zeamet B) Dirlik C) Malikâne
D) Mülk E) Tımar

7.

I. Saray harcamaları
II. Kapıkulu maaşları
III. Tımarlı sipahi giderleri

Osmanlı Devleti'nde yukarıdakilerden hangilerinin giderleri doğrudan devlet bütçesinden karşılanmazdı?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

8. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlıda ehl-i örf, ehl-i kılıç veya ehl-i ümera olarak adlandırılan seyfiye sınıfının üyeleri arasında <u>yer almaz</u>?**

A) Kaptanıderya
B) Vezir
C) Nakibüleşraf
D) Yeniçeri Ağası
E) Beylerbeyi

9. **Osmanlı Devleti'nde yaşayan Hristiyan ve diğer din mensubu, sağlam erkeklerden yılda bir kez alınan, askerlik vergisi anlamına gelen; kadın, yaşlı ve çocuklardan alınmayan vergi aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Haraç B) Cizye C) Çiftbozan
D) Öşür E) Avarız

10. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin hem ordu teşkilatı hem de toprak sistemiyle ilgili bir askerî sınıftır?**

A) Topçular
B) Yeniçeriler
C) Tımarlı Sipahiler
D) Kapıkulu Süvarileri
E) Cebeciler

11.

I. Süleymaniye Camii
II. Hacı Özbek Camii
III. Üç Şerefeli Camii

Yukarıdakilerden hangileri Osmanlı Kuruluş Dönemi mimari eserleri arasında <u>gösterilemez</u>?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

12. **Aşağıdakilerden hangisi Fatih Dönemi'de tıp alanında özellikle de idrar yolu hastalıkları üzerinde başarılı çalışmalar yapan bilim insanıdır?**

A) Amasyalı Şükrullah
B) Kadızade-i Rumî
C) Altunizade
D) Kemalpaşazade
E) Tursun Bey

13. **Aşağıdaki kavramlardan hangisinin karşısındaki açıklaması <u>yanlıştır</u>?**

A) Tereke: Ölen kişinin geride bıraktığı mal varlığının belirlenmesi mirasçıları arasında taksim edilmesi amacıyla düzenlenen defter
B) Bedergâh: Acemi ocaklarında hizmet görenlerin belli bir zaman sonunda veya kapıkulu ocaklarına alınması konusunda kullanılan tabir
C) Gülbank: Büyük tüccarlar için kullanılan tabir
D) Çift: Bir çift öküzle bir yılda işlenebilecek araziye verilen isim
E) Bostancı: Saray ve köşkleri koruyan kapıkulu piyadelerine verilen isim

t.me/yksyardimcinyedek

14. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı eğitim sisteminin temeli olan medreselerle ilgili doğru bir bilgi değildir?**

A) İlk medrese I. Murat Dönemi'nde açılmıştır.
B) Medreselerde hem dinî hem pozitif bilimler göstermiştir.
C) Medrese öğrencilerine softa denir.
D) Medrese mezunlarına icazetname verilir.
E) Medrese hocalarına müderris denir.

15. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'ninnemli minyatürcüleri arasında yer almaz?**

A) Sinan Bey
B) Amasyalı Yakut
C) Nigari
D) Levni
E) Matrakçı Nasuh

16. Osmanlı ülkesinde çok değişik amaçlar için vakıflar kurulduğu görülmektedir. Sayıları ise binlerle ifade edilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin bu kadar çok vakıf kurulmasına öncülük etmesinin temel sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Toplum üzerinde hâkimiyet kurmak
B) Gelirleri artırmak
C) Toplumu kaynaştırmak
D) Çoğulculuğu sağlamak
E) Sosyal ihtiyaçları karşılamak

17. **Osmanlı Devleti'nde ilk medrese eğitimi aşağıdaki şehirlerin hangisinde başlamıştır?**

A) Bursa B) İznik C) Edirne
D) Kütahya E) İstanbul

18.

I. Vergileri düzenli toplamak
II. Devlet otoritesini ülkeye yaymak
III. Kapıkullarının ihtiyaçlarını karşılamak

Yukarıdakilerden hangileri Tımar Sistemi'yle ulaşılmak istenen amaçlardan biri değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

19. Osmanlılarda "Külliye" dinî ve sosyal amaçlı kurumların bir arada bulunduğu yapılar topluluğudur.

Külliyeye ait birimler arasında, aşağıdakilerden hangisi bulunmaz?

A) Tersane B) İmaret C) Camii
D) Darüşşifa E) Medrese

20. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devlet'inde sınırların genişlemesine bağlı olarak ortaya çıkan gelişmelerden biri değildir?**

A) Ülkenin idari birimlere ayrılması
B) Güvenlik ihtiyacının artması
C) Etnik yapıda çeşitliliğin artması
D) Ekber ve Erşed Sistemi'nin uygulanması
E) Gelir ve giderlerin artması

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Osmanlı Devleti'nin taşra yönetimindeki idari birimler eyalet, sancak, kaza ve köydür. Malikâne; Osmanlıda gelirleri üstün hizmetleri karşılığında bazı devlet memurlarına verilen topraklardır.

Cevap B

2. Osmanlıda Divanıhümayun Orhan Bey Dönemi'nde kurulmuştur.

Cevap A

3. Erkân-ı Erbaa, yani dört sosyal tabaka savaşçılar, din adamları, esnaf ve tüccarlar ile çiftçilerdir. Hanedan üyeleri bu gruplar arasında yer almaz?

Cevap C

4. Osmanlıda kardeş katli yasasının çıkarılması ile disiplini ve düzeni bozan Yeniçeri Ocağının kaldırılması merkezî otoriteyi sağlamaya yönelik uygulamalardandır. Fakat Meclisin açılması padişah otoritesini sarsmıştır.

Cevap D

5. Hicaz bölgesi kutsal topraklar olduğu için Osmanlı bu bölgeden vergi de asker de almamıştır.

Cevap E

6. Osmanlı Devleti'nde kişilere mülkiyeti verilen topraklar mülk arazidir. Bu araziler miras bırakılabilir ve alınıp satılabilirdi.

Cevap D

7. Timarlı sipahilerin ihtiyaçları, dirlik sahipleri tarafından karşılanırdı. Timar Sistemi'nin askerî, idari, mali, güvenlik ve tarım gibi boyutları vardır. Selçuklularda bu sistemin karşılığı "İkta Sistemi"dir.

Cevap C

8. Nakibüleşraf, Hz. Muhammed'in soyundan gelenleri korumak, kollamak ve takibini sağlamak amacıyla oluşturulmuş memuriyet kadrosudur. İlmiye sınıfına mensuptur.

Cevap C

9. Cizye, gayrimüslimlerden askerlik yapmamaları karşılığında alınan vergiye verilen isimdir. Haraç, gayrimüslimlerden alınan ürün vergisidir. Öşür, Müslümanlardan alınan ürün vergisidir. Avarız, olağanüstü şartlarda toplanan vergiye verilen isimdir. Çiftbozan ise toprağını sebepsiz yere terk eden veya boş bırakan köylüden alınan vergidir.

Cevap B

10. Timarlı sipahiler, dirlik sahipleri tarafından masrafları karşılanan askerlerdir. Tımarlı sipahiler, savaş olmadığı zamanlarda ise bölgenin tarım, bayındırlık ve güvenliğinden sorumlu olmuşlardır.

Cevap C

11. Süleymaniye Camii, Mimar Sinan'ın eserlerindendir. Yükselme Dönemi'nde yapılan eseri Mimar Sinan kalfalık eseri olarak kabul eder. Mimar Sinan, Osmanlı Klasik Dönem mimarisine damga vuran kişidir.

Cevap A

12. Soru paragrafında özellikleri verilen bilim insanı Altunizade'dir. Amasyalı Şükrullah, tarih alanında çalışmalar yapmıştır. Kadızade-i Rumî, matematik ve astronomi alanlarında çalışmalar yapmıştır. Tursun Bey, tarih alanında çalışmalar yapmıştır. Kemalpaşazade, şeyhülislamlık da yapmış ünlü tarihçilerdendir.

Cevap C

13. Büyük tüccarlara "bezirgân" denir. "Gülbank" ise yeniçeriler tarafından belirli zamanlarda ve belirli yerlerde okunmak için tertib edilmiş duaya verilen isimdir.

Cevap C

14. Osmanlıda ilk medrese I. Murat zamanında değil, Orhan Bey Dönemi'nde İznik'te açılmıştır.

Cevap A

15. Amasyalı Yakut, XIII yüzyılda Türkiye Selçuklu Devleti Dönemi'nde yaşamış olup Anadolu'da hat sanatının öncüsü olarak kabul edilir.

Cevap B

16. Vakıfların temel amacı hayır işleri yapmaktır. Her türlü sosyal ihtiyacı karşılama görevi Osmanlı Devleti'nde vakıflar tarafından gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Cevap E

17. Osmanlı Devleti'nde ilk medrese Kuruluş Dönemi'nde Orhan Bey tarafından İznik'te açılmıştır. İlk müderris ise Davud-ı Kayserî'dir.

Cevap B

18. Timar Sistemi, devletin elindeki topraklardan daha iyi yararlanmasını sağlamıştır. Bu sistem sayesinde taşrada güvenlik sağlanmış, vergiler düzenli olarak toplanmış, üretimde süreklilik sağlanmış ve devletin asker ihtiyacı karşılanmıştır. Bu sisteme göre yetiştirilen cebelüler Osmanlı ordu teşkilatının en kalabalık kısmını oluşturmuştur. Kapıkullarının maaşları ise hazineden karşılanmıştır.

Cevap C

19. Osmanlı Devleti'nde ilk donanma Orhan Bey Dönemi'nde oluşturulmuş, ilk büyük tersane ise Yıldırım Bayezit Dönemi'nde Gelibolu'da kurulmuştur. Tersanede donanma için gemiler yapılır ve tamir edilirdi. Külliye içinde yer almazdı. Külliye içinde askerî yapılar yer almamıştır. Külliye ana yapısı camii olan yapılar topluluğudur.

Cevap A

20. Ekber ve Erşed Sistemi, veraset sisteminde yapılan bir düzenlemedir. En büyük şehzadenin tahta geçmesi uygulamasıdır. Sınırların genişlemesine bağlı olarak ortaya çıkmamıştır. Taht kavgalarını önlemeye yöneliktir.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Osmanlı Devleti'nde 1917'de açılan ilk resmî müzik okulu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Darülbedayi
B) Darülhendese
C) Darülelhan
D) Mızıka-i Hümayun
E) Musiki Muallim Mektebi

2. Osmanlıda Divanıhümayunda alınan kararların yazıldığı defterlere verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mühimme B) İcmal
C) Avarız D) Cizye
E) Mufassal

3. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlının Kuruluş Dönemi'nde oluşturulan yapılanmalardan biri değildir?

A) Divan örgütü
B) Kazaskerlik
C) Defterdarlık
D) Yaya ve müsellem ordusu
E) Kaptanıderyalık

4. Osmanlı Devleti'nde TımarSistemi'nin bozulmasına bağlı olarak

I. kırsal kesimden kentlere göçlerin yaşanması,
II. İltizam Sistemi'nin yaygınlaşması,
III. müsadere usulünün uygulamaya konulması

sonuçlarından hangilerinin ortaya çıktığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

5. Osmanlılarda aşağıdaki sanat dallarından hangisi daha geç gelişmiştir?

A) Tezhip B) Hat C) Resim
D) Minyatür E) Oymacılık

6.

I. Fiskalizm
II. İaşecilik
III. Gelenekçilik

Yukarıdakilerden hangileri Osmanlı Devleti'nin ekonomik hayatıyla ilişkilidir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

7. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde bir vergi türü değildir?

A) Forsa B) Ağnam C) Avarız
D) İane-i Cihadiye E) Arus

8. Osmanlı Devleti'nde devlet memurlarına maaş karşılığı olarak ayrılan topraklara verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yurtluk B) Ocaklık C) Dirlik
D) Vakıflık E) Mülk

9. Osmanlı Devleti'nde Lonca Teşkilatı ile;

I. gedik,
II. narh,
III. icazet

kavramlarından hangileri ilişkilendirilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

10. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde süsleme sanatıyla ilgili bir kavram değildir?**

A) Mücellit B) Müzehhip C) Nakkaş
D) Ehl-i Hibre E) Ehl-i- Hiref

11. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde taşra görevlileri arasında yer almaz?**

A) Beylerbeyi
B) Kadı
C) Subaşı
D) Defterdar
E) Muhtesip

12. **Osmanlı Devleti'nde Divan üyesi olan aşağıdaki görevlilerden hangisi medrese eğitimi almak zorundaydı?**

A) Vezirler
B) Defterdar
C) Nişancı
D) Kazasker
E) Kaptanıderya

13. **Aşağıdaki kavram eşleştirmelerinden hangisi Osmanlı kültür ve uygarlığının Selçuklu kültürünün devamı olduğuna kanıt olarak gösterilemez?**

A) Atabey – Lala
B) İkta – Tımar
C) Melik – Şehzade
D) Veziriazam – Sadrazam
E) Pervaneci – Nişancı

14. **Osmanlı Devleti;**

I. Pençik,
II. Devşirme,
III. Tımar

sistemlerinden hangilerinden asker ihtiyacını karşılamak için yararlanmıştır?

A) I, II ve III B) II ve III C) I ve II
D) Yalnız III E) Yalnız II

15. **Yazdığı şiirlerde "Muhibbi" mahlasını kullanan Osmanlı padişahı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) II. Selim B) II. Mehmet
C) I. Süleyman D) II. Bayezit
E) I. Selim

16. **Aşağıdaki eyaletlerden hangisi mukataa toprak içinde yer almaz?**

A) Mısır B) Cezayir C) Hicaz
D) Trablusgarp E) Yemen

17. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde hükümdarlık sembollerinden değildir?**

A) Cülus töreni
B) Biat
C) Hutbe okutmak
D) Para bastırmak
E) İfta

18. Osmanlı Devleti'nde vergilendirmede uygulanan yöntemlerden biri de iltizam usulü idi.

Bu yöntem, aşağıdaki arazilerden hangisinin vergilendirilmesinde uygulanmıştır?

A) Mukataa B) Ocaklık C) Zeamet
D) Vakıf E) Timar

t.me/yksyardimcinyedek

19. Osmanlı hukuk kurumu ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi şeri hukuka ait özelliklerden biri değildir?

A) Müslümanlara uygulanmıştır.
B) Adaleti kadılar sağlamıştır.
C) Temelini Kur'an, sünnet ve hadis hükümleri oluşturur.
D) Hukuk sisteminin Divandaki temsilcisi kazaskerdir.
E) Töreye göre hazırlanmıştır.

20. Osmanlıda silahların yapımı ve tamiri işlerinden sorumlu askerî sınıf aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cebeciler
B) Topçular
C) Humbaracılar
D) Lağımcılar
E) Akıncılar

21. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde el yazması kitapları süslemede kullanılan sanatlardan biridir?

A) Çini
B) Tezhip
C) Keramik
D) Vitray
E) Telkâri

22. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nde dirlik çeşitlerinden biridir?

A) Zeamet B) Cebelü C) Mukataa
D) Vakıf E) Mütesellim

23. Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan, döneminin en üst dereceli medresesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Üç Şerefeli
B) İznik
C) Süleymaniye
D) Semaniye
E) Muradiye

24. Osmanlı Devleti'nde yoksullara yemek verilen kurum aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sebil
B) Tabhane
C) Darüşşifa
D) İmaret
E) Narh

25. Aşağıdakilerden hangisi ilmiye sınıfının üyelerinden biri değildir?

A) Kadı
B) Kazasker
C) Müderris
D) Şeyhülislam
E) Cebelü

26. Osmanlı Devleti'nde kişilerin ülke toprakları üzerinde köyden şehire veya bir bölgeden başka bir bölgeye gidip gelmesi ya da oraya göçerek yerleşmesi olayına verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

A) Dikey hareketlilik
B) Yatay hareketlilik
C) Pençik Sistemi
D) Devşirme Sistemi
E) Tımar Sistemi

27. Osmanlıda aşağıda verilen vergi gelirlerinden hangisinde, Osmanlı halkının gayrimüslim insanları belirleyici olmuştur?

A) Çiftresmi
B) Ağnam
C) Öşür
D) Haraç
E) Çiftbozan

1. C	2. A	3. E	4. D	5. C	6. E	7. A	8. C	9. E	10.D	11. D	12. D	13. D	14. A	15. C
16. C	17. E	18. A	19. E	20. A	21. B	22. A	23. D	24. D	25. E	26. B	27. D			

t.me/yksyardimcinyedek

6. BÖLÜM OSMANLIDA YENİLEŞME VE DEMOKRATİKLEŞME HAREKETLERİ

DURAKLAMA DÖNEMİ (ARAYIŞ YILLARI) (XVII. YÜZYIL) (1579-1699)

MERAKLISINA

Duraklama Dönemi Padişahları

- *III. Murat (1574 - 1595)*
- *III. Mehmet (1595 - 1603)*
- *I. Ahmet (1603 - 1617)*
- *I. Mustafa (1617 - 1618) (1622 - 1623)*
- *II. Osman (1618 - 1622)*
- *IV. Murat (1623 - 1640)*
- *Sultan İbrahim (1640 - 1648)*
- *IV. Mehmet (Avcı) (1648 - 1687)*
- *II. Süleyman (1687 - 1691)*
- *II. Ahmet (1691 - 1695)*
- *II. Mustafa (1695 - 1703)*

- Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümünden (1579) başlayıp Karlofça Antlaşması'na (1699) kadar devam eden bu döneme Osmanlı tarihinde Duraklama Dönemi denir. Osmanlı Devleti'nin Duraklama Dönemi'ne girmesinin önemli iç ve dış nedenleri vardır.

Duraklamanın Nedenleri

İç Nedenler

Merkezî Yönetimde Görülen Bozulmalar

- Kafes usulü
- Deneyimsiz padişahların başa geçmesi
- Padişahların ordunun başında sefere çıkmamaları
- Saray kadınlarının yönetime karışmaları
- Rüşvet ve iltimasın artması

Eğitimin Bozulması

- "Âlimin oğlu âlimdir." anlayışına dayanan beşik ulemalığının ortaya çıkması
- Pozitif bilimlerin medreselerde okutulmaması
- İşsiz kalan medrese mezunlarından isyanlara katılanların olması
- İlmiye sınıfının bozulması

Ordunun Bozulması

- Yeniçeri Ocağının bozulması Devşirme Sistemi'nin bozulması ile askere alma işlemlerinde düzensizlikler yaşanması, askerlikle ilgisi olmayanların da ocağa alınması, yeniçerilerin sayısının artması
- Tımar Sistemi'nin bozulması Tımar Sistemi'nin bozulmasına bağlı olarak atlı asker sayısının azalması, asker açığının maaşlı askerlerle doldurulması
- Donanmanın bozulması
- Harp teknolojilerinin takip edilmemesi

Maliyenin Bozulması

- Savaşların uzun sürmesi ve yenilgilerin alınması
- Ganimet ve vergilerin azalması
- Lüks ve israfın artması
- Tımar Sistemi'nin bozulması Tımarların dağıtımında usulsüzlüklerin yaşanması, köylüden ağır vergiler alınması dolayısıyla köylünün toprağını terk etmesi, üretimin düşmesi
- Sık sık padişah değişikliği olması ve bunun beraberinde cülus bahşilerinin hazineye yük oluşturması
- Coğrafi Keşifler'le ticaret yollarının yön değiştirmesi

Avrupa'ya sömürgelerinden ve Amerika Kıtası'ndan gelen değerli madenlerin Osmanlı ülkesine girmesi bu durumun Osmanlı parasının değerinin düşmesine neden olması

Sosyal Yapının Bozulması

- Tımar Sistemi'nin bozulmasına bağlı olarak Anadolu'da güvenlik sorunlarının ortaya çıkması bu durumun köylerden kentlere göçlere sebep olması
- Şehirlerdeki nüfusun yoğunlaşmasına bağlı olarak sosyoekonomik sorunların ortaya çıkması
- Halkın devlete olan güveninin azalması isyanların çıkması

t.me/yksyardimcinyedek

Dış Nedenler

- ✓ Devletin doğal sınırlara ulaşması
- ✓ Avrupalı devletlerin bilim ve teknikte ilerlemesi
- ✓ Avrupa'daki gelişmelerin takip edilememesi
- ✓ Avrupalıların Osmanlıya karşı birlikte hareket etmesi (Haçlı zihniyeti)
- ✓ Coğrafi Keşifler'in yaşanması

XVII. Yüzyıl İç İsyanları

XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde idari, mali ve askerî alanlarda bozulmalar görülmüştür. Bu durum beraberinde iç isyanları getirmiştir. Bu isyanlar İstanbul, Celâli ve Eyalet isyanları olmak üzere üç bölüme ayrılır.

İstanbul İsyanları (Merkezil, Yeniçeri)

Bu isyanlar yeniçeriler tarafından çıkarılan isyanlardır. Bu isyanlara zaman zaman ilmiye sınıfının, medrese öğrencilerinin ve halkın da katıldığı görülmüştür. Bu isyanların en önemlileri III. Murat, II. Osman, IV. Murat ve IV. Mehmet dönemlerinde yaşanmıştır.

Nedenleri

- Merkezî otoritenin bozulması
- Askerlikle ilgisi olmayanların Yeniçeri Ocağına alınması
- Yeniçerilerin sık sık cülus bahşişi almak istemesi
- Yeniçeri maaşlarının zamanında ödenmemesi veya değeri düşük para ile ödenmesi
- Devlet yönetiminde etkin olmak isteyen devlet adamlarının yeniçerileri kışkırtmaları
- Yeniçerilerin çıkarlarına ters düşen padişah, sadrazam ve devlet adamlarını görevden uzaklaştırmak istemeleri
- "Ocak devlet içindir." anlayışının yerini "Devlet ocak içindir." anlayışının alması

Not

Yeniçeriler, II. Osman'ı Yedikule Zindanları'nda boğarak öldürmüştür. IV. Mehmet Dönemi'nde ise sarayı basan yeniçeriler otuz kadar devlet adamını Sultan Ahmet Meydanı'nda çınar ağacına asmıştır. Bu olay Osmanlı tarihinde "Vaka-i Vakvakiye" (Çınar Olayı) olarak adlandırılmıştır (1656).

Celâli İsyanları

XVI. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar gelişip devam eden bu isyanlar, Osmanlı Devleti'ni ekonomik, siyasi ve kültürel yönden oldukça etkilemiştir. Bu isyanlara Celâli denmesi Yavuz Sultan Selim zamanında Yozgat (Bozok)'ta Celâl isimli birinin çıkardığı isyanın daha sonraki yıllarda da terim olarak yerleşmesinden ileri gelmektedir. Bu isyanların çıkmasını o yıllardaki İran ve Avusturya'yla yapılan savaşlar kolaylaştırmıştır. Bu isyanların en önemlileri I. Ahmet ve IV. Murat dönemlerinde yaşanmıştır.

Nedenleri

- Merkezî otoritenin bozulması
- Eyaletlere gönderilen yöneticilerin adaletsiz ve haksız yönetimleri
- Tımar Sistemi'nin bozulması ve haksız dirlik dağıtımı
- Vergilerin artırılması
- Adaletsiz vergi toplanması
- Köylünün toprağını terk ederek eşkıyalığa başlaması
- Savaşların uzun sürmesi ve yenilgi ile sonuçlanması yüzünden askerden kaçanların Anadolu'da eşkıyalığa başlaması

Bu isyanlara Kara Yazıcı, Canbolatoğlu, Deli Hasan, Tavil Ahmet, Kalenderoğlu, Katırcıoğlu ve Gürcü Nebi örnek verilebilir.

Not

Celâli İsyanları sonucunda dirlik ve düzeni bozulan köylüler topraklarını bırakıp şehirlere göç etmek üzere köylerini terk etmeye başlamıştır. Osmanlı tarihinde bu gelişme "Büyük Kaçgun" olarak nitelendirilmiştir.

Eyalet İsyanları

XVII. yüzyılda merkezî otoritenin zayıflaması sonucunda merkezden uzakta olan eyaletlerde (Eflak, Boğdan, Erdel, Halep, Yemen, Bağdat, Kırım) isyanlar çıkmıştır. Bazen yerel yöneticiler (Lübnan valisi Fahrettin, Erzurum Valisi Abaza Mehmet Paşa ve Sivas Valisi Vardar Ali Paşa gibi) bazen de yöneticiden şikâyeti olanlar isyanlar çıkarmıştır. Bu isyanların çıkmasında daha çok yöneticiler etkili olmuştur.

Not

XVII. yüzyılda çıkan isyanlarda milliyetçilik akımının etkisi yoktur. Çünkü miliyetçilik akımı 1789 Fransız İhtilâli'nden sonra yaygınlık kazanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Not

Osmanlı Devleti'nde yaşanan isyanlardan biri de Suhte İsyanları'dır. Bu isyanların genel sebebi, medrese eğitiminin bozulmasıdır.
Klasik medrese geleneğinin bozulmasında; ulema çocuklarının hak etmeden ayrıcalık kazanması, ilmiyede yükselmenin rüşvet ve iltimasla olması, medreselere kapasitesinin üzerinde öğrenci alınması etkili olmuştur. Bunun yanında nüfus artışı ve enflasyon gibi sebeplerle gençlerin yatılı ve burslu olan medreselere sığınması, medreselerin işsizlerin toplandığı yerler hâline gelmesine neden olmuştur. Enflasyon nedeniyle medreselerin geliri de azalınca yoksul öğrenciler sıkıntı yaşamaya başlamış, devlet, medrese öğrencilerine cer, nezir ve kurban adıyla para toplamaları için izin vermiştir. Bu izni kötüye kullanan çok sayıda medrese öğrencisi çeteler kurarak köyleri ve kasabaları yağmalamış, eşkıyalık faaliyetlerine başlamışlardır.

Uyarı

Osmanlı Devleti'nde 31 Mart Olayı'na (1909) kadar çıkan isyanlar rejime karşı yapılmamıştır.

XVII. Yüzyıl Siyasi Gelişmeleri

Osmanlı Devleti, Duraklama Dönemi'nde **İran, Avusturya, Lehistan, Venedik, Rusya** gibi devletlerle savaşlar yapmış ve bunun sonucunda da birtakım antlaşmalar imzalamıştır.

Osmanlı - İran İlişkileri

Osmanlı Devleti'yle İran arasında ilk savaş I. Selim (Yavuz) Dönemi'nde 1514'te yapılan Çaldıran Savaşı'dır. İran'la ilk resmî antlaşma ise I. Süleyman (Kanuni) Dönemi'nde 1555'te yapılan Amasya Antlaşması'dır. Duraklama Dönemi'nde de Osmanlı - İran savaşları devam etmiş ve bu savaşlar sonucunda da anlaşmalar imzalanmıştır.

Ferhat Paşa (İstanbul) Antlaşması (1590)

- 1577 - 1590 yılları arasında yapılan Osmanlı - İran savaşlarından sonra imzalanmıştır.
- Gürcistan, Şirvan, Tebriz, Karadağ ve Dağıstan Osmanlıda kalmıştır.

Önemi!

III. Murat Dönemi'nde imzalanan bu antlaşma ile Osmanlı doğuda en geniş sınırlara ulaşmıştır.

Nasuh Paşa Antlaşması (1612)

- 1603 - 1612 yılları arasında yapılan Osmanlı - İran savaşlarından sonra imzalanmıştır.
- Ferhat Paşa Antlaşması ile daha önce Osmanlı Devleti tarafından alınan topraklar, İran'a geri verilmiştir.
- İran Osmanlı Devleti'ne yılda iki yüz deve yükü ipek vermeyi kabul etmiştir.
- Bu antlaşmanın imzalanmasında Celâli İsyanları ve Osmanlının Avusturya'yla yapmış olduğu savaşlar etkili olmuştur.
- I. Ahmet Dönemi'nde imzalanmıştır.

Serav Antlaşması (1618)

- İran'ın, Osmanlı Devleti'ne ödediği yıllık iki yüz deve yükü ipek yarıya düşürülmüştür.
- II. Osman (Genç) Dönemi'nde imzalanmıştır.

Kasr-ı Şirin Antlaşması (1639)

- 1624 - 1639 yılları arası Osmanlı - İran savaşlarından sonra imzalanmıştır.
- Bu antlaşmanın imzanlanmasında IV. Murat'ın Revan Seferi (1635) ve Bağdat Seferi (1638) etkili olmuştur.
- Bağdat (Irak) Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.
- Revan ve Azerbaycan İran'a bırakılmıştır.
- **Zağros Dağları** sınır olarak kabul edilmiştir.

Önemi!

IV. Murat Dönemi'nde imzalanan bu antlaşma ile bugünkü Türkiye – İran sınırı büyük ölçüde belirlenmiş ve Osmanlı - İran arasında uzun süreli bir barış dönemini başlamıştır.

Osmanlı - Lehistan İlişkileri

Lehistan, Sokullu Mehmet Paşa tarafından Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Osmanlı - Lehistan Savaşları XVII. yüzyılda başlamıştır. Bu durumun sonucunda birtakım antlaşmalar imzalanmıştır.

Hotin Antlaşması (1621)

- 1621'de yapılan Osmanlı - Lehistan Savaşı'ndan (Hotin Seferi) sonra imzalanmıştır.
- Hotin Kalesi, Osmanlıya bağlı Boğdan'a bırakılmıştır.
- Lehistan'ın, Kanuni Dönemi'nden itibaren Kırım Hanlığı'na ödediği kırk bin düka altını vermeye devam etmesi kararlaştırılmıştır.
- II. Osman (Genç) Dönemi'nde imzalanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

II. Osman, 1621 yılındaki Hotin Savaşı'nda disiplinsiz davranışlar sergileyen yeniçerileri bu savaş sonrasında kaldırmak istemiştir.

Bucaş Antlaşması (1672)

- Lehistan'ın Hotin Anlaşması'nın şartlarını bozması üzerine yaşanan savaş sonrasında imzalanmıştır.
- Lehistan, Podolya'yı Osmanlı Devleti'ne bırakmıştır.
- Ukrayna, Osmanlı egemenliğindeki Kazakların idaresine bırakılmıştır.
- Lehistan yılda yirmi iki bin altın vergi vermeyi kabul etmiştir.

Not

Lehistan Diyet Meclisi antlaşmayı onaylamayınca, savaşlar dört yıl daha devam etmiş ve Bucaş Antlaşması yenilenmiştir. Ancak vergi ile ilgili madde antlaşmadan çıkarılmıştır.

Önemi!

IV. Mehmet Dönemi'nde imzalanan Bucaş Antlaşması Osmanlı Devleti'nin topraklarına yeni topraklar kattığı son antlaşmadır. Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti batıda en geniş sınırlara ulaşmıştır. Osmanlının batıda fethettiği son kale Ukrayna sınırları içerisinde bulunan Kamaniçe Kalesi'dir.

Osmanlı - Venedik İlişkileri

Osmanlı Devleti'yle Venedik arasında ilk deniz savaşı I. Mehmet (Çelebi) Dönemi'nde yapılmıştır. Bu savaştan Osmanlı Devleti istediği sonucu alamamıştır. XVII. yüzyılda Osmanlı - Venedik Savaşı Girit yüzünden başlamıştır. Girit 1645'te I. İbrahim Dönemi'nde kuşatılmıştır. Fethin tamamlanması ise 1669 IV. Mehmet Dönemi'nde olmuştur. Girit'in 24 yıl süren kuşatmadan sonra alınabilmesi, Osmanlı denizciliğinin Avrupa'nın gerisinde kaldığını ortaya koymuştur.

Osmanlı - Rusya İlişkileri

Rusya Osmanlı Devleti himayesindeki Özi Kazaklarına saldırınca Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sefere çıkmış ve 1678'de Çehrin Kalesi'ni almıştır. Rusların isteği üzerine **Bahçesaray (Çehrin) Antlaşması** (1681) imzalanmıştır. Antlaşma ile

- Kiev Ruslarda kalmış,
- Özi (Dinyeper) Nehri iki devlet arasında sınır kabul edilmiştir.

Önemi!

IV. Mehmet Dönemi'nde yapılan bu antlaşma Osmanlı ile Rusya arasında yapılan ilk antlaşmadır.

Osmanlı - Avusturya İlişkileri

Zitvatorok Antlaşması (1606)

- 1593 - 1606 yılları arasında yapılan Osmanlı - Avusturya savaşlarından sonra imzalanmıştır.

Uyarı

Haçova Meydan Muharebesi (1596), Avusturya ile 1593-1606 yılları arasında yapılan savaşlar içinde yer alır. Bu meydan muharebesi Osmanlının galibiyetiyle sonuçlanmıştır.

- Avusturya'dan alınan Eğri, Estergon ve Kanije kaleleri Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.

Not

Tiryaki Hasan Paşa, Kanije savunmasında önemli rol üstlenmiştir.

- Avusturya'nın İstanbul Antlaşması'ndan (1533) beri Osmanlı Devleti'ne ödediği yıllık vergi kaldırılmıştır.
- Avusturya savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir.
- Avusturya arşidükü, protokol bakımından Osmanlı padişahına denk sayılacak ve yazışmalarda "cesar" unvanını kullanacaktı.
- Bu antlaşma I. Ahmet Dönemi'nde imzalanmıştır.

Önemi!

Zitvatorok Antlaşması'yla Osmanlı Devleti'nin Avusturya üzerindeki siyasi ve hukuki üstünlük dönemi sona ermiş ve Osmanlı - Avusturya ilişkilerinde **mütekabiliyet** (denklik) esası kabul edilmiştir.

Vasvar Antlaşması (1664)

- 1662 - 1664 yılları arasında yapılan Osmanlı - Avusturya savaşlarından sonra imzalanmıştır.
- Uyvar ve Neograd kaleleri Osmanlıda kalmış, Zerinvar Kalesi ise Avusturya'ya bırakılmıştır.
- Erdel'in, Osmanlı Devleti'ne bağlı kalması kararı alınmıştır.
- Osmanlı Devleti ve Avusturya'nın, Erdel'den kuvvetlerini çekmesi hükmü yer almıştır.
- Avusturya iki yüz bin kuruş savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Bu antlaşma IV. Mehmet Dönemi'nde imzalanmıştır.

Not

1662 - 1664 Osmanlı - Avusturya savaşlarında Fazıl Ahmet Paşa'nın Uyvar'ı fethetmesi "Uyvar önünde Türk gibi kuvvetli" sözünü de beraberinde getirmiştir.

İkinci Viyana Kuşatması ve Kutsal İttifak'la Savaş (1683 - 1699)

Bu kuşatma IV. Mehmet Dönemi'nde **Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa** tarafından gerçekleştirilmiştir. Kuşatmanın gerçekleştirilmesinde Macar Kontu **Tökeli İmre'nin** Avusturya'ya karşı Osmanlıdan yardım istemesi de kuşatmada etkilidir. Ancak Osmanlı Devleti bu kuşatmada başarısız olmuştur. **Başarısız olunmasında;**

- Kuşatma için gerekli hazırlığın yapılmamış olması,
- Almanların, Fransızların ve Lehlerin Avusturya'nın yardımına gelmesi,
- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın son yürüyüşü geciktirmesi,
- Viyana'nın güçlü surlarla çevrili olması,
- Kırım Hanı Murat Giray'ın Leh ordusunun Tuna'yı geçmesini engelleyememesi

durumları etkili olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin II. Viyana yenilgisi, Avrupalıların Türkleri Avrupa'dan atma umutlarını artırmıştır. Bu amaçla papanın kışkırtmalarıyla **Avusturya, Lehistan, Rusya, Venedik ve Malta,** Osmanlı Devleti'ne karşı **"Kutsal İttifak"**ı oluşturmuşlardır. Kutsal İttifak'la yapılan savaşlar on altı yıl sürmüştür. **İngiltere ve Hollanda** (Felemenk) elçilerinin ara bulucuğu sonucunda Avusturya, Venedik ve Lehistan ile Osmanlı Devleti arasında **Karlofça Antlaşması** (1699) imzalanmıştır.

Buna göre,

- Temeşvar ve Banat dışında kalan bütün Macaristan ile Erdel Prensliği Avusturya'ya bırakılmıştır.
- Mora Yarımadası, Dalmaçya kıyıları ve Ayamavra adası Venedik'e bırakılmıştır.
- Podolya ve Ukrayna, Lehistan'a bırakılmıştır.
- Antlaşma yirmi beş yıl geçerli olacak ve Avusturya antlaşmanın garantörü olacaktır.

Not

Garantörlük *" Bir antlaşmanın uygulanmasını sağlama konusunda müdahale hakkına sahip devlet.*

Önemi!

Karlofça Antlaşması'yla Osmanlı Devleti ilk defa büyük çapta toprak kaybına uğramıştır. Osmanlının Orta Avrupa'daki egemenliği sona ermiştir.

Uyarı

1683 II. Viyana Kuşatması'yla başlayan Türk gerileyişi 1921 Sakarya Meydan Muharebesi'yle sona ermiştir.

Rusya delegesi imza yetkisinin olmadığı gerekçesiyle Karlofça Antlaşması'nı imzalamamıştır. Karlofça'dan bir yıl sonra Rusya'yla **İstanbul Antlaşması** (1700) imzalanmıştır. **Buna göre;**

- Azak Kalesi, Ruslara bırakılmıştır.
- Ruslar, Kudüs'ü serbestçe ziyaret edebilecekti.
- Rus Çarlığı, İstanbul'da sürekli elçi bulundurabilecekti.

Önemi!

Bu antlaşma ile Rusya, Azak ve çevresini ele geçirerek Karadeniz'e çıkma imkânını elde etmiştir.

Uyarı

Karlofça ve İstanbul antlaşmaları II. Mustafa Dönemi'nde imzalanmıştır. Osmanlı Devleti bu antlaşmalarla kaybettiği yerleri geri alabilmek için XVIII. yüzyılda Avusturya, Venedik ve Rusya ile savaşlar yapmıştır.

XVII. Yüzyıl Islahatları

KAVRAM BİLGİSİ

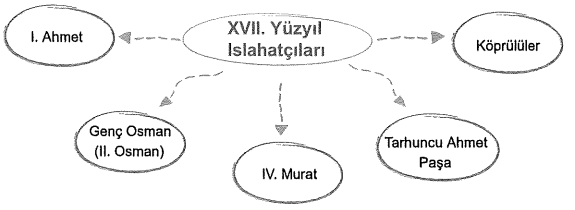
Ekber ve Erşed (Ekberiyyet) Sistemi: Yaşça en büyük ve en aklı başında şehzadenin hükümdar olması usulü
Kafes (Şimşirlik) Usulü: Şehzadelerin sarayda eğitim alması usulü
Beşik Ulemalığı: Babası müderris olan kişinin de müderris olması usulü
Cülus Bahşişi: Padişah değişikliğinde yeniçerilere verilen bahşiş.
İltimas: Adam kayırma.
Ulufe: Yeniçerilerin üç ayda bir almış oldukları maaş.

XVII. Yüzyıl Islahatlarının Genel Özellikleri

- ✓ Daha çok askerî, mali ve idari alanlarda ıslahatlar yapılmıştır.
- ✓ Sorunlara köklü çözümler getirilememiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- ✓ Avrupa'daki bilimsel ve teknik gelişmeler göz önüne alınmamıştır.
- ✓ Yeniçeriler ve çıkarları zedelenen devlet adamları ile ulemadan bazı kişiler ıslahatlara karşı çıkmıştır.
- ✓ Islahatlar genelde kuvvet ve şiddete dayalı olarak yapılmıştır.
- ✓ Islahatlar, ıslahatçının ömrü ile sınırlı kalmıştır.
- ✓ Ülkenin kötüye gidişi durdurulamamış ancak geciktirilmiştir.
- ✓ Islahatlarda Avrupa etkisi yoktur.

I. Ahmet Dönemi (1603 – 1617)

- **Kafes usulü** uygulanmıştır. Bu durum devlet tecrübesinden yoksun şehzadelerin hükümdar olmasına sebep olmuştur.
- **Ekber ve Erşed (Ekberiyyet) Sistemi** benimsenmiştir. Bu sistemle;
  - Taht kavgalarını engellemek,
  - Hanedanın devamlılığını sağlamak,
  - Ülke yönetiminde istikrarı sağlamak,
  - Şehzadelerin katlini kural olmaktan çıkarmak amaçlanmıştır.
- Sultan Ahmet Camii yaptırılmıştır.
- I. Ahmet Dönemi'nin sadrazamlarından **Kuyucu Murat Paşa**, Celâli İsyanları'nı baskı ve şiddetle engellemeye çalışmış isyanların nedenlerine inilmediği için huzursuzluklar devam etmiştir.

II. Osman (Genç) Dönemi (1618 – 1622)

- XVII. yüzyılda ilk önemli ıslahat girişimleri II. Osman Dönemi'nde başlamıştır.
- Saray dışından evlenip, sarayın halkla kopukluğunu gidermeye çalışmıştır.
- İlmiye sınıfının devlet işlerine karışmasını engellemek amacıyla şeyhülislamın fetva vermek dışındaki yetkilerini kaldırmıştır.
- Devşirme asıllı kişilerin yönetimdeki etkinliğini kırmak için başkenti İstanbul'dan Anadolu'ya taşımayı düşünmüştür.
- Yeniçeri Ocağını kaldırmak istemiş fakat bu düşüncesi nedeniyle yeniçeriler tarafından öldürülmüştür. Bu durum yeniçerilerin yönetimdeki etkilerinin artmasına neden olmuştur.

IV. Murat Dönemi (1623 – 1640)

- **Bağdat Fatihi** olarak bilinir.
- İsyanlara teşvik edici konuşmaların yapıldığı merkezler hâline gelen kahvehanelerde içki içme, tütün kullanma ile birlikte sokağa çıkma yasaklarını uygulamıştır.
- Devlet bu uygulama ile yönetime karşı oluşabilecek kamuoyu olumsuzluklarını engellemeyi amaçlamıştır.
- Merkezî otoritenin tekrar sağlanabilmesi için yeniçeri ve sipahi zorbalarını ortadan kaldırmıştır.
- Devletin geri kalmasının sebeplerini araştırmak amacıyla **Kâtip Çelebi'ye** ve **Koçi Bey'e** risaleler (rapor) hazırlatmıştır.

Not

Osmanlı Devleti'nin önemli bilim insanlarından olan Lagari Hasan Çelebi ve Hezarfen Ahmet Çelebi IV. Murat Dönemi'nde yaşamıştır.

Tarhuncu Ahmet Paşa

- IV. Mehmet Dönemi sadrazamlarındandır.
- Maliye alanında ıslahatlar yaparak bütçeyi denkleştirmek istemiştir.
- Hazineye borcu olan kişilerden borçlarını tahsil etmiştir.
- Saray harcamalarını kısıtlamıştır.
- Modern anlamda **ilk denk bütçeyi** oluşturmuştur.
- Çıkarları zedelenen kişiler tarafından idam ettirilmiştir..

Köprülüler

Köprülü Mehmet Paşa'nın sadrazam olmasıyla başlayan dönemdir (1656 - 1691).

Köprülü Mehmet Paşa

- Köprülü Mehmet Paşa, IV. Mehmet Dönemi'nde sadrazamlık yapmıştır.
- Saraya ön koşullar sunarak sadrazam olan ilk devlet adamıdır. Şart sunmasının sebebi kendisine rahat bir çalışma ortamı oluşturmayı amaçlamasıdır.

Öne sürdüğü şartlar ise şunlardır:

- ♦ Memur atamalarına karışılmaması
- ♦ Saraya sunulan tekliflerinin kabul edilmesi
- ♦ Hakkında bir şikâyet olursa görüşlerinin alınması

t.me/yksyardimcinyedek

Yaptığı çalışmalar arasında;

- Ordu ve donanmayı disiplin altına almak,
- Rüşvet ve iltimas yolunu kapatmak,
- Sarayın yetkilerini kısıtlamak

yer alır.

Köprülü Fazıl Ahmet Paşa

- Girit'in fethini tamamlamıştır.
- Mali alanda yenilikler yapmıştır.
- Çemberlitaş Kütüphanesini yaptırmıştır.

Not

Osmanlı Devleti, Köprülüler Dönemi'nde Duraklama Döneminde yükselme yaşamıştır.

Not

IV. Murat'tan sonra yerine kardeşi İbrahim geçmiştir. Zamanla saray çevrelerinin etkisinde kalan padişah yeniçeriler tarafından öldürülmüştür.

Uyarı

XVII. yüzyıl ıslahatlarının başarısız olmasında;

- *Sorunların gerçek nedenine inilememesi,*
- *Islahatların devlet politikasına dönüşmemesi,*
- *Devlet adamlarının ve padişahların uzun süre iş başında kalamamaları,*
- *Çıkarları zedelenen çevrelerin (Yeniçeriler, devlet adamları, ulema, saray kadınları gibi) tepkileri*

etkili olmuştur.

UNUTMAYINIZ!

- *Yeniçeri Ocağını kaldırma teşebbüsünde bulunan ilk Osmanlı padişahı II. Osman'dır (Genç Osman).*
- *Koçi Bey Risalesi IV. Murat Dönemi'nde hazırlanmıştır. Koçi Bey bu risalesini Sultan İbrahim'e de sunmuştur.*
- *Tarhuncu Ahmet Paşa modern ilk denk bütçeyi oluşturmuştur.*
- *Saraya ön koşul sunarak sadrazam olan devlet adamı Köprülü Mehmet Paşa'dır.*
- *XVII. yüzyıl ıslahatlarında Avrupa etkisi yoktur.*

GERİLEME DÖNEMİ (XVIII. YÜZYIL) (1699 - 1792)

MERAKLISINA

Gerileme Dönemi Padişahları

- *II. Mustafa (1695 - 1703)*
- *III. Ahmet (1703 - 1730)*
- *I. Mahmut (1730 - 1754)*
- *III. Osman (1754 - 1757)*
- *III. Mustafa (1757 - 1774)*
- *I. Abdülhamit (1774 - 1789)*
- *III. Selim (1789 - 1807)*

Karlofça Antlaşması'yla (1699) başlayıp **Yaş Antlaşması'yla** (1792) sona eren döneme Osmanlı tarihinde Gerileme Dönemi denir. Gerileme Dönemi'nde Osmanlı Devleti,

- **Karlofça** ve **İstanbul** Antlaşmaları'yla kaybettiği toprakları geri alma,
- Islahatlar yaparak devletin bozulan yönlerini yeniden düzenleme,
- Var olan toprakları koruma,
- Dönemin sonunda ise denge siyaseti izleme

politikalarını izlemiştir.

Not

Bu dönemde Osmanlıyı en fazla uğraştıran devletler Rusya ve Avusturya olmuştur.

XVIII. Yüzyıl Siyasi Gelişmeleri

Osmanlı - Rusya İlişkileri

XVIII. yüzyıl başlarında Rusya askerî ve ekonomik açıdan güçlenmeye başlamıştı. Bu çerçevede **Rusya'nın;**

- Karadeniz'e inmek,
- Kırım'a yerleşmek,
- Balkanlardaki Ortodoksları koruyuculuğu altına almak,
- Lehistan üzerinde egemenlik kurmak

gibi amaçları vardır.

Prut Antlaşması (1711)

- İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Poltova Savaşı'nda Rus Çarı I. Petro'ya yenilerek Osmanlı topraklarına sığınması ve Rusların İsveç kralını takip bahanesiyle Osmanlı topraklarında tahribat yapması üzerine yapılan savaş sonucunda imzalanmıştır. Antlaşmanın imzalanmasında Baltacı Mehmet Paşa etkili olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

- III. Ahmet Dönemi'nde Osmanlı Devleti'yle Rusya arasında imzalanmıştır. **Buna göre;**
  - Azak Kalesi ve çevresi Osmanlıya teslim edilecekti.
  - Rusya, Lehistan'ın iç işlerine karışmayacaktı.
  - Ruslar, İstanbul'da elçi bulundurmayacaktı.
  - İsveç kralı ülkesine serbestçe dönebilecekti.

Önemi!

Prut Antlaşması ile daha önce yapılan İstanbul Antlaşması'yla Rusya'ya verilen haklar geri alınmıştır. Kazanılan bu başarıdan sonra Karlofça Antlaşması'nın kayıplarının giderileceği düşüncesi oluşmuştur.

Osmanlı - Venedik ve Avusturya İlişkileri

Karlofça Antlaşması'yla Mora Yarımadası Venedik'e bırakılmıştı. Venedik'in Mora halkına baskı yapması üzerine Mora halkı Osmanlı Devleti'nden yardım istemiştir. Osmanlı Devleti 1715'te Mora'yı Venedik'ten almıştır. Bu durum Avusturya'nın Osmanlıya savaş ilan etmesinde etkili olmuştur. Yapılan **Petervaradin Savaşı'nda** (Bu savaşta Sadrazam Silahtar Ali Paşa şehit düşmüştür.) Osmanlı başarısız olmuş, **İngiltere** ve **Hollanda**'nın aracılığıyla Pasarofça Antlaşması imzalanmıştır.

Pasarofça Antlaşması (1718)

- III. Ahmet Dönemi'nde Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Venedik arasında imzalanmıştır.
- Mora Yarımadası Osmanlıda kalmıştır.
- Dalmaçya kıyıları, Arnavutluk ve Hersek kıyılarındaki bazı kaleler Venediklilere bırakılmıştır.
- Belgrad, Banat, Sırbistan'ın kuzeyi ve Eflak'ın batısı Avusturya'ya verilmiştir.

Uyarı

Belgrad, Balkanların Orta Avrupa'ya açılan kapısı olarak nitelendirilir.

Önemi!

Bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin kaybettiği topraklarını geri alma umutlarını sona erdirmiş ve Avrupa'yı daha yakından tanıma çabası içerisine girmesine neden olmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti fetih politikasından vazgeçerek elindeki topraklarına savunma politikası uygulamaya başlamıştır.

Osmanlı - İran İlişkileri

Osmanlı Devleti Pasarofça Antlaşması'ndan sonra doğu siyasetine yönelmiştir. Bu dönemde İran karışıklık içindeydi. İran'daki karışıklıklardan yararlanma isteği Osmanlı Devleti ile Rusya'yı karşı karşıya getirmiştir. Osmanlı ordusunun Rus ordusuyla çatışma durumuna gelmesi üzerine **Fransa** ara buluculuğuyla Osmanlı Devleti ile Rusya arasında bir antlaşma imzalanmıştır.

İstanbul Antlaşması (İran Mukasemenamesi) (1724)

- III. Ahmet Dönemi'nde Rusya'yla imzalanmıştır.
- İran'ın Kafkaslardaki toprakları Rusya ile Osmanlı Devleti arasında paylaşılmıştır.

Not

Bu antlaşma Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan ilk dostluk antlaşmasıdır.

Ahmet Paşa Antlaşması (1732)

- İran Şahı II. Tahmasb İstanbul Antlaşması'na tepki göstermiş ve Osmanlı ile Rusya'ya savaş ilan etmiştir. İran savaşta başarısız olmuştur.
- I. Mahmut Dönemi'nde Osmanlı Devleti ile İran arasında imzalanmıştır.
- Gence, Tiflis, Revan ve Dağıstan Osmanlıda kalmıştır.
- Tebriz, Hemedan, Kirmanşah ve Luristan İran'a bırakılmıştır.

Not

Şah Tahmasb'ın isteği ile yapılan Ahmet Paşa Antlaşması, Osmanlı Devleti'nde diplomasi anlayışının hâlâ zayıf olduğunu göstermiştir. Bu antlaşma savaşta kazanan Osmanlı Devleti'nin, masa başında kaybetmesine neden olmuştur.

İstanbul Antlaşması (1736)

- Arpaçay Muharebesi'nde Osmanlı Devleti'ne karşı üstünlük elde etmiştir. Daha sonra Bağdat'a sefer yapmış fakat mağlup olmuştur.
- Osmanlı Devleti, Nadir Şah'ın barış teklifini, Rusya ile savaş hâlinde olması sebebiyle kabul etmiştir.
- I. Mahmut Dönemi'nde Osmanlı Devleti ile İran arasında imzalanmıştır.
- Ahmet Paşa Antlaşması'nda belirlenen sınırlar esas alınmıştır.
- Osmanlılar Nadir Hanı İran Şahı olarak tanımıştır.

Kerden (II. Kasr-ı Şirin) Antlaşması (1746)

- I. Mahmut Dönemi'nde Osmanlı Devleti ile İran arasında imzalanmıştır.
- Osmanlı - İran savaşlarına son veren bir antlaşmadır.

t.me/yksyardimcinyedek

Osmanlı -Rusya ve Avusturya Savaşları (1736 - 1739)

I. Mahmut Dönemi'nde yapılan savaşlardır. Bu savaşlar sonucunda **Fransa'nın** ara buluculuğu ile **Belgrad Antlaşması (1739)** imzalanmıştır.

Buna göre;

- Avusturya, Pasarofça Antlaşması ile aldığı Belgrad'ı geri vermiştir.
- Azak Kalesi yıkılmak şartıyla Ruslara bırakılmıştır.
- Rusya'nın Karadeniz'de hiçbir ticaret ve savaş gemisi bulundurmayacağı savaşta aldığı yerleri geri vereceği karara bağlanmıştır.

Önemi!

Bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin Batı'da imzaladığı son kazançlı antlaşmadır. Ayrıca Belgrad Antlaşması Karadeniz'in Osmanlıya ait olduğunu belirten en son antlaşmadır.

Uyarı

Belgrad Antlaşması'nda ara bulucuk yapan Fransa, Osmanlı Devleti'nden yeni ayrıcalıklar elde etmiştir. 1740'da yapılan antlaşmayla Fransa'ya daha önceki süreçte verilen kapitülasyonlar sürekli hâle getirilmiştir.

Osmanlı - Rusya Savaşları (1768 - 1774)

Rusya Lehistan'ın iç işlerine karışmış, buna karşı çıkan Leh vatanseverleri ayaklanmışlardı. Rusya karşısında başarısız olan Lehlerin Osmanlıya sığınması, Rusya'nın da Osmanlı sınırlarını ihlal etmesi savaşa neden olmuştur.

Bu savaşlar sonucunda Avusturya ve Prusya'nın araya girmesiyle **Küçük Kaynarca Antlaşması (1774)** imzalanmıştır.

Buna göre;

- Kırım'a bağımsızlık verilecek ve Kırım hanları sadece dinî bakımdan Osmanlı halifesine bağlı olacaktı.
- Rusya, bu savaşta işgal ettiği Eflak, Boğdan, Besarabya ve Akdeniz'deki adaları Osmanlı Devleti'ne geri verecekti.
- Rusya, Karadeniz ve Akdeniz'deki Türk sularında serbest ticaret yapabilecek ve Fransa ile İngiltere'ye tanınan kapitülasyonlardan yararlanacaktı.
- Rusya, Balkanlarda istediği yerde konsolosluk açabilecek ve İstanbul'da daimî elçi bulundurabilecekti.
- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecekti.
- Kabartay arazisi, Azak Kalesi ve çevresi Ruslara verilecek, iki devlet arasındaki sınır Buğ Nehri olacaktı.
- Rus Hristiyanları ve din adamları Kudûs'ü serbestçe ziyaret edebilecekti.
- Rusya kapitülasyonlardan faydalanabilecekti.

Önemi!

Bu antlaşma Gerileme Dönemi'nde yapılan ve şartları en ağır olan antlaşmalardan biridir.

- ✓ Rusya, 1775 yılında antlaşmanın değiştirilmiş Fransızca metnine Ortodoks Hristiyanların Rusların himayesinde olduğunu belirten bir madde ekleyerek dünya kamuoyunda Osmanlı Devleti üzerinde baskı oluşturmaya çalışmıştır.
- ✓ Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya, Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışma hakkını kazanmıştır.
- ✓ Halkı Müslüman olan Kırım Osmanlının elinden çıkmıştır.
- ✓ Küçük Kaynarca Antlaşması'yla Osmanlı Devleti halifelik makamını ilk kez siyasal amaçla kullanmıştır.
- ✓ Balkanlar Rus tehlikesine açık hâle gelmiştir.
- ✓ Rusya, Akdeniz'e inme hayallerini gerçekleştirmiş oldu.
- ✓ Karadeniz'deki Türk egemenliği - üstünlüğü sona ermiştir.
- ✓ Osmanlı Devleti ilk kez savaş tazminatı ödemiştir.

Uyarı

1768 - 1774 Osmanlı - Rus Savaşı devam ederken Rusya 1770'de Çeşme'de Osmanlı donanmasını yakmıştır. Küçük Kaynarca Antlaşması I. Abdülhamit Dönemi'nde imzalanmıştır.

Aynalıkavak Tenkihnamesi (Düzenlemesi) (1779)

- Kırım sorunu sebebiyle ortaya çıkan bir gelişmedir.
- Fransa'nın ara bulucuğu ile Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yapılmıştır.
- I. Abdülhamit Dönemi'nde imzalanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Tenkihnameye göre;

- Rusya Kırım'dan askerlerini çekecektir.
- Osmanlı Devleti de Şahin Giray'ın hanlığını kabul edecektir.

Not

Şahin Giray'ın Rusya'yla birlikte hareket etmesi Kırım halkının tepkisine neden olmuştur. Şahin Giray bu gelişmeler üzerine Rusya'ya sığınmıştır.
II. Katarina bu olayları bahane ederek Kırım'ı topraklarına katmıştır (1783).

Uyarı

Osmanlı Devleti Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu 1792 Yaş Antlaşması'yla kabul etmiştir.

Osmanlı - Rus ve Osmanlı - Avusturya Savaşları (1787 - 1792)

Kırım'ın kaybını içine sindiremeyen Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş açması sonucunda yapılan savaşlardır. Avusturya da Rusya'yla ittifak yaparak savaşa girmiştir. Bu birliğin amacı Osmanlı Devleti'ni parçalamaktı.

Osmanlı Devleti iki cephede birden savaşmak zorunda kalmıştır.

Ziştovi Antlaşması (1791)

- III. Selim Dönemi'nde Osmanlı Devleti'yle Avusturya arasında imzalanmıştır. Ziştovi Antlaşması'nın yapılmasında Fransız İhtilali'yle ortaya çıkan milliyetçilik akımının Avusturya'nın toprak bütünlüğünü tehdit etmesi etkili olmuştur.

Antlaşmaya göre

- ✓ Avusturya savaş sırasında aldığı yerleri geri verecekti.
- ✓ Hotin Kalesi Rusya ile antlaşma yapılıncaya kadar Avusturya'da kalacak daha sonra Osmanlılara verilecekti.
- ✓ Osmanlı Devleti, Avusturya ticaret gemilerini Garp Ocakları (Cezayir ve Tunus) korsanlarının saldırılarına karşı koruyacak, onlardan bir zarar geldiğinde tazminat ödeyecekti.

Önemi!

Bu antlaşmadan sonra Osmanlı Devleti'yle Avusturya arasında savaş yaşanmamıştır.

Yaş Antlaşması (1792)

- III. Selim Dönemi'nde Osmanlı Devleti'yle Rusya arasında imzalanmıştır.

Antlaşmaya göre

- ✓ Osmanlı Devleti, Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu kabul edecekti.
- ✓ Dinyester Nehri iki ülke arasında sınır kabul edilecekti.
- ✓ Bender, Akkermen ve Kili kaleleri Osmanlılara verilecekti.

Önemi!

Osmanlı Devleti'nin Kırım üzerindeki bütün haklarını kaybetmesi ile Ruslar, Karadeniz yoluyla İstanbul ve Boğazları tehdit edecek güce ulaşmıştır.

MERAKLISINA

GREK VE DAKYA PROJELERİ

Grek Projesi; Rus Prensi Potemkin'in ortaya attığı projeye göre Türkler Avrupa'dan atılacak, İstanbul merkez olmak üzere bir Rus prensinin yönetiminde Grek Devleti kurulacaktı. II. Katerina, 1779'da doğan torununa Bizans İmparatorluğu'nun kurucusu Konstantin'in adını vermişti. XIII. Konstantin olarak kral olacaktı.

Dakya Projesi ise Rusya ve Avusturya arasında Osmanlı topraklarını paylaşmak amacıyla hazırlanmıştır. Projeye göre Eflak - Boğdan ve Besarabya'da yani Dinyester ve Tuna nehirleri arasında Dakya adıyla Rusya ve Avusturya'ya bağlı bir devlet kurulacaktı.

Osmanlı - Fransız İlişkileri

Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılda Fransa ile ekonomik ve siyasi ilişkilerini geliştirmeye özen göstermiştir. Fransa'yla olan dostluk ilişkileri **Napolyon'un** 1798'de Mısır'ı işgal etmesiyle bozulmuştur. **Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesindeki amacı;**

- Orta Doğu'ya egemen olmak,
- İngiltere'nin sömürgelerine giden yolu ele geçirmek,
- İngilizlerin bölgedeki çıkarlarına darbe vurmak

şeklinde özetlenebilir.

Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesi Rusya ve İngiltere'nin çıkarlarına ters olduğu için bu devletlerin tepkisine neden olmuştur. İngiliz donanması, Fransız donanmasını **Ebûkır** önlerinde yakmıştır. **Cezzar Ahmet Paşa** komutasındaki Nizam-ı Cedit askerleri de **Akka'da** Fransızları yenmiştir. Sonuç olarak

- Fransa 1801 **El-Ariş Antlaşması'yla** Mısır'dan çekilmiştir.
- Osmanlı - Fransız Savaşı 1802'de imzalanan Paris Antlaşması'yla sona ermiştir. Bu natlaşmayla Mısır Osmanlı Devleti'ne verilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- İngiltere'ye Karadeniz'de ticaret yapma hakkı tanınmıştır.

Uyarı

Rusların Ege adalarında milliyetçilik propagandası yapması, İngilizlerin de Mısır'a yerleşmek istemeleri Osmanlı Devleti'nin Fransa ile dostluğa yeniden önem vermesine neden olmuştur.

Notlar

- ✓ *El-Ariş Antlaşması (1801) ve Paris Antlaşması (1802) III. Selim Dönemi'yle ilgilidir.*
- ✓ *III. Selim, Napolyon'un Mısır'ı işgal etmesi üzerine denge siyaseti izleyerek İngiltere ve Rusya'nın desteğini almıştır.*
- ✓ *Belgrad (1739) ve El-Ariş (1801) antlaşmalarının yapılmasında, Osmanlı Devleti'nin Avrupa tarzı yapmış olduğu askerî ıslahatların başarıları etkili olmuştur.*

XVIII. Yüzyıl Islahatları

KAVRAM BİLGİSİ

Hendesehane: I. Mahmut Dönemi'nde açılan askerî teknik okul.
Esham: İç borçlanma belgelerine verilen ad.
Patrona Halil: Lale Devri'nin bitmesinde etkili olan kişi.
Baron De Tot: III. Mustafa Dönemi Islahatçısı.
Comte De Bonneval: I. Mahmut Dönemi ıslahatçısı.
Edirne Olayı: II. Mustafa'nın Edirne'ye çekilerek yönetimde Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin etkinliğinin artmasıyla ortaya çıkan gelişme. Bu olay sonrasında III. Ahmet tahta geçmiştir (1703).
Sefir: Elçi.
Müstensih: Yazıyı çoğaltan, kopya çıkaran.

XVIII. yüzyılda yapılan ıslahatlar, XVII. yüzyılda yapılan ıslahatlara göre daha başarılıdır. Bu dönemde Avrupa örnek alınmıştır.

XVIII. Yüzyıl Islahatlarının Genel Özellikleri

- ✓ Avrupa etkisi vardır. Osmanlı Devleti Avrupa'nın üstünlüğünü kabul etmiştir.
- ✓ Askerî, idari, mali, teknik, sanat, kültür, bilim ve eğitim alanlarında ıslahatlar yapılmıştır.
- ✓ XVII. yüzyıl ıslahatlarında devlet otoritesini yeniden sağlamak hedef alınırken XVIII. yüzyıl ıslahatlarında ise devletin geri kalmışlığına son verilerek devleti geliştirme amacı güdülmüştür.
- ✓ Islahatlar devlet politikası olmaktan ziyade bazı yöneticilerin gayretleriyle yapılmış, bu yöneticilerin yaptıklarıyla sınırlı kalarak daha ileri götürülememiştir.
- ✓ Avrupalılaşma düşüncesi ulema sınıfı ve yeniçeriler tarafından tepkiyle karşılanmıştır.
- ✓ Hukuk alanında ıslahat yapılmamıştır.
- ✓ Savaşlardan yenik çıkıldığı için askerî ıslahatlara daha çok önem verilmiştir.
- ✓ İlk defa Avrupa'dan getirilen uzmanlardan yararlanılmıştır.
- ✓ XVII. yüzyıl ıslahatlarından daha başarılı olmuştur.

Not

XVII., XVIII. ve XIX. yüzyılda yapılan ıslahat hareketlerinde halkın bir talebi olmamıştır.

III. Ahmet Dönemi (1703 – 1730)

- ♦ Edirne Olayı sonrasında tahta geçmiştir.
- ♦ Bu dönem ayrıca Lale Devri adıyla da anılır.

Lale Devri

- ♦ 1718 **Pasarofça Antlaşması'yla** başlayıp 1730 **Patrona Halil İsyanı'na** kadar süren döneme **"Lale Devri"** denir.
- ♦ XVIII. yüzyılın birçok ıslahatı bu dönemde yapılmıştır. sadrazamı **Nevşehirli Damat İbrahim Paşa**, minyatürcüsü **Levni**, şairi ise **Nedim**'dir.

Lale Devri'nde Yapılan Islahatlar

- **İbrahim Müteferrika** ve **Sait Efendi** tarafından ilk Türk matbaası kurulmuştur. Matbaada basılan ilk eser Vani Mehmet Efendi tarafından Türkçeye çevrilen Cevheri'nin Sihâh adlı eseridir. Vankulu Lügatı adıyla basılmıştır.

Notlar

- ✓ *Dinî kitapların matbaada basılması yasaklanmıştır. Bu tür kitaplar elle yazılacaktı. Nedeni ise hattatların müstensihlerin işsiz kalmasını engellemektir.*
- ✓ *Matbaa Avrupa'dan alınan ilk teknik araçtır.*

t.me/yksyardimcinyedek

- Bilim ve tercüme heyetleri kurulmuş, yabancı dillerden tercümeler yapılmıştır.

Yorum

Kültürel etkileşim açısından önemlidir.

- Kütüphaneler açılmıştır (Topkapı Sarayı'nda Enderun Kütüphanesi ve Yeni Camii Kütüphanesi).
- Mimari ve sanatta Avrupa etkisi görülmeye başlamıştır. Bu etki **Sadabat Kasrı**'yla başlamıştır.
- Sivil mimari gelişmiştir **III. Ahmet Çeşmesi** en önemli örneğidir.
- Osmanlıda **ilk kez çiçek aşısı** uygulanmıştır.

Uyarı

Çiçek aşısı Avrupa'dan alınan bir uygulama değildir.

- Yeniçerilerden meydana gelen bir **itfaiye teşkilatı** kurulmuştur.
- Viyana, Paris, Varşova, Moskova gibi Avrupa'nın önemli merkezlerinde **ilk kez geçici elçilikler** açılmıştır. **Paris**'e gönderilen **Yirmisekiz Mehmet Çelebi**'nin **Sefaretnamesi** Osmanlının Batı'ya açılan kapısı olması açısından önemlidir. Elçiliklerin açılması ile Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmek amaçlanmıştır.
- Yalova'da kâğıt imalâthanesi, İstanbul'da kumaş ve çini imalathanesi açılmıştır.

Not

Sefaretname; Osmanlı Devleti'nde bir dış devlete atanan sefirin (elçi) görevinde bulunduğu şehirdeki izlenimlerini ve görüşlerini yazdığı eserdir.

Uyarı

Avrupa tarzı ilk ıslahatlar Lale Devri'nde yapılmıştır. Ayrıca Lale Devri'nde askerî ıslahatlar yapılmamıştır. Lale Devri'nde İran ilk mücadeleler devam etmiştir.

Not

Batı ile ilişkilerin artmasıyla seyfiye sınıfı yerine kalemiye sınıfı bürokratlar ön plana çıkmaya başlamıştır.

Not

Lale Devri tabirini ilk kez Yahya Kemal Beyatlı kullanmıştır.

Patrona Halil İsyanı (1730)

Lale Devri'nde ıslahatlarla birlikte saray çevresi ve dönemin üst düzey yöneticileri zevk ve eğlence içindeydi. Bu yapılanların halkın tepkisine neden olması, savaşlarda başarısız olunması, ıslahatların halktan kopuk gerçekleştirilmesi Patrona Halil İsyanı'na neden olmuştur. İsyan sırasında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ve bazı devlet adamları idam edilmiştir. Şehir tahrip edilmiş Sadabat Kasrı da dâhil bazı yapılar yıkılmıştır. Dönemin ünlü şairi Nedim de kargaşada ölmüştür. III. Ahmet tahttan indirilerek yerine, I. Mahmut getirildi.

I. Mahmut Dönemi (1730-1754)

- I. Mahmut, bozulan devlet işlerini düzene koymak için ıslahatlara başlamıştır.
- İlk defa yabancı uzmanlardan faydalanılmıştır. Askerî ıslahatlara girişilmiştir.
- I. Mahmut, öncelikle Osmanlı ordusunun bozulmuş olduğunu, orduya düzen vermek gerektiğine ve ordunun Avrupa ordusunun seviyesine yükseltilmesi gerektiğine inanmıştır. Bunun için Fransız asıllı **Humbaracı Ahmet Paşa'ya (Comte de Bonneval)** bu alanda ıslahatlar yapması için görev vermiştir.
- **Humbaracı Ahmet Paşa**, humbaracı ve topçu sınıfını ıslah etmiştir.
- Batı tarzında ilk teknik okul olan **Hendesehane** adında ilk askerî mühendislik okulu açılmıştır.
- Orduda bölük, tabur, alay sıralaması yapılmıştır.
- Merkezî otoriteyi yeniden kuvvetlendirmek için rütbeli yöneticiler arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır.
- Fransızlara verilen kapitülasyonlar sürekli hâle getirilmiştir.

Not

Osmanlı Devleti'nde Avrupa tarzında askerî ıslahatlar ilk kez bu dönemde yapılmıştır. Bu alanda yapılan ıslahatlarla 1736-1739 yılları arasında yapılan Avusturya ve Rusya Savaşları'nda büyük başarılar elde edilmiştir.

III. Mustafa Dönemi (1757-1774)

1757'de tahta geçen III. Mustafa, yaptığı ıslahatlarda Macar asıllı **Baron Dö Tot** ve Sadrazam **Koca Ragıp Paşa**'dan yararlanmıştır.

- Baron Dö Tot, Topçu Ocağını ıslah etmiş, onları **"Sürat Topçuları"** adı altında savaşa hazırlamıştır. Tophaneyi düzene koymuş, ağır toplar yerine hafif ve hızlı toplar döktürmüştür.
- Deniz Mühendishanesi açılmıştır (1773).

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

Mühendishane-i Bahrî-i Hümayunun açılışı ile ilgili akademik kitaplarda III. Mustafa, I. Abdülhamit ve III. Selim gibi padişahların isimleri geçmektedir. Bu akademik yayınlar içinde; Enver Ziya Karal'ın Büyük Osmanlı Tarihi adlı eserinin I. Cildi sayfa 67, Yahya Akyüz'ün Türk Eğitim Tarihi adlı eseri sayfa 144, Mehmet Ali Ünal'ın Osmanlı Tarih Sözlüğü adlı eseri sayfa 497, Açıköğretim Yayınlarında yer alan Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri adlı eser sayfa 10 ve Millî Eğitim Bakanlığında okutulan 11. Sınıf Tarih Kitabı sayfa 187 yer alır. Burda izlenecek yol şu şekildedir: Deniz Mühendishanesinin açılması sorulursa III. Mustafa, Mühendishane-i Bahrî-i Hümayunun açılışı sorulursa I. Abdülhamit alınacaktır.

- Tersane ıslah edilmiş, yeni savaş gemileri yapılmıştır. Çeşme baskınından sonra yeni bir donanma kurulmuştur.
- Hazine düzeltilmiş, maliye alanında çalışmalar yapılmıştır.
- Bu dönemde yapılan ıslahatlar 1768-1774 Osmanlı – Rus Savaşı nedeniyle yarım kalmış ve bir sonuca ulaşılamamıştır.

I. Abdülhamit Dönemi (1774-1789)

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı yapılan ıslahatların yeterli olmadığını göstermiştir. I. Abdülhamit Dönemi'nde de dışardan yabancı danışmanlar getirilerek ıslahatların yapılmasına devam edilmiştir.

- Dönemin ıslahatçı devlet adamları **Halil Hamit Paşa** ve **Cezayirli Hasan Paşa**'dır.
- **İstihkâm Okulu** açılmıştır. Kara ve deniz kuvvetlerini ıslah ettirmek için Avrupa'dan çok sayıda mühendis ve uzman getirilmiştir.
- Maliye alanında birtakım düzenlemeler yapılmıştır.
- **Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun** açılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde ilk kez iç borçlanmaya gidilmiştir **(Esham Usulü)** (1775).
- **Ulufe alım ve satımı** yasaklanmıştır.
- Bu dönemde yeniçerilerin sayımı yapılmıştır.
- **Cülus bahşişi** kaldırılmıştır.
- Sadrazam Halil Hamit Paşa, çıkarları zedelenen bazı devlet adamları tarafından idam ettirilmiştir.

III. Selim Dönemi (1789-1807)

III. Selim iyi yetişmiş bir şehzadeydi. 1787 Osmanlı-Rusya ve Avusturya savaşlarında ordunun yetersizliğini görmüş ve imzalanan Yaş Antlaşması'nın sağladığı barış ortamından faydalanarak ıslahatlara başlamıştır. Islahatları öncelikle ordu olmak üzere maliye, eğitim, yönetim ve kültür alanında yapmaya çalışmıştır.

- İlk kez planlı ve programlı bir şekilde ıslahatlara başlayan padişah III. Selim olmuştur.
- III. Selim öncelikle köklü ıslahatlar gerçekleştirmek için **Meşveret Meclisini** toplamış ve bu meclise **layihalar** (raporlar) hazırlatmıştır.
- Yeniçeri Ocağını kaldırmak mümkün olmadığından bu dönemde Avrupa tarzı modern bir ordu kurmak ve bozulan orduyu düzeltmek için **Nizam-ı Cedit Ordusu** kurulmuştur.
- Bu ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için **İrad-ı Cedit Hazinesi** kurulmuştur.
- Nizam-ı Cedit ordusu için **Selimiye** ve **Levent** kışlaları kurulmuştur.
- Nizam-ı Cedit ordusunun eğitimi için Fransa'dan subaylar getirtilmiştir.
- Ordunun subay ihtiyacını karşılamak için **Mühendishane-i Berrî-i Hümayun** açılmıştır.
- III. Selim donanmaya önem vermiş ve tersaneleri ıslah etmiştir.
- Mali alanda düzenlemeler yapılmıştır. Yerli malı alım-satımı teşvik edilmiş, Ülke parasının değerini korumak amaçlanmıştır.
- Avrupa'daki gelişmelerden anında haberdar olmak için Paris, Viyana, Londra ve Berlin'de daimî **elçilikler** kurulmuştur. İlk daimî elçi **Londra** elçisi **Yusuf Agâh Efendi**'dir.
- Okullarda yabancı dil eğitimi zorunlu hâle getirilmiştir. **Fransızca**, okullarda resmî dil olarak okutulmaya başlanmıştır.
- **Matbaa-i Amire** adında **ilk devlet matbaası** kurulmuştur.
- İlmiye sınıfının ıslahı için çalışılmıştır.

Notlar

- ✓ *III. Selim Dönemi ıslahatlarına Nizam-ı Cedit denir.*
- ✓ *Dönem Nizam-ı Cedit adıyla da anılır.*
- ✓ *III. Selim Dönemi'nde ABD'nin Osmanlıya ilk resmî ziyareti gerçekleşmiştir. ABD bu ziyareti George Washington Fırkateyni'yle gerçekleştirmiştir.*

- Nizam-ı Cedit Ordusuna yeniçerilerin tepki göstermesi, İrad-ı Cedit hazinesi nedeniyle yeni vergilerin ortaya çıkması gibi sebeplerle Kabakçı Mustafa İsyanı çıkmıştır. Asiler III. Selim'in tahttan inmesini istemişlerdir. Bunun üzerine III. Selim tahttan inmiş ve yerine IV. Mustafa çıkmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Aklınızda Olsun!!

- ✓ XVII. yüzyıl ıslahatlarında Batı etkisi yokken XVIII. yüzyıl ıslahatlarında Batı etkisinin olduğu
- ✓ İlk Türk matbaasının III. Ahmet Dönemi'nde İbrahim Müteferrika ve Sait Efendi tarafından kurulduğu, ilk devlet matbaasının ise III. Selim Dönemi'nde açıldığı
- ✓ XVIII. yüzyılda uygulanan çiçek aşısında Batı'nın etkisinin olmadığı
- ✓ III. Ahmet Dönemi'nin Lale Devri olarak, III. Selim Dönemi'nin Nizam-ı Cedit Dönemi olarak adlandırıldığı
- ✓ Lale Devri'nin Patrona Halil İsyanı ile, III. Selim Dönemi'nin ise Kabakçı Mustafa İsyanı ile son bulduğu
- ✓ Saraya şartlar sunarak göreve gelen sadrazamın Köprülü Mehmet Paşa olduğu ve bu durumun Osmanlının merkezî otoritesinin bozulduğunu gösterdiği
- ✓ Mühendishane-i Bahrî-i Hümayunun III. Mustafa, Mühendishane-i Berrî-i Hümayunun III. Selim Dönemi'nde açıldığı
- ✓ Zitvatorok Antlaşması ile birlikte Osmanlı Devleti'nin artık Avrupa diplomasisinde mütekabiliyet esasını kabul ettiği
- ✓ XVII. yüzyılın ilk yarısında Safevilerle giriştikleri yoğun mücadele sebebiyle askerî güçlerinin büyük kısmını İran üzerine seferber eden Osmanlı Devleti'nin, Otuz Yıl Savaşları ile uğraşan Avrupa'nın güçsüz ve zayıf durumundan istifade edemediği
- ✓ Osmanlı Devleti'nin Karlofça Antlaşması ile ilk defa yabancı devletlerin (İngiltere ve Hollanda) ara buluculuğunu kabul etmek zorunda kaldığı bu kabullenmenin bir zamanlar hiçbir devleti kendisi ile eşit görmeyen Osmanlı için önemli bir itibar kaybı yarattığı
- ✓ Osmanlı Devleti'nin, ordunun lojistiğini sağlamak ve ulufeli askerlerin maaşlarını ödemek için gerekli olan nakit para ihtiyacını, tımar topraklarını mukataa hâline getirerek karşılamaya çalıştığı
- ✓ Devletin nakit ihtiyacının artması sonucu mukataa araziler üzerinde zamanla farklı uygulamalar yapıldığı, bu uygulamalarla mirî toprakların, devlet denetiminden çıktığı
- ✓ Kapitülasyonların 1740'tan itibaren I. Mahmut Dönemi'nde sürekli hâle getirildiği

DAĞILMA DÖNEMİ (EN UZUN YÜZYIL) (XIX. YÜZYIL) (1792 - 1922)

MERAKLISINA

Dağılma Dönemi Padişahları

- IV. Mustafa (1807 - 1808)
- II. Mahmut (1808 - 1839)
- Abdülmecit (1839 - 1861)
- Abdülaziz (1861 - 1876)
- V. Murat (1876)
- II. Abdülhamit (1876 - 1909)
- V. Mehmet (Sultan Reşad) (1909-1918)
- VI. Mehmet (Vahdettin) (1918 - 1922)

KAVRAM BİLGİSİ

Panslavizm: Rusya'nın Slav asıllı bütün halkları kendi yönetimi altında toplayarak dünya Slav birliğini sağlama amacını ifade eder.

Hidiv: Osmanlı Devleti'ne bağlı Mısır'daki yerel yöneticiye verilen ad.

Viyana Kongresi: Napolyon Savaşları nedeniyle bozulan Avrupa'nın siyasal durumunu düzenlemek ve Avrupa'nın gelecekte alacağı durumu belirtmek ve saptamak amacıyla 1815'te Viyana'da toplanan kongredir. Osmanlı Devleti kongreye katılmamıştır.

Restorasyon Dönemi: 1815-1827 tarihleri arasında Avrupa'yı yeniden eski biçimine sokmak çabalarının ortaya çıkarttığı zaman dilimi.

Metternich (Meternik) Sistem: Bu sisteme göre Avrupa'nın herhangi bir yerinde ayaklanma çıkması durumunda Avrupalı devletler birlikte hareket edecekler (Fransa hariç) ve Fransız İhtilali'nin getirdiği bu ayaklanmaları bastıracaklardı. Mutlakiyetçi anlayışı korumaya yöneliktir.

Yaş Antlaşması (1792) ile başlayıp **saltanatın kaldırılması**na (1922) kadar geçen döneme Osmanlı tarihinde Dağılma Dönemi denir. Osmanlı Devleti bu dönemde gücünü büyük ölçüde kaybetmiş, mevcut topraklarını Avrupalı devletlerin yardımıyla korumaya çalışmıştır (Denge Siyaseti). Dağılma Dönemi'nde Osmanlıyı en çok uğraştıran devlet **Rusya** olmuştur.

XIX. Yüzyılda Osmanlıyı Olumsuz Etkileyen Gelişmeler

Fransız İhtilali (1789)

- Milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'nde yaşayan azınlıkları olumsuz etkilemiş ve ayaklanmalar çıkmasına neden olmuştur.
- Rusya'nın izlediği Panslavizm politikası da azınlık isyanlarını hızlandıran etken olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Milliyetçilik akımı doğrultusunda;

- ✓ İlk isyan eden ulus **Sırp**lardır (1804).
- ✓ İlk bağımsız olan ulus **Yunan**lardır (1829).
- ✓ Berlin Antlaşması'yla (1878) **Sırbistan, Karadağ** ve **Romanya** bağımsız olmuştur.
- ✓ II. Meşrutiyet'in ilanından (1908) sonra **Bulgaristan** bağımsız olmuştur.
- ✓ I. Balkan Savaşı devam ederken **Arnavutluk** bağımsızlığını ilan etmiştir (1912). (Arnavutluk Osmanlıdan ayrılan son Balkan ulusudur.)

Fransız İhtilali Osmanlıyı hem olumsuz hem de olumlu etkilemiştir. Azınlıkların isyan etmesi olumsuz boyut olarak, demokratikleşme hareketleri ise (Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, Kanunuesasi) olumlu boyutu olarak değerlendirilebilir.

Sanayi İnkılabı

- Avrupa'da Sanayi İnkılabı ile makineleşmenin başlaması sonucu büyük fabrikalar kurulmuş, bol, ucuz ve kaliteli mallar üretilmiştir.
- Osmanlı, Avrupa'daki fabrikalarla rekabet edememiş, küçük el tezgâhları kapanmış, işsizlik artmış ve ekonomi daha da bozulmuştur.
- İmzalanan kapitülasyon antlaşmaları ile Osmanlı Avrupa'nın açık pazarı durumuna gelmiştir.

Sanayi İnkılabı'yla hız kazanan sömürgecilik doğrultusunda;

- ✓ Fransızlar 1830'da **Cezayir**'i, 1881'de **Tunus**'u işgal etmiştir.
- ✓ İngilizler 1882'de **Mısır**'ı işgal etmiştir.
- ✓ İtalyanlar 1911'de **Trablusgarp**'ı işgal etmişlerdir. Trablusgarp Osmanlıdan ayrılan son Kuzey Afrika toprağıdır.

XIX. Yüzyıl Siyasi Olayları

MERAKLISINA

Şark Meselesi (Doğu Sorunu): İlk kez Viyana Kongresi'nde (1815) ifade edilen Şark Meselesi deyimi ile Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri anlatılmak istenmiştir. Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başladıkları 1071'den 1923'e kadar geçen dönemde Avrupa devletlerinin Türk-İslam dünyasına karşı izledikleri politikayı ifade eder.
Hasta Adam: Rus Çarı I. Nikola tarafından Osmanlı Devleti için kullanılan bir ifadedir.
Denge Siyaseti: Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü sağlamak amacıyla büyük devletler arasındaki çıkar çatışmalarından faydalanarak destek sağlaması politikası

Sırp İsyanı (1804)

Sırbistan, Fatih Dönemi'nde Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Sırplar önce **Kara Yorgi** öncülüğünde, daha sonra da **Miloş Obronoviç** öncülüğünde ayaklanmıştır. Milliyetçilik akımı çerçevesinde Osmanlıya ilk isyan eden millet Sırplar olmuştur.

Sırpların ayaklanmasında;

- Fransız İhtilali'yle ortaya çıkan milliyetçilik akımı,
- Avusturya ve Rusya'nın Sırpları kışkırtmaları,
- Sırbistan topraklarının savaş alanı olması,
- Bölgedeki yeniçerilerin halka kötü davranması

gibi durumlar etkili olmuştur.

Uyarı

Sırplar; Bükreş Antlaşması (1812) ile bazı ayrıcalıklar elde etmiş, Edirne Antlaşması (1829) ile özerkliklerini kazanmış, Berlin Antlaşması (1878) ile de tam bağımsız olmuştur.

1806 - 1812 Osmanlı - Rus Savaşları

Rusya'nın Balkan uluslarını Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtması, Eflak ve Boğdan'ı işgal etmesi üzerine Osmanlı Devleti Fransa'nın desteğiyle Rusya'ya savaş açmıştır. Bu savaşlar sonucunda II. Mahmut Döneminde Osmanlı Devleti ile Rusya arasında **Bükreş Antlaşması (1812)** imzalanmıştır. **Antlaşmaya göre:**

- Baserabya Ruslara bırakılmıştır.
- Eflak ve Boğdan Osmanlı Devleti'ne geri verilmiştir.
- Prut Nehri iki ülke arasında sınır olmuştur.
- Sırplara ayrıcalıklar verilmiştir.

Notlar

- ✓ *Fransa, Rusya ile İngiltere arasındaki ittifakı bozmak için Rusya ile Tilsit Antlaşması'nı (1807) imzalamış. Tilsit Antlaşması'nda çıkarlarının zedelendiğini gören İngiltere, Osmanlıya yaklaşarak Kale-i Sultaniye Antlaşması'nı (1809) imzalamıştır. Bu durum devletler arası ilişkilerde çıkarların ön planda olduğuna kanıt olması açısından önemlidir.*

Yunan İsyanı (1820 - 1821)

Rumlar, Fatih Dönemi'nde Osmanlı egemenliği altına girmiştir. **Yunan (Rum) isyanının çıkmasında;**

- Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik akımı,
- Ruslar ve Yunanların eski Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurmak istemeleri (Megali İdea),
- Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa İsyanı'nın Osmanlı Devleti'ni zayıflatması,

t.me/yksyardimcinyedek

- Avrupalı devletlerin kışkırtmaları,
- Filik-i Eterya Cemiyetinin (Daha sonra Etnik-i Eterya adını almıştır.) alışmaları

gibi durumlar etkili olmuştur.

Rusların yardımıyla Rumlar, ilk isyanı 1820'de **Eflak**'ta başlattılar. Bu isyan başarılı olmayınca 1821'de **Mora**'da yeniden isyan ettiler. Yunan İsyanı'nı kendi çabalarıyla bastıramayan II. Mahmut, Mısır Valisi **Kavalalı Mehmet Ali Paşa'dan** yardım istemiştir. **Girit** ve **Mora** valiliklerinin kendisine verilmesi karşılığında Mehmet Ali Paşa yardım isteğini kabul etmiştir. Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa komutasındaki donanma Mora'ya gelerek isyanı kısa sürede bastırmıştır. İsyan Müslüman - Hristiyan çatışmasına dönüşmüştür. İngiltere, Fransa ve Rusya Yunanistan'a özerklik verilmesini Osmanlıya kabul ettirmek için 1827'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişlerdir. Yine 1827'de Osmanlı donanmasını **Navarin'de** yakmışlardır. Bunun üzerine Osmanlı Devleti bu devletlerden zararlarının karşılanmasını istediyse de Rusya bu isteğe savaşla karşılık vermiştir. Osmanlı Devleti Yeniçeri Ocağını kaldırmış, yerine yeni bir ordu kurmuştu. Ancak kurulan ordu savaşa hazır değildi. Ayrıca donanma da Navarin'de yakılmıştı. Zor durumda kalan Osmalı Devleti II. Mahmut Dönemi'nde Prusya'nın ara bulucuğu ile 1829'da Rusya'yla **Edirne Antlaşması'nı** imzalamıştır.

Antlaşmaya göre;

- Yunanistan bağımsız olacaktı.
- Prut Nehri Osmanlı - Rusya arasında sınır olacaktı.
- Rus ticaret gemileri Boğazlardan serbestçe geçecekti.
- Eflak, Boğdan ve Sırbistan özerk hâle getirilecekti.
- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecekti.

Notlar

✓ *İngiliz Şair Lord Byron Mora - Yunan İsyanı'nı desteklemek amacıyla 1823'te Mora'ya gelmiştir. Don Juan adlı eseri vardır.*

✓ *Yunanistan Osmanlıdan bağımsızlık kazanan ilk azınlıktır. Bu durum Osmanlı egemenliğindeki diğer azınlıklara örnek olmuştur.*

Uyarı

Mora'nın elden çıkması, Osmanlı Devleti'nde Mehmet Ali Paşa Sorunu'nu ortaya çıkarmıştır.

Mısır Sorunu (Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı) (1833 – 1840)

Osmanlı Devleti Yunan İsyanı'nı bastırma karşılığında Mehmet Ali Paşa'ya Mora ve Girit valiliklerini vermeyi kabul etmiştir. Ancak Yunanistan'ın bağımsız olması ile Mora, Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmıştır. Mehmet Ali Paşa, Mora'nın yerine **Suriye-Şam** valiliğini istemiş, II. Mahmut bu isteği kabul etmeyince Mehmet Ali Paşa oğlu İbrahim Paşa komutasındaki orduyu Suriye üzerine göndermiştir. Suriye'yi ele geçiren İbrahim Paşa peş peşe Osmanlı ordularını yenerek Kütahya'ya kadar ilerlemiştir. II. Mahmut **İngiltere** ve **Fransa'dan** yardım istemiş. bu devletler, durumu Osmanlının iç sorunu olarak değerlendirip yardım etmemekle beraber Fransa Mehmet Ali Paşa'yı destekleyen bir tavır sergilemiştir. Bunun üzerine II. Mahmut **"Denize düşen yılana sarılır."** diyerek **Rusya'dan** yardım istemiştir. Osmanlının, yardım isteğini kabul ederek donanmasını İstanbul'a gönderen Rusya Boğazlardan serbestçe geçebileceğini düşünmüştür.

Rus donanmasının İstanbul'a gelmesi İngiltere ve Fransa'yı kaygılandırmıştır. Bunun üzerine İngiltere, Fransa ve Avusturya'yı da yanına alarak, Rusya'nın sıcak denizlere inmesine engel olabilmek için Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'ni desteklemiştir. Rusya'nın İstanbul'dan uzaklaştırılmasının yolu Mehmet Ali Paşa ile Osmanlı padişahının uzlaştırılması olarak görülmüştür. Bu amaçla Mehmet Ali Paşa'ya baskı yapmışlardır. Sonuç olarak Osmanlı Devleti ile Mehmet Ali Paşa arasında 1833'te **Kütahya Antlaşması** imzalanmıştır.

Antlaşmaya göre;

- Mehmet Ali Paşa'ya Girit ve Mısır valiliklerinin yanı sıra Şam valiliği verilmiştir.
- Oğlu İbrahim Paşa'ya Cidde valiliği ile Adana valiliği verilmiştir.

Önemi!

Osmanlı Devleti, Kütahya Antlaşması'yla bir valisine boyun eğmiş oldu. Ayrıca olaya Avrupalı devletlerin karışması, bir iç sorunun uluslararası boyut kazanmasında etkili olmuştur.

II. Mahmut, İngiltere ve Fransa'ya da güvenmediği için Rusya'nın desteğinin devam etmesini sağlayabilmek amacıyla Rusya ile **1833**'te **Hünkâr İskelesi Antlaşması'nı** imzalamıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Buna göre;

- Osmanlı Devleti bir saldırıya uğrarsa masrafları karşılamak şartıyla Rusya, Osmanlı Devleti'ne yardım edecekti.
- Rusya, bir saldırıya uğrarsa Osmanlı Devleti, Boğazları Rusya'nın savaştığı devletlere kapatacak; Rus gemilerinin Boğazlardan geçişine izin verecekti.
- Antlaşma sekiz yıl geçerli olacaktı.

Önemi!

Bu antlaşmayla Rusya, Karadeniz'de güvenliğini sağlamış ve Rusya'nın Boğazlardan serbest geçiş hakkı elde etmesi "Boğazlar Sorunu"nun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Boğazlar konusunda son kez tek başına karar verdiği antlaşma olmuştur.

Balta Limanı Ticaret Antlaşması (1838)

Osmanlı Devleti Mısır Sorunu'nun çözümünde İngiltere'nin desteğini sağlamak için II. Mahmut Dönemi'nde İngiltere ile Balta Limanı Antlaşması'nı imzalamıştır.

Maddeleri

- İngiliz tüccarlar, hiçbir kısıtlama olmadan, her tür malı tüm Osmanlı topraklarında hem iç hem dış ticaret amacıyla alıp satabilecekler. (Antlaşmadan önce İngilizler ticaret mallarını limana kadar getirebiliyor ve bu malın dağılımını yerli tüccarlar yapıyorlardı. Bu maddeden sonra yabancılar Osmanlının iç piyasasına hâkim olmuşlardır.)
- İngilizlerden mal alım ve nakli için belge istenilmeyecekti.
- İngiliz tüccarlar, iç ticarette yerli tüccarlardan fazla vergi ödemeyecekti.
- Yabancı mallar Boğazlardan serbestçe geçecekti.
- Antlaşma, sürekli olacak ve bundan tüm Avrupa devletleri yararlanacaktı.

Yorum

Bu antlaşmayla Osmanlı pazarlarına giren yabancı mallar artmış, ticaret gelirlerinin büyük bir bölümü yabancıların eline geçmiştir ve Osmanlı Avrupa'nın açık pazarı konumuna gelmiştir.

Not

Balta Limanı Ticaret Antlaşması ile dışarıdan gelen malların ülkeye girişinin önü açıldığı için yed-i vahit yani tekel uygulaması son bulmuştur.

Londra Antlaşması (1840)

Mehmet Ali Paşa 1838'de Osmanlı Devleti'ne ödemekle yükümlü olduğu vergiyi yollamamış ve bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu gelişme üzerine II. Mahmut, Mehmet Ali Paşa'ya savaş açmıştır. **Nizip**'te yapılan savaşı Mehmet Ali Paşa kazanmıştır. İngiltere, Avusturya ve Prusya; Rusya'nın tekrar İstanbul'a gelmesini önlemek için olaya müdahale etmiştir. 1840'da Londra'da bir konferansın toplanmasını sağlamışlardır. **Prusya, Rusya, Avusturya** ve **İngiltere'nin** katıldığı bu konferansın sonucunda **Londra Antlaşması (1840)** imzalanmıştır. **Buna göre;**

- Mısır hukuki yönden Osmanlı Devleti'ne bağlı kalacak fakat Mısır valiliği babadan oğula geçmek şartıyla Mehmet Ali Paşa'ya bırakılacaktı.
- Suriye, Adana ve Girit Osmanlı yönetimine bırakılacaktı.

Not

1840 Londra Antlaşması, Sultan Abdülmecit Dönemi'nde imzalanmıştır.

Boğazlar Sorunu

Avrupalı devletler Rusya'nın Boğazları geçerek Akdeniz'e inmesini çıkarlarına uygun bulmadıklarından Hünkâr İskelesi Antlaşması'na itiraz etmişlerdir. Hünkâr İskelesi Antlaşması'nın süresi dolunca **İngiltere, Rusya, Fransa, Avusturya, Prusya** ve **Osmanlı Devleti'nin** katılımıyla **Londra Boğazlar Konferansı** toplandı (1841). Sultan Abdülmecit zamanında **Londra Boğazlar Sözleşmesi** imzalanmıştır. **Bu sözleşmeye göre**

- Boğazlar Osmanlı egemenliğinde kalacaktı.
- Boğazlar barış zamanında bütün devletlerin savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacaktı.

Önemi!

✓ Bu sözleşme ile Boğazlar ilk defa uluslarası statü kazanmıştır. Bundan sonra Osmanlı Devleti kendi egemenliğindeki Boğazlarla ilgili kararları, tek başına alamayacaktır.

Not

Londra Boğazlar Sözleşmesi Sultan Abdülmecit Dönemi'nde imzalanmıştır.

Macar Mültecileri Sorunu

Macarlar 1848'de Avusturya'ya karşı ayaklanmış, Avusturya da Macarlara karşı Rusya'dan yardım istemiştir. Rus ordusu Macaristan'a girmiş ve Macar mültecileri Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır. Osmanlı Devleti Macarlarla birlikte Lehleri de koruma altına almıştır. Avusturya, Macarları, Rusya da Lehleri Os-

t.me/yksyardimcinyedek

manlıdan talep etmiştir. Osmanlı Devleti mültecileri teslim etmek istememiştir. Bu olayda İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'ni desteklemiştir. Mültecilerin can güvenliklerinin teminat altına alınması ile evlerine dönmeleri sağlanmıştır.

Kırım Savaşı (1853 - 1856)

Rusya, Hünkâr İskelesi Antlaşması ile elde ettiği hakları Londra Boğazlar Sözleşmesi (1841) ile kaybetmiştir. Bu ayrıcalıkları yeniden kazanmak isteyen Rusya bu amacını gerçekleştirmek için **Kutsal Yerler Sorunu'nu** ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde Kudüs Osmanlı Devleti'nin yönetiminde idi. Osmanlı Devleti, Fransa'ya Kudüs'teki Katolik Hristiyanlar lehine ayrıcalık tanımıştı. Küçük Kaynarca Antlaşması'na Rusya'nın eklediği madde ile Ortodoksların koruyuculuğunu üstlenen Rusya, Osmanlı Devleti'nden yeni imtiyazlar elde etmeyi planlamıştır. Bu çevçevede İstanbul'a gönderilen Rus elçisi **Mençikof** isteklerini iletmiştir. Ancak Osmanlı Devleti bu istekleri reddetmiştir. Bunun üzerine Rusya, Osmanlıya savaş ilan ederek **Eflak** ve **Boğdan'ı** işgal etmiştir. Balkanlarda Rus ilerleyişinden rahatsız olan **Avusturya**, Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa katılmıştır. **İngiltere** ve **Fransa** donanmaları Osmanlı Devleti'ne destek olmak üzere Boğazları geçerek İstanbul'a gelmiştir.

Not

Rusya, bu gelişme üzerine Boğazlar Sözleşmesi'nin (1841) ihlal edildiğini söyleyerek Sinop'ta bulunan Osmanlı donanmasını yakmıştır. (1853).

İngiltere ve Fransa donanmaları Karadeniz'e çıkarak, Karadeniz'in kuzey sahilindeki Rus liman ve tershanelerini bombalamıştır. **Prusya'nın** tarafsız kaldığı bu savaşta **Piyemonte** de Osmanlının yanında yer almıştır. Müttefiklerin Kırım'a asker çıkarmaları ve Sivastapol'u almaları üzerine Rusya, barış isteğinde bulunmuştur. Savaş sonunda Paris'te bir konferans toplanmış ve Sultan Abdülmecit Dönemi'nde **Paris Antlaşması (1856)** imzalamıştır. Buna göre;

- Osmanlı Devleti Avrupa devleti sayılacak, Avrupa hukukundan faydalanabilecek ve toprak bütünlüğü Avrupa devletlerinin garantisi altında olacaktı.
- Karadeniz tarafsız hâle getirilecek, tüm devletlerin ticaret gemilerine açık, fakat savaş gemilerine kapalı tutulacaktı.
- Boğazlar, 1841 Londra Sözleşmesi'ne göre yönetilecek, bütün devletlerin savaş gemilerine kapatılacaktı.

Yorum:

İngiltere ve Fransa Boğazların kapanmasıyla Akdeniz ticaretini ve sömürgelerini Rusya'ya karşı güvence altına almıştır.

- Osmanlı Devleti ve Rusya; Karadeniz kıyalarında tersane ve donanma bulundurmayacaktı.

Yorum:

Osmanlı Devleti galip devlet olmasına rağmen yenilen Rusya ile aynı şartlarda antlaşmaya zorlanıp haksızlığa uğramıştır.

- Osmanlı Devleti'nin konferans öncesinde ilan ettiği Islahat Fermanı, antlaşmayı imzalayan devletlerce dikkate alınacak fakat bu devletler fermanın uygulanmasına ve Osmanlının iç işlerine karışmayacaktı.

Yorum:

Avrupa devletleri Islahat Fermanı nedeniyle de Osmanlı Devleti'nin iç işlerine daha fazla karışmaya başlayacaktır.

Notlar

- ✓ *Bu savaşta Osmanlı Devleti ilk dış borcu İngiltere'den almıştır.*
- ✓ *Paris Konferansı'na Osmanlı Devleti, Rusya, İngiltere, Piyemonte (Sardinya Krallığı), Avusturya, Fransa ve Prusya temsilcileri katılmıştır.*
- ✓ *Kırım Savaşı'nda hemşireliğin kurucusu olarak bilinen Florence Nightingale (Lambalı Kadın olarak da bilinir.) İstanbul'da Selimiye Kışlası'nda yaralıların tedavisinde önemli rol üstlenmiştir.*

1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı (93 Harbi)

1876'da düzenlenen **Tersane Konferansı**'nda ve **Londra Konferansı**'nda alınan kararları Osmanlı Devleti kabul etmeyince Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır.

Uyarı

Tersane Konferansı'nın düzenlenmesinde Balkan Bunalımı da etkilidir. Bu bunalım, Rusya'nın Panslavizm politikası doğrultusunda (özellikle Abdülaziz Dönemi'nde) Bosna, Hersek, Bulgaristan ve Sırbistan-Karadağ'da çıkan isyanlarla ilgilidir.

İngiltere ilk kez bu savaş sırasında Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma politikasından vazgeçti. Bu durumun üzerinde Osmanlı - Alman yakınlaşması etkili olmuştur. Bu savaşta **Gazi Osman Paşa** Plevne'de, **Süleyman Paşa** Şıp-

t.me/yksyardimcinyedek

ka Geçidi'nde başarılı mücadeleler vermiştir. Kafkas Cephesi'nde Osmanlı ordusunun başında **Gazi Ahmet Muhtar Paşa** bulunuyordu. Erzurum'da Aziziye tabyalarında **Nene Hatun** başarılı mücadeleler vermiştir. Osmanlı Devleti'nde **Millet-i Sadıka** olarak bilenen Ermeniler ilk kez bu savaşta Ruslar tarafından kışkırtılarak isyan etmiştir. Ermeni çetelerinin Rus orduları ile birlikte hareket etmesi Türk askerini zor durumda bırakmıştır. Bu gelişmeler üzerine Osmanlı Devleti Rusya'ya ateşkes önerisinde bulunmuştur. Sonuç olarak **Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması** (3 Mart 1878) yapıldı.

Buna göre;

- Sırbistan, Karadağ ve Romanya (Eflak - Boğdan) bağımsızlıklarına kavuşacak,
- Bosna - Hersek Osmanlılara bağlı özerklik elde edecek,
- Büyük bir Bulgaristan Krallığı kurulacak, bu krallığa Makedonya ve Doğu Rumeli eyaletleri bağlanacak,
- Teselya Yunanistan'a verilecek,
- Doğuda işgale uğrayan Kars, Ardahan, Batum ve Doğubeyazıt Ruslara bırakılacak,
- Osmanlı Devleti Ermeniler lehine ıslahatlar yapacak,

Yorum

"Ermeni Sorunu" ortaya çıkmıştır. Rusya, ıslahatların yapılıp yapılmadığını bahane ederek Osmanlı'nın iç işlerine karışma fırsatı bulmuştur. Böylece Kafkaslar ve Doğu Anadolu toprakları üzerinden Akdeniz'e inebileceği yeni planını uygulayabilecekti.

- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecekti.

Rusya'nın Balkanlarda güçlenmesinden rahatsız olan Avrupa devletleri antlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi için Berlin'de bir konferans düzenlemişlerdir. Almanya ve Avusturya da Rusların Balkanlarda güçlenmesine karşıydı. Çünkü Rusya'nın Panslavizm politikası Balkanlarda Avusturya'yı olumsuz yönde etkiliyebilirdi. **Berlin Konferansı'na Osmanlı Devleti, Rusya, Avusturya, Fransa, İtalya** ve **Almanya** katılmıştır.

Not

İngiltere, Osmanlı Devleti'nden Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması'nın şartlarının hafifletilmesi karşılığı Kıbrıs'ın kendisine verilmesini istemiştir. Osmanlı bu durumu kabul etmek zorunda kalmıştır (4 Haziran 1878). İngiltere 1878'de Kıbrıs'ı işgal etmiştir.

Sonuç olarak 13 Temmuz 1878'de **Berlin Antlaşması** imzalanmıştır. **Buna göre;**

- Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olmuştur.
- Bosna-Hersek hukuki olarak Osmanlılara bağlanmış ve yönetimi bir süre için Avusturya'ya bırakılmıştır.
- Bulgaristan üç bölgeye ayrılmıştır:
  - ✓ Osmanlı egemenliği altında muhtar bir Bulgaristan Prensliği kurulmuştur.
  - ✓ Makedonya, ıslahat yapılması koşuluyla Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.
  - ✓ Doğu Rumeli, padişahın beş yıl için atayacağı Hristiyan bir vali tarafından yönetilmesi koşuluyla Osmanlılarda kalmıştır.
- Kars, Ardahan ve Batum Ruslara bırakılmış, Doğubeyazıt ise Osmanlılarda kalmıştır.
- Osmanlı Devleti Ermenilerin azınlıkta bulunduğu Doğu Anadolu'da ıslahat yapmayı kabul etmiştir.
- Osmanlı Devleti Teselya'yı Yunanistan'a vermeyi kabul etmiştir.
- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecekti.
- Osmanlı Devleti Girit'te ıslahat yapmayı kabul etmiştir.

Uyarı

Berlin Antlaşması'yla "Ermeni Sorunu" uluslararası statü kazanmıştır.

Girit Sorunu

Berlin Antlaşması'nda Osmanlı Devleti'nin Girit'te ıslahat yapması kararı üzerine Girit Hristiyanları İngiltere'ye başvurmuştur. Osmanlı Devleti sorunu çözebilmek amacıyla **Halepa Fermanı**'nı yayımlamıştır.

Bu ferman ile Girit'in yönetim şekli belirlenmiştir. Ancak Giritli Rumlar bu fermandan memnun olmamışlar ve fermanın iyi uygulanmadığını bahane ederek ayaklanmışlardır. Osmanlı Devleti hem isyanı bastırmış hem de fermanla verdiği hakları geri almıştır. Ancak Girit'te yeni bir ayaklanma daha çıkmıştır. Osmanlı Devleti Avrupalı devletlerin baskısıyla fermanı yeniden yürürlüğe koymasına rağmen bölgedeki durum düzelmemiştir. Yunanistan'ın adaya asker çıkarması üzerine Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında **1897**'de **Dömeke Meydan Savaşı** yaşanmıştır. Osmanlı Devleti savaşta başarılı olmuştur. Savaş sonunda imzalanan **İstanbul Antlaşması** (1897) ile

- Girit Osmanlı Devleti'nde kalmış, Girit'in Osmanlı hükümdarının atayacağı, Yunanistan'ın onaylayacağı bir Hristiyan vali tarafından idare olunması kararı alınmıştır.
- Osmanlı askerleri Teselya'yı boşaltacaktır.
- Yunanistan, savaş tazminatı ödeyecektir.

t.me/yksyardimcinyedek

Not

Dömeke Meydan Savaşı Osmanlı Devleti'nin yaptığı son meydan savaşıdır.

Uyarı

Osmanlı Devleti savaşta başarılı olmasına rağmen Avrupalı devletlerin de müdahil olması nedeniyle masa başında istediği sonucu alamamıştır.

Uyarı

Ayastefanos Antlaşması, Kıbrıs'ın İngiltere tarafından işgali, Berlin Antlaşması, Tunus'un Fransızlar tarafından işgali, Mısır'ın İngilizler tarafından işgali, "Girit Sorunu" sebebiyle 1897'de Yunanistan'la yapılan Dömeke Meydan Muharebesi (Osmanlı başarılı olmuştur.) gelişmeleri II. Abdülhamit Dönemi gelişmeleri arasındadır.

XIX. Yüzyıl Islahatları

Bu yüzyılda sadece askerî alanda değil, hemen hemen her alanda ıslahatlar yapılmıştır. Bu durum üzerinde bilim ve teknolojideki gelişmeler milliyetçilik akımı ve sanayileşme etkili olmuştur.

Osmanlıdan Cumhuriyetin İlanına Kadar Demokratikleşme Aşamaları

1808 Sened-i İttifak'ın imzalanması

↓

1839 Tanzimat Fermanı'nın İlanı ve Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Getirilmesi

↓

1856 Islahat Fermanı ile Azınlık Haklarının Genişletilmesi

↓

1876 I. Meşrutiyetin İlanı, Âyan ve Mebusan Meclisinin Açılışı, Kanunuesasi ile Anayasal Sisteme Geçiş

↓

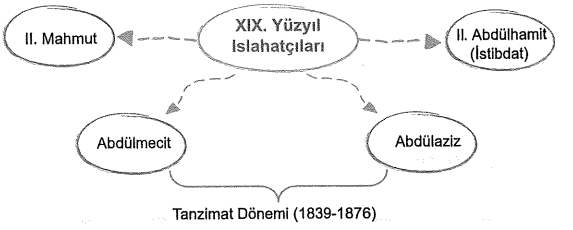
1908 II. Meşrutiyetin İlanı ve Çok Partili Sisteme Geçiş

↓

1923 Cumhuriyetin İlanı

XIX. Yüzyıl Islahatlarının Genel Özellikleri

- ✓ Merkezî otoriteyi güçlendirmek amaçlanmıştır.
- ✓ Islahatlar devlet politikası hâline gelmiştir.
- ✓ Halk ilk kez yönetime katılmıştır.
- ✓ İlk kez padişahın yetkileri kısıtlanmıştır.
- ✓ İlk kez kanun üstünlüğü kabul edilmiştir.
- ✓ İlk kez parlamento dönemi başlamıştır.

II. Mahmut Dönemi (1808 - 1839)

1807'de çıkan Kabakçı Mustafa İsyanı ile III. Selim tahttan indirilmiş yerine IV. Mustafa çıkmıştı. Rusçuk âyanı Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim'i tekrar tahta çıkarmak için plan yapmış, Kabakçı Mustafa İsyanı'nın bastırılmasında da etkili olmuştur. III. Selim'i tekrar tahta çıkarmak için girişimlerde bulunmuş fakat III. Selim, padişah tarafından öldürtülmüştür. Alemdar Mustafa Paşa şehzade II. Mahmut'u kaçırmış, IV. Mustafa'yı tahtan indirerek II. Mahmut'u tahta çıkarmıştır. Bu olay tarihte **Alemdar Olayı** adıyla anılır.

Sened-i İttifak (1808)

II. Mahmut padişah olduğunda ilk olarak âyanlarla Sened-i İttifak adı verilen bir belge imzalamıştır. Bu belgenin imzalanmasında **Rusçuk Âyanı Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa** önemli bir rol oynamıştır. Âyanlar bulundukları şehirlerin en nüfuzlu ve zengin kişileri olup merkezî otoriteyi tehdit ediyorlardı. Sened-i İttifak ile padişah âyanların gücünü resmen tanımış oldu. Padişahın yetkileri ilk kez sınırlandırıldı.

Sened-i İttifak'a göre;

- Padişah, âyanların varlığını ve meşruiyetini tanıyacaktır.
- Âyanlar, yapılacak olan ıslahatları destekleyecekler ve yardımcı olacaklardır.
- Âyanlar, padişahın emirlerini yerine getirecektir.
- Âyanlar, devletin eyaletlerden asker almasına engel olmayacaktır.
- Padişah aşırı vergi koymayacak, herkesten eşit ve adaletli olarak vergi alınacaktır.
- İstanbul'da bir isyan çıkması hâlinde âyanlar emir beklemeden İstanbul'a gelecek ve isyanın bastırılmasında etkili olacaklardır.

t.me/yksyardimcinyedek

Önemi!

- ✓ Sened-i ittifak'la Osmanlı Devleti âyanların hukuki varlığını tanımıştır.
- ✓ Sened-i ittifak'la padişahın yetkileri ilk kez kısıtlanmıştır.
- ✓ Bu belge Osmanlının âyanlara söz geçiremeyecek kadar zayıfladığını göstermektedir.
- ✓ Bu belge 1215'te İngiltere'de imzalanan Magna Charta'ya benzetilebilir.
- ✓ Bu belgede Avrupa baskısı ve etkisi yoktur.

Not

Sened-i İttifak merkezî otoriteyi artırmak amacıyla imzalanmış ancak merkezî otoriteyi bozmuştur. Sened-i İttifak tam anlamıyla uygulanamamış, II Mahmut bir süre sonra âyanlıkları kaldırmıştır.

Askerî Alandaki Gelişmeler

- **Sekban-ı Cedit Ocağı** kurulmuştur. Fakat yeniçerilerin baskısı sonucu kapatılmış ve Yeniçeriler Alemdar Mustafa Paşa'yı da öldürmüşlerdir.
- **Eşkinci Ocağı** kurulmuştur.
- II. Mahmut, Yeniçeri Ocağını kaldırmadan hiçbir şey yapılamayacağını anlamış, Topçu Ocağının ve halkın da desteğini alarak Yeniçeri Ocağını kaldırmıştır. Bu olaya **Vaka-i Hayriye (Hayırlı Olay)** denmiştir.

Yorum

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla padişah otoritesi yeniden sağlanmış, Bektaşilik yasaklanmıştır. Yapılacak ıslahatların önündeki en büyük engel kaldırılmış oldu.

- Yeniçeri Ocağının yerine **"Asakir-i Mansure-i Muhammediye"** adında yeni ve modern bir ordu kurulmuştur. Böylece Osmanlıda **ocak anlayışı** terk edilmiştir.
- Tımar Sistemi'nin kaldırılmasıyla, eyaletlerde tımarlı sipahi bulunmadığından bu boşluğu doldurmak için **Redif** askerleri oluşturulmuştur.
- Rumeli'de de askerî ve idari yetkilere sahip **Müşirlikler** kurulmuştur.
- Ordunun ihtiyaçlarını belirlemek ve askerî konuları görüşmek üzere **Dar-üş Şûra-yı Askerî** kurulmuştur.

Uyarı

II. Mahmut Dönemi'nde askerî düzenlemelerde Prusyalı Subay Helmuth Van Moltke'den yararlanılmıştır.

İdari – Yönetim Alandaki Gelişmeler

- Divan Teşkilatı kaldırılarak yerine **Bakanlıklar (nazırlıklar)** kurulmuştur. Böylece kabine sistemine (meclis-i vükela) geçilmiştir.
  - Sadrazamlık → Başvekâlete
  - Darphane Hazinesi → Maliye Nezaretine
  - Sadaret Kethüdalığı → Dâhiliye Nezaretine
  - Reisülküttaplık → Hariciye Nezaretine
  - Vakıflar → Evkaf-ı Hümayun Nezaretine
  - Şeyhülislamlık → Bab-ı Meşihat Dairesine dönüştürülmüştür.
- Âyanlık kaldırılmıştır.
- **Takvim-i Vekayi** (Türkçe ve Fransızca olarak) adıyla ilk resmî gazete çıkarılmıştır..
- Adli işleri düzenlemek için **Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye** kurulmuştur.
- İdari işleri düzenlemek için **Dar-üş Şûra-yı Bab-ı Ali** kurulmuştur.
- Devlet memurları iç ve dış (dâhiliye- hariciye) olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- Tımar ve zeamet kaldırılarak devlet memurlarına maaş bağlanmıştır.
- Eyaletler illere bölünüp illerin başına merkezden **maaş** alan valiler getirilmiştir.
- Memurların rütbe ve nişanlarıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.
- Devlet dairelerine **padişahın resimlerinin** asılması uygulamasına geçilmiştir.
- Köylerde **muhtarlıklar** oluşturulmuştur.
- **Posta** örgütü kurulmuştur.
- **Pasaport** zorunluluğu getirilmiştir. İstanbul'a gelecek kişiler için **Mürur Tezkeresi** (geçiş belgesi) alma zorunluluğu getirilmiştir.
- Modern itfaiye teşkilatı kurulmuştur.
- II. Mahmut, Vak'a-i Hayriye'den sonra "Bundan böyle saltanatın millet için bir dehşet, bir korku kaynağı değil, fakat bir destek olmasını istiyorum. Bunun için ferdin malına el konulması geleneğini kaldırıyorum." diyerek **müsadere** usulünü büyük ölçüde kaldırmıştır.
- Salgın hastalıkların yayılmasını önlemek amacıyla **karantina** servisleri kurulmuştur.
- Askerî amaçlı **ilk nüfus sayımı** yapılmıştır. Bu sayımda sadece sağlıklı Müslüman erkekler sayılmıştır.
- Memurlara, fes, pantolon ve setre (ceket) giyme mecburiyeti getirilmiştir.

Not

II. Mahmut vatandaşlar arasında din ve mezhep ayrılığı gözetmeyeceğinin teminatını vermiştir. Ayrıca ilk memleket gezisine çıkan Osmanlı padişahı II. Mahmut'tur.

t.me/yksyardimcinyedek

Eğitim-Kültür Alanındaki Gelişmeler

- Devlet memuru yetiştirmek amacıyla **Mekteb-i Maarif-i Adliye** açılmıştır.
- Rüştiyeler (ortaokul), **Mekteb-i Ulum-u Edebiyeler** (lise) açılmıştır.
- **Harbiye** ve **Tıbbiye** okulları açılmıştır.
- **Cerrahhane** açılmıştır.
- Tercüme odaları kurulmuştur.
- İstanbul'da kız ve erkek çocuklar için ilköğretim mecburi hâle getirilmiştir.
- Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip etmek amacıyla Avrupa'ya öğrenci gönderilmeye devam edilmiştir.
- **Mızıka-i Hümayun** (Bando Okulu) İtalyan **Giuseppe Donizetti** tarafından kurulmuştur.

Ekonomi Alanındaki Gelişmeler

- Yerli kumaş kullanılması amacıyla İzmit'te çuha fabrikası (kumaş fabrikası) açılmıştır.

Yorum

Bu durumla dışarıya para çıkışını önlemek amaçlanmıştır.

- Yerli üretimi artırmak ve yabancı tüccarlarla rekabeti kolaylaştırmak amacıyla yerli üreticiye gümrük kolaylığı sağlanmıştır.
- Özel teşebbüsler devlet tarafından teşvik edilmiştir.
- Yol yapımına önem verilmiştir.

Yorum

Yol yapımı ekonomik kalkınma ve merkezî otoritenin sağlanması açısından büyük öneme sahiptir.

- Bakırköy'de bez, Beykoz'da deri ve Eyüp'te iplik fabrikaları açılmıştır.
- Balta Limanı Ticaret Antlaşması imzalanmıştır.
- Ordunun fes ihtiyacını karşılamak amacıyla **Feshane** kurulmuştur.
- Yed-i Vahit (tekelci) uygulaması sonlandırılmıştır.
- "İlane-i Cihadiye Vergisi" çıkarılarak Redif askerlerinin giderleri karşılanmaya çalışılmıştır.
- "İhtisap Rüsumu Vergisi" çıkarılarak Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusunun giderleri karşılanmaya çalışılmıştır.

UNUTMAYINIZ!

- *Osmanlıda ilk köklü ıslahat girişimi III. Selim Dönemi'ndedir. En kapsamlı ıslahatlar ise II. Mahmut Dönemi'ndedir.*
- *Padişahın yetkilerini ilk kez kısıtlayan belge Sened-i İttifak'tır.*
- *Nazırlıklar (bakanlık, kabine, meclis-i vükela) sistemine II. Mahmut Dönemi'nde geçilmiştir.*
- *Yeniçeri Ocağının kaldırılmasına Vaka-i Hayriye denir.*
- *Takvim-i Vekayi'nin (ilk resmî gazete) çıkarılması, ilk nüfus sayımının yapılması II. Mahmut Dönemi'ndedir.*
- *Modern anlamda nüfus sayımının yapılması (yani kadınların da sayılması) 1927'dedir.*

Tanzimat Dönemi Islahatları (1839 - 1876)

Tanzimat Dönemi; 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla başlar, 1876'da Kanunuesasi'nin yürürlüğe girmesiyle sona erer. Bu dönemde eski ve yeni kurumlar varlığını bir arada sürdürdüğü için bu döneme **"ikilikler dönemi"** (özellikle yargı ve eğitim alanında) de denilmiştir. Bu dönemde; Sultan Abdülmecit (1839-1861), Sultan Abdülaziz (1861-1876) ve V. Murat (1876, 93 gün padişahlık yapmıştır.) padişahlık yapmıştır.

Tanzimat Fermanı (3 Kasım 1839)

Tanzimat Fermanı 3 Kasım 1839 tarihinde padişah **Abdülmecit** Dönemi'nde ilan edilmiştir. Fermanın hazırlanmasında rol oynayan devlet adamı Sadrazam **Mustafa Reşit Paşa**'dır. Tanzimat Fermanı; Mustafa Reşit Paşa tarafından halka okunmuş, **Gülhane Parkı**'nda okunması nedeniyle **Gülhane Hattı-ı Hümayunu** ayrıca **Tanzimat-ı Hayriye** olarak da anılmıştır.

Fermanın İlan Edilme Nedenleri

- ✓ Avrupalı devletlerin azınlık haklarını bahane ederek Osmanlının iç işlerine karışmasını önlemek
- ✓ Azınlıkların devlete bağlılığını artırmak
- ✓ Osmanlı Devleti'nin dağılmasını engellemek
- ✓ Avrupa'daki yönetim anlayışı doğrultusunda yenilikler yapmak
- ✓ Mısır Meselesi'ni çözme aşamasında Avrupa'nın desteğini kazanmak

Maddeleri

- Herkesin ırz, mal, can, namus güvenliği sağlanacak.
- Vergiler herkesin gelirine göre eşit bir şekilde toplanacak.
- Mahkemeler açık olarak yapılacak ve hiç kimse yargılanmadan idam edilmeyecek.
- Askerlik herkese vatan görevi sayılacak.
- Herkes mal, mülk sahibi olup bu malları miras bırakabilecek, müsadere sistemi kaldırılacak.

t.me/yksyardimcinyedek

- Rüşvet ve iltimas kaldırılacak.
- İşkence ve angarya yasaklanacak.
- Herkes kanun önünde eşit olacak.
- Padişah dâhil herkes fermanın hükümlerine uyacak.

Tanzimat Fermanı'nın Önemi

- Osmanlı Devleti'nde her gücün üstünde kanun gücünün olduğu kabul edilmiştir.
- Tanzimat Fermanı bir anayasa olmamakla birlikte anayasal düzene geçişte atılan ilk önemli adımdır.
- Müslüman - Hristiyan eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır.
- Padişah, bu fermanı kabul ederek bizzat kendisinin yetkilerini sınırlandırmıştır. Padişahın yetkileri ilk kez yasa ile sınırlandırılmıştır.
- Mülkiyet devlet güvencesi altına alınmıştır.
- Tanzimat Fermanı'nda idari, hukuki, mali, askerî konular ele alınmıştır. Ancak yönetim şeklinin değiştirilmesi amaçlanmamıştır.
- Tebaadan vatandaş statüsüne geçiş sağlanmaya çalışılmıştır.
- Etkilerini edebiyat alanında da göstermiştir.

UNUTMAYINIZ!

- *Tanzimat Fermanı bir anayasacılık faaliyetidir, anayasal düzen değildir.*
- *Tanzimat Fermanı'yla her gücün üstünde bir kanun gücünün olduğu ilkesi kabul edilmiştir.*
- *Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinde Fransa'da yaşanan 1830 İhtilâlleri de etkilidir.*
- *Sened-i İttifak'ın imzalanmasında, Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesinde Avrupalı devletlerin bir baskısı olmamıştır.*

Islahat Fermanı (18 Şubat 1856)

Tanzimat Fermanı yeterli bulunmayarak, gayrimüslimlere daha fazla hakların verilmesi için İngiltere ve Fransa'nın baskısıyla 1856'da yayımlanan ferman, Tanzimat Fermanı gibi imparatorlukta yapılması kararlaştırılan yeni bir düzenin program ve prensiplerini içine alır. Fermanın hazırlanmasında **Mehmet Emin Ali Paşa** etkilidir. Bu ferman esas olarak Tanzimat hükümlerini tekrarlayan, onları açıklayan ve genişleten bir fermandır.

Sultan Abdülmecit zamanında, **Ali Paşa Hükûmeti** tarafından ilan edilen bu fermanın hazırlanmasında İngiliz ve Fransız elçileri de bulunmuştur. Bu şekilde hazırlanan ferman, Paris Konferansı'ndan önce 1856'da Babıalide Islahat Hatt-ı Hümayunu adıyla devlet erkânı, şeyhülislam, patrikler, hahambaşı ve cemaatlerin ileri gelenleri önünde okunarak ilan edilmiştir.

Fermanın İlan Edilme Nedenleri

- ✓ Osmanlının toprak bütünlüğünü koruma düşüncesi
- ✓ Azınlıkların devlete olan bağlılıklarını artırma düşüncesi
- ✓ Osmanlının iç işlerine, Avrupalı devletlerin karışmasını engelleme isteği
- ✓ Avrupa devletlerinin baskısı
- ✓ Fransa'da yaşanan 1848 İhtilalleri'nin etkisi

Maddeleri

- Müslüman, gayrimüslim herkes kanun önünde eşit olacak.
- Mahkemeler açık olacak herkes kendi dinine göre yemin edecektir.
- Patrikhanelerde yeni meclisler kurulacak ve bu meclislerin verecekleri kararlar Babıali tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girecektir.
- Devlet hizmetlerine, askerlik görevine ve okullara bütün halk eşit olarak kabul edilecektir.
- Hiç kimse din değiştirmeye zorlanmayacaktır.
- Şehir ve kasabalarda bulunan azınlıklara ait kilise, manastır, mezarlık, okul ve hastane gibi yerlerin tamiri veya yeniden yapılmasına izin verilecektir.
- Bütün toplumlar okul açabilecektir.
- Irk, din, dil farkı gözetilmeyecek ve hiçbir mezhep diğerinden üstün sayılmayacaktır.
- Gayrimüslimler il meclislerine üye olabilecektir.
- Hangi uyruktan olursa olsun her vatandaşın eşit ve serbest şekilde ticaret ve ekonomik girişimlerde bulunması sağlanacaktır.
- Yabancılar da Osmanlı sınırları içerisinde mülk sahibi olabileceklerdir.
- Gayrimüslimlere karşı küçük düşürücü sözler ve deyimler kullanılmayacaktır.
- Gayrimüslimler nakdî bedel karşılığı askerlikten muaf tutulacaktır. (Cizye vergisi kaldırılmıştır.).
- Vergiler herkesin gelirine göre toplanacak ve iltizam usulü kaldırılacaktır.
- İşkence, dayak ve angarya kaldırılacaktır.

Fermanın Sonuçları

Islahat Fermanı da maddelerinden anlaşılacağı üzere Tanzimat Fermanı gibi Osmanlı Devleti içerisindeki gayrimüslimleri, özellikle Hristiyanları Müslümanlarla aynı haklara kavuşturmayı esas almıştır. Bu iki fermanın görünürdeki gayeleri, bütün Osmanlı toplumunu; ırk, din ve dil ayrımı gözetmeden kaynaştırmayı sağlamak olsa da başarılı olamamıştır. Bu ferman, gayrimüslimlerle Müslümanları kaynaştırmak şöyle dursun, çeşitli gayrimüs-

t.me/yksyardimcinyedek

lim unsurların hatta aynı mezhepten olan çeşitli ırkların bir arada yaşamalarını sağlayamamıştır.

MERAKLISINA

Kuleli Olayı

1859'da Sultan Abdülmecit'i devirip yerine Sultan Abdülaziz'i tahta geçirmek amacıyla yapılan darbe girişimine verilen isimdir.

Çırağan Olayı

Sultan II. Abdülhamit'e karşı Ali Suavi önderliğinde meşrutiyet yönetiminin devamını sağlamak amacıyla 1878'de yapılan darbe girişimidir.

Tanzimat Dönemi Yenilikleri

Sultan Abdülmecit Dönemi (1839-1861)

- **Kaime-i Nakdiye** (Kaime-i Mutebere) adıyla ilk kâğıt para basılmıştır.
- Mecidiye adı verilen madenî para basılmıştır..
- İlk Osmanlı bankası olan **Bank-ı Dersaadet** kurulmuştur (Bu banka Kırım Savaşı'nda batmıştır.).
- **Bank-ı Osmanî** (Osmanlı Bankası) kurulmuştur (İngiliz sermayesiyle).
- İlk deniz yolu şirketi olan **Şirket-i Hayriye** kurulmuştur.
- İngiltere'den ilk dış borç alınmıştır.
- **Darülmuallimin** (erkek öğretmen okulu) açılmıştır.
- **Darülmaarif** açılmıştır.
- Eğitim-öğretimin geliştirilmesi ve bilim politikasının belirlenmesi amacıyla **Encümen-i Dâniş** kurulmuştur.
- **Meclis-i Maarif-i Umumiye** kurulmuştur. Maarif Nezaretinin kurulmasıyla bu meclis buraya bağlanmıştır.
- Yönetici ihtiyacını karşılamak amacıyla **Mekteb-i Mülkiye** kurulmuştur.
- Bilim dergisi olan **Mecmuâ-ı Fünun Dergisi** çıkarılmıştır.
- İlk Türk müzesi kurulmuştur.
- İlk Türkçe bilim ve tıp dergisi olan **Vakay-i Tıbbiye** çıkarılmıştır.
- **Ceride-i Havadis** gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.
- **Tercüman-ı Ahval** gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.
- Kız rüştiyeleri açılmıştır.
- Hukukçu yetiştirmek için **Muallimhane-i Nüvvâb** açılmıştır.
- **Dolmabahçe Sarayı** yaptırılmıştır.
- Yönetmelikleri hazırlamak için **Meclis-i Âli-i Tanzimat** kurulmuştur.
- Osmanlı topraklarında ilk telgraf hattı İstanbul-Edirne-Şumnu güzergâhında kurulmuştur.
- İlk modern belediye teşkilatı kurulmuştur.
- **Arazi Kanunnamesi** yayımlanmıştır.
- Osmanlıda ilk demir yolu hattı Kahire-İskenderiye arasında yapılmıştır.
- Anadolu'da ilk demir yolu hattı İzmir-Turgutlu arasında yapılmıştır.

Sultan Abdülaziz Dönemi (1861-1876)

- Osmanlı donanması dünyanın üçüncü büyük filosu hâline getirilmiştir.
- **Çırağan** ve **Beylerbeyi** sarayları yapılmıştır.
- **Vilayet Nizamnamesi** yayımlanmıştır.
- **Memleket Sandıkları** kurulmuştur.
- **İstanbul Emniyet Sandığı** kurulmuştur.
- Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında **Mecelle** hazırlanmıştır (Osmanlıda ilk medeni kanundur.).
- **Şûra-yı Devlet** (Danıştay) kurulmuştur.
- **Divan-ı Ahkâm-ı Adliye** (Yargıtay) kurulmuştur.
- **Galatasaray Sultanisi** açılmıştır.
- **Maarif-i Umumiye Nizamnamesi** yayımlanmıştır.
- **Darülfünun** açılmıştır. (Osmanlıda ilk üniversite)
- **Darülmuallimat** (kız öğretmen okulu) açılmıştır.
- Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti adıyla **Hilal-i Ahmer Cemiyetinin** temeli atılmıştır.
- Öksüz ve yetim Müslüman çocuklarını okutmak için Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslamiye tarafından İstanbul'da **Darüşşafaka** açılmıştır.
- **Tasvir-i Efkâr** gazetesi çıkarılmıştır.
- **Düstur Dergisi** çıkarılmıştır.
- İlk posta pulu basılmıştır.
- Hukuk kurallarını ve yargı kararlarını yayımlamak amacıyla Adliye Nezaretinin yayın organı olan **Ceride-i Mehâkim** gazetesi çıkarılmıştır.
- **Sergi-i Umumi-i Osmanî** adıyla Türk fuarı açılmıştır.
- **Robert Kolej** açılmıştır.
- Şeker Ahmet Paşa tarafından ilk resim sergisi açılmıştır.
- Teodor Kasap tarafından ilk mizah dergisi olan **Diyojen** çıkarılmıştır.
- İlk kadın dergisi olan **Terakki-i Muhadderat** çıkarılmıştır.

Not

Abdülaziz yurt dışı seyahatine çıkan ilk Osmanlı padişahıdır (1867). Bu seyahatinde Fransa, İngiltere, Prusya, Avusturya ve Macaristan'a (Budapeşte) gitmiştir.
Sultan Abdülaziz'in yurt dışına gezi düzenlemesinin sebepleri şunlardır:
- *Osmanlıda medeniyetin ne kadar ilerlediğini Avrupa'ya hissettirmek*
- *Rusya'nın planlarını anlatıp endişe uyandırmak*
- *Avrupa devletlerinden para yardımı almak*
- *Padişahın Avrupa hükümdarları katındaki saygınlığını Osmanlı Hristiyanlarına göstermek*

Sultan Abdülaziz Fransa Kralı III. Napolyon'un daveti sonucunda bu geziyi düzenlemiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

II. Abdülhamit Dönemi (1876 – 1908)

KAVRAM BİLGİSİ

Meşrutiyet: Hükümdarla yönetilen bir ülkede, hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükûmet biçimi.
Parlamento: Ulus tarafından seçilmiş temsilcilerin, devlet işlerini görüşmek üzere toplandığı yer.
Kanunuesasi: Türk tarihinin ilk anayasası.
Meclis-i Mebusan: Osmanlı Devleti'nde üyeleri halk tarafından seçilen meclis.
Meclis-i Âyan: Osmanlı Devleti'nde üyeleri padişah tarafından ömür boyu seçilen meclis.
Halepa Fermanı: II. Abdülhamit Dönemi'nde Giritli Rumlara bazı haklar tanıyan ferman.
Muharrem Kararnamesi: II. Abdülhamit Dönemi'nde, Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödeyemeyeceğini belirttiği kararname.

Kanunuesasi'nin Kabulü (23 Aralık 1876) ve I. Meşrutiyet'in İlanı

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ve Islahat fermanlarının dağılmayı önleyememesi üzerine aydınlar yeni bir arayış içerisine girmişlerdir. **Genç Osmanlılar** veya **Jön Türkler** adı verilen, **Şinasi, Ali Suavi, Namık Kemal, Mithat Paşa** gibi isimlerin bulunduğu aydın kesim, "Müslüman olsun olmasın herkese tam vatandaşlık hakkı verilmeli" düşüncesini savunarak azınlıkların isyan etme nedenlerini ortadan kaldırmaya karar vermişlerdir. Bu durumu sağlayacak en iyi rejim ise meşrutiyet rejimi idi. Padişahın yanında halkın temsilcilerinden oluşan bir meclis de yönetime katılacak ve azınlıklara da mecliste temsil hakkı verilecekti. Devletin ancak meşrutiyet rejimi ile kurtulacağına inanarak dönemin padişahı **Abdülaziz'i** tahttan indiren Jön Türkler, V. Murat'ı tahta çıkarmış, ancak akli dengesi bozuk olması nedeniyle V. Murat'ın yerine meşrutiyeti ilan etmeyi kabul eden II. Abdülhamit'i tahta getirmişlerdir.

Mithat Paşa ve arkadaşları tarafından 23 Aralık 1876'da II. Abdülhamit'e ilan ettirilen **Kanunuesasi** ile meşrutiyet yönetimine geçilmiştir. Meşrutiyetin ilan edildiği dönemde Avrupalı devletler İstanbul'da **Tersane Konferansı**'nı toplamıştır. Bu dönemde meşrutiyetin ilan edilmesindeki amaçlarından biri de Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmalarını engellemek ve Tersane Konferansı'nın dağılmasını sağlamaktı.

Kanunuesasi'nin Önemli Maddeleri

- Osmanlı hükümdarlığı halifeliği de kapsayacak şekilde Osmanlı hanedanının en yaşlı üyesine geçer.
- Padişahın kişiliği kutsaldır ve padişah yaptıklarından kimseye karşı sorumlu değildir.
- Devletin başkenti İstanbul'dur.
- Devletin resmî dini İslam'dır.
- Osmanlı tabiyetinde bulunan herkese Osmanlı denir.
- Herkes kanun ve devlet karşısında eşit haklara sahiptir.
- Herkese eğitim-öğretim, mülkiyet hakkı, basın, yayın ve din özgürlüğü verilmiştir.
- Yasama yetkisi Âyan Meclisi ve Mebusan Meclisine aittir.
- Âyan Meclisi üyeleri padişah tarafından ölünceye kadar kalma kaydıyla tayin edilecektir.
- Mebusan Meclisinin üyeleri dört yılda bir yapılan seçimle erkeklerin seçeceği milletvekillerinden oluşacaktır.
- Yürütme yetkisi, başında padişahın bulunduğu bakanlar kuruluna (Heyet-i Vükela) aittir.
- Hükûmetin kurulması ve görevden alınması yetkisi padişaha aittir.
- Hükûmet, padişaha karşı sorumludur.
- Meclisi açma ve kapama yetkisi padişaha aittir.
- Kanun teklifini yalnızca hükûmet yapabilecek ve kanunlar padişahın onayından sonra yürürlüğe girecektir.
- Padişahın sürgün etme ve yasaları veto etme yetkisi vardır.

Uyarı

Osmanlı Devleti Mebusan Meclisinde Müslüman vekillerin yanı sıra azınlık vekillerinin temsil edilmesini sağlayarak ülke bütünlüğünü korumaya çalışmıştır.

Notlar

- ✓ *Azınlık milletvekillerinin uzlaşmaz tutumları nedeniyle zorluklar yaşanmıştır. Bu nedenle II. Abdülhamit 1877 – 1878 Osmanlı - Rus Savaşı'nı (93 Harbi) gerekçe göstererek Mebusan Meclisini süresiz kapatmıştır (1878).*
- ✓ *Kanunuesasi 1924'e kadar yürürlükte kalmıştır.*
- ✓ *Kanunuesasi'de bir antlaşmanın yürürlüğe girmesinde padişah onayı aranmıştır.*
- ✓ *Kanunuesasi'nin kabulüyle halk Türk tarihinde ilk kez yönetime ortak olmuştur.*
- ✓ *Kanunuesasi Türk tarihinin ilk anayasasıdır.*
- ✓ *Kanunuesasi Prusya ve Belçika anayasaları esas alınarak "Cemiyet-i Mahsusa" tarafından hazırlanmıştır.*
- ✓ *Kanunuesasi'de iki dereceli seçim sistemi benimsenmiştir.*

Uyarı

I. Meşrutiyet Dönemi'nde (1876-1878) siyasi parti yoktur.

t.me/yksyardimcinyedek

İstibdat Dönemi (1878-1908)

Meşrutiyet yönetimini, tahta geçebilmek için kabul eden II. Abdülhamit'in, Meşrutiyet Dönemi'ne son verdikten sonra, II. Meşrutiyet ilan edilene kadar uyguladığı baskı dönemine İstibdat Dönemi denir. Bu dönemde anayasal haklar kısıtlanmış ve baskılar çoğunlukla meşrutiyet yanlıları üzerine olmuştur.

Dönemin Önemli Gelişmeleri

- **Panislamist** (İslamcılık) bir politika benimsenmiştir.
- Giritli Rumlara yeni haklar tanıyan **Halepa Fermanı** yayımlanmıştır.
- Basına sansür getirilmiştir.
- **Muharrem Kararnamesi'nin** yayımlanmasından sonra **Duyun-u Umumiye** (Genel Borçlar İdaresi) kurulmuştur.
- Ermeni Sorunu uluslararası statü kazanmıştır.
- Ermeni faaliyetlerine karşı Doğu Anadolu'daki aşiretlerden **Hamidiye Alayları** oluşturulmuştur.
- **Ziraat Bankası** kurulmuştur.
- **Ertuğrul Fırkateyni** Japonya'ya gönderilmiştir.
- **Berlin-Boğazlar-Bağdat demir yolu** Almanlara ihale edilmiştir **(3B Projesi)**.
- **Halkalı Ziraat Mektebi** ve **Baytar Mektebi** açılmıştır.
- **Hafiyelik** Teşkilatı kurulmuştur.
- **Sanayi-i Nefise Mektebi** açılmıştır (Müdürlüğüne Osman Hamdi Bey atanmıştır.).
- **Darülaceze** (Düşkünler Evi) açılmıştır.
- **Şükûfezar** ve **Demet** dergileri yayın hayatına girmiştir.
- **Tercüman-ı Hakikat** gazetesi, **İkdam** gazetesi ve **Hanımlara Mahsus gazete** yayın hayatına girmiştir.

II. Meşrutiyet'in İlanı (24 Temmuz 1908)

Osmanlı Devleti'nde padişahın yetkilerinin ve yönetiminin anayasa ile ikinci kez düzenlendiği dönemdir. II. Abdülhamit'in I. Meşrutiyet'in sona erdirilmesinden itibaren uyguladığı siyasi faaliyetler devam etmiş ve cemiyetler kurulmuştur. Aydınların bir bölümü, Osmanlı Devleti'nin çöküntüye uğramasının önlenmesi için yeniden meşrutiyetin ilan edilmesi ve anayasal düzene geçilmesi görüşündedirler.

Meşrutiyet idaresini destekleyen aydınlar, **İttihat** ve **Terakki** adı altında gizli bir dernek kurmuşlardır. Bu derneğe üye olanların amacı, II. Abdülhamit'e meşrutiyet yönetimini zorla kabul ettirmektir. İngiltere ve Rusya'nın 1908'de **Reval** şehrinde yaptıkları gizli görüşmelerde Makedonya'nın Osmanlı Devleti'nden ayrılması konusunda fikir birliğine vardıklarını öğrenen İttihat ve Terakki yönetimi hemen harekete geçmeye karar vermiştir. Cemiyete bağlı **Niyazi Bey** Resne'de, **Eyüp Sabri Bey** Manastır bölgesinde; **Enver Bey** Selanik yakınlarında birlikleriyle dağa çıkarak ayaklanmışlardır. II. Meşrutiyet'in ilanına yol açan ayaklanmanın lideri oldukları için Resneli Niyazi Bey ve Enver Paşa "Hürriyet Kahramaları" olarak ilan edilmişlerdir. Ayaklanmanın genişlemesinden korkan II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet'i ilan ederek **Kanunuesasi'yi** yeniden yürürlüğe koymuştur. Ardından da seçimler yapılarak Mebusan Meclisi açılmıştır.

Not

II. Meşrutiyet'in ilanı sırasında oluşan siyasi boşlukta;

- ✓ *Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir.*
- ✓ *Girit Yunanistan'a katılma kararı almıştır.*
- ✓ *Avusturya-Macaristan Bosna Hersek'i topraklarına kattığını ilan etmiştir.*

Uyarı

I. Meşrutiyet'in ve II. Meşrutiyet'in ilanında Osmanlıcılık fikir akımı etkili olmuştur. Ancak II. Meşrutiyet Dönemi'nde (1908-1918) etkili olan fikir akımı ise Türkçülük'tür. II. Meşrutiyet'in ilanıyla II. Meşrutiyet Dönemi karıştırılmamalıdır.

31 Mart Olayı

Meşrutiyetin meydana getirdiği hürriyet ortamında İttihat ve Terakki içinde değişik fikirler ortaya çıktığı gibi, muhalif fikir ve akımlar da görülmeye başlamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyetinin yönetimdeki etkisinin iyice artması üzerine, İstanbul'da İttihat ve Terakkiye karşı Avcı Taburları tarafından **31 Mart Olayı (13 Nisan 1909)** denen bir isyan çıkarılmıştır. Bu isyan Selanik'ten gelen **Hareket Ordusu** tarafından bastırılmıştır. Bu ordunun başında Mahmut Şevket Paşa bulunmuş kurmay başkanlığını ise Mustafa Kemal yapmıştır. 31 Mart Olayı'nda; **Ahrar Cemiyetinin** İttihat ve Terakki Cemiyetine sert muhalefette bulunması, **İttihad-ı Muhammedî Fırkasının** çalışmaları, orduda Alaylı-Mektepli çekişmesinin artması, **Volkan** ve **Serbesti** gazetelerinin yayınları ve gazeteci **Hasan Fehmi**'nin öldürülmesi de etkili olmuştur. 31 Mart Vakası olarak bilinen bu olayın sonucunda, II. Abdülhamit tahttan indirilmiş yerine V. Mehmet Reşat geçmiştir.

Uyarı

31 Mart Olayı'nın en önemli özelliği, Türk tarihinde rejime (yönetim şekline) karşı çıkan ilk isyan olmasıdır.

t.me/yksyardimcinyedek

II. Meşrutiyet'ten Sonra Kanunuesasi'de Yapılan Değişiklikler

- Toplanma ve dernek kurma hakları tanınmıştır.
- Padişahın sürgün yetkisi kaldırılmıştır.
- Kanun teklifi yapmak için padişahın iznini alma şartı kaldırılmıştır.
- Kanun teklifinin Şûra-yı Devlette görüşülmesi usûlü kaldırılmıştır.
- Padişahın mutlak veto yetkisi "geciktirici ve zorlaştırıcı veto yetkisi"ne dönüştürülmüştür.
- Meclis-i Umumî padişahın veto ettiği kanunları üçte iki çoğunluğuyla kabul ederse padişah kanunu tasdik etmek zorunda kalacaktır.
- Padişahın milletler arası antlaşmaları onaylama yetkisi Meclis-i Umumînin tasdiki şartına bağlanmıştır.
- Sadrazam padişah tarafından atancak, diğer vekiller (bakanlar) ise sadrazam tarafından seçilecektir.
- Heyet-i Vükelânın (Bakanlar Kurulu) padişaha karşı değil, Meclis-i Mebusana karşı sorumlu olduğu esası kabul edilmiştir.
- Meclis-i Mebusan, Heyet-i Vükelayı güvensizlik oyuyla düşürebilecektir.

Yorum

Bu yeniliklerle padişahın yetkileri kısıtlanmış, Meclisin gücü padişahın gücünün üstüne çıkarılmaya çalışılmıştır.

Uyarı

II. Meşrutiyet Dönemi'nde ilk kez kızlar için yükseköğretim kurumları açılmıştır.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde Kurulan Siyasi Partiler

İttihat ve Terakki Fırkası: İlk olarak Askerî Tıbbiye Mektebinde **İttihad-i Osmanî Cemiyeti** adı ile kurulan bu örgütün kurucuları arasında **İshak Sükuti, İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, Mehmet Reşid** ve **Hikmet Emin** gibi kişiler yer alır. İttihad-ı Osmanî Cemiyeti, İtalya'daki gizli örgüt olan **Carbonari** Örgütüne benzer. Daha sonra II. Abdülhamit rejimine karşı mücadele etmek amacıyla Ahmet Rıza Bey'in önderliğinde İttihat ve Terakki Cemiyeti adıyla yeniden oluşturulmuştur. **Meşveret, Mizan** ve **İçtihad** gazeteleri bu partiyi desteklemiştir. İttihat ve Terakki Partisi Osmanlı yönetiminde özellikle 1913-1918 yılları arasında etkili olmuştur. İttihat ve Terakki kapandıktan sonra İttihatçılar tarafından **Teceddüt Fırkası** kurulmuştur.

Ahrar Fırkası: 1908'de Prens Sebahattin önderliğinde Liberal Jön Türk kanadı tarafından İstanbul'da kurulmuştur. **Volkan** ve **Serbesti** gazeteleri bu partiyi desteklemiştir. 31 Mart Olayı'ndan sonra parti faaliyetleri sona ermiştir.

Ahali Fırkası: Meşrutiyet Dönemi'nde Meclis içinde kurulan ikinci muhalefet partisidir. Gümülcine Mebusu İsmail Bey önderliğinde kurulmuştur. Tutucu bir siyaset izlemiştir. 1911 yılında Hürriyet ve İtilaf Fırkasına katılmıştır.

Fedakâran-ı Millet Cemiyeti: 1908 yılında Arap asıllı Osmanlılar tarafından kurulmuştur. 1909 yılında çıkarılan Cemiyetler Kanunu gereği kapatılmıştır.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası: II. Meşrutiyet Dönemi'nde iktidardaki İttihat ve Terakki Cemiyetine karşı kurulmuş olan **en önemli muhalefet** partisidir. Damat Ferit Paşa önemli liderlerindendir.

Notlar

- ✓ *II. Meşrutiyet Dönemi'nde ayrıca Mutedil Hürriyetperver Fırkası, Osmanlı Islahat-ı Esasiye Fırkası, Osmanlı Demokrat Fırkası, Osmanlı Sosyalist Fırkası, İttihad-ı Muhammedî Cemiyeti gibi partiler de kurulmuştur.*
- ✓ *Osmanlı Devleti'nde çok partili hayat ilk kez II. Meşrutiyet Dönemi'nde görülmektedir.*
- ✓ *1908-1911 yılları arasında İttihat ve Terakki hükûmette kalmıştır.*
- ✓ *1911 ara seçimlerini Hürriyet ve İtilafçılar kazanmıştır. Ancak İttihatçıların baskısıyla padişah Meclisi feshetmiştir.*
- ✓ *1912 seçimlerini İttihat ve Terakki kazanmıştır. Bu seçimler "Sopalı Seçimler" olarak nitelendirilmektedir. Bu seçimlerden sonra Hürriyet ve İtilafçı subaylar tarafından İttihatçılara karşı "Halaskâr Zabitan" grubu kurulmuştur.*

UNUTMAYINIZ!

- *Türk tarihinin ilk anayasası Kanunuesasi'dir.*
- *Kanunuesasi II. Abdülhamit Dönemi'nde yürürlüğe girmiştir.*
- *II. Abdülhamit Dönemi 1876-1909 tarihleri arasındadır. İstibdat Dönemi (1878-1908) bu dönem içerisindedir.*
- *I. Meşrutiyet'in ilanında Genç Osmanlar (Jön Türkler), II. Meşrutiyet'in ilanında ise İttihat ve Terakki Partisi etkili olmuştur.*
- *I. Meşrutiyet Dönemi'nde siyasi parti yoktur.*
- *Hafiyelik Teşkilatının kurulması, Ermeni Sorunu'nun ortaya çıkması, Halkalı Ziraat Mektebinin açılması, Baytar Mektebinin açılması, Sanayi-i Nefise Mektebinin açılması, Düyun-u Umumiye İdaresinin kurulması II. Abdülhamit Dönemi gelişmeleri arasındadır.*
- *1908'de İngiltere ile Rusya arasında yapılan Reval Görüşmeleri II. Meşrutiyet'in ilanında etkili olmuştur.*
- *Türk tarihinde rejime karşı çıkan ilk isyan hareketi 31 Mart Olayı'dır.*
- *1909'da Kanunuesasi'de yapılan düzenlemelerle padişahın etkinliği biraz daha kırılırken meclisin etkinliği artırılmıştır.*

t.me/yksyardimcinyedek

Dağılmayı Önleme Çabaları

Osmanlı Devleti'nde padişahlar ve devlet adamları devleti dağılmaktan kurtarmak için birçok ıslahat ve reform yapmışlardır. Bunun sonucunda aydınlar arasında devleti kurtarmaya yönelik fikir akımları ortaya çıkmıştır.

	OSMANLICILIK	İSLAMCILIK	TÜRKÇÜLÜK	BATICILIK
Ortaya Çıkış Sebepleri	*Osmanlı Devleti'nde yaşayan değişik etnik grupların Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik fikirlerinden etkilenerek bağımsız olma düşüncesinin ortaya çıkması*	*Balkanlardaki Panslavizm politikasını etkisiz hâle getirmek, Müslümanların devlete bağlılığını sağlamak ve içerideki siyasi rakiplerinin halk içindeki gücünün kırılmak istenmesi*	*İttihat ve Terakki İktidarı Dönemi'nde Osmanlı sınırları içinde yaşayan Türkleri dil ve kültür birliği etrafında birleştirip yönetime destek sağlama isteği*	*Batı'nın her alanda Osmanlının önüne geçmesi, Osmanlı Devleti'nin tek kurtuluş yolunun bu yüzyılın ihtiyaçlarına uygun medeni bir devlet ve millet hâlini alması gerektiği düşüncesinin ortaya çıkması*
Amacı	*Osmanlı Devleti'ni oluşturan bütün milletleri adalet, eşitlik, hürriyet ölçüleri içinde bir arada tutup Osmanlılık duygusu ile "Osmanlı Toplumu"nu oluşturmak*	*"Millet olmanın en önemli özelliği dindir. Dinî birlik devleti ayakta tutulabilir," düşüncesiyle İslam toplumlarının devletten ayrılmalarını önlemek*	*Türkleri millî bir duygu ile birleştirerek Osmanlı bayrağı altında kuvvetli bir unsur olarak yeniden dünya devletleri arasına sokmak*	*Türk toplumuna Batı'da gelişen düşünce, yönetim biçimi, yaşama tarzını getirerek ülkenin gelişmesini, kalkınmasını sağlamak*
Temel Düşüncesi	*Osmanlıcılık düşüncesi geçmişteki gibi uygulandığında tekrar başarılı olabilir.*	*Devletin kurtuluşu halifelik makamının bütünleştirici etkisi ile Müslümanların bir çatı altında toplanması ile olabilir.*	*Dili, dini, soyu ve idealleri bir olan topluma dayanan devlet kalıcı olabilir. Dilde Türkçülük parolasıyla hareket ederek Türk tarihini, uygarlığını geliştirip dünyaya duyurmak*	*Askerî ve idari alanda Avrupa'nın seviyesine ancak Avrupalıların izlediği yol ile ulaşılabilir.*
Akımın Temsilcileri	*Ziya Paşa Mithat Paşa Namık Kemal*	*Mehmet Âkif Said Halim Paşa Ahmet Hamdi Akseki*	*Ziya Gökalp (Türkçülüğün Esasları adlı eseri vardır.) M. Emin Yurdakul Yusuf Akçura (Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesi vardır.) Ömer Seyfettin Gaspıralı İsmail M. Emin Resulzade*	*Abdullah Cevdet Tevfik Fikret Celal Nuri*
Geçerliliği	*Milliyetçilik akımının etkisiyle Balkan milletlerinin isyan ederek Osmanlıdan ayrılmasıyla geçerliliğini kaybetmiştir.*	*I. Dünya Savaşı sırasında halifenin cihat çağrısına rağmen Müslüman Arapların İngilizlerle birlikte hareket etmeleri ile geçerliliğini kaybetmiştir.*	*Bilim ve teknikte Batı'nın örnek alınması, kültürel yapının korunması düşüncesiyle Yeni Türk Devleti'nin kurulmasında Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu milliyetçilik ilkesinin oluşmasında etkili olmuştur.*	*Batı'nın sadece bilim ve tekniğinin alınması gerektiğini savunan anlayış Yeni Türk Devleti'nin temel taşlarından birini oluşturmuştur.*

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılda yaptığı ıslahat hareketleriyle ulaşmak istediği hedeflerden biridir?**

A) Batıdaki gelişmelerden yararlanmak
B) Devleti çağdaşlaştırmak
C) Devlet otoritesini sağlamak
D) Bilimsel ve kültürel gelişmeleri artırmak
E) Demokratikleşme sürecini başlatmak

2. **XVII. yüzyılda isyanlara teşvik edici konuşmaların yapıldığı merkezler hâline gelen kahvehanelerde içki içme, tütün kullanma ile birlikte sokağa çıkma yasaklarını uygulamaya koyan Osmanlı padişahı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) II. Osman
B) Sultan İbrahim
C) IV. Mehmet
D) II. Süleyman
E) IV. Murat

3. XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde idari, mali, ekonomik, askerî ve sosyal alanlarda meydana gelen sıkıntılar iç çalkantılara neden olmuş, İstanbul, Anadolu ve eyaletlerde isyanlar çıkmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi İstanbul İsyanları'nın sebeplerinden biri <u>değildir</u>?

A) Askerlikle ilgisi olmayanların Yeniçeri Ocağına alınması
B) Yeniçerilerin sık sık cülus bahşişi almak istemesi
C) Milliyetçilik akımının yaygınlık kazanması
D) Yeniçeri maaşlarının zamanında ödenememesi
E) Merkezî otoritenin bozulması

4. **Aşağıdakilerden hangisi II. Osman (Genç Osman) Dönemi gelişmelerinden biri <u>değildir</u>?**

A) Şeyhülislam ve ilmiye sınıfının yetkilerini sınırlandırmıştır.
B) Başkenti İstanbul dışına taşımak istemiştir.
C) Sancağa çıkma usulünü kaldırmıştır.
D) Saray dışından evlenmiştir.
E) Yeniçeri Ocağını kaldırmak istemiştir.

5.

I. Yalova'da kâğıt imalathanesinin kurulması
II. Doğu Klasiklerinden Türkçeye çeviriler yapılması
III. İstanbul'da ilk özel Türk matbaasının kurulması

Yukarıdakilerden hangileri Lale Devri'nin kültürel gelişmeleri arasında gösterilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

6. **XVIII. yüzyılda yaşanan aşağıdaki gelişmelerden hangisinin <u>doğrudan</u> Osmanlı ekonomisine zarar verdiği söylenebilir?**

A) Rusya'nın Osmanlı ülkesinde elçilikler açması
B) Bilimsel gelişmelerde Batı'nın gerisinde kalındığının kabul edilmesi
C) 1740'da Fransa'ya verilen kapitülasyonların süresiz hâle getirilmesi
D) Rus savaş gemilerine Boğazlardan geçiş hakkı verilmesi
E) Osmanlının Ortodoksları koruyamaz duruma gelmesi

7. **Aşağıdakilerden hangisi Osmanlıda XVIII. yüzyılda eğitim-kültür alanında yapılan çalışmalardan biri <u>değildir</u>?**

A) Çemberlitaş Kütüphanesi'nin açılması
B) Vankulu Lügatı'nın basılması
C) İlk özel Türk matbaasının kurulması
D) Doğu klasiklerinden tercümelerin yapılması
E) Deniz Mühendishanesinin açılması

8. XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı sanatı ve mimarisi üzerinde Avrupa sanat ve mimarisinin etkisi görülmeye başlanmıştır

Bu etki aşağıdaki mimari yapıların hangisinin ortaya konmasıyla başlamıştır?

A) Nuru Osmaniye Külliyesi
B) Laleli Külliyesi
C) Sadabat Kasrı
D) Doğubeyazıt İshak Paşa Sarayı
E) Koca Ragıp Paşa Kütüphanesi

t.me/yksyardimcinyedek

9.

- "Asakir-i Mansure-i Muhammediye" adında yeni bir ordu kurulması
- İstanbul'da kız ve erkek çocuklar için ilköğretimin zorunlu hâle getirilmesi

Verilen ıslahatları gerçekleştiren Osmanlı padişahı aşağıdakilerden hangisidir?

A) I. Mahmut B) II. Mahmut
C) Abdülaziz D) II. Abdülhamit
E) III. Selim

10. Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılda halk ile ilişkisi zedelenmiş ve halkın yoksullaşması devlete olan güveni azaltmıştır.

Bu durum aşağıdakilerden hangisine yol açmıştır?

A) Hazinenin tamamen boşalmasına
B) Savaşların uzun sürmesine
C) Ziraat mesleğinin önemini yitirmesine
D) Celâli İsyanları'nın çıkmasına
E) Medrese eğitiminin bozulmasına

11. Osmanlı Devleti'nde padişahın yetkilerinin üzerinde yasa gücü olduğu aşağıdaki padişahların hangisi döneminde <u>ilk kez</u> kabul edilmiştir?

A) I. Mahmut B) II. Abdülhamit
C) Sultan Abdülaziz D) Sultan Abdülmecit
E) II. Mahmut

12. Aşağıdakilerden hangisi 1861-1876 yılları arasında padişahlık yapan Sultan Abdülaziz Dönemi gelişmeleri arasında <u>yer almaz</u>?

A) Darülmuallimatın açılması
B) Darüşşafakanın açılması
C) Darülfünunun açılması
D) Hilal-i Ahmerin kurulması
E) Mekteb-i Mülkiyenin açılması

13. Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecine girmesinde ve toprak kaybına uğramasında, aşağıdakilerden hangisinin herhangi bir etkisi <u>olmamıştır</u>?

A) Devşirme Sistemi'nin bozulmasının
B) Batılı devletlerin askerî ve teknik alanda güçlenmesinin
C) Milliyetçilik hareketlerinin
D) Askerî nitelikli ıslahatların
E) Ham madde ve pazar rekabetinin

14. Aşağıdakilerden hangisi padişahın kendi yöneticilerine söz geçiremeyerek onlarla anlaşmak zorunda kalmasını belgeleyen bir kanıttır?

A) Tanzimat Fermanı
B) Kanunuesasi
C) II. Meşrutiyet
D) Halepa Fermanı
E) Sened-i İttifak

15.

I. Muharrem Kararnamesi'nin yayımlanması
II. Mülteci sorunlarının yaşanması
III. Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödeyememesi

Genel Borçlar İdaresi olan Düyun-u Umumiye'nin oluşturulması yukarıdakilerden hangilerinin bir sonucudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

16. Aşağıdakilerden hangisi Tanzimat Dönemi'nde ekonomi alanında yapılan çalışmalardan biri <u>değildir</u>?

A) İç borçlanmaya gidilmesi
B) Bank-ı Osmanînin kurulması
C) İstanbul Emniyet Sandığının kurulması
D) Memleket Sandıklarının kurulması
E) Bank-ı Dersaadetin kurulması

t.me/yksyardimcinyedek

17. **Aşağıdakilerden hangisi II. Mahmut Dönemi'nde kurulan bir askerî birlik değildir?**

A) Sekban-ı Cedit
B) Eşkinci Ocağı
C) Redif birlikleri
D) Dar-üş Şûra-yı Askerî
E) Asakir-i Mansure-i Muhammediye

18. Osmanlı Devleti'nde Duraklama Dönemi'nde kapıkulu askerlerinin çıkardığı isyanlar sonucunda padişahlar ya tahttan indirilmiş ya da öldürülmüştür.

Bu bilgiye göre kapıkulu askerleriyle ilgili olarak;

I. Siyasi etkilerini artırmışlardır.
II. Merkezî otoriteyi zayıflatmışlardır.
III. "Ocak devlet içindir." anlayışını sürdürmüşlerdir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

19. **Osmanlı Devleti'nde;**

I. idari alanda düzenlemeler,
II. Avrupa'dan askerî ve teknik uzmanlar getirilmesi,
III. Yeniçeri Ocağının kurulması

uygulamalarından hangilerinin modernleşmeye yönelik olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

20. **Tanzimat Dönemi'nde;**

I. eyalet sisteminden vilayetlere geçilmesi,
II. azınlıkların devlet memuru olabilmesi,
III. medrese dışında yeni eğitim kurumlarının açılması

durumlarından hangilerinin uygulamada ikilik yarattığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

21. **Aşağıda verilen Osmanlı padişahlarından hangisinin döneminde, Osmanlı Devleti'nde ilk kez anayasal yönetime geçilmiştir?**

A) III. Selim
B) II. Mahmut
C) Abdülmecit
D) Abdülaziz
E) II. Abdülhamit

22. **Osmanlı ordusunun zayıflamasında;**

I. Yeniçeri Ocağı,
II. Timar Sistemi,
III. Ionca teşkilatı

unsurlarından hangilerinde yaşanan bozulmalar etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Osmanlı XVII. yüzyılda Batı'yı örnek almamış ve Batı'nın üstünlüğünü kabul etmemiştir. Bu sebeple bilimsel ve kültürel gelişme de yaşanmamıştır. Demokratikleşme hareketleri XIX. yüzyılda başlayacaktır. Bu sebeple yapılan yeniliklerin tek bir nedeni vardır. Devlet otoritesini artmaktır.

Cevap C

2. Soru paragrafındaki ifadeler 1623-1640 yılları arasında padişahlık yapan IV. Murat ile ilgilidir. IV. Murat bu uygulamalarla devlet otoritesini güçlendirmeyi amaçlamıştır.

Cevap E

3. Milliyetçilik akımı 1789 Fransız İhtilali'nden sonra yaygınlık kazanmıştır. Osmanlıda milliyetçilik akımı doğrultusunda ilk isyan eden ulus Sırplar olmuştur (1804). Dolayısıyla milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'ni özellikle XIX. yüzyılda olumsuz yönde etkilemiştir.

Cevap C

4. Osmanlı Devleti'nde sancağa çıkma usulü II. Mehmet (Fatih) Dönemi'nde yasallık kazanmıştır. Bu usulü ise III. Mehmet kaldırmıştır.

Cevap C

5. Lale Devri'nde genelde kültür, bilim, teknik, toplumsal ve sanat alanlarında gelişmeler görülmüştür. Doğu klasiklerinden Türkçeye çeviriler yapılması, matbaanın kurulması ve Yalova'da kâğıt imalathanesinin açılması "kültürel" yaşama katkı sağlayan gelişmelerdir.

Cevap E

6. Fransa'ya verilen ve ticari ayrıcalıklar içeren kapitülasyonlar Osmanlı ekonomisine zarar vermiştir.

Cevap C

7. Çemberlitaş Kütüphanesi, Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından XVII. yüzyılda açılmıştır. Diğer seçeneklerde yer alan ifadeler XVIII. yüzyıl ile ilgilidir.

Cevap A

8. XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı sanatı ve mimarisi üzerinde Avrupa sanat ve mimarisinin etkisi görülmeye başlamıştır. Paris'e elçi olarak giden Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet Efendi, rokoko üslubuyla yapılmış saraylardan övgüyle bahsetmiş, Versay Sarayı'nın maketini III. Ahmet'e sunmuştur. Avrupa mimarisinin Sadabat Kasrı ile başlayan etkisi sonraki süreçte de devam etmiştir. Seçeneklerde yer alan diğer eserlerde de barok ve rokoko üslubu görülmüştür.

Cevap C

9. II. Mahmut Dönemi'nde yönetim, askerî, sosyal, eğitim, mali alanlarda ıslahatlar yapılmıştır. II. Mahmut ıslahatları bir bütün olarak düşünmüş ve birçok alanda ıslahat yapmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde en kapsamlı ıslahatlar II. Mahmut Dönemi'ndedir.

Cevap B

10. Halkın fakirleşmesi, Tımar Sistemi'nin bozulması, işsizlik ve fakirlik Osmanlıda taşra ayaklanmaları olarak bilinen Celâli İsyanları'nın çıkmasına neden olmuştur.

Cevap D

11. Sultan Abdülmecit zamanında Mustafa Reşit Paşa tarafından Tanzimat Fermanı (1839) ilan edilmiştir. Tanzimat Fermanı'yla her gücün üstünde bir kanun gücünün olduğu belirtilerek hukuk üstünlüğü ilkesi benimsenmiştir. Bu ferman bir anayasacılık faaliyetidir.

Cevap D

12. Mekteb-i Mülkiye, 1859'da Sultan Abdülmecit Dönemi'nde açılmıştır.

Cevap E

13. Gerileme ve Dağılma dönemlerinde toprak kaybını önlemek amacıyla askerî nitelikli ıslahatlar yapılmıştır. Islahatlar toprak kaybedilmesinde olumsuz bir rol oynamamıştır, toprak kayıplarının bir sonucudur.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

14. II. Mahmut tahta geçtiğinde âyanlara söz geçirilemediğini görünce onlarla Sened-i İttifak'ı imzalamıştır. Bu belge padişahın yetkilerini kısıtlayan ilk belgedir. Sened-i İttifak'ın imzalanmasında Rusçuk Âyanı Alemdar Mustafa Paşa etkilidir. Bu belge ile merkezî otoritenin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Ancak padişah kendi gücünün yanında başka bir gücü de tanımak zorunda kalmıştır.

Cevap E

15. Osmanlı Devleti, II. Abdülhamit Dönemi'nde 1881'de Muharrem Kararnamesi ile borçlarını ödeyemeyeceğini belirtmiştir. Düyun-u Umumiye İdaresi, Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödeyememesi sebebiyle 1881'de Avrupalı devletler tarafından II. Abdülhamit Dönemi'nde kurulmuştur. Bu idarenin Türkiye'deki faaliyetleri 1928'de sona ermiştir.

Cevap D

16. Tanzimat Dönemi, 1839-1876 yılları arasını kapsar. Dolayısıyla bu dönem XIX. yüzyıl içerisindedir. Osmanlı Devleti'nde iç borçlanmaya ise 1775'te yani XVIII. yüzyılda gidilmiştir.

Cevap A

17. Dar-üş Şûra-yı Askerî bir birlik değil askerî işlerin görüşüldüğü bir meclistir.

Cevap D

18. Kapıkulu askerleri padişahları öldürebilmiş ve taht değişikliği yapabilmişlerse siyasi etkinliklerinin arttığı ve merkezî otoriteyi zayıflattıkları yargılarına ulaşılabilir. Ayrıca başlangıçta benimsenen "Ocak, devlet içindir." yargısının yerini süreç içerisinde "Devlet, ocak içindir." anlayışı almıştır. Bu da Osmanlı ordu teşkilatında bozulmalar yaşandığının kanıtıdır.

Cevap C

19. Islahat, çağın ihtiyaçlarına cevap vermeyen kurumlar üzerinde düzenleme yapılmasıdır. Bu doğrultuda I. ve II. öncüller bir ıslahat hareketidir. Ancak III. öncül bir ıslahat hareketi değildir. Çünkü Yeniçeri Ocağının kurulması Osmanlının Kuruluş Dönemi'nde gerçekleşen bir olaydır. Yani bir teşkilatlanma çalışmasıdır. Osmanlıda ıslahat hareketleri XVII. yüzyılda başlamıştır.

Cevap D

20. Tanzimat Dönemi, 1839-1876 yılları arasını kapsar. Bu dönemde eğitim ve yargı alanında ikilikler yaşanmıştır. I. ve II. öncüller ikiliği beraberinde getiren unsurlar değildir. Ayrıca bu iki öncül idari alanda yapılan düzenlemelerdir. Osmanlıda geleneksel eğitim yapan medreselerin yanında yeni eğitim kurumlarının açıldığı görülmektedir. İşte bu durum kültürel çatışmayı ve ikiliği de beraberinde getirmiştir.

Cevap C

21. II. Abdülhamit Dönemi'nde ilan edilen I. Meşrutiyet ve yürürlüğe giren Kanunuesasi ile Osmanlıda ilk kez anayasal yönetime geçilmiştir.

Cevap E

22. Yeniçeri Ocağının ve Tımar Sistemi'nin askerî boyutu vardır. Yeniçeriler merkez ordusu olmakla beraber ulufe denilen maaş alırlardı. Timar Sistemi'ne göre yetiştirilen timarlı sipahiler ise eyalet askerleri olmakla beraber Osmanlının ordu teşkilatının en kalabalık kısmını oluşturuyordu. Dolayısıyla bu iki unsurun bozulması Osmanlı ordusunun zayıflamasında etkilidir. Lonca Teşkilatı ise esnafların oluşturduğu birlikteliğe verilen isimdir.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1.

I. Şehzadelerin sancağa çıkma geleneğine son verilmesi

II. Devlet adamlarının yetersizliği

III. Doğal sınırlara ulaşılması

Yukarıdakilerden hangileri Osmanlı Devleti'nin Duraklama Dönemi'ne girmesinde etkili olan iç nedenlerden biri değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

2. Aşağıdakilerden hangisi XVII. yüzyıl ıslahatçıları arasında yer almaz?

A) II. Osman
B) Tarhuncu Ahmet Paşa
C) IV. Murat
D) Humbaracı Ahmet Paşa
E) Köprülü Mehmet Paşa

3.

I. Askerî, mali ve idari alanlarda ıslahatlar yapılmıştır.

II. Avrupa'daki gelişmeler göz önünde bulundurulmuştur.

III. Baskı ve şiddet yoluyla çözüm aranmıştır.

Yukarıdakilerden hangileri XVII. yüzyıl ıslahatları için söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

4. Aşağıdakilerden hangisi Celâli İsyanları'nın nedenleri arasında gösterilemez?

A) Merkezî otoritenin bozulması
B) Dirlik Sistemi'nin bozulması ve haksız dirlik dağıtımı
C) Devlet rejimini değiştirme düşüncesi
D) Savaşlar nedeniyle vergilerin artırılması
E) Adaletsiz vergi toplanması

5. Aşağıdakilerden hangisi II. Abdülhamit Dönemi'nde açılmıştır?

A) Darülbedayi B) Darülaceze
C) Darüleytam D) Darülelhan
E) Darülfünun

6. XVII. yüzyıl ıslahatları;

I. yeniçeriler,

II. ulema,

III. saray kadınları

çevrelerinden hangilerince engellenmeye çalışılmıştır?

A) I, II ve III B) II ve III C) I ve III
D) I ve II E) Yalnız I

7. Aşağıdakilerden hangisi Lale Devri ile ilgili değildir?

A) Damat Ferit Paşa
B) Levni
C) Nedim
D) III. Ahmet
E) Tulumbacı Ocağı

8. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını ve dağılmasını uzun süre geciktiren nedenlerden biri olamaz?

A) Büyük devletler arasında çıkar çatışmalarının olması
B) Osmanlı topraklarının büyük Avrupa devletleri arasında paylaşılamaması
C) Osmanlı halkının vatan savunmasını, millî ve dinî bir görev kabul etmesi
D) Osmanlı Devleti'nin bazı yenilik hareketlerinde başarılı olması
E) Milliyetçi ayaklanmaların yaygınlaşması

t.me/yksyardimcinyedek

9.

I. Hasta Adam
II. Grek Projesi
III. Dakya Projesi

Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren yukarıdaki proje veya terimlerden hangileri Rusya ile ilişkilendirilebilir?

A) I, II ve III B) II ve III C) Yalnız III
D) Yalnız II E) Yalnız I

10. Aşağıdakilerden hangisi III. Selim Dönemi gelişmelerinden biridir?

A) Koçi Bey'e rapor hazırlatılması
B) Modern ilk denk bütçenin oluşturulması
C) Avrupa tarzı bir ordunun oluşturulması
D) Padişahın yetkilerini kısıtlayan ilk belgenin imzalanması
E) Barok ve Rokoko üslubunun ilk örneklerinin ortaya konulması

11. Osmanlı Devleti'nde, son dönemde ülke bütünlüğünün sağlanması ve korunması amacıyla bazı fikir akımları savunulmuştur.

Aşağıda verilenlerden hangisi bu fikir akımlarından <u>değildir</u>?

A) Osmanlıcılık B) Batıcılık
C) Adem-i Merkeziyetçilik D) Panslavizm
E) Panislamizm

12. Tanzimat Fermanı'nın yayımlanmasına izin veren Abdülmecit'in bu fermanın maddelerine kendisinin de uyacağını bildirmesi aşağıdakilerden hangisini kabul ettiğinin bir göstergesidir?

A) Halkın yönetime katılmasını
B) Mutlak monarşiyi
C) Teokratik yönetim anlayışını
D) Liberal ekonomik yapıyı
E) Hukukun üstünlüğünü

13. XIX. yüzyıl başlarından itibaren, Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'ni yıkmak için ortaklaşa yürüttükleri faaliyetin genel adı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mülteciler Meselesi
B) Genel Borçlar İdaresi
C) Şark Meselesi
D) Azınlık Meselesi
E) Kutsal Yerler Sorunu

14. Aşağıdakilerden hangisinin sonucunda Osmanlı Devleti'nde <u>ilk kez</u> dolaylı da olsa halk, yönetimde sesini duyurma olanağı bulmuştur?

A) Sened-i İttifak
B) 1876 Anayasası
C) Tanzimat Fermanı
D) Islahat Fermanı
E) Kanunname-i Âl-i Osman

15. Dağılma Dönemi'nde aşağıdaki padişahlardan hangisinin saltanatı sırasında gayrimüslimlere askerlik hizmeti yükümlülük olarak getirilmiştir?

A) I. Mahmut B) V. Murat
C) II. Abdülhamit D) Abdülmecit
E) Abdülaziz

16. XIX. yüzyılın önemli devlet adamlarından olan Ahmet Cevdet Paşa;

I. Encümen-i Dânişin kurulması,
II. Yeniçeri Ocağının kaldırılması,
III. Mecelle'nin hazırlanması

gelişmelerinden hangileri üzerinde etkili <u>olmamıştır</u>?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

17. Aşağıdakilerden hangisi, 1839-1861 yılları arasında padişahlık yapan Abdülmecit Dönemi gelişmelerinden biri değildir?

A) Memleket Sandıklarının kurulması
B) Şirket-i Hayriyenin kurulması
C) Kaime adı verilen ilk kâğıt paranın basılması
D) İlk bankanın kurulması
E) Modern ilk belediye teşkilatının kurulması

18. Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı'nın ilanı ile birçok yönden Osmanlı toplumunun yeni haklara sahip olmaya başlaması aşağıdakilerden hangisinin yerleşmeye başladığını kanıtlamaz?

A) Yasaların gücünün
B) Hukukun üstünlüğünün
C) Batılılaşmanın
D) Demokratikleşmenin
E) Mutlak otoritenin

19. Dağılma Dönemi'nde Osmanlı Devleti'ni uzun bir süre istibdat yönetimiyle idare ederek anayasal düzeni kesintiye uğratan padişah aşağıdakilerden hangisidir?

A) II. Mahmut B) Abdülmecit
C) II. Abdülhamit D) I. Mahmut
E) Abdülaziz

20. Osmanlı Devleti'nin;

- Tanzimat Fermanı'nı,
- Islahat Fermanı'nı,
- Kanunuesasi'yi

yayımlamasının ortak nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Demokratikleşmeyi engellemek
B) Halkın yönetime katılmasını kolaylaştırmak
C) Anayasal yönetime geçilmesini sağlamak
D) Azınlıkların devlet memuru olmasını sağlamak
E) Avrupa devletlerinin, Osmanlının iç işlerine müdahalesini engellemek

21.

I. Tanzimat Fermanı
II. Balta Limanı Ticaret Sözleşmesi
III. Kapitülasyonların sürekli kılınması

Yukarıdakilerden hangileri Osmanlı Devleti'nin Avrupa'nın açık pazarı hâline gelmesinde etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

22. Osmanlı tarihinde "Vaka-yı Hayriye" adıyla bilinen olay aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yeniçeri Ocağının kaldırılması
B) Mebuslar Meclisinin açılması
C) Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi
D) Türk matbaasının açılması
E) Patrona Halil Ayaklanması'nın bastırılması

23. Osmanlı Devleti'nde eğitim alanında yapılan yenileşme hareketleri içinde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) İlköğretimin zorunlu olmasıyla ilgili karar alınması
B) Eğitim ve öğretimde birlik sağlanması
C) Öğretmen okullarının açılması
D) Sanat okullarının açılması
E) Darülfünunun açılması

24. Osmanlı Devleti'nde Avrupa hukuk kurallarına göre işleyen mahkemeler ilk defa aşağıdaki dönemlerden hangisinde kurulmaya başlamıştır?

A) III. Selim Devri
B) Lale Devri
C) Tanzimat Devri
D) I. Meşrutiyet Devri
E) II. Mahmut Devri

t.me/yksyardimcinyedek

25. Enderunun silinip gitmesi ile Osmanlı Devleti'nde geleneğe sahip eski dış işleri mensupları yavaş yavaş çekilmiş, elçilik kalemlerinden yetişme, yabancı dil bilen Avrupa usulünde yeni hariciye ekipler yönetimde etkinliğini artırmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nde, dış işleri yönetimindeki bu değişim aşağıdaki yargılardan hangisini destekler niteliktedir?

A) Osmanlı – Alman yakınlaşması
B) Devşirme Sistemi'nin yürürlükten kaldırılması
C) Devlet kurumlarının Batı'yı örnek alarak yeniden örgütlenmeleri
D) Fransız İhtilali'nin yansıması
E) Osmanlının denge siyaseti izlemesi

26. **I. Ahmet Dönemi'nde Avusturya'yla imzalanan, Avusturya arşidükünün protokol bakımından Osmanlı padişahına denk sayıldığı antlaşma aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Vasvar
B) Karlofça
C) Bucaş
D) Zitvatorok
E) Ziştovi

27.

- Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı ödeyecek.
- Rusya Balkanlarda istediği yerde konsolokluk açabilecek.
- Kırım'a bağımsızlık verilecek ve Kırım hanları sadece dinî bakımdan Osmanlı halifesine bağlı olacak.

Yukarıdaki özellikler aşağıdaki antlaşmalardan hangisinin kapsamındadır?

A) Pasarofça B) El-Ariş C) Karlofça D) Yaş E) Küçük Kaynarca

28. **Aşağıdakilerden hangisi demokrasi ve bağımsızlık fikirleri açısından bir ileri adım olarak nitelendirilebilir?**

A) Her ulusun kendi geleceğini belirlemesi
B) Mutlak monarşilerin güç kazanması
C) Ham madde ve pazar arayışının yoğunlaşması
D) İşçi sınıfının ortaya çıkması
E) Oligarşik devletlerin ortaya çıkması

29. **Osmanlı Devleti'nin imzalamış olduğu aşağıdaki antlaşmalardan hangisinin eşleştirildiği devlet doğru değildir?**

A) El-Ariş - Fransa
B) Ziştovi - Rusya
C) Balta Limanı - İngiltere
D) Zitvatorok - Avusturya
E) Kerden - İran

30. **XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'yle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğru değildir?**

A) Milliyetçilik akımı ve ham madde rekabeti Osmanlıyı olumsuz etkilemiştir.
B) Osmanlı Devleti denge siyaseti izlemiştir.
C) Mısır Sorunu, âyanların tanınmasını beraberinde getirmiştir.
D) Osmanlı donanması Navarin ve Sinop'ta yakılmıştır.
E) Hünkâr İskelesi Antlaşması'yla Boğazlar Sorunu ortaya çıkmıştır.

1. C	2. D	3. B	4. C	5. B	6. A	7. A	8. E	9. A	10. C	11. D	12. E	13. C	14. B	15. D
16. D	17. A	18. E	19. C	20. E	21. E	22. A	23. B	24. C	25. C	26. D	27. E	28. A	29. B	30. C

t.me/yksyardimcinyedek

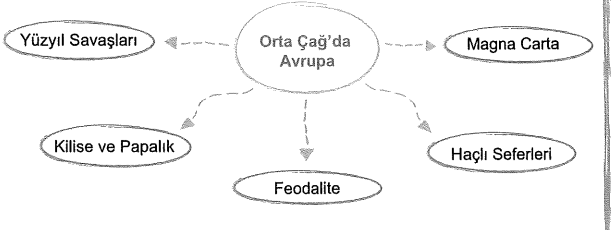
7. BÖLÜM

AVRUPA'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE BU GELİŞMELERİN TÜRK-İSLAM DÜNYASINA ETKİLERİ

KAVRAM BİLGİSİ

Süzeren: Himaye eden.
Vassal: Himaye edilen.
Papa: Katolik dünyasının dinî liderine verilen ad.
Patrik: Ortodoks dünyasının dinî liderine verilen ad.
Aforoz: Kişiyi dinden çıkarma cezasıdır.
Enterdi: Bir kralın ülkesinde papazların, nikâh, vaftiz, ölü gömme görevlerinin durdurulması.
Endüljans: Hristiyanlara günahlarının affedildiğine dair para karşılığında verilen kâğıt.
Skolastik Düşünce: Din ile ilgili esasların değişmez kabul edilip, deneyin yasaklanması.
Serf: Orta Çağ'da feodal toprak ağalarının arazilerinde çalışan, onların mülkü sayılan köylülere verilen isim.
Burjuva: Avrupa tarihinde şehirlerde yaşayan, özel imtiyazlardan yararlanan kişi. Orta sınıftan olan kimse.
Hümanizm: Orta Çağ skolastik düşüncesine karşı Rönesans Hareketleri sonucunda ortaya çıkan felsefe, bilim ve sanat görüşü. İnsanlık sevgisini, insanın yüceliğini en büyük amaç sayan felsefi akım.
Makyavelizm: XVIII. yüzyılda Avrupa'da, amaca ulaşmak için her türlü araca başvurmanın uygun olduğu anlayışına verilen isimdir.
Merkantilizm: Ülkenin refahını, sahip olduğu altın ve gümüş gibi değerli madenlere bağlayan, ülkedeki değerli maden yataklarının işletilmesine önem veren ve ihracatı artırıp ithalatı azaltmaya çalışan iktisat öğretisi.
Mesen: Coğrafi Keşifler ve deniz aşırı ticaret sayesinde zenginleşen ve Rönesans Hareketleri ile sanat ve sanatçıya değer vererek onların kalkınmasını sağlayan tüccar aristokrasisi, toplumsal sınıf. Öncelikle İtalyan liman kentlerinde görülmüştür.
Wittenberg Kilisesi: Martin Luther'in meşhur bildirisini astığı kilise

ORTA ÇAĞ'DA AVRUPA

Orta Çağ, **Kavimler Göçü'yle** (375) başlar, **İstanbul'un fethiyle** (1453) sona erer.

Kilise ve Papalık

- Roma İmparatorluğu'nun parçalanmasıyla ortaya çıkan otorite boşluğu Avrupa'da kilise ve papalığın etkinliğinin artmasında önemli rol oynamıştır.
- Orta Çağ boyunca Hristiyan dünyası iki büyük mezhebin etkisindeydi. Bunlar **Katolik** ve **Ortodoks** mezhebleriydi. Katoliklerin merkezi Roma ve Ortodoksların merkezi olarak da **İstanbul** kabul ediliyordu.
- Papaların **aforoz** ve **enterdi** yetkisi ile **endüljans** adı verilen kâğıdı verme yetkileri vardı.

Yorum

Bu durum kilise ve papalığın Orta Çağ Avrupasında etkin bir güç hâline gelmesinde etkili olmuştur.

- İmtiyazlarını kaybetmek istemeyen Hristiyan din adamlarının etkisiyle **skolastik düşünce** ortaya çıkmıştır.

Not

Bu dönemde papayla iyi geçinmek zorunda kalan kral ve senyörler, kiliseye toprak bağışlamışlardır. Böylece kilise oldukça zenginleşmiştir.

Feodalite (Derebeylik)

- Feodalite, Orta Çağ Avrupasında temelleri eşitsizlik üzerine kurulmuş siyasi bir rejimdir. Feodalitenin doğmasında Roma İmparatorluğu'nun parçalanması etkili olmuştur.
- Feodalite sisteminde halkı himaye eden kişilere **süzeren**, himaye edilen halka ise **vassal** adı verilirdi.
- Feodalitede zenginlik kaynağı topraktı. Haçlı Seferleri, barutun ateşli silahlarda kullanılması, Avrupa'da sürekli orduların kurulması gibi gelişmeler feodalitenin zayıflamasında etkili olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

Türk – İslam dünyasında topraklar devlete ait kabul edildiği için toprak ağalığına dayalı zengin bir sınıf görülmemiştir.

Not

Haçlı Seferleri, 3. Bölüm'de anlatıldığından bu bölümde tekrar yer verilmemiştir.

Magna Carta (Büyük Şart) (1215)

İngiliz Kralı Yurtsuz John'un halk adına harekete geçen lordlarla imzaladığı belgedir.
Magna Carta İngiltere'de halkın kişisel haklarının tanındığını belirten ilk siyasal belgedir. Bu belge İngiliz demokrasisinin temeli sayılmıştır. Magna Carta ile İngiltere'de kralın yetkileri kısıtlanmıştır. Bu yönüyle Osmanlı Devleti'ndeki Sened-i İttifak'a benzetilebilir.

Yüzyıl Savaşları (1337-1453)

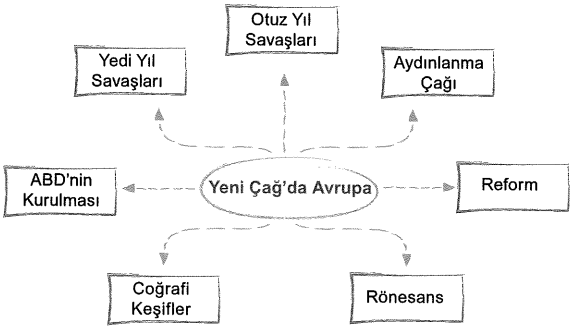
Yüzyıl Savaşları İngiltere'nin Fransa'nın topraklarına hâkim olmak istemesi sonucunda İngiltere'yle Fransa arasında yapılmıştır. Bu savaşlardan biri olan **Kresy Savaşı**'nda tarihte ilk kez İngilizler tarafından top kullanılmıştır. Yüzyıl Savaşları Fransa'nın üstünlüğüyle sonuçlanmıştır.

Notlar

- ✓ *Yüzyıl Savaşları, Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki ilerleyişini kolaylaştırmıştır.*
- ✓ *Yüzyıl Savaşları sonucunda İngiltere'de 30 yıl süren iç savaşlar (Çifte Gül Savaşları) yaşanmıştır. Bu savaşlar sonucunda İngiltere'de feodalite zayıflamıştır.*

YENİ ÇAĞ'DA AVRUPA

Yeni Çağ **İstanbul'un fethi**yle (1453) başlar, **Fransız İhtilali**'yle (1789) sona erer.

Coğrafi Keşifler

XV. ve XVI. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ada, kıta, okyanus ve ticaret yollarının bulunmasına **Coğrafi Keşifler** denir.

Sebepleri

- Pusulanın Avrupalılar tarafından kullanılmaya başlaması
- Coğrafya bilgisinin artması ve okyanusa dayanıklı gemilerin yapılması
- Hristiyanlığı yayma düşüncesi
- Doğu'nun zenginliklerinin Avrupa'yı cezbetmesi
- İpek ve Baharat yollarının Müslümanların eline geçmesi
- Atlas Okyanusu kıyısındaki devletlerin yeni ticaret yolları bulma isteği
- Cesur gemicilerin yetişmesi

Önemli Keşifler

- **Kristof Kolomb** dünyanın yuvarlaklığını ispatlamaya çalışmıştır. Hindistan'a gitmek için batıya hareket eden Kolomb Amerika kıtasına ulaşmıştır. Fakat burayı Hindistan sanmıştır. 1507 yılında aslen İtalyan olan **Ameriko Vespucci** bu toprakların yeni bir kıta olduğunu ispatlamıştır.
- Ticaret amacıyla Afrika'nın batı sahillerini dolaşan **Bartolomeu Diaz**, pusulanın da yardımı ile 1487'de **"Ümit Burnu"**nu keşfetmiştir.
- **Vasco de Gama** Ümit Burnu'nu dolaşarak Hindistan'a ulaşmıştır. Böylece Hint ticaret yolu değişmiştir. Hint Okyanusu'nda İspanyollar ve Portekizlilerle uğraşabilecek güçte devlet olmadığı için bölgeye hâkim olmuşlardır.
- **Macellan'ın** 1519 yılında başlattığı seyahat 1522 yılında **Del Kano** tarafından tamamlanmış. Böylece Dünya'nın yuvarlak olduğu ispatlanmıştır.

Sonuçları

Ekonomik

- Avrupa'da ticaret canlanmış ve zenginlik artmıştır.
- Yeni ticaret yollarının bulunması ile İpek ve Baharat yollarının önemi azalmıştır.
- Deniz ticareti kara ticaretinden daha kârlı hâle gelmiştir.
- Akdeniz limanları önemini kaybetmiş, Atlas Okyanusu kıyısındaki limanların önemi artmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Avrupa'da ticaret ve sömürgecilik sayesinde değerli madenler artmış ve merkantilizm düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Merkantilizm → Toprağa dayalı zenginlik yerine, madene dayalı zenginliğin esas alındığı ekonomik anlayıştır.

- Avrupa'nın üretim ve alım gücü artmıştır (Burjuva sınıfı güçlenmiştir).
- Avrupa ticari açıdan kendine yeter hâle gelmiştir.
- Sanata ve bilime önem veren **mesen sınıfı** ortaya çıkmıştır

Siyasi ve Sosyal

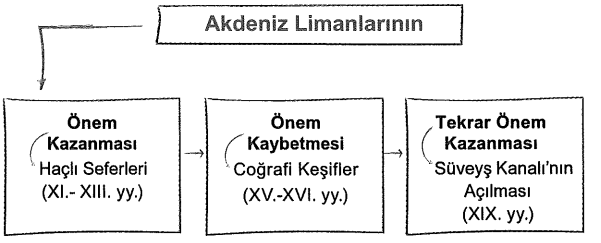
- Afrika, Amerika, Avustralya ve okyanuslar keşfedilmiştir.
- Önce İspanyollar ve Portekizliler, daha sonra Hollandalılar ve İngilizler sömürge imparatorlukları kurmaya başlamışlardır.
- Yeni keşfedilen yerlere Avrupa'dan büyük göçler başlamıştır.
- Avrupa yeni kültürlerden etkilenmiştir.
- Burjuva sınıfı ticaret sayesinde zenginleşmiştir.
- Avrupa'da sosyal ve ekonomik olarak değişimler olmuştur.
- İnsanlarda yeni şeyleri keşfetme duygusu gelişmiştir.
- Yeni ırklar, bitkiler ve hayvanlar tanınmıştır.
- Rönesans'a zemin hazırlanmıştır.
- Afrika'dan getirilen yerlilerin Amerika'ya yerleştirilmesiyle kölecilik anlayışı canlanmıştır.
- Amerika'daki Maya, Aztek, İnka uygarlıkları Avrupalıların etkisi ile yok olmuştur.

Dinî

- Avrupa'da Hristiyanlık inancı sarsılmıştır.
- Yeni keşfedilen yerlerde Hristiyanlık yayılmıştır (misyonerlik faaliyetleri).
- Kilise keşfedilen yerlerde Avrupa kültürünü yaymıştır.

Coğrafi Keşifler'in Türk-İslam Dünyası Üzerindeki Etkileri

- Coğrafi Keşifler bütün insanlığı etkilemiştir. Bu yönüyle evrensel bir özelliğe sahiptir.
- Akdeniz limanları önemini kaybetmiştir.
- İpek ve Baharat yolları önemini kaybetmiştir.
- Osmanlı Devleti ticaret faaliyetlerini yeniden geliştirebilmek için Avrupalı devletlere kapitülasyonlar vermek zorunda kalmış, kanal projelerini (Don – Volga, Süveyş) ortaya atmıştır.
- Osmanlı topraklarında kervan yolları boyunca faaliyet gösteren halk ve zanaatkârlar işsiz kalmıştır.

Rönesans

XV. ve XVI. yüzyıllarda önce İtalya'da başlayan ve daha sonra Avrupa'da yayılan edebiyat, güzel sanatlar ve bilim alanlarındaki gelişmeler, yenilikler ve anlayışlara "yeniden doğuş" anlamına gelen **Rönesans** denir.

Nedenleri

- Haçlı Seferleri ile Doğu uygarlığındaki bilim ve teknolojik gelişmelerin batıya taşınması
- Matbaanın etkisi ile yeni buluş ve düşüncelerin kolayca yayılması
- Coğrafi Keşifler'le Avrupa halkının zenginleşmesi ve yaşam seviyesinin yükselmesi sonucunda düşünce ve sanat eserlerine değer veren mesen sınıfının ortaya çıkması
- Avrupa'da üstün yetenekli sanatçılar ile düşünce ve bilim adamlarının yetişmesi
- Avrupa'da eski Yunan ve Roma medeniyetinden kalma edebiyat, sanat, bilim ve felsefe eserlerinin incelenmesi, değerlendirilmesi ve okutulması

Rönesans'ın İtalya'da Başlamasının Nedenleri

- İtalya'nın, coğrafi konumu nedeniyle Mısır, Yunan, Helen ve İslam uygarlıklarıyla yakın ilişkiler içinde olması
- İtalya'nın, Haçlı Seferleri sonucunda önemli bir ticaret merkezi olması ve ticaret sayesinde kültürel etkileşimin yaşanması

t.me/yksyardimcinyedek

- Dinî bir merkez olan Vatikan'ın burada bulunması ve Avrupa krallarının yaptıkları bağışlarla İtalya'nın zenginleşmesi
- İtalya'da Dante, Petrarca ve Boccacio gibi önemli düşünürlerin Hümanizm akımına öncülük etmesi

Hümanizm; İnsan ve insanlık sevgisi

- Roma ve Helen medeniyetinin merkezi olan İtalya'nın, Avrupa'nın da kültür merkezi olması
- İtalya'da katı bir mutlak yönetimin olmaması şehir devletlerinde özgür düşünceyi destekleyici ve baskıcı olmayan yönetimlerin olması
- İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya giden bilginlerin bilimsel ve kültürel faaliyetlerde bulunması

Sonuçları

- Rönesans'la birlikte Avrupa'da bilim alanında deney ve gözleme dayalı pozitif düşünce yayılmıştır. Bunun sonucunda skolastik düşünce önemini kaybetmiştir.
- Avrupa'da bilim, teknik, sanat ve edebiyatta yeni bir görüş ve düşünce oluşmuştur.
- Hümanistler, insanı ve doğayı konu alan ve insanın ön plana çıktığı eserler oluşturmuşlardır.
- Pozitif düşüncenin gelişmesi ile kutsal kitaplar ve din adamları eleştirilerek Reform Hareketleri'nin doğuşuna ortam hazırlanmıştır.
- Avrupa'da soylular ile halk arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki çelişkiler artmıştır. Din adamları, bürokraside çalıştırılmamış, devlet işlerini yürütecek bürokratlar ortaya çıkmıştır.
- Eğitim ve öğretime önem verilmiştir. Bilimdeki gelişmeler endüstrinin gelişmesine ortam hazırlamıştır.

Notlar

✓ *Rönesans'ın etkileri Avrupa dışında görülmemiştir. Osmanlı Devleti XV. ve XVI. yüzyıllarda bilim, teknik ve mimaride Avrupa'dan çok ileri düzeydeydi. Bu sebeple Osmanlı Devleti Avrupa'da yaşanan bu gelişmelerden yararlanma ihtiyacı duymamıştır. Ancak Avrupa devletleri, Rönesans'ın etkisiyle oldukça hızlı bir gelişme süreci yakalamıştır.*

✓ *Rönesans'ın en tanınmış simaları İtalya'da Leonardo da Vinci, Rafael, Donatello ve Mikelanj, Fransa'da Montaigne, Almanya'da Albert Dürer ve İngiltere'de Shakespeare'dir.*

Reform

Reform'un kelime anlamı iyileştirme, düzeltmedir. **Reform**, XVI. yüzyılda Katolik mezhebindeki bozulmayı önlemek ve yeni düzenlemeler yapmak ihtiyacından doğmuştur.

Nedenleri

- Katolik Kilisesinin bozulması ve kilisenin bazı zümrelerin çıkarlarına uygun hareket etmeye başlaması, dini ticaret hâline getirerek endüljans adlı af belgesi sayesinde zenginleşmesi
- Kiliselerin ele geçirdiği siyasi güç ile halkı sömürerek zenginleşmesi
- Rönesans'ın etkisi ile hümanist ve özgür düşüncenin yayılması
- Matbaanın kurulması ile dinî eserlerin bol miktarda basılması ve halkın dinini kendi dilinde öğrenmeye başlaması

Reform'un Almanya'da Başlamasının Nedenleri

- Alman halkının İtalya'daki halka göre daha fakir olmasının kiliseye karşı kin duymasına neden olması
- Kilisenin desteklediği Katolik Avusturyalı kralların, Alman kralı ve prenslerini baskı altında tutmak istemesi

Sonuçları

- Avrupa'da mezhep birliği bozulmuş; **Protestanlık, Kalvenizm, Prespiteryenizm** ve **Anglikanizm** gibi yeni mezhepler ortaya çıkmıştır.
- Katolik Kilisesi kendisine çekidüzen vermek zorunda kalmıştır. **Cizvit Tarikatı**'nı kurarak büyük bir cemiyet oluşturmuştur. Deniz aşırı ülkelerde Hristiyanlığın yayılmasına çalışmıştır.
- Okullar, kilisenin elinden çıkmıştır. Kilisenin eğitim ve kültür üzerindeki baskısı önemli ölçüde kalkmıştır. Kültürel ve bilimsel gelişmelerde daha serbest bir ortam oluşmuştur.
- Laik eğitim sisteminin temeli atılmıştır.
- Katolik Kilisesinden ayrılan ülkelerde kilisenin malları yağmalanmış ve topraklarına el konmuştur.
- Papaya ve din adamlarına duyulan saygı ve güven azalmıştır.
- Dinin siyaset üzerindeki etkisi azalmıştır. Sekülerizm anlayışı ortaya çıkmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Sekülerleşme: Politika ve düşüncenin şekillenmesinde dinin degil akıl ve mantığın esas alınmasıdır.

- Papa **Engizisyon Mahkemeleriyle** Katolik kilisesinin otoritesini zorla sağlamaya çalışmıştır.

Uyarı

Avrupa'da Rönesans ve Reform hareketleri ile doğru bilginin kaynağının akıl olduğunu savunan Rasyonalizm yerleşmeye başlamıştır.

Notlar

- ✓ *Reform Hareketi'nin en tanınmış kişileri Almanya'da Luther, Fransa'da Kalven, İngiltere'de ise Kral VIII. Henry'dir.*
- ✓ *1555 Ogsburg Antlaşması ile Protestanlık Almanya'da resmiyet kazanmıştır.*
- ✓ *1598'de Nant Fermanı ile Fransa'da Kalvenizm resmiyet kazanmıştır.*

Uyarı

Reform, Osmanlı Devleti'ndeki Hristiyanları etkilememiştir. Bu durum üzerinde Osmanlının sağladığı inanç özgürlüğünün yanı sıra Osmanlı ülkesindeki Hristiyanların Ortodoks mezhebinde olmaları da etkili olmuştur.

Aydınlanma Çağı

Avrupa'da, XVII. ve XVIII. yüzyılda aklı, bilimi ve düşünceyi ön planda tutan döneme **Aydınlanma Çağı** denir. Bu dönemde doğru bilgiye ulaşmanın yolunun deney, gözlem ve akıl olduğu savunulmuştur. Aydınlanmanın insan hakları ve demokrasi alanında ortaya koyduğu yeni değerler toplumları etkilemiştir.

Otuz Yıl Savaşları (Mezhep Savaşları) (1618-1648)

- Bu savaşlar Alman İmparatoru II. Ferdinand'ın Almanya'da mezhep birliğini sağlamak ve Protestanları ortadan kaldırmak istemesinden dolayı 1618'de Protestan Alman Preslerine açtığı savaştır.
- Başlangıçta Almanya'da bir iç savaşken Danimarka, İsveç gibi Protestan devletlerin Alman prenslerinin yanında yer alması, Katolik İspanya'nın Alman imparatoruna destek vermesiyle savaş büyümüştür. Katolik, Fransa'nın da güçlü bir Alman İmparatorluğu'nu kendisine tehdit olarak görmesi sebebiyle Protestan Prensleri desteklemesiyle siyasi bir nitelik kazanan Otuz Yıl Savaşları Protestanların lehine sonuçlanmıştır.
- Otuz Yıl Savaşları sonucunda **Westfalya Antlaşması** (1648) yapılmıştır. Bu antlaşmaya göre Almanya İmparatoru, Alman prenslerinin siyasal ve dinsel özgürlüklerini kabul etmiştir.
- Westfalya Antlaşması ile devletler arası politikalarda din birliği esası son bulmuş ve devletlerin ekonomik ve siyasi çıkarları ön plana çıkmıştır.

Yedi Yıl Savaşları (1756-1763)

İngiltere'nin Avusturya, Fransa ve Rusya ittifakıyla yaptığı savaşlardır.
1763'te Paris Antlaşması ile savaşlar sona ermiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Kurulması (1787)

- İngiltere'nin, Yedi Yıl Savaşları'nda bozulan mali yapısını düzeltmek için Amerika'daki 13 koloniye yeni vergiler koyması, koloniler tarafından tepkiyle karşılanmıştır.
- 13 koloni, 1774'te toplanarak I. Filedelfiya Kongresi'nde İngiltere ile savaşa karar vermiştir. 1776'da II. Filedelfiya Kongresi'nde 13 koloni bağımsızlığını ilan ederek **İnsan Hakları Bildirisi**'ni kabul etmiştir.
- 1783 Versaille (Versay) Antlaşması'yla İngiltere 13 koloninin bağımsızlığını kabul etmiştir. 1787'de Amerika Birleşik Devletleri kurulmuştur.
- Koloniler anayasa hazırlamış, Avrupa'dan Amerika'ya yapılan göçler nedeniyle Avrupa'da işsizlik azalmıştır.

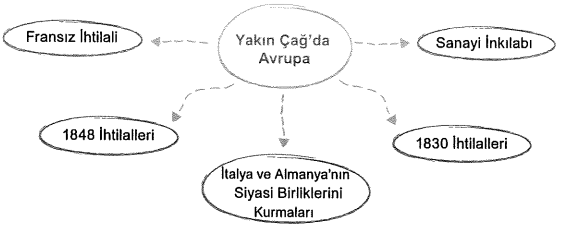
Yorum

ABD'nin kurulması Avrupa'ya karşı denge unsuru olması açısından önemlidir.

t.me/yksyardimcinyedek

YAKIN ÇAĞ'DA AVRUPA

Yakın Çağ, Fransız İhtilali'yle (1789) başlayan süreçtir.

Fransız İhtilali (1789)

Nedenleri

- Krallık rejiminin baskısı
- Halkın çeşitli sınıflara ayrılması (Soylular, Rahipler, Burjuvalar, Köylüler)
- Yedi Yıl Savaşları'nın ekonomiyi bozması
- Bozulan ekonomi nedeniyle halktan alınan vergilerin artırılması
- Kralların ve soyluların lüks ve sorumsuz yaşamlarına tepkilerin olması
- Fransız aydınlarının etkisi (Montesquieu, Jean Jacques, Rousseau, Diderot, Voltaire)
- Eta Jenaronun (Genel Meclis) toplanması
- Burjuvaların siyasi hak talepleri
- Rönesans sonrasında ortaya çıkan Aydınlanma Çağı'nın etkisi
- Amerika'nın bağımsızlığını kazanması.
- İngiliz meşrutiyetinin etkisi

Sonuçları

- Soyluların ve rahiplerin ayrıcalıkları kaldırılarak eşitlik ilkesi getirilmiştir.
- Mutlak monarşi yıkılarak millet egemenliği anlayışı yaygınlaşmıştır.
- Eşitlik, adalet, milliyetçilik, hürriyet, ulusal egemenlik, laiklik, cumhuriyet gibi kavramlar önem kazanmıştır.
- İhtilal savaşları başlamıştır (1792-1815).
- Milliyetçilik fikrinin yayılması ile imparatorluklar dağılma sürecine girmiştir.
- Mahallî otorite yerine merkezî otorite kabul edilmiştir.
- Eski toplum, eski kültür değerleri ve idareler değişim geçirmiştir.
- İmparatorlukların yıkılması ile millî devletler kurulmaya başlamıştır.
- Dağınık hâlde bulunan milletler siyasi birliklerini kurmaya başlamışlardır.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi yayımlanmıştır.
- Laik hukuk kuralları uygulanmaya başlanmıştır.
- Yeni Çağ kapanmış, Yakın Çağ başlamıştır.

Fransız İhtilali

↓

Demokrasi, Eşitlik, Kardeşlik, Milliyetçilik, Adalet, İnsan Hakları

Toplumsal Hayat	Siyasal Hayat
• Millî bilinç uyandı. • Feodal anlayış tamamen kalktı. • Sınıf ayrımı kalktı. • İnsan haklarında gelişme sağlandı.	• Mutlak yönetim sistemi yıkıldı. • Meşruti yönetimler kuruldu. • 1830-1848 İhtilalleri başladı. • Demokratik yönetimler kuruldu.

Fransız İhtilali ve Osmanlı Devleti

Fransız İhtilali'nin Osmanlıya Etkisi

Olumlu Etkisi	Olumsuz Etkisi
Fransız İhtilali, Osmanlı ülkesinde vatandaş haklarının korunması, yargı güvencesi ve din ayrımı yapılmadan eşitlik gibi ilkelerin yayılmasına sebep oldu. Osmanlı Devleti'nde demokrasi hareketleri başladı.	Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan milliyetçilik akımı Osmanlı ülkesindeki Müslüman olmayan topluluklar arasında hızla yayıldı ve Osmanlı ülkesinde ayaklanmalar çıktı.

Sanayi İnkılabı

İnsan ve hayvan gücünün yerini makinelerin almasına **Sanayi İnkılabı** denir. Sanayi İnkılabı İlgiltere'de buhar gücünün kullanılmasıyla başlamıştır. Sanayi İnkılabı'nın İngiltere'de başlamasında ilmî, teknolojik ve ticaret alanlarındaki gelişmeler etkili olmuştur.

Sonuçları

- Avrupa'da üretim artmıştır. İnsanların refah seviyesi yükselmiştir.
- Temizlik, konfor ve sağlık anlayışında büyük gelişmeler görülmüştür.

t.me/yksyardimcinyedek

- Büyük sanayi kentleri oluşmuştur. Kentlerin hızla büyümesi ile işsizlik gibi yeni toplumsal sorunlar ortaya çıkmıştır.
- Yaşam koşullarının iyileşmesi ve ölüm oranlarının düşmesi sonucunda hızlı nüfus artışı görülmüştür.
- Kapitalizm, sosyalizm, liberalizm gibi fikir akımları ortaya çıkmıştır.
- İşçi, işveren sorunlarının çözüme ulaştırılabilmesi için sendikacılık girişimleri başlamıştır.
- Ham madde ve pazar bulma önemli bir sorun hâline gelmiştir. Bu durum Avrupa devletleri arasında sömürgecilik yarışını hızlandırmıştır.
- Seri üretime geçilmesi sebebiyle üretim artmış, eşya ve mal fiyatları ucuzlamıştır.
- Sömürgelerden mal getirebilmek ve işlenmiş malları gönderebilmek için ticaret filoları kurulmuştur.
- Demir yolları kurulmuş ve buharlı gemilerle ulaşım kolaylaşmıştır.
- Silah sanayisi gelişmiştir.
- Avrupa'da yaşanan sömürgecilik yarışı I. Dünya Savaşı'na ortam hazırlamıştır.

Sanayi İnkılabı ve Osmanlı Devleti

- Avrupa'da işlenen kumaşların Osmanlı pazarlarına girmesi ve ucuza satılması yerli dokuma sanayisine zarar vermiştir.
- El tezgâhları kapanmış, işsizlik artmıştır.
- Avrupa'da tarımsal faaliyetlerin azalması nedeniyle Osmanlıda özellikle sanayinin ham maddesi olarak kullanılan pamuk, tütün gibi ürünlerin üretimi artmış, geçimlik düzeyden pazar ekonomisi boyutlarına yükselmiştir.
- Ham madde dışarıya çıkarıldığından Osmanlı ülkesinde ham madde sıkıntısı başlamıştır.
- Ekonomik anlamda Avrupa'ya bağımlılık artmıştır. Osmanlı Devleti dışarıya ham madde satan karşılığında mamul madde alan bir devlet durumuna gelmiştir.
- Lonca Teşkilatının üretimdeki önemi azalmıştır.
- İşsizliğin artması toplumsal sorunlara neden olmuştur.
- Osmanlıda ithalat artarken ihracat azalmıştır.
- Osmanlı parasının değeri düşmüştür.

Not

Osmanlı Devleti, Sanayi İnkılabı'nın etkilerini azaltmak amacıyla bazı tedbirler almıştır. İthal ürünlerden alınan vergi artırılmış, ihracattan alınan vergiler azaltılmıştır. Tarım, sanayi ve ticaretin gelişmesi için çalışmalar yapılmış, Islah-ı Sanayi Komisyonu kurulmuştur. Özel sermayeye fabrika kurmaları için destek verilmiştir.

1830 İhtilalleri

Fransız İhtilali'yle ortaya çıkan liberal ve milliyetçi fikirler Napolyon Savaşları'yla (1792-1815) Avrupa'ya yayılmıştır. Bu fikirlerin güçlenmesi ihtilalleri bareberinde getirmiştir. 1830 İhtilalleri, 1815 Viyana Kongresi'nin getirdiği düzene tepki olarak Fransa'da başlayan ihtilallerdir.

Sonuçları

- Avrupa'da liberal demokrasiler güçlenmiştir.
- Avrupa'da parlamenter sisteme geçiş hızlanmıştır.
- Fransa'da meşruti krallık kurulmuştur.
- Fransa'da başlayan ihtilaller diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır.

1848 İhtilalleri

Nedenleri

- Milliyetçilik ve liberalizmin güçlenmesi
- Sanayi İnkılabı'yla ortaya çıkan işçi sınıfının birtakım haklar talep etmesi.

Sonuçları

- Fransa'da cumhuriyet ilan edilmiştir.
- Sosyal hukuk devleti kavramı doğmuştur.
- Ölüm cezası kaldırılmıştır.
- Esir ticareti yasaklanmıştır.
- Avusturya'da toprak köleliği kaldırılmıştır.
- Rusya bu ihtilallerden XX. yüzyılın başlarına kadar etkilenmemiştir.
- İtalya ve Almanya'nın siyasi birliklerini kurmalarında etkili olmuştur.

İtalya ve Almanya'nın Siyasi Birliklerini Kurmaları

İtalya (1870) **Piyemonte Devleti**, Almanya (1871) **Prusya Devleti** öncülüğünde siyasi birliklerini tamamlamışlardır.

t.me/yksyardimcinyedek

İtalya'nın siyasi birliğini kurmasında Carbonari örgütünün çalışmaları etkili olmuştur. Almanya'nın siyasi birliğini kurmasında Bismarc etkili olmuştur.

Not

İtalya ve Almanya'nın siyasi birliklerini kurmaları, Avrupa'da güçler dengesinin değişmesinde ve bloklaşmaların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Modern Siyasal İdeolojiler

Liberalizm

Tarihsel olarak XVII. yüzyılın başlarına kadar giden sosyal bir doktrin (öğreti) ve felsefedir. Özgürlük serbestlik anlamına gelen liberalizm insanların özgürlüğünü savunan bir düşünce sistemidir.

Kapitalizm

Serbest piyasa ekonomisi veya serbest girişim ekonomisi olarak bilinir. Sermayeye dayanan ve kâr amacı güden üretim sistemidir. Ayrıca üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan üretim ve tüketimin pazar tarafından dengelendiği bir ekonomik sistem de denilebilir. Dolayısıyla üretim araçlarına sahip olan şirketlerin ürettikleri malları arz talebe göre işleyerek bir pazarda sattıkları ekonomik sistemdir.

Sosyalizm

Kapitalizme bir tepki olarak doğan ve kapitalizmin özel mülkiyet piyasa ekonomisi ve kâr esasına karşı çıkan bir ideolojidir. Sosyalizmin amaçları arasında sermaye sahipleriyle işçiler arasındaki eşitsizliği gidermek, servet ve refah farklarını ortadan kaldırmak, üretim araçlarını toplumun mülkiyetine geçirmek özel mülkiyet yerine kollektif mülkiyeti oluşturmak toplumda sınıf farklılıklarını ortadan kaldırmak amaçlanmıştır.

Marksizm

Bilimsel sosyalizm olarak da adlandırılan Marksizm Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından ortaya atılan bir fikir akımıdır. Marksizm ekonomik ve toplumsal olguların değişmesini sağlayan, yasaları kapitalist düzenden yeni düzene nasıl geçileceğini ortaya koyan düşüncedir. İşçi sınıfını ön plana çıkaran Karl Marx, iradenin bireylere veya belirli bir gruba değil, işçi sınıfına verilmesini savunmuştur.

Aklınızda Olsun!!

- ✓ Kavimler Göçü'nün ardından Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı Roma olarak ikiye ayrılmasının ve ardından Batı Roma'nın yıkılmasının Avrupa'da otorite boşluğu yarattığı
- ✓ Otorite boşluğunun, temeli toprak yönetimine ve eşitsizliğe dayalı feodalitenin ortaya çıkmasına neden olduğu
- ✓ Orta Çağ'da kilisenin krallara taç giydirecek kadar güç kazandığı
- ✓ 1215'te İngiltere kralı ile lordlar arasında yapılan Magna Carta'nın Avrupa'da demokrasiye geçişin ilk ciddi adımlarından olduğu ve Osmanlıdaki Sened-i İttifak'a benzetildiği
- ✓ Yeni yollar arama girişimleri ile ortaya çıkan Coğrafi Keşiflerin sonucunda keşfedilen yerlerden Avrupa'ya gelen değerli madenlerin Avrupa'nın zenginleşmesine neden olduğu
- ✓ Ticaret yollarının güzergâhının değişmesi ile İpek ve Baharat yollarının önemini kaybettiği
- ✓ Matbaanın kullanılması ile kitapların geniş kitlelere ulaşmasının ve okuryazar oranının artmasının Rönesans hareketlerine ortam hazırladığı
- ✓ Rönesans hareketleri sonucunda İncil'in farklı dillere çevrilip okunması ile kiliseye olan güvenin azaldığı
- ✓ Rönesans hareketleri sonucunda skolastik düşüncenin yerini deney ve gözleme dayalı bilimsel düşünceye bıraktığı
- ✓ Pozitif bilimlerin önem kazanması ile özgür düşüncenin ortaya çıkmasının Reform hareketlerine ortam hazırladığı
- ✓ Reform hareketleri sonucunda Katolik kilisesinin yeniden düzenlendiği ve kilise ile din adamlarının toplumdaki baskısının ortadan kalktığı
- ✓ Reform sonrasında Avrupa'da din ve mezhep savaşlarının başladığı
- ✓ Fransa'da krallık yönetiminin baskılarının, halkın çeşitli sınıflara ayrılmasının, Aydınlanma Çağı'nın başlamasının Fransız İhtilali'ne ortam hazırladığı
- ✓ Fransız İhtilali sonrasında milliyetçilik akımının dünyaya yayıldığı ve bu akımın özellikle çok uluslu devletleri etkilediği
- ✓ Rönesans hareketlerinin bilimsel çalışmaları hızlandırdığı bu durumun da yeni icatlarla Sanayi İnkılabı'na ortam hazırladığı

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1.

I. Coğrafi Keşifler
II. Rönesans
III. Sanayi İnkılabı
IV. Fransız İhtilali
V. Hümanizm

Avrupa'da meydana gelen yukarıdaki gelişmelerden hangileri Osmanlı Devleti'ni daha çok ekonomik bakımdan olumsuz etkilemiştir?

A) I ve III B) III ve IV C) II ve V
D) I, III, IV E) II, IV ve V

2. Coğrafi Keşifler'den sonra Avrupa'da önemli değişimler yaşandı. Bunlardan biri de toprak mülkiyetini elinde bulunduran değil, ticaretle uğraşan kişilerin güç kazanmasıydı.

Buna göre aşağıdakilerden hangisinin Coğrafi Keşifler'den sonra etkinliğinin arttığı söylenebilir?

A) Soylular
B) Papalar
C) Burjuvalar
D) Krallar
E) Şövalyeler

3. Aşağıda bir arada verilen devletlerden hangileri Coğrafi Keşifler'e öncülük etmiştir?

A) İspanya – Portekiz
B) Venedik – Ceneviz
C) İngiltere – Fransa
D) Avusturya – Macaristan
E) İtalya – Hollanda

4.

I. Pusulanın geliştirilmesi
II. Barutun ateşli silahlarda kullanılması
III. Okyanusa dayanıklı gemilerin yapılması

Yukarıdakilerden hangileri Avrupa'da feodalitenin yıkılması ve merkezî krallıkların güçlenmesine doğrudan neden olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

5.

I. Bilim, sanat ve edebiyat alanında yenilik hareketinin başlaması
II. Milliyetçilik fikrinin yayılması
III. Kâğıt ve matbaanın kullanılması
IV. Katolik Kilisesinin kendini yenilemek zorunda kalması

Verilen gelişmelerin kronolojik sıralaması aşağıdakilerden hangisidir?

A) I – II – III – IV
B) III – I – IV – II
C) II – IV – I – III
D) III – II – I – IV
E) IV – III – II – I

6.

I. Süzerenler
II. Rahipler
III. Burjuvalar

Yukarıdakilerden hangileri Coğrafi Keşifler'den sonra zenginleşmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

7. Akdeniz limanlarının önem kazandığı ve önemini kaybettiği gelişmeler aşağıdakilerden hangisinde bir arada verilmiştir?

A) Yüzyıl Savaşları – İşçi İhtilalleri
B) Mezhep Savaşları – Sanayi İnkılabı
C) Haçlı Seferleri – Coğrafi Keşifler
D) Rönesans Hareketleri – Fransız İhtilali
E) Feodalitenin Yıkılması – Haçlı Seferleri

8. Aşağıdaki gelişmelerden hangisi Avrupa'da mevcut düzene karşı yapılmış bir harekettir?

A) Kavimler Göçü
B) Coğrafi Keşifler
C) Reform
D) Haçlı Seferleri
E) Sanayi İnkılabı

t.me/yksyardimcinyedek

9. **Aşağıdakilerden hangisi Rönesans'ın doğrudan sonuçları arasında yer almaz?**

A) Skolastik düşüncenin yıkılması
B) Kitap sayısında artış olması
C) Özgür düşünce ortamının oluşması
D) Bilim, sanat ve edebiyatın gelişmesi
E) Yeni mezheplerin ortaya çıkması

10. Reform Hareketleri sonucunda Avrupa'da yeni mezhepler ortaya çıkmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu yeni mezheplerden biri değildir?

A) Ortodoksluk B) Kalvenizm
C) Protestanlık D) Presbiteryenizm
E) Anglikanizm

11.

I. Kültür seviyesinin yükselmesi
II. Basılan kitap sayısının artması
III. Ticaret yolların değişmesi

Yukarıdakilerden hangileri üzerinde, kâğıt ve matbaanın Avrupa'da kullanılmasının etkili olduğu söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

12.

- Katolik Kilisesinin kendini yenilemek zorunda kalması
- Eğitim işlerinin kilisenin tekelinden çıkarılması
- Yeni mezheplerin ortaya çıkması

Verilen gelişmelerin aşağıdakilerden hangisinin sonucu olduğu söylenebilir?

A) Reform
B) Rönesans
C) Coğrafi Keşifler
D) Fransız İhtilali
E) Aydınlanma Dönemi

13. **Yeni Çağ'da Avrupa'da görülen Reform hareketlerinin Osmanlı üzerinde etkili olmamasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Osmanlının siyasi açıdan güçsüz olması
B) Osmanlıda laik yönetim anlayışının olması
C) Reform'un Almanya'da başlaması
D) Osmanlının Rusya ile savaş hâlinde olması
E) Reform'un Katolik Kilisesine karşı yapılması

14. **Aşağıdakilerden hangisi Fransız İhtilali sonucunda yaygınlaşan fikirlerden biri değildir?**

A) Eşitlik B) Milliyetçilik
C) Adalet D) Mutlakiyet
E) Özgürlük

15. **XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nde başlayan isyanlarda aşağıdakilerden hangisinin sonuçlarının daha çok etkili olduğu söylenebilir?**

A) Sanayi İnkılabı
B) 1830 İhtilalleri
C) 1848 İhtilalleri
D) Rönesans
E) Fransız İhtilali

16. **Osmanlı Devleti Coğrafi Keşifler'in olumsuz etkisinden kurtulmak amacıyla;**

I. kanal projelerini ortaya atma,
II. İstanbul'u fethetme,
III. Karamanoğlularıyla antlaşma yapma

faaliyetlerinden hangilerinde bulunmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

17. Aşağıdakilerden hangisinin Fransız İhtilali'nin nedenleri arasında <u>yer almaz</u>?

A) Halkın sınıflara ayrılması
B) Viyana Kongresi kararları
C) Aydınların halkı bilinçlendirmesi
D) Maliyenin bozulması
E) Kralların adaletsiz kararlar alması

18. Aşağıdakilerden hangisi Yeni Çağ'da Avrupa'nın siyasi yapısının değişmesinde etkili olmuştur?

A) Pusulanın geliştirilmesi
B) Kâğıt yapımının öğrenilmesi
C) Gemicilik sanatının gelişmesi
D) Barutun ateşli silahlarda kullanılması
E) Matbaanın geliştirilmesi

19.

- Avrupa'ya bol miktarda altın ve gümüş gelmesi
- Osmanlı parasının değer kaybetmesi
- Yeni ticaret yollarının bulunması

Bu gelişmeler aşağıdakilerden hangisinin sonucudur?

A) Rönesans
B) 1830 İhtilalleri
C) Fransız İhtilali
D) Sanayi İnkilabı
E) Coğrafi Keşifler

20.

I. Fransız İhtilali'ni desteklemek
II. Avrupa'da bozulan siyasi dengeyi yeniden düzenlemek
III. Osmanlı Devleti'ni kendi aralarında paylaşmak

Yukarıdakilerden hangileri Avrupalı monarşik devletlerin Viyana Kongresi'ne (1815) katılma nedenleri arasında yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

21. Aşağıdakilerden hangisi Sanayi İnkılabı'nın sonuçlarından biri <u>değildir</u>?

A) Devletler arası ekonomik rekabetin azalması
B) Köyden kente göçlerin yaşanması
C) İşçi sınıfının ortaya çıkması
D) Ham madde ve pazar ihtiyacının artması
E) Ucuz ve seri üretimin başlaması

22.

I. Fransız İhtilali'nin çıkması
II. Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulması
III. Rönesans hareketlerinin başlaması

Yukarıdaki gelişmelerden hangileri Aydınlanma Çağı'nda gerçekleşmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

23. Aşağıdaki olaylardan hangisi Yeni Çağ'da Avrupa dışında da diğerlerinden <u>daha etkili</u> olmuştur?

A) Otuz Yıl Savaşları
B) Rönesans Hareketleri
C) Coğrafi Keşifler
D) Reform Hareketleri
E) Papalık ve krallıklar arasındaki mücadeleler

24.

I. Skolastik düşünce
II. Sömürgecilik anlayışı
III. Milliyetçilik fikri

Yukarıdakilerden hangilerinin Osmanlı Devleti'ni <u>olumsuz</u> yönde etkilediği söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Coğrafi Keşifler'den sonra Akdeniz limanlarının önemini kaybetmesi ve Avrupalıların yeni ticaret yolları bulması, Sanayi İnkılabı'ndan sonra Avrupa'nın fabrikalaşmasıyla seri üretime başlaması Osmanlı Devleti'ni ekonomik bakımdan olumsuz etkilemiştir.

Cevap A

2. Keşiflerden sonra ticaretin önem kazanması ile birlikte, ticaretle uğraşan kişilerin yani burjuvaların önemi artmıştır.

Cevap C

3. Coğrafi Keşifler'in öncü devletleri İspanya ve Portekiz'dir.

Cevap A

4. İstanbul'un fethi sırasında kullanılan toplar, Avrupa'daki merkezî krallara örnek teşkil etmiştir. Barutun ateşli silahlarda kullanılması feodal beylerin şatolarının yıkılmasına ve bu rejimin ortadan kalkmasına neden olmuştur. I. ve III. öncüllerde verilenler ise Coğrafi Keşifler üzerinde etkil olmuştur.

Cevap B

5. Kronolojik sıralama şöyle olmalıdır:

III. Kâğıt ve matbaanın kullanılması
I. Bilim, sanat ve edebiyat alanında yenilik yapılması (Rönesans)
IV. Katolik Kilisesinin yenilenmesi (Reform)
II. Milliyetçilik fikrinin yayılması (Fransız İhtilali)

Cevap B

6. Ticaretle uğraşan burjuvalar, Coğrafi Keşifler'den sonra zenginleşmişlerdir. Süzeren, himaye eden anlamına gelmektedir ki bu grup daha çok Orta Çağ Avrupası'nda görülür. Rahiplerin diğer bir ifadeyle din adamlarının etkinliği Coğrafi Keşifler'le daha da azalmıştır.

Cevap C

7. Haçlı Seferleri sırasında işlek hâle gelen ve önem kazanan Akdeniz limanları Coğrafi Keşifler'den sonra önemini kaybetmiştir. 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla beraber Akdeniz limanları tekrar önem kazanmıştır.

Cevap C

8. Reform, Katolik Kilisesinin baskıcı düzenini kırmak, yok etmek için yapılan bir harekettir.

Cevap C

9. Yeni mezheplerin ortaya çıkması Reform'dan sonra yaşanmıştır. Bu durum Rönesans'ın sonuçları arasında yer almaz.

Cevap E

10. Ortodoksluk mezhebi, Reform hareketlerinden önceki süreçte ortaya çıkmıştır.

Cevap A

11. Kâğıt ve matbaanın Avrupa'da kullanılmaya başlanması kültürel seviyenin yükselmesinde ve basılan kitap sayısının artmasında etkili olmuştur. Ticaret yollarının değişmesinde Coğrafi Keşifler etkili olmuştur.

Cevap C

12. Katolik Kilisesinin kendini yenilemesi, eğitimin kilisenin elinden alınması ve yeni mezheplerin ortaya çıkması Almanya'da Martin Luther öncülüğünde ortaya çıkan Reform'un sonuçları arasındadır.

Cevap A

13. Reform Katolik Kilisesine karşı yapılmıştır ve Osmanlı içinde yaşayan Hristiyanların da Otodoks olması sebebi ile Osmanlı Reform'dan etkilenmemiştir.

Cevap E

14. Mutlakiyet rejimi Fransız İhtilali'nden önce dünyada yaygın olan bir sistemdir. Fransız İhtilali ile yaygınlık kazanan fikir akımlarından biri değildir. Fransız İhtilali'nden sonra mutlakiyet zayıflamış, ulus devlet anlayışı yayılmıştır.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

15. Fransız İhtilali ile yaygınlık kazanan milliyetçilik akımı çok uluslu yapıya sahip olan Osmanlı Devleti'nde azınlık (Sırp, Yunan) isyanlarının çıkmasına neden olmuştur. Milliyetçilik fikir akımı Osmanlı Devleti'nin sınırlarının daralmasında etkili olmuştur. Milliyetçilik duygusu Türk Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında da etkili olmuştur.

Cevap E

16. XV. ve XVI. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ada, kıta, okyanus ve ticaret yolların bulunmasına Coğrafi Keşifler denir. Dolayısıyla Coğrafi Keşifler Osmanlıyı ekonomik açıdan olumsuz etkilenmiştir. Çünkü Akdeniz limanları, İpek ve Baharat yolları önemini kaybetmiş, Osmanlı parasının değeri düşmüştür. Osmanlı Devleti ticaret faaliyetlerini yeniden geliştirebilmek için Avrupalı devletlere kapitülasyonlar vermek zorunda kalınmış, kanal projelerini (Don-Volga, Süveyş) ortaya atmıştır. II. ve III. öncüllerin Coğrafi Keşifler'in olumsuz etkisini kırmakla bir bağlantısı yoktur.

Cevap A

17. Viyana Kongresi (1815), Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu fikirlere karşı tedbir alma düşüncesiyle toplanmıştır. Dolayısıyla Fransız İhtilali'nin sebebi olmaktan ziyade sonucu olarak değerlendirilebilir. Viyana Kongresi'nde mutlakiyet ve krallık rejimlerinin korunması amaçlanmıştır.

Cevap B

18. Barutun ateşli silahlarda kullanılması ile derebeylik rejimi yıkılmış ve merkezî krallıklar güç kazanmıştır.

Cevap D

19. Avrupa'ya bol miktarda altın ve gümüş gelmesi, Osmanlı parasının değer kaybetmesi, yeni ticaret yollarının bulunması Akdeniz limanlarının önemini kaybederek Atlas Okyanusu kıyısındaki limanların önem kazanması, Avrupa'da burjuva sınıfının güçlenmesi, yeni ırkların, bitkilerin ve hayvanların tanınması, keşfedilen yerlerde Hristiyanlık dininin yayılması gibi gelişmeler Coğrafi Keşifler'in sonucudur.

Cevap E

20. 1815'te toplanan Viyana Kongresi'nin amacı Fransız İhtilali'yle Avrupa'da bozulan siyasi dengeyi yeniden düzenleyerek mutlakiyet-krallık rejimlerini güçlendirmektir.

Cevap B

21. Sanayi İnkılabı'ndan sonra ham madde ve pazar ihtiyacının artmasıyla uluslararası ekonomik rekabet azalmamış tam tersine artmıştır.

Cevap A

22. Aydınlanma Çağı, Avrupa'da Rönesans'tan sonra başlayan bilimsel gelişmelerin bir sonucudur. Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin kurulması, 1789'da Fransız İhtilali'nin çıkması Aydınlanma Çağı'nın gelişmeliridir. Rönesans Hareketleri Aydınlanma Çağı'ndan önce başlamıştır.

Cevap D

23. Coğrafi Keşifler'in sonuçları Avrupa dışında da etkili olmuştur. Çünkü keşiflerle sömürge imparatorlukları kurulmuş, güçsüz devletler ve milletler Avrupalı devletlerin sömürgesi durumuna gelmiştir.

Cevap C

24. Skolastik düşünce Orta Çağ Avrupası'nda görülen din ile ilgili esasların değişmez kabul edilip, bilimin, sorgulamanın, araştırmanın, deneyin yasaklanmasıyla ilgili düşünce yapısıdır. Osmanlı üzerinde etkisi yoktur. Sömürgecilik anlayışı ile Osmanlı bir sömürge bölgesi hâline gelmiş, milliyetçilik akımı ile de Osmanlı Devleti'nde azınlık isyanları görülmüştür.

Cevap E

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1.

I. Rönesans Hareketleri
II. Aydınlanma Çağı
III. Feodalite
IV. Skolastik düşünce

Yukarıdakilerden hangileri Avrupa'da gelişmeyi önleyen faktörlerin ortadan kalkmasını sağlamıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) III ve IV E) I, II, III ve IV

2. **Aşağıda bir arada verilen gelişmelerden hangileri Osmanlı Devleti'ni siyasi ve ekonomik bakımdan diğerlerinden <u>daha fazla</u> etkilemiştir?**

A) Fransız İhtilali – Sanayi İnkılabı
B) Rönesans – Reform
C) ABD'nin kurulması – 1830 İhtilalleri
D) Feodalite rejimi – 1848 İhtilalleri
E) Aydınlanma Çağı – Rönesans

3. **Coğrafi Keşifler'in aşağıdaki sonuçlarından hangisinin Osmanlı Devleti'nin ekonomisi üzerinde etkili olduğu <u>söylenemez</u>?**

A) Akdeniz limanlarının önemini kaybetmesi
B) Sömürge imparatorluklarının kurulması
C) Avrupa'ya bol miktarda altın ve gümüş gelirken Osmanlı parasının değer kaybetmesi
D) Avrupa'da ticaretin gelişmesi
E) Avrupa'da düşünce ve din hayatında büyük değişiklikler yapılması

4. **Aşağıdakilerden hangisi XVI. yüzyıldaki keşifler sonucunda ortaya <u>çıkmamıştır</u>?**

A) Süveyş Kanalı
B) Amerika Kıtası
C) Afrika'nın güneyindeki Ümit Burnu
D) İnka ve Maya medeniyetleri
E) Atlas Okyanusu'na ait yeni limanlar

5. **Aşağıdakilerden hangisi Sanayi İnkılabı'ndan sonra sömürgeciliğin hız kazanmasıyla ortaya çıkan sonuçlardan biri <u>değildir</u>?**

A) Osmanlı topraklarının işgal edilmeye başlanması
B) Devletler arasında ekonomik rekabet yaşanması
C) I. Dünya Savaşı'nın yaşanması
D) Devletler arasında blokların oluşması
E) Yeni kıtalar ve ticaret yollarının bulunması

6. **Avrupa'da yaşanan aşağıdaki gelişmelerden hangisi düşünce ve inanç özgürlüğünün kolaylaşmasında etkili <u>değildir</u>?**

A) Skolastik düşüncenin yıkılması
B) Katolik Kilisesinin otoritesini kaybetmesi
C) Okuma – yazma oranının artması
D) Eğitimde kilise baskısının azalması
E) Engizisyon Mahkemelerinin kurulması

7. **Avrupa'da Rönesans'ın başlamasında etkili olan Hümanizm akımının temel dayanağı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) İnsan ve insanlık sevgisi
B) Merkezî krallıkların güçlenmesi
C) Katolikliği yaygın hâle getirme
D) Eşitsizliği sona erdirme
E) Siyasi birliği sağlama

8. Fransız İhtilali sonucunda;

- Demokrasi güç kazandı.
- Mutlak krallıklar ile Fransa arasında ihtilal savaşları yaşandı.
- Milliyetçilik fikri çok uluslu devletlerin parçalanmasında etkili oldu.

Buna göre, aşağıdaki alanlardan hangisinde <u>özellikle</u> belirgin değişiklik yaşandığı söylenebilir?

A) Ekonomik B) Kültürel C) Siyasi
D) Askerî E) Dinî

t.me/yksyardimcinyedek

9. Aşağıdaki uygarlıklardan hangisi Coğrafi Keşifler sırasında ortaya çıkarılmıştır?

A) Aztek B) Mısır C) Hint
D) Çin E) Yunan

10. Coğrafi Keşifler'le ortaya çıkan, Sanayi İnkılabı'ndan sonra hız kazanan olgu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Milliyetçilik B) Sömürgecilik
C) Osmanlıcılık D) Laiklik
E) Liberalizm

11. Avrupa'daki monarşik yapıyı korumak Fransız İhtilali'nin yaydığı fikirleri önlemek amacıyla aşağıdakilerden hangisinin gerçekleştirildiği söylenebilir?

A) Eta Jenaro Meclisinin kurulması
B) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ilan edilmesi
C) Filedelfiya Kongresi'nin yapılması
D) Viyana Kongresi'nin toplanması
E) İşçi sınıfına haklar verilmesi

12. Aşağıdakilerden hangisi Coğrafi Keşifler'i gerçekleştiren kâşiflerden biri değildir?

A) Ameriko Vespucci
B) Vasco dö Gama
C) Bartolomeu Diaz
D) Kristof Kolomb
E) Martin Luther

13.

I. Okuma-yazma oranının artması
II. Bilimsel düşüncenin yaygınlaşması
III. Kitap sayısının artması

Yukarıdakilerden hangileri kâğıdın ucuza imal edilmesi ve matbaanın geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

14. Avrupa'da skolastik düşünceye karşı Rönesans Hareketleri, Katolik Kilisenin uygulamalarına karşı da Reform Hareketleri başlatılmıştır.

Bu gelişmelerin ortak amacı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kiliseyi güçlendirmek
B) Geleneksel yapıyı korumak
C) Halkı yönetime katmak
D) Eski anlayışları ortadan kaldırmak
E) Yönetim şeklini değiştirmek

15. Aşağıdakilerden hangisi Avrupa'da Coğrafi Keşifler'le birlikte ortaya çıkan madene dayalı zenginlik anlayışıdır?

A) Hümanizm
B) Merkantilizm
C) Sekülerleşme
D) Mütekabiliyet
E) Anglikanizm

16. Aydınlanma Çağı'nda Avrupa'da buhar gücünden yararlanılmaya başlanmış, fabrika sayısı artmış ve sanayileşme alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Buna göre;

I. sanayide kullanılmak üzere ham madde ihtiyacının artması,
II. işçi sınıfının ortaya çıkması,
III. devletler arası ekonomik rekabetin artması

durumlarından hangilerinin gerçekleştiği söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

1. C	2. A	3. E	4. A	5. E	6. E	7. A	8. C	9. A	10. B	11. D	12. E	13. E	14. D	15. B	16. E

t.me/yksyardimcinyedek

8. BÖLÜM

XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)

XIX. yüzyıl sonlarına kadar İtalya yarımadasında otoriteyi elinde tutan büyük ve güçlü bir devlet bulunmamaktaydı. Bölgede bulunan İtalyan krallıkları kendi aralarında mücadele halinde oldukları için bir birlik oluşturamamışlardı. Ancak Fransız İhtilali sonucunda güçlenen milliyetçilik akımının etkisiyle İtalyanlar 1870'te **Piyomente** öncülüğünde İtalya Krallığı'nı kurmuşlardır. Siyasi birliğini geç tamamlayan İtalya, Avrupa siyasetinde etkili olmak istiyordu. Bunun için de sömürge elde etmenin şart olduğuna inanıyordu.

Sebepleri

- İtalya'nın gelişmiş sanayisi için ham madde ve pazar arayışına girmesi
- Trablusgarp'ın coğrafi olarak İtalya'ya yakın olması
- Osmanlının güçsüz olması
- Bölgenin Osmanlı tarafından savunulması zor bir yerde olması
- İtalya'nın 1896'daki Habeşistan başarısızlığını telafi etmek istemesi
- İtalya'nın, Trablusgarp'ın işgali için Avrupa devletlerinin onayını alması
- İtalya'nın, Trablusgarp'ın (Libya) uygarlıkta geri bırakıldığı ve burada İtalyanlara kötü davranıldığını iddia etmesi

Not

1909'da İtalya ile Rusya arasında imzalanan Racconigi Antlaşması ile İtalya Rusya'nın Boğazlardaki, Rusya da İtalya'nın Trablusgarp'daki çıkarlarını karşılıklı olarak tanımıştır.

Gelişmeler

- İtalya, 1911'de Trablusgarp'ta harekâta başlamış ve **Derne, Tobruk, Homs, Bingazi** gibi yerleri işgal etmiştir. Osmanlı Devleti Trablusgarp'a karadan ve denizden gerekli yardımları yollayamamıştır.
- Bu durum üzerinde Mısır'ın İngiltere'nin işgali altında bulunması ve Osmanlının deniz gücünün yetersiz olması etkili olmuştur.
- Osmanlı Genelkurmayından izin alan Binbaşı Enver Bey (Hamdi unvanıyla), Binbaşı Nuri Bey, Mustafa Kemal, (Mustafa Kemal Gazeteci Şerif unvanıyla) Ali Çetinkaya gibi bazı vatansever subaylar, Mısır ve Tunus üzerinden kıyafet ve kimlik değiştirerek gizlice Trablusgarp'a geçmişlerdir.
- **Derne** ve **Tobruk'ta** Mustafa Kemal, **Bingazi**'de Enver Bey İtalyanların ilerleyişini durdurmuştur.
- İtalya, Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için Balkan Savaşı'nın da başlamasını fırsat bilerek **On İki Ada'yı** işgal etmiş, **Çanakkale Boğazı'nı** kuşatmış, **Akabe** ve **Beyrut'u** bombalamıştır. Osmanlı Devleti, Balkan Savaşı nedeniyle subaylarını geri çağırarak İtalya'yla İsviçre'de antlaşma imzalamak zorunda kalmıştır.

Uşi (Ouchy) Antlaşması (15 Ekim 1912)

Maddeleri

- Trablusgarp ve Bingazi, İtalya'ya bırakılmıştır.

  Yorum:
  Osmanlının Kuzey Afrika'daki son toprak parçası da elinden çıkmıştır.

- On İki Ada, Balkan Savaşları sonuçlanana kadar geçici olarak İtalyanlara bırakılmıştır.

  Yorum:
  Böyle bir kararın alınmasında, Osmanlının bu adaları Yunanistan'a karşı koruyacak güce sahip olmaması etkili olmuştur.

Not

On İki Ada Lozan Antlaşması'yla İtalya'ya, 1947 Paris Antlaşması'yla da Yunanistan'a bırakılmıştır.

- Trablusgarp halkı dinî bakımdan Osmanlı halifesine bağlı olacaktı. Bölgeye padişah tarafından naibi ve kadı tayin edilecektir.

  Yorum:
  Osmanlı Devleti Trablusgarp'la kültürel bağlarını devam ettirmek istemiştir.

Not

Osmanlı Devleti, Rusya'yla 1774'te imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması'yla Kırım'ın elden çıkması sonucunda da halifenin gücünden yararlanmak istemiştir.

- İtalya, diğer devletlerin onaylaması hâlinde kapitülasyonların kaldırılmasına karşı çıkmayacaktı.

t.me/yksyardimcinyedek

- İtalya, Trablusgarp'ın Düyun-u Umumiyeye olan borcu üstlenecekti.

Önemi!

Trablusgarp Savaşı, Mustafa Kemal'in sömürgeciliğe karşı ilk mücadelesi olup, "Binbaşılığa" terfi etmesinde etkili olmuştur. Dünya tarihinde ilk kez bu savaşta uçak teknolojisinden faydalanılmıştır.

Mustafa Kemal'in Askerî Görevleri

BALKAN SAVAŞLARI (1912 - 1913)

Büyük bir bölümü Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde fethedilmiş olan Balkanlarda, ilk olarak Yunanistan Osmanlıdan kopmuştu. 93 Harbi sonunda Romanya, Sırbistan, Karadağ bağımsız olurken; II. Meşrutiyet'in ilanı sırasında da Bulgaristan bağımsızlığını kazanmıştı. Bu dönemde İttihat ve Terakki, Balkan ulusları arasındaki dinî ve siyasi anlaşmazlıkları çözümleyerek, Balkan devletlerinin birbirine yaklaşmasını sağlamıştır. Böylece Rusya hiç zorlanmadan Balkan devletlerini Osmanlıya karşı birleştirmiştir.

I. Balkan Savaşı

Nedenleri

- Osmanlıyı Balkan topraklarından atma düşüncesi
- Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik fikir akımının etkisi
- Rusya'nın Balkan uluslarını kışkırtması (Panslavizm politikası)
- Balkan devletlerinin sınırlarını genişletmek istemesi
- Osmanlının güçsüz durumda olması

- Sırbistan
- Karadağ
- Yunanistan
- Bulgaristan

Osmanlı Devleti

Müttefik Balkan devletlerinden ilk olarak 8 Ekim 1912'de **Karadağ** Osmanlıya savaş ilan etmiştir. Ardından Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan savaş açmışlardır. Osmanlı hazırlıksız yakalandığı I. Balkan Savaşı'nda hiçbir varlık gösterememiş ve barış antlaşması imzalamak zorunda kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nin Yenilme Sebepleri

- Ordunun siyasete karışması
- Savaş öncesinde askerlerin bir kısmının terhis edilmesi
- Dört devletle mücadele edilmesi
- Silah, yiyecek, araç-gereç gibi konularda eksikliklerin olması

Notlar

- ✓ *Rauf (Orbay) Bey, Hamidiye Kruvazörü ile Ege'de başarılı mücadeleler vermiş olmasına rağmen Yunanlar Ege adalarını işgal etmeyi başarmışlardır. Bu başarılarından ötürü Rauf Bey, Hamidiye Kahramanı olarak anılmıştır.*
- ✓ *Mustafa Kemal, I. Balkan Savaşı'nda "Akdeniz Boğazı Birleşik Kuvvetler Harekât Şube Müdürlüğü - Komutanlığı" yapmıştır.*

Babıali Baskını (23 Ocak 1913)

- I. Balkan Savaşı yenilgisinden sonra İttihat ve Terakki Fırkası bir hükûmet darbesi ile yönetime el koymuştur.
- Babıali Baskını'yla; Hürriyet ve İtilafçı Kâmil Paşa Hükûmeti düşürülerek yerine İttihat ve Terakkici Mahmut Şevket Paşa Hükûmeti kurulmuştur.

Uyarı

İttihat ve Terakki 1918 yılına kadar ülkeyi tek başına yönetmiştir. Babıali Baskını, Osmanlı Devleti'nde ilk hükûmet darbesidir. Babıali Baskını'nın sonucunda padişah değişikliği yaşanmamıştır.

Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913)

- Gelibolu Yarımadası dışındaki tüm Trakya, Edirne de dâhil olmak üzere Bulgaristan'a bırakılmıştır.
- **Midye-Enez** hattı sınır kabul edilmiştir.
- Arnavutluk ve Ege adalarının durumu Avrupalı devletlerin kararına bırakmıştır.
- Kuzey ve Orta Makedonya Sırbistan'a bırakılmıştır.
- Güney Makedonya Selanik ve Girit, Yunanistan'a bırakılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

I. Balkan Savaşı sırasında Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmiştir. Arnavutluk Osmanlı Devleti'nden ayrılan son Balkan ulusudur.

Not

I. Balkan Savaşı'ndan en kârlı çıkan devlet Bulgaristan olmuştur.

II. Balkan Savaşı (1913)

- Balkan devletlerinin Osmanlıdan aldıkları toprakları kendi aralarında paylaşamamaları ve Bulgaristan'ın I. Balkan Savaşı'ndan en kârlı devlet olarak çıkması, II. Balkan Savaşı'nı beraberinde getirmiştir.
- Bulgaristan'ın, Makendonya'nın büyük bir bölümünü alıp, Batı Trakya'yı da alarak sınırlarını Ege Denizi'ne kadar ulaştırması Sırbistan ve Yunanistan'ı rahatsız etmiştir. Bu devletlere Karadağ ve Romanya'nın da katılmasıyla II. Balkan Savaşı başlamıştır.

- Sırbistan
- Yunanistan
- Karadağ
- Romanya

Bulgaristan

- I. Balkan Savaşı'nda olmayıp II. Balkan Savaşı'nda yer alan devlet Romanya'dır.
- Osmanlı Devleti, bu karışıklıktan yararlanarak Kırklareli ve Edirne'yi geri almıştır.
- Bulgaristan bütün cephelerde yenilgiler alarak barış istemek zorunda kalmıştır.

Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913)

Bulgaristan ile diğer Balkan devletleri Yunanistan, Sırbıstan, Karadağ ve Romanya arasında imzalanmıştır.

Antlaşmaya göre

- Bulgaristan I. Balkan Savaşı sonunda aldığı Selanik, Serez ve Drama'yı Yunanistan'a bırakacaktır.
- Bulgaristan, Dobruca ve Silistre'yi Romanya'ya verecektir.
- Orta ve Kuzey Makedonya Sırbistan'a verilecektir.

Not

Bulgaristan, Balkan Savaşları'ndan istediği sonucu alamamış olsa da Ege Denizi'yle bağlantısını devam ettirmiştir. Bulgaristan'ın Ege Denizi ile bağlantısının kesilmesi ise I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzaladığı Nöyyi Antlaşması'yla olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin Balkan Devletleri ile İmzaladığı Antlaşmalar

İstanbul Antlaşması (29 Eylül 1913)

Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalanmıştır.

- Meriç Nehri iki ülke arasında sınır kabul edilmiştir.
- Edirne, Kırklareli ve Dimetoka Osmanlıda kalmıştır.
- Kavala ve Dedeağaç Bulgaristan'a verilmiştir.

Not

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı esnasında Almanya'yla kara bağlantısı kurabilmek için Dimetoka'yı Bulgaristan'a bırakmıştır.

Atina Antlaşması (14 Kasım 1913)

Osmanlı ile Yunanistan arasında imzalanmıştır.

- Ege adalarının büyük bir bölümü, Yanya, Girit ve Selanik Yunanistan'a bırakılmıştır.
- Adaların geleceği büyük devletlerin kararına bırakılmıştır.
- Yunanistan'da kalan Türklerin haklarının güvence altına alınmasına karar verilmiştir.

Not

Büyük devletler İmroz (Gökçeada), Bozcaada ve Meis dışındaki Ege Adalarını Yunanistan'a, On iki Ada'yı ise İtalya'ya bırakmışlardır.

İstanbul Antlaşması (13 Mart 1914)

- Osmanlı ile Sırbistan arasında imzalanmıştır. Osmanlının Sırbistan ile sınırı olmadığı için Sırbistan'da kalan Türklerin hakları görüşülmüştür.

Not

Osmanlı Devleti, yukarıdaki üç antlaşmayla Balkanlarda azınlık durumuna düşen Türklerin haklarını korumayı amaçlamıştır.

Balkan Savaşları'nın Sonuçları

- Osmanlı Devleti, Arnavutluk, Batı Trakya, Ege Adaları (Meis, İmroz ve Bozcaada hariç) ve Makedonya'yı kaybetmiştir.
- Balkan Türkleri sorunu ortaya çıkmıştır.
- Göç, hastalık ve ölümler nedeniyle 1914'te İstanbul'da Darüleytam kurulmuştur.
- Arnavutluk, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsızlığını ilân etmiştir.
- İttihat ve Terakki Cemiyeti, yönetimi tamamen ele geçirmiş ve orduda ıslahata girişmiştir.
- Balkanlardan Anadolu'ya göçler yaşanmış, Devleti'nin demografik (nüfus) yapısı değişmiştir.
- Osmanlıcılık fikir akımı büyük ölçüde önemini kaybetmiş, Türkçülük fikir akımı güçlenmiştir.
- Bulgaristan ve Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinde etkili olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Not

Balkan Savaşları sonrasında Ege Denizi'nde Osmanlı Devleti'ne ait olup Yunanistan tarafından işgal edilen adaların durumunu görüşmek üzere Elçiler Konferansı toplanmıştır. Konferansa İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya katılmıştır. Bu konferansta Gökçeada, Bozcaada ve Meis'in Türkiye'ye öteki adaların Yunanistan'a verilmesine karar verilmiştir.

Not

Batı Trakya'da 31 Ağustos 1913'te merkezi Gümülcine olmak üzere Batı Trakya Muhtar Türk Cumhuriyeti kurulmuştur.

I. DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

I. Dünya Savaşı (1914 - 1918)

Savaş Öncesi Osmanlıda Sosyal Durum

- Balkan Savaşları'ndan sonra kaybedilen topraklarda kalan Türkler, Anadolu'ya göç etmeye başlamış ve göçün yarattığı karmaşa sosyal hayatı olumsuz etkilemiştir.
- Olumsuzluklar dışında olumlu gelişmeler de yaşanmış posta teşkilatı, telgraf ve gazetelerle haberleşmede önemli gelişmeler yaşanmıştır.
- Şehirlerin sayısı artmış, ulaşım gelişmiştir. Alt yapı, su tramvay, hava gazı hizmetleri önem kazanmıştır.

Savaş Öncesi Osmanlıda Ekonomik Durum

- Avrupalı devletler arasında yaşanan sömürge rekabetiyle Osmanlı açık pazar hâline dönüşmüş ve dış ticaret açığı büyümüştür.
- Toprak kayıpları ve çiftçilerin cephelerde olması nedeniyle tarıma dayalı ekonomi olumsuz etkilenmiştir.
- Osmanlının mali sıkıntılarının artması ile XIX. yüzyılda ilk defa Kırım Savaşı'nda dış borç almıştır.
- Osmanlı dış borçlarını ödeyemeyince alacaklı devletler 1881'de Düyun-u Umumiye Teşkilatını (Genel Borçlar İdaresini) idaresini kurmuştur. Osmanlı maliyesi alacaklı devletlerin denetimine girmiştir.

Savaşın Nedenleri

Genel Nedenler

- Milliyetçilik akımı
- Ham madde ve pazar arayışı
- Sömürge rekabeti
- Devletlerarası bloklaşma
- Silahlanma yarışı (Millitarizm)

Özel Nedenleri

- Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini kurmasının güçler dengesini bozması
- Almanya ve İngiltere'nin sömürge yarışına girmesi
- İtalya'nın Akdeniz'e hâkim olmak istemesi
- Rusya'nın sıcak denizlere inme isteği
- Rusya'nın Balkanlarda Panslavizm politikası uygulaması
- Fransa'nın Almanya'ya kaptırdığı Alsace Lorraine'i geri almak istemesi
- Avusturya – Maceristan'ın Rusya'yı Balkanlardan atmak istemesi
- Japonya'nın Uzak Doğu'da sömürgeler elde etmek istemesi

Görünür Neden

- Avusturya – Maceristan Veliahtı Franz Ferdinand'ın Bosna-Hersek'in başkenti Saraybosna'yı ziyaret sırasında bir Sırp milliyetçi tarafından öldürülmesi savaşı başlatan olay olmuştur. (28 Haziran 1914)

Savaşta Bloklar

İttifak (Bağlaşma) Devletleri

Almanya
Avusturya Macaristan
İtalya — saf değiştiren devlet
Osmanlı Devleti
Bulgaristan

İtilaf (Anlaşma) Devletleri

İngiltere
Fransa
İtalya
Sırbistan
Japonya
Romanya
Belçika
ABD
Yunanistan

t.me/yksyardimcinyedek

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti

- Osmanlı Devleti başlangıçta tarafsız kalmıştır.
- I. Dünya Savaşı başladıktan sonra siyasi yalnızlıktan kurtulmak isteyen Osmanlı Devleti savaşta İtilaf Devletleri'ne yaklaşmış ancak bu isteği geri çevrilmiştir.
- İtilaf Devletleri'nin reddetme nedenleri
  - Osmanlı topraklarını aralarında paylaşmayı amaçladıkları için Osmanlı Devleti'nin tarafsız kalmasını istemişlerdir.
  - Osmanlının tarafsız kalması ile de İngiltere ve Fransa Rusya'ya yardım edebilmek için Boğazlardan serbestçe geçebileceklerini düşümüşlerdir.
- Osmanlı Devleti ise tarafsız kalmasının karşılığında kapitülasyonların kaldırılmasını, Ege Adaları'nın kendisine verilmesini, Mısır Meselesi'nin çözülmesini istemiştir. İngiltere ve Fransa tarafından istekleri reddedilince Osmanlı Almanya'ya yakınlaşmış, Almanya ile antlaşma imzalamıştır.

Osmanlı'nın Almanya'ya Yakınlaşmasının Nedenleri

- İtilaf Devletleri'nin Osmanlının taleplerini reddetmesi
- İttihat ve Terakki ileri gelenlerinin Alman hayranlığı
- Almanların savaşı kazanacağına inanılması
- Osmanlının kaybettiği toprakları geri almak istemesi

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni Kendi Yanına Savaşa Alma Nedenleri

- Osmanlının jeopolitik konumundan yararlanmak
- İngiltere'nin sömürgeleriyle bağlantısını kesmek
- İtilafların Rusya'ya yardım göndermesini engellemek
- Halifenin Müslümanlar üzerindeki nüfuzundan yararlanmak
- Yeni cepheler açarak savaş yükünü hafifletmek
- Osmanlının ham madde kaynakları ve insan gücünden faydalanmak

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Katılması

- Akdeniz'de İngiliz donanmasından kaçan iki Alman savaş gemisinin (**Goeben** ve **Breslav**) Osmanlı Devleti'ne sığınmıştır.
- Osmanlı Devleti bu gemilere Türk bayrağı çekerek gemileri satın aldığını bildirmiştir. Gemilere **Yavuz** ve **Midilli** adları verilmiştir.

> **Not**
> *Osmanlının bu gemileri satın almasında İngiltere'den sipariş edilen gemilerin paralarının ödendiği hâlde teslim edilmemiş olması etkili olmuştur.*

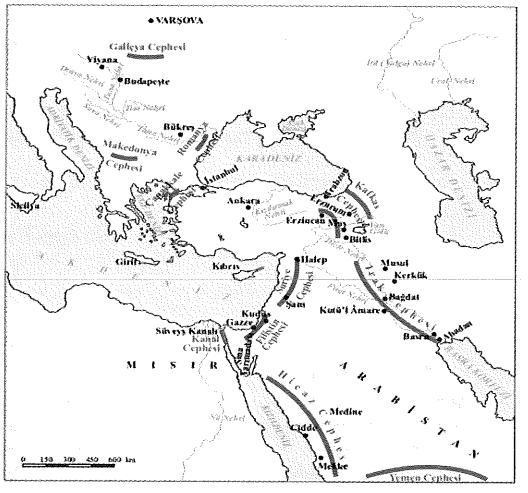
- Bu gemilerin Rusya'nın Sivastopol ve Odesa limanlarını topa tutması sonucunda Rusya Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiş ve Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na dâhil olmuştur (29 Ekim 1914).
- İngiltere ve Fransa da Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin savaşa katılması ile savaş geniş alanlara yayılmış ve savaşın süresi uzamıştır.
- Almanya'nın savaş yükü hafiflemiş ve Sultan V. Mehmet Reşat halife sıfatıyla cihad-ı ekber ilan etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Savaştığı Cepheler

Taaruz Cepheleri
- Kafkas (Mustafa Kemal)
- Kanal

Müttefiklerine Yardım Cepheleri
- Galiçya
- Makedonya
- Romanya

Savunma Cepheleri
- Çanakkale (Mustafa Kemal)
- Irak
- Hicaz – Yemen
- Suriye – Filistin (Mustafa Kemal)

Kafkas (Doğu) Cephesi

Cephenin açılmasında,

- İttihatçıların Anadolu'daki Türkler ile Orta Asya'daki Türkleri birleştirme düşüncesi
- Kafkaslardan Hindistan'a ulaşma düşüncesi
- Rusya'nın güneye inmesini engelleme isteği
- Kafkaslardaki bağımsızlık mücadelelerini destekleme düşüncesi
- Almanların Bakü petrollerini ele geçirmek için Osmanlıyı kışkırtması

gibi durumlar etkili olmuştur.

- **Enver Paşa** komutasındaki Türk askerlerinin bir kısmının **Sarıkamış Harekâtı**'nda donarak şehit olması bu cephede kesin sonuç alınmasına engel olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

- Ruslar Van, Bitlis, Muş, Erzurum, Erzincan ve Trabzon'u işgal etmiştir.
- Çanakkale Savaşı'ndan sonra burada 16. Kolordu Komutanı olarak göreve başlayan **Mustafa Kemal, Muş** ve **Bitlis'i** Ruslardan geri almıştır. Bu başarısından ötürü Mustafa Kemal'e **"Altın Kılıç Madalyası"** verilmiştir.
- Bu cephede Ermenilerin Ruslarla iş birliği yapmaları üzerine 24 Nisan 1915'te çıkarılan bir kanunla; Ermenilere ait dernek, cemiyet ve komiteler kapatılmış, belgelerine el konulmuş ve yöneticileri tutuklanmıştır. Ayrıca 27 Mayıs 1915'te **Tehcir (Göç) Kanunu** çıkarılmış ve Ermeniler **Suriye'ye** zorunlu göçe tabi tutulmuştur.
- 1917'de Rusya'da Bolşevik İhtilali'nin çıkması üzerine İttifak Devletleri ile Sovyet Rusya **Brest - Litovsk Antlaşması**'nı imzalamışlardır. Böylece Rusya savaştan çekilirken **Kars, Ardahan** ve **Batum'u (Elviye-i Selase)** Osmanlı Devleti'ne geri vermiştir.

Notlar

✓ *Kars, Ardahan ve Batum (Elviye-i Selase) 1878 Berlin Antlaşması'yla Osmanlının elinden çıkmıştı.*
✓ *Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nda ilk olarak Kafkas Cephesi'nde savaşmıştır.*
✓ *Kafkas Cephesi I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin toprak kazandığı tek cephedir.*

Kanal Cephesi (Mısır-Süveyş)

- Osmanlı Devleti, Almanya'nın isteğiyle açtığı, İngiltere ile mücadele ettiği ve **Cemal Paşa**'nın komutasındaki bu cephede başarılı olamamıştır.

Cephenin açılmasında;

- Osmanlının Mısır'ı İngilizlerden geri almak istemesi,
- İngiltere'nin Uzak Doğu'daki sömürgeleriyle bağlantısını kesme düşüncesi,
- Bölge halkını İngilizlere karşı kışkırtma düşüncesi

etkili olmuştur.

- Arap halkı Osmanlıyı desteklememiş İngilizlerle iş birliği yapmıştır. Bu durum ümmetçilik fikir akımının önemini kaybettiğinin göstergesidir.

Suriye – Filistin Cephesi

- Osmanlı Devleti'nin, Kanal Harekâtı'nda yenilerek geri çekilmesi üzerine İngiltere, Kudüs ve Filistin'i işgal etmiştir. Özellikle İngilizlerin devlet kurmak vaadi ile kandırdığı Arap kabilelerinin de İngilizlerle birlikte Osmanlıya karşı savaştığı bu cephede, İngiltere 1918'de Suriye'ye kadar ilerlemiştir.
- Bu cephede Mustafa Kemal, Alman General Liman Von Sanders komutasındaki Yıldırım Ordularına bağlı **7. Ordu Komutanı** olarak Halep'te başarılı savunma savaşları yapmıştır. Mustafa Kemal, bu cephede en son **Yıldırım Orduları Komutanlığı** görevini üstlenmiştir.

Irak Cephesi

Cephenin açılmasında;

- İngilizlerin Musul - Kerkük ve Abadan petrollerine sahip olmak istemeleri,
- İngilizlerin Hint deniz yolunun güvenliğini sağlamak istemeleri,
- Rusya'ya kuzeyden yardım ulaştırma düşünceleri

etkili olmuştur.

- Osmanlı Devleti, **Kut'ül Amare** ve **Selman-ı Pak** bölgelerinde başarılı olsa da İngilizler zamanla üstünlüğü ele geçirmişlerdir.

Not

Bu cephede Halil (Kut) Paşa (Kut'ül Amare Kahramanı) ve Nurettin Paşa başarılı mücadeleler vermiştir. Halil (Kut) Paşa, İngiliz General Towsnhend'ı ve birliklerini esir almıştır.

Çanakkale Cephesi

Cephenin açılmasında;

- İstanbul ve Boğazları alarak Osmanlıyı saf dışı bırakma,
- Rusya'ya askerî ve ekonomik yardım götürme,
- Savaşı kısa sürede bitirme,
- Balkan uluslarını savaşa çekme,
- İngiliz sömürge yollarının güvenliğini sağlama

düşünceleri etkili olmuştur.

- İngiliz ve Fransız donanmalarının saldırısıyla 19 Şubat 1915'de denizde başlayan savaşlar, 18 Mart 1915'de Osmanlının **Seddülbahir** ve **Kumkale** zaferleriyle sonuçlanmıştır.
- 25 Nisan'da karada başlayan savaşlar **Arıburnu, Anafartalar, Conkbayırı, Kireçtepe, Çimentepe** zaferleriyle son bulmuştur.

Not

19. Tümen Komutanı Kurmay Yarbay Mustafa Kemal, Conkbayırı'nda askerî birliklere "Size ben taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar kaim olabilir." emrini vermiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Çanakkale Zaferi'nin Sonuçları

- I. Dünya Savaşı uzamıştır.
- Rusya'ya yardım gönderilememiş ve Rusya'da **Bolşevik İhtilali** çıkmıştır.
- İngiltere ve Fransa itibar kaybetmiştir.
- Türk ulusunun kendine olan güveni artmış, Millî Mücadele ruhu doğmuştur.
- Bulgaristan İttifak Blokunda savaşa katılmıştır. Bulgaristan'ın Osmanlının yanında savaşa katılması ile Almanya'yla Osmanlı Devleti arasında kara bağlantısı sağlanmıştır.
- Osmanlının zaferi ile sonuçlanan tek cephedir.
- İstanbul'u tehdit eden tek cephedir.
- Mustafa Kemal, **Anafartalar Kahramanı** olarak tanınmıştır.
- Mustafa Kemal savaş esnasında albay, savaş sonrasında general olmuştur.

Not

Çanakkale Cephesi'nde Mustafa Kemal içte ve dışta tanınmıştır. Bu da Mustafa Kemal'in Millî Mücadele'nin lideri olmasında etkili olmuştur. *Cevat (Çobanlı) Paşa, 18 Mart Kahramanı* ***olarak Çanakkale Savaşları'nda mücadele etmiştir.***

Uyarı

Çanakkale Cephesi'nde Mustafa Kemal'in ordugâhını kurduğu yere *"Kemalyeri"* ***adı verilmiştir. Ayrıca*** *Seyit Onbaşı'nın* ***(Seyit Ali Çabuk) kaldırdığı top mermisinin ateşlenmesi sonucunda bu mermi İngiliz savaş gemisi*** *Ocean'a* ***isabet etmiştir.***

Hicaz – Yemen Cephesi

- Osmanlı orduları bu cephede kutsal yerleri korumak amacıyla, Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanan Araplar ve onlara destek veren İngilizlerle mücadele etmiştir.
- Bu cephede mücadeleler I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürmüştür. Hicaz Cephesi'ndeki başarılı mücadeleleri sebebiyle **Fahrettin Paşa**, "Medine Müdafii" ve "Çöl Kaplanı" olarak anılmıştır.
- Hicaz ve Yemen bölgesi Osmanlı egemenliğinden çıkmıştır.

Galiçya, Romanya ve Makedonya Cepheleri

- **Galiçya Cephesi:** Avusturya-Macaristan toprakları içerisinde olan Galiçya'da; Almanya, Avusturya ve Osmanlı, Ruslara karşı savaşmıştır.
- **Makedonya Cephesi:** Almanya ve Osmanlı, Sırplara ve Fransızlara karşı savaşmıştır.
- **Romanya Cephesi:** Alman, Osmanlı ve Bulgar kuvvetleri, Romen ve Ruslara karşı savaşmıştır.

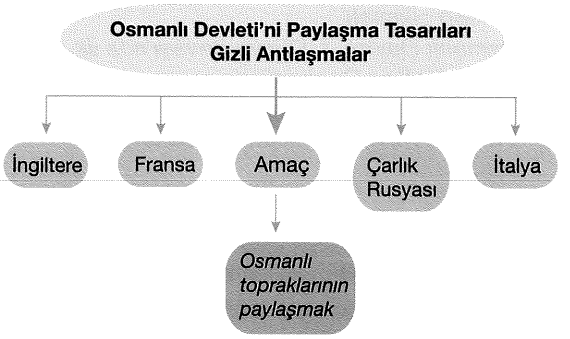
Notlar

Mustafa Kemal I. Dünya Savaşı'nda sırasıyla;
- ✓ *Çanakkele Cephesinde 19. Tümen Komutanlığı*
- ✓ *Kafkas Cephesinde 16. Kolordu Komutanlığı*
- ✓ *Suriye – Filistin Cephesi'nde 7. Ordu Komutanlığı yapmıştır.*
- ✓ *Mondros Ateşkesi imzalandıktan bir gün sonra ise "Yıldırım Orduları Komutanlığı" görevini üstlenmiştir. Mustafa Kemal bu cephede görevliyken Veliaht Vahdettin ile Almanya'ya gitmiştir.*

UNUTMAYINIZ!

- *Mustafa Kemal Paşa, 19. Tümen Komutanı olarak Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar, Arıburnu ve Conkbayırı'nda sömürgeciliğe karşı başarılı mücadeleler vererek İstanbul'un, işgalini engellemiştir.*
- *Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nda, Çanakkale Cephesi ile Irak Cephesi'ndeki Kut'ül Amare ve Selman-ı Pak bölgeleri inde başarılı olmuştur. Ancak Osmanlının tam anlamıyla başarılı olduğu tek cephe Çanakkale'dir.*
- *I. Dünya Savaşı'nda bizzat Osmanlının açtığı cepheler Kanal ve Kafkas cepheleridir. Doğal olarak bu cephelerin açılış sebepleri Osmanlı açısından değerlendirilmelidir. Diğer cephelerde (savunma ve müttefiklerine yardım ettiği cepheler) Osmanlının mücadele etmesi, bu cepheleri Osmanlının açtığının kanıtı değildir.*

Osmanlı Devleti'ni Paylaşma Tasarıları (Gizli Antlaşmalar)

Boğazlar (İstanbul) Antlaşması (1915)

- İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılmıştır.
- İstanbul, Boğazlar ve Marmara kıyıları Rusya'ya verildi.
- Rusya, İngiltere ve Fransa'nın Osmanlının diğer bölgelerindeki çıkarlarını kabul etmiştir.

Londra Antlaşması (1915)

- İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya arasında yapılmıştır.
- İtalyanların elinde bulunan On İki Ada'da bu devlet tam hâkimiyet kazanmıştır.
- İngiltere, Fransa ve Rusya, Türkiye'nin Asya'daki topraklarını kısmen veya tamamen paylaştığı takdirde İtalya'nın, Antalya bölgesinde onlara eş değer bir pay almasını kabul etmişlerdir.

t.me/yksyardimcinyedek

Yorum

İtilaflar bu antlaşmayı İtalya'yı kendi yanlarında I. Dünya Savaşı'na çekmek için yapmışlardır.

Sykes - Picot Antlaşması (1916)

- İngiltere ve Fransa arasında yapılmıştır.
- Rusya Doğu Anadolu'daki isteklerinin kabul edilmesine karşılık anlaşmayı onaylamıştır.
- Adana, Suriye kıyıları Lübnan ve Antakya Fransa'ya verilmiştir.
- Musul hariç, Irak İngiltere'ye verilmiştir.
- Suriye'nin diğer bölgeleri ile Musul ve Ürdün'de Büyük Arap Krallığı kurulması, bu krallığın İngiltere ve Fransa koruyuculuğunda bulunması, Filistin'de uluslararası bir yönetim kurulması kabul edilmiştir.

Mac Mahon Antlaşması (1916)

- Mısır'daki İngiliz Yüksek Komiseri Mac Mahon ile ve Araplar (Hicaz Emiri Şerif Hüseyin) arasında yapılmıştır.
- Arapların Osmanlıya isyan etmeleri hâlinde Araplara bağımsızlık verilmesi kararlaştırılmıştır.

Petrograd Sözleşmesi (1916)

- İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılmıştır.
- Rusya'dan, Sykes-Picot Antlaşması'nı onaylaması istenmiştir. Boğazlar Antlaşması dışında Rusya'ya ek olarak, Trabzon'a kadar Doğu Karadeniz kıyıları, Erzurum, Van ve Bitlis verilmiştir.

Saint Jean de Maurienne Antlaşması (1917)

- İngiltere, Fransa ve İtalya arasında yapılmıştır.
- Sykes-Picot Antlaşması'nı kabul etmesi şartıyla; İngiltere ve Fransa, İtalya'ya Antalya'dan başka İzmir'i vermiş ve Konya'ya kadar da bir nüfuz bölgesi tanımıştır.

Not

Bolşevik İhtilali'nden sonra Rusya savaştan çekilince gizli antlaşmalarda değişiklikler yapılmıştır. Gizli antlaşmalar dünya kamuoyuna Rusya tarafından duyurulmuştur. Gizli antlaşmalara ilk tepki Amerika Birleşik Devletleri'nden gelmiştir.

UNUTMAYINIZ!

Gizli antlaşmalarda olmasına rağmen Mondros sonrası Anadolu'daki işgallere katılmayan devlet Rusya'dır. Ancak gizli antlaşmalarda olmamasına rağmen Mondros sonrası Anadolu'daki işgallere katılan devlet ise Yunanistan'dır.

ABD'nin Savaşa Katılması

- ABD, savaşa katılma eğilimi içinde olmamıştır. Ancak 1917 yılından itibaren İngiliz ve Fransız deniz ablukasına karşı Almanya'nın giriştiği denizaltı savaşı, Kuzey Atlantik'te Amerikan ticaret ve yolcu gemilerini de hedef almaya başlamış ve ABD'nin Avrupa ticaretine büyük ölçüde zarar vermiştir. Öte yandan Almanya'nın, Meksika hükûmetini ABD'ye savaş açmaya teşvik etmesi de ABD'nin I. Dünya Savaşı'na katılmasında önemli bir etken olmuştur.
- 2 Nisan 1917'de ABD'nin savaşa girmesiyle askerî üstünlük İtilaf Devletleri'nin eline geçmiştir.

Wilson İlkeleri (8 Ocak 1918)

ABD Başkanı Woodrow Wilson, dünya barışını korumak amacıyla 8 Ocak 1918 tarihinde on dört maddeden oluşan ilkelerini açıklamıştır. İtilaf Devletleri, ABD'yi kaybetmek istemediklerinden çıkarlarına ters düşse de bu ilkeleri kabul ettiklerini bildirmişlerdir. Ama bu ilkeleri kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamışlardır.

İlkeler

- Yenen devletler yenilenlerden toprak ve savaş tazminatı almayacak.

Yorum:
İttifak Devletleri'nin ateşkes antlaşmalarını imzalamalarında bu madde etkili olmuştur.

- Devletler arası antlaşmalar açık diplomasi ile yapılacak.
- Silahlanma azaltılacak ve karşılıklı güvence verilecek.
- Savaş sonunda dünya barışını sağlamak için uluslararası kurul oluşturulmalıdır.

Yorum:
10 Ocak 1920'de Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulmuştur.

- Alsas Loren, Fransa'ya verilecek.
- Uluslararası ekonomik engeller kalkacak ve devletler arasında eşitlik sağlanacak.
- Osmanlı Devleti'nin Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerinde, Türklere kesin egemenlik tanınacak.

Yorum:
Osmanlının ateşkes anlaşması imzalamasında etkilidir. Yararlı cemiyetler bu maddeyi kendilerine dayanak oluşturmuşlardır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Türk egemenliği altında yaşayan diğer milletlere ise kendi kendini yönetme hakkı (selfdeterminasyon) verilecek.

Yorum:

Bu madde Osmanlıyı milliyet esasına göre parçalamaya yöneliktir. Ayrıca azınlıkların kurmuş olduğu zararlı cemiyetler bu maddeyi kendilerine dayanak oluşturmuşlardır.

- Boğazlar bütün devletlerin ticaret gemilerine açık olacak.
- Avusturya-Macaristan İmparatorluğu içindeki halkların özerk gelişmeleri sağlanacak.
- Romanya, Sırbistan ve Karadağ toprakları boşaltılacak, Balkan devletlerinin dostça ilişkiler kurmaları sağlanacak.
- İtalya'nın sınırları ulusal esaslara göre yeniden çizilecek.
- Belçika toprakları boşaltılacak ve bu devletin ulusal egemenliği yeniden kurulacak.
- Polonyalıların yaşadığı topraklarda bağımsız bir Polonya Devleti kurulacak.

I. Dünya Savaşı'nı Bitiren Ateşkes Anlaşmaları

- Bulgaristan → **Selanik** Ateşkes Anlaşması (29 Eylül 1918)
- Osmanlı → **Mondros** Ateşkes Anlaşması (30 Ekim 1918)
- Avusturya → **Villa Gusti** Ateşkes Anlaşması (3 Kasım 1918)
- Almanya → **Rethondes** Ateşkes Anlaşması (11 Kasım 1918)

MERAKLISINA

Milletler Cemiyetinin Kurulmasının Kronolojisi

- *Wilson İlkeleri'nde kurulması istenmiştir.*
- *Paris Barış Konferansı'nda kurulması kararlaştırılmıştır.*
- *10 Ocak 1920'de kurulmuştur.*
- *Türkiye, 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyetine üye olmuştur.*

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)

Konferansın Toplanma Amaçları

- I. Dünya Savaşı'nda yenilen devletlerle imzalanacak olan barış antlaşmalarının hükümlerini belirlemek
- Osmanlı Devleti'ni paylaşmak
- Batı Anadolu'nun durumunu görüşmek

Yorum

İngiltere, daha önce gizli antlaşmalarla İtalya'ya verilen bu bölgeyi Akdeniz'de güçlü bir İtalya istemediği için tekrar görüşme konusu yapmıştır.

Not

Yunanlar ve Ermeniler Wilson İlkeleri'ne dayanarak asılsız raporlar hazırlamış ve konferansa sunmuşlardır. Bu raporlarla kendi çıkarları doğrultusunda uluslararası destek sağlamayı amaçlamışlardır.

Sonuçları

- Osmanlı Devleti hariç diğer devletlerle imzalanacak barış antlaşmalarının hükümleri belirlenmiştir.

Yorum

Bu durumun nedeni İtilafların Osmanlıyı paylaşmakta anlaşamamalarıdır.

- İtilaflar, Wilson İlkeleri'nin "savaştan sonra galip devletler toprak almayacaktır." maddesine çare olarak **manda** ve **himaye** fikrini ortaya atmışlardır.
- Milletler Cemiyetinin kurulması kararlaştırılmıştır.
- İzmir ve çevresi Yunanlara verilmiştir. İtalya bu duruma karşı çıksa da sonuç değişmemiştir.

Yorum

Bu durum İtilaf Devletleri arasında görüş ayrılığı yaşandığının kanıtıdır.

- Doğu Trakya ve Batı Anadolu Yunanistan'a, Güneybatı Anadolu İtalya'ya verilmiştir. Doğuda bir Ermeni devletinin kurulması kararlaştırılmıştır.
- Mondros'tan sonra İngilizler tarafından işgal edilen Urfa, Antep, Maraş ile Suriye ve Lübnan Fransa'nın, Irak ve Filistin İngiltere'nin mandasına bırakılmıştır.

Notlar

- ✓ *Konferansa 32 devlet katılmıştır.*
- ✓ *Konferansa Yunanlar, Ermeniler ve Araplar da nüfuslarının yoğun olduğu bölgelerde halklarını savunmak üzere davet edilmiştir.*
- ✓ *Yunanlar ise konferans sonucunda 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmişlerdir.*
- ✓ *Konferanstan istediği sonucu alamayan ABD, Monroe Doktrini'ne uyarak Avrupa siyasetinden çekilmiştir.*

Monroe Doktrini (1823)

"Amerika Amerikalılarındır." anlayış ile Amerika'nın kendi kabuğuna çekilerek Avrupa işleriyle ilgilenemeyeceği ve Avrupa'nın işlerine karışmayacağı politikasıdır. Kısaca kendi içinde güçlenme, Avrupa'daki gelişmelerden uzak durmak olarak da yorumlanabilir.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

İtilaf Devletleri'nin anlaşmazlığa düştüğü yerlere;

- Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)
- Londra Konferansı (23 Şubat-12 Mart 1921)
- Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

gibi gelişmeler örnek verilebilir.

I. Dünya Savaşı'nı Bitiren Antlaşmalar

Brest - Litovsk Antlaşması (3 Mart 1918)

Sovyet Rusya ile İttifak Devletleri arasında imzalanmıştır.

Özellikleri

- Sovyet Rusya, İtilaf Devletleri'nden ayrılarak savaştan çekilmiştir.
- Kars, Ardahan ve Batum Osmanlı Devleti'ne geri verilmiştir.

Versailles (Versay) Antlaşması (28 Haziran 1919)

Almanya ile İtilaf Devletleri arasında imzalanmıştır.

Özellikleri

- Alsas Loren Fransa'ya verilmiştir.
- Alman sömürgeleri İtilaf Devletlerince paylaşılmıştır.
- Polonya'ya (yeniden kurulan) toprak verilmiştir.
- Ekonomik ve askerî kısıtlamalar getirilmiştir.
- Almanya'nın, Avusturya ile birleşmesi yasaklanmıştır.

Saint Germain (Sen Cermen) Antlaşması (10 Eylül 1919)

Avusturya ile İtilaf Devletleri arasında imzalanmıştır.

Özellikleri

- Avusturya - Macaristan İmparatorluğu ayrılarak iki yeni devlet hâline getirilmiştir.
- Yugoslavya ve Çekoslavakya bu devletin toprakları üzerinde kurulmuştur.
- Polonya'ya toprak verilmiştir.
- Ekonomik ve askerî kısıtlamalar getirilmiştir.

Neuilly (Nöyyi) Antlaşması (27 Kasım 1919)

Bulgaristan ile İtilaf Devletleri arasında imzalanmıştır.

Özellikleri

- Makedonya Yugoslavya'ya bırakılmıştır.
- Batı Trakya Yunanistan'a bırakılmıştır. Böylece Bulgaristan'ın **Ege Denizi ile bağlantısı** kesilmiştir.
- Askerî ve ekonomik kısıtlamalar getirilmiştir.

Trianon (Triyanon) Antlaşması (4 Haziran 1920)

Macaristan ile İtilaf Devletleri arasında imzalanmıştır.

Özellikleri

- Macaristan topraklarının büyük kısmı Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya'ya bırakılmıştır.
- Askerî ve ekonomik kısıtlamalar getirilmiştir.
- Avusturya ile birleşmesi yasaklanmıştır.

Sevres (Sevr) Antlaşması (10 Ağustos 1920)

Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanmıştır.

Özellikleri

- Güneydoğu Anadolu, Çukurova ve Suriye Fransa'ya bırakılacaktı.
- Arabistan ve Irak, İngiltere'ye bırakılacaktı.
- Güneybatı Anadolu, İtalyanların egemenliğine bırakılacaktı.
- Doğu Trakya ve Batı Anadolu, Yunanistan'a bırakılacaktı.
- On İki Ada İtalya'ya, diğer Ege Adaları Yunanistan'a verilecekti.
- Kapitülasyonlar yeniden uygulamaya konacaktı.
- İstanbul ve Boğazlar İtilaf Devletleri'nin yönetimine bırakılacaktı.
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da iki devlet kurulacaktı.
- Osmanlı ordusu dağıtılarak sayısı sınırlandırılacak ve silahlarına el konulacaktı.
- Osmanlı maliyesinin denetimi İtilaflara bırakılacaktı.

Notlar

- ✓ *Sevr Antlaşması, İtalya'da düzenlenen San Remo Konferansı sonucunda Fransa'da imzalanmıştır. Saltanat Şûrası tarafından onaylanmıştır. Ölü doğan bir antlaşmadır. Türk milletinin mücadele azmini kuvvetlendirmiştir. Ayrıca TBMM bu antlaşmayı imzalayanları (Şûra-yı Devlet Reisi Rıza Tevfik, Maarif Nazırı Bağdatlı Hadi Paşa, Bern Elçisi Reşat Halis) vatan haini ilan etmiştir.*
- ✓ *Sevr'in hukuken geçersiz sayılması meclis onayından geçmemiş olmasıyla ilgilidir.*
- ✓ *Sevr, VI. Mehmet (Sultan Vahdettin) Dönemi'nde, Damat Ferit Paşa'nın sadrazamlığında imzalanmıştır.*

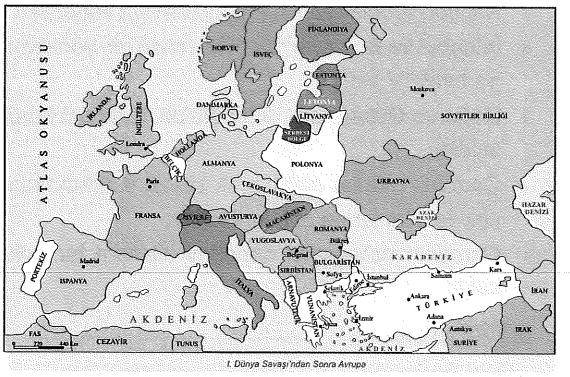
MERAKLISINA

- Bulgaristan'ın Ege Denizi'yle bağlantısının kesilmesi Nöyyi Antlaşması'yladır.
- Manda fikrini Paris Barış Konferansı'nda Güney Afrikalı General Jean Christiaan Smuts ortaya atmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

I. Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- Devletler arası dengeler bozulmuştur.
- İmparatorluklar yıkılmıştır (Avusturya- Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu, Almanya, Çarlık Rusya).
- Yeni devletler kurulmuştur (Yugoslavya, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Litvanya, Türkiye).
- Yeni rejimler ortaya çıkmıştır (Faşizm, Nazizm, Sosyalizm).
- Cumhuriyet rejimleri ağırlık kazanmıştır.
- Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulmuştur.
- Yenilen devletlerin imzalandığı ağır antlaşmalar yeni savaşlara neden olmuştur (Versay Antlaşması).
- Askerî teknoloji gelişmiştir. İlk kez kimyasal silah, tanklar ve denizaltılar kullanılmıştır.
- Sivil savunma anlayışı ortaya çıkmış ve cephe gerisi önem kazanmıştır.
- İngiltere en kârlı çıkan devlet olmuştur.
- Sömürgecilik, **manda ve himaye** adı altında uygulanmaya devam etmiştir.
- Ümmetcilik anlayışı sona ermiş, Araplar Osmanlıdan ayrılmıştır (Orta Doğu).
- Sınırlar çizilirken milliyetçilik esası göz ardı edilmiş ve azınlık sorunları devam etmiştir.

I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Avrupa

MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASI (30 EKİM 1918)

- I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nde padişah V. Mehmet Reşat vefat etmiş yerine VI. Mehmet (Vahdettin) tahta geçmiştir.
- Osmanlı Devleti'ni büyük umutlarla savaşa sokan İttihat ve Terakki yönetimden çekilmiş ve sadrazam Talat Paşa istifa etmiştir.
- Sadrazamlığa getirilen Ahmet İzzet Paşa devletin içinde bulunduğu şartları değerlendirerek İtilaf Devletleri'nden ateşkes isteğinde bulunmuştur.
- Bahriye Nazırı Rauf Orbay başkanlığında bir heyetin görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Heyette Reşat Hikmet ve Sadullah Bey de yer almıştır.

Osmanlı Devleti'nin Ateşkes İstemesinin Nedenleri

- Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi
- Osmanlı Devleti ile Almanya'nın kara bağlantısının kesilmesi
- Trakya ve İstanbul'un olası bir Yunan saldırısına karşı açık hâle gelmesi
- Wilson ilkeleri'ne güvenilmesi

Mondros Ateşkesi Limni Adası'nın Mondros Limanında, İngilizlere ait Agamemnon Zırhlısı'nda imzalanmıştır.

Osmanlı adına Bahriye Nazırı Rauf Orbay + İtilaflar adına İngiliz Amiral Calthorpe arasında imzalanmıştır.

Maddeleri

25 maddeden oluşan antlaşmanın önemli maddeleri şunlardır:

- İtilaf Devletleri güvenliklerini tehlikede gördükleri herhangi bir stratejik bölgeyi işgal edebileceklerdir (7. Madde).

Yorum:

Bütün Anadolu topraklarının işgal edilebileceğinin göstergesidir. İtilaflar işgallerini bu maddeye dayandırarak Wilson İlkeleri'ne ters düşmemeyi amaçlamıştır. Bu madde ile Anadolu'nun işgaline yasal zemin hazırlanmıştır.

- Vilayet-i Sitte'de (Altı Doğu Anadolu İli): (Sivas, Erzurum, Bitlis, Van, Diyarbakır, Elâzığ) herhangi bir karışıklık çıkarsa İtilaf Devletleri bu bölgeleri işgal edebilecektir (24. Madde).

Yorum:

Bu madde ile Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurulması amaçlanmıştır.

- Boğazlar İtilaf Devletleri'ne açık olacak, istihkamlar İtilaflar tarafından işgal edilecektir.

Yorum:

İstanbul ve Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığı tehdit altına girmiştir.

- Sınırların korunması ve iç güvenliğin sağlanması için gerekli olanlar hariç Osmanlı ordusu derhâl terhis edilecek.

Yorum:

Osmanlı Devleti'ni savunmasız bırakmak ve böylece işgalleri kolaylaştırmak amaçlanmıştır.

- Hükûmet haberleşmesi dışındaki telsiz, telgraf ve kablolar İtilaf Devletleri'nin kontrolüne bırakılacaktır.

Yorum:

Bu madde ile direniş ve tepkiler engellenmeye işgallerin diğer bölgelerde duyulması önlenmeye çalışılmıştır.

t.me/yksyardimciyedek

- Toros Tünelleri, deniz işletmeleri ve demir yolları İtilaf Devletleri'nin denetiminde olacaktır.
- İtilaf Devletleri Osmanlı liman ve tersanelerinden faydalanabilecektir.
- Memleketin ihtiyacı karşılandıktan sonra kalan kömür ve akaryakıt İtilaf Devletleri'ne satılacaktır.

Yorum:

Bu maddelerle Osmanlı ekonomisine zarar verilmesi amaçlanmıştır.

- Kafkasya ve İran içlerindeki Türk kuvvetleri I. Dünya Savaşı öncesi sınırlarına geri çekilecektir.
- Osmanlı Devleti merkezi devletlerle tüm ilişkilerini kesecektir.

Yorum:

Bu madde ile Osmanlı Devleti yalnız bırakılmak istenmiştir.

- Osmanlı Devleti'nin elindeki tüm savaş esirleri (suçlu Ermeniler dâhil) serbest bırakılacak fakat İtilaf Devletleri'nin elindeki Türk esirleri denetim altında kalacaktır.

Yorum:

Bu madde ile devletlerarası eşitlik ilkesine ters düşülmüştür.

- Kömür, akaryakıt ve benzer kaynaklarda, ülkenin ihtiyaçları karşılandıktan sonra, İtilaf Devletlerine satın alma kolaylığı sağlanacaktır.
  - ✓ İtilaf Devletleri, Mondros Ateşkes Anlaşmasını Osmanlı topraklarını işgal etmek için hukuki dayanak olarak kullanmışlardır.
  - ✓ Osmanlı Devleti savunmasız bırakılarak işgale açık hâle getirilmiş ve Osmanlı fiilen sona ermiştir.

Ateşkesin Uygulanması

- İtilaf Devletleri Mondros Ateşkesi'nin 7. maddesine dayanarak Anadolu'yu işgale başlamışlardır.

İşgaller

İngiltere — Osmanlı topraklarında ilk işgal edilen yer

- ✓ Musul
- ✓ Urfa
- ✓ Antep
- ✓ Maraş
- ✓ Batum
- ✓ Samsun
- ✓ Kars
- ✓ Merzifon

İngiltere Fransa'ya bırakmıştır.

Fransa

- ✓ Urfa
- ✓ Antep
- ✓ Maraş
- ✓ Adana
- ✓ Mersin
- ✓ Hatay
- ✓ Dörtyol → İlk direniş Mehmet Çavuş
- ✓ Zonguldak

İtalya

- ✓ Antalya
- ✓ Kuşadası
- ✓ Fethiye
- ✓ Bodrum
- ✓ Marmaris
- ✓ Aydın
- ✓ Konya

Yunanistan

- ✓ İzmir
- ✓ Manisa
- ✓ Tekirdağ

İlk kurşun Hasan Tahsin

- Doğu Anadolu'da Ermeniler, Artvin ve Batum'da Gürcüler, Trabzon ve çevresi'nde Rumlar işgal faaliyetlerini artırmışlardır.
- 13 Kasım 1918'de de İtilaf donanmaları İstanbul'a gelerek Osmanlı Devleti'nin başkentini fiilen işgal etmiştir. İstanbul, en uzun süre işgal altında kalan yer olmuştur.

İŞGALLER

Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti (30 Ekim 1918)

t.me/yksyardimcinyedek

Mondros Ateşkes Antlaşması'na Tepkiler

Padişah ve İstanbul Hükümetinin Tepkisi

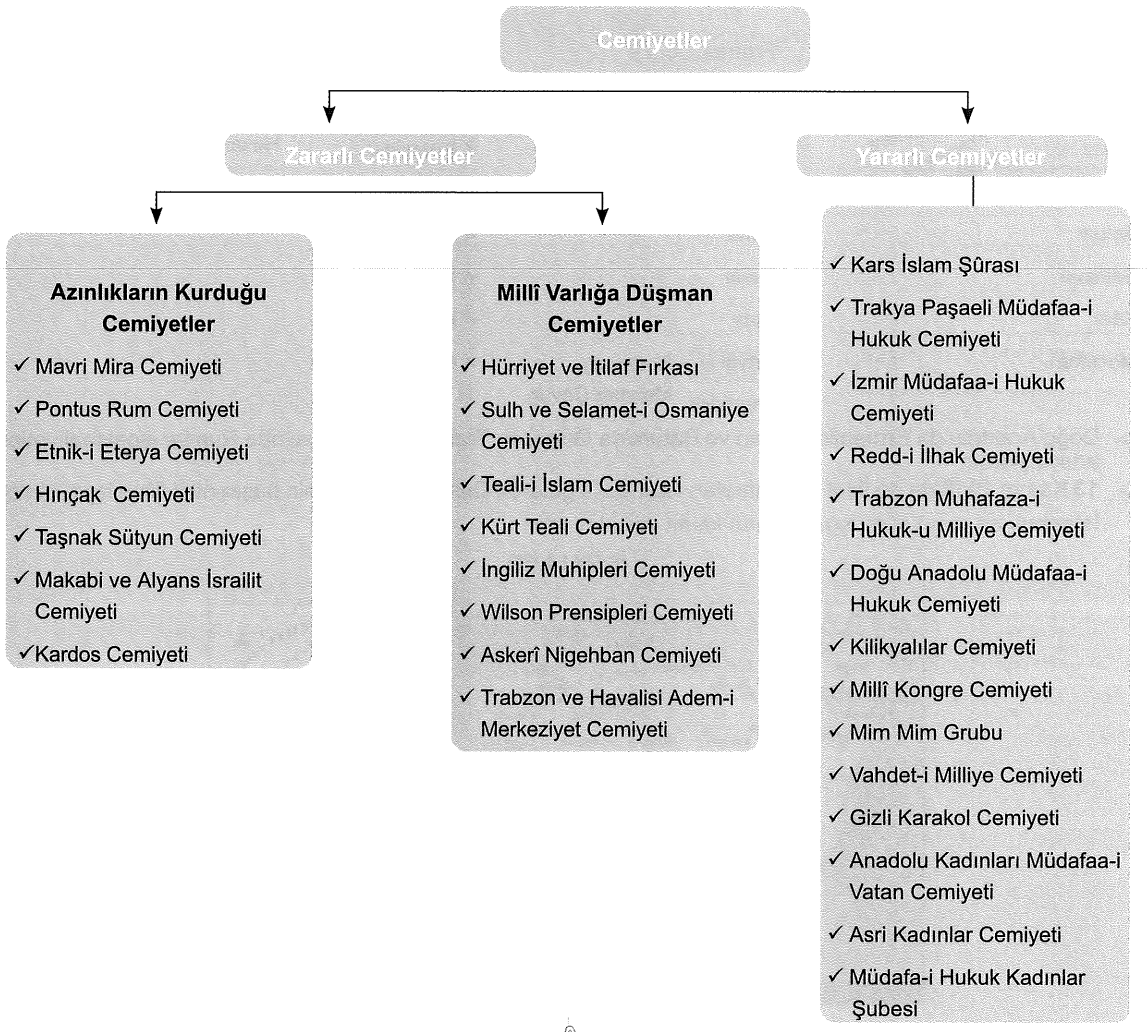
- İstanbul Hükûmeti Mondros Ateşkesi'nin diğer devletlerle imzalanan ateşkeslere göre daha hafif olduğunu düşünerek ateşkesi olumlu karşılamıştır.
- Mondros'tan sonra hükûmette iç karışıklıklar yaşanınca Sadrazam Ahmet İzzet Paşa istifa etmiş yerine Tevfik Paşa Hükûmeti kurulmuştur.
- İngilizlerin baskısıyla Mebusan Meclisi kapatılmış, işgaller başlamıştır. Bütün bu gelişmelere dayanamayan Tevfik Paşa da istifa etmiştir.
- Padişah Vahdettin sadrazamlığa, İngiliz himayesi taraftarı olan Damat Ferit Paşa'yı getirmiştir.
- İstanbul Hükûmeti Mondros Ateşkesi'ne karşı halkta tepki oluşmasını engellemek için **Nasihat Heyetlerini** oluşturarak halka göndermiştir.

Mustafa Kemal'in Tepkisi

- Mondros Ateşkes'i imzalandığı sırada Yıldırım Orduları Grup Komutanlığına tayin edilen Mustafa Kemal, ateşkesin kayıtsız şartsız bir teslimiyet belgesi olduğunu belirterek, ateşkesin özellikle açık olmayan hükümlerine dikkat çekmiş, İstanbul Hükûmetini uyarmaya çalışmıştır.
- Daha sonra Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı Karargâhı kaldırılmış ve Mustafa Kemal Harbiye Nezareti emrine verilmiştir.
- 13 Kasım 1918'de İstanbul'un fiilen işgal edildiği gün, Mustafa Kemal'de İstanbul'a gelmiştir.

Halkın Tepkisi

- İstanbul Hükûmetinin işgaller karşısında sessiz kalması halkın tepkisine neden olmuş, bulundukları bölgeleri korumak için direniş cemiyetleri kurulmuştur.
- Diğer taraftan işgallerin haksızlığını dünyaya duyurmak için mitingler ve protestolar düzenlenmiştir.
- İşgallere karşı ilk direniş Hatay Dörtyol'da başlamış, silahlı mücadeleyi başlatan halk Kuvayı-milliye birliklerini oluşturmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Zararlı Cemiyetler

Azınlıkların Kurduğu Zararlı Cemiyetler

Mavri Mira (Kara Gün) Cemiyeti: İstanbul'da Patrikhaneye bağlı olarak kurulmuştur (1918). Cemiyetin amacı büyük Yunanistan krallığını kurmaktı. (Megali İdea) Yunan Kızılhaçı, Muhacirin Komisyonu, Rum okulları bu cemiyeti desteklemiştir.

Pontus Rum Cemiyeti: 1904'te Merzifon Amerikan Kolejinde kurulan cemiyetin amacı, merkezi Samsun olmak üzere İnebolu'dan Batum'a kadar uzanan sahada Pontus Devleti kurmaktı.

Etnik-i Eterya Cemiyeti: Cemiyet önceleri Yunanların bağımsızlığı için çalışmış daha sonra Bizans İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmak amacıyla faaliyetlerini devam ettirmiştir. Mavri Mira (Kara Gün) ve Pontus Cemiyeti ile ortak çalışmalar yürütmüştür.

Hınçak ve Taşnak Sütyun Cemiyetleri: Hınçak Cemiyeti, Ermeni Patriği Zaven Efendi tarafından kurulmuştur. Cemiyetin amacı Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurmaktı. Taşnak Sütyun Cemiyeti ise 1890'da Tiflis'te kurulmuş, bağımsız Ermenistan amacı doğrultusunda çalışmıştır.

Alyans İsrailit ve Makabi Cemiyetleri: Osmanlı Devleti'nde yaşayan Yahudilerin siyasi ve sosyal haklarını geliştirmeyi amaçlamıştır.

Kordos Cemiyeti: Yunanistan'dan Doğu Karadeniz Bölgesi'ne Rum göçmenler gelmesini sağlamak ve bölgede Rum sayısını artırmakla görevlendirilmiştir.

Azınlıkların Kurduğu Cemiyetlerin Genel Özellikleri

- İtilaflar tarafından desteklenmişlerdir.
- Türk halkını yıldırmayı ve göçe zorlamayı hedeflemişlerdir.
- Sahte belgelerle bulundukları bölgelerde çoğunlukta olduklarını iddia etmişlerdir.
- Wilson İlkeleri'ne dayanarak hareket etmişlerdir.
- Bağımsız devlet kurmayı amaçlamışlardır.
- Anadolu'daki işgalleri kolaylaştırmışlardır.
- Osmanlı Devleti'nin parçalanması için faaliyet göstermişlerdir.

Millî Varlığa Düşman Cemiyetler

Hürriyet ve İtilaf Fırkası: 1911 yılında İttihat ve Terakki karşıtı olarak kurulmuştur. Millî Mücadele karşısında yer alarak halkın kışkırtılmasında rol oynamışlardır.

Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası: İstanbul Hükûmeti tarafından desteklenen bu cemiyet, işgallerden kurtuluşun saltanata ve hilafete bağlılıkla sağlanabileceğini savunmuştur.

Teali-i İslam Cemiyeti: İskilipli Atıf Efendi tarafından kurulmuştur. Ümmetçilik (İslamcılık) esasını benimseyen bu cemiyet, işgallerden kurtuluşun İslam birliğini sağlamakla olabileceğini savunmuştur. İstanbul medreselerinde görevli müderrisler tarafından İngiltere desteğiyle kurulmuştur. Konya İsyanı'na büyük ölçüde etkide bulundular.

Kürt Teali Cemiyeti: Doğu ve Güneydoğu'da faaliyet gösteren bu cemiyetin amacı bu bölgelerde bağımsız bir Kürt devleti kurmaktır. Seyyit Abdülkadir tarafından kurulmuştur. İngilizler tarafından desteklenmiştir.

İngiliz Muhipler Cemiyeti: Sait Molla tarafından kurulmuştur. Cemiyet, işgallerden kurtuluşun İngiltere himayesine girerek olabileceğini savunmuştur. Damat Ferit Paşa bu cemiyete üyeydi.

Wilson Prensipleri Cemiyeti: Cemiyet, işgallerden kurtuluşun ABD himayesine girerek olabileceğini savunmuştur. Cemiyetin üyeleri arasında bir dönem Halide Edip, Celâl Nuri İleri, Ahmet Emin Yalman da yer almıştır. Cemiyetin üyelerinden bazıları Sivas Kongresi'nden sonra Millî Mücadele'ye katılmıştır.

Askerî Nigehban Cemiyeti: Osmanlı Devleti'ndeki emekli subaylar tarafından kurulmuştur. Millî Mücadeleye karşı çıkan ayaklanmaları desteklemişlerdir.

Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti: Trabzon ve çevresi için bölgesel ve özerk bir yönetim kurma taraftarıydı. Millî Mücadele'ye karşı olup sonraki süreçte Hürriyet ve İtilaf Fırkasıyla birleşmiştir.

Millî Varlığa Düşman Cemiyetlerin Genel Özellikleri

- Hemen hemen hepsi İngiltere desteğindedir.
- Millî çıkarlar göz ardı edilmiştir.
- İslamcılık fikri savunulmuştur.
- Bağımsızlık anlayışına ters hareket etmişlerdir.
- Hürriyet ve İtilaf Fırkası etrafında toplanmışlardır.

Yararlı Cemiyetler

Kars İslam Şûrası: Mondros Ateşkesi'nden sonra kurulan ilk yararlı dernek olma özelliğine sahip Kars İslam Şûrası, Kars'ta Cenubi Garbi Kafkas Hükûmeti Muvakkata-i Milliyesi'nin (Güneybatı Kafkasya Geçici Millî Cemiyeti)'nin kurulmasında da etkilidir. Ancak kısa sürede İngilizler tarafından dağıtılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Trakya Paşaeli Müdaafaa-i Hukuk Cemiyeti: Trakya'nın Rumlara verilmesini engellemek ve bölgenin Türklere ait olduğunu belgelerle ispat etmek amacıyla Cafer Tayyar Paşa'nın çabaları ile kurulmuştur. **Edirne** ve **Lüleburgaz** kongrelerini düzenlemiştir. Trakya Cumhuriyeti adı altında devlet kurmayı da düşünmüşlerdir.

İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti: İzmir'in Yunanlılara verileceği haberinin ardından, Ege Bölgesi'nin Türklere ait olduğunu dünyaya duyurmak ve ispatlamak için kurulmuştur.

İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti: İzmir'in Yunanlara verilmesini önlemek amacıyla kurulmuştur. Batı Anadolu'da düzenlenen kongrelerde etkili olmuşlardır. Ayrıca Batı Cephesi'nin oluşmasında da önemli rol üstlenmişlerdir.

Doğu Anadolu (Şark Vilayetleri) Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: Doğu illerinin Ermenilere verilmesini engellemek amacıyla kurulmuştur. Bölgeden göçü yasaklamıştır. Erzurum Kongresi'nin düzenlenmesinde etkili olmuştur. Bölgede dinî, ilmî ve ekonomik örgütlenmeye gidilmesi gerektiğini savunmuştur. Fransızca olarak **Le Pays (Vatan)**, Türkçe olarak **Hadisat** ve **Albayrak** gazetelerini çıkarmıştır.

Uyarı

Bu cemiyet doğuda her açıdan Ermenilere karşı üstünlük kurmayı amaçlamıştır.

Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti: Trabzon ve çevresini Rum ve Ermeni saldırılarına karşı korumak için kurulmuştur. Erzurum Kongresi'nin toplanmasına yardımcı olmuştur.

Kilikyalılar Cemiyeti: Adana ve çevresini Fransızlara ve Ermenilere karşı savunmak amacıyla kurulmuştur.

Millî Kongre Cemiyeti: Dr. Esat Işık'ın çağrısı ile Türk Ocağı, Kızılay, Muallimler Cemiyeti gibi cemiyetlerden katılan temsilcilerle kurulmuştur. İstanbul'da faaliyet gösteren cemiyet, basın yoluyla işgallerin haksızlığını dünyaya duyurmaya çalışmıştır. Vatanın bütünlüğüyle ilgili kararlar almıştır. **Kuvayımilliye** tabirini **ilk kez** kullanan cemiyettir. Paris Barış Koferansı'nda Ermenilerin ve Rumların taleplerine karşı gelmiştir.

Notlar

- ✓ *Kadınlar tarafından; Kasım 1919'da Sivas'ta Melek Hanım öncülüğünde Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti, Kastamonu'da Zekiye Hanım öncülüğünde Müdafaa-i Hukuk Kadınlar Şubesi ve İstanbul'da Sabahat Hanım ve üniversite öğrencileri öncülüğünde Asri Kadınlar Cemiyeti kurulmuştur.*
- ✓ *Millî (Gizli) Karakol Cemiyeti ve Mim Mim (Millî Müdafaa) Grubu gibi cemiyetler de yararlı cemiyetler arasında faaliyet göstermiştir.*

Yararlı Cemiyetlerin Genel Özellikleri

- Tepkilerini genellikle basın - yayın organlarıyla ortaya koymaya çalışmışlardır. Silahlı mücadeleye yönelenler de olmuştur.
- Milliyetçi düşüncenin etkisiyle kurulmuşlardır.
- Bölgesel faaliyet göstermişlerdir.
- Millî Mücadele'ye zemin hazırlamışlardır.
- Yeni bir devlet kurmayı düşünmemişlerdir.
- Bütün yararlı cemiyetler Sivas Kongresinde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmişlerdir.
- İşgalci güçler, azınlıklar ve İstanbul Hükûmetiyle mücadele etmişlerdir.

UNUTMAYINIZ!

- *Mondros sonrası gerçekleştirilen işgallere Türk halkının ilk tepkisi direniş cemiyetleri kurmak olmuştur.*
- *Direniş cemiyetlerinin kurulmasında Mustafa Kemal Paşa etkili değildir. Ancak bu cemiyetlerin Sivas Kongresi'nde birleştirilmesinde Mustafa Kemal Paşa etkilidir.*
- *Vatan ve Hürriyet Cemiyeti, Mondros sonrasında kurulan bir cemiyet değildir. Bu cemiyet 1905'te Mustafa Kemal tarafından Şam'da kurulan bir cemiyettir. Ayrıca Şam, Mustafa Kemal'in ilk görev yeridir.*

İZMİR'İN İŞGALİ VE KUVAYIMİLLİYE

İzmir'in İşgali (15 Mayıs 1919)

- I. Dünya Savaşı sırasında Yunan Başbakanı Venizelos, krala karşı İtilaf Devletleri yanında savaşa girmeye taraftardı. En sonunda kralı devirerek İtilaf Devletleri yanında savaşa girmiştir. İtilaf Devletleri Yunanlara, yanlarında savaşa girmeye karşılık Batı Anadolu'yu önermiştir.
- Yunanların İzmir'i istemeleri Wilson İlkeleri'ne tersti. Çünkü bu topraklarda Türkler çoğunluktaydı. İtilaf Devletleri, Venizelos'a verdikleri sözü tutabilmek için İzmir'in işgalini haklı gösterecek nedenler aramaya başlamışlardır. Türklerin İzmir ve çevresinde Hristiyan halkı katlettiğini söyleyerek Yunanların İzmir'e çıkmasına izin vermişlerdir.

t.me/yksyardimcinyedek

- 15 Mayıs 1919'da Yunanlar İzmir'e girmişlerdir. İlk tepki **Hukuk-u Beşer Gazetesi Başyazarı Hasan Tahsin'den (Osman Recep Nevres)** gelmiştir. Ayrıca Albay **Süleyman Fethi Bey** "Yaşasın Venizelos" demediği için şehit edilmiştir. Rumlar ise büyük bir sevinç içinde karşılanmışlardır. İngiltere ise gizli antlaşmalarda İtalya'ya verdiği İzmir'i, Yunanlara vererek bölgeye güçlü bir devletin yerleşmesini engellemiştir.

Not

İzmir'in işgali Kuvayımilliye birliklerinin kurulmasında etkili olmuştur. Yurdun her yanında Türk halkı protesto mitingleriyle işgale tepki göstermiştir.

MERAKLISINA

Hasan Tahsin, 1888'de Selanik'te doğmuştur. Asıl adı Osman Nevres'tir. Hasan Tahsin takma adıdır. Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) Gazetesi'nin başyazarlığını yapmıştır. Yunanların 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmeleri üzerine Yunanlara karşı ilk kurşunu Hasan Tahsin atmıştır. 31 yaşında şehit edilmiştir. İşgalleri protesto amacıyla 19 Mayıs 1919'da Fatih'te ve 23 Mayıs 1919'da Sultanahmet'te iki büyük miting yapılmıştır. Mitinglerde Halide Edip (Adıvar), Nakiye Hanım, Selim Sırrı (Tarcan), Sait Bey ve Mehmet Emin (Yurdakul) millî duyguları coşturan ve işgalleri protesto eden konuşmalar yapmışlardır.

Amiral Bristol Raporu (13 Ekim 1919)

İzmir bölgesinin işgali sırasında Yunanların yaptıkları saldırı ve zulümler, Avrupa kamuoyunda Türkler lehine bir düşünce geliştirmiştir. Büyük devletler bu durumun zararlı olacağını düşünerek bölgeye bir komisyon göndermeye karar vermişlerdir. Amerikalı Amiral Mark Lambert Bristol başkanlığında kurulan komisyon yaptığı soruşturma sonunda bir rapor hazırlamışlardır.

Maddeleri

- Hristiyan halkın güvenliğinin tehlikede olduğuna dair Paris Barış Konferansı'na yanlış bilgi verilmiştir.
- Batı Anadolu'daki katliamların sorumlusu Yunanlardır.
- Türk halkı işkence ve zulüm altındadır.
- Yunan askerleri bölgeden derhâl çekilmeli ve yerlerine İtilaf kuvvetleri gelmelidir.
- Bölgede Türk nüfusu çoğunluktadır.

Not

Amiral Bristol Raporu Türklerin haklılığını dünyaya duyuran ilk uluslararası resmî belge olmuştur. Ancak İtilaflar (özellikle İngiltere) bu raporu dikkate almamıştır.

Yorum

İtilaf Devletleri'nin bu raporu hazırlatmaktaki asıl hedeflerinin dünya kamuoyunun tepkisini azaltmak olduğu görülmüştür.

MERAKLISINA

Milne Hattı

Kurtuluş Savaşı'nın başlarında, Türk kuvvetleri ile Yunan kuvvetleri arasında belirlenen hattır. Mondros Mütarekesi'nden sonra İstanbul'daki işgal kuvvetleri komutanlarından biri olan İngiliz General Milne, İstanbul Hükûmetlerinin çalışmalarını yönlendirmeye yönelik çabalarıyla tanınıyordu. Milne, Anadolu'nun batısında Türkler ile Yunanlar arasında çatışmaları önlemek için bir sınır belirlemiş ve 3 Kasım 1919'da Harbiye Nezaretine bildirmiştir. Bu hat, Ayvalık'ın kuzeyindeki Aymazdağı'ndan güneye doğru Tatarköy, Keşelli, Sart, Bademlik, Umurlu ve Selçuk'tan geçiyordu. Bu sınır büyük tepki görmüş ve çeşitli yerlerde gösteri ve mitinglerle protesto edilmiştir. Öte yandan Yunanlar da Milne Hatti'nı aşmak amacıyla 18 Ocak 1920'de Soma ve Salihli cephelerinden saldırıya geçtiler, ama geri çekilmek zorunda kaldılar. 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan saldırısı Milne Hatti'ndan başlamıştır ve bu yapay sınır bu saldırıyla birlikte ortadan kalkmıştır.

Kuvayımilliye'nin Kurulması

Mondros Ateşkes Anlaşması sonrasında başlayan işgaller karşısında halkın örgütlenerek kurduğu Kuvayımilliye (millî kuvvetler) birliklerinin liderleri arasında eski askerler, tanınmış efeler ya da eşraftan kişiler de bulunmaktaydı.

Bazı Kuvayımilliye Liderleri

Çerkez Ethem ⇒ Batı Anadolu, Manisa
Yörük Ali Efe ⇒ Aydın Nazilli
Demirci Mehmet Efe ⇒ Isparta Çevresi
Ali Çetinkaya ⇒ Ayvalık Çevresi
İpsiz Recep ⇒ Rize
Topal Osman ⇒ Giresun
Şahin Bey ⇒ Antep
Kılıç Ali ⇒ Antep
Topçu Kemal Bey ⇒ Adana
Piyade Yüzbaşı Osman Bey ⇒ Adana
Yüzbaşı Ratip Bey ⇒ Adana
Ali Saip Bey ⇒ Urfa
Tufan Bey ⇒ Pocantı
Yörük Salim Bey ⇒ Maraş

t.me/yksyardimcinyedek

Kuvayımilliye'nin kurulmasında;

- Anadolu'da işgallerin yaygınlaşması,
- İstanbul Hükûmetinin üzerine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirememesi,
- Osmanlı ordularının terhis edilmiş olması,
- Azınlıkların ayrılıkçı faaliyetlerde bulunması,
- Milliyetçilik ve bağımsızlık duygusu

etkili olmuştur.

Kuvayımilliye'nin Özellikleri

- Düzensiz, disiplinsiz, milis güçlerdir.
- Gayrinizami mücadele etmişlerdir.
- İşgalleri yavaşlatmışlardır.
- Türk köylerini azınlık çetelerine karşı korumuşlardır.
- Antep, Urfa ve Maraş gibi illerin düşman işgalinden kurtarılmasında etkili olmuşlardır.
- Daha çok batı ve güney cephelerinde mücadele etmişlerdir.
- İhtiyaçlarını halktan karşılamışlardır.
- Gönüllülerden oluşmuştur.
- Düzenli ordunun temelini oluşturmuştur.
- Millî Mücadele'ye karşı çıkan birçok ayaklanmayı bastırmışlardır.
- Bölgesel özellik göstermişlerdir.
- 16 Mayıs 1920'den itibaren ihtiyaçları Millî Savunma Bakanlığından karşılanmaya başlanmıştır.

Kuvayımilliye'nin kaldırılmasında;

- ✓ İşgalleri tamamen durduramamaları,
- ✓ İhtiyaçlarını halktan zorla toplamaları,
- ✓ Suçluları kendi usüllerine göre cezalandırmaları
- ✓ Disiplinsiz olmaları ve TBMM'nin otoritesi altına girmek istememeleri de bulunması,
- ✓ Düzenli ordunun kurulması

etkili olmuştur.

MERAKLISINA

İstiklal Yolu

İstiklal Yolu, Millî Mücadele'nin kilometre taşlarından biri. Bu toprak yolda, İstanbul ve Rusya'dan gemilerle İnebolu Limanı'na getirilen silah ve cephane üç yıl boyunca Ankara'ya taşınmıştır.. Mustafa Kemal'in "Gözüm Sakarya'da, Dumlupınar'da, kulağım İnebolu'da" sözleri kağnı katarlarının geçtiği İstiklal Yolu'nun önemini vurgulamaktadır. İstiklal Yolu İnebolu-Kastamonu-Çankırı- Ankara hattı boyunca uzanır. İnebolu, Millî Mücadele'nin limanı olarak da bilinir. 1924'te de İnebolu'ya TBMM tarafından İstiklal Madalyası verilmiştir.

Aklınızda Olsun!!

- ✓ Osmanlı Devleti'nde çok partili hayatın II. Meşrutiyet Dönemi'nde başladığı
- ✓ 31 Mart Ayaklanması'nın Osmanlıda rejime karşı yapılan bir isyan hareketi olduğu
- ✓ Mustafa Kemal'in 31 Mart Ayaklanması'nı bastırmak için oluşturulan Hareket Ordusunda yer aldığı
- ✓ Mustafa Kemal'in katıldığı ilk savaşın Trablusgarp Savaşı olduğu
- ✓ Trablusgarp Savaşı'na Osmanlı Devleti'nin karadan ve denizden ordu gönderemediği bu nedenle bölgeye gönüllü subayların gelerek halkı örgütlediği
- ✓ I. Balkan Savaşı sonrasında yaşanan Babıali Baskını'nın bir hükûmet darbesi olduğu ve bu darbe sonunda padişah değişikliği yaşanmadığı
- ✓ Başlangıçta İttifak Devletleri yanında olan İtalya'nın daha sonra İtilaf Devletleri tarafına geçtiği
- ✓ Arnavutluk'un Osmanlıdan ayrılan son Balkan devleti olduğu
- ✓ Osmanlıda Kafkas ve Kanal cephelerinin taarruz; Çanakkale, Suriye-Filistin, Irak ve Hicaz-Yemen cephelerinin savunma; Galiçya, Makedonya ve Romanya cephelerinin müttefiklere yardım cepheleri olduğu
- ✓ Mustafa Kemal'in Çanakkale, Kafkas ve Suriye-Filistin cephelerinde görev yaptığı
- ✓ Halil Paşa'nın Kut'ül Amare Kahramanı olarak anıldığı
- ✓ Rusya'nın Bolşevik İhtilali nedeniyle I. Dünya Savaşı'ndan çekildiği ve yeni yönetimin gizli antlaşmaları dünya kamuoyuna duyurduğu
- ✓ Savaşın gidişatını değiştiren gelişmeler arasında Rusya'nın savaştan çekilmesi, İtalya'nın taraf değiştirmesi ve ABD'nin savaşa girmesi olduğu
- ✓ Mondros Ateşkesi'nin "İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit eden bir durum karşısında, herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına sahip olacak." maddesinin Anadolu'nun işgaline yasal zemin oluşturduğu
- ✓ I. Dünya Savaşı sonucunda Osmanlı hariç diğer devletlerle yapılacak barış antlaşmalarının şartlarının Paris Konferansı'nda belirlendiği
- ✓ Paris Konferansı'nda İzmir'in Yunanlara verilmesinin İtilaf Devletleri arasında ilk görüş ayrılıklarına neden olduğu

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun kanıtı <u>değildir</u>?

A) Ordunun dağıtılması
B) Liman, demir yolları ve tersanelere el konulması
C) İşgallerin başlaması
D) Saltanatın kaldırılması
E) Haberleşme hatlarına el konulması

2. **Mondros Ateşkes Anlaşması'nın 24. maddesi aşağıdaki milletlerden hangisinin egemenlik kurması amacına yöneliktir?**

A) Rus B) Gürcü C) Ermeni D) Rum E) Arap

3. **Aşağıdaki yerlerden hangisinin işgali, protesto mitinglerinin yapılmasında ve millî direnişin başlamasında <u>daha çok</u> etkili olmuştur?**

A) İstanbul B) İzmir C) Maraş D) Urfa E) Musul

4. **Mondros Mütarekesi'nden sonra Anadolu'nun işgal edilmeye başlanması üzerine İstanbul Hükûmetinin görevini yerine getirmediğinin göstergesi olarak aşağıdakilerden hangisi <u>gösterilemez</u>?**

A) Halkın kendiliğinden örgütlenmeye başlaması
B) Kuvayımilliye adıyla milis güçlerin oluşması
C) Miting ve protestolarla işgallerin haksızlığının duyurulması
D) Paris Barış Konferansı'nın toplanması
E) Millî cemiyetlerin kurulması

5. **30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkesi'nin kapsamında aşağıdakilerden hangisi ile ilgili madde <u>bulunmaz</u>?**

A) Referandum
B) Boğazlar
C) Toros Tünelleri
D) Vilayet-i Sitte
E) Osmanlı orduu

6.

I. Yenen devletler, yenilenlerden toprak ve savaş tazminatı almayacaklar.
II. Devletler arasında gizli antlaşmalar yapılmayacak.
III. Devletler arası sorunları barışçı yollarla çözümlemek amacıyla bir kurul oluşturulacak.

Yukarıdaki ilkelerden hangileri Cemiyet-i Akvamın kurulmasına dayanak oluşturmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

7. **Aşağıdakilerden hangisi'nin Türk ulusunun geleceği konusunda kaygı uyandırıcı nitelikte olduğu <u>söylenemez</u>?**

A) Mondros Mütarekesi'nin imzalanması
B) Yunanların Batı Anadolu'da çoğunlukta olmaları
C) Türklerin bulundukları bölgelerden göçe zorlanmaları
D) İstanbul Hükûmetinin Anadolu'da nüfuzunun azalması
E) İngiliz himayesinin acele beklendiği telgraflarının çekilmesi

8. **Aşağıdaki illerden hangisi Mondros Ateşkesi'nden sonra İtilafların ortak işgal bölgesi olmuştur?**

A) İzmir B) İstanbul C) Antalya
D) Maraş E) Urfa

9. ABD Başkanı Wilson, I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru savaş sonunda devletlerin uyması gereken kurallar olarak nitelendirilebilecek 14 maddelik ilkelerini yayımlamıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu ilkelerin kapsamında <u>yer almaz</u>?

A) Sömürgeciliğin yerini manda ve himaye alacak.
B) Alsas-Loren, Fransa'ya verilecek.
C) Devletler arası antlaşmalar açık diplomasi ile yapılacak.
D) Boğazlar bütün devletlerin ticaret gemilerine açık olacak.
E) Polonyalıların yaşadığı topraklarda bağımsız bir Polonya Devleti kurulacak.

10. Millî cemiyetler, Mondros Ateşkesi'ne bir tepki olarak Türk halkı tarafından kurulan cemiyetlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi bu cemiyetlerden biri <u>değildir</u>?

A) Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti
B) Şark Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
C) İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
D) Kilikyalılar Cemiyeti
E) Pontus Cemiyeti

11. **Aşağıdakilerden hangisi Wilson İlkeleri'nin Osmanlı toprak bütünlüğünü koruma amacı taşımadığını gösterir?**

A) Devletler arasında gizli antlaşmalar yapılmayacak.
B) Yenilen devletlerden toprak ve savaş tazminatı alınmayacak.
C) Sorunlar barışçı yollarla çözümlenecek.
D) Türk egemenliğindeki her ulusa kendini yönetme hakkı verilecek.
E) Silahlanma azaltılacak ve karşılıklı güvence verilecek.

12.

- Mavri Mira Cemiyeti
- İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti
- Redd-i İlhak Cemiyeti

Yukarıda yer alan cemiyetlerin ortak yönü aşağıdakilerden hangisidir?

A) İzmir'in işgaline karşı çıkmışlardır.
B) Batı Anadolu'da bağımsız devlet kurmak istemişlerdir.
C) Batı Anadolu'ya yönelik politika gütmüşlerdir.
D) İzmir'in Yunanistan'a bağlanmasını amaçlamışlardır.
E) Megali İdea'yı gerçekleştirmek istemişlerdir.

t.me/yksyardimcinyedek

13. Aşağıdakilerden hangisi, Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra Anadolu'daki işgallere katılan devletlerden biridir?

A) Japonya B) ABD C) Almanya
D) Fransa E) Sovyet Rusya

14. Uşi Antlaşması'nda Rodos ve On İki Ada'nın geçici olarak İtalya'ya bırakılmasına neden olan devlet aşağıdakilerden hangisidir?

A) Romanya B) Yunanistan C) Fransa
D) Rusya E) Bulgaristan

15. Aşağıdakilerden hangisi İzmir'in Yunanlar tarafından işgal edilmesinin sonuçları arasında <u>yer almaz</u>?

A) Osmanlı Hükûmetine olan güvenin giderek azalması
B) Kuvayımilliye hareketinin başlaması
C) Bölgesel cemiyetlerin kurulması
D) İtalya'nın İtilaf Devletleri'yle görüş ayrılıkları yaşaması
E) Düzenli ordunun kurulması

16. Aşağıdakilerden hangisinde Osmanlı Devleti'nin II. Balkan Savaşı başladıktan sonra Bulgaristan'a saldırarak aldığı I. Balkan Savaşı'nda kaybettiği yerler bir arada verilmiştir?

A) Edirne – Kırklareli
B) Kırklareli – Dimetoka
C) Lüleburgaz – Tekirdağ
D) Tekirdağ – Edirne
E) Dimetota – Tekirdağ

17. I. Dünya Savaşı'nda İtilafların;

- Rusya ile bağlantı kurmak,
- Osmanlıyı savaş dışına itmek,
- Rusya'ya silah ve cephane yardımı yapmak

amacıyla açtığı cephe aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hicaz-Yemen
B) Süveyş
C) Suriye-Filistin
D) Çanakkale
E) Galiçya

18. Aşağıdakilerden hangisi I. Dünya Savaşı devam ederken İtilaf Devletleri'nin Osmanlıyı paylaşmak amacıyla yaptığı gizli anlaşmalardan biri <u>değildir</u>?

A) Sykes - Picot
B) Londra
C) Boğazlar (İstanbul)
D) Saint Jean de Maurienne
E) Villa Gusti

t.me/yksyardimcinyedek

19. **Aşağıdakilerden hangisi ulusal varlığa zararlı cemiyetlerden <u>değildir</u>?**

A) Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası
B) Teali-i - İslam Cemiyeti
C) İngiliz Muhipleri Cemiyeti
D) Wilson İlkeleri Cemiyeti
E) Kilikyalılar Cemiyeti

20. **I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'nin Mısır valisi ile Mekke Emiri Şerif Hüseyin arasında imzalanan gizli antlaşma aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Villa Gusti
B) Mac Mahon
C) Sykes - Picot
D) Rethondes
E) Saint Jean de Maurienne

21. **Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşları sonunda imzaladığı antlaşmalarla kaybettiği yerler arasında aşağıdakilerden hangisi <u>bulunmaz</u>?**

A) Batı Trakya B) Makedonya C) Girit
D) Gökçeada (İmroz) E) Arnavutluk

22. **1907'de kurulan Üçlü İtilaf (Anlaşma) Blokunu oluşturan devletler, aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?**

A) İngiltere - Fransa - Rusya
B) Almanya - İtalya - Avusturya-Macaristan
C) İngiltere - Fransa - İtalya
D) Almanya - İtalya - Rusya
E) İngiltere - Fransa - ABD

23. **İngiltere ve Fransa, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı başkentini ele geçirmek, Süveyş'e ve dolayısıyla Hindistan yoluna yönelik Türk baskısını ortadan kaldırmak amacıyla aşağıdaki cephelerden hangisini açmıştır?**

A) Irak B) Çanakkale C) Kafkas
D) Galiçya E) Makedonya

24.

I. Kilikyalılar Cemiyeti
II. Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
III. İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti

Yukarıdakilerden hangileri, Mondros Mütarekesi'nden sonra işgallere karşı gösterilen tepkinin sonucu olarak kurulmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

25. **Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nın başlarında yağtığı tarafsız kalacağı açıklaması aşağıdaki gelişmelerden hangisi ile sona ermiştir?**

A) Goben ve Breslav gemilerinin satın alınıp Türk bayrağı çekilerek Yavuz ve Midilli adlarının verilmesi ile
B) Direniş Cemiyetlerinin kurulması ile
C) İttihat ve Terakkinin yönetime gelmesi ile
D) Saltanat Şûrasının toplanması ile
E) Çarlık Rusyası'nın savaştan çekilmesi ile

t.me/yksyardimcinyedek

26. I. Dünya Savaşı sonunda galip devletlerin girişimleriyle savaş sonrası barışın sürekliliğini sağlamak amacıyla 18 Ocak 1919'da Paris'te bir konferans düzenlenmiştir.

32 devletin katıldığı bu konferansa;

I. Ermeni,

II. Rum,

III. Arap

uluslarından hangileri davet edilmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

27. Osmanlı Hükûmeti, Yunanların İzmir'i işgali karşısında istifa etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca bu işgal tüm yurtta büyük yankı uyandırmıştır. İşgali protesto etmek için ülkenin bir çok yerinde mitingler yapılmıştır.

19 Mayıs 1919'da Fatih'te ve 23 Mayıs 1919'da Sultanahmet'te yapılan mitinglerde millî duyguları coşturan ve işgalleri protesto eden konuşmalar yapan kişiler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Halide Edip (Adıvar)

B) Selim Sırrı (Tarcan)

C) Mehmet Emin (Yurdakul)

D) Nene Hatun

E) Nakiye Hanım

28. Aşağıdakilerden hangisi Kuvayımilliye liderleri arasında yer almaz?

A) Yörük Ali Efe

B) Demirci Mehmet Efe

C) Çerkes Ethem

D) Gazi Osman Paşa

E) Şahin Bey

29.

I. Babıali Baskını'nın gerçekleşmesi

II. Düyun-u Umumiye İdaresinin kurulması

III. Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesi

IV. 1909 Kanunuesasi değişikliklerinin yapılması

V. Kapitülasyonların tek yanlı olarak kaldırıldığının açıklanması

Yukarıdaki olaylardan hangileri Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyılın ortalarından beri izlediği Osmanlıcılık politikasının başarısızlığını destekleyen bir kanıt olarak gösterilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II

D) II ve V E) III ve IV

30. "18 Mart Kahramanı" olarak anılan komutan aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cevat Paşa

B) Enver Paşa

C) Cemal Paşa

D) Fahrettin Paşa

E) Ali Fuat Paşa

31. Wilson İlkeleri'nin;

I. Savaş sonunda yenenler yenilenlerden toprak almayacak.

II. Boğazlar bütün devletlerin ticaret gemilerine açık olacak.

III. Türklerin yoğun olduğu bölgelerde Türk hâkimiyeti sağlanacak.

maddelerinden hangileri Osmanlı Devleti'nin Mondros Ateşkesi'ni imzalamasında etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I ve III

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Mondros Mütarekesi 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır. Saltanatın kaldırılması ise 1 Kasım 1922 tarihindedir. Bu sebeple mütareke ile gelen bir uygulama değildir.

Cevap D

2. Mondros Ateşkesi'nin 24. maddesi, Vilayet-i Sitte'de (altı doğu ili) Ermeni devleti kurma amacına yöneliktir.

Cevap C

3. Yunanlar, Paris Barış Konferansı'nda alınan karar gereği 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmiştir. Yunanların amacı bölgeyi ilhak etmekti. Bu çerçevede kitle kıyımları gerçekleştirmişlerdir. Yaşanan bu gelişmeler Türk halkı tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmış diğer işgallere nazaran İzmir'in işgali millî direnişin başlamasında daha çok etkili olmuştur.

Cevap B

4. Paris Barış Konferansı İtilaf Devletleri tarafından I. Dünya Savaşı sonunda yenilenlerle imzalanacak barış antlaşması esaslarını belirlemek için toplanmıştır. Dolayısıyla İstanbul Hükûmetinin görevini yerine getirmediğinin göstergesi değildir.

Cevap D

5. Mondros Ateşkesi'nde referandum ile ilgili bir ifade yoktur. Diğer ifadeler 25 maddeden oluşan Mondros Ateşkesi'nde yer alır.

Cevap A

6. I. Dünya Savaşı'ndan sonra, dünya barışını korumak ve devletler arası anlaşmazlıkları çözmek için Cemiyet-i Akvam kurulmuştur. Cemiyet-i Akvama (Milletler Cemiyeti) Wilson İlkeleri'nde işaret edilmiş, kurulma kararı Paris Barış Konferansı'nda alınmış, 10 Ocak 1920'de Cenevre merkez olmak üzere kurulmuştur. Türkiye, Milletler Cemiyetine 1932'de üye olmuştur.

Cevap C

7. İtilaf Devletleri'nden yana tavır sergileyen ve işgallere sessiz kalan İstanbul Hükûmetinin Anadolu'da nüfuzunun azalması Türklerin geleceği için kaygı uyandırıcı değil umut verici bir durumdur.

Cevap D

8. 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkesi imzalandıktan sonra, 13 Kasım 1918'de İtilaf Devletleri İstanbul'a donanma gönderip Boğazları kontrol altına almışlardır. Dolayısıyla İstanbul, İtilafların ortak işgal bölgesi olmuştur.

Cevap B

9. 8 Ocak 1918'de yayımlanan Wilson İlkeleri'nde sömürgeciliğin yerini manda ve himayenin alması şeklinde diye bir ifade yoktur. Zira manda ve himaye'nin fikri 18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı'nda, Wilson İlkeleri'nde yer alan "Yenenler yenilenlerden toprak ve tazminat almayacak." maddesine çözüm olarak ortaya atılmıştır.

Cevap A

10. Pontus Cemiyetinin amacı İnebolu'dan Batum'a kadar uzanan coğrayada bir devlet kurmaktı. Bu cemiyet azınlıkların kurduğu zararlı cemiyetlerden biridir.

Cevap E

11. Osmanlı Devleti'ndeki azınlıklara kendilerini yönetme hakkı verilmesi ülke bütünlüğünün parçalanacağı anlamına gelir. Diğer bir ifadeyle bu madde Osmanlıyı milliyet esasına göre parçalama amacına yöneliktir.

Cevap D

12. İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Milliye ve Redd-i İlhak cemiyetleri millî cemiyetlerdendir. Bu cemiyetler, Batı Anadolu'nun Yunanların eline geçmesini engellemek amacıyla faaliyette bulunmuşlardır. Mavri Mira Cemiyeti, Rum azınlıkların kurduğu zararlı cemiyetlerdendir. Amacı ise Batı Anadolu'yu Yunanistan'a katmaktır. Dolayısıyla, Mavri Mira Cemiyetinin de çalışmalarının Batı Anadolu'ya yönelik olması ortak bir özellik olarak gösterilebilir.

Cevap C

13. İtilaf Devletleri arasında bulunan Fransa, Mondros Ateşkesi imzalandıktan sonra; Dörtyol, Hatay, Adana, Zonguldak ve Mersin'i işgal etmiştir. Ayrıca Eylül 1919'da daha önce İngiltere'ye verilen Urfa, Antep ve Maraş da Fransa'ya verilmiştir.

Cevap D

14. Osmanlı, Uşi, Antlaşması'ndan hemen sonra Balkan devletleriyle gireceği savaşta adaları Yunanistan'a kaptırmamak için geçici olarak İtalya'ya bırakmıştır.

Cevap B

15. Düzenli ordu TBMM açıldıktan sonra Kurtuluş Savaşı başlarken kurulmuştur.

Cevap E

16. Osmanlı, Balkan devletlerinin kendi aralarında yaptığı II Balkan Savaşı'nın başlamasını fırsat bilerek Edirne ve Kırklareli'ni Bulgaristan'dan geri almıştır.

Cevap A

t.me/yksyardimcinyedek

17. İtilafların, Rusya'ya yardım etmek amacıyla açtıkları cephelerden biri Çanakkale Cephesi'dir. I. Dünya Savaşı'nın uzamasına bu cephe neden olmuştur. Rusya'ya gereken yardım yapılamamış ve Rusya'da sonraki süreçte Bolşevik İhtilali çıkmıştır. Çanakkale Cephesi, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda başarılı olduğu tek cephedir.

Cevap D

18. Villa Gusti, Avusturya'nın I. Dünya Savaşı'nda imzaladığı ateşkes anlaşmasıdır.

Cevap E

19. Kilikyalılar Cemiyeti, Adana ve dolaylarında Fransız işgali ve Ermeni katliamlarına karşı kurulmuştur. Diğer cemiyetler Müslümanlar-Türkler tarafından kurulan millî varlığa düşman cemiyetler arasında yer alır.

Cevap E

20. İngiltere'nin Mısır valisi ve Mekke Emiri Şerif Hüseyin arasında imzalanan gizli antlaşma Mac Mahon Antlaşması'dır. Bu antlaşma ile Araplara bağımsızlık vadedilmiştir.

Cevap B

21. Osmanlı Devleti Balkan Savaşları sonunda imzaladığı antlaşmalarla; Batı Trakya, Makedonya, Girit, Arnavutluk gibi yerleri kaybetmiştir. Ancak Gökçeada (İmroz) ve Bozcaada (Tenedos) Osmanlıda kalmıştır.

Cevap D

22. 1907'de oluşturulan Üçlü İtilaf Blokunda İngiltere, Fransa ve Rusya bulunur.

Cevap A

23. Osmanlının başkenti olan İstanbul'u ele geçirmek, Boğazlara hâkim olmak, Rusya'ya Boğazlar üzeriden yardım ulaştırmak, Hindistan yoluna yönelik Türk baskısını ortadan kaldırmak ve savaşı kısa sürede bitirmek düşüncesiyle İngiltere ve Fransa Çanakkale Cephesi'ni açmıştır.

Cevap B

24.
- Kilikyalılar Cemiyeti: Çukurova Bölgesi'nin haklarını Fransız ve Ermenilere karşı savunmak amacıyla kurulmuştur.
- Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: Trakya'nın Yunanların eline geçmesini engellemek amacıyla kurulmuştur.
- İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti: İzmir'in Yunanların eline geçmesini engellemek amacıyla kurulmuştur.

Cevap E

25. Osmanlı Devleti İngilizlerden kaçan iki Alman gemisi Goben ve Breslav'ı satın aldığını açıklayarak bu gemilere Yavu ve Midilli isimlerini vermiştir. Bu nedenle Osmanlının tarafsız kalma durumu sona ermiştir.

Cevap A

26. 18 Ocak 1919'da toplanan Paris Barış Konferansı'na nüfuslarının yoğun olduğu bölgelerde haklarını savunmak üzere Ermeniler, Rumlar ve Araplar da davet edilmiştir.

Cevap E

27. Nene Hatun, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda (93 Harbi) Aziziye Tabyaları'nda Ruslara karşı başarılı mücadeleler verilmesinde etkili olmuştur. Dolayısıyla Nene Hatun İstanbul'da düzenlenen mitinglerde konuşma yapan kişiler arasında yer almaz.

Cevap D

28. Gazi Osman Paşa, Kuvayımilliye liderleri arasında yer almaz. Gazi Osman Paşa, Millî Mücadele Dönemi'nden önceki süreçte hayatını kaybetmiştir. Ayrıca Gazi Osman Paşa 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda (93 Harbi) Plevne'de başarılı mücadeleler vermiştir.

Cevap D

29. Osmanlıcılık fikir akımının ortaya çıkmasında Fransız İhtilali sonucunda milliyetçilik fikrinin yaygınlık kazanması etkili olmuştur. Osmanlıcılık, Osmanlı Devleti'ni oluşturan bütün milletleri adalet, eşitlik, hürriyet ölçüleri içinde bir arada tutup, Osmanlılık duygusu ile "Osmanlı Toplumu"nu oluşturmak amacıyla ortaya çıkan fikir akımıdır. Arnavutluk'un bağımsızlığını kazanması Osmanlıcılık politikasının önemini büyük ölçüde kaybettiğinin göstergesidir.

Cevap B

30. "18 Mart Kahramanı" olarak anılan komutan Cevat Paşa'dır.

Cevap A

31. Osmanlı Devleti, Wilson İlkeleri'nin, yenenlerin yenilenlerden toprak almayacağı ve Türklerin çoğunlukta olduğu yerlerde Türk egemenliği sağlanacağı maddelerine güvenerek Mondros Ateşkesi'ni imzalamıştır.

Cevap E

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na katılmasında;

I. kaybettiği topraklarını geri alma,
II. Turancı politikayı gerçekleştirme,
III. kapitülasyonlardan kurtulma,
IV. siyasi yalnızlıktan kurtulma

amaçlarından hangileri etkili olmuştur?

A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
D) II, III ve IV E) I, II, III ve IV

2. 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması'nın kapsamında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Güneydoğu Anadolu, Çukurova ve Suriye'nin Fransa'ya bırakılması
B) Arabistan ve Irak'ın İngiltere'ye bırakılması
C) Kapitülasyonların tekrar uygulamaya konulması
D) Kars, Ardahan ve Batum'da halk oylamasının yapılması
E) Güneybatı Anadolu'nun İtalyanların egemenliğine bırakılması

3. Osmanlı Devleti'nin İtalya ile Uşi Antlaşmasını imzalamasında aşağıdaki gelişmelerden hangisinin etkisinden söz edilemez?

A) Çanakkale Boğazının İtalyanlarca kuşatılması
B) İttihat ve Terakkinin Babıali Baskını'nı düzenlemesi
C) Rodos ve On iki Ada'nın işgal edilmesi
D) Balkan Savaşları'nın çıkması
E) Beyrut Limanının top ateşine tutulması

4. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na girdikten sonra "Cihad-ı Ekber" çağrısında bulunan padişah aşağıdakilerden hangisidir?

A) V. Mehmet (Sultan Reşat)
B) VI. Mehmet (Sultan Vahdettin)
C) II. Abdülhamit
D) Sultan Abdülmecit
E) Sultan Abdülaziz

5.

- Mavri Mira Cemiyeti
- Rum Pontus Cemiyeti
- Etnik-i Eterya Cemiyeti

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki cemiyetlerin ortak özellikleri arasında yer almaz?

A) Azınlıklar tarafından kurulmuşlardır.
B) Osmanlıyı parçalamayı amaçlamışlardır.
C) İtilaflar tarafından desteklenmişlerdir.
D) Anadolu'nun tamamında hâkimiyet kurmayı hedeflemişlerdir.
E) Megali idea hedefini benimsemişlerdir.

6. Irak Cephesi'nde İngiliz General Townshend ve birliklerini esir alan, "Kut'ül Amare Kahramanı" olarak da bilinen komutan aşağıdakilerden hangisidir?

A) Enver Paşa
B) Cemal Paşa
C) Halil Paşa
D) Cevat Paşa
E) Fahrettin Paşa

t.me/yksyardimcinyedek

7. **Mustafa Kemal, I. Dünya Savaşı sürecinde;**

I. 19. Tümen Komutanlığı,

II. 16. Kolordu Komutanlığı,

III. 7. Ordu Komutanlığı

görevlerinden hangilerini üstlenmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

8. **Aşağıdakilerden hangisi, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri için <u>söylenemez</u>?**

A) Bölgesel faaliyette bulunmuşlardır.

B) Milliyetçi duygularla hareket etmişlerdir.

C) İşgallerin yayılmasını engellemeye çalışmışlardır.

D) Azınlıkların ayaklanmalarına engel olmaya çalışmışlardır.

E) Mustafa Kemal önderliğinde kurulmuşlardır.

9. **Hicaz Cephesi'ndeki başarılarından dolayı "Medine Müdafii" ve "Çöl Kaplanı" olarak anılan komutan aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Cemal Paşa

B) Fahrettin Paşa

C) Kâzım Karabekir Paşa

D) İsmet Paşa

E) Gazi Osman Paşa

10. **Alman Amiral Suşon komutasındaki Goben ve Breslav gemilerinin Rusya kıyılarındaki;**

I. Odesa,

II. Sivastopol,

III. Novorossiysk

limanlarından hangilerini bombalaması üzerine Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na girmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

11. I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı topraklarının nasıl paylaşılacağına karar vermek için İtilaf Devletleri, Paris Barış Konferansı'nda bir araya gelmişlerdir.

Aşağıdaki devletlerden hangisi bu konferansta İzmir'in Yunanistan'a verilmesi fikrine karşı çıkmıştır?

A) İtalya B) Fransa C) ABD

D) İngiltere E) Rusya

12. **Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Almanya tarafından çekilmeye çalışılmasında aşağıdakilerden hangisi diğerlerinden <u>daha fazla</u> etkili olmuştur?**

A) Dinsel yapısı

B) Askerî gücü

C) Jeopolitik konumu

D) Ekonomik gücü

E) Ham madde kaynakları

13. **Ermeni Patriği Zaven Efendi tarafından kurulan cemiyet aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Pontus

B) Taşnak Sütyun

C) Mavri Mira

D) Kordos

E) Hınçak

t.me/yksyardimcinyedek

14. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinde doğrudan etkili olan gemilerden biridir?

A) Sultan Osman
B) Reşadiye
C) Malaya
D) Goben
E) Agamemnon

15. Türk milletinin Mondros Ateşkesi'ne ve yapılan haksız uygulamalara karşı tepki olarak ortaya çıkan Kuvayımilliye hareketi aşağıdaki faaliyetlerden hangisini gerçekleştirmemiştir?

A) Türk köylerini korumak
B) İşgal kuvvetlerini yıpratmak
C) TBMM'ye zaman kazandırmak
D) Azınlık çeteleri ile mücadele etmek
E) Kongreler düzenlemek

16. Aşağıdakilerden hangisi Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı sonrasında imzalamak zorunda kaldığı Mondros Mütarekesi ile ilgili doğru bir bilgi değildir?

A) Bahriye Nazırı Rauf Orbay tarafından imzalanmıştır.
B) 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır.
C) Osmanlı Devleti'yle birlikte savaşa katılan bütün devletler arasında imzalanmıştır.
D) Ateşkes anlaşması olmasına rağmen çok ağır şartlar içermektedir.
E) Agamemnon Zırhlısı'nda imzalanmıştır.

17. Mustafa Kemal Paşa;

I. I. Balkan,
II. Trablusgarp,
III. I. Dünya

savaşlarından hangilerinde sömürgeci devletlere karşı mücadele etmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

18. Aşağıdaki gizli antlaşmalardan hangisi ile İngiltere ve Fransa Orta Doğu'yu kendi aralarında paylaşmıştır?

A) Mac Mahon B) Londra C) İstanbul
D) Sykes - Picot E) Petrograd

19. I. Dünya Savaşı sonunda İtilaf Devletleri, yenilen devletlerle ateşkes ve barış antlaşmaları imzalamışlardır.

Aşağıdakilerden hangisi Almanya'nın imzaladığı barış antlaşmasıdır?

A) Versailles
B) Saint Germain
C) Triyanon
D) Nöyyi
E) Rethondes

t.me/yksyardimcinyedek

20. Mustafa Kemal'in tanınması ve Millî Mücadele'de önder olarak kabul edilmesinde, aşağıdakilerden hangisinin etkisi daha çoktur?

A) Çanakkale Savaşı'ndaki başarıları
B) Derne'de İtalyan kuvvetlerini durdurması
C) Muş'u ve Bitlis'i Ruslardan geri alması
D) Halep'in kuzeyinde düşmanı durdurması
E) Vatan ve Hürriyet Cemiyetini kurması

21. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından dünya barışını sağlamak amacıyla aşağıdakilerden hangisi kurulmuştur?

A) Milletler Cemiyeti
B) NATO
C) Birleşmiş Milletler
D) Varşova Paktı
E) Avrupa Birliği

22. İngiltere'nin, gizli antlaşmalarla İtalya'ya verdiği Batı Anadolu'nun, Paris Barış Konferansı'nda Yunanistan'a verilmesi için çalışmasında;

I. Yunanistan'ın asker sayısının fazla olması,
II. İtalya'nın siyasi birliğini geç tamamlaması,
III. sömürge yolları üzerinde güçlü bir devlet istememesi

durumlarından hangileri etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

23. Balkanlarda yaşayan Türklerin bir bölümü Balkan Savaşları'ndan sonra Anadolu'ya göç etmiştir.

Bu durumun Osmanlıya yansıyan sonuçları arasında;

I. Anadolu'daki Türk nüfusunun artması,
II. Türkçülük fikrinin güç kazanması,
III. Balkanlarda statükonun devam etmesi

gelişmelerinden hangileri yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

24. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin aşağıdaki cephelerden hangisinde İngilizler dışında Araplarla da savaştığı söylenemez?

A) Suriye – Filistin
B) Hicaz
C) Galiçya
D) Yemen
E) Kanal

25. Sırp milliyetçi Gavrilo Princip tarafından öldürülmesi sonucunda, I. Dünya Savaşı'nın başlamasında etkili olan Avusturya - Macaristan veliahdı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Harington
B) Ferdinand
C) Mombeli
D) Charpy
E) Smuts

1. E	2. D	3. B	4. A	5. D	6. C	7. E	8. E	9. B	10. E	11. A	12. C	13. E
14. D	15. E	16. C	17. E	18. D	19. A	20. A	21. A	22. C	23. D	24. C	25. B	

t.me/yksyardimcinyedek

9. BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE HAZIRLIK DÖNEMİ

GENELGELER VE KONGRELER DÖNEMİ

MERAKLISINA

1918 - 1922 Yılları Arasındaki Osmanlı Hükûmetleri

Ahmet İzzet Paşa	11 Ekim 1918 - 8 Kasım 1918
Ahmet Tevfik Paşa (İlk dönem)	I. 11 Kasım 1918 - 13 Ocak 1919 II. 14 Ocak 1919 - 3 Mart 1919
Damat Ferit Paşa (İlk dönem)	I. 4 Mart 1919 - 15/16 Mayıs 1919 II. 19 Mayıs 1919 - 20 Temmuz 1919 III. 21 Temmuz 1919 - 30 Eylül 1919
Ali Rıza Paşa	2 Ekim 1919 - 8 Mart 1920
Salih Hulusi Paşa	8 Mart 1920 - 2 Nisan 1920
Damat Ferit Paşa (İkinci dönem)	IV. 5 Nisan 1920 - 31 Temmuz 1920 V. 31Temmuz 1920 - 17 Ekim 1920
Ahmet Tevfik Paşa (İkinci dönem)	III. 21 Ekim 1920 - 4 Kasım 1922

Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkışı

- Mustafa Kemal, Mondros Ateşkesi imzalandığında Suriye'de Yıldırım Orduları Grup Komutanı olarak görevliydi. Yıldırım Orduları Karargâhı kapatıldıktan sonra görevinden alınan Mustafa Kemal İstanbul'a gelmiştir.
- İstanbul'da ülkenin içinde bulunduğu durumu görüp burada bir şey yapılamayacağına inanarak, Anadolu'ya gidip orada harekete geçmeye karar vermiştir Çünkü ülkenin ancak halkın örgütlenmesiyle kurtulabileceğine inanmıştır.

Mustafa Kemal'in İstanbul'daki Faaliyetleri

- Tevfik Paşa Hükûmetinin göreve başlamasını engellemeye çalışmıştır.
- Yakın arkadaşları ile bir araya gelerek ülkenin içinde bulunduğu durumu değerlendirmiştir.
- Minber gazetesinde yazılarıyla millete ve orduya mesajlar vermiştir.
- Sultan Vahdettin ile görüşmüştür.
- Hükûmet üyeleri ile görüşmeler yapmıştır.
- Harbiye Nazırı olmayı amaçlamış böylece mütareke şartlarını hafifleteceğini ummuştur.

Not

Mustafa Kemal 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geldiğinde, İstanbul'da İtilafların donanmasını görmüş ve " Geldikleri gibi giderler." diyerek kurtuluşa olan inancını ortaya koymuştur.

- İtilaf Devletleri; Karadeniz'de Samsun, Merzifon ve Vezirköprü dolaylarında Rum çetelerinin Türklere saldırması sonucunda çıkan çatışmaların engellenmesi ve asayişin sağlanması için Osmanlı Devleti'ne baskı yapmışlar, bölgede asayişin sağlanamaması durumunda Mondros'un 7. maddesini uygulayacaklarını bildirmişlerdir.
- Çeşitli çalışmalar sonucunda Mustafa Kemal **IX. Ordu Müfettişliğine** atanmıştır. Daha sonra IX. Ordu Müfettişliği, III. Ordu Müfettişliğine dönüştürülmüştür. Bu görevin Mustafa Kemal'e verilmesinde;
  - İttihat ve Terakkiye karşı olması,
  - Türk ordusunun Almanya'nın denetimine verilmesine karşı çıkması,
  - Padişahın tanıdığı biri olması,
  - İstanbul'dan uzaklaştırılmak istenmesi

durumları etkili olmuştur.

Görevleri ve Yetkileri

- Bölgede güvenliği sağlamak
- Bölgedeki orduları terhis etmek
- Halkın elindeki silah ve cephaneleri toplamak
- Halka silah dağıtan kuruluşları ortadan kaldırmak
- 3. ve 15. kolordular Mustafa Kemal'in emrine verilmiştir.
- IX. Ordu Mufettişliğinin yetki alanı Trabzon, Erzurum, Sivas, Van, Erzincan, Canik vilayetleri ile Kayseri, Ankara, Kastamonu, Maraş, Diyarbakır, Bitlis ve Elâzığ'dır.

- Mustafa Kemal, 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan **Bandırma Vapuru**'yla ayrılmış ve 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak basmıştır. Böylece;
  - Mustafa Kemal Millî Mücadele'yi başlatmıştır.
  - Mustafa Kemal "Ya istiklal! Ya ölüm!" parolasını benimsemiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

Ertuğrul Fırkateyni

↳ *II. Abdülhamit Dönemi'nde Japonya'ya yollanan gemidir.*

Hamidiye Kruvazörü

↳ *Rauf (Orbay) Bey'in Balkan Savaşları'nda Yunanlara karşı başarılı mücadeleler verdiği gemidir.*

Nusret Mayın Gemisi

↳ *I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Boğazı'na mayın döşeyen gemidir.*

Yavuz (Goben) ve Midilli (Breslav) Gemileri

↳ *Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinde etkili olan gemilerdir.*

Bandırma Vapuru

↳ *Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a gittiği vapurdur.*

Agamemnon Zırhlısı

↳ *Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı gemidir.*

Malaya Gemisi

↳ *Sultan Vahdettin'in ülkeyi terkettiği gemidir.*

Sultan Osman ve Reşadiye Gemileri

↳ *İngiltere'ye sipariş edilip alınamayan gemilerdir.*

Not

Mustafa Kemal'e askerî yetkilerin yanında mülki yetkiler de verilmiştir. Bu yetkiler Mustafa Kemal'e halkı örgütlemesinde kolaylıklar sağlamıştır.

- Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktığında üç farklı görüşle karşılaşmıştır:
  - İngiliz mandasını isteyenler
  - ABD mandasını isteyenler
  - Bölgesel kurtuluş mücadelesini savunanlar
- Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın amacı **"Millî egemenliğe dayalı tam bağımsız yeni bir Türk devleti kurmaktı."**

Not

Mustafa Kemal ile Samsun'a çıkanlar arasında, Refet Bele, Kâzım Dirik, Hüsrev Gerede, Refik Saydam, Cevat Abbas Gürer gibi isimler de yer almıştır.

Samsun Raporu

- Mustafa Kemal'in 22 Mayıs 1919'da İstanbul'a gönderdiği rapordur.

Raporda;

- Bölgedeki karışıklıklara Türklerin sebep olmadığı,
- Bölgedeki Rumların olayların gerçek sorumlusu olduğu,
- İzmir'in işgalinin haksızlığı ve bu durumun protesto edilmesi gerektiği
- Türklüğün yabancı mandasına ve kontrolüne tahammülünün olmadığı,
- Milletin Türk milliyetçiliğini kabul ettiği

ifadeleri yer almıştır.

Havza Genelgesi (28 Mayıs 1919)

- Mustafa Kemal Havza'ya geldiğinde onun için tarihî bir görev başlamış bulunuyordu. Amaç; milleti içinde bulunduğu durumdan haberdar edip, millî bilincin uyanmasını sağlayarak millî bir birlik oluşturmaktır.

Alınan Kararlar

- İzmir'in işgali ve onu takip eden işgaller haksızdır.
- İşgaller mitinglerle protesto edilmelidir.
- Büyük devletlerin temsilcilerine ve İstanbul Hükûmetine protesto telgrafları çekilmelidir.
- Hristiyan halka saldırı ve düşmanlık yapılmamasına özen gösterilmelidir.

Yorum

Bu maddedeki amaç karışıklığın çıkmasını engelleyerek Mondros'un 7. maddesinin uygulanmasını önlemektir.

Genelgenin Önemi ve Sonuçları

- Millî Mücadele Dönemi'ndeki ilk ulusal genelgedir.
- Millî bilinç uyandırılmıştır.
- Mustafa Kemal'in Havza'daki faaliyetlerinin sonucu olarak İstanbul Hükûmeti, 8 Haziran 1919'da Mustafa Kemal'i İstanbul'a geri çağırmıştır. Bu çağrıya uymayan Mustafa Kemal, Amasya'ya geçerek daha kapsamlı bir genelge hazırlamıştır.

Amasya Genelgesi (Tamimi) (22 Haziran 1919)

- Havza'dan ayrılan Mustafa Kemal, Amasya'ya gelmiştir. Bölgesel çalışan millî teşkilatları birleştirmek, ülkenin bağımsızlığını gerçekleştirip millî birliğin kurulmasını sağlamak amacıyla bir genelge hazırlamıştır.
- Bu genelge **Rauf Orbay, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy, Mersinli Cemal Paşa ve Kâzım Karabekir** tarafından da onaylanmıştır.

Yorum

Mustafa Kemal Paşa böylelikle Millî Mücadele'yi bireysellikten çıkarmayı amaçlamıştır.

Uyarı

Mersinli Cemal Paşa ve Kâzım Karabekir Paşa genelgeyi telgrafla onaylamışlardır.

Not

Amasya Genelgesi, Mustafa Kemal Paşa'nın yaveri Cevat Abbas tarafından kaleme alınmıştır. Muzaffer Kılıç ve Salih Bozok da Mustafa Kemal'in yaverliğini yapan kişiler arasındadır.

t.me/yksyardimcinyedek

Alınan Kararlar

- Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir.

Yorum:

Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesi bildirilmiştir. Bölgesel kurtuluşu çare olarak gören cemiyetlere uyarı niteliğindedir. Vatanın içinde bulunduğu durum millete resmî bir belge ile duyurulmuştur.

- İstanbul Hükûmeti galip devletlerin etkisinde olduğundan üzerine aldığı sorumluluğun gereklerini yerine getirememektedir.

Yorum:

Kurtuluş Savaşı'nın gerekçelerinden biri daha ortaya konmuştur. İstanbul Hükûmeti açıkça eleştirilmiştir.

- Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.

Yorum:

- ✓ *Kurtuluş Savaşı'nın amaç ve yöntemi belirtilmiştir.*
- ✓ *İlk defa ulusal egemenlikten bahsedilmiştir.*
- ✓ *Rejimin ileride değişeceğinin sinyalleri verilmiştir.*
- ✓ *Türk inkılabının evrenselliğini ortaya koymuştur.*
- ✓ *Kurtarıcı güç olarak millet ve milliyetçilik duygusu görülmüştür.*

- Milletin haklarını dile getirebilmek için her türlü tesir ve denetimden uzak millî bir heyetin kurulması gerekmektedir.

Yorum:

- ✓ *Temsil Heyetinin kurulmasına işaret edilmiştir.*
- ✓ *Otorite boşluğu doldurulmak istenmiştir.*
- ✓ *Millî Mücadele'nin yöntemi belirtilmiştir.*

- Anadolu'nun her yönden en güvenilir merkezlerinden biri olan Sivas'ta millî bir kongre toplanacaktır.

Yorum:

- ✓ *Millî birlik ve beraberlik sağlanmak istenmiştir.*
- ✓ *Sivas Kongresi'nin toplanması kararı alınmıştır.*

- Bunun için bütün vilayetlerin her sancağından, milletin itimadına mazhar olmuş üç delegenin mümkün olan süratle yetişmek üzere hemen yola çıkarılması gerekmektedir.

Yorum:

- ✓ *Millî Mücadele'yi halka mal etmek amaçlanmıştır.*
- ✓ *Birlik ve beraberliği önem verildiğinin göstergesidir.*

- Sivas Kongresi'ne katılacak temsilciler Müdafaa-i Hukuk ve Redd-i İlhak cemiyetleri ile belediyelerce seçilecektir.

Yorum:

Millî cemiyetler ve yerel idareler etkin duruma getirilmek istenmiştir. Halk iradesi ön plana çıkarılmak istenmiştir.

- Her ihtimale karşı meselenin sır olarak saklanması ve temsilcilerin seyahatlerini kendilerini tanıtmadan yapmaları lazımdır.
- Doğu illeri adına Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Diğer illerden çağrılan delegeler Sivas'a varabilirlerse Erzurum Kongresi'nin delegeleri de Sivas'ta yapılacak genel kongreye katılmaya çalışacaklardır.
- Askerî ve millî örgütler hiçbir şekilde dağıtılmayacak, silahlar teslim edilmeyecektir.

Yorum:

- ✓ *Mondros Mütarekesi'ne karşı çıkılmıştır.*
- ✓ *Askerî mücadelenin yapılacağının işaretleri verilmiştir.*

Amasya Genelgesi'nin Önemi ve Sonuçları

- Kurtuluş Savaşı'nın **amacı**, **gerekçesi**, **yöntemi** belirlenmiştir.
- Türk inkılabının ihtilal safhası başlamıştır.
- İlk kez millî egemenliğe dayalı bir yönetimden bahsedilmiştir.
- İlk kez İstanbul Hükûmetinin görevini yerine getirmediği bildirilmiştir.
- Millî egemenliği ön gördüğü ve İstanbul Hûkûmetine karşı çıktığı için "İhtilal Bildirisi" niteliğindedir.
- Türk milleti hem İstanbul'a hem de işgalci güçlere karşı mücadeleye çağrılmıştır.
- Genelgenin yayımlanması Mustafa Kemal'in askerî görevi devam ederken yaptığı son faaliyettir.
- Mustafa Kemal, genelge ile birlikte gönderdiği mektuplarda "Artık İstanbul Anadolu'ya hâkim değil, tabi olmak mecburiyetindedir." demiştir.
- İtilaf Devletleri, Mustafa Kemal'in geri dönmesi için Osmanlı Hükûmetine baskı yapmışlardır. Mustafa Kemal, İstanbul'a geri çağırılmış Mustafa Kemal'in bu duruma itiraz etmesi üzerine de görevinin sona erdiği belirtilmiştir. Ancak o yalnızca padişahtan emir alacağını belirterek zaman kazanmaya çalışmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Not

✓ *Ali Fuat Cebesoy, Amasya Genelgesi kararlarını "Mukaddes İttifak" olarak değerlenmiştir.*

UNUTMAYINIZ!

- *Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ilk genelgesi Havza Genelgesi'dir. Bu genelge sonrasında Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a ilk kez geri çağrılmıştır.*
- *Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nin amacı, yöntemi ve gerekçesi Amasya Genelgesi'nde belirlenmiştir.*
- *Amasya Genelgesi'nde ilk kez ulusal egemenlikten bahsedilmiştir.*
- *Amasya Genelgesi Kurtuluş Savaşı'nın ihtilal beyannamesidir.*
- *Mustafa Kemal Paşa Amasya Genelgesi'nden sonra, Erzurum kongresi'nden önce askerlik mesleğinden ve resmî görevinden istifa etmiştir.*

Erzurum Kongresi (23 Temmuz–7 Ağustos 1919)

- Mondros Ateşkesi ile Doğu Anadolu'daki altı vilayette herhangi bir karışıklık çıkarsa bölge işgal edilecek ve nihai hedef olarak burada bir Ermeni devleti kurulmuştur. Bu tehlikenin önüne geçmek için Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştu. Bu cemiyet her an çıkabilecek olan bu tehlikeye karşı alınması gereken tedbirleri görüşmek üzere bir kongre toplanmasına karar vermiştir. **Erzurum Kongresi'nin toplanmasında;**
  - Doğu Anadolu'nun Ermenilere verilmesi olasılığı,
  - Karadeniz'de Pontus Rum Devleti kurulması amacıyla girişilen faaliyetler,
  - İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'nin kimi bölgelerini işgal etmesi,
  - Erzurum'da ve Trabzon'da kurulan cemiyetlerin birleştirilmek istenmesi

etkili olmuştur.

Not

Kongrenin düzenlenmesinde Trabzon Muhafazaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyetinin de etkisi vardır.

Kongrenin Erzurum'da düzenlenmesinde;

- XV. Kolordunun terhis edilmemiş olması,
- Doğu Anadolu'nun henüz işgale uğramamış olması

etkili olmuştur.

- Mustafa Kemal ve beraberindekiler 3 Temmuz'da Erzurum'a geçmiştir.
- Mustafa Kemal 7-8 Temmuz gecesi aldığı geri dön çağrısını yine kabul etmeyince resmî görevinin sona erdiği yanıtı gelmiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal, müfettişlik görevi ile birlikte askerlik mesleğinden istifa ederek "sine-i millete" dönmüştür.

Notlar

✓ *Erzurum Kongresi'ne Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Orbay, Kâzım Yurdalan ve Cevat Dursunoğlu'nun istifa etmesiyle delege olarak katılmışlardır.*

✓ *Erzurum Kongresi'ni geçici başkan olarak Hoca Raif Efendi açmıştır. Kongre 56 delegenin katılımıyla çalışmalarına başlamıştır. Daha sonra yapılan seçimle Mustafa Kemal Paşa başkan seçilmiştir.*

Uyarı

Kongreye Erzurum, Bitlis, Sivas, Trabzon ve Van illerinden temsilciler katılmıştır. Elâzığ, Mardin ve Diyarbakır delegeleri valilik baskısıyla kongreye katılamamıştır.

Alınan Kararlar

- Millî sınırlar içinde vatan birbirinden ayrılmaz bir bütündür.

Yorum:

✓ *İlk defa millî sınırlardan bahsedilmiştir. Misakımillî'nin temeli atılmıştır.*

✓ *Bu madde Misakımillî'de de yer almıştır.*

- Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine, Osmanlı Hükûmetinin sessiz kalması hâlinde millet topyekûn karşı koyacaktır.

Yorum:

✓ *İşgallere karşı direniş cemiyetlerini birleştirmek amaçlanmıştır.*

- İstanbul Hükûmeti vatanın bütünlüğünü koruyamadığı taktirde, bu gayeyi temin için Anadolu'da geçici bir hükûmet kurulacaktır. Bu hükûmet Millî Kongre tarafından seçilecektir. Kongre toplanmamış ise bu seçimi Temsil Heyeti yapacaktır.

Yorum:

✓ *İlk kez geçici hükûmetten bahsedilmiştir.*

- Kuvayımilliye'yi amil, irade-i milliyeyi hâkim kılmak esastır. (Millî güçleri etken, millî iradeyi egemen kılmak esastır.)

Yorum:

✓ *Millet egemenliğine dayalı bir yönetimin kurulması amaçlanmıştır.*

- Hristiyan azınlıklara siyasi hâkimiyetimizi ve sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez.

Yorum:

✓ *Azınlıkların daha önce Osmanlı Devleti'nden elde etmiş oldukları ayrıcalıklara karşı gelinmiştir.*

✓ *Azınlıkların bağımsız devlet kurmalarına karşı çıkılmıştır.*

t.me/yksyardimcinyedek

- Manda ve himaye kabul olunamaz.

Yorum:

- ✓ *Manda ve himaye fikri ilk kez reddedilmiştir.*
- ✓ *Bağımsızlığın kayıtsız, şartsız gerçekleşeceği belirtilmiştir.*

- Mebusan Meclisinin derhâl toplanmasını ve hükûmet işlerinin Meclisin denetimi altında yürütülmesini sağlamak için çalışılacaktır.

Yorum:

- ✓ *Millet egemenliğine önem verildiğinin göstergesidir.*
- ✓ *İstanbul Hükûmetinin çalışmaları kontrol altına alınmak istenmiştir.*

- Sömürge amacı taşımaması koşuluyla dış yardım alınabilir.
- Ulusal irade ve toplanan ulusal güçler padişahlık ve halifelik makamını kurtaracaktır.

Yorum:

Saltanat ve hilafet yanlılarının desteği sağlanmakistenmiştir. Böylece birlik ve beraberlik de sağlanacaktır.

Uyarı

İstanbul Hükûmeti kongre üyelerinin tutuklanması için çalışmış fakat bölgede bu emri yerine getirecek herhangi bir makam ve kişi bulunamamıştır.

Kongrenin Önemi ve Sonuçları

- Toplanış biçimi bakımından **bölgesel**, fakat alınan kararlar bakımından **ulusal** bir kongredir.
- **İlk kez ulusal sınırlardan** söz edilmiştir.
- Doğu'da bulunan cemiyetler Şarki Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında tek çatı altında toplanmıştır.
- **Manda ve himaye fikrine ilk defa karşı** çıkılmıştır.
- Üye sayısı 9 kişiden oluşan Mustafa Kemal başkanlığında **Temsil Heyeti** kurulmuştur.
- Millî hâkimiyetin şartsız olarak gerçekleştirilmesine ilk kez karar verilmiştir.
- İlk kez devlet ve hükûmet kurma fikri ortaya atılmıştır.
- Azınlıklara imtiyaz verilmeyeceği belirtilerek Tanzimat ve Islahat fermanlarına karşı çıkılmıştır.
- Mustafa Kemal Paşa'nın sivil olarak katıldığı ilk kongredir.

MERAKLISINA

General Harbord Raporu (1919)

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Türk nüfusunun Ermeni nüfusundan daha fazla olduğunu dünya kamuoyuna duyuran belgedir.

Manda ve Himaye

Manda fikrini Güney Afrikalı General Jean Christiaan Smuts ortaya atmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında galip devletlerin Wilson Prensipleri uyarınca, fiilen kendi topraklarına katamadıkları yerlerin ahalisinin, kendi kendilerini yönetemeyecekleri gerekçesiyle Milletler Cemiyeti adına vesayet altında tutup sömürmeleri temeline dayalı bir sistemdir.

Celâl Bayar Millî Mücadele Dönemi'nde Galip Hoca lakabıyla tanınmış ve Nazilli Kongresi'nin düzenlenmesinde etkili olmuştur.

UNUTMAYINIZ!

- *Erzurum Kongresi'nde manda ve himaye fikri ilk kez reddedilmiştir.*
- *Erzurum Kongresi'nde ilk kez ulusal sınırlardan bahsedilmiştir.*
- *Erzurum Kongresi'nde Temsil Heyeti oluşturulmuştur.*
- *Erzurum Kongresi toplanış biçimi bakımından bölgesel, alınan kararlar bakımından ulusaldır. Bu durum üzerinde Mustafa Kemal Paşa'nın kongre başkanı olması etkilidir.*

Balıkesir Kongresi (26-30 Temmuz 1919)

İzmir'in Yunanlar tarafından işgalinden sonra bütün Ege Bölgesi'nde yayılma isteği ve bu gelişmeler üzerine İstanbul Hükûmetinin sessiz kalması sonucunda Batı Anadolu'da kongreler düzenlenmiştir. Bunlardan biri de Hacim Muhittin Bey'in düzenlenmesinde etkili olduğu Balıkesir Kongresi'dir. Farklı tarihlerde beş kongre toplanmıştır.

Alınan Kararlar

- Yunan işgali sürdükçe seferberlik devam edecektir.
- Herkes askerlik göreviyle yükümlüdür.
- Asker kaçakları yakalandığında yurt dışına sürgüne veya Yunan tarafına yollanacaktır.
- Hareketi bir elden idare etmek için Heyet-i Merkeziye kurulacaktır.

Not

Balıkesir Kongresi, Sivas Kongresi'ne delege göndermekte çekingen davranmıştır.

Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919)

Alaşehir'de de **Hacim Muhittin Bey**'in öncülüğünde tertip edilmiştir. Muhittin Bey, bu kongre aracılığı ile Doğu Anadolu'da kurulan Millî Teşkilatla bütünleşmeye çalışmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Alınan Kararlar

- Yunan işgaline karşı direniş devam edecek.
- Silahlanma ve askere alma gibi işlemler devam edecek.
- Gerektiğinde Yunanlara karşı İtilaflardan yardım istenecek.

Not

Bu kongreyi düzenleyenler Balıkesir ve Erzurum kongrelerinin kararlarını tartışmışlar ve saltanat makamına bağlılıklarını da bildirmişlerdir.

Uyarı

- *Batı Anadolu'da düzenlenen bu kongrelere Mustafa Kemal Paşa katılmamıştır. Bunun sonucunda bu kongreler bölgesel kararlar almıştır.*
- *Balıkesir ve Alaşehir kongreleri Sivas Kongresi'nde örgütlenmeyi kolaylaştırmakla beraber Batı Cephesi'nin de oluşmasında etkili olmuştur.*
- *Her iki kongrede de saltanata bağlılık bildirilmiştir.*

Not

Balıkesir ve Alaşehir kongreleri dışında Nazilli Kongresi, Edirne ve Lüleburgaz Kongreleri, Muğla Kongreleri, Ardahan Kongresi, Afyon Kongresi ve Pozantı Kongreleri düzenlenmiştir.

Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919)

Sivas'ta kongre yapılacağı Amasya Genelgesi'nde belirtilmiştir. İstanbul Hükûmeti çeşitli yollarla kongreyi engelleme faaliyetlerinde bulunmuştur.

Kongre Öncesi Gelişmeler

- Mustafa Kemal'in kongre başkanı seçilip seçilmemesi konusu gündeme gelmiştir.
- Manda ve himaye fikri tartışılmıştır.
- Herhangi bir partiye bağlı olunmadığına dair yemin edilmesi konusu tartışılmıştır.
- Fransızlar kongre toplanırsa Sivas'ı işgal etme tehdidinde bulunmuşlardır. (Binbaşı Brunot).
- İstanbul Hükûmeti, Elâzığ Valisi Ali Galip'i ve Ankara Valisi Muhittin Paşa'yı kongreyi dağıtmak için görevlendirmiştir.

Sonuç olarak

- 38 delegenin katılımıyla kongre toplanmıştır.
- Mustafa Kemal Paşa kongre başkanı seçilmiştir. Kongre başkan yardımcılığını **Bekir Sami Bey** ve **Rauf Bey** üstlenmiştir.
- Fransızlar Sivas'ı işgal etmeye cesaret edememişlerdir.
- Ali Galip ve Muhittin Paşa kuvvetleri millî kuvvetler tarafından engellenmiştir.
- Delegelere herhangi bir siyasi partiye bağlı olmadıklarına dair yemin ettirilmiştir.

11 Eylül 1919 günü sona eren Sivas Kongresi'nde, Erzurum Kongresi'nin kararları tamamen kabul edilmekle beraber Erzurum Kongresi kararlarında **bazı değişiklikler yapılmıştır.**

- Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tüzüğü, ülkeyi kapsayacak şekilde değiştirilerek kabul edilmiştir. Bütün cemiyetler **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** adı altında birleştirilmiştir.
- "Temsil Heyeti, Doğu illerinin tamamını temsil eder." ifadesi, "Tüm yurdu temsil eder." şeklinde değiştirilmiştir.
- "Vatanın herhangi bir parçası hükûmetçe terk ve ihmal edildiği takdirde, bir geçici hükûmet kurularak idarenin millet adına ele alınacağı" karar altına alınmıştır.
- Misakımillî'nin esasları ortaya çıkmıştır. Mebusan Meclisinin acele toplanması ve hükûmet üzerinde meclis denetiminin sağlanması istenmiştir.
- Erzurum Kongresi'nde seçilen Temsil Heyetinin üye sayısı on beşe çıkarılmıştır.
- Vatanın sınırları bölünmez bir bütün olarak düşünülmüştür. Millî kuvvetleri etken, millî iradeyi hâkim kılmak esası kabul edilmiştir.
- İşgal emeli taşımayan devletlerden ekonomik yardım alınabileceği belirtilmiştir.
- Azınlıklara siyasi egemenliğimizi ve sosyal dengeyi bozacak imtiyazların verilmeyeceği vurgulanmıştır.

Kongrenin Önemi ve Sonuçları

- Her yönüyle ulusal bir kongredir.
- Millî birlik ve beraberlik sağlanmıştır.
- Millî Mücadele konusunda halkı doğru bilgilendirmek için ***İrade-i Milliye*** gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.
- İstanbul Hükûmetiyle ilişkiler kesilmiştir. Damat Ferit Paşa istifa etmek zorunda kalmıştır.

Yorum:
Damat Ferit Paşa Hükümetinin istifası Temsil Heyetinin ilk başarısıdır.

- Ali Fuat Cebesoy, Batı Anadolu Millî Kuvvetler Genel Komutanlığına (Umum Kuvayımilliye Komutanlığı) atanmıştır.

Yorum:
Temsil Heyeti ilk kez yürütme yetkisini kullanmıştır.

- 14 Eylül'de "Devlet işleri, padişah hazretleri adına ve yürürlükteki yasalara göre eskisi gibi yürütülecektir." denilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Manda ve himaye fikri kesin olarak reddedilmiştir.
- Bütün engelleme çalışmalarına rağmen kongrenin toplanması kararlılığın bir göstergesidir.

UNUTMAYINIZ!

- Sivas Kongresi her yönüyle ulusal bir kongredir. Sivas Kongresi'nde manda ve himaye kesin olarak reddedilmiştir.
- Sivas Kongresi'nde Temsil Heyetinin üye sayısı artırılmıştır.
- Sivas Kongresi'nden sonra halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla İradeimilliye gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.
- Sivas Kongresi başkanlığını Mustafa Kemal Paşa yapmıştır. Bekir Sami Bey ve Rauf Orbay ise başkan yardımcılığı yapmışlardır.

MERAKLISINA

Mustafa Kemal Paşa Erzurum, Sivas, Afyon ve Pozantı Kongrelerine katılmıştır. Mustafa Kemal Afyon ve Pozantı Kongrelerine TBMM Başkanı sıfatıyla katılmıştır.

MERAKLISINA

Ali Fuat Cebesoy (1882 - 1968)

Mustafa Kemal'in Harp Okulundan sınıf arkadaşı olan Ali Fuat Paşa'nın askerlik hayatı oldukça hareketlidir. 1911 yılında Trablusgarp'taki savaşa ilk katılanlardandır. Birinci Dünya Savaşı'nda Kanal harekâtında büyük başarılar göstermiştir. 1923'te Konya'da 2. Ordu müfettişliği yapmıştır. Sivas Kongresi'nden sonra başarıları nedeniyle Batı Anadolu Millî Kuvvetler Genel Komutanlığında görevlendirilmiştir. Ancak Gediz Muharebesi'ndeki başarısızlığı ve TBMM'nin otoritesini çiğnemesi üzerine TBMM Hükûmeti tarafından Moskova Büyükelçiliğine atanmıştır. Uzun süre TBMM'de milletvekilliği yapmıştır. Bakanlık görevi de yapan Ali Fuat Cebesoy, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasındadır. *Millî Mücadele Hatıraları, Moskova Hatıraları* ve *Sınıf Arkadaşım Atatürk* adlı eserleri vardır.

Amasya Görüşmeleri (Protokolü) (20-22 Ekim 1919)

Damat Ferit Paşa Hükûmetinin istifasıyla Ali Rıza Paşa Hükûmeti kurulmuştur. Ali Rıza Paşa Hükûmeti Millî Mücadele'ye ılımlı yaklaşmış ve bu dönemde Bahriye Nazırı **Salih Paşa**'yı Temsil Heyeti adına **Mustafa Kemal Paşa, Bekir Sami Bey** ve **Rauf Orbay** ile görüşmek üzere Amasya'ya göndermiştir.

Alınan Kararlar

- Türk vilayetlerinin düşmana şu veya bu surette terk olunmaması, hiçbir himaye ve manda kabul edilmemesi, Türk vatanının bütünlüğünün ve istiklalinin korunması
- Müslüman olmayan topluluklara Türk memleketlerinin siyasi hâkimiyet ve sosyal dengesini bozacak biçimde imtiyazlar verilmemesi
- Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin hukuki bir teşekkül olmak üzere İstanbul Hükûmetince tanınması
- İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında barışın kurulması için toplanacak konferansa, Heyet-i Temsiliye tarafından da uygun görülen kimselerin gönderilmesi
- Osmanlı Mebusan Meclisinin İstanbul'da toplanmasının güvenlik açısından uygun olmadığı (Mustafa Kemal **Ankara** ve **Eskişehir**'i önermiştir).

Yorum

✓ *Bu madde Kanunuesasi'ye ters olacağı düşüncesiyle İstanbul Hükûmeti tarafından doğrudan reddedilmiştir.*

- Mebusan Meclisinin toplanması ve milletvekili seçimlerinin serbestçe yapılması
- Temsilciler Kurulunun İstanbul Hükûmetinin işlerine karışmaması ve aleyhte faaliyetlerde bulunmaması

Not

Görüşmeler esnasında ikisi gizli ve imzasız olmak üzere beş protokol taraflarca kabul edilmiştir.

- Protokollerin ilkinde genellikle İstanbul Hükûmetinin istekleri yer almaktaydı. Bu istekler; ordunun siyasetle uğraşmaması, İttihatçılığın ülkede tekrar uyanmaması, temsil Heyetinin hükûmeti küçük düşürecek beyan ve hareketlerden kaçınması, tehcir olayının suçlularının cezalandırılması, seçimlere müdahale edilmemesi, hükûmet aleyhine yazılar yazılmaması şeklinde ifade edilebilir.
- İkinci protokol genelde tarafların ortaklaşa kararlaştırdıkları hususları içeriyordu. Hristiyanlara sosyal dengeyi ve siyasi hâkimiyeti bozacak imtiyazlar, yabancılara da bağımsızlığımıza dokunacak ayrıcalıklar verilmemesi, en azından mütareke sınırlarının temini, güvenlik bakımından Meclisin İstanbul'da toplanmasının uygun olamayacağı gibi hususlar yer almıştır.
- Üçüncü protokol, daha ziyade seçimlerle ilgiliydi. Temsil Heyetinin seçimlere müdahale etmemesi, Hristiyanların seçimlere katılmalarının sağlanması, İttihatçıların tehcirle ilgili olanlarının seçilmemesine dikkat edilmesi gibi esaslar yer almıştır.
- Gizli ve imzasız olan dördüncü protokolde tamamen Temsil Heyetinin İstanbul Hükûmetinden istek ve beklentileri yer almıştır. Görevlerinden alınan ve mahkemeye verilen subaylar hakkında emirlerin düzeltilmesi, Malta sürgünleri hakkında kararın kişilerin yargılanmalarından sonra verilmesi, İzmir'in boşaltılması için hükûmetin protesto girişimlerinin olması, İstanbul'daki zararlı cemiyetlerin ve onların yayın organlarının faaliyetlerinin engellenmesi, Kuvayımilliye'nin mali olarak da

t.me/yksyardimcinyedek

desteklenmesi, Millî Mücadele taraftarı memurlara dokunulmaması, Batı Trakya muhacirlerinin yerlerine gönderilmeleri kararlaştırılmıştır.

- Yine gizli ve imzasız olan beşinci protokolde barış görüşmelerine gönderilecek kurulda bulunması gereken delegelerin isimleri yer almıştır.

Sonuçları ve Önemi

- İstanbul Hükûmeti, Temsil Kurulunu ve Anadolu hareketini resmen ve hukuken tanımıştır.

Yorum

✓ *Bu durum Temsil Heyetinin ikinci başarısıdır.*

- İstanbul Hükûmeti tavrını Anadolu'ya göre düzenlemeye başlamıştır.
- Seçimler rahat bir ortamda yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa Erzurum milletvekili seçilmiştir.
- Amasya Protokolü kararlarını kabul ettiremezse istifa edeceğini söyleyen Salih Paşa, istifa etmemiştir.

MERAKLISINA

Şeyh Recep Olayı (1919)

Millî Mücadele'ye karşı ortaya çıkan bir harekettir. Amasya Görüşmeleri öncesinde Sivas postanesinin basılmasıyla ilgilidir. Şeyh Recep, Mustafa Kemal Paşa'yı zor duruma sokmayı amaçlamıştır.

Not

16-28 Kasım 1919'da Sivas'ta Komutanlar Toplantısı düzenlenmiştir. Toplantıda "Meclisin tehlikeli olsa da İstanbul'da toplanması" fikrinde görüş birliği sağlanmıştır. Ayrıca Temsil Heyetinin Ankara'ya gelmesi kararlaştırılmıştır.

Temsil Heyetinin Ankara'ya Gelişi (27 Aralık 1919)

Sebepleri

- Ankara'da Ali Fuat (Cebesoy) Paşa'nın komutasındaki 20. Kolordunun bulunması
- Ulaşım ve haberleşme açısından elverişli olması
- İşgal edilmemiş olması
- Bütün Anadolu'yu kontrol edebilecek bir konumda bulunması
- Asıl mücadelenin gerçekleşeceği Batı Cephesi'ne yakın olması
- İstanbul'daki gelişmeleri daha yakından takip etme düşüncesi
- Ankara halkının ve Ankara müftüsü Rıfat Börekçi'nin Milli Mücadele yanlısı olması

Sonuçları

- Erzurum ve Sivas'tan sonra Millî Mücadele'nin yeni merkezi Ankara olmuştur.
- 10 Ocak 1920'den itibaren yarı resmî gazete olan ***Hâkimiyet-i Milliye gazetesi*** yayımlanmaya başlanmıştır. Gazete 1934'te **"Ulus"** adını almıştır.

MERAKLISINA

Mustafa Kemal Ankara'ya geldiğinde Ankara Ziraat Okulunda (bugunkü Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü) konaklamıştır.

UNUTMAYINIZ!

- *Amasya Görüşmeleri'nde İstanbul Hükûmetinin başında Ali Rıza Hükûmeti bulunmaktaydı. Görüşmelere İstanbul Hükûmeti adına katılan kişi ise Bahriye Nazırı Salih Paşa'dır.*
- *Amasya Görüşmeleri'yle İstanbul Hükûmeti Temsil Heyetini resmen tanımıştır.*
- *Temsil Heyeti Ankara'ya geldikten sonra çıkarılmaya başlanan yarı resmî gazete Hâkimiyet-i Milliye'dir.*

Son Osmanlı Mebusan Meclisinin Toplanması (12 Ocak 1920)

- 21 Aralık 1918'de Padişah Sultan Vahdettin (VI. Mehmet) tarafından Mebusan Meclisi kapatılmıştı.
- Mebusan Meclisi için yapılan seçimlerde, milletvekillerinin %80'i Müdafaa-i Hukukçulardan seçilmiştir. Seçimler kasım ayında tamamlanmış olmasına rağmen Meclis ancak 12 Ocak 1920'de toplanabilmiştir.

Not

Padişah seçim sonuçları ortaya çıkınca kendi iradesinin etkisiz kalacağından endişe ederek seçimleri İttihatçıların kazandığını ileri sürmüş ve Meclisin toplanmasını geciktirmiştir.

- İstanbul'da toplanan bu Meclise katılmayan Mustafa Kemal, Ankara'daki arkadaşlarından Mebusan Meclisinde uygulamaları için şu isteklerde bulunmuştur;
  - Mecliste Müdafaa-i Hukuk Grubunun kurulması

Yorum: *Kuvayımillîye ruhunu sürdürmek amaçlanmıştır.*

  - Kendisinin meclis başkanı seçilmesi

Yorum: *Vatanın bütünlüğünü koruyacak kararların alınması amaçlanmıştır.*

t.me/yksyardimcinyedek

- Misakımillî kararlarının kabul edilmesi

Yorum:
Mustafa Kemal'in isteklerinden yalnız birisi kabul edilmiştir. Meclis başkanı seçilmemiştir. Mecliste Müdafaa-i Hukuk Grubu yerine, Felah-ı Vatan Grubu (vatanın kurtuluşu) kurulmuş, sadece Misakımillî kararları kabul edilmiştir.

♦ Mustafa Kemal Paşa'nın isteklerinin kabul edilmemesi milletvekillerinin saltanat makamının etkisinde kaldıklarının bir göstergesidir.

Not
Mustafa Kemal, güvenlik sorunları nedeniyle İstanbul'a gitmemiştir. Meclis Başkanlığına Reşat Hikmet seçilmiş daha sonra ise Celaleddin Arif Bey meclis başkanlığı yapmıştır.

Misakımillî Kararları (28 Ocak 1920)

28 Ocak'ta Mebusan Meclisinde kabul edilen Misakımillî 17 Şubat 1920'de dünya kamuoyuna duyurulmuştur. Bu kararlarda **Erzurum** ve **Sivas kongrelerinde** alınan kararlar doğrultusunda millî hedefler ortaya konulmuştur. Ayrıca **Amasya Görüşmeleri** ve **son Osmanlı Mebusan Meclisinin** çalışmaları da etkili olmuştur.

Kararlar

- Osmanlı Devleti'nin 30 Ekim 1918 tarihli mütarekeyi imzaladığı tarihte düşman ordularının işgali altında bulunan Arap memleketlerinin durumunun, halkın serbestçe verecekleri oya göre belirlenmesi gereklidir. Bu mütareke hududu içinde Türk-İslam çoğunluğu bulunan kısımların tümü hiçbir şekilde ayrılık kabul etmez bir bütündür.

Yorum:
Erzurum ve Sivas kongrelerine dayanarak Türk devletinin millî sınırları belirlenmiştir.

- Halkın oyu ile ana vatana katılan üç sancakta (Elviye-i Selase → Kars, Ardahan, Batum) gerekirse halk oyuna başvurulacaktır.

Yorum:
Bu maddenin dayanağı bu şehirlerde Türk nüfusunun çoğunlukta olmasıdır.

- Batı Trakya'nın hukuki durumu da halkın tam bir serbestlikle verecekleri oylarla belirlenmelidir.

Yorum:
Bu maddenin dayanağı Batı Trakya'daki Türk nüfusudur.

- Hilafet merkezi ve Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul şehriyle Marmara Denizi'nin güvenliği her türlü tehlikeden korunmuş olmalıdır. Bu esas kabul edilmek şartıyla, Boğazların dünya ticaret ve ulaşımına açılması hususunda bizimle diğer bütün ilgili devletlerin birlikte verecekleri karar geçerlidir.
- Azınlık hakları, komşu memleketlerdeki Müslüman halkın aynı haktan yararlanmaları şartıyla tarafımızdan kabul ve temin edilecektir.

Yorum:
Uluslararası ilişkilerde eşitlik ilkesi gözetilmiştir. Yabancılara verilen imtiyazlara karşı çıkılmıştır.

- Millî ve iktisadi gelişmemizi sağlamak amacıyla siyasi, adli ve mali gelişmemize engel olan sınırlamaların kaldırılması gerekir. Hissemize düşecek borçlarımızın ödenmesi şartları da bu esasa aykırı olamaz.

Yorum:
Kapitülasyonlara karşı çıkılmıştır. Egemenlik haklarımızın korunması amaçlanmış ve tam bağımsızlık ilkesi vurgulanmıştır.

Önemi ve Sonuçları

- Kapitülasyonlar, Boğazlar, sınırlar, referandum, dış borçlar ve azınlık hakları ile ilgili sorunlar gündeme getirilmiştir.
- Türk milletinin kabul edilebileceği barış şartları belirtilmiştir.
- Bölünmez Türk vatanının sınırları çizilmiştir.
- Türk milleti bağımsızlık şuuruna ulaşmıştır.
- Misakımillî'de çoğunlukla bağımsızlıkla ilgili kararlar yer almıştır.
- Kurtuluş Savaşı'nın programı yasallaşmıştır.

İstanbul'un Resmen İşgali (16 Mart 1920)

İtilaf Devletleri, İstanbul Hükûmetine baskı yaparak alınan kararlardan vazgeçmelerini istemiştir. **Ali Rıza Paşa Hükûmeti** bu baskılara dayanamayarak istifa etmiş ve yerine **Salih Paşa Hükûmeti** kurulmuştur. Bu hükûmet de Misakımillî kararlarının iptal edilmesi için yapılan baskılara boyun eğmemiştir. Bu arada İtilaflar, Adana civarında 20.000 Ermeni'nin katledildiği yolunda asılsız haberler çıkararak bundan İstanbul Hükûmetini sorumlu tutmuşlardır. İtilaf Devletleri, 15 Mart'ta 150 kadar aydını tutukladıktan sonra 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal etmişlerdir. İşgalden sonra **Salih Paşa Hükûmeti** yıkılarak yerine **Damat Ferit Paşa Hükûmeti** yeniden kurulmuştur. **Padişah Vahdettin, 11 Nisan 1920'de Osmanlı Mebusan Meclisini** kapatmıştır. Osmanlı Mebusan Meclisinin son başkanı ise Calalettin Arif Bey'dir. Mebusan Meclisinin kapatılması TBMM'nin açılmasını kolaylaştırmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

İstanbul'un resmen işgali sonucunda İtilafların Mebusan Meclisini dağıtmaları millî iradeyi yok etme amacına yöneliktir.

Not

İstanbul'un resmen işgal edilmesi Mustafa Kemal Paşa'nın Meclisin İstanbul'da toplanmaması gerektiği düşüncesini haklı çıkarmıştır.

İstanbul'un işgalinden sonra İtilaf Devletleri;

- İşgalin geçici olduğu,
- Amaçlarının saltanat makamını korumak olduğu,
- Herkesin saltanat makamı olan İstanbul'un emirlerine uyması gerektiği,
- Taşrada isyan çıktığı veya katliam yapıldığı takdirde İstanbul'un Türklerden alınacağı

maddelerini içeren bir genelge yayımlamıştır.

Yorum

✓ *İtilaf Devletleri bu genelgeyle işgale karşı oluşabilecek tepkiyi azaltmayı, işgalin sorumlusu olarak Anadolu Hareketi'ni göstermeyi amaçlamışlardır. Böylece Türk halkını birbirine düşürmek amaçlanmıştır.*

İstanbul'un İşgali Üzerine Temsil Heyetinin Aldığı Önlemler

- İstanbul ile telefon ve telgraf bağlantısı kesilerek haberleşmeye son verilmiştir.
- İstanbul'da tutuklanan subay ve mebuslara karşılık Anadolu'daki İtilaf subayları tutuklanmıştır.
- İtilaf Devletleri'nin İstanbul ve Adana'dan Anadolu'ya yapacakları asker sevkiyatını önlemek amacıyla **Geyve** ve **Ulukışla** civarındaki demir yolları tahrip edilmiştir.
- Anadolu'dan İstanbul'a, resmî ve özel kuruluşların para ve kıymetli eşya göndermesine izin verilmemiştir.
- Anadolu'daki İtilaf ordularının silahlarına el konulmuştur.
- İşgal, protesto bildirisiyle dünya kamuoyuna duyurulmuştur.

MERAKLISINA

Akbaş Cephaneliği Olayı-Baskını (26-27 Ocak 1920)

Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi üyelerinden Hamdi Bey ve adamlarının Gelibolu'da Fransızların elinde bulunan Akbaş Cephaneliği'ni basmaları olayı.

Şehzadebaşı Karakolu

İstanbul'un resmen işgali sırasında İtilaflar tarafından basılan Türk karakolu.

Manastırlı Hamdi Bey

İstanbul'un resmen işgalini Mustafa Kemal Paşa'ya telgrafla bildiren kişi.

I. TBMM DÖNEMİ

KAVRAM BİLGİSİ

Meclis Hükûmeti Sistemi: Meclis başkanı aynı zamanda hükûmetin başıdır. Bakanlar meclisin salt oyu ile belirlenir ve meclisin kesin denetimi altındadır. Cumhuriyetin ilanına kadar bu sistem uygulanmıştır.

Kabine Sistemi: Cumhuriyetle birlikte hükûmet şekli olarak kabine sistemi benimsenmiştir. Bu sistemle aynı zamanda kuvvetler ayrılığı ilkesine giden önemli bir adım atılmıştır. Kabine sisteminde yürütmenin başı cumhurbaşkanıdır. Yürütme yetkisi cumhurbaşkanı ve onun atadığı Başbakan ve Bakanlar Kuruluna aittir. Hükûmet meclisten aldığı güvenoyu ile göreve başlar.

- Mustafa Kemal, İstanbul'un işgali ve Mebusan Meclisinin dağıtılmasıyla Millî Mücadele'yi padişah adına da yürüttüğünü söyleme fırsatını bulmuştur.
- Mustafa Kemal Paşa, Temsil Kurulu Başkanı sıfatıyla 19 Mart 1920'de valiliklere ve komutanlıklara göndermiş olduğu bildiriyle **olağanüstü yetkilere** sahip meclisin açılması gerektiğini bildirmiştir.
- Meclise katılmak için yeni seçimler yapılmış, yapılan bu seçim sonrasında Mustafa Kemal Paşa **Ankara** milletvekili seçilmiştir. 23 Nisan 1920'de Ankara'da Birinci TBMM açılmış, Böylece **yeni Türk Devleti**'nin temelleri atılmıştır.

Uyarı

Mustafa Kemal, TBMM'yi "Meclis-i Müessisan (Kurucu Meclis)" adıyla toplamak istemiştir. Ancak saltanat ve hilafet yanlılarını küstürmemek yani millî birliği bozmamak amacıyla I. TBMM "Meclis-i Müessisan" adıyla değil, "Olağanüstü Yetkilere Sahip Meclis" adıyla toplanmıştır.

TBMM'nin Açılış Amaçları

- Millî iradeyi hâkim kılmak
- Vatanı düşman işgalinden kurtarmak
- Ulusal birliği gerçekleştirmek

Mustafa Kemal Paşa, Meclisin çalışma programını belirlemek için **24 Nisan 1920'de** Meclise bir önerge vermiştir.

Not

23 Nisan 1920 açılan TBMM'deki milletvekilleri üç gruptan oluşuyordu.

1. *Mustafa Kemal Paşa'nın genelgesi ile yapılan seçimle belirlenenler*
2. *Osmanlı Mebusun Meclisinden gelenler*
3. *Sürgünden dönen mebuslar*

t.me/yksyardimcinyedek

24 Nisan Önergesi

- Hükûmet kurmak zorunludur.

  Yorum:

  Anadolu'daki yönetim ve otorite boşluğuna son verilmek istenmiştir. İstanbul Hükûmeti yok sayılmıştır.

- Geçici kaydıyla bir hükûmet reisi tanımak veya padişah kaymakamı atamak doğru değildir.

  Yorum:

  Meclisin devamlılığının ve bağımsız hareket edeceğinin göstergesidir.

- TBMM'nin üstünde bir güç yoktur.

  Yorum:

  Osmanlı yönetimi yok sayılmıştır. Millî egemenlik ilkesine göre hareket edilmiştir.

- TBMM, yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplamıştır.

  Yorum:

  Güçler birliği ilkesinin benimsediğinin kanıtıdır.

- Meclisten seçilecek ve vekil olarak görevlendirilecek bir kurul hükûmet işlerine bakar. Meclis başkanı bu kurulun da başkanıdır.

  Yorum:

  Meclis hükûmeti sisteminin benimsendiğinin kanıtıdır.

- Padişah ve halifenin durumu bulunduğu baskıdan kurtulduktan sonra Meclis tarafından belirlenecektir.

  Yorum:

  Ulusal iradenin bu iki kurumun üstünde kabul edildiğini gösterir. Ayrıca ileride bu iki kurumun kaldırılacağının ipuçlarını da içermektedir.

Notlar

- ✓ *İlk TBMM Sinop milletvekili Şerif (Alkan) Bey'in konuşmasıyla açılmıştır. Daha sonra Mustafa Kemal Paşa meclis başkanı seçilmiştir.*
- ✓ *TBMM'nin açılmasıyla Temsil Heyetinin görev ve yetkileri sona ermiştir.*
- ✓ *23 Nisan 1921'de, 23 Nisan'ın millî bayram olarak kutlanması kabul edilmiştir.*

I. TBMM'nin Özellikleri

Ulusal Meclis	Azınlık milletvekili yoktur.
Kurucu Meclis	Yeni bir devlet kurmuştur. Anayasa hazırlamıştır.
Olağanüstü Yetkililere Sahip	Güçler birliği ilkesini uygulamıştır. Savaş şartlarında kurulmuştur.
İhtilalci Meclis	Saltanatı ve İstanbul Hükûmetini yok saymıştır. Egemenliği millete vermiştir.
Demokratik Meclis	Üyeleri ve başkanı seçimle belirlenmiştir. Her kesimden üyeyi barındırmıştır.
Fedakâr Meclis	Milletvekilleri maaşsız çalışmış, bir yıl sonra maaşlarının bir kısmını devlete vermiştir.
Savaş Meclisi	Kurtuluş Savaşı'nı yönetmiştir.
Siyasi Parti Yok	Millî birliğin bozulmaması için partileşmeye gidilmemiştir.

Uyarı

I. TBMM saltanı kaldırdığı için inkılapçı bir özellik gösterir. Ancak I. TBMM'nin tamamen inkılapçı bir meclis olduğu söylenemez.

I. TBMM'de Yer Alan Gruplar

- Müdafaa-i Hukuk Grubu (Mustafa Kemal Paşa yanlısı)
- Tesanüt Grubu (İttihatçı)
- Halk Zümresi (Bolşevikçi)
- İstiklâl Grubu (Mustafa Kemal Paşa'yı desteklemiştir.)
- Islahat Grubu (Saltanatçı)
- Yeşil Ordu Grubu (Bolşevikçi)
- Muhafaza-i Mukaddesatçılar

Uyarı

Felah-ı Vatan Grubu I. TBMM Dönemi'nde değil; son Osmanlı Mebusan Meclisi içerisinde oluşturulmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

I. TBMM'deki İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu)

- Şeriye ve Evkaf Vekili-Mustafa Fehmi Efendi-Bursa
- Müdafaa-i Millîye Vekili-Fevzi Paşa-Kozan
- Hariciye Vekili-Bekir Sami Bey-Tokat
- Maliye Vekili-Hakkı Behiç Bey-Denizli
- Nafia (Bayındırlık) Vekili-İsmail Fazıl Paşa-Yozgat
- İktisat Vekili-Yusuf Kemal Bey-Kastamonu
- Adliye Vekili-Celâleddin Arif Bey-Erzurum
- Dâhiliye Vekili-Cami Bey-Aydın
- Maarif Vekili-Dr. Rıza Nur Bey-Sinop
- Sıhhat ve İçtima-i Muâvenet Vekili - Dr. Adnan Bey-İstanbul
- Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekili-İsmet Bey-Edirne

Not

23 Nisan 1920 açılan TBMM'deki milletvekilleri üç gruptan oluşuyordu.
1. *Mustafa Kemal Paşa'nın genelgesi ile yapılan seçimle belirlenenler*
2. *Osmanlı Mebusun Meclisinden gelenler*
3. *Sürgünden dönen mebuslar*

I. TBMM'nin Faaliyetleri

- Ağnam (hayvan) Resmî Kanunu'nu (24 Nisan 1920) çıkarmıştır **(Çıkarılan ilk kanun)**.
- Meclise karşı çıkan ayaklanmaları bastırmak için Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nu çıkarmıştır (29 Nisan 1920). 1991'de Terörle Mücadele Kanunu çıkarılınca yürürlükten kalkmıştır.
- TBMM'nin iç tüzüğüyle ilgili Nisab-ı Müzakere Kanunu'nu çıkarmıştır (5 Eylül 1920).
- Asker kaçaklarını önlemek için Firariler Kanunu'nu çıkarmıştır.
- Bu kanun kapsamında İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur.
- İçki ve tütün ürünlerinin yasaklanması doğrultusunda Men-i Müskirat Kanunu'nu çıkarmıştır. (14 Eylül 1920).
- İsrafı önlemek için Men-i İsrafat Kanunu'nu çıkarmıştır (25 Kasım 1920).
- Yeni Türk devletinin ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu kabul etmiştir (20 Ocak 1921).
- İstiklal Marşı'nı kabul etmiştir (12 Mart 1921).
- Başkomutanlık Kanunu'nu kabul etmiştir (5 Ağustos 1921).
- Mudanya Mütarekesi'ni imzalamıştır. (11 Ekim 1922).
- Saltanatı kaldırmıştır. (1 Kasım 1922).
- Millî bağımsızlığı ve millî egemenliği fiilen gerçekleşmiştir.

Uyarı

Tehcir Kanunu, Tekâlif-i Millî'ye Emirleri ve Takrir-i Sükûn Kanunu I. TBMM tarafından çıkarılmamıştır. Tehcir Kanunu (1915) I. TBMM'den önce, Takrir-i Sükûn Kanunu (1925) I. TBMM'den sonra çıkarılan kanunlardır. Tekâlif-i Milliye Emirleri (1921) I. TBMM Dönemi'nde olsa da bu emirleri I. TBMM değil, Mustafa Kemal yayımlamıştır.

Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920)

Sevr Antlaşması'nın Hükümleri

İstanbul

- İstanbul, başkent olarak kalacak ancak Osmanlı Devleti barış şartlarına uymazsa İstanbul da Türklerden alınacaktır.

Boğazlar

- Boğazlar savaş döneminde bile bütün gemilere açık olacak. Uluslararası bir Boğazlar Komisyonu kurulacak. Türk üyesi bulunmayacak bu komisyonun ayrı bir bütçesi ve ayrı bir bayrağı olacaktır.

Sınırlar

- Doğu Trakya ve Batı Anadolu (İzmir ve civarı) Yunanlara verilecektir. (İzmir Türklerde kalacak ama yönetimi Yunanlara verilecekti.)
- Mardin, Urfa, Antep ve Suriye Fransızlara bırakılacak, Adana'dan Kayseri ve Sivas'ın kuzeyine kadar olan bölge Fransız nüfuzunda olacaktır.
- Arabistan ve Musul dâhil Irak, İngiliz mandater yönetimine bırakılacaktır.
- Aydın ve Çine Çayı'ndan itibaren Güneybatı Anadolu İtalyanlara bırakılacaktır.
- Rodos ve On İki Ada İtalyanlara, diğer Ege Adaları Yunanlara bırakılacaktır.
- Ordu, Samsun, Tokat, Amasya, Sinop, Çorum, Kayseri'nin doğusu, Çankırı, Ankara, Eskişehir, Bolu, Zonguldak ve Bilecik Osmanlı Devleti'ne bırakılacaktır.

Azınlıklar

- Osmanlı Devleti'nde yaşayan her topluluk dil, din, mezhep özgürlüğünü kullanabilecek ve herkes eşit olacaktır.
- Azınlıklar eğitim ve kilise konularında özerk olacaktır. Azınlıklar her düzeyde okul açabilecektir.

Doğu ve Güneydoğu

- Doğu Anadolu'da Ermenistan ve Kürdistan adlarında iki yeni devlet kurulacaktır. Osmanlı, Ermenistan'ı özgür ve bağımsız bir devlet olarak tanıyacaktır. Ermenistan'ın sınırlarını ABD Başkanı Wilson çizecektir.

t.me/yksyardimcinyedek

Askerî Hükümler

- Osmanlı ülkesinde mecburi askerlik kaldırılacaktır.
- Asker sayısı 50.700 olacak, ordunun ağır silah ve uçakları olmayacaktır.
- Deniz gücü 13 gemiyi geçmeyecek ve denizaltı bulundurulmayacak.

İktisadi Hükümler

- Adli ve mali kapitülasyonlar en ağır şekilde tüm müttefik devletlere açık olacaktır.
- Osmanlı Devleti maliyesi tamamen İtilaf Devletleri'nin denetiminde olacaktır.
- İngiliz, Fransız, İtalyan ve Osmanlı Devleti temsilcilerinden oluşan bir komisyon bütçeyi hazırlayacaktı. Osmanlı Devleti üyeleri komisyonda sadece danışmanlık yapacaktır.
- Osmanlı Devleti ağır bir savaş tazminatı ödeyecektir.

Osmanlı Toprakları

- Hicaz, bağımsız bir devlet olacaktır. Osmanlı Devleti, Mısır üzerindeki haklarından feragat edecektir.

Kazı Çalışmaları

- Osmanlı Hükûmeti, her türlü kazının yapılmasına, geçerli bir neden olmazsa, izin verecektir.

Sevr Antlaşması'nın Değerlendirilmesi

- Sevr'in hükümleri İtalya'da düzenlenen **San Remo Konferansı**'nda belirlenmiştir.
- Sevr, Fransa'da imzalanmıştır.
- Sevr Antlaşması'nı Osmanlı Devleti adına; Rıza Tevfik, Reşat Halis ve Hadi Paşa imzalamıştır.
- Sevr, Saltanat Şûrası tarafından onaylansa da Meclis tarafından onaylanmadığı için hukuken geçersizdir.
- Sevr, geçersiz olması boyutuyla Ayastefanos Antlaşması'na benzer.
- Sevr, Türk milletinin bağımsızlık duygusunu kamçılamıştır.
- TBMM Sevr'i imzalayanları vatan haini ilan etmiştir.
- Yeni Türk Devleti Sevr'in yerine Lozan'ı imzalamıştır.

Bilecik Görüşmesi (5 Aralık 1920)

Damat Ferit Paşa'nın 16 Ekim 1920'de istifa etmesinden sonra Tevfik Paşa sadrazam olmuştur. Bu gelişmeden sonra Ankara ile İstanbul arasındaki ilişkilerde kısmi bir yumuşama sağlandı. Bunun bir sonucu olarak TBMM Başkanı Mustafa Kemal ile İstanbul Hükûmeti adına **Bahriye Nazırı Salih Paşa ve Hariciye Nazırı Ahmet İzzet Paşa** arasında Bilecik'te bir görüşme yapılmıştır. TBMM'nin Kurtuluş Savaşı ile ilgili görüşlerinin kabul edilmemesi üzerine Ahmet İzzet Paşa ve Salih Paşa iradeleri dışında Ankara'ya getirilmiş ve bir süre alıkondumuştur. İstanbul Hükûmetinin Ankara Hükûmetiyle yaptığı ilk resmî görüşmedir.

Uyarı

Amasya Görüşmeleri'yle İstanbul Hükûmeti, Temsil Heyetini resmen tanırken; Bilecik Görüşmeleri'yle İstanbul Hükûmeti, TBMM'yi resmen tanımıştır.

Millî Mücadele Dönemi Basın – Yayın

Millî Mücadele Yanlısı

- İrade-i Milliye
- Hâkimiyeti-i Milliye (TBMM'nin yarı resmî yayın organı
- Ceride-i Resmiye (TBMM'nin resmî yayın organı)
- Le Pays
- Hadisat
- Albayrak
- Öğüt
- Açıksöz
- İzmir'e doğru
- Yeni Adana
- İstikbal
- Ahali
- Emel
- Küçük Mecmuna Dergisi
- Mustafa Kemal ve Ali Fethi Okyar 1918'de İstanbul'da Minber gazetesini çıkarmıştır.
- Sebulürreşad Dergisi
- Anadolu Ajansı
- Tasvir-i Efkâr
- Vakit
- İkdam
- İleri
- Yenigün
- Tanin

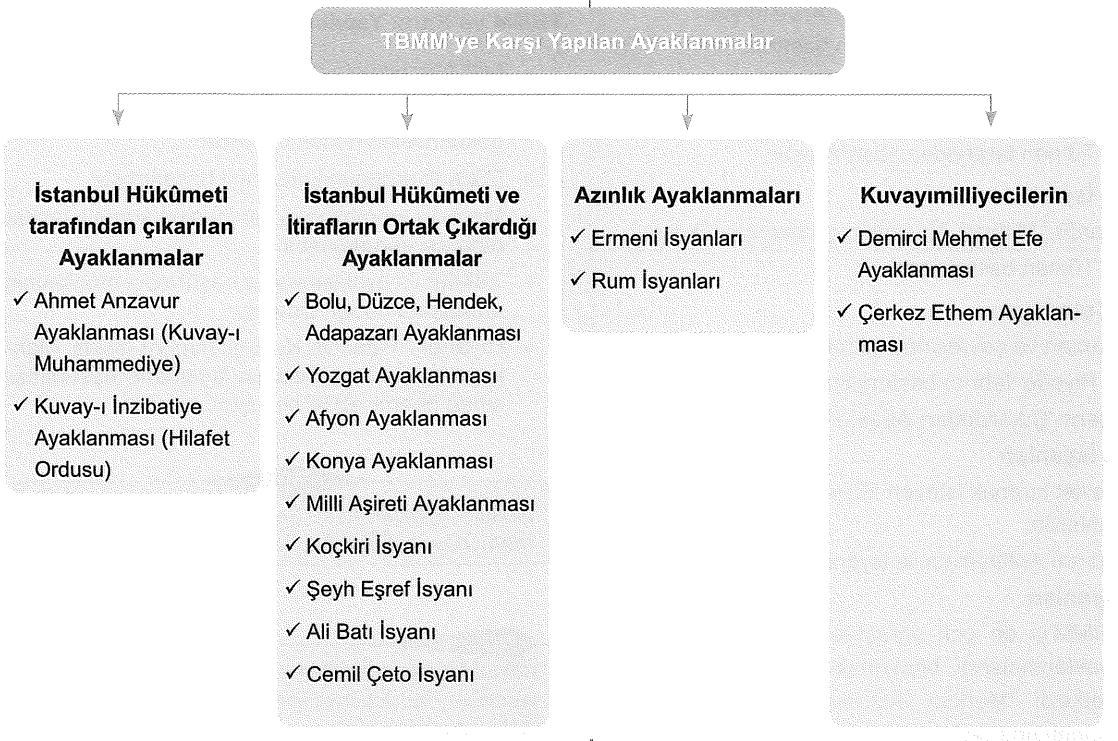
Millî Mücadele Karşıtı

- Alemdar
- Peyam-ı Sabah
- Türkçe İstanbul
- Aydede
- Ümit
- Zincirbent
- Yeni Dünya
- Selamet
- Ferda
- İrşad
- Şarkın Sesi
- Köylü
- Tan
- Zafer

t.me/yksyardimcinyedek

TBMM'ye ve Anadolu Hareketi'ne Karşı Yapılan Ayaklanmalar

Meclisin otoriteyi eline almasıyla bu durum İstanbul Hükûmeti, itilaf Devletleri, azınlıklar ve bazı Kuvayımilliye komutanları tarafından hoş karşılanmamıştır. Bu sebeple Meclisin otoritesini sarsmak ve Meclisi yıpratmak için ayaklanmalar çıkarılmıştır.

Ayaklanmaların Nedenleri

- Uzun süren savaşların halkı yıpratması ve asker kaçaklarının olması.
- İtilaf Devletleri'nin ve İstanbul Hükûmetinin kışkırtmaları.
- Kuvayımillîye birliklerinin disiplinsiz hareketleri.
- Azınlıkların bağımsız devlet kurmak istemeleri.
- Düzenli ordunun kurulmasından rahatsızlık duyanların olması.
- İngilizlerin Boğazlar'ın her iki yakasında da tampon bölge oluşturmak istemeleri.
- Bağımsızlık duygusundan yoksun kişilerin faaliyetleri.
- Bazı ailelerin otorite boşluğundan yararlanmak istemesi.

Doğrudan İstanbul Hükûmeti Tarafından Çıkarılan Ayaklanmalar

Ahmet Anzavur Ayaklanması (Kuvay-ı Muhammediye)

- İstanbul Hükûmetinin eski bir Osmanlı subayı olan Ahmet Anzavur'u kışkırtması ile başlamıştır.
- Manyas, Susurluk, Gönen, Ulubat civarında etkili olmuştur.
- Çerkez Ethem'in kuvvetleri tarafından bastırılmıştır.

Hilafet Ordusu Ayaklanması (Kuvay-ı İnzibatiye)

- İngilizlerin desteğiyle Geyve dolaylarında Kuvayımilliye'ye karşı kurulmuştur.
- Ali Fuat Paşa'ya bağlı askerî kuvvetler tarafından bastırılmıştır.

İstanbul Hükûmeti ve İtilaf Devletlerince Çıkarılan Ayaklanmalar

Bolu, Düzce, Hendek ve Adapazarı Ayaklanmaları

- İngilizler, Boğazları ellerinde tutabilmek ve Anadolu'dan gelebilecek tehditleri önlemek amacıyla bu isyanı teşvik etmiştir.
- Çerkez Ethem, Ali Fuat Paşa ve Refet Paşa'ya bağlı askerî birlikler tarafından bastırılmıştır.

Yozgat Ayaklanması (Çapanoğulları, Aynacıoğlu)

- Çerkez Ethem'e bağlı Kuvayımilliye güçleri tarafından bastırılmıştır.

Afyon Ayaklanması (Çopur Musa)

- Halkın dinî duyguları istismar edilmiştir.
- Millî kuvvetler tarafından bastırılmıştır.

Konya Ayaklanması (Bozkır)

- Kuvayımillîye güçleri tarafından bastırılmıştır.

Konya Ayaklanması (Delibaş Mehmet)

- Refet Bele'ye bağlı askerî kuvvetler tarafından bastırılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Milli Aşireti Ayaklanması

- Urfa, Siverek, Viranşehir civarında çıkarılmıştır.
- Fransızlar etkilidir.
- 5. Tümen bastırmıştır.

Koçkiri İsyanı

- Koçkiri, Zara, Suşehri, Erzincan, Ovacık, Kemah ve Refahiye bölgelerinde çıkmıştır.
- Merkez Ordusu tarafından bastırdı.

Şeyh Eşref Ayaklanması (Hart Olayı)

- Bayburt merkezde çıkmıştır.
- 9. Tümen tarafından bastırılmıştır.

Ali Batı İsyanı

- Mardin, Midyad, Nusaybin çevresinde çıkmıştır.
- 5. Tümen bastırmıştır.

Cemil Çeto İsyanı

- Garzan ve çevresinde çıkmıştır.
- 1. Piyade Taburu bastırmıştır.

Azınlıkların Çıkardıkları Ayaklanmalar

Ermeni İsyanları

- Devlet kurmak isteyen Ermenilerin başlattığı isyanlardır.
- Gümrü Antlaşması ile isyanlar sonlandırılmıştır.

Rum İsyanları

- TBMM'yi en çok uğraştıran isyanlardır. Rum ayaklanmalarını bastırmak amacıyla Amasya merkezli "Merkez Ordusu" kurulmuştur. Komutanlığına da Nurettin Paşa getirilmiştir.
- En uzun süren isyandır.

Kuvayımilliye Yanlısı Olup Sonradan Ayaklananlar

Demirci Mehmet Efe Ayaklanması

- Denizli, Burdur, Dinar ve Çal civarında çıkmıştır.
- Düzenli ordu tarafından bastırılmıştır.

Çerkez Ethem Ayaklanması

- Kütahya, Gediz ve Demirci civarında çıkmıştır.
- Düzenli ordu tarafından bastırılmıştır.

TBMM'nin İsyanlara Karşı Aldığı Tedbirler

- Türk halkı millî birlik ve beraberliğe çağırılmıştır.
- İstanbul Hükûmetinin, Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi'ye yayımlattığı fetvalara karşılık Ankara Müftüsü **Rıfat Börekçi** Bey'e fetvalar hazırlatılıp yayımlatılmıştır.
- İstanbul Hükûmetinin yaptığı bütün işler yok sayılmış ve haberleşmeler kesilmiştir.
- **Hıyanet-i Vataniye Kanunu** çıkarılmıştır (29 Nisan 1920).
- Vatan hainlerini cezalandırmak için 11 Eylül 1920'de İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. (Üyeleri Meclis içinden seçilmiştir.)
- Seyyar Jandarma Müfrezeleri adı altında örgüt oluşturulmuştur.
- **İrşad Heyetleri** oluşturulmuştur (İstanbul Hükûmetinin kurduğu Nasihat Heyetleri ile karıştırılmamalıdır).
- Karadeniz'deki Rum isyanlarını bastırmak amacıyla; Amasya'da Nurettin Paşa komutasında "Merkez Ordusu" kurulmuştur.

TBMM'ye Karşı Yapılan Ayaklanmaların Sonuçları

- Millî Mücadele'nin kazanılması gecikmiştir.
- Millî kaynakların harcanmasına ve kardeş kanı dökülmesine neden olmuştur.
- Düzenli ordunun kurulması hızlanmıştır.
- Meclisin yıpratılmak istenmesine karşılık devlet otoritesi korunmuştur.
- TBMM'nin ayaklanmaları bastırması otoritesinin artmasına neden olmuştur.
- Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun ve İstiklal Mahkemelerinin kurulmasının isyanların bastırılmasında önemli etkisi olmuştur.

Uyarı

Nasturi Ayaklanması, Şeyh Sait İsyanı ve Menemen Olayı I. TBMM'ye karşı gerçekleşmemiştir.

Not

İstiklal Mahkemelerinin kuruluş sebebi Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun işletilmesini sağlamaktır. Mahkemelerin üye sayısı üçtür ve üyeler TBMM içinden seçilmiştir. Bu durum TBMM'nin yargı yetkisini elinde bulundurduğunu gösterir. Bu mahkemeler seyyar olan ve sürekliliği olmayan mahkemelerdir. Kararları kesindir, temyiz hakkı yoktur.

Düzenli Ordunun Kurulması (Kasım-Aralık 1920)

Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra ordunun subay ve er kadrosu azalmıştı. Silahların %92'sine İtilaf Devletleri el koymuştu. Böylece ordu, memleketi müdafaa edemeyecek bir duruma düşürülmüştür. Anlaşma hükümlerine aykırı olarak ülke toprakları işgal edilince, halk silaha sarılarak ülkeyi savunmak için elinden geleni yapmıştır. Fakat bu yeterli değildi. Kurulan Kuvayımilliye birlikleri düşman ilerleyişini yavaşlatsa da onları durduramıyordu. Üstelik Kuvayımilliyecilerin bir kısmı kendi yetkileri dışında hareket ediyorlardı. Bazı bölgelerde halktan zorla para ve yiyecek toplayarak halka zulmediyorlardı. 16 Mayıs 1920'de Kuvayımillîye birlikleri Millî Savunma Bakanlığına bağlanmıştır. 1 Temmuz 1920'de subay yetiştirme merkezleri açılmıştır. Gediz Muharebeleri'nin (24 Ekim 1920) kaybedilmesi düzenli orduyu gerekli hâle getirmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Bu yüzden tam bağımsızlığın kazanılması için millî ordunun kurulması çalışmalarına geçilmiş ve askere alma işlemlerine hız verilmiştir. Batıdaki Kuvayımilliye birlikleri düzenli orduya dâhil edilmiştir. Gediz Muharebeleri esnasında TBMM'nin otoritesini dinlememesi üzerine Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa görevden alınarak **Moskova büyükelçiliğine atanmıştır.** Gediz Muharebeleri sonucunda Batı Cephesi batı ve güney olmak üzere ikiye ayrılmış, Batı Cephesi Komutanlığı'na **İsmet İnönü** getirilmiştir. Güney kısımda ise **Refet Bele** görev almıştır. Ancak, bazı Kuvayımilliye şefleri İsmet İnönü'nün emrine girmek istemeyerek isyan etmişlerdir.

Millî Mücadele'nin Mali Kaynakları

- Bazı yeni vergiler konulmuştur.
- Düyun-u Umumiye İdaresi ile Reji İdaresinin TBMM'nin etkin olduğu bölgelerdeki gelirlerinden faydalanılmıştır.
- Anadolu'ya getirilen mallardan alınan gümrük vergisi beş misli artırılmıştır.
- Zonguldak bölgesinden çıkartılan kömürden gümrük vergisi dışında, ton başına 2-3 lira arası ihracat vergisi alınması kararlaştırılmıştır.
- Pul gelirleri için maliyeye yetki verilmiştir.
- 1914 tarihli Gelir Vergisi Kanunu 5-10 misli artırılmıştır.
- Tekâlif-i Milliye Emirleri çıkarılmıştır.
- Sovyetlerden (Türkistan Türklerinden ve Azerbaycan'dan) para yardımı gelmiştir.
- Sovyet Rusya aracılığıyla Hindistan ve Afganistan Müslümanlarından para yardımı gelmiştir.
- İstanbul'dan gizli örgütler vasıtasıyla Anadolu'ya silah ve mühimmat kaçırılmıştır.

MERAKLISINA

Millî Mücadele Dönemi'nde Alınan Tasarruf Tedbirleri

- *Milletvekili maaş ve yolluklarından vergi kesilmesi*
- *Gereksiz yere soba yakılmaması*
- *Gereksiz yere geceleri lamba yakılmaması*
- *Kışın öğlen tatilinde de çalışıp gün ışığından daha çok yararlanılması*
- *Gereksiz telgraf haberleşmelerinin yapılmaması*
- *Men-i Müskirat Kanunu'nun çıkarılması*
- *Men-i İsrafat Kanunu'nun çıkarılması*

Aklımızda Olsun!!

- ✓ Mustafa Kemal'in IX. Ordu Müfettişi olarak Samsun'a gönderildiği, IX. Ordu Müfettişliğinin daha sonra III. Ordu Müfettişliği adını aldığı
- ✓ Mustafa Kemal'in Samsun'dan gönderdiği raporunda İzmir'in işgalinin hiçbir haklı gerekçesinin bulunmadığının, milletin manda ve himayeye tahammülünün olmadığının belirtildiği
- ✓ Havza Genelgesi'nin yayımlanış amaçları arasında halkı bilinçlendirmenin ve millî bilinci canlandırmanın olduğu
- ✓ Amasya Genelgesi ile mücadelenin gerekçe ve yönteminin ortaya konduğu
- ✓ Amasya Genelgesi'nin komutanlara da onaylatılmasının mücadeleyi kişisellikten çıkarma amacı taşıdığı
- ✓ Mustafa Kemal'in Amasya Genelgesi'nden sonra sine-i millete döndüğü
- ✓ Mustafa Kemal'in Erzurum Kongresi'ne sivil olarak katıldığı
- ✓ Erzurum Kongresi'nde doğudaki cemiyetlerin, Sivas Kongresi'nde ise Anadolu'daki cemiyetlerin birleştirilmesi kararı alındığı
- ✓ Temsil Heyetinin Erzurum Kongresi'nde kurulduğu, Sivas Kongresi'nde üye sayısının ve yetkilerinin genişletildiği
- ✓ Sivas Kongresi'nin toplanmasının İstanbul Hükûmetinde değişikliğe neden olduğu bunun da Millî Mücadelecilerin İstanbul Hükûmetine karşı ilk başarısı kabul edildiği
- ✓ Erzurum Kongresi'nin toplanması bakımından bölgesel, aldığı kararlar bakımından ulusal; Sivas Kongresi'nin hem toplanma hem de aldığı kararlar bakımından ulusal olduğu
- ✓ İstanbul Hükûmetinin Amasya Görüşmeleri ile Temsil Heyetini tanıdığı
- ✓ Son Osmanlı Mebusan Meclisinde Felah-ı Vatan Grubunun kurulduğu
- ✓ Misakımillî'nin kabulü ile ulusal sınırların belirlendiği
- ✓ Mustafa Kemal'in İstanbul'un işgalini telgrafla Manastırlı Hamdi'den öğrendiği
- ✓ İstanbul'un işgali ve Osmanlı Mebusan Meclisinin kapatılmasının Ankara'da Büyük Millet Meclisinin kurulmasını hızlandırdığı
- ✓ Büyük Millet Meclisinin adının başına "Türkiye" sözcüğünün getirilmesinin, meclisin açılışından "9,5" ay sonra, 8 Şubat 1921'de yapılan Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile olduğu
- ✓ *İrade-i Milliye* gazetesinin Sivas Kongresi'ni takip eden günlerde yayın hayatına başladığı
- ✓ 10 Ocak 1920 tarihinden itibaren Temsil Heyetinin yayın organı olarak Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin çıkarılmaya başlandığı
- ✓ I. TBMM'nin temel amacının yurdun düşman işgalinden kurtarılarak millî bağımsızlığı sağlamak olduğu
- ✓ I. TBMM'nin Meclis Hükûmeti Sistemi'ni uyguladığı
- ✓ Mustafa Kemal'in I. İcra Vekilleri Heyetinde hem Meclis Başkanı hem de Hükûmet Başkanı olarak görev aldığı

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. Kurtuluş Savaşı'nın teşkilatlanma sürecinde gerçekleşen, aşağıdaki olaylardan hangisinde Mustafa Kemal'in katkısı yoktur?

A) Amasya Genelgesi'nin yayımlanması
B) Temsil Kurulunun oluşturulması
C) Sivas Kongresi'nin toplanması
D) Müdafa-i Hukuk derneklerinin oluşturulması
E) TBMM'nin açılması

2. Erzurum Kongresi'nin aşağıdaki özelliklerinden hangisinin kongreye bölgesel bir nitelik kattığı savunulabilir?

A) Manda ve himayenin reddedilmesi
B) Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlık yapması
C) Ulusal güçlerin etkin, ulusal iradenin hâkim kılınmasının amaçlanması
D) Vatanın bölünmez bir bütün olduğunun belirtilmesi
E) Doğu illeri adına toplanması

3. İlk kez Erzurum Kongresi ile oluşturulan ve sadece doğu illerinde yetkili kılınan Temsilciler Kurulu, Sivas Kongresi'nde vatanın bütününü temsil edecek şekilde yeniden yapılandırıldı.

Bu uygulama ile aşağıdakilerden hangisinin amaçlandığı söylenebilir?

A) Temsilciler Kurulunun üst düzey askerler tarafından yönetilmesini sağlamak
B) Halkın tepkisini farklı yöne kaydırmak
C) İstanbul Hükûmetinin çalışmalarını engellemek
D) Temsilciler Kurulunu ulusal hâle getirmek
E) Sovyet Rusya ile ilişkilerini geliştirmek

4. Mustafa Kemal aşağıdaki kongrelerden hangisinde kongre başkanlığı yapmıştır?

A) Nazilli B) Erzurum C) Balıkesir
D) Alaşehir E) Edirne

5. Mondros Ateşkesi'nden sonra yurdun çeşitli yerlerinde başlayan işgallere karşı bölgesel savunma cemiyetleri kurulmuştu. Bu cemiyetler Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla birleştirildi.

Bu uygulama doğrultusunda,

I. ulusal mücadele,
II. cumhuriyet rejimi,
III. laik yönetim

durumlarından hangilerinin amaçlandığı söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

6. Millî Mücadele Dönemi'nde alınan aşağıdaki kararlardan hangisi "Millî bağımsızlık" **kavramıyla ilişkili değildir?**

A) Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez.
B) Manda ve himaye kabul edilemez.
C) Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
D) TBMM'nin üstünde bir güç yoktur.
E) Türklerin çoğunlukta olduğu yerler Türk vatanıdır.

7. Amasya Genelgesi'nde aşağıdakilerden hangisi ile ilgili karar alınmamıştır?

A) Mebusan Meclisinin toplanacağı yer
B) Millî Mücadele'nin amacı
C) Millî Mücadele'nin yöntemi
D) Millî Mücadele'nin gerekçesi
E) Millî bir kurulun kurulması gerektiği

8.

- Ali Fuat Paşa'nın Batı Cephesi Komutanlığına atanması
- Manda ve himayenin kesin olarak reddedilmesi
- Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulması

Verilen gelişmeler aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

A) Amasya Genelgesi
B) Amasya Görüşmeleri
C) Erzurum Kongresi
D) Sivas Kongresi
E) Balıkesir Kongresi

t.me/yksyardimcinyedek

9. Amasya Görüşmeleri'nde Mebusan Meclisinin açılması kararı alınmıştı. Ancak İstanbul Hükûmeti meclisin İstanbul dışında toplanması kararını reddetmiştir.

Buna göre, İstanbul Hükûmetinin bu tutumunun temel nedeni aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

A) Temsil Kurulu ile anlaşmaya yanaşmamasıyla
B) İtilaf Devletleri'nin kontrolünde hareket etmek istemesiyle
C) Millî Mücadele'ye zaman kazandırmaya çalışmasıyla
D) Otoritesini korumak istemesiyle
E) Millî Mücadele yanlısı milletvekillerini meclise almak istememesiyle

10.

I. Erzurum Kongresi
II. Sivas Kongresi
III. Amasya Görüşmeleri

Yukarıdakilerden hangilerinin kararları arasında azınlıklara ayrıcalık verilmemesi gerektiği maddesi yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

11. TBMM'de farklı meslek gruplarından temsilcilere yer verilmiş ve farklı görüşlerin savunulmasına imkan tanınmıştır.

Bu durum, ilk TBMM'nin aşağıdaki özelliklerden daha çok hangisine sahip olduğunun kanıtıdır?

A) Kurucu B) İhtilalci
C) Demokratik D) Laik
E) Olağanüstü

12. 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'nin öncelikli amacının aşağıdakilerden hangisi olduğu savunulabilir?

A) İnkılapları gerçekleştirmek
B) Ulusal bağımsızlığı sağlamak
C) Laik devlet düzenini kurmak
D) Padişaha bağlılığı artırmak
E) Orduyu siyasetten uzak tutmak

13. Amasya Genelgesi'nde yer alan, "Ordular terhis edilmeyecek, silahlar teslim edilmeyecek." **maddesi aşağıdakilerden hangisinin amaçlandığının göstergesidir?**

A) Yeni bir meclis oluşturmanın
B) İşgallere karşı silahlı direnişin
C) Direniş cemiyetlerinin birleştirilmesinin
D) İşgalcilerle müzakerelerin
E) Kuvayımilliye'nin kurulmasının

14. Mustafa Kemal'in askerlik mesleğinden ayrıldıktan sonra sivil olarak gerçekleştirdiği ilk faaliyet aşağıdakilerden hangisidir?

A) Amasya Genelgesi'ni ilan etme
B) Sivas Kongresi'nde cemiyetleri birleştirme
C) Pozantı Kongresi'ne katılma
D) Havza Genelgesi'ni yayımlama
E) Erzurum Kongresi'ne katılma

15. Aşağıdakilerden hangisi Millî Mücadele'nin karşısında yer alan yayın organları arasında yer almaz?

A) Peyam-ı Sabah B) Türkçe İstanbul
C) Alemdar D) Aydede
E) Sebilürreşad

16. Sivas Kongresi, millî bir kongre olmasına rağmen Erzurum Kongresi'nden daha az delege ile toplanmıştır.

Bu durumun ortaya çıkmasında;

I. kongrenin İstanbul Hükûmetince yasa dışı ilan edilmesi,
II. işgal altındaki bazı vilayetlerde seçim yapılmaması,
III. delegelerin Sivas'a ulaşımının engellenmesi

gelişmelerinden hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

17.

I. Kuvay-ı Muhammediye
II. İrşad Heyetleri
III. Dürrizade Abdullah Efendi'nin fetvası

Yukarıdakilerden hangileri Millî Mücadele'yi olumsuz etkilemiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

18. Erzurum Kongresi'nin kararlarından hangisi 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasına dayanak oluşturmuştur?

A) Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez.
B) İstanbul Hükûmeti, vatanın istiklalini sağlayamazsa Anadolu'da geçici bir hükûmet kurulacaktır.
C) Ulusal iradeyi egemen kılmak esastır.
D) Azınlıklıklara ayrıcalık verilemez.
E) Doğu illeri yabancı işgallere karşı korunacaktır.

19. Aşağıdakilerden hangisi Millî Mücadele'ye karşı çıkarılan ayaklanmaların sebeplerinden biri değildir?

A) İstanbul Hükûmetinin çalışmaları
B) Bazı ailelerin otorite boşluğundan yararlanma düşüncesi
C) İngilizlerin kışkırtmaları
D) Kuvayımilliyecilerin merkezî otoriteyi kabul etmemesi
E) Mebusan Meclisinin feshedilmesi

20. I. TBMM Dönemi'nde alınan aşağıdaki kararlardan hangisi laiklik ilkesiyle bağdaşmaz?

A) Savaşa ve barışa karar verme yetkisi TBMM'ye aittir.
B) Din ve şeriat hükümlerini yürütme işi TBMM'ye aittir.
C) Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
D) TBMM'nin üstünde bir kuvvet yoktur.
E) Yasama yetkisi TBMM'ye aittir.

21. TBMM'nin 23 Nisan 1920'de açılmasına ortam hazırlayan en önemli gelişme aşağıdakilerden hangisidir?

A) Misakımillî kararlarının kabulü
B) Temsil Kurulunun Ankara'ya gelmesi
C) Son Osmanlı Mebusan Meclisinin dağıtılması
D) Padişah ve hükûmetinin görevlerini yerine getirmemesi
E) İstanbul'un işgal edilmesi

22. 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'de, Mayıs 1920'de oluşturulan İcra Vekilleri Heyetinde "Maarif Vekili" görevini üstlenen devlet adamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bekir Sami Bey
B) Yusuf Kemal Bey
C) Celâleddin Arif Bey
D) Dr. Adnan Bey
E) Dr. Rıza Nur Bey

23. TBMM için aşağıdakilerden hangisinin söylenmesi doğru olmaz?

A) İhtilalci bir meclistir.
B) Saltanatı kaldırmıştır.
C) Kurucu bir meclistir.
D) Demokratik niteliktedir.
E) Cumhuriyeti ilan etmiştir.

24. Kurtuluş Savaşı sırasında toplanan aşağıdaki kongrelerden hangisi yerel veya bölgesel kongre niteliğinde değildir?

A) Nazilli Kongresi
B) Sivas Kongresi
C) Afyon Kongresi
D) Edirne Kongresi
E) Alaşehir Kongresi

t.me/yksyardimcinyedek

25.

I. Sınırlar
II. Azınlık hakları
III. Batı Cephesi'nin ikiye ayrılması

Son Osmanlı Mebusan Meclisinde yukarıdakilerden hangileriyle ilgili kararlar alınmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

26. TBMM'ye karşı çıkan aşağıdaki ayaklanmalardan hangisi nitelik bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) Rum Ayaklanması
B) Ahmet Anzavur Ayaklanması
C) Kuvay-ı İnzibatiye Ayaklanması
D) Ermeni Ayaklanması
E) Çerkez Ethem Ayaklanması

27.

I. Amasya Genelgesi'nin yayımlanması
II. Mebuslar Meclisinin toplanması
III. Amasya Protokolleri'nin imzalanması

Erzurum ve Sivas kongrelerinde alınan kararlar, yukarıdaki gelişmelerin hangilerinde etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

28. Aşağıdakilerden hangisi, Kuvayımillîye'nin oluşturulmasının nedenlerinden biri değildir?

A) Milliyetçilik ve bağımsızlık duygusu
B) Mondros Mütarekesi uyarınca Türk ordusunun terhis edilmesi
C) Osmanlı Hükûmetinin Türk halkının can ve mal güvenliğini koruyamaz hâle gelmesi
D) İtilaf Devletleri'nin Mondros Ateşkes Anlaşması'nın hükümlerini tek taraflı olarak uygulaması
E) Osmanlı yönetiminin Lozan Antlaşması'na katılmak istemesi

29. Aşağıdakilerden hangisi Amasya Genelgesi'ni imzalayan veya telgrafla onaylayan kişilerden biri değildir?

A) Ali Fuat Cebesoy
B) Rauf Orbay
C) Refet Bele
D) Mersinli Cemal Paşa
E) Kâzım Özalp

30. Temsil Heyetinin Ankara'ya gelmesi kararının alınması aşağıdaki gelişmelerden hangisiyle doğrudan ilgilidir?

A) Erzurum Kongresi
B) Sivas Kongresi
C) Amasya Tamimi
D) Komutanlar Toplantısı
E) Amasya Görüşmeleri

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Mondros Ataşkesi'nden sonra işgaller başlayınca bölgesel direniş örgütleri kurarak, Müdafa-i Hukuk dernekleri oluşturmuşlardır. Bu çalışmada Mustafa Kemal'in katkısı yoktur. Mustafa Kemal bu derneklerin bölgesel olmasını eleştirerek Sivas Kongresi'nde hepsini bir çatı altında toplamıştır.

Cevap D

2. Erzurum Kongresi, aldığı kararlar açısından ulusal bir kongredir. Ancak kongrenin doğu illeri adına toplanması kongreye bölgesel bir nitelik katar. Bölgesel bir kongreden ulusal kararların çıkması Mustafa Kemal Paşa'nın kongre başkanı olmasıyla ilgilidir.

Cevap E

3. Sivas Kongresi'nde Temsil Heyetinin bütün yurdu temsil edecek şekilde yeniden yapılandırılması ile Temsil Heyetinin ulusal hâle getirilmesinin amaçlandığı söylenebilir. Zira Sivas Kongresi de her yönüyle ulusal bir nitelik taşımaktadır.

Cevap D

4. Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi'nde kongre başkanlığı yapmıştır. Seçeneklerde verilen diğer kongrelere Mustafa Kemal Paşa katılmamıştır. Mustafa Kemal'in katıldığı diğer kongreler ise Sivas, Afyon ve Pozantı kongreleridir.

Cevap B

5. Sivas Kongresi'nde bütün cemiyetlerin tek bir çatı altında birleştirilmesi ile ulusal mücadelenin amaçlandığı söylenebilir. Öncelikli amaç yurdu düşman işgalinden kurtarmak olduğu için "cumhuriyet rejimi" ve "laik yönetim" ifadeleri sonraki süreçle ilgilidir.

Cevap A

6. TBMM'nin üstünde bir güç yoktur kararı Meclisin üstünlüğünü vurgulamaktadır. Bu da millî bağımsızlık değil, millî egemenlik ilkesi ile alakalıdır.

Cevap D

7. Amasya Genelgesi'nde Mebusan Meclisi ile ilgili herhangi bir karar alınmamıştır. Millî Mücadele sürecinde Mebusan Meclisinin toplanması gerektiği ifadesi ilk kez Erzurum Kongresi kararlarında yer almıştır. Amasya Genelgesi ise Erzurum Kongresi'nden öncedir.

Cevap A

8. Soruda verilen öncüllerin tamamı Sivas Kongresi'yle ilgilidir. Sivas Kongresi, Amasya Genelgesi'nde Mustafa Kemal Paşa'nın doğrudan çağrısı üzerine 4 - 11 Eylül 1919'da toplanan ve her yönüyle ulusal bir özellik taşıyan kongredir.

Cevap D

9. İstanbul Hükûmetinin, Mebusan Meclisinin İstanbul dışında toplanmasına karşı çıkması otoritesini korumak istemesiyle ilgilidir. Ayrıca bahane olarak da Kanunuesasi'yi öne sürmüştür. Çünkü Kanunuesasi'ye göre meclisin başkentte toplanması gerekmektedir.

Cevap D

10. Azınlıklara ayrıcalık verilmemesi kararı Erzurum ve Sivas kongrelerinde, Amasya Görüşmeleri'nde ve Misakımillî'de yer almıştır.

Cevap E

11. TBMM'de farklı görüşlerin savunulmasına imkân tanınması, farklı grupların oluşması ve farklı meslek erbablarının Mecliste bulunması Meclisin demokratik bir yapıya sahip olduğunun kanıtıdır.

Cevap C

12. I. TBMM'nin açıldığı günlerde Ulusal Kurtuluş Mücadelesi sürdürülmekteydi. Bu nedenle I. TBMM'nin temel amacı ulusal bağımsızlığı sağlamaktır.

Cevap B

13. Askerlerin terhis edilmesinin ve silahların teslim edilmesinin önlenmesi, işgallere karşı silahlı direnişin başlayacağının göstergesidir. Ayrıca silahların teslim edilmemesi ve orduların terhisinin önlenmeye çalışılması Mondros'a açıkça karşı çıkıldığının da kanıtıdır.

Cevap B

14. Mustafa Kemal Paşa, Amasya Genelgesi'ni yayımlamakla görev ve yetkilerini aştığından, İstanbul Hükûmeti Mustafa Kemal'e resmî görevine son verildiğine dair telgraf çekmiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa resmî görevinden ve askerlik mesleğinden istifa etmiştir. Mustafa Kemal'in bundan sonraki ilk faaliyeti ise Erzurum Kongresi'ne katılmak olmuştur.

Cevap E

15. Peyam-ı Sabah, Alemdar, Aydede, İrşad, Türkçe İstanbul, Zafer, Selamet, Ferda, Ümit, Yeni Dünya, Köylü, Tan, Zincirbent, Şarkın Sesi ve Güleryüz gibi basın-yayın organları Millî Mücadele'nin karşısında yer almıştır.

Cevap E

16. Sivas Kongresi'nin toplanmasını engellenme çalışmaları olmuştur. İstanbul Hükûmeti kongreyi yasa dışı ilan etmiş Delegelerin Sivas'a ulaşımları engellenmiş işgal altındaki bölgelerde seçim yapılamamıştır. Bu nedenle Sivas Kongresi'ne katılım az olmuştur.

Cevap E

17. Kuvay-ı Muhammediye, Ahmet Anzavur'a bağlı birliklere verilen isimdir. Ahmet Anzavur İsyanı ise doğrudan İstanbul Hükûmetinin Millî Mücadele'ye karşı çıkardığı ayaklanmalar arasında yer alır. Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi ise Millî Mücadele'ye karşı fetva yayımlamıştır. İrşad Heyetleri, TBMM tarafından oluşturulmuştur. İstanbul Hükûmeti tarafından oluşturulan Nasihat Heyetleri ile karıştırılmamalıdır.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

18. "Ulusal iradeyi egemen kılmak esastır." maddesi ulus egemenliğine dayalı bir yönetimin kurulacağına işaret etmektedir. Dolayısıyla bu durum 23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılmasına dayanak oluşturmuştur. Zira TBMM'nin açılmasıyla ulus egemenliğine dayalı yeni Türk devletinin temelleri atılmıştır.

Cevap C

19. 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'ye karşı çıkan isyanların sebepleri arasında,

- İtilaf Devletleri'nin kışkırtmaları,
- İstanbul Hükûmetinin kışkırtmaları,
- Uzun yıllardır süren savaşların halkı yıpratması,
- Kuvayımilliye birliklerinin disiplinsiz hareketleri,
- Azınlıkların bağımsız devlet kurmak istemeleri,
- Düzenli ordunun kurulmasından bazı Kuvayımilli'ye liderlerinin rahatsızlık duyması,
- Bağımsızlık duygusundan yoksun kişilerin faaliyetleri,
- Bazı ailelerin otorite boşluğundan yararlanmak istemesi

yer alır.

Cevap E

20. Laiklik en basit tanımıyla din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasına verilen isimdir. Dolayısıyla din ve şeriat işlerinin Meclis tarafından yürütülmesi laiklik ilkesiyle örtüşmez.

Cevap B

21. İtilaf Devletleri, İstanbul'u resmen işgal edip Mebusan Meclisini dağıtmışlardır (16 Mart 1920). Bunun üzerine padişah Meclisi feshetmiştir. Bu durum da beraberinde Ankara'da TBMM'nin açılmasını getirmiştir. Yalnız, İstanbul'un işgali ile resmen işgali aynı şey değildir. İstanbul 13 Kasım 1918'de işgal edilmiştir.

Cevap C

22. Mayıs 1920'de oluşturulan İcra Vekilleri Heyetinde "Maarif Vekili" görevini üstlenen devlet adamı Dr. Rıza Nur Bey'dir. Bekir Sami Bey Hariciye Vekili, Yusuf Kemal Bey İktisat Vekili, Celâleddin Arif Bey ise Adliye Vekili görevini üstlenmiştir.

Cevap E

23. Cumhuriyet 29 Ekim 1923'de ilan edilmiş, II. TBMM Dönemi çalışmalarındandır. I. TBMM'nin temel hedefi öncelikle millî bağımsızlıktır.

Cevap E

24. Sivas Kongresi toplanış biçimi ve alınan kararlar açısından ulusal bir kongredir. Diğer kongreler yerel veya bölgesel kongrelerdir.

Cevap B

25. Misakımillî'de yer alan maddelerin tamamını aynı zamanda son Osmanlı Mebusan Meclisinin çalışmaları olarak da değerlendirmek doğru olacaktır. Zira Misakımillî'yi son Osmanlı Mebusan Meclisi onaylamıştır. Dolayısıyla Misakımillî'de yer alan; sınırlar, azınlıklar, referandum, kapitülasyonlar, borçlar ve Boğazlar ile ilgili ifadeler son Osmanlı Mebusan Meclisinin kararları arasında yer alır. Batı Cephesi'nin ikiye ayrılması Gediz Muharebeleri'nin sonucunda gerçekleşmiştir.

Cevap C

26. Rum ve Ermeni ayaklanmaları azınlık ayaklanmalarıdır. Ahmet Anzavur ve Kuvay-ı İnzibatiye İstanbul Hükümeti tarafından çıkarılan ayaklanmalardır. Çerkez Ethem Ayaklanması eski Kuvayımilliyecilerin çıkardığı ayaklanmadır.

Cevap E

27. Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas kongrelerinden önce yayımlanmıştır. Dolayısıyla bu kongreler, Amasya Görüşmeleri'nin yapılmasında ve Mebusan Meclisinin toplanmasında etkili olmuştur.

Cevap E

28. Kuvayımilliye'nin kurulmasında,

- Anadolu'da işgallerin yaygınlaşması,
- İstanbul Hükûmetinin işgaller karşısında sessiz kalması,
- Osmanlı ordularının terhis edilmiş olması,
- Azınlıkların ayrılıkçı faaliyetleri,
- Milliyetçilik ve bağımsızlık duygusu

gibi durumlar etkili olmuştur. Osmanlı yönetiminin Lozan Antlaşması'na katılmak istemesi Kuvayımilliye birliklerinin kurulmasından sonraki süreçle ilgilidir.

Cevap E

29. Amasya Genelgesi'ni Mustafa Kemal, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Rauf Orbay imzalamış; Kâzım Karabekir ve Mersinli Cemal Paşa ise telgrafla onaylamıştır.

Cevap E

30. Temsil Heyeti, 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmiştir. Temsil Heyetinin Ankara'yı merkez olarak seçmesinde 16-28 Kasım 1919'da Sivas'ta düzenlenen "Komutanlar Toplantısı" kararı etkili olmuştur.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Amasya Genelgesi'nin aşağıdaki maddelerinden hangisi ile Kurtuluş Savaşı'nın yöntemi ortaya konmuştur?

A) Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
B) İstanbul Hükûmeti üzerine düşen görevi yerine getirememektedir.
C) Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir.
D) Kongereye katılacak delegeler Müdafaa-i Hukuk, Redd-i İlhak Cemiyetleri ile belediyelerce seçilecektir.
E) Sivas'ta millî bir kongre toplanacaktır.

2. Aşağıdakilerden hangisi, Mustafa Kemal'in Anadolu'da toplanacak kongreler öncesinde yaptığı çalışmalar arasında yer almaz?

A) Anadolu'nun her köşesinde protesto mitinglerinin yapılmasını istemesi
B) Bağımsızlığı sağlayacak millî bir teşkilatın kurulmasını istemesi
C) Askerî ve sivil kuruluşların ortak hareket etmesini istemesi
D) Gösteriler sırasında Hristiyan halka karşı saldırı yapılmamasını istemesi
E) Vatanın bütünlüğünden sorumlu bir Temsil Heyetinin oluşturulması

3. Amasya Görüşmeleri sonunda İstanbul Hükûmeti aşağıdakilerden hangisinin varlığını tanımıştır?

A) TBMM Hükûmetinin
B) Teşkilat-ı Esasiye'nin
C) Felah-ı Vatan Grubunun
D) Temsil Heyetinin
E) Teceddüt Fırkasının

4.

I. Vatanın bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir.
II. Hiçbir şekilde askerî teşkilatlar dağıtılmayacaktır.
III. Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
IV. Sivas'a her ilden üç temsilci gelmelidir.
V. Sivas'ta millî bir kongre toplanmalıdır.

Amasya Genelgesi'nin yukarıdaki maddelerinden hangisi, Kurtuluş Savaşı'nın gerekçeleri arasında yer alır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

5. TBMM'ye karşı çıkan ayaklanmalarda, aşağıdaki durumlardan hangisi halkın da bu ayaklanmalara katılmasında en önemli etken olmuştur?

A) İtilaf Devletleri'nin kışkırtmaları
B) Şeyhülislamın fetva yayımlaması
C) Damat Ferit Hükûmetinin tekrar başa gelmesi
D) Azınlıkların bağımsız devlet kurmak istemeleri
E) Kuvayımilliye komutanlarının ayaklanması

6. Aşağıdakilerden hangisi TBMM'nin açılmasına bir tepki niteliği taşır?

A) Şeyh Recep Olayı
B) Koçkiri Ayaklanması
C) Şehzadebaşı Karakolu Olayı
D) Akbaş Cephaneliği Olayı
E) İstanbul'un resmen işgali

t.me/yksyardimcinyedek

7.

I. Galip Hoca

II. Hacim Muhittin Bey

III. Hoca Raif Efendi

Yukarıdakilerden hangileri Millî Mücadele'ye katkıda bulunmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

8. İtilaf Devletleri 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal etmiş ve son Osmanlı Mebusan Meclisini dağıtmıştır.

İstanbul'un resmen işgali üzerine Anadolu Hareketi'nin tahrip ettiği tren istasyonları aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

A) Geyve - Turhal
B) Ulukışla - Ereğli
C) Geyve - Fevzipaşa
D) Geyve - Ulukışla
E) Dursunbey - Geyve

9. **Aşağıdakilerden hangisinin Balıkesir ve Alaşehir kongreleriyle ilgisi <u>yoktur</u>?**

A) Batı Anadolu'nun Yunanlara karşı silahlı direnişle korunması
B) Batı Cephesi'nin temellerinin atılması
C) Ulusal nitelikli kararlar alınması
D) Saltanat ve hilafete bağlılık bildirilmesi
E) Batı bölgesinden delegelerin katılması

10. 5 Aralık 1920'de TBMM ile İstanbul Hükûmeti arasında Bilecik Görüşmeleri gerçekleşmiştir.

Bilecik Görüşmeleri'ne İstanbul Hükûmeti adına;

I. Ahmet İzzet Paşa,
II. Salih Paşa,
III. Tevfik Paşa

kişilerinden hangileri katılmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

11. **I. TBMM'nin savaş şartlarında kurulması ve güçler birliği ilkesini uygulaması Meclisin aşağıdaki özelliklerden hangisine sahip olduğunu gösterir?**

A) Kurucu
B) Demokratik
C) Fedakâr
D) Millî
E) Olağanüstü yetkili

12. **Kurtuluş Savaşı Hazırlık Dönemi'nde aşağıdakilerden hangisinde <u>ilk kez</u> Boğazlarla ilgili karar alınmıştır?**

A) Sivas Kongresi
B) Amasya Genelgesi
C) Son Osmanlı Mebusan Meclisi
D) Erzurum Kongresi
E) Alaşehir Kongresi

t.me/yksyardimcinyedek

13. Aşağıdaki isyanlardan hangisi Kuvayımillîye birlikleri tarafından bastırılmıştır?

A) Koçkiri Ayaklanması
B) Şeyh Sait Ayaklanması
C) Nasturi Ayaklanası
D) Menemen Ayaklanması
E) Yozgat Ayaklanması

14.

I. Henüz işgale uğramamış olması
II. Başkent olması
III. Ulaşım ve haberleşme ağı açısından elverişli olması
IV. Batı Cephesi'ne yakın olması
V. İstanbul'daki faaliyetleri yakından takip etme düşüncesi

Yukarıda verilenlerden hangisi Temsil Heyetinin Ankara'ya gelerek burayı merkez yapmasının nedenlerinden biri değildir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

15. Aşağıdakilerden hangisi Misakımillî'nin sonuçlarından değildir?

A) Hükûmete baskı yapılması sonucu Ali Rıza Paşa istifa etmiştir.
B) 16 Mart 1920'de İtilaf Devletleri İstanbul'u resmen işgal etmiştir.
C) İtilaf Devletleri Mebusan Meclisini basıp birçok mebusu tutuklamıştır.
D) Ali Rıza Paşa Hükûmeti yerine Salih Paşa Hükûmeti göreve getirilmiştir.
E) Temsil Heyeti Ankara'ya gelmiştir.

16. Erzurum ve Sivas kongrelerinde aşağıdakilerden hangisiyle ilgili bir karar alınmamıştır?

A) Osmanlı Mebusan Meclisinin açılması
B) *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinin çıkarılması
C) Geçici bir hükûmetin kurulması
D) Manda ve himaye fikrinin reddedilmesi
E) Vatanın bütünlüğünün korunması

17. I. TBMM'nin gruplardan oluşmasıyla, bu meclisin "milletin ta kendisi" şeklinde adlandırılması aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

A) Islahatçı olması
B) Merkeziyetçi olması
C) Demokratik olması
D) İhtilalci olması
E) Yargı yetkisini kullanması

18. Amasya Görüşmeleri'ne aşağıdakilerden hangisi katılmamıştır?

A) Ali Rıza Paşa
B) Mustafa Kemal Paşa
C) Salih Paşa
D) Bekir Sami Bey
E) Rauf Bey

19. Aşağıdakilerden hangisi I. TBMM'nin öncelikli hedefleri arasında yer almaz?

A) Ulusal birliği gerçekleştirmek
B) Misakımillî'yi gerçekleştirmek
C) Düzenli orduyu kurmak
D) Millî iradeyi egemen kılmak
E) Halifeliği kaldırmak

20. Millî Mücadele Dönemi'nde Mustafa Kemal, saltanat yönetimine açıkça karşı çıkmamıştır.

Bu durum, aşağıdakilerden hangisini sağlamaya yöneliktir?

A) Millî birliği bozmamaya
B) Damat Ferit Paşa'yı görevden azletmeye
C) İtilaf Devletleri ve İstanbul Hükûmetinin irtibatını kesmeye
D) Kongreleri gizlilik içinde yürütmeye
E) Son Osmanlı Mebusan Meclisinin açılmasını sağlamaya

1. A	2. E	3. D	4. A	5. B	6. B	7. E	8. D	9. C	10. C	11. E	12. C	13. E	14. B	15. E	16. B	17. C	18. A	19. E	20. A

t.me/yksyardimciniyedek

10. BÖLÜM

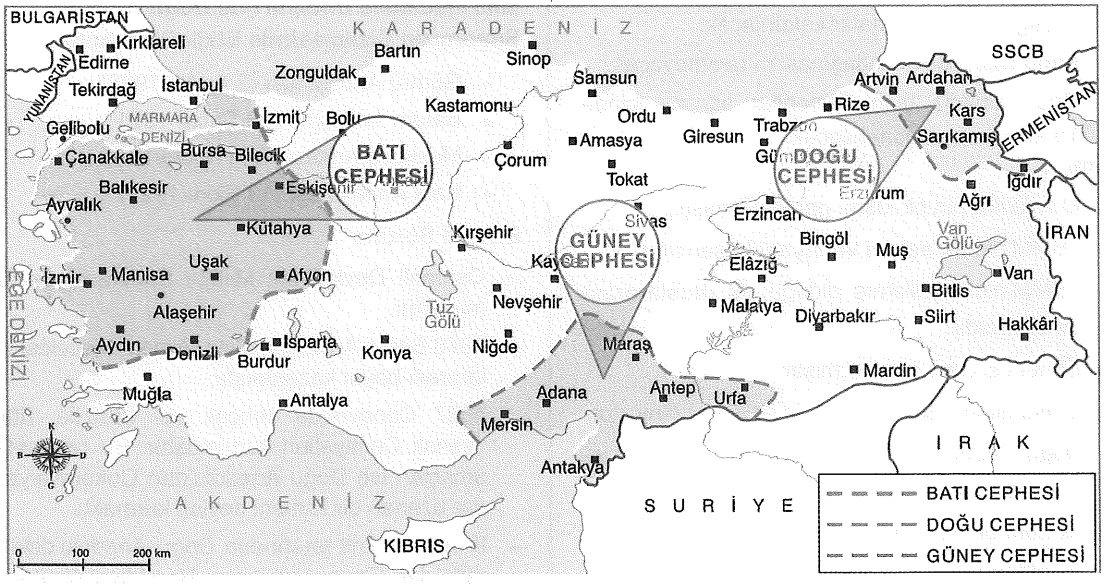
MİLLÎ MÜCADELE MUHAREBELER VE ANTLAŞMALAR DÖNEMİ

KURTULUŞ SAVAŞI'NDA CEPHELER

Mondros Mütarekesi'nden sonra Türk milleti, bir yandan ülkeyi haksız bir şekilde işgal eden İtilaf Devletleri ile mücadele ederken, bir taraftan da azınlıklarla uğraşmak zorunda kalmıştır.

Notlar

- ✓ *İtalyanlarla mücadele edilmemiştir. Bu durum üzerinde İtalyanların Paris Barış Konferansı'nda küstürülmeleri etkili olmuştur. İtalyanlar Türk halkıyla iyi geçinmişlerdir.*
- ✓ *Doğu Trakya'da cephe açılamamıştır. Bu durum üzerinde Boğazların İtilaf Devletleri'nin denetimi altında bulunması etkili olmuştur.*

Kurtuluş Savaşı'nda Cepheler

Batı

- ⊙ *Yunanlarla mücadele edilmiştir.*
- ⊙ *TBMM'nin kurmuş olduğu düzenli orduyla Yunanlara karşı başarılı mücadeleler verilmiştir.*
- ⊙ *Mudanya Ateşkes Anlaşması'yla (11 Ekim 1922) mücadeleler sona ermiştir.*

Güney

- ⊙ *Fransızlarla mücadele edilmiştir.*
- ⊙ *Kuvayımilliye birlikleri Fransızlara ve Ermenilere karşı başarılı mücadeleler vermiştir.*
- ⊙ *Ankara Antlaşması'yla (20 Ekim 1921) cephe kapanmıştır.*

Doğu

- ⊙ *Ermenilerle mücadele edilmiştir.*
- ⊙ *XV. Kolordu Ermenilere karşı başarılı olmuştur.*
- ⊙ *Gümrü Antlaşması'yla (3 Aralık 1920) cephe kapanmıştır.*

t.me/yksyardimcinyedek

Doğu Cephesi

- Ermeni saldırılarının artması üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi askerî harekâta karar vererek bu durumu, Doğu Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa'ya bildirmiştir. Harekât sonucunda Türk kuvvetleri Gümrü'ye kadar ulaşmıştır. Bunun sonucunda Ermeniler barış istemek zorunda kalmıştır.

Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920)

TBMM ile Ermenistan arasında yapılmıştır. TBMM adına **Kâzım Karabekir** imzalamıştır.

Maddeleri

- Kars, Kağızman, Sarıkamış, Iğdır ve Kulp TBMM'ye verilecek.
- Doğu sınırı Aras Nehri - Çıldır Gölü hattına kadar uzanacak.
- Ermenistan'ın Türkiye'ye karşı diğer devletlerle yaptığı tüm antlaşmalar kaldırılacak.
- Ermenistan Sevr Antlaşması'nı tanımayacak.
- Göç ettirilmiş olan Ermeniler altı ay içinde Türkiye'ye geri dönebilecek.

Önemi

- Misakimillî'nin bir kısmı gerçekleşmiştir.
- TBMM'nin **ilk askerî ve siyasi** başarısıdır.
- TBMM'nin imzalamış olduğu **ilk uluslararası antlaşma**dır.
- Ermeni sorunu sona ermiştir.
- Ermenistan TBMM'yi tanıyan ilk devlet olmuştur.
- Doğu Cephesi'ndeki silah ve teçhizatın bir kısmının batıya taşınmasına ortam hazırlanmıştır.
- İlk defa bir Türk devleti kendi adını uluslararası bir belgede **"Türkiye"** olarak belirtmiştir.
- Sovyetlerden alınacak yardımların Anadolu'ya gelmesini sağlayacak yolun açılmasında etkilidir.
- Gürcistan'la olan anlaşmazlıkların ortadan kaldırılmasına zemin hazırlamıştır.

Not

TBMM Hükûmeti Gümrü Antlaşması'ndan sonra Gürcistan'a bir nota vererek 23 Şubat 1921'de Gürcistan'la bir antlaşma imzalamıştır. Bu antlaşmayla Ardahan, Batum ve Artvin Yeni Türk Devleti'ne bırakılmıştır.

Uyarı

Rusya'yla daha sonraki süreçte yapılan Moskova Antlaşması'nın imzalanmasında Batı Cephesi'ndeki başarıların yanısıra Doğu Cephesi'nde Ermenilere karşı kazanılmış başarılar da etkilidir.

MERAKLISINA

Kâzım Karabekir (1882-1948)

Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'nda görev aldı. 1918 yılında tümgeneralliğe terfi etti. 15. Kolordu komutanı iken Mustafa Kemal Paşa'yı ve Millî Mücadele'yi destekledi. Doğu Cephesi komutanlığı sırasında Kars, Ardahan ve Artvin'in işgalden kurtarılmasını sağladı. I. Ordu komutanlığı yaptı (1923 - 1924). TBMM'de çeşitli dönemlerde İstanbul ve Edirne milletvekilliği yaptı. 17 Şubat 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nin başkanlığını yaptı. 1946 - 1948 yılları arasında TBMM'nin başkanlığını yaptı. Şarkılı İbret ve İstiklâl Harbimiz adlı eserleri vardır. I. Dünya Savaşı'nda yetim kalmış çocuklara yönelik yaptığı hizmetlerden ötürü "Paşa Baba" olarak tanımlanmış ve "Gürbüzler Ordusu" olarak adlandırdığı çocuklar için okullar da açmıştır.

Millî Mücadele Dönemi'nde Doğu (Kafkas) Sınırımızın Çizilmesinde Etkili Olan Antlaşmalar

- Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920)
- Batum Antlaşma (23 Şubat 1921)
- Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)
- Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

Ermeni Sorunu

- Osmanlı Devleti'nde Millet-i Sadıka olarak anılmışlardır.
- 1878 Berlin Antlaşması'yla Ermeni Meselesi uluslararası boyut kazanmıştır.
- 1887 Cenevre'de Hınçak ve 1890'da Tiflis'te Taşnak Cemiyetleri kurulmuştur. Bu cemiyetlerin amaçları ise Doğu Anadolu'dan Çukurova'ya kadar uzanan bir Ermeni devleti kurmaktı.
- II. Abdülhamit tarafından Doğu Anadolu'daki aşiretlerden Ermenilere karşı Hamidiye Alayları kurulmuştur
- Ermeniler I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde Osmanlı Devleti'ne karşı Ruslarla iş birliği yapmışlardır.
- 24 Nisan 1915'te çıkarılan bir kanunla Ermenilere ait dernek, cemiyet ve komiteler kapatılmış, bu derneklerin belgelerine el konulmuş ve yöneticileri de tutuklanmıştır.
- Osmanlı Devleti 27 Mayıs 1915'te Tehcir Kanunu'nu çıkarmıştır.
- Wilson İlkeleri'nin "Osmanlı Devleti'nde azınlıkların çoğunlukta bulunduğu yerler azınlıklara verilecektir." şeklindeki maddesini kendilerine dayanak oluşturmuşlardır.
- Mondros'un "Vilayet-i Sitte'de bir karışıklık çıkarsa bu bölgeler İtilaflar tarafından işgal edilebilecek." maddesi doğuda bir Ermeni devletinin kurulmasına yöneliktir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Paris Barış Konferansı'nda Doğu Anadolu'da bir Ermeni devletinin kurulması tezi desteklenmiştir.
- Adana bölgesinde Ermeniler tarafından "İntikam Alayları" kurulmuştur.
- General Harbord Raporu Doğu Anadolu'da Türk nüfusunun çoğunlukta olduğunu ortaya koymuştur.
- Sevr Antlaşması'nda Doğu Anadolu'da Ermeni devletinin kurulması kararlaştırılmıştır.
- Gümrü Antlaşması'yla Ermeni Sorunu sona ermiştir.

Güney Cephesi

- İngilizler Mondros Mütarekesi'ne dayanarak Adana, Antep, Maraş ve Urfa'yı işgal etmişlerdi. Daha sonra Fransızlarla yaptıkları gizli bir antlaşmayla buraları Fransızlara bırakmışlardır.
- Fransızlar bu bölgedeki Ermenileri ve Fransız ordusunda bulunan Ermenileri Türklere karşı kışkırtmışlardır. Bunun üzerine burada Kuvayımilliye birlikleri kurulmuştur. Bu birlikler Güney Cephesi'nde Fransızlara karşı Millî Mücadele'yi yürütmüşlerdir. Yöre halkı bu işgalcilere karşı büyük bir direniş göstermiş, yapılan başarılı mücadelelerin ardından Fransızlar önce Maraş'tan sonra Urfa'dan en son Antep'ten çıkarılmışlardır.
- Güney Cephesi, Batı Cephesi'nde kazanılan Sakarya Zaferi'nin ardından Fransızlarla imzalanan 1921 Ankara Antlaşması ile kapanmıştır.

Notlar

- *Maraş savunmasında Ulu Camii İmamı Rıdvan Hoca'nın "Kalelerinde hür bayrağı dalgalanmayan esir bir memlekette cuma namazı kılınmaz." sözü etkilidir. Ayrıca Sütçü İmam'ın düşman askerlerine ateş açması da millî duyguları perçinlemiştir.*
- *Antep savunmasında Şahin Bey takma adı ile tanınan Mehmet Sait ile Kılıç Ali Bey önemli rol oynamıştır.*
- *Urfa savunmasında Ali Saip Bey önemli rol oynamıştır.*
- *Adana savunmasında Ermenilere karşı Kahyaoğlu İbrahim Bey, Fransızlara karşı Tufan (Osman) Bey başarılı mücadeleler yapmışlardır. Topçu Kemal Bey ve Ratip (Sinan) Bey de Adana bölgesinde önemli rol üstlenmiştir.*
- *TBMM, Kurtuluş Savaşı'nda göstermiş oldukları kahramanlıklardan dolayı 1921'de Antep'e "Gazi", 1973'te Maraş'a "Kahraman", 1984'te Urfa'ya "Şanlı" unvanı vererek bu illeri ödüllendirmiştir.*
- *1924'te İnebolu'ya (İnebolu Kayıkçılar Loncası), 1925'te Maraş'a, 2008'de Antep'e, 2016'da da Urfa'ya TBMM tarafından İstiklal Madalyası verilmiştir.*

Batı Cephesi

- Kurtuluş Savaşı'nda Doğu ve Güney cephelerindeki çarpışmaların yanında asıl ve uzun savaşlar Yunanlara karşı Batı Cephesi'nde yapılmıştır. 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal eden Yunanların hedefinde Batı Anadolu'nun tamamını ele geçirmek vardı. Yunan işgalini engellemek amacıyla cemiyetler kurulmuş ve Kuvayımilliye birlikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca Batı Anadolu'da kongreler düzenlenerek Batı Cephesi oluşturulmuştur.
- Sivas Kongresi'nden sonra **Ali Fuat (Cebesoy)** Batı Anadolu'daki Kuvayımilliye birliklerinin başına atanmıştı. Ancak **Gediz Muharebeleri'ni** (24 Ekim 1920) kaybedince bu görevinden alınarak Moskova'ya elçi olarak yollanmıştır.

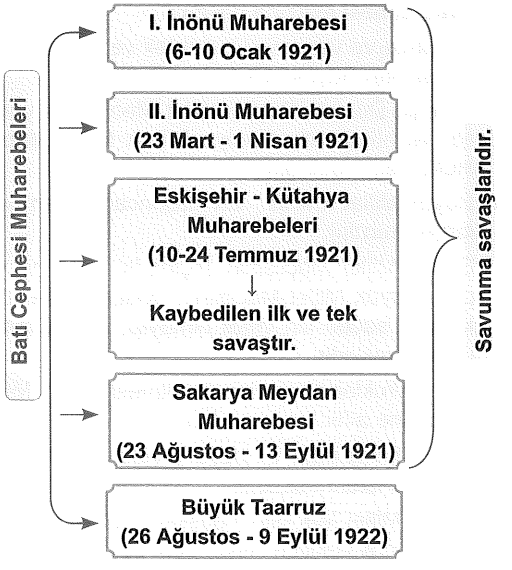
Not

Kuvayımilliye birlikleri tarafından gerçekleştirilen Gediz Muharebeleri'nden sonra Batı Cephesi ikiye ayrılmıştır. II. İnönü Savaşı'ndan sonra (Aslıhanlar - Dumlupınar Savaşları) bu cephe tekrar birleştirilmiştir.

- Batı Cephesi'nin komutanı daha sonraki süreçte İsmet İnönü olmuştur. İsmet İnönü'nün çalışmalarıyla Kuvayımilliye birlikleri düzenli hâle getirilmiş ve zamanla bütün kuvvetler birleştirilerek düzenli ordu kurulmuştur.

Uyarı

Düzenli orduya katılmak istemeyen Çerkez Ethem bağımsız hareket etmeye başlayarak isyan etmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

I. İnönü Muharebesi (6 -10 Ocak 1921)

Yunan saldırısında,

- Çerkez Ethem Ayaklanması'ndan yararlanmak,
- Demir yolu hattından dolayı Eskişehir'i ele geçirmek,
- Ankara'yı alarak millî hareketi ortadan kaldırmak.
- Düzenli orduyu dağıtmak,
- Sevr Antlaşması'nı TBMM Hükûmetine kabul ettirmek,
- İngiltere'nin desteğini devam ettirmek

amaçları yer alır.

Sonuçları

- TBMM'nin kurmuş olduğu **düzenli ordunun ilk zaferidir.**
- İsmet İnönü'ye **generallik** rütbesi verilmiştir.
- Türk milletinin TBMM'ye ve düzenli orduya olan güveni artmıştır.
- Düzenli orduya katılım artmıştır.
- **Teşkilat-ı Esasiye** (Yeni Türk devletinin ilk anayasası) kabul edilmiştir.
- İstanbul Hükûmeti ve TBMM **Londra Konferansı**'na çağrılmıştır.
- Afganistan'la **dostluk antlaşması** imzalanmıştır.
- **İstiklal Marşı** kabul edilmiştir.
- Sovyet Rusya ile **Moskova Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması** imzalanmıştır.
- İtilaf Devletleri'nin Yunanlara güveni azalmıştır.

Not

Yunanlar I. İnönü Zaferi'ni bir yenilgi olarak düşünmemiş ve "Taarruzi Keşif" olarak adlandırmıştır.

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (20 Ocak 1921)

- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Yönetim usulü halkın kendi mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayanır.
- Yürütme ve yasama ulusun tek ve gerçek temsilcisi olan Büyük Millet Meclisine aittir.
- Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisince yönetilir ve hükümeti "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti" adını alır.
- Büyük Millet Meclisi, iller halkınca seçilen üyelerden kurulur.
- Büyük Millet Meclisinin seçimi iki yılda bir yapılır. Büyük Millet Meclisinin üyelerinin her biri, kendini seçen ilin vekili olmayıp, ayrıca bütün ulusun vekilidir.
- Din buyruklarının yerine getirilmesi Büyük Millet Meclisine aittir.
- Meclis içerisinden bir heyet Meclise vekil olarak yürütme işlerini üstlenir.
- Büyük Millet Meclisinin başkanı Bakanlar Kurulunun (İcra Vekilleri Heyeti) da başkanıdır.
- Antlaşma ve barış yapılmasına savaş kararı verilmesine Büyük Millet Meclis tarafından karara bağlanır.

Özellikleri

- Yeni Türk devletinin hukuk düzenini oluşturan ilk temel kanundur.
- Güçler birliği ilkesi benimsenmiştir.
- Laik değildir.
- Meclis hükûmeti sistemi benimsenmiştir.
- Olağanüstü şartlarda hazırlanmıştır. Kısa ve öz tutulmuştur.
- 23 maddeden oluşur.
- İnsan haklarına yer verilmemiştir. (Olağanüstü dönem gereği)
- Kanunuesasi'yi yürürlükten kaldırmamıştır.
- Yeni devletin kurulduğu belgelenmiştir.

Teşkilat-ı Esasiye'de 1923'te yapılan değişiklikler
➢ Rejimin adı Cumhuriyet'tir (En önemli değişiklik).
➢ Devletin dini İslam'dır.
➢ Devletin resmî dili Türkçedir.
➢ Kabine sistemi geçerlidir.
➢ Cumhurbaşkanı Meclis içerisinden 4 yıllığına seçilir. Aynı kişi tekrar cumhurbaşkanı olabilir.

UNUTMAYINIZ!

- *Teşkilat-ı Esasiye Yeni Türk devletinin ilk anayasasıdır.*
- *Teşkilat-ı Esasiye'yle padişahın ve halifenin siyasi ve hukuki yetkilerini TBMM üstlenmiştir.*

Londra Konferansı (21 Şubat - 12 Mart 1921)

➢ İtilaf Devletleri Batı Cephesi'nde kazanılan İnönü Zaferi üzerine Paris'te toplanarak Londra'da bir konferans yapılmasını kararlaştırdılar.

İtîlafların Amaçları:

- Sevr Barış Antlaşması'nın bazı maddelerine geçerlilik kazandırmak
- Yunanlara zaman kazandırmak

Konferansın düzenlenmesinde;

- ✓ I. İnönü Zaferi,
- ✓ TBMM ile Sovyet Rusya arasındaki yakınlaşma,
- ✓ İngilizlerin Musul ve Kerkük'te direnişle karşılaşması,
- ✓ Fransızların işgal bölgelerinde büyük direnişlerle karşılaşması,
- ✓ İtalyanların işgal planlarından memnun olmaması

gibi durumlar etkili olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

- İtilaf Devletleri Osmanlı Hükûmeti aracılığıyla TBMM'nin de konferansa bir temsilci göndermesini istemişti. Bu durumla İtilaf Devletleri TBMM'yi tanımadıklarını göstermek istemiştir.
- İki hükûmetin de konferansa çağrılması İtilaf Devletleri'nin konferansta ikilik çıkarmayı amaçladıklarını gösterir.
- Daha sonraki süreçte İtilaf Devletleri **İtalya'nın** ara buluculuğuyla TBMM'yi doğrudan konferansa davet etmişlerdir.
- Konferansa **İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Osmanlı Devleti** ve **TBMM** katılmıştır.
- Konferansa TBMM adına Dışişleri Bakanı **Bekir Sami Bey**, İstanbul Hükûmeti adına da **Sadrazam Tevfik Paşa** katılmıştır. Tevfik Paşa söz sırası kendisine geldiğinde "Ben sözü Türk milletinin gerçek temsilcisi olan Türkiye Millet Meclisi temsilcisine bırakıyorum." demiştir. Böylece İtilafların ikilik çıkarma planları sonuçsuz kalmıştır. TBMM'nin Türk milletinin tek temsilcisi olduğu görülmüştür.
- İtilaf Devletleri konferansta bazı teklifler ileri sürmüşlerdir;

  ✓ İzmir Türklere verilecek, fakat şehirde bir Yunan kuvveti bulunacak asayiş İtilaf Devletleri'nin subaylarının idaresinde yerli bir jandarma kuvveti ile sağlanacaktı. Hristiyan bir vali olacak ve Milletler Cemiyeti tarafından atanacaktı.

  ✓ Boğazlar İtilafların kontrolünde olacaktı.

  ✓ Kapitülasyonlar devam edecekti.

  ✓ Trakya'da bir değişiklik yapılmayacaktı.

  ✓ Ermenistan'ın sınırları bölgeye gönderilecek Milletler Cemiyeti temsilcileri tarafından belirlenecekti.
- İtilaf Devletleri bu teklifleriyle Sevr Antlaşması'nda bazı değişiklikler yaparak Sevr'i TBMM'ye kabul ettirmeyi amaçlamışlardır. Ayrıca bu durum Sevr'in değişebileceğinin de kanıtıdır.
- Bekir Sami Bey İtalya, Fransa ve İngiltere ile savaş esirlerinin karşılıklı değiştirilmesini ön gören antlaşmalar yapmıştır. Ancak Misakımillî kararlarına ters düştüğü için bu antlaşmalar TBMM tarafından reddedilmiştir.

Konferansın Önemi ve Sonuçları

- İtilâf Devletleri TBMM'yi **hukuken** tanımışlardır.
- Yunanlar tekrar taarruza başlamıştır.
- Misakımillî İtilaf Devletleri'ne açıklanmıştır.
- TBMM'nin hangi koşullarda barış yapabileceği belirtilmiştir.

Not

Mustafa Kemal Paşa bu konferanstan bir sonucun çıkmayacağını bildiği hâlde konferansa temsilci yollayarak,

- *"Türkler barışa yanaşmıyor, savaş istiyor." propagandasının asılsız olduğunu kanıtlamayı,*
- *Türk ulusunun yasal temsilcisinin TBMM olduğunu göstermeyi*
- *Misakımillî'yi dünya kamuoyuna duyurmayı amaçlamıştır.*

Afganistan'la Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

Moskova'da imzalanan bu antlaşmayı TBMM adına **Yusuf Kemal (Tengirşenk)** Bey ve **Rıza Nur** Bey imzalamıştır.

Buna göre;

- TBMM ve Afganistan karşılıklı olarak birbirlerinin meşruluğunu tanımayı ve yardımlaşmayı kabul etmişlerdir.
- Taraflardan birine yapılacak bir saldırıyı, diğer taraf kendisine yapılmış sayarak, savaşmayı kabul etmiştir.
- TBMM Hükûmeti, kültürel yardım amacıyla Afganistan'a öğretmen ve subay göndermeyi üstlenmiştir.

Not

Afganistan TBMM'yi tanıyan ilk Müslüman devlettir. Afganistan 1919'a kadar İngitere'nin sömürgesi altında kalmıştır.

UNUTMAYINIZ!

- *Londra Konferansı'na TBMM, İtalya'nın davetiyle katılmıştır.*
- *TBMM adına Londra Konferansı'na katılan kişi Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey'dir. İstanbul Hükûmeti adına katılan kişi ise Sadrazam Tevfik Paşa'dır.*
- *TBMM'yi tanıyan ilk Müslüman devlet Afganistan'dır.*

İstiklal Marşı'nın Kabulü (12 Mart 1921)

- **Millî Eğitim Bakanlığı**, Kurtuluş Savaşı'nın anlamını ve milletimizin bağımsızlık isteğini dile getirecek bir marşın yazılması için 1921'de bir yarışma düzenlemiştir. Yarışmaya 724 şiir katılmıştır.
- Bakan **Hamdullah Suphi Bey'in (Tanrıöver)** millî marşımızı yazmasını istediği Mehmet Âkif (Ersoy) ödül olarak 500 lira konduğu için yarışmaya katılmamıştı. Bakanın başvurusu ile Mehmet Âkif (Ersoy) **"Kahraman Ordumuza"** ithaf ederek yazdığı şiir, 12 Mart 1921'de TBMM tarafından kabul edilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- İstiklal Marşı'nın yayımlandığı ilk gazete **Hâkimiyet-i Milliye ve Açıksöz**, ilk dergi ise **Sebilürreşad**'dır.
- İstiklal Marşı'nın ilk bestecisi Ali Rıat Çağatay'dır. İstiklal Marşı'nın bugünkü bestesini 1930 yılında **Osman Zeki Üngör** yapmıştır.

Not

İstiklal Marşı'nın kabulü Atatürk'ün milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir. 500 lira ise "Darülmesai"ye bağışlanmıştır. Faruk Nafiz Çamlıbel ve Behçet Kemal Çağlar tarafından yazılan Onuncu Yıl Marşı'nın bestecisi ise Cemal Reşit (Rey) Bey'dir.

MERAKLISINA

Mehmet Âkif Ersoy (1873 - 1936)

Mehmet Âkif 1873 yılında İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmet Ragif'tir. Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Fakültesi)nde eğitim görmeye başlamıştır. Babasının ölümü ve evlerinin yanması üzerine Mülkiyeyi bırakıp Baytar Mektebi (Veterinerlik Fakültesi)ne girdi ve bu okulu birincilikle bitirdi. Burdur milletvekili olarak TBMM'ye girdi. 1921 yılında yazdığı İstiklâl Marşı, TBMM'nin 12 Mart 1921 tarihli oturumunda kabul edildi. İstiklâl Marşı'mızın şairi olması nedeniyle "Millî Şair" olarak anılmaktadır. Türk ordusuna ithaf ederek yazdığı İstiklâl Marşı'nı "Milletin malıdır." diyerek "Safahat" adlı eserine almamıştır. Âkif, 27 Aralık 1936 tarihinde İstanbul'da ölmüştür.

Moskova Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması (16 Mart 1921)

Sovyet Rusya'yla TBMM arasında imzalanmıştır. TBMM adına **Yusuf Kemal (Tengirşenk)** Bey, Ali Fuat (Cebesoy) Bey ve Rıza Nur Bey imzalamıştır.

Antlaşmanın imzalanmasında;

- Diplomatik çalışmalar,
- I. İnönü Zaferi,
- Doğuda Ermenilere karşı başarılı sonuçların alınması,
- Sovyet Rusya'nın, TBMM'nin İtilaf Devletleri'ne yakınlaşmasından endişelenmesi,
- Gürcülerle yapılan antlaşmayla Batum'un Gürcülerden alınması,
- Rusya'nın rejimini yayma düşüncesi,
- Sovyet Rusya'nın İngiliz yanlısı Kafkas Hükûmetlerine karşı TBMM'yi yanına çekme düşüncesi,
- Ortak düşman karşısında güç birliği yapılmak istenmesi

gibi durumlar etkili olmuştur.

Maddeleri

- İki taraftan birinin tanımadığı uluslararası antlaşmayı, diğeri de tanımayacaktır.

  Yorum:

  Sovyet Rusya Sevr'i tanımadığını göstermiştir. İki devletin uluslararası alanda birlikte hareket edeceklerinin göstergesidir.

- Sovyetler Birliği, Misakımillî'yi kabul edecektir.

  Yorum:

  Sovyet Rusya Mısakimillî'yi tanıyan ilk büyük Avrupa devleti olmuştur.

- Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya'sı arasında imzalanan antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.

  Yorum:

  İki yeni devletin kurulduğunun kanıtıdır.

- İki devlet, aralarındaki ilişkileri geliştirerek ekonomik ve siyasi antlaşmalar yapmayı kabul etmiştir.

  Yorum:

  TBMM'nin Kurtuluş Savaşı'nın sürdürülmesi için gerekli olan birçok silah ve cephanenin Rusya'dan sağlanması için ortam oluşturmuştur.

- Sovyet Rusya kapitülasyonların kaldırılmasını onaylamıştır.

  Yorum:

  Lozan öncesinde kapitülasyonların kaldırıldığını kabul eden devlet Rusya olmuştur.

- Sovyet Rusya, daha önce Ermenistan ve Gürcistan ile TBMM Hükûmeti arasında imzalanan antlaşmalar ile belirlenen sınırı; Batum'un Gürcistan'da bırakılması şartıyla tanımıştır.

  Yorum:

  Batum, Misakımillî'den ilk tavizdir.

- Boğazlar konusu Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin temsilcilerinin katıldığı bir konferansta ele alınacaktı. Amaç; Boğazların bu devletlerin ticari gemilerine açık kalmasını sağlamaktı. Ancak bu konferansta Türkiye'nin egemenlik haklarını tehdit eden kararlar alınmayacaktı.
- Sovyet Rusya elinde bulunan bütün esirleri üç ay içerisinde serbest bırakacaktı.

Önemi!

Moskova Antlaşması'yla Türkiye'nin doğusunda tam anlamıyla güvenlik altına alınmış ve Doğu sınırımız büyük ölçüde belirlenmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

UNUTMAYINIZ!

- Moskova Antlaşması'nda kapitülasyonlar, Boğazlar, Misakımillî ve esir değişimiyle ilgili hükümler yer almıştır.
- TBMM'yi ve Misakımillî'yi tanıyan ilk büyük Avrupa devleti Sovyet Rusya'dır.
- Batum Misakımillî'den ilk tavizdir.

II. İnönü Muharebesi (23 Mart - 1 Nisan 1921)

Sebepleri

- Londra Konferansı'nın sonuçsuz kalması
- Sevr'i kabul ettirme düşüncesi
- İtilafların Yunanları kışkırtması
- Yunanların Eskişehir ve Kütahya'yı ele geçirme düşüncesi
- Yunanların Ankara'yı ele geçirerek Millî Mücadele'nin merkezini yok etme düşüncesi
- Yunanların I. İnönü'nün intikamını almak istemesi

Sonuçları

- ✓ TBMM'ye olan güven artmıştır.
- ✓ Fransızlar **Zonguldak'ı** boşaltmışlar ve TBMM ile anlaşma yapma yolunu aramaya başlamışlardır.
- ✓ İngilizler **Malta'daki** kırk esiri serbest bırakmıştır.
- ✓ İtalyanlar **Anadolu'dan çekilmeye** başlamışlardır.
- ✓ İtilafların İstanbul'daki yüksek komiserleri TBMM ile Yunanistan arasındaki mücadelelerde taraf tutmadıklarını ilan etmişlerdir.
- ✓ Batı Cephesi birleştirilmiştir.
- ✓ Mustafa Kemal, bu zaferin sonunda İsmet Paşa'ya çektiği telgrafında; "**Siz orada, yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz.**" diyerek İsmet Paşa'yı onurlandırmıştır.

Önemi!

İnönü Muharebeleri'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki başlıca rolü, düşmanı oyalamak ve böylece zaman kazanmak olmuştur.

Not

İtalyanların Anadolu'dan çekilmeye başlaması, Fransa'nın TBMM ile antlaşma yapma yolları araması, İtilaflar arasında görüş ayrılıklarının yaşandığına kanıtıdır.

Uyarı

II. İnönü Muharebesi'nden sonra Türk kuvvetleri Yunan kuvvetlerini yok etmek için Aslıhanlar ve Dumlupınar (8-11 Nisan) istikametinde saldırıya geçmiş ancak başarılı olunamamıştır. Bu durum Türk ordusunun henüz taarruz gücüne ulaşmadığını gösterir.

Eskişehir - Kütahya Muharebeleri (10 - 24 Temmuz 1921)

Sebepleri

- İngilizlerin kışkırtmaları
- Türk ordusunu tamamen yok etmek düşüncesi
- TBMM'yi ortadan kaldırma isteği
- Sevr'i kabul ettirme düşüncesi

Sonuçları

- ✓ Türk ordusunun Kurtuluş Savaşı'ndaki ilk ve tek mağlubiyetidir.
- ✓ Afyon, Kütahya, Eskişehir, Bilecik Yunanların eline geçmiştir.
- ✓ Fransızlar antlaşma yapmaktan vazgeçmiştir.
- ✓ İtalyanlar Anadolu'dan çekilme sürecini durdurmuştur.
- ✓ Meclisin **Kayseri**'ye taşınması gündeme gelmiştir.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa'ya muhalefet artmıştır. "Ordu nereye gidiyor, millet nereye götürülüyor?" gibi sorular sorulmaya başlanmıştır.
- ✓ Düzenli ordunun kaldırılıp Kuvayımilliye'ye dönülmesi gündeme gelmiştir.
- ✓ Türk ordusu Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmiştir.
- ✓ Mustafa Kemal'e bizzat ordunun başına geçmesi teklif edilmiştir.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa'ya üç ay süreyle Başkomutanlık yetkisi verilmiştir. (5 Ağustos 1921) Böylece Mustafa Kemal Paşa,
  - TBMM'ye ait olan "yasama, yürütme" yetkilerini doğrudan kullanmaya başlamıştır.
  - İstiklâl Mahkemelerinin de kendisine bağlanmasıyla "yargı" yetkisine de sahip olmuştur.
  - Millî iradenin isteğiyle tekrar askerî bir görev üstlenmiştir.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa millî iradeye olan saygısından dolayı başkomutanlık yetkisini Meclisten sadece üç aylık bir süre için istemiştir. Başkomutanlık yetkisi daha sonra uzatılmış olsa da 20 Temmuz 1922'de (Büyük Taarruz öncesi) süresiz olarak uzatılmıştır. Cumhuriyetin ilanıyla bu yetki sona ermiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Notlar

- ✓ *Bütün yetkilerin bir kişide toplanması çabuk karar alıp bu kararların hızlı bir şekilde uygulanmasını sağlamaya yöneliktir.*
- ✓ *Eskişehir - Kütahya Muharebeleri devam ederken Ankara'da İlk Maarif Kongresi (15-21 Temmuz 1921) düzenlenmiştir. Bu durum eğitim - öğretime önem verildiğinin kanıtıdır.*

Tekâlif-i Milliye Emirleri (Millî Yükümlülükler) (7-8 Ağustos 1921)

- Başkomutan seçilen Mustafa Kemal Paşa, orduyu güçlendirmek için halkı fedakârlığa çağırmıştır.
  - Her kazada bir Tekâlif-i Milliye Komisyonu kurulacak, bu komisyonlar toplanan malzemenin orduya ulaştırılmasını sağlayacak.
  - Her aile birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık verecek.
  - Bu komisyonlar başkomutanın emriyle halkın ve tüccarın elinde bulunan, askerin ihtiyaçlarına yarayacak malların %40'ına bedeli sonradan ödenmek üzere el koyacak.
  - Yine bu komisyonlar aynı amaçla ve aynı şartlarla halkın ve tüccarın elinde bulunan yiyecek maddelerinin de %40'ına el koyacak.
  - Taşıt sahipleri ayda bir defa olmak üzere 100 km'lik mesafeye ücretsiz askerî nakliyat yapacak.
  - Ülkenin bütün sahipsiz mallarına el konulacak.
  - Halk elindeki silah ve cephaneyi üç gün içinde bu komisyonlara teslim edecek.
  - Savaş araç-gereci yapabilecek sanat erbabı ve imalathanelerinin sayıları ve kapasiteleri belirlenecek.
  - Halkın elinde bulunan araba ve hayvanların %20'sine el konacak.
- Bu emirlerin yerine getirilmesi ve hızlandırılması için Kastamonu, Samsun, Ankara, Yozgat ve Konya şehirlerinde İstiklal Mahkemeleri kuruldu.
- Tekâlif-i Milliye Emirleri'nin yayımlanması Mustafa Kemal'in "yasama" yetkisini kullandığının kanıtıdır.
- Tekâlif-i Milliye Emirleri'nin faydaları Sakarya Meydan Muharebesi'nde kısmen görülse de asıl faydası Büyük Taarruz'da görülmüştür.
- Tekâlif-i Milliye Emirleri TBMM tarafından değil, Mustafa Kemal Paşa tarafından yayımlanmıştır.
- Tekâlif-i Milliye Emirleri topyekûn mücadelenin kanıtıdır.

UNUTMAYINIZ!

- *Mustafa Kemal Paşa, Eskişehir-Kütahya Muharebeleri'nde sonra Sakarya Muharebesi'nden önce millî iradenin isteği ile tekrar askerî bir görev üstlenmiştir.*
- *Tekâlif-i Milliye Emirleri Mustafa Kemal Paşa tarafından yayımlanmıştır. Bu durum Mustafa Kemal Paşa'nın "Yasama" yetkisini kullandığının kanıtıdır.*
- *Tekâlif-i Milliye Emirleri ile ordunun muharebe gücü artırılmak istenmiştir. Bu emirlerin asıl faydası ise Büyük Taaruz'da görülmüştür.*

MERAKLISINA

Halide Edip Adıvar (1882 - 1964)

1901 yılında Üsküdar Amerikan Kız Kolejinden mezun oldu. Öğretmenlik ve müfettişlik görevlerinden sonra İstanbul Darülfünununda Batı edebiyatı dersleri okuttu. Kurtuluş Savaşı başlayınca Ankara'ya geçti. Halide Onbaşı olarak savaşa katıldı. Kadınların savaşa katkısını artırdı. 1926-1938 yılları arasında Avrupa ve Amerika'da yaşadı. Yurda döndükten sonra on yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Edebiyatı kürsüsünü idare etti. 1950-1954 yılları arasında İzmir milletvekilliği yaptı. Türk'ün Ateşle İmtihanı, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Dağa Çıkan Kurt adlı romanlarında Kurtuluş Savaşı'nı işledi.

Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos - 13 Eylül 1921)

Sebepleri

- Türk ordusunun Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmesinin Yunan kuvvetlerini cesaretlendirmesi
- Yunanların Ankara'yı ele geçirme düşüncesi
- Meclisi dağıtmak ve Millî Mücadele'ye son verme düşüncesi

Önemi ve Sonuçları

- Mustafa Kemal Paşa **"Hattı müdafaa yoktur; sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça vatan terk olunamaz."** emrini vermiştir.
- **Subaylar Savaşı** ve **Melhame-i Kübra** olarak adlandırılmıştır.
- 1683 II. Viyana Kuşatması'ndan bu yana devam eden Türk gerileyişi sona ermiştir.
- İtalyanlar Anadolu'yu boşaltmıştır.
- Kafkas cumhuriyetleriyle (Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan) **Kars Antlaşması** imzalanmıştır (13 Ekim 1921).
- Fransa'yla **Ankara Antlaşması** imzalanmıştır (20 Ekim 1921).
- Ukrayna ile de bir **dostluk antlaşması** imzalanmıştır (2 Ocak 1922).
- İngiltere ile TBMM arasında **karşılıklı Esir Mübadelesi Antlaşması** imzalanmıştır. (23 Ekim 1921).

t.me/yksyardimcinyedek

- Mustafa Kemal Paşa'ya **"Mareşal"** rütbesi ile **"Gazi"** unvanı verilmiştir. (19 Eylül 1921).
- İtilaf Devletleri ateşkes ve barış teklifinde bulunmuşlardır.
- Türkler ve Yunanlar Sakarya Muharebesi'nde **uçak** kullanmışlardır.
- Türk ordusu Kurtuluş Savaşı'nda, en fazla şehidi Sakarya Muharebesi'nde vermiştir.
- Sakarya Muharebesi'nde İnebolu'dan Ankara'ya gelen kervan yolu çok önemli olmuştur. Eli silah tutan erkekler cephede savaşırken, onlara ulaştırılacak silah ve cephaneler bu yolla ulaştırılmıştır. Bu sebeple İnebolu'dan, Ankara'ya uzanan bu zorlu yola **"İstiklal Yolu"** denilmiştir.

Not

DuatepeSakarya Muharebesi'nin kazanılmasında etkili olan mevzidir.

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ile TBMM arasında imzalanmıştır. TBMM adına **Kâzım Karabekir** imzalamıştır.

Maddeleri

- Türkiye'nin tanımadığı bir antlaşmayı Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan da tanımayacak.
- TBMM Hükûmeti Batum'un Gürcistan'a bırakılmasını kabul etmiştir.
- Taraflar, İstanbul'un güvenliği ve Boğazların ticarete açılmasını kabul etmiştir.
- Antlaşmaya taraf olan devletler, Mondros Mütarekesi'nden sonra ülkelerinde kalan ve savaş münasebetiyle tutuklananları serbest bırakacaktır.
- Söz konusu devletler karşılıklı olarak kendi toprakları üzerinde yaşayan taraf ülkelerin vatandaşlarına ayrıcalıklar tanıyacaklardır.
- Nahcivan Azerbaycan'ın koruyuculuğunda özerk olacaktır.
- Kapitülasyonlar kaldırılacaktır.

Önemi!

Bu antlaşmayla Türkiye'nin doğu (Kafkas) sınırı kesinlik kazanmıştır. Ayrıca bu antlaşma Moskova Antlaşması'nın tekrarı mahiyetindedir.

Uyarı

Kars Antlaşması ikili antlaşmaya örnek verilemez.

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

TBMM ile Fransa arasında imzalanmıştır. TBMM adına Dışişleri Bakanı **Yusuf Kemal** (Tengirşenk) Bey, Fransa adına ise **Franklin Bouillon** (Bulyon) imzalamıştır.

Maddeleri

- Antlaşmanın imzalanmasından sonra, taraflar arasında savaş durumu sona erecektir.
- Türkiye-Suriye sınırı, İskenderun ve Hatay illeri dışarıda bırakılacak şekilde belirlenecektir.

Yorum:

Hatay, Misakımillî'den verilen ikinci tavizdir.

- Her iki taraf da çekildiği topraklarda genel af ilan edecektir.
- İskenderun bölgesi için özel bir yönetim kurulacak; bu bölgede oturanlardan Türk olanlar, kültürlerini geliştirmek için her türlü haktan yararlanacaktır. Türkçe resmî dil olacaktır.

Yorum:

Fransızlar bu bölgenin Türkiye'nin bir parçası olduğunu kabul etmiş oluyordu.

- Antlaşmanın imzalanmasından sonra iki ay içerisinde Fransızlar belirlenen sınırın güneyine, Türkler de kuzeyine çekilecektir.
- Bu antlaşmanın onaylanmasından sonra Türkiye ile Suriye arasında bir gümrük sözleşmesi imzalanması için karma komisyon kurulacaktır.
- Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu **Süleyman Şah'ın** mezarının bulunduğu **Caber Kalesi** Türk toprağı sayılacaktır.
- Tutuklananlar salıverilecektir.

Önemi ve Sonuçları

- Güney Cephesi kapanmış ve burdaki birlikler batıya kaydırılmıştır.
- İtilaf Devletleri arasında görüş ayrılığı yaşanmıştır.
- Fransa, TBMM'yi tanıyan **ilk İtilaf** devletidir.
- Fransa'nın desteğini yitiren Ermenilerin, Çukurova Bölgesi'nde bir devlet kurma hayalleri de sona ermiştir.

Not

Askerî başarılar beraberinde siyasi başarıları da getirmiştir.

UNUTMAYINIZ!

- *Sakarya Muharebesi son savunma savaşıdır.*
- *Kars Antlaşması'yla doğu (Kafkas) sınırı kesinlik kazanmıştır.*
- *TBMM'yi tanıyan ilk İtilaf devleti Fransa'dır.*
- *Hatay, Misakımillî'den verilen ikinci tavizdir.*

İtilaf Devletleri'nin Ateşkes Teklifleri (22 Mart 1922)

- İki ordu arasında 10 km'lik askersiz bir alan olacak.
- Cephedeki birliklere takviye edilmeyecek.
- Mevziler değiştirilmeyecek.

t.me/yksyardimcinyedek

- Türk ordusu ve askerî durumu İtilaflarca oluşturulacak bir komisyon tarafından kontrol ve teftiş edilecek.
- Savaş üç ay süreyle durdurulacak, barış için gerekli zemin bulununcaya kadar mütareke üç ayda bir kendiliğinden yenilenecek.
- Savaşan taraflardan biri, savaşa başlamak isterse ateşkes süresinin bitimine en az 15 gün kala karşı tarafa ve İtilaf Devletleri temsilcilerine bildirecektir.

Yunanlar, bu ateşkes şartlarını onaylamıştır. TBMM, Türk ordusunun İtilaf Devletleri tarafından denetlenmesi dışındaki prensipleri kabul etmiştir. Ancak, ateşkes ile beraber Anadolu'nun işgalinin son bulmasını da şart koşmuştur.

İtilaf Devletleri'nin Barış Teklifleri (26 Mart 1922)

- Trakyada Tekirdağ, Türklere verilecek; Edirne, Kırklareli, Babaeski Yunanlarda kalacak.
- Doğuda bir Ermeni devleti kurulması sağlanacak.
- Askerlik mecburi olmaktan çıkacak; fakat asker sayısı 50.000'den 85.000'e çıkarılacak.
- İzmir Türklerde kalacak; ancak İzmir'deki Rumlarla Edirne'deki Türklere yönetime katılma imkânı sağlanacak.
- İstanbul barış yapılır yapılmaz boşaltılacak.
- Boğazlarda serbest geçişi sağlamak için askerden arınmış bir bölge oluşturulacak.
- Sevr'in ekonomiye ilişkin bazı şartları Türkiye lehine düzeltilecek.

TBMM yapılan tekliflere karşı yeni tekliflerde bulunmuştur. Yapılan teklifler ve İzmit'te barış konferansı toplanması isteği reddedilince Büyük Taarruz hazırlıkları başlamış ve düşmanı savaşarak yurttan atmaktan başka çare kalmadığı anlaşılmıştır.

Büyük Taarruz (26 Ağustos - 9 Eylül 1922)

- Türk taarruz planının amacı:
  - Düşmanı geride cephe oluşturma imkânı vermeden tek darbede yenmek
  - Batı Anadolu'daki işgalleri sona erdirmek
  - Düşman kuvvetlerini imha etmek
- 26 Ağustos'ta Türk taarruzu Afyon üzerinden başlamıştır.

Yorum

Bu durum üzerinde Türk taarruzunun Afyon üzerinden beklenmemesi ve Afyon'un gerisinde Konya Ovası'nın ürününün olması etkili olmuştur.

- 30 Ağustos'ta **Aslıhanlar** bölgesinde **Dumlupınar Meydan Savaşı'yla** Yunan kuvvetlerinin asıl unsurları imha edilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat yönettiği bu savaşa **Başkomutanlık Meydan Muharebesi** denilmiştir.
- Mustafa Kemal Paşa "**Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!**" emrini vererek düşman unsurlarını yurttan atmayı amaçlamıştır. Bu süreçte Yunan kuvvetleri başkomutanı General **Trikopis** esir alınmıştır.
- 18 Eylül 1922 tarihinden itibaren Anadolu'da artık hiçbir Yunan kuvveti kalmamıştır.

Uyarı

Büyük Taarruz-Başkomutanlık Meydan Muharebesi "Yurt Kurtaran Savaşı" olarak da nitelendirilmektedir.

Önemi ve Sonuçları

- Millî birlik, bütünlük ve güven sağlanmıştır.
- Türk ordusu Çanakkale civarında İngiliz kuvvetleri ile karşı karşıya gelmiştir.
- İtilaf Devletleri ateşkes teklifinde bulunmuşlardır.
- Millî Mücadele'nin askerî safhası başarıyla tamamlanmıştır.
- Anadolu'da İtalyan ve Fransız işgalinden sonra Yunan işgali de sona ermiştir.
- Afyon, Eskişehir, Kütahya, Uşak, Manisa, Aydın, İzmir, Bursa ve Balıkesir düşman işgalinden kurtarılmıştır.

Not

Mustafa Kemal Paşa Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ne "Rum Sındığı" adını vermiştir. Ayrıca Büyük Taarruz'dan sonra Fevzi Çakmak'a "Mareşal" rütbesi verilmiştir.

Çanakkale Olayı

- Türk ordusunun İzmir'in kurtarılmasından sonra Çanakkale'ye yönelmesi İngiltere'yle Çanakkale bunalımı denen bir gerginliğe yol açmıştır.
- Doğu Trakya'dan Yunan birlikleri Çanakkale ve İzmit'te İngiliz birlikleri, İstanbul'da ise İtilaf Devletleri kuvvetleri bulunmaktaydı. İngilizler, Doğu Trakya'nın ve Boğazların Türkiye'ye verilmesini istemiyorlardı. Bu görüşü, Fransız ve İtalyanlar desteklemişlerdir. İtilaf Devletleri, 23 Eylül 1922'de askerî harekâtın durdurulması koşuluyla görüşmelerin yapılabileceğini Mustafa Kemal'e bildirmişlerdir.
- TBMM Hükûmeti Doğu Trakya, Boğazlar ve İstanbul üzerindeki Türk haklarının sağlanması için Mudanya'da görüşmelere başlamayı kabul etmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Mudanya Ateşkes Anlaşması (11 EKİM 1922)

- Batı Anadolu işgalden kurtulmuştu. Şimdi sıra Doğu Trakya, Boğazlar ve İstanbul'un kurtarılmasına gelmişti. İngilizler en azından buraları kurtarmak istiyorlardı. Bunun için İtilaf Devletleri'nden yardım istemiş fakat İtilaf Devletleri bu isteği geri çevirmiştir.
- Fransa ve İtalya kesinlikle ikinci bir savaşa taraftar değillerdi. Tarafsız bir bölgede anlaşma yapılması için İtilaf Devletleri teklifte bulunmuşlardır. Mustafa Kemal, Meriç Nehri'ne kadar Trakya'nın boşaltılması şartıyla Mudanya'da görüşme yapabileceklerini açıklamıştır.
- **İtalya (General Monbelli), İngiltere (General Harrington), Fransa (General Charpy)** ve **Türkiye'nin** (İsmet İnönü) katıldığı görüşmelerde ateşkes sağlanmıştır. Görüşmelere katılmayan Yunanistan alınan kararları daha sonra imzalamıştır.
- Mudanya Ateşkes Anlaşması'na İsmet İnönü'nün başkanlığında Asım Gündüz ve Tevfik Bıyıkoğlu'nun bulunduğu bir heyet katılmıştır. İsmet İnönü'nün temsilci olarak gönderilmesinde Kurtuluş Savaşı'nda göstermiş olduğu askerî başarılar etkili olmuştur.

Maddeleri

- Türkler ve Yunanlar arasındaki silahlı çatışma sona erecek.
- Yunanlar 15 gün içinde Doğu Trakya'yı boşaltacak ve Meriç Nehri'nin batısına çekilecek.
- Barış imzalanıncaya kadar Türkler Doğu Trakya'ya girmeyecek, güvenlik için 8000 kişilik bir jandarma birliği bulundurulabilecek.
- Doğu Trakya'daki memuriyetler 30 gün içinde Türklere teslim edilecek.
- İstanbul ve Boğazlar TBMM Hükûmetine bırakılacak.
- İtilaf Devletleri barış yapılıncaya kadar İstanbul'da kuvvet bulunduracak.
- Barış antlaşması yapılıncaya kadar Türk ordusu Çanakkale ve İzmit yarımadasında belirlenen çizgiyi geçemeyecek.

Önemi ve Sonuçları

- Türk - Yunan savaşı kesin olarak sona ermiştir.
- Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın askerî bölümü başarıyla tamamlanmıştır.
- **Doğu Trakya, İstanbul** ve **Boğazlar** savaş yapılmadan kurtarılmıştır.
- Fransa'dan sonra **İtalya** ve **İngiltere** TBMM'yi resmen tanımıştır.
- İngiltere'de **Lloyd George** başbakanlık görevinden uzaklaştırılmıştır.
- Lozan'a zemin hazırlanmıştır.
- İstanbul, Boğazlar ve çevresinin TBMM Hükûmetine bırakılması ile Osmanlı Devleti **hukuken yok sayılmıştır.**
- Yeni Türk devleti I. Dünya Savaşı'nda yenilmiş devlet yerine, eşit devlet konumuna gelmiştir.
- Mondros Ateşkes Anlaşması'nın geçersizliği görülmüştür.

Not

Mudanya Ateşkes Anlaşması'nda tartışmalar özellikle Doğu Trakya'nın durumu üzerinde yoğunlaşmıştır.

Uyarı

İsmet İnönü Mudanya Mütarekesi'yle diplomatik başarı da elde etmiştir.

Not

İngiliz tarihçi Arnold Toynbee Mudanya'yı "Ateşkes Anlaşması, Atatürkçülerin baskısı altında İtilâf Devletleri'nin teslim olmaları demekti." sözüyle değerlendirmiştir.

UNUTMAYINIZ!

- *Mudanya Ateşkes Anlaşması'yla İstanbul, Boğazlar ve Doğu Trakya savaş yapılmadan geri alınmıştır.*
- *Mudanya Ateşkesi'yle Mondros'un geçersizliği görülmüş ve Osmanlı Devleti hukuken yok sayılmıştır.*
- *Mudanya Ateşkesi'nden sonra Doğu Trakya'nın Türkler tarafından teslim alınması işi ile ilgili olarak Trakya Yüksek Komiseri sıfatıyla "Refet Bele" görevlendirilmiştir.*

MERAKLISINA

Refet Bele (1881 - 1963)

Mustafa Kemal Paşa'nın silah arkadaşlarından olan Refet Bey, Kurtuluş Savaşı'nı başlatan komutanlardandır. Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarına katılmıştır. Aydın Kuvayımilliîye komutanlığını üstlenerek Çerkes Ethem Ayaklanması'nın bastırılmasında etkili olmuştur. 1922'de Trakya Komutanlığını üstlenmiştir. Milletvekili olarak TBMM'de yer almıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasındadır.

t.me/yksyardimcinyedek

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla yeni Türk devletinin temelleri atılmıştı. TBMM 20 Ocak 1921'de kabul ettiği anayasayla padişah ve halife'yi, siyasi, dinî ve hukuki yetkilerinden yoksun bırakmıştı.

Kaldırılma Sebepleri

- İtilafların Lozan'da ikilik çıkarma düşünceleri
- Saltanatın ulus egemenliğine ters olması
- Saltanatın Millî Mücadele Dönemi'nde Millî Mücadele'yi olumsuz etkilemesi

Sonuçları

- Osmanlı Devleti **resmen sona ermiştir.**
- Ulus egemenliği yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- **Laikliğin ilk aşaması** gerçekleştirilmiştir.
- İtilaflar'ın Lozan'da ikilik çıkarma planları sonuçsuz kalmıştır.
- Osmanlı hanedanından **Abdülmecit Efendi** (Sultan Abdülaziz'in oğlu) TBMM tarafından halife tayin edilmiştir.
- Sultan Vahdettin 17 Kasım 1922'de İngiliz **Malaya** gemisiyle ülkeyi terk ederek **Malta'ya** götürülmüştür.

Uyarı

Sultan Vahdettin'in Malta'ya gitmesi, Osmanlı hanedanının ülke dışına çıkarıldığı anlamına gelmez. Zira Osmanlı hanedanının ülke dışına çıkarılması kararı 3 Mart 1924'te alınmıştır.

Notlar

- ✓ *Halifeliğe dokunulmamasında şartların henüz olgunlaşmamış olması etkili olmuştur.*
- ✓ *Saltanatın kaldırılması Atatürk'ün cumhuriyetçilik, halkçılık, ulusal egemenlik ve laiklik ilkeleriyle ilgilidir.*
- ✓ *Saltanatın kaldırılmasıyla ilgili teklifi Sinop Milletvekili Rıza Nur sunmuştur.*
- ✓ *Sultan Vahdettin, 1926'da San Remo'da (İtalya'da) vefat etmiştir. Sultan Vahdettin'in mezarı Şam'dadır.*

Uyarı

Saltanatın kaldırılması Atatürk'ün cumhuriyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

"Efendiler, egemenliği hiç kimse, hiç kimseye, bilim gereğidir diye, görüşmeyle, tartışmayla vermez. Egemenlik güçle, kudretle ve zorla alınır. Osmanoğulları zorla Türk milletinin egemenliğine el koymuşlardır. Bu yolsuzluklarını altıyüz yıldan beri sürdürmüşlerdir. Şimdi de Türk Milleti bunlara, artık yeter diyerek ve bunlara karşı ayaklanarak egemenliğini kendi eline almış bulunuyor. Bu bir oldu bittidir..."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

UNUTMAYINIZ!

Osmanlı Devleti;

- *Mondros Ateşkes Anlaşması'yla fiilen sona ermiştir.*
- *Mudanya Ateşkes Anlaşması'yla hukuken yok sayılmıştır.*
- *Saltanatın kaldırılmasıyla resmen sona ermiştir.*

Aklınızda Olsun!!

- ✓ Millî Mücadele'nin Doğu Cephesi'nde Kâzım Karabekir komutasındaki XV. Kolordunun; Güney Cephesi'nde Kuvayımilliye'nin; Batı Cephesi'nde ise önce Kuvayımilliye ardından düzenli ordunun görev yaptığı
- ✓ TBMM'nin uluslararası alanda kazandığı ilk başarının Ermenilerle imzalanan Gümrü Antlaşması olduğu
- ✓ Maraş'ta "Kalelerinde Türk bayrağı dalgalanmayan bir ülkede Cuma namazı kılınamaz." diyen Rıdvan Hoca'nın direnişi desteklediği
- ✓ Urfa direnişine "Onikiler" olarak adlandırılan grubun öncülük ettiği
- ✓ Güney Cephesi'nin, Batı Cephesi'nde kazanılan bir başarı sonucu imzalanan antlaşma ile kapandığı
- ✓ TBMM'nin kurduğu düzenli ordunun ilk başarısının I. İnönü Zaferi olduğu
- ✓ İtilaf Devletleri'nin Londra Konferansı'nda hem İstanbul hem de TBMM Hükûmetini davet ederek iki taraf arasında çıkacak anlaşmazlıktan yararlanmak istediği
- ✓ Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tanıyan ilk büyük devletin Sovyet Rusya olduğu; ilk İtilaf devletinin Fransa olduğu
- ✓ Misakımillî'den ilk tavizin Rusya ile imzalanan Moskova Antlaşması'nda Batum'un Gürcistan'a bırakılması ile verildiği
- ✓ İstiklal Marşı'nın Mecliste ilk kez Maarif Vekili Hamdullah Suphi tarafından okunduğu
- ✓ Düzenli ordunun tek mağlubiyetinin Kütahya-Eskişehir Muharebeleri olduğu
- ✓ Kütahya-Eskişehir yenilgisinin ardından Mustafa Kemal'in ordunun başına geçmesinin istendiği; bir grubun ordunun içine düştüğü bu durumdan ancak Mustafa Kemal tarafından kurtarılacağına inandığı diğer grubun ise alınacak bir yenilgide Mustafa Kemal'in yıpranmasını istediği
- ✓ Kütahya-Eskişehir Muharebeleri'nin devam ettiği günlerde Maarif Kongresi'nin düzenlendiği ve bu durumun eğitime önem verildiğinin kanıtı olduğu
- ✓ Mustafa Kemal'in Başkomutanlık Kanunu ile Meclisin yetkilerini devraldığı bu uygulamanın savaş şartlarında hızlı karar alıp alınan kararı hızlı uygulamaya yönelik olduğu
- ✓ Mustafa Kemal'in Başkomutanlık yetkisi ile Tekâlif-i Milliye Emirleri'ni yayımladığı
- ✓ Tekâlif-i Milliye emirlerinde Meclis onayının olmadığı

t.me/yksyardimcinyedek

LOZAN KONFERANSI VE LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 TEMMUZ 1923)

Lozan Konferansı

Çağrı Yapan Devletler	Gözlemci Devlet	Tüm Görüşmelere Katılan Devletler
İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya	ABD	Türkiye, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya

Boğazlarla ilgili katılan Karadeniz'e kıyısı olan Devletler

Sovyet Rusya, Bulgaristan

TBMM Hükûmeti

- *Mustafa Kemal görüşmelerin İzmir'de yapılmasını istemiş ancak, tarafsız bir ülkede yapılmasını isteyen İtilaflar İsviçre'nin Lozan Kenti'nde yapılmasına karar vermişlerdir.*
- *Görüşmelere TBMM Hükûmeti adına İsmet İnönü, Rıza Nur ve Hasan Saka baş delege olarak katılmıştır.*
- *Mustafa Kemal delegelerden*
  - *Kapitülasyonlar*
  - *Ermeni Meselesi*

konularından taviz verilmemesini istemiştir.

- *20 Kasım 1922'de İsviçre Konfederasyonu Başkanı Robert Haab'in konuşmasıyla görüşmeler başlamıştır.*
- *Görüşmelere, Osmanlı Borçları, Kapitülasyonlar Musul – Kerkük Meselesi konularında anlaşmazlık çıktığı için 4 Şubat 1923'de ara verilmiştir.*
- *Yahudi Cemaati Lideri Haim Naim Efendi'nin ara bulucuğu sonucunda görüşmeler 23 Nisan 1923'de tekrar başlayıp, 24 Temmuz 1923'de sonuçlanmıştır.*

Ticaret ve Yerleşme Sözleşmeleri konusunda katılan Devletler

Belçika, Portekiz

I. Oturum

20 Kasım 1922 – 4 Şubat 1923

3 Komisyon

Başkan Lord

- *Toprak*
- *Askerlik*
- *Boğazlar*

konularına ilişkin

Başkan Barer

- *Yabancılar*
- *Azınlıklar*

konularına ilişkin

Başkan Garroni

Genel konulara ilişkin

II. Oturum

23 Nisan 1923 – 24 Temmuz 1923

Başkan Rumbold

- *Toprak*
- *Yargı*

konularına ilişkin

Başkan Pelle

- *Mali*
- *Sağlık*

konularına ilişkin

Başkan Mofagna

- *Ekonomik sorunlara ilişkin*

Not:

Lozan Görüşmelerine ara verildiği süreçte, Türkiye'de İzmir İktisat Kongresi düzenlenmiştir.

Not:

Lozan'a I. TBMM temsilci göndermiş Ancak Lozan'ın onaylanması II. TBMM Dönemi'nde olmuştur.

Hükümleri

Sınırlar

Suriye Sınırı

- 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması'nın hükümleri kabul edilmiştir.

Irak Sınırı

- Konu, Musul - Kerkük Sorunu'ndaki anlaşmazlıktan dolayı çözülememiştir.
- Türkiye ile İngiltere arasında 9 ay içerisinde yapılacak ikili görüşmelere bırakılmış, bu görüşmelerden sonuç alınamazsa, konunun Milletler Cemiyetine götürülmesine karar verilmiştir.

Uyarı

Türk heyeti "Musul'da halk oylaması yapılması gerektiği" teklifini sunmuştur. Ancak kabul edilmemiştir.

Batı Sınırı

- Yunanistan sınırı, Mudanya Ateşkes Anlaşması'na göre çizilmiştir.
- Meriç Nehri sınır kabul edilmiştir.
- Yunanistan savaş tazminatı olarak **Karaağaç**'ı ve **Bosnaköy**'ü iade etmiştir.
- Bulgaristan sınırı Karadeniz'den Rezve Deresi sınırına kadar gelen 1913 sınırı aynen kabul edilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Yorum

✓ *Bu durum Yunanistan'ın Anadolu'daki işgallerdeki haksızlığını kabul ettiğinin kanıtıdır.*

- **Adalar, İmroz (Gökçeada), Tenedos (Bozcaada), Tavşan** adaları Türkiye'ye bırakılmıştır. Asker bulundurmamak şartıyla Ege kıyılarındaki adalar **(Sakız, Sisam, Nekerya, Midilli)** Yunanistan'a bırakılmıştır.
- Rodos, Meis ve On İki Ada İtalya'ya bırakılmıştır.

Kapitülasyonlar

- Kapitülasyonlar tamamen kaldırılmıştır.

Yorum

✓ *Egemenlik haklarımızı kısıtlayan bir problem çözülmüştür.*

Azınlıklar

- Yeni Türk devletinin sınırları içerisinde yaşayan tüm azınlıklar Türk vatandaşı sayılmıştır.

Yorum

✓ *Yabancı devletlerin Türkiye'nin iç işlerine karışmasının engellenmesi sağlanmıştır.*

Nüfus Mübadelesi

- Türkiye'deki Rumlarla Yunanistan'daki Türklerin mübadele (değiş-tokuş) edilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak **İstanbul'daki** ve **adalardaki (Gökçeada** ve **Bozcaada)** Rumlar ile **Batı Trakya'daki (İskeçe, Dedeağaç, Gümülcine, Dimetoka)** Türkler bu değişimin dışında tutulmuştur.

Boğazlar

- Boğazlardan geçişin serbest bırakılması ve Boğazların savunulması başında bir Türk'ün bulunduğu Boğazlar Komisyonunun güvencesine bırakılmıştır.

Yorum

✓ *Türkiye'nin egemenlik haklarının kısıtlandığının kanıtıdır.*

- Boğazların her iki yakası asker ve silahtan arındırılacaktı.

İstanbul'un Boşaltılması

- Antlaşma imzalandıktan 6 hafta sonra İstanbul boşaltılacaktı.

Not

6 Ekim 1923'te İtilaflar İstanbul'u Şükrü Naili Paşa komutasındaki Türk ordusuna teslim etmiştir. Bu durum Mustafa Kemal Paşa'nın ileri görüşlülüğünü ortaya koymuştur.

Borçlar

- I. Dünya Savaşı sonucunda Osmanlıdan ayrılan devletlerle TBMM arasında paylaştırılarak ödenmesine ve TBMM'nin üzerinde düşen borcu **Türk Lirası** yahut **Fransız Frangı** olarak taksitler hâlinde ödenmesine karar verilmiştir.

Uyarı

Osmanlı Devleti'nden kalan borçların ödenmesinde Türkiye, Suriye, Lübnan, Yunanistan, Irak, Yugoslavya, Filistin, Bulgaristan, Arnavutluk, Yemen, Ürdün, İtalya, Suudi Arabistan devletlerine pay düşmüştür.

Yabancı Okullar

- Yabancı okullar Türk kanunlarına ve diğer okulların bağlı bulunduğu tüzük ve yönetmeliklere uyacaktır.

Yorum

✓ *Yabancı okullar bahane edilerek Türkiye'nin iç işlerine karışılması engellenmiştir.*

Patrikhane

- Patrikhanenin yabancı kiliselerle iş birliği yapmaması koşuluyla İstanbul'da kalmasına izin verilmiştir.

Yorum

✓ *Patrikhanenin evrenselliği (ekümenliği) sona ermiştir.*

Uyarı

Lozan Antlaşması'nda Patrikhaneyle ilgili somut bir madde yoktur.

Mısır, Sudan, Kıbrıs

- Türkiye İngiltere'nin işgali altında bulunan Mısır, Sudan ve Kıbrıs üzerindeki egemenlik haklarından İngiltere lehine vazgeçmiştir.

Ticaret, Sağlık ve Adalet

- Türkiye yabancı devletlerle olan sağlık, yargı ve ticaret konularının çözümlenmesi için beş yıllık bir geçiş süreci uygulayacaktır.

Savaş Tazminatları

- I. Dünya Savaşı nedeniyle galip devletler Türkiye'den tazminat isteğinde bulunmuşlardır. Ancak Türkiye, I. Dünya Savaşı'nda yaşanan kayıptan dolayı savaş tazminatı ödemeyeceğini kabul ettirmiştir. İngiltere'ye sipariş edilen ve bedeli ödenen **iki savaş gemisi** (Reşadiye ve Sultan Osman) için Türkiye para talebinde bulunmayacaktı.

Önemi, Sonuçları ve Özellikleri

- Yeni Türk devletinin bağımsızlığı tanınmıştır.
- Hâlâ yürürlükte olması sağlam esaslara dayandığının kanıtıdır.
- Yeni Türk devleti açısından bu antlaşmayla I. Dünya Savaşı sona ermiştir.
- "Türk Bağımsızlık Savaşı"nın başarıya ulaşması sömürge altındaki milletlere örnek teşkil etmiştir.
- Eşit şartlarda imzalanmış olan bir antlaşmadır.
- Osmanlıdan kalan birçok sorun da çözüme kavuşmuştur.
- Musul Sorunu karara bağlanamamıştır.
- Hatay, Boğazlar, Fener-Rum Patrikhanesinin İstanbul'dan çıkarılması, Batı Trakya, Ege Adaları Türkiye'nin istediği şekilde çözülememiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Yabancı okullar, dış borçlar, nüfus mübadelesi (etabli, azınlıklar) Hatay, Boğazlar, Musul ve Patrikhane gibi konular daha sonraki süreçte tekrar gündeme gelmiştir.
- 23 Ağustos'ta II. TBMM tarafından onaylanmıştır.
- 143 maddeden oluşmaktadır.
- Lozan Konferansı'nın resmî dili **Fransızca**dır.
- Sevr Antlaşması'nın yerine imzalanmıştır.

"Bu antlaşma, Türk milletine karşı, yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış büyük bir suikastın sonuçsuz kaldığını bildirir bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş bir siyasi zafer eseridir!" "Lozan Konferansı düne ve bugüne ait, üç beş yıla ait hesapların sonuca bağlanmasıyla uğraşmakta değildir. Belki, üç, dört yüzyıllık birikmiş ve yoğunlaşmış hesapların görülmesiyle uğraşmaktadır."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

"Onun Türkiye için baş önemi, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin içine aldığı hemen bütün topraklarda tam ve bütün Türk egemenliğini yeniden kurmasıydı. Aynı zamandı, uzun süreden beri bir aşağılık ve kölelik sembolü olarak kızılan kapitülasyonlar kaldırıldı. Böylece Türkiye I. Dünya Savaşı'nın yenilmiş devletleri arasında tek olarak, kendi perişanlığından ayağa kalkmayı başardı ve galipler tarafından kendisine dikte edilen barışı reddederek kendi şartlarının kabulünü sağladı. Çünkü Lozan Antlaşması aslında, Türk Milli Misak'ında ifade edilmiş isteklerin uluslararası tanınmasıydı."

Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, s. 254

Millî Mücadele'nin Sanat ve Edebiyata Yansıması

Halide Edip Adıvar
- Ateşten Gömlek
- Türk'ün Ateşle İmtihanı
- Dağa Çıkan Kurt
- Vurun Kahpeye
- Sinekli Bakkal

Ali Fethi Okyar
- Üç Devir Bir Adam

Falih Rıfkı Atay
- Zeytin Dağı
- Babamız Atatürk

Kemal Tahir
- Yorgun Savaşçı
- Esir Şehrin İnsanları
- Kurt Kanunu

Kemal Arıburnu
- Atatürk'ten Anılar

Lord Kinross
- Atatürk Bir Milletin Yeniden Doğuşu

Mustafa Kemal
- Nutuk, Söylev, Demeçler

Yakup Kadri Karaosmanoğlu
- Düşmanın Yaktığı Köyler Ahalisine
- Yaban
- Ankara
- Sodom ve Gomore

Samim Karacagöz
- Kalpaklılar
- Doludizgin

Rauf Orbay
- Cehennem Degirmeni

Klaus Kreiser
- Atatürk

Tarık Bugra
- Küçük Aga
- Osmancık

Şevket Süreyya Aydemir
- Tek Adam
- İkinci Adam

Celal Bayar
- Ben de Yazdım

Kâzım Karabekir
- İstiklal Harbimiz
- İstiklal Harbimizin Esasları
- Paşaların Kavgası

Ali Fuat Cebesoy
- Millî Mücadele Hatıraları
- Moskova Hatıraları
- Sınıf Arkadaşım Atatürk

Mithat Cemal Kuntay
- Üç İstanbul

Turgut Özakman
- Şu Çılgın Türkler
- Diriliş – Çanakkale 1915

Aka Gündüz
- Dikmen Yıldızı

H.C. Arınstrong
- Bozkurt

Salih Bozok
- Hep Atatürk'ün Yanında

Andrew Mongo
- Atatürk
- Modern Türkiye'nin Hukuku

Millî Mücadele İle İlgili Şiirler

Kemalettin Tamu
- Dumlupınar Önünde

Nazım Hikmet
- Kuva-i Milliye Destanı

Fazıl Hüsnü Dağlarca
- Üç Şehitler Destanı

Cahit Külebi
- Atatürk Kurtuluş Savaşında

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. I. TBMM tarafından gerçekleştirilen aşağıdaki gelişmelerden hangisinin ulusal egemenliğe geçişi kolaylaştırmak için yapıldığı söylenebilir?

A) Men-i İsrafat Kanunu'nun çıkarılması
B) Mustafa Kemal'e başkomutanlık yetkisi verilmesi
C) Saltanatın kaldırılması
D) Hiyanet-i Vataniye Kanunun çıkarılması
E) Mudanya Ateşkesi'nin imzalanması

2. Kurtuluş Savaşı sırasında Güney Cephesi'nde aşağıda bir arada verilen devlet ve azınlıklardan hangisine karşı mücadele edilmiştir?

A) Yunanistan-Rum
B) Fransa-Ermeni
C) İtalya-Rum
D) İngiltere-Ermeni
E) İngiltere-Rum

3. Tekâlif-i Milliye Emirleri, aşağıdaki muharebelerinden hangisinin sonucunda ilan edilmiştir?

A) I. İnönü
B) Sakarya
C) Eskişehir-Kütahya
D) II. İnönü
E) Büyük Taarruz

4. Millî Mücadele'nin zor koşulları içerisinde, Maarif Kongresi'nin toplanması, aşağıdaki alanlardan hangisine verilen önemin göstergesidir

A) Askerlik B) Din
C) Hukuk D) Eğitim
E) Ekonomi

5. Mudanya Ateşkes Anlaşması'ndan sonra TBMM tarafından Trakya Yüksek Komiserliği görevine atanan komutan aşağıdakilerden hangisidir?

A) İsmat İnönü
B) Ali Fuat Cebesoy
C) Refet Bele
D) Fevzi Çakmak
E) Rauf Orbay

6. Aşağıdakilerden hangisi Lozan Antlaşması'nın "Osmanlı Borçları" ile ilgili kararlarından biri değildir?

A) Borçlar Osmanlı Devleti'nden ayrılan diğer devletlere bölüştürülecekti.
B) Türkiye'nin hissesine düşen miktar kâğıt para üzerinden ödenecekti.
C) Türkiye borçlarını taksitler hâlinde ödeyecekti.
D) Borçlar 1954'e kadar ödenecekti.
E) Borçlar Frank ve Lira olarak ödenecekti.

7. Aşağıdaki şehirlerden hangisi Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonraki süreçte tamamen işgalden kurtulmuştur?

A) Bursa B) İzmir C) Eskişehir
D) İstanbul E) Balıkesir

8. Lozan Konferansı'nda yeni Türk devleti aşağıdaki konulardan hangisinde daha çok Fransa ile sorun yaşamıştır?

A) Osmanlı Borçları
B) Musul
C) Boğazlar
D) Ege Adaları
E) Nüfus Mübadelesi

9. Lozan Antlaşması'nda aşağıdaki konulardan hangisiyle ilgili alınan kararlar "koşulsuz egemenlik" ilkesine ters düşmüştür?

A) Savaş Tazminatı
B) Kapitülasyonlar
C) Dış Borçlar
D) Azınlıklar
E) Boğazlar

t.me/yksyardimcinyedek

10. İtilaf Devletleri'nin Lozan Barış Konferansı'na Türk tarafını temsilen İstanbul Hükûmetini davet etmesi üzerine TBMM'nin aldığı önlem aşağıdakilerden hangisidir?

A) İstiklal Mahkemelerini kurma
B) Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nu çıkarma
C) Saltanatı kaldırma
D) Tekâlif-i Milliye Emirleri'ni yayımlama
E) Maarif Kongresi'ni toplama

11. Gediz Muharebesi'nden sonra Moskova elçiliğine gönderilen, *Millî Mücadele Hatıraları, Moskova Hatıraları, Sınıf Arkadaşım Atatürk* adlı eserleri ortaya koyan asker ve devlet adamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ali Fuat Cebesoy
B) Bekir Sami Bey
C) Ali Fethi Okyar
D) Kâzım Karabekir
E) Rauf Orbay

12. Yunanlar Batı Anadolu'da ilerlerken, aşağıdaki isyanlardan hangisinden faydalanarak işgallerini hızlandırmışlardır?

A) Çerkez Ethem İsyanı
B) Şeyh Sait İsyanı
C) Ahmet Anzavur Ayaklanması
D) Yozgat Ayaklanması
E) Demirci Mehmet Efe İsyani

13.

I. Misakımillî'den ikinci tavizin verilmesi
II. İtilaf Devletleri arasında görüş ayrılığı yaşanması
III. Güney sınırının kesinlik kazanması

Yukarıdakilerden hangileri Sakarya Meydan Muharebesi'nin sonuçları arasındadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

14. 21 Şubat - 12 Mart 1921 tarihleri arasında düzenlenen Londra Konferansı'na;

I. Bekir Sami Bey,
II. Tevfik Paşa,
III. İsmet İnönü

kişilerinden hangileri katılmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

15. Millî Mücadele Dönemi'ni konu edinen eserler arasında aşağıdakilerden hangisi <u>yer almaz</u>?

A) *Ateşten Gömlek*
B) *Yaban*
C) *Kalpaklılar*
D) *Küçük Ağa*
E) *Devlet Ana*

16. Türkiye'nin Doğu (Kafkas) sınırının belirlenmesinde Millî Mücadele Dönemi'nde imzalanan;

I. Gümrü,
II. Moskova,
III. Ankara

antlaşmalardan hangileri etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Saltanatın kaldırılması dışındaki bütün seçenekler millî bağımsızlık ile alakalı iken, saltanatın kaldırılması ile millî egemenliğe geçiş kolaylaştırılmaya çalışılmıştır.

Cevap C

2. Kurtuluş Savaşı'nın Güney Cephesi'nde bir İtilaf devleti olan Fransa ile Ermenilere karşı mücadele edilmiştir. Bu cephedeki mücadele düzenli ordularla değil Kuvayımilliye birlikleri ile gerçekleştirilmiştir.

Cevap B

3. Eskişehir-Kütahya Muharebeleri sonucunda Türk ordusu Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmiştir. Bu savaşın sonunda Başkomutanlık Yasası çıkarılmış, Meclis yasama ve yürütme yetkilerini 3 ay süreyle Mustafa Kemal Paşa'ya devretmiştir. Tekâlif-i Milliye Emirleri bu dönemde Mustafa Kemal Paşa tarafından, ordunun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çıkarılmıştır.

Cevap C

4. Maarif Kongresi bir eğitim kongresidir. Savaş yıllarında dahi bir eğitim kongresinin toplanması, şartlar ne olursa olsun egitime verilen önemin göstergesidir.

Cevap D

5. Mudanya Ateşkes Anlaşması'ndan sonra Trakya Yüksek Komiserliği'ne atanan komutan Refet Bele'dir.

Cevap C

6. Lozan Antlaşması'nda, Osmanlının dış borçlarının kâğıt para esasına göre, taksitler hâlinde Fransa'ya ödenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca borçlar Türk Lirası veya Fransız Frangı'yla ödenecekti. Borçlar 1928 ve 1933 yıllarında tekrar görüşme konusu olmuştur. Türkiye, Osmanlıdan kalan borçlarını 1954'te bitirmiştir. Ancak Lozan'da borçlarla ilgili "1954'e kadar ödenecektir." diye bir ifade yoktur.

Cevap D

7. İstanbul, 13 Kasım 1918'de İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Lozan Antlaşması'nda; antlaşma imzalandıktan altı hafta sonra İtilafların İstanbul'u boşaltacakları kararı yer almıştır. Sonuç itibariyle İstanbul İtilaflarca 6 Ekim 1923'te boşaltılmıştır.

Cevap D

8. Osmanlı Devleti en fazla dış borcu Fransa'dan almıştır. Bu durumun sonucu olarak Lozan'da borçların ödenme şekli yeni Türk devletiyle Fransa arasında daha çok görüşme ve tartışma konusu olmuştur.

Cevap A

9. Lozan Antlaşması'nda alınan karara göre; Boğazlar, başkanı Türk olan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecekti. Bu karar koşulsuz egemenlik ilkesiyle bağdaşmaz. 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi'yle bu sorun çözülmüştür.

Cevap E

10. Millî Mücadele'de hiçbir katkı ve etkisi olmayan İstanbul Hükûmetinin Lozan Görüşmeleri'ne çağırılması üzerine TBMM saltanatı kaldırmıştır.

Cevap C

11. Sivas Kongresi'nden sonra Ali Fuat Cebesoy, Umum Kuvayımilliye Komutanlığına atanmıştı. Ancak Gediz Muharebesi'nde başarısız olunca Moskova elçiliğine atanmıştır.

Cevap A

12. Yunanlar batıda ilerllerken bir taraftan da Kuvayımilliye komutanlarından Çerkez Ethem İsyanı ile uğraşan düzenli ordu, hem Çerkez Ethem İsyanı'nı bastırmış hem de Yunanları İnönü mevzisinde durdurmuştur.

Cevap A

13. Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'yla Güney Cephesi kapanmıştır. Ancak güney sınırının kesinlik kazanması Hatay'ın ana vatana katılmasıyladır. Ayrıca bu antlaşmayla Hatay, Misakımillî sınırlarının dışında kalmıştır. Fransa'nın Ankara Antlaşması ile TBMM'yi tanıması İtilaflar arasında görüş ayrılığı yaşandığının kanıtıdır.

Cevap D

14. 21 Şubat - 12 Mart 1921 tarihleri arasında düzenlenen Londra Konferansı'na TBMM adına Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey, Osmanlı adına da Sadrazam Tevfik Paşa katılmıştır.

Cevap D

15. Kemal Tahir'in kaleme aldığı "*Devlet Ana*" romanı Osmanlının Kuruluş Dönemi'ni konu edinir.

- *Ateşten Gömlek* → Halide Edip Adıvar
- *Yaban* → Yakup Kadri Karaosmanoğlu
- *Kalpaklılar* → Samim Kocagöz
- *Küçük Ağa* → Tarık Buğra

Cevap E

16. Millî Mücadele Dönemi'nde Ermenilerle imzalanan Gümrü Antlaşması ve Sovyet Rusya ile imzalanan Moskova Antlaşması, Türkiye'nin doğu (Kafkas) sınırının belirlenmesinde etkili olan antlaşmalardır. Doğu sınırı Kars Antlaşması ile kesinlik kazanmıştır. Ankara Antlaşması ise Fransa ile imzalanmıştır. Bu antlaşma Türkiye'nin güney sınırı ile ilgilidir.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Aşağıdakilerden hangisi, Kurtuluş Savaşı sırasında Doğu Cephesi'nde yaşanan Ermeni Sorunu ile ilgili bir gelişme değildir?

A) Ermeniler, İngiltere ve ABD'nin desteği ile Doğu Anadolu'da devlet kurmak için isyan etmiştir.
B) TBMM Hükûmeti ile Ermeniler arasında Gümrü Antlaşması imzalanmıştır.
C) Gümrü Antlaşması'yla Misakımillî'nin bir kısmı gerçekleşmiştir.
D) Ermeniler, TBMM'nin çıkardığı "Firariler Kanunu" ile göç ettirilmiştir.
E) Gümrü Antlaşması'ndan sonra Ermeniler işgal ettikleri yerleri boşaltmıştır.

2. Aşağıdakilerden hangisi I. İnönü Muharebesi'nin dış politikadaki siyasi sonuçlarından biridir?

A) TBMM Hükûmetinin otoritesi ve gücü artmıştır.
B) Türk halkının Millî Mücadele'nin kazanılacağına olan inancı artmıştır.
C) İstiklal Marşı ulusal marş olarak kabul edilmiştir.
D) Yunanlar geri çekilmek zorunda bırakılmıştır.
E) İtilaf Devletleri TBMM Hükûmetini Londra Konferansı'na davet etmişlerdir.

3.

- Hatay'ın Misakımillî sınırlarının dışında kalması
- Fransızların TBMM'yi tanıması
- Caber Kalesi'nin Türk toprağı sayılması

Yukarıdaki gelişmeler Millî Mücadele Dönemi'nde imzalanan aşağıdaki antlaşmalardan hangisinin özellikleri arasında yer alır?

A) Gümrü B) Ankara C) Moskova D) Kars E) Sevr

4. Mustafa Kemal'in Melhame-i Kübra olarak nitelendirdiği savaş aşağıdakilerden hangisidir?

A) I. İnönü
B) II. İnönü
C) Kütahya – Eskişehir
D) Sakarya
E) Büyük Taaruz

5. Kurtuluş Savaşı yıllarında görülen aşağıdaki gelişmelerden hangisinin düşmana karşı yürütülen mücadeleye doğrudan etkinlik kazandırdığı söylenemez?

A) Çerkez Ethem İsyanı'nın bastırılması
B) Düzenli ordunun kurulması
C) Kütahya Eskişehir Muharabeleri
D) İnönü Muharebeleri
E) Tekâlif-i Milliye Emirleri'nin yayımlanması

6. Mudanya Ateşkes Anlaşması'nda, "İstanbul ve Boğazlar TBMM Hükûmetinin idaresine bırakılacaktır." hükmünün yer alması, aşağıdakilerden hangisinin hukuken yok sayıldığını gösterir?

A) Osmanlı yönetiminin
B) Temsil Heyetinin
C) Nasihat Heyetlerinin
D) Bristol Raporu'nun
E) Harbord Raporu'nun

t.me/yksyardimcinyedek

7. **Aşağıdakilerden hangisi Sakarya Muharebesi öncesinde yayımlanan Tekâlif-i Millî'ye Emirleri ile ilgili değildir?**

A) Ordunun yiyecek ihtiyacının halk tarafından karşılanması amaçlanmıştır.
B) Ordunun muharebe gücünü artırılması amaçlanmıştır.
C) Kuvayımilliye hareketine son verilmek istenmiştir.
D) Ordunun silah ve cephane ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır.
E) Emirlerinin uygulanmasında çıkabilecek aksaklıkları gidermek için "İstiklal Mahkemeleri" kurulmuştur.

8. **Moskova Antlaşması'nda yer alan,** "İki taraftan birinin tanımadığı siyasi belgeyi diğeri de tanımayacaktı." **hükmüne göre Sovyet Rusya aşağıdakilerden hangisini doğrudan kabul etmiş bulunuyordu?**

A) TBMM Hükûmetini
B) Sevr Antlaşması'nın geçersizliğini
C) Kapitülasyonların kaldırıldığını
D) Kurtuluş Savaşı'nın haklılığını
E) Misakımillî'yi

9. **Sakarya Muharebesi'nin dış politikaya yansıması aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Londra Konferansı'nın toplanması
B) Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması'nın imzalanması
C) Kafkas cumhuriyetleri ile Kars Antlaşması'nın imzalanması
D) İstiklal Marşı'nın kabul edilmesi
E) Mustafa Kemal'e "Gazi" ve "Mareşal" rütbelerinin verilmesi

10. **Lozan Antlaşması'nda;**

I. İmroz,
II. Sakız,
III. Sisam

adalarından hangilerinin Yunanistan'a ait olduğu kabul edilmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

11. TBMM'nin kuruluşundan sonra Mustafa Kemal Paşa, Kâzım Karabekir'i tam yetkili olarak Doğu Cephesi Komutanlığı'na atamıştır.

Bu atama sonucunda aşağıdakilerden hangisi gerçekleşmiştir?

A) Başkomutanlık Yasası
B) İstiklal Mahkemelerinin kurulması
C) Yeni devletin ilk askerî cephesinin açılması
D) Düzenli ordunun kurulması
E) Kuvayımilliye'nin oluşturulması

12. **Aşağıdakilerden hangisi Sovyet Rusya'nın Kurtuluş Savaşı süresince TBMM'yi destekleme nedenlerinden biri olamaz?**

A) Boğazların İtilaf Devletleri'nin eline geçmesini istememesi
B) TBMM ile Sovyet Rusya'nın düşmanlarının aynı olması
C) Boğazlarda güçlü bir müttefikin Sovyet Rusya için önemli olması
D) Yeni rejimini yeni Türk devletine kabul ettirebilme düşüncesi
E) TBMM'nin Ruslara verilen kapitülasyonların devamı konusunda güvence vermesi

13. **Aşağıdakilerden hangisi Sakarya Muharebesi'nin sonuçları arasında yer almaz?**

A) Mustafa Kemal Paşa'ya "mareşal" rütbesinin verilmesi
B) Fransızlarla Ankara Antlaşması'nın imzalanması
C) Doğu (Kafkas) sınırının son şeklini alması
D) Genel taarruz için hazırlıkların başlaması
E) Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun kabul edilmesi

14. **Mustafa Kemal'in başkomutanlık yetkisi ile yönettiği ilk savaş aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Dumlupınar B) Büyük Taarruz
C) Sakarya D) Eskişehir-Kütahya
E) Aslıhanlar

t.me/yksyardimcinyedek

15. Aşağıdakilerden hangisi, Mudanya Ateşkes Anlaşması'nın sonuçlarından biri değildir?

A) Kurtuluş Savaşı'nın askerî safhası sona ermiştir.
B) Boğazlar ve İstanbul, TBMM Hükûmetinin yönetimine bırakılmıştır.
C) Osmanlı Devleti hukuken yok sayılmıştır.
D) TBMM için siyasi bir başarı olmuştur.
E) İngiltere, Musul üzerindeki isteklerinden vazgeçmiştir.

16. Millî Mücadele Dönemi'nde, Güney Cephesi'nde işgalci güçlere ve azınlıklara karşı önemli rol üstlenen kişiler arasında aşağıdakilerden hangisi bulunmaz?

A) Topçu Kemal Bey
B) İpsiz Recep Bey
C) Osman (Tufan) Bey
D) Ali Saip Bey
E) Mehmet Sait (Şahin) Bey

17. Aşağıdakilerden hangisi, Güney Cephesi ile ilgili değildir?

A) Fransız ve Ermenilerle mücadele edilmiştir.
B) Maraş, Urfa, Antep halkı işgaller karşısında direnişte bulunmuşlardır.
C) Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması ile bu cephe kapanmıştır.
D) Fransızlar Sakarya Muharebesi'nden sonra bölgeyi boşaltmışlardır.
E) Düzenli ordu ilk kez bu cephede başarı kazanmıştır.

18. Aşağıdaki devletlerden hangisi I. İnönü Muharebesi'nden sonra toplanan Londra Konferansı'nda yer almamıştır?

A) Sovyet Rusya B) Fransa C) TBMM D) İngiltere E) İtalya

19. Millî Mücadele'de, halkın sorumluluk üstlenmesinin bir savaşın kazanılmasındaki önemini aşağıdaki gelişmelerden hangisi açıklar?

A) TBMM'ye karşı çıkan ayaklanmalar
B) Tekâlif-i Milliye Emirleri'nin uygulanması
C) Teşkilat-ı Esasiye'nin kabul edilmesi
D) Saltanat ve hilafet etrafında birleşilmesi
E) Maarif Kongresi'nin toplanması

20. Lozan Görüşmeleri'nin çetin ve uzun geçmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkisinden söz edilemez?

A) Osmanlıdan kalan sorunların çözümü
B) Diplomatik taktik ve stratejiler
C) İngiltere'nin bölgedeki çıkarlarının tehlikeye girmesi
D) Rusya'nın engelleyici tutumları
E) İtilafların, yeni Türkiye'nin üstünlüğünü kabul etmekte zorlanmaları

21. Lozan Antlaşması'nın;

I. Boğazlar bölgesi başkanı Türk olan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek.
II. Kapitülasyonlar kaldırılacak.
III. Azınlıklar Türk vatandaşı sayılacak ve Türkiye'nin yasalarına tabi olacaklar.

maddelerinden hangilerinin bağımsızlığı engelleyici durumları ortadan kaldırma amacına yönelik olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) II ve III E) I, II ve III

22. Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı'nda "Siz orada yalnız düşmanı değil, ulusun makûs talihini de yendiniz." **ifadesini içeren telgrafı, kazandığı zafer nedeniyle aşağıdaki komutanlardan hangisine göndermiştir?**

A) İsmet İnönü
B) Refet Bele
C) Kâzım Karabekir
D) Fevzi Çakmak
E) Ali Fuat Cebesoy

1. D	2. E	3. B	4. D	5. C	6. A	7. C	8. B	9. C	10. D	11. C	12. E	13. E	14. C	15. E	16. B	17. E	18. A	19. B	20. D	21. D	22. A

t.me/yksyardimcinyedek

11. BÖLÜM

ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI ATATÜRK DÖNEMİ İÇ POLİTİKA GELİŞMELERİ

II. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ DÖNEMİ

- 23 Nisan 1920'de açılan TBMM zor şartlarda Kurtuluş Savaşı'nı gerçekleştirmiş, ulusal egemenlik konusunda da önemli adımlar atmıştı. Ancak 1920-1923 arasında büyük ölçüde yıpranmıştı. Artık TBMM'nin yenilenmesi gerekiyordu. Lozan Görüşmeleri'ne ara verildiği dönemde TBMM, 1 Nisan 1923'te seçimlerin yenilenmesi kararını almıştır. Seçimler yapılmış ve Mustafa Kemal Paşa **İzmir ve Ankara'dan** milletvekili seçilmiştir. Ancak Ankara'yı tercih etmiştir. **11 Ağustos 1923**'te II. TBMM toplanmıştır. Bazı siyasi bunalımlar bu Meclis tarafından çözümlendiği gibi birçok inkılap hareketleri de bu Meclis tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle **"İnkılapçı Meclis"** olarak anılmıştır. **Ekim 1927'ye** kadar çalışmalarını sürdürmüştür.

KAVRAM BİLGİSİ

İhtilal: Bir devletin siyasi yapısını kanuna uymadan değiştirmek üzere zor kullanarak yapılan geniş halk hareketidir.
İsyan: Toplum içinde belirli bir grubun amaçlarını gerçekleştirmek üzere devlete karşı başkaldırması hareketidir.
Hükûmet Darbesi: Devletin emri altındaki ordu gibi resmî kuvvetlerden birinin mevcut hükûmeti devirip iktidarı ele almasıdır.
Saltanat: Ülke yönetiminin babadan oğula geçmesidir. Bir başka ifadeyle devleti yönetme hakkının bir ailenin elinde olduğu sistemdir.
Cumhuriyet: Milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği vekiller aracılığı ile kullandığı yönetim biçimi
Halifelik (Hilafet): Hz. Muhammed'in vefatından sonra Müslüman ülkelerin devlet ve hükûmet işlerini yürüten kişiye halife denir. Halifelik; 1516 Mercidabık, 1517 Ridaniye Savaşları'yla I. Selim Dönemi'nde Osmanlı Devleti'ne geçmiştir.
Demokrasi: Tüm üye veya vatandaşların devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu yönetim biçimidir.
Çoğulculuk: Demokratik yönetimlerin egemen olduğu toplumlarda çeşitli düşünce ve eğilimlerin yönetimde etkisini kabul eden siyasi yöntemdir.
Çoğunlukçuluk: Çoğunluğun kararlarının uygulandığı ve bu kararların mutlak olduğu demokrasi çeşididir.
Çift Dereceli Seçim Sistemi: Seçmenlerin doğrudan bir kişiyi değil, seçilmesi istenen kişiyi seçmesidir. O seçilmişlerin verdiği oylar sonucunda seçim sona erer.
Tek Dereceli Seçim Sistemi: Seçmenlerin yöneticileri doğrudan doğruya seçebildiği sistemdir.

İNKILAP KAVRAMI

- İnkılap toplum düzenini ve yapısını daha iyi duruma getirmek için yapılan köklü değişiklik ve iyileştirme hareketidir. Amaç bir milletin her yönden daha ileri gitmesini sağlamaktır.
- İnkılap kısa sürede gerçekleşen bir hareket değildir. İnkılap fikrinin olgunlaşması ve gerçekleşmesi yıllarca sürebilir. Bu sebeple inkılap üç aşamadan oluşmaktadır.

1. Fikrî Hazırlık Safhası: Yapılacak yenilikler ile ilgili fikirlerin ortaya atıldığı, hazırlığın yapıldığı bir dönemdir.

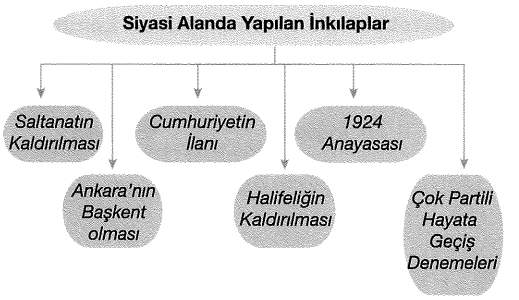
2. İhtilal Safhası: Mevcut düzenin halk ayaklanmasıyla yıkılması dönemidir. Türk inkılabının bu safhasında, bir taraftan işgalci güçlerle savaşılırken, diğer taraftan saltanata karşı mücadele edilmiştir.

3. Yeni Düzenin Kurulması: İhtilal meydana geldikten sonra yeni kurumların oluşturulduğu safhadır. Böylece milletin her alanda ileri gitmesi sağlanmıştır.

Türk İnkılabının Özellikleri

- Türk inkılabı bir diriliş ve yeniden doğuş hareketidir.
- Millî bağımsızlık (işgalci güçlere karşı), millî egemenlik (saltanata karşı) mücadelesidir.
- Türk milletini Batı kültürüne yaklaştırmıştır.
- Türk inkılabının uzun süren bir hazırlık safhası olmamıştır.
- Belli bir ideolojiyi taklit etmemişir.
- Düşünen ve gerçekleştiren aynı kadrodur.
- Sömürge halklarına örnek teşkil etmiştir.
- Akla ve bilime dayanır, dogmatik değildir.
- Toplumun ihtiyaçlarından doğmuştur.
- İnkılaplar birbirini tamamlar niteliktedir.

SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

t.me/yksyardimcinyedek

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

Nedenleri

- Ulusal egemenlik ilkesine aykırı olması
- Yönetimde çift başlılığın yaşanması
- Padişah ve İstanbul Hükûmetinin Kurtuluş Savaşı sırasında Millî Mücadele'ye karşı olmaları
- İtilaf Devletleri'nin Lozan Görüşmeleri'nde ikilik çıkarma planları

Saltanatın Kaldırılmasının Sonuçları

- Osmanlı Devleti resmen sona ermiştir.
- Ulusal egemenlik yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- Laikliğin önemli bir aşaması gerçekleşmiştir.
- İtilaf Devletleri'nin Lozan'da ikilik çıkarma planları suya düşmüştür.
- TBMM, Abdülmecit Efendiyi halife seçmiştir.
- Sultan Vahdettin (VI. Mehmet) 17 Kasım 1922'de İngilizlere ait Malaya zırhlısıyla ülkeyi terk etmiştir.

Not

Saltanatın kaldırılması, Atatürk'ün cumhuriyetçilik, ulusal egemenlik ve laiklik ilkeleriyle ilgilidir. Ayrıca cumhuriyetin ilan edilmesine ve halifeliğin kaldırılmasına da zemin hazırlamıştır.

Uyarı

Saltanatın kaldırılması I. TBMM'nin gerçekleştirdiği tek inkılap hareketidir.

MERAKLISINA

Atatürk'ün Rütbelerinin Kronolojisi

- *Harp Okulundan "Teğmen" olarak mezun olmuştur.*
- *Harp Akademisinden "Kurmay Yüzbaşı" olarak mezun olmuştur.*
- *Trablusgarp Savaşı'ndan sonra "Binbaşılığa" terfi etmiştir.*
- *Sofya Ateşemiliterliği yaparken "Yarbaylığa" terfi etmiştir.*
- *Çanakkale Savaşı'nda "Albaylığa" (Miralay) terfi etmiştir.*
- *Çanakkale Savaşı'ndan sonra "Generalliğe" (Mirlivalığa) terfi etmiştir.*
- *Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra "Gazi" unvanı ve "Mareşal" (Müşirlik) rütbesi verilmiştir.*

Ankara'nın Başkent Oluşu (13 Ekim 1923)

- Mustafa Kemal Paşa, Erzurum ve Sivas kongrelerinden sonra 27 Aralık 1919 günü Temsilciler Kurulu üyeleriyle birlikte Ankara'ya gelmişti.
- Ankara, Anadolu'nun ortasında, savaş cephelerine eşit uzaklıkta bir kentti. Savaşın yönetimi ve haberleşme, Ankara'dan kolaylıkla yürütülmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 günü Ankara'da açılmıştı. Mustafa Kemal Paşa bundan sonra ülkeyi kurtarma çalışmalarını Anadolu'nun bu küçük kentinde sürdürmüştü.
- İstanbul işgal devletleri tarafından boşaltılınca yeni Türk devletinin başkentinin neresi olacağı konusu gündeme gelmiştir.
- 13 Ekim1923 tarihinde **İsmet Paşa** ve on dört arkadaşı Ankara'nın başkent olması için Türkiye Büyük Millet Meclisine yasa önerisi sunmuşlardır. Öneri Mecliste onaylanarak, kabul edilmiştir. Böylece Ankara yeni Türk devletinin başkenti olmuştur.

Uyarı

Ankara başkent yapıldığında (13 Ekim 1923) Ankara'da elçiliği bulunan devlet Afganistan'dır.

Uyarı

Başkentin Ankara olduğunu belirten madde ilk kez 1924 Anayasası'nda yer almıştır.

Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923)

Milli Mücadele Hazırlık Dönemi'nde, genelgeler ve kongrelerde, hükûmet şeklinin cumhuriyet olacağının sinyalleri verilmişti. 23 Nisan 1920'den beri Türkiye'yi idare eden Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, millî egemenlik esasına dayanıyordu. Bu zaten adı konulmamış bir cumhuriyet yönetimiydi. Artık yeni Türk devleti yönetiminin adının konmasının zamanı gelmişti.

Nedenleri

- 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasıyla, cumhuriyetin ilanının önündeki en büyük engelin kaldırılmış olması
- TBMM'nin ikinci dönem çalışmalarında, Lozan Barış Antlaşması'nı onaylamasıyla millî bağımsızlığın tam olarak gerçekleşmiş olması
- Yeni Türk devletinin adının belli olmaması
- Başkent sorunun çözülmüş olması
- Fethi Okyar Hükûmetinin istifa etmesi sonucunda hükûmet bunalımının yaşanması **(sonbahar-güz-ekim bunalımı)**
- Devlet başkanı sorununun çözümlenmek istenmesi

Cumhuriyetin İlanının Sonuçları

- Yeni Türk devletinin rejimi belirlenmiş ve bu konudaki tartışmalar sona ermiştir.
- Ulusal egemenlik yolunda önemli bir adım atmıştır.
- Meclis hükûmeti sisteminden, kabine sistemine geçilmiştir.
- Devlet başkanlığı sorunu çözülmüştür.
- İnkılaplar için elverişli bir ortam hazırlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı	Mustafa Kemal
Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Meclis Başkanı	Ali Fethi Okyar
Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Başbakanı	İsmet İnönü

t.me/yksyardimcinyedek

Notlar

✓ *Cumhuriyetin ilanı, cumhuriyetçilik, ulusal egemenlik ve halkçılık ilkeleriyle ilgilidir.*

✓ *Cumhuriyetin ilanıyla 1921 Anayasası'nda önemli değişiklikler yapılmıştır. Türkiye'nin yönetim şeklinin cumhuriyet, dininin İslam, resmî dilinin Türkçe olduğu şeklindeki madde anayasaya konulmuştur.*

Uyarı

Mustafa Kemal Paşa dört dönem cumhurbaşkanlığı yapmıştır. 29 Ekim'in Cumhuriyet Bayramı olarak kutlanması 19 Nisan 1925'te yasalaşmıştır.

MERAKLISINA

Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanları

1. *Mustafa Kemal ATATÜRK (1923 - 1938)*
2. *İsmet İNÖNÜ (1938 - 1950)*
3. *Celal BAYAR (1950 - 1960)*
4. *Cemal GÜRSEL (1961 - 1966)*
5. *Cevdet SUNAY (1966 - 1973)*
6. *Fahri KORUTÜRK (1973 - 1980)*
7. *Kenan EVREN (1982 - 1989)*
8. *Turgut ÖZAL (1989 - 1993)*
9. *Süleyman DEMİREL (1993 - 2000)*
10. *Ahmet Necdet SEZER (2000 - 2007)*
11. *Abdullah GÜL (2007 -2014)*
12. *Recep Tayyip ERDOĞAN (2014 - .....)*

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Nedenleri

- Hem cumhurbaşkanı hem de halifenin olması nedeniyle devlet başkanı ve dinî başkan şeklinde bir ikiliğin oluşması
- Halifenin varlığının eski düzen yanlılarını ümitlendirmesi
- Halifenin görev dışı davranışları, Meclisin verdiği kararlara uymaması ve siyasi lider gibi hareket etmesi
- Yapılması düşünülen inkılapların önünün açılmak istenmesi
- Laiklik ve halifelik kurumunun birbiriyle bağdaşmaması
- Hindistan'daki İsmailiye Tarikatı'nın liderleri olan Ağa Han ile Hintli Emir Ali'nin halifeliğin muhafazasına yönelik İsmet İnönü'ye yolladıkları mektupların basına intikal etmesi (Bu mektup Tanin, İkdam ve Tevhid-i Efkâr gibi gazetelerde yayımlanmıştır.)
- Ümmetçi toplum anlayışından ulusal toplum anlayışına geçilmek istenmesi

Sonuçları

- Laiklik yolunda en önemli adım atılmıştır.
- Ulusal egemenlik anlayışı pekişmiştir.
- İnkılaplar için uygun ortam hazırlanmıştır.
- İki başlılık ortadan kalkmıştır.
- TBMM'nin otoritesi artmıştır.

Not

Halifeliğin kaldırılması Atatürk'ün laiklik, cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkeleriyle ilgilidir. Halifeliğin kaldırılması teklifini Urfa Milletvekili Şeyh Saffet Bey sunmuştur.

Yorum

Halifeliğin kaldırılması halifelik makamının etkisiyle kendi içlerindeki Müslümanların ayaklanabileceğinden endişelenen İngiltere, Fransa ve İtalya'yla olan ilişkilerin gelişmesinde etkilidir.

Uyarı

8 Nisan 1924'te Şeriat Mahkemeleri kapatılmıştır.

Halifeliğin kaldırıldığı gün;

- **Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılarak** eğitim öğretim kurumları birleştirilmiştir. Tüm okullar Maarif Vekaletine bağlandı.
- **Şeriye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü** kurulmuştur.

Yorum

Diyanet İşleri Başkanlığının kurulmasıyla Şeyhülislamlık makamı sona ermiştir. İlk Diyanet İşleri Başkanı Rıfat Börekçi'dir.

- **Erkân-ı Harbiye Vekâletinin yerine de Millî Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığının** kurulması **kararlaştırılmıştır.** Erkân-ı Harbiye Vekâletinin kaldırılması ordunun siyasetten ayrılması doğrultusunda önemli bir adımdır.

Not

1924 – 1944 yılları arasında, Fevzi Çakmak Türkiye Cumhuriyeti'nin Genelkurmay Başkanlığını yapmıştır.

- **Osmanlı hanedanının yurt dışına çıkarılmasına** karar verilmiştir. 1952'de kadın üyelerin, 1974'te de erkek üyelerin Türkiye'ye dönmesine izin verilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

1924 Anayasası (20 Nisan 1924)

Değişen şartlardan dolayı 1921 Anayasası ihtiyaçlara cevap veremiyordu. Bu yüzden bir anayasa hazırlanmıştır. **Polonya** ve **Fransa** anayasalarından yararlanılmıştır.

1924 Anayasası'nın Önemli Maddeleri

- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- Devletin yönetim şekli Cumhuriyettir.
- TBMM üyeleri 4 yıllığına seçilir. Seçme yaşı 18, seçilme yaşı 30'dur.
- Devletin dini İslam, dili Türkçe, başkenti Ankara'dır.
- Cumhurbaşkanı TBMM içinden 4 yıllığına seçilir. Aynı kişi tekrar Cumhurbaşkanı seçilebilir.
- Seçme ve seçilme hakkı sadece erkeklere aittir.
- Yasama Meclise, yürütme hükümete, yargı bağımsız mahkemelere aittir.
- İlköğretim herkes için zorunludur.
- Bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları kanun önünde eşittir.

1924 Anayasası'nda Yapılan Değişiklikler

- 10 Nisan 1928'de "Devletin dini İslam'dır." maddesi anayasadan çıkarılmıştır. Milletvekillerinin ve cumhurbaşkanının yemin metninden "Vallahi" ifadesi çıkarılmıştır. "Şeri hükümlerin yerine getirilmesi TBMM'ye aittir." maddesi anayasadan çıkarılmıştır.
- 5 Aralık1934'te kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Seçmen yaşı 22'ye çıkarılmıştır.
- 5 Şubat 1937'de Atatürk ilkeleri anayasaya girmiştir. Çiftçilerin topraklandırılması ve ormanların devletleştirilmesi hakkında düzenleme yapılmıştır. "Hiç kimse felsefi görüşü, din, mezhep inancı ve tarikatından dolayı kınanamaz." hükmünden "tarikat" kelimesi çıkarılmıştır.
- 10 Ocak 1945'te anayasanın dili öz Türkçeleştirilmiştir (1952'de eski hâline dönülmüştür.).

Not

1924 Anayasası Atatürk'ün cumhuriyetçilik ilkesiyle ilgilidir. Bu anayasayla 1876 Kanunuesasisi ve 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu rafa kaldırılmıştır.

Çok Partili Yaşama Geçiş Denemeleri

Halk Fırkası (CHP) (9 Eylül 1923)

- Mustafa Kemal'in 8 Nisan 1923'te açıkladığı **"Dokuz Umde (Dokuz İlke)"** Halk Fırkasının esasını oluşturmuştur.

9 Umde'de,

- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Milletin gerçek temsilcisi TBMM'dir. TBMM dışında hiçbir makam hiçbir güç milletin yazgısına egemen olamaz.
- Egemenlik ve hükmetme yetkisi Türkiye halkının gerçek temsilcisi olan TBMM'nin manevi şahsında toplanmış olduğu için TBMM'nin verdiği saltanatın kaldırılması kararı değiştirilemez.
- Ülkede iç güvenliğin sağlanması en önemli görevlerden biridir.
- Mahkemelerin hızlı bir şekilde adalet dağıtabilmesi sağlanacak, yasal mevzuat bilimsel hukuk anlayışına göre düzenlenecektir.
- Aşar yönetiminde halkın şikâyetine ve mağduriyetine neden olan kısımlar değiştirilecektir.
- Askerlik süresi kısaltılacaktır.
- Gazilerin, ordu emeklilerinin, dul ve yetimlerin sefaletine meydan vermeyecek önlemler alınacaktır.
- Memurların atanma, görevden alınma, yükseltilme, emekli edilme koşulları düzenlenecektir.
- Ülkenin hızlı bir şekilde kalkındırılması için özel şirketlerin kurulması özendirilecektir.

görüşleri yer almıştır.

- Müdafaa-i Hukuk Grubu üyelerinden meydana gelen siyasi oluşum 1923'te Halk Fırkası olarak kurulmuştur.
- **Kurucusu Mustafa Kemal Paşa**'dır. İlk genel sekreteri ise **Recep Peker**'dir.
- Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını almıştır.
- 1935'te Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin **ilk siyasi partisidir.**
- İnkılaplar bu parti öncülüğünde gerçekleştirilmiştir.
- 1923-1950 yılları arasında iktidarda kalmıştır.
- Partinin ilk kurultayı olarak **Sivas Kongresi** kabul edilmiştir.
- Partinin 1927 yılında yapılan ikinci kurultayında, Mustafa Kemal Paşa, yeni Türk devletinin kuruluş aşamalarını **Nutuk** adlı eserinde anlatmıştır.
- 1931'de Atatürk ilkeleri parti programına girmiştir.
- 1931'de yapılan düzenlemeyle kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması ile iki dereceli seçim sisteminden tek dereceli seçim sistemine geçilmesi benimsenmiştir.
- Ekonomide **devletçilik** ilkesi benimsenmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Beşinci kurultayında CHP içinde **"Müstakil Grup"** oluşturulmuştur.
- 26 Aralık 1938'de CHP'nin Olağanüstü Kurultayı'nda Mustafa Kemal, partinin "Ebedî Şefi", İsmet İnönü ise, partinin "Millî Şefi" kabul edilmiştir.

Terakkiperver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924)

- **Kâzım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele, Adnan Adıvar, Ali Fuat Cebesoy**'un kurucular arasında yer aldığı bu parti **Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk muhalefet partisidir.**
- İlk taşra şubelerini **Urfa'da** açmışlardır.
- Parti liberal (serbest piyasa) ekonomiyi savunmuştur.
- Dinî inançlara saygılı bir parti olduğunu belirtmiştir.
- Devlete ait çiftliklerle arazilerin topraksız köylülere dağıtılması gerektiğini savunmuştur.
- Tek dereceli seçim sisteminin uygulanmasını savunmuştur.
- Yerinden yönetim anlayışını (Adem-i Merkeziyetçilik) savunmuştur.
- Cumhurbaşkanının aynı zamanda parti başkanı olamayacağını savunmuştur.
- Şeyh Sait İsyanı ile ilgili olduğu iddiası ile 5 Haziran 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak kapatılmıştır.
- Çok partili hayata geçiş denemelerinin ilki başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Nasturi Ayaklanması (Ağustos – Eylül 1924)

- Musul Sorunu'nun yaşandığı sırada Hakkâri ve çevresinde yaşayan Hristiyan ahalinin çıkardığı bir ayaklanmadır.

Ayaklanmanın çıkmasında;

- İngiltere'nin Musul Sorunu'nda Türkiye'yi zayıflatma düşüncesi,
- İngiliz misyonerlerin Nasturiler arasında propaganda yapması etkili olmuştur.

- Ayaklanma 7. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Eğilmez tarafından Eylül 1924'te bastırılmıştır.

Ordunun Siyasetten Ayrılması (19 Aralık 1923)

- Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde, milletvekilliği ve askerlik görevleri bir kişide toplanabiliyordu. Savaş bittikten sonra artık bu iki görevin aynı kişide olmaması gerektiğini savunan Mustafa Kemal savaş döneminin bitmesi ile komutanların vekillikten ayrılmalarını istemiştir.
- 19 Aralık 1923 tarihinde TBMM'ye seçilen ya da seçilmekte olan ordu mensuplarının tabi olacakları şartlar hakkında kanun ile genel seçimlerden önce ordu mensuplarının istifa etmeleri ya da emekliye ayrılmaları durumunda milletvekili seçilebilecekleri belirtilmiştir.
- Mebusluğu devam eden I. Ordu Müfettişi Kâzım Karabekir 26 Ekim 1924 tarihinde, II. Ordu Müfettişi Ali Fuat Paşa 30 Ekim 1924 tarihinde müfettişlik görevlerinden istifa ederek milletvekilliği görevlerine devam etmişlerdir.
- Bazı komutanlar da milletvekilliğinden istifa etmişlerdir.

Not

Ordunun siyasetten ayrılması, Atatürk'ün cumhuriyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

Şeyh Sait İsyanı (13 Şubat 1925)

- Yeni rejimden memnun olmayanlar tarafından çıkarılmıştır.

Nedenleri

- Cumhuriyet rejimi ve yapılan uygulamalardan rahatsızlık duyulması
- Halifeliğin ve padişahlığın yeniden getirilmek istenmesi
- Bir Kürt devleti kurma düşüncesi
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Adem-i Merkeziyetçiliği savunması ve dinî inançlara saygılı olunacağını belirtmesi
- İngiltere'nin Musul konusunda elini güçlendirmek için isyanı körüklemesi

- İsyan kısa sürede yayılmıştır. Fethi Okyar Hükûmeti isyanın yayıldığı illerde sıkıyönetm ilan etmiştir. Bazı birlikler doğuya kaydırılmıştır. Hıyanet-i Vataniye Kanunu kapsamında isyana karışanlar vatan haini ilan edilmiştir.
- Ancak isyanı bastırmada etkili olamayan Fethi Okyar Hükûmeti istifa etmiş yeni hükûmeti İsmet İnönü kurmuştur.
- İsyanın bastırılması için bölgesel seferberlik ilan edilmiş, **Takrir- Sükûn Kanunu** çıkarılmış, biri Ankara'da diğeri isyan bölgesinde olmak üzere **İstiklal Mahkemeleri** kurulmuştur.
- İsyan alınan önlemlerle güçlükle bastırılmıştır.
- Şeyh Sait İsyanı, laik cumhuriyet rejimine yönelik çıkarılan ilk isyanıdır. Laikliğin yerleşmediğinin göstergesidir.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır.
- Çok partili hayata geçiş denemelerine ara verilmiştir.
- Musul konusu Türkiye'nin aleyhine çözülmüştür.
- Birçok yayın organı kapatılmıştır.

Uyarı

Takrir-i Sükûn Kanunu, 4 Mart 1929'da yürürlükten kaldırılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

1923'ten - 1960'a Kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanları

- İsmet İNÖNÜ (29.10.1923 - 22.11.1924)
- Fethi OKYAR (22.11.1924 - 04.03.1925)
- İsmet İNÖNÜ (04.03.1925 - 01.11.1937)
- Celâl BAYAR (01.11.1937 - 25.01.1939)
- Refik SAYDAM (25.01.1939 - 08.07.1942)
- Şükrü SARAÇOĞLU (09.07.1942 - 05.08.1946)
- Recep PEKER (06.08.1946 - 09.09.1947)
- Hasan SAKA (10.09.1947 - 14.01.1949)
- Şemseddin GÜNALTAY (16.01.1949 - 22.05.1950)
- Adnan MENDERES (22.05.1950 - 27.05.1960)

Mustafa Kemal Paşa'ya Suikast Girişimi (16 Haziran 1926)

- Rejime ve bu dönemde yapılan inkılaplara tepki gösteren **Ziya Hurşit** ve taraftarları Batı Anadolu gezisinde Mustafa Kemal'e İzmir'de suikast düzenlemeyi planlasalar da başarılı olamamışlardır.
- Bu suikast girişimi **Giritli Şevki**'nin ihbarıyla sonuçsuz kalmıştır. Olayla ilgisi görülenler İstiklal Mahkemelerinde yargılanmışlardır.
- Bu olaydan sonra ittihatçıların siyasetteki etkinliği daha da zayıflamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın olaya tepkisi ise **"Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır."** şeklinde olmuştur.

Yorum

Bu olay Mustafa Kemal Paşa'nın şahsında cumhuriyet rejimine yapılmış bir saldırıdır. İstiklal Mahkemeleri son kez bu olaydan sonra kurulmuştur.

Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos 1930)

Partinin Kurulma Nedenleri

- Çok partili hayata geçilmek istenmesi
- Ulusal egemenlik ilkesini tam anlamıyla hayata geçirme düşüncesi
- 1929 Ekonomik Krizi nedeniyle mevcut hükûmetin uygulamalarına alternatif oluşturacak görüşlerin ortaya konulmak istenmesi
- Hükûmetin uygulamalarının denetlenmesinin sağlanması
- Ekonomik sorunları giderme düşüncesi
- Partinin kurucusu **Ali Fethi Okyar**'dır. Ayrıca **Nuri Conker, Mehmet Emin Yurdakul, Ağaoğlu Ahmet** de partinin kurucuları arasında yer alır.
- **Makbule Atadan** (Mustafa Kemal Paşa'nın kız kardeşi) partinin kurucuları arasındadır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci muhalefet partisidir.
- Ekonomide liberalizmi benimsemiştir.
- Tek dereceli seçim sistemini savunmuştur.
- Kadınlara siyasi hakların verilmesini savunmuştur.

Ayrıca parti programında şu ifadeler de yer almıştır:

- Parti cumhuriyetçi ve milliyetçi esaslara bağlı kalacaktır.
- Vergiler halkın gücüne göre belirlenecektir.
- Paranın değerini koruyan tedbirler alınacaktır.
- Teşvik-i Sanayi Kanunu tümüyle uygulanacaktır.
- Limanlardaki tekelci uygulamalar kaldırılacaktır.
- Yabancı sermayeye izin verilecektir.

Uyarı

Partinin kurulmasında Mustafa Kemal Paşa'nın teşvikleri etkili olmuştur. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa, Fethi Okyar'dan laiklik ve cumhuriyetçilik ilkelerinden taviz verilmemesini istemiştir.

- Partiye rejim ve inkılap karşıtı olanların sızdığını gören Ali Fethi Okyar partisini 17 Kasım 1930'da partiyi feshetmiştir.
- Serbest Cumhuriyet Fırkasının kendini feshetmesi sonucunda çok partili hayata geçişin ikinci denemesi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

- İzmir'in Menemen ilçesinde kendisini mehdi ilan eden **Derviş Mehmet** öncülüğünde inkılaplara ve mevcut düzene karşı ayaklanma çıkmıştır.
- Menemen'de bulunan 43. Piyade Alay Komutanlığı, Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay'ı görevlendirmiştir. İsyancılara müdahale eden Kubilay Bekçi Hasan ve Bekçi Şevki şehit edilmiştir. Olay askerî birliklerin müdahalesiyle bastırılmıştır. Bir aylık sıkıyönetim ilan edilmiştir. Suçlu görülenler **"Divanıharpte"**te yargılanmışlardır.
- Bu olayda **Fahrettin Altay** Sıkıyönetim Komutanlığına, **Mustafa Muğlalı** ise Divanıharp Reisliği'ne getirilmiştir.
- Laik cumhuriyet rejimine yönelik ikinci isyandır. Laikliğin yerleşmediğinin kanıtı olmuştur.
- Bu olaydan sonra toplumun çok partili yaşama henüz hazır olmadığı anlaşılmış ve çok partili hayata geçiş denemeleri ertelenmiştir. 1946 yılına kadar devlet tek parti ile idare edilmiştir (CHP).

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

Atatürk Dönemi Bazı Partiler

- *Halk Fırkası*
- *Terakkiperver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası*
- *Serbest Cumhuriyet Fırkası*
- *Ahali Cumhuriyet Fırkası*
- *Türkiye Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi (Kurulmasına izin verilmemiştir.)*

Kadınlara Siyasi Hakların Verilmesi

Kadınlara;

- 1930'da belediye seçimlerine katılma hakkı,
- 1933'te muhtarlık seçimlerine katılma hakkı,
- 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı

tanınmıştır.

Uyarı

Türk kadını ilk kez 1935 genel seçimlerine katılmıştır. Yapılan bu seçimlerde Meclise 17 kadın milletvekili girmiştir.

Not

Kadınlara siyasi hakların verilmesi, Atatürk'ün cumhuriyetçilik ve halkçılık ilkeleriyle ilgilidir.

- İlk kadın belediye başkanı **Sadiye Hanım**'dır.
- İlk kadın muhtar **Gül Esin**'dir.
- **Satı Çırpan** ilk kadın milletvekillerindendir.
- İlk kadın vali **Lale Aytaman**'dır.
- İlk kadın bakan **Türkân Akyol**'dur.
- İlk kadın başbakan **Tansu Çiller**'dir.
- İlk kadın cerrah **Rahime Batu**'dur.
- İlk kadın doğum uzmanı **Pakize İzzet Tarzi**'dir.
- İlk kadın inşaat mühendisi **Sabiha Güreyman**'dır.
- İstanbul'da muayenehane açan ilk kadın doktor **Safiye Ali**'dir.
- Ankara Barosuna kayıt olan ilk kadın avukat **Süreyya Ağaoğlu**'dur. İstanbul Barosuna kayıt olan ilk kadın avukat **Reyhan Hanım**'dır.
- İlk kadın hâkim **Mürüvvet Hanım**'dır.
- İlk kadın savaş pilotu **Sabiha Gökçen**'dir.
- İlk Müslüman kadın tiyatro oyuncusu **Afife Jale**'dir.
- İlk kadın arkeolog **Jale İnan**'dır.

Atatürk Dönemi'nin Bazı Olayları

Ağrı Olayları

- Bölgedeki aşiretlerin vergi vermemek, askere gitmemek için başlattıkları olaylardır.
- Ağrı olayları 1926 – 1927 – 1930 yıllarında yaşanmıştır.

Bursa Olayı

- Ezanın Türkçe okunması üzerine çıkan olaylardır.
- Bu olayın arka planında laik inkılaplardan duyulan rahatsızlık yer alır.

Not

- *İlk Türkçe Kur'an Hafız Yaşar (Okur) Bey tarafından okunmuştur (1932).*
- *İlk Türkçe ezanı ise Hafız Rıfat Bey, Fatih Camiinde okumuştur (1932).*

Uyarı

Ezanın tekrar Arapça okunması ise Demokrat Parti Dönemi'nde olmuştur.

Vagon–li (Wagon – Lits) Olayı (1933)

- Fransız Vagon-li (Yataklı Vagonlar) şirketinde çalışan bir Türk memurun Türkçe konuşması üzerine, şirket müdürünün Türkçeyi aşağılaması ve Türk memurunu işten çıkarması neticesinde, Türk toplumunun bu olayda gösterdiği tepkidir.

Razgrad Olayı (1933)

- Bulgaristan'ın Razgrad şehrindeki bir Türk mezarlığının Bulgar gençleri tarafından tahrip edilmesi sonucunda Türk toplumunun bu olaya gösterdiği tepkidir.

Dersim (Tunceli) Olayları (1935 – 1938)

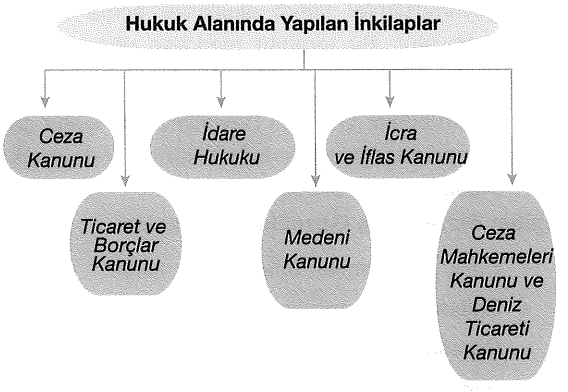
- Devletin Tunceli'ye nüfus etmeye ve otorite kurmaya başlaması üzerine başlayan huzursuzluk isyana dönüşmüştür.
- Bölgenin coğrafi, kültürel, sosyal, ekonomik ve dinî yapısının da etkisiyle isyan yayılmıştır.
- Askerî harekât sonucunda ayaklanma bastırılmıştır.

Yüzellilikler

- Kurtuluş Savaşı sırasında düşmanla iş birliği yaptıkları gerekçesi ile 1924'te 150 kişi yurt dışına çıkarılmıştır.
- 1927'de çıkarılan bir kanunla bu kişiler Türk vatandaşlığından da çıkarılmışlardır.
- Yüzellilikler 1938'de çıkarılan Af Kanunu ile affedilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

- Vatandaşın devlet karşısındaki görevleri hukuk kuralları ile belirlenir. Hukuk sisteminin temeli de medeni hukuktur.
- Osmanlı Devleti'nde hukuk kuralları İslami kurallar ve Türk töresine dayanıyordu. XIX. yüzyılda hukuk kurallarında köklü değişiklikler yapılmıştır. Osmanlı tebaası olan gayrimüslim vatandaşlara kendi hukuk kurallarını kullanma hakkı verilmiştir. Azınlık mahkemeleri kurulmuştur.
- XIX. yüzyılda İslam kurallarına göre Mecelle hazırlanmıştır. Bu dönemdeki uygulamalar laik yapıda değildir.
- Yeni Türk devletinde devlet yapısı ile birlikte hukuk kurallarının da laikleşmesi, akla ve bilime uygun hâle getirilmesi gerekmekteydi. Ayrıca mevcut kanunlar Türk milletinin ihtiyaçlarını karşılamıyordu.

Medeni Kanun'un Kabulü (17 Şubat 1926)

- Osmanlı Devleti kanunlarında erkeğin üstünlüğüne dayanan bir sistem vardı. Birçok konuda erkeklerin daha fazla hakkı vardı. Laik hukuk anlayışı bu farklılığı kabul edemezdi.
- Avrupa'da düzenlenen kanunlar incelenerek İsviçre Medeni Kanunu'nun kabulüne karar verilmiştir.

İsviçre Medeni Kanunu'nun Seçilme Nedenleri

- Avrupa'daki en yeni medeni kanun olması
- Sorunlara akılcı ve pratik çözümler getirmesi
- Kadın-erkek eşitliğine dayanması
- Laik bir anlayışa sahip olması
- Esnek olması
- İnkılapların bir an önce gerçekleşmesi gerektiği için yeni bir kanunun yapılmasının zaman alması

4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren Medeni Kanun ile

- Kadınlar sosyal ve ekonomik haklar bakımından erkekle eşit duruma gelmiştir.
- Miras paylaşımında kadın-erkek eşitliği getirilmiştir.
- Mahkeme tanıklığında kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır.
- Kadınlara boşanma hakkı verilmiştir. İstedikleri işte çalışabilme hakkı tanınmıştır.
- Velayet hukuku düzenlenmiş, kadınlara çocuğun velayetini alma hakkı verilmşitir.
- Tek eşe evlilik getirilmiştir.
- Evlenmede eşlerin isteği esas alınmıştır.
- Evlilikte yaş sınırı getirilmiştir.
- Resmî nikâh zorunluluğu getirilmiştir. Böylece evlilik devlet denetimine alınmıştır.
- Mecelle yürürlükten kalkmıştır.
- Hukukta birlik sağlanmıştır.

Uyarı

Medeni Kanun ile kadınlara sosyal ve toplumsal alanda haklar verilmiştir. Siyasi bir hak verilmemiştir. Medeni Kanun'un kabulü Atatürk'ün laiklik, halkçılık ve inkılapçılık ilkeleriyle ilgilidir.

Not

Türk kadını, daha sonraki süreçte Medeni Kanun'da yapılan değişikliklerle,
- *Evlendikten sonra kendi soyadını kullanabilme,*
- *Evlendikten sonra elde edilen malların ortak kabul edilmesi haklarını da elde etmiştir.*

Uyarı

Azınlıklar, Lozan Antlaşması'nın kendilerini bağlayan hükümlerinden vazgeçmişler ve Türk Medeni Kanunu kapsamına alınmışlardır. Patrikhane ve konsoloslukların mahkeme kurma yetkileri sona ermiştir. Bu durum hukuk birliğinin sağlanmasında etkili olmuştur. Medeni Kanun ile ayrıca özel mülkiyete ilişkin sınırlamalar taşıyan mirî toprak rejimi kaldırılmıştır.

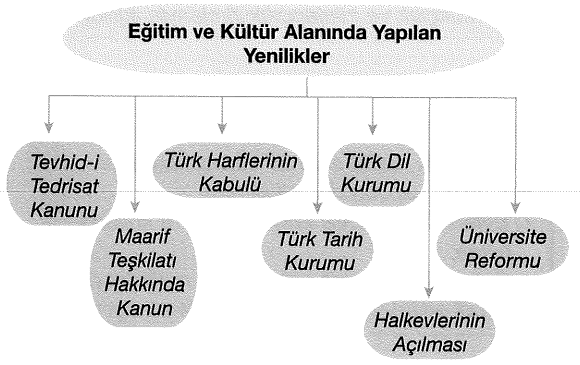
t.me/yksyardimcinyedek

Hukuk Alanındaki Diğer Gelişmeler	
1926'da İtalya'dan	Ceza Kanunu
1926'da İsviçre'den	Borçlar Kanunu
1929'da Almanya'dan	Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Deniz Ticaret Kanunu
1929'da Fransa'dan	İdare Hukuku
1929'da İsviçre'den	İcra ve İflas Kanunu uyarlanmıştır.

UNUTMAYINIZ

- *Medeni Kanun'da kadınlara siyasi hak verilmemiştir.*
- *Medeni Kanun'la sosyal alan ile hukuk ve ekonomi alanlarındakadın-erkek eşitliği sağlanmıştır.*

EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

- Osmanlı Devleti'nde eğitim, sıbyan mektepleri ve medreselerde yapılmıştır. Medreselerde hem dinî bilimler hem de pozitif bilimler okutulmuştur. Fatih Dönemi'nde açılan Sahn-ı Seman Medreseleri ve Kanuni Dönemi'nde açılan Süleymaniye Medreselerinin verdiği eğitime XVII. yüzyılda devam edilmemiştir. Bu dönemden itibaren medreselerde bozulmalar yaşanmış ve sadece dinî bilimler okutulmuştur.
- XVIII. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti Batı'yı örnek alarak teknik okullar açmaya başlamış, XIX. yüzyılda Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiş, gayrimüslimler kendi okullarını açma imkanı bulmuştur. Bir taraftan medrese eğitimleri de devam etmiştir.
- Bütün bunlar Osmanlı Devleti'nde bir kültür çatışmasına, eğitim alanında ikililiklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Eğitim Sisteminde Gözetilecek Esaslar

- Eğitim programları **bilimsel** olmalıdır.
- Eğitim **uygulanabilir** olmalıdır.
- Öğretimde **birlik** sağlanmalıdır.
- Eğitimde **fırsat eşitliği** sağlanmalıdır.
- Eğitim **yaygınlaştırılmalı** ve **kolaylaştırılmalıdır.**
- Atatürk, eğitim politikasını iki temele dayandırmıştır. Bunlardan birincisi eğitimin millî olması diğeri de eğitimin çağdaş olmasıdır.

Uyarı

Cumhuriyet Dönemi'nde ilk olarak eğitimdeki ikililiğe son vermek amacıyla Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretimin Birleştirilmesi Yasası) (3 Mart 1924)

- Şeriye ve Evkaf Vekâletinin bütçesine ayrılan eğitim payı Maarif Vekâletine (Eğitim Bakanlığı) nakledilmiştir.
- Türkiye'deki tüm okullar Maarif Vekâletine (Millî Eğitim Bakanlığı) bağlanmıştır.
- Şeriye ve Evkaf Vekâleti ve vakıflar tarafından idare olunan medrese ve mektepler Maarif Vekâletine bağlanmıştır.
- Maarif Vekâletinin yüksek din uzmanı yetiştirmek üzere Darülfünunda bir ilahiyat fakültesi kurması, din hizmetlerini geliştirmek üzere ayrı mektepler açması kabul edilmiştir.
- Millî Müdafaa Vekâletine (Millî Savunma Bakanlığı) bağlı askerî rüştiye ve idadiler, Sıhhıye Vekâletine (Sağlık Bakanlığı) bağlı darüleytamlar Maarif Vekâletine bağlanmıştır.

Önemi

- Yeni Türk devleti için büyük bir kültür hamlesidir.
- Eğitim devlet denetimine alınmıştır.
- Eğitimin laik ve çağdaş olması yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- Eğitim millî bir nitelik kazanmıştır.
- Eğitimde ikiliğe son verilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Kültür birliğinin sağlanması açısından önemli bir gelişme olmuştur.
- Yabancı okullar üzerindeki devlet denetimi artmıştır.

Uyarı

Yabancı okullara gönderilen bir genelge ile okullarda Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin Türkçe ve Türk öğretmenler tarafından okutulması, okulların Türk müfettişlerce denetlenmesi, bu okulların binalarındaki dinî sembollerin kaldırılması istenmiştir.

Not

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ilgili teklifi İzmir Milletvekili Vasıf (Çınar) Bey sunmuştur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu Atatürk'ün laiklik, milliyetçilik ve halkçılık ilkeleriyle ilgilidir.

Uyarı

Medreseler 11 Mart 1924'te kapatılmıştır.

Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun'un Çıkarılması (2 Mart 1926)

- ✓ Bu kanunla eğitim sistemi millî olacak şekilde, ilk ve ortaöğretim programları belirlenmiştir.
- ✓ Eğitim hizmetleri, çağdaş hâle getirilmiştir.
- ✓ Eğitim hayatı ilk, orta ve lise öğretim kurumları şeklinde yapılandırılmıştır.
- ✓ Okul açılması Millî Eğitim Bakanlığının iznine bağlanmıştır.
- ✓ Müfredat programları halkın ihtiyaçlarına cevap verecek şekle getirilmiştir.
- ✓ Öğretimde, ulusalcılık, bütünlük, çağdaşlık, bilimsellik, laiklik ilkeleri benimsenmiştir.
- ✓ Maarif Vekâletine bağlı Talim Terbiye Dairesi oluşturulmuştur.

Uyarı

İlk Maarif Kongresi ile Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun'u birbiriyle karıştırmamak gerekir. İlk Maarif Kongresi Eskişehir-Kütahya Muharebeleri devam ederken 15 Temmuz 1921'de Ankara'da düzenlenmiştir.

Not

Ders müfredatlarının yapılandırılmasında ABD'li eğitim bilinci John Dewey'den faydalanılmıştır.

Not

Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun, Atatürk'ün laiklik halkçılık, milliyetçilik, inkılapçılık ve devletçilik ilkeleri ile ilişkilendirilebilir.

MERAKLISINA

- *1926'da ticaret hayatında Türkçe kullanılması kararlaştırılmıştır.*
- *1927'de sokak adları Türkçeleştirilmiştir.*

Türk Harflerinin Kabulü (Harf İnkılabı) (1 Kasım 1928)

- ➢ Eğitim hamlesinin önemli bir aşaması da harf inkılabıdır. Türkler İslamiyet'in kabulünden sonra Arap alfabesini kullanmaya başlamıştır. Arap alfabesi yüzyıllardır kullanılmasına rağmen, Türk dilinin tam olarak ifade edilmesinde yeterli değildi. Arap alfabesinde Türkçeye uymayan birçok sessiz harf bulunuyordu. Bu durum Türkçenin gelişmesini ve öğrenimini zorlaştırıyordu.

Nedenleri

- ✓ Arap harfleri ile okuma yazmanın zor olması
- ✓ Okuma yazmanın bir ayrıcalık olmaktan çıkarılmak istenmesi
- ✓ Arap harflerinin Türkçenin ses yapısına uygun olmaması
- ✓ Okuryazar oranını artırma düşüncesi
- ✓ Eğitimi çağdaşlaştırma isteği
- ✓ Batı dünyası ile bütünleşme düşüncesi
- ✓ Ulus bilincini geliştirme isteği

Sonuçları

- Okuma - yazma kolaylaşmış ve okuryazar oranı artmıştır.
- Türk kültürünün gelişmesini sağlamıştır.
- Dilde reform yolunu açarak Türkçeleştirme akımına hız verilmiştir.
- Batı medeniyeti ile ilişkilerin gelişmesinde büyük faydalar sağlamıştır.
- Basılan kitap sayısı artmıştır.
- Yazı dili ile konuşma dili arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi açısından önemlidir.
- Arap kültürünün Türk kültürü üzerindeki etkinliği kırılmıştır.
- Halk arasında okumayazma oranını artırmak amacıyla 1928'de **Millet Mektepleri** açılmıştır. Bu okulları bitirenlerin pratik yapması ve öğrendiklerini kalıcı kılması için **"Halk Mecmuası"** isimli derginin çıkarılması kararı alınmıştır.
- Millet mektepleri 1929'dan itibaren açılmaya başlanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

24 Kasım 1928'de Mustafa Kemal Paşa "Başöğretmen" unvanını almıştır. 24 Kasım 1981'den itibaren "24 Kasım" ülkemizde her yıl Öğretmenler Günü olarak kutlanmaya başlanmıştır.

Not

Türk harflerinin kabulü Atatürk'ün milliyetçilik, laiklik, inkılapçılık ve halkçılık ilkeleriyle ilgilidir. Ayrıca Millet Mekteplerinin açılması Atatürk'ün halkçılık ve milliyetçilik ilkeleriyle ilgilidir.

Türk Tarih Kurumunun Kurulması (15 Nisan 1931)

- Osmanlı Devleti'nde ulusal bir tarih anlayışı yoktu. Çünkü devletin çok uluslu bir yapısı vardı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla imparatorluktan ulusal devlet anlayışına geçilmiştir.
- Bu durum tarih anlayışının da değişmesine neden olmuştur. Türk tarihi binlerce yıllık bir geçmişe sahipti, 6500 yıl öncesi gelişmiş bir medeniyete sahip olan Türkler, üç kıtaya yayılıp, gittikleri her yerde sayısız devlet kurmuşlar, egemen oldukları yerlerde çok değerli eserler bırakmışlardır. Yeterince incelenmemiş bu medeniyetleri ortaya çıkarmak ve tanıtmak amacıyla 1931 yılında Türk Tarih Kurumu kurulmuştur.
- Türk Tarih Kurumunun sürekli araştırma yayını olan ve ismi Atatürk tarafından verilen dergi ***Belleten***'dir. Türk Tarih Kurumunun ilk başkanı ise **Tevfik Bıyıklıoğlu**'dur.

"Büyük devletler kuran atalarımız, büyük ve şümullü (kapsamlı) medeniyetlere de sahip olmuşlardır. Bunu aramak tetkik etmek, Türkiye'ye ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Türk Tarih Kurumunun kurulmasında,

- Türklerin köklü ve zengin bir tarihe sahip olduğunu bilimsel yöntemlerle belirlemek,
- Ümmetçi ve hanedancı tarih anlayışından millî tarih anlayışına geçmek,
- Türklerin sarı ırktan geldiğine dair iddiaları çürütmek,
- Türklerin dünya ve İslam tarihine katkılarını ortaya çıkarmak,
- Ulusal tarih anlayışını geliştirmek,
- Uygarlığın tüm insanlığın ortak malı olduğunu savunmak

gibi durumlar etkili olmuştur.

Yapılan Bazı Çalışmalar

- Liseler için 4 ciltlik Genel Tarih serisi hazırlanmıştır.
- 1932'de I. Türk Tarih Kongresi toplanmıştır. Bu kongrede **Türk Tarih Tezi** ortaya konulmuştur. Kongreler daha sonraki yıllarda da devam etmiştir.
- Arkeoloji çalışmaları desteklenmiştir.

Not

Türk Tarih Kurumunun kurulması doğrudan Atatürk'ün milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

MERAKLISINA

Türk Tarih Terzi'nin çıkış noktası yabancı kaynaklarda yer alan Türkler hakkındaki yanlış bilgiler olmuştur. Bu tezde özetle Türklerin Orta Asya'da yüksek bir medeniyet oluşturdukları ancak iklimdeki değişmeler sonucunda dünyanın farklı yerlerine göç ettikleri ve göç ettikleri yerlere kendi uygarlıklarını götürdükleri belirtilmiştir. Ayrıca Türklerin Anadolu'ya binlerce yıl önce göç ettikleri, bundan dolayı Anadolu'nun da Türklerin ana yurdu olduğu vurgulanmıştır.

Türk Dil Kurumunun Kurulması (12 Temmuz 1932)

- Türkler, İslamiyet'in kabulünden sonra Arapça ve Farsça kullanmaya başlamış ve bu iki dilden Türkçeye birçok kelime girmiştir. Türkçe yabancı kelimeler yüzünden doğal karakterinden uzaklaşmıştır.
- Toplum hayatında kullanılan dilin toplumun gerçek anlamda bağımsızlığının bir göstergesi olduğuna inanan Atatürk, Türk dilinin gelişmesini sağlamak ve Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden arındırmak amacıyla Türk Dil Kurumunu kurmuştur.
- Türk Dil Kurumunun ilk başkanı ise edebiyatçı ve aynı zamanda milletvekili olan **Samih Rifat**'tır.

"Türk demek, dil demektir. Milliyetin çok bariz vasıflarından birisi dildir. Türk milletindenim diyen insanlar, her şeyden evvel mutlaka Türkçe konuşmalıdır."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Türk Dil Kurumunun kurulmasında,

- Türkçeyi yabancı sözcüklerden temizlemek,
- Yazı diliyle konuşma dili arasındaki farklılıkları gidermek,
- Türkçe sözlük yapmak,
- Türkçenin zenginliğini ortaya koymak,
- Türkçeyi bilim dili hâline getirmek,
- Türkçeyi akıcı ve sade bir dil hâline getirmek

gibi durumlar amaçlanmıştır.

Yapılan Çalışmalar

- 1932'de I. Dil Kurultayı toplanmıştır. 1933 yılından itibaren bu kongrenin yıl dönümü "Dil Bayramı" olarak kutlanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Türkçe sözlük, imla kılavuzu, tarama ve derleme sözlüğü gibi eserler hazırlanmıştır.
- Güneş Dil Teorisi ortaya atılmıştır.

MERAKLISINA

Güneş Dil Teorisi'ne göre ilk anlamlı sözcükler Türkler tarafından kullanılmış ve birçok kelime Türkçeden türetilmiştir.

Not

Türk Dil Kurumunun kurulması Atatürk'ün milliyetçilik ve halkçılık ilkeleriyle ilgilidir.

MERAKLISINA

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye İş Bankasındaki hissesinin bir bölümünü miras olarak, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumuna bırakmıştır.

Halkevleri (19 Şubat 1932)

- Türkiye'de halk eğitimi oldukça eskilere dayanır. Anadolu'nun Türkleşmeye başladığı XIII. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan tekkeler, zaviyeler ve ahi örgütlerini birer halk eğitim kurumları gibi değerlendirmek mümkündür.
- Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde, camiinin yanında sıbyan mektebi kurulduğu bilinmektedir. Bu mektep de halkçılık adına kurulmuştur. Fakat daha sonraki yüzyıllarda çağın gereklerine ayak uyduramayan bu kuruluşlar eski önemini kaybetmiştir.
- Cumhuriyetin ilanını takip eden yıllarda halk eğitimi ile ilgili Millet Mektepleri kurulmuştur. Halkevleri çalışmaları Cumhuriyet Halk Fırkası, parti programında yürütülmüştür. Halka yeni Türkiye'nin hedeflediği çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacına uygun bir eğitim vermek amacıyla **19 Şubat 1932**'de halkevleri açılmıştır. Halkevlerinin açılması için **Reşit Galip Bey** görevlendirilmiştir. Londra'da da şubesi açılmıştır. Halkevlerinin önemli yayın organlarından biri ***Ülkü* dergisi**dir. Atatürk'ün direktifi ile kurulmuş ve kısa zamanda, Türkiye'nin dört bir yanına yayılmış çok önemli bir kültür kurumu olan Halkevleri 1951'de kapatılmıştır.

Halkevlerinin,

- Dil ve edebiyat,
- Güzel sanatlar,
- Spor,
- Sosyal yardım,
- Halk dershaneleri ve kurslar,
- Kütüphane ve yayın,
- Köycülük,
- Temsil (tiyatro),
- Tarih ve Müze

gibi kolları vardır.

Not

Halkevlerinin açılması Atatürk'ün halkçılık ilkesiyle ilgilidir. 1912'de Türk Ocakları açılmıştır. Türk Ocaklarının yayın organı "Türk Yurdu Dergisi"dir. Türk Ocakları 1932'de Halkevlerine katılmıştır.

MERAKLISINA

1932 yılının Ocak ayında yayın hayatına atılan ve üç yıl boyunca 36 sayı "Türk devriminin ideolojisini sistemleştirme" işini üstlenen; Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mehmet Şevki Yazman, Şevket Süreyya Aydemir ve İsmail Hüsrev Tökin tarafından çıkarılan ve 1934'te Yakup Kadri'nin Tiran Büyükelçiliğine gönderilmesiyle yayın hayatı sona eren dergi "Kadro Dergisi"dir.

Üniversite Reformu (1933)

- Atatürk'ün temel hedefi Türkiye'yi çağdaş medeniyet ve kültürün bir parçası hâline getirmekti. Bunun yolu bilim ve teknolojiden geçmekteydi. Bu sebeple dönemin tek üniversitesi olan Darülfünun bu görevi yerine getirmeliydi. Türkiye'nin çağdaş bir seviyeye gelmesi bu yoldaki başarıya bağlıydı.
- 1930'lu yıllara gelindiğinde Darülfünun sorunu tekrar gündeme gelmiş, kurumun asli görevini yerine getiremediği dile getirilmeye başlanmıştı. Bu konuda tarafsız ve isabetli bir karar verebilmek için hükûmet **İsviçreli bilim insanı Albert Malche (Malşe)**'yi görevlendirmiş ve ondan Darülfünun hakkında rapor hazırlamasını istemiştir. Malche hazırladığı raporunda şu önerilerde bulunmuştur:
  - Üniversitelerin gelişmesi için öncelikle dil derslerine ağırlık verilmeli
  - Öğretim üyelerinin bilimsel seviyeleri yükseltilmeli
  - Bilimsel araştırmalara ağırlık verilmeli
  - Öğrenci alımında sınav yapılmalı
  - Spor tesisleri, pansiyon ve yemekhaneler yapılmalı
  - Kongreler ve konferanslar düzenlenerek eğitim desteklenmeli
- Bu doğrultuda 31 Temmuz 1933'te kapatılan **Darülfünunun yerine 1 Ağustos 1933'te İstanbul Üniversitesi** kurulmuştur.

MERAKLISINA

Atatürk ve Sanat

Atatürk Osmanlı Dönemi'nden kalma Sanayi-i Nefise Mektebini Güzel Sanatlar Akademisine dönüştürmüştür (1928). Burada yetişen birçok sanatçıyı, kendilerini geliştirmeleri için Avrupa'nın sanat merkezlerine gönderdi. Bu sanatçılara Cemal Reşit Rey, Ulvi Cemal Erkin, Ahmet Adnan Saygun gibi kompozitörler ile Çallı İbrahim, Namık İsmail gibi ressamlar örnek verilebilir.Ayrıca Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Cemal Reşit Rey, Hasan Ferit Alnar ve Necil Kâzım Akses "Türk Beşleri" olarak geçer.

t.me/yksyardimcinyedek

Eğitim ve Kültür Alanındaki Diğer Gelişmeler

- **Ankara'da Musiki Muallim Mektebinin** açılması (1924)
- Topkapı Sarayı'nın müze hâline getirilmesi (1924)
- **Ankara Hukuk Mektebinin** açılması (1925) (1948'de hukuk fakültesine dönüştü.)
- **Gazi Eğitim Enstitüsünün** açılması (1926)
- 1917'de açılan **Darülelhanın, İstanbul Belediye Konservatuvarı** adını alması (1927).
- **Etnografya Müzesinin** açılması (1927) (Gyula Macar **Meszaroş** etkilidir.)
- **Konya Mevlana Müzesinin** açılması
- **Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar** Birliğinin kurulması (1929)
- **Yüksek Ziraat Mektebi** açılması (1930)
- **Halk Okuma Odalarının** açılması (1930)
- Ankara'da **İnkılap Sergisi**'nin açılması (1933)
- 1914'te açılan **Darülbedayinin İstanbul Şehir Tiyatrosuna** dönüştürülmesi (1934)
- Ayasofya'nın müzeye dönüştürülmesi (1934)
- İlk operanın İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Türkiye'yi ziyareti üzerine 1934'te sergilenmesi (Ahmet Adnan Saygun'a ait **Özsoy Operası**).
- **Millî Musiki ve Temsil Akademisinin** açılması (1935)
- **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin** Ankara'da açılması (1935)
- **Ankara Devlet Konservatuvarının** açılması (1936) (**Paul Hindemith** ve **Carl Eberth** gibi kişilerden yararlanılmıştır.)
- **Eğitmen Kurslarının** açılması (1936)
- **Köy Eğitim Yurtlarının-Köy Öğretmen Okullarının** açılması (1937)
- Dolmabahçe Sarayı'ndaki Veliaht Dairesi'nde **Resim ve Heykel Müzesinin** açılması (1937)
- **Folklor Arşivi**'nin oluşturulması (1937)

Uyarı

Köy Enstitüleri 1940'ta İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı döneminde açılmıştır. Köy Enstitüleri 1954'te Demokrat Parti Dönemi'nde kapatılmıştır.

MERAKLISINA

Atatürk'ün Eserleri

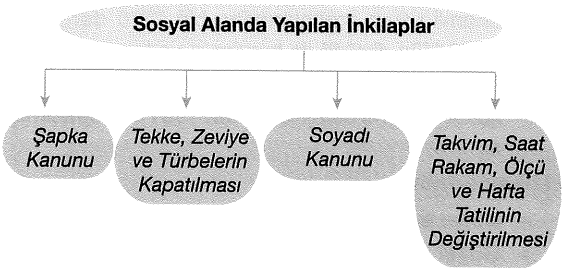
- *Tahliye Meselesinin Halli ve Emirlerin Sureti Tahririne Dair Nesayih*
- *Takımın Muharebe Talimi (Almancadan çeviri - 1908)*
- *Cumalı Ordugâhı - Suvari: Bölük, Alay, Liva Talim ve Manevraları (1909)*
- *Tabiye ve Tatbikat Seyahati (1911)*
- *Bölüğün Muharebe Talimi (Almancadan çeviri - 1912)*
- *Zabit ve Kumandan ile Hasbihâl (1918)*
- *Türkiye Cumhuriyeti (en büyük eseri)*
- *Nutuk (1927)*
- *Vatandaş İçin Medeni Bilgiler (manevi kızı Afet İnan adıyla yayımlandı) (1930)*
- *Geometri (isimsiz yayımlandı) (1937)*

Atatürk'ün Okuduğu Okullar

- ✓ *Selanik Mahalle Mektebi*
- ✓ *Selanik Şemsi Efendi İlkokulu*
- ✓ *Selanik Mülkiye Rüştiyesi*
- ✓ *Selanik Askerî Rüştiyesi*
- ✓ *Manastır Askerî İdadisi*
- ✓ *İstanbul Harp Okulu*
- ✓ *İstanbul Harp Akademisi*

- *Atatürk Dönemi'nde A. Kühne, Omar Buyse, Frey, G. Stiehler gibi kişilerden mesleki eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinde yararlanılmıştır.*
- *Atatürk'ün naaşı 1953'e kadar Etnografya Müzesinde bulunmuştur.*
- *Anıtkabir 1944-1953 yılları arasında inşa edilmiştir. Anıtkabir'in mimarları ise Emin Onat ve Orhan Arda'dır.*
- *Heinrich Krippel Türkiye'deki ilk Atatürk heykelini İstanbul'da Sarayburnu'nda yapmıştır (1926).*

SOSYAL ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

- Türkiye Cumhuriyeti'ni, çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmak için her alanda inkılaplar yapılırken, toplumsal alanda da; ayrıcalıksız ve sınıfsız bir toplum oluşturmak, Türkiye'deki kurumları modernleştirmek ve uluslararası alanda kabul gören uygulamaları benimsemek amacıyla, köklü değişiklikler yapılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Toplumsal alanda inkılapların yapılmasında;

- Avrupalı devletlerle ilişkileri kolaylaştırmak,
- Toplumsal alanın laikleşmesini sağlamak,
- Türk toplumunu muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkarmak,
- Kaynamış bir toplum yapısı oluşturmak,
- Türkiye'nin modernleşmesini sağlamak,
- İkiliklere son vermek

gibi durumlar etkili olmuştur.

Şapka Kanunu (25 Kasım 1925) ve Kılık Kıyafet Düzenlemesi (3 Aralık 1934)

"Biz her bakımdan medeni insan olmalıyız. Turan kıyafetini araştırıp ortaya çıkarmaya gerek yoktur. Çağdaş ve uluslararası kıyafet bizim için uygun bir kıyafettir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

- Atatürk yaptığı bütün devrimlerde olduğu gibi, giyim kuşamda da Türk milletinin ileri bir seviyede olmasını istemiştir.
- Yapacağı pek çok inkılaba zemin hazırlayacağı için kılık-kıyafet değişikliğine önem veren Atatürk ilk olarak **Kastamonu** gezisinde şapkayı halka tanıtmıştır.
- Şapka Kanunu ile TBMM mebusları, memur ve müsdahdemlerin şapka giymeleri zorunlu olmuştur. Halkın şapka dışında fes vb. başlıklar takması yasaklanmıştır.
- 3 Aralık 1934 tarihinde çıkarılan bir kanunla din adamlarının mabetler ve ayinler haricinde dinî kıyafetlerle dolaşmaları yasaklanmıştır. Bu düzenlemeden Diyanet İşleri Başkanı, patrik ve hahambaşı muaf tutulmuştur.
- Bu kanun ile toplumsal yaşamın laikleşmesi sağlanmıştır.

Not

✓ *Şapka Kanunu, Kılık - Kıyafet Düzenlemesi Atatürk'ün inkılapçılık, halkçılık ve laiklik ilkeleriyle ilgilidir.*

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

"Efendiler biliniz ki Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler ve meczuplar memleketi olamaz."

"Ölülerden medet ummak çağdaş bir toplum için lekedir."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

- Osmanlı toplum ve eğitim hayatında önemli bir yere sahip olan tekke ve zaviyeler, Osmanlının son dönemlerinde amaçlarından saparak, yenilik karşıtlarının toplandığı bir yer hâline gelmiştir.
- Din istismarı ile halkın sömürülmesini engellemek amacıyla Konya milletvekili **Refik Koraltan**'ın teklifiyle 30 Kasım 1925'de tekke, zaviye ve türbeler kapatılmıştır. Aynı kanunla **"şeyhlik, dervişlik, dedelik, seyyitlik, babalık, çelebilik ve türbedarlık"** gibi unvanlar da yasaklanmıştır.

Not

Bu kanunun uygulanmasında millî tarihe ve kültüre mal olmuş kişilerin türbelerine dokunulmamış, bu türbeler koruma altına alınmıştır.

Not

Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması Atatürk'ün laiklik ve halkçılık ilkeleriyle ilgilidir.

Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934)

- Osmanlı Devleti zamanında, kişilerin soyadları yoktu. Kişinin adının yanına doğdukları yer ya da aile lakapları yazılıyordu.
- Bu durum birtakım resmî işlerde (askerlik, miras, tapu, nüfus, eğitim, hukuk) aksaklıklara neden oluyor veya kişilerin kimliği tam olarak belirlenemediğinden haksızlıklar olabiliyordu. Toplumsal ilişkilerdeki bu eksikliğin giderilmesi gerekiyordu.
- 21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu çıkarılmıştır. Buna göre; her Türk'ün, kendi adından başka, ailesinin de ortak olarak kullanacağı bir soyadı olacaktı. Alınacak soyadlar Türkçe olacak, ahlaka aykırı ve gülünç olmayacaktı.
- Rütbe ve memuriyet adları, yabancı ırk ve millet isimleri ile aşiret isimleri alınamayacaktı.
- TBMM tarafından Türk milletinin bir şükran ifadesi olarak Mustafa Kemal'e **"Atatürk"** soyadı verilmiştir. Mustafa Kemal Paşa da İsmet Paşa'ya **"İnönü"** soyadını vermiştir.

Not

Soyadı Kanunu, Atatürk'ün halkçılık ve milliyetçilik ilkeleriyle ilgilidir.

Unvan ve Lakapların Kaldırılmasına Dair Kanun (26 Kasım 1934)

- Unvan ve Lakapların Yasaklanması Kanunu ile **ağa, hacı, hafız, hoca, molla, bey, beyefendi, hanım, hanımefendi, paşa** ve **müşir** gibi eski toplum zümrelerini belirten unvanlar kaldırılmıştır
- Bu kanunla ayrıca Osmanlı Devleti'nin vermiş olduğu harp madalyaları hariç nişan, rütbe ve madalyonların kullanılması yasaklanmıştır.

Not

Unvan ve Lakapların Kaldırılmasına Dair Kanun Atatürk'ün halkçılık ilkesi ile ilgilidir.

t.me/yksyardimcinyedek

Takvim, Saat, Rakam, Ölçülerde Hafta Tatilinde Yapılan Değişiklikler

- Osmanlı Devleti'nde kullanılan saat, takvim ve ölçüler, Avrupa devletlerinde kullanılanlardan farklıydı. Bu durum Avrupa ile ilişkileri zorlaştırıyor ve karışıklıklara sebep oluyordu. Cumhuriyetin ilanından sonra bu zorlukları ortadan kaldırmak için çalışmalara başlandı.
- 26 Aralık 1925'te hicri ve rumi takvim yerine **Miladi Takvim** kabul edilmiştir.
- 26 Aralık 1925'te alaturka saat yerine **uluslararası saatin** kullanılması kararlaştırılmıştır.
- 20 Mayıs 1928'de **uluslararası rakamlar** (Beynelmilel Erkam) kabul edilmiştir.
- 1 Nisan 1931'de arşın, endaze yerine **metre**, okka, dirhem yerine ise **kilogram** kullanılmaya başlanmıştır.
- 27 Mayıs 1935 tarihinde da hafta tatili **cuma** gününden **pazar** gününe alınmıştır.

Notlar

✓ *Bu alanlarda yaşanan değişiklikler, Atatürk'ün inkılapçılık ilkesi ile ilgilidir.*
✓ *Takvim, saat, ölçü ve hafta tatilinde yapılan değişiklikler uluslararası ekonomik ilişkilerimizi düzenlemeye yöneliktir.*

EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

"Siyasal zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa meydana gelen zafer kalıcı olmaz, az zamanda söner."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

- Bir ülkenin kendi kendine yetebilmesi için ekonomik olarak bağımsız olması çok önemlidir.
- Osmanlı ekonomisi tarımsal üretim ve küçük sanayi üzerine kurulu idi. Avrupa'nın Coğrafi Keşifler'i gerçekleştirmesi Osmanlıyı olumsuz etkilemiştir.
- Yabancılara verilen kapitülasyonlar Osmanlının sanayi ve ticarette gelişmesini engellemiş zamanla Osmanlı içindeki birçok gelir, yabancı sermaye ve işletmelerin eline geçmiştir.
- Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik alanda da karşılaşılan büyük sorunlar nedeniyle tarımda, ticarette ve sanayide nasıl hamleler yapılması gerektiğinin tespiti için çalışmalar başlatılmıştır.

Ekonomik alanda yenilikler yapılarak

- Ekonomik bağımsızlığı sağlamak,
- Ulusal ekonomiyi kurmak,
- Yabancı devletlerin elinde bulunan kurumları millîleştirmek,
- Özel sektörü desteklemek,
- Tarımsal faaliyetleri desteklemek,
- Ülkede sanayinin kurulmasını sağlamak

gibi durumlar amaçlanmıştır.

TBMM'nin 1 Mart 1922'de Ortaya Koyduğu Ekonomik Hedefler

- Sanayiyi canlandırmak
- Madenleri işletmek
- Ormanları iyileştirmek
- Toplumsal kuruluşları ve iktisadi girişimleri devletleştirmek
- Bütçeyi, ekonomik yapıyla uygun hâle getirmek

İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat - 4 Mart 1923)

- Yeni Türk devletinin ekonomi politikasını belirlemek için İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu kongreye işçi, çiftçi, tüccar ve sanayi kesiminden temsilciler olmak üzere 1135 kişi katılmıştır. Kongrenin Başkanlığını **Kâzım Karabekir** yapmıştır.
- Kongreye birçok kesimden temsilcilerin katılması kongrenin "halkçı" bir özellik taşığıdığının kanıtıdır.
- Kongrede **Misak-ı İktisadi** kabul edilerek bunu gerçekleştirebilmek için hedefler belirlenmiştir.

Uyarı

İzmir'de, İkinci İktisat Kongresi 2-7 Kasım 1981'de toplanmıştır.

Kongrede Alınan Kararlar

- Yerli sanayi kurulmalı ve sanayi teşvik edilmelidir.
- Millî bankaların kurulması sağlanmalıdır.
- Yabancıların kurduğu tekellerden kaçınılmalıdır.
- Aşar vergisi kaldırılmalıdır.
- Kabotaj hakkımız kullanılmalıdır.
- Demir yollarının yapımı hükûmetçe belirlenmelidir.
- Ham maddesi yurt içinde olan sanayi dalları kurulmalıdır.
- İşçi hakları düzenlenmeli ve sendika hakkı tanınmalıdır.
- Özel teşebbüse kredi sağlayacak bir devlet bankası kurulmalıdır.
- Devlet, ekonomik görevleri de üstlenerek, özel sektörün başarılı olamadığı işletmeleri ele almalıdır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Sendikal haklar tanınmalıdır.
- Küçük imalattan hızlıca fabrikalaşmaya geçilmiştir.
- Teknik eğitim geliştirilmelidir.

Not

İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar Atatürk'ün milliyetçilik, halkçılık ve devletçilik ilkeleriyle ilişkilendirilebilir.

Tarım Alanında Yapılan Düzenlemeler

- ✓ Köylüyü rahatlatmak için 17 Şubat 1925 tarihinde **aşar vergisi** (çiftçilerden alınan ürün vergisi) kaldırılmıştır. Bu uygulama ile üretimin artırılması amaçlanmıştır.

Not

Aşar vergisinin kaldırılması Atatürk'ün halkçılık ilkesiyle ilgilidir.

- ✓ Ziraat Bankası aracılığı ile çiftçilere kredi sağlanmıştır.
- ✓ Tarım Kredi Kooperatifleri kurularak, köylüye düşük faizli kredi temin edilmiştir.
- ✓ Verimi artırmak için tohum ıslah evleri açıldı ve çiftçinin eğitilmesine önem verilmiştir.
- ✓ Yüksek Ziraat Enstitüsü açılmıştır.
- ✓ Tarımda makineleşmeye gidilmiştir.
- ✓ Örnek çiftlikler kurulmuştur (Atatürk Orman Çiftliği, Silifke, Tarsus, Dörtyol).

Ticaret Alanında Yapılan Düzenlemeler

- Bankacılığa önem verilerek Atatürk'ün teşvikleriyle 1924 yılında ilk özel banka olan **İş Bankası** kurulmuştur (İlk Genel Müdürü **Celâl Bayar**'dır.).
- 1925'te **Reji İdaresi** (tütün tekeli) yabancılardan satın alınmıştır.
- Tüccarlara kredi sağlanmıştır.
- 1 Temmuz 1926 tarihinde **Kabotaj** (Türk kara sularında yük ve yolcu taşıma hakkının sadece Türklere ait olması) Kanunu kabul edilmiştir.

Not

Kabotaj Kanunu Atatürk'ün öncelikle milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

- Sanayi ve Ticaret Odaları kurulmaya başlanmıştır (1925).
- 1929 yılında **Koruyucu Gümrük Tarifesi** uygulanmıştır.
- Yabancı ülkelerle ticareti geliştirmek için Avrupa ve ABD'nin önemli ekonomik merkezlerinde **Dış Ticaret Temsilcilikleri** ve İstanbul'da **İhracat Ofisi** açılmıştır.
- Yabancıların elindeki gaz ve elektrik şirketleri satın alınmıştır.
- 1937'de deniz ticaretini geliştirmek amacıyla **Denizbank** kurulmuştur.

Sanayi ve Madencilik Alanında Yapılan Düzenlemeler

- Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizde sanayi kuruluşu yoktu. Kısa sürede ülkede sanayileşmeyi gerçekleştirmek gerekiyordu.
- 1925'te **Sanayi ve Maadin Bankası** kurulmuştur. 1933'te mal varlığı Sümerbanka devredilmiştir.
- 9 Aralık 1925'te **Yerli Kumaştan Elbise Giyilmesine Dair Kanun** çıkarılmıştır.
- Cumhuriyet Dönemi'nde, temel tüketime malzeme sağlamak amacıyla **üç beyaz** (un, şeker, pamuk) ve **üç siyah** (kömür, demir, akaryakıt) projesine ağırlık verilmiştir.
- Devlet sanayi kuruluşlarını kurarken özel girişimcileri de desteklemiştir. 28 Mayıs 1927 yılında **Teşvik-i Sanayi Kanunu** çıkarılmıştır.
- Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun kapsamında; devlet kurumlarında daha pahalı olsa da yerli sanayi ürünlerini alma zorunluluğu, taşıma indirimleri, vergide muafiyet, ulaşım ve depolama, ucuz arazi sağlama kolaylıkları yer almıştır. Teşvik-i Sanayi Kanunu 1942'ye kadar yürürlükte kalmıştır.

Not

Atatürk Dönemi'nde özel teşebbüs olarak Uşak ve Alpullu şeker fabrikaları kurulmuştur.

Sermaye yetersizliği, teknik eleman sıkıntısı, teknik bilgi eksikliği gibi nedenlerle özel sektör başarılı olamamıştır. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın da Türkiye'yi de etkilemesi üzerine özellikle 1930'dan itibaren **"devletçi"** ekonomi politikası benimsenerek girişimcilerin yapamadığı yatırımlar devlet tarafından yapılmaya çalışılmıştır.

Not

Atatürk Dönemi'nde Açılan Bankalar

- *Türkiye İş Bankası (1924)*
- *Sanayi ve Maadin Bankası (1925)*
- *Emlak ve Eytam Bankası (1926)*
- *Merkez Bankası (1930)*
- *Sümerbank (1933)*
- *Belediyeler (İlbank) Bankası (1933)*
- *Etibank (1935)*
- *Denizbank (1937)*
- *Halkbank (1933'te kurulmuş 1938'de faaliyete başlamıştır.)*

Devletçi Ekonominin Uygulanması

Devletçi ekonomiye geçilmesinde;

- Özel sektörün yeterli sermayeye sahip olmaması,
- Teknik eleman sıkıntısı,

t.me/yksyardimcinyedek

- 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı,
- Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan istenilen sonuçların alınamaması

gibi durumlar etkili olmuştur.

- Türk parasının itibarını yükselmek için 1930 yılında **Türk Parasını Koruma Kanunu** çıkarılmıştır.
- 1930 yılında Türk ekonomisinin para işlerini düzenlemek için **Merkez Bankası** kurulmuştur. Böylece Osmanlı Bankasının para basma yetkisi sona ermiştir.

Ayrıca Merkez Bankasının;

- Türk parasının değerini koruma,
- Enflasyona karşı mücadele etme,
- Para politikasını belirleme,
- Piyasaya sürülen para miktarını kontrol etme,
- Ulusal bankalara destek olma,
- Bankalar arasında uyumu sağlama,
- Altın ve döviz rezervlerini idare etme

gibi görevleri vardı.

- 1933 yılında **Sümerbank** kurulmuştur. Ayrıca bu banka I. Beş Yıllık Sanayi Planı'na uygun olarak açılan fabrikaların işletme ve yönetiminden de sorumludur.
- 1935 yılında yer altı kaynaklarının işletilmesi amacıyla **Etibank** kurulmuştur.
- 1935 yılında maden kaynaklarının araştırılıp bulunabilmesi için **Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü (MTA)** kurulmuştur.
- 1933'te **Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı** hazırlanmıştır. Bu plan başarı ile uygulanarak önemli sanayi işletmeleri kurulmuştur.

Uyarı

I. Beş Yıllık Sanayi Planı 1933'te hazırlanmış, 1934'te uygulamaya konulmuştur. I. Beş Yıllık Sanayi Planı için ekonomik ve teknik destek Sovyet Rusya'dan alınmıştır.

- 1937 yılında **İngiltere**'den alınan krediyle **Karabük-Demir Çelik Fabrikası'nın** inşasına başlanmıştır. 1939'da da bu fabrika faaliyete başlamıştır.
- Kâğıt, dokuma, cam, kimya alanlarında fabrikalar açılmıştır.
  - İzmit, Kâğıt Fabrikası
  - Gemlik, Suni İpek Fabrikası
  - İstanbul, Beykoz Deri Fabrikası
  - İstanbul, Paşabahçe Cam Fabrikası
  - Nazilli, Basma Fabrikası
  - Bursa, Merinos Fabrikası
  - Kayseri, Bez Fabrikası
  - Malatya, Dokuma fabrikası
  - Tokat, Turhal Şeker Fabrikası
  - Eskişehir, Şeker Fabrikası

Not

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı II.Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamamıştır.

Atatürk Dönemi'nde ayrıca,

- Devlet İstatistik Enstitüsü kurulmuştur.
- Toprak Mahsülleri Ofisi açılmıştır.
- Çubuk Barajı'nın yapılmıştır
- 1924'te Türkiye Taş Kömürü Kurumu kurulmuştur.
- Elektrik İşleri Etüt İdaresi açılmıştır.
- 1928'de Kırıkkale Mermi Fabrikası üretime başlamıştır.
- Kâzım Özalp başkanlığında Millî Tasarruf Cemiyeti kurulmuştur.
- 1930'da 12-16 Aralık günleri arasının Yerli Malı ve Tasarruf Haftası olarak kabul edilmiştir.

Bayındırlık ve Ulaştırma Alanındaki Gelişmeler

- 1925'te **Türk Tayyare Cemiyeti** (Türk Hava Kurumu) kurulmuştur.

Uyarı

Atatürk, Türk Hava Kurumuna gelir sağlamak amacıyla Nutuk'un dağıtım hakkını vermiştir.

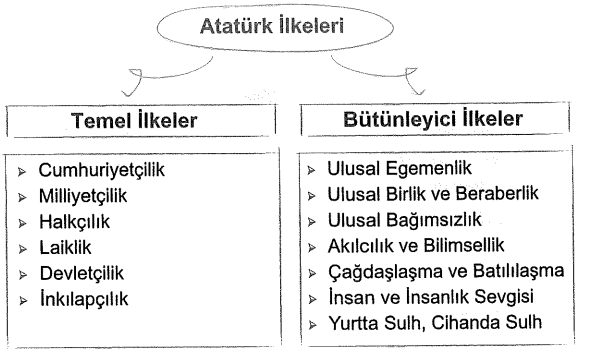
- Türk Hava Kurumu 1926'da ilk olarak **"Tayyare Makinist Mektebini"** ardından da Kayseri'de **TOMTAŞ** Uçak ve Motor Fabrikası'nı açmıştır.
- 1935'te **Türkkuşu** kurulmuştur.
- 1944'te Atatürk Orman Çiftliği'nde ilk uçak motoru fabrikası kurulmuştur.
- Türkiye'de ilk Millî Hava Ulaştırma Teşkilatı 1933'te **Türk Hava Yolları Devlet İşletme İdaresi** adıyla kurulmuştur.
- Osmanlı Devleti Dönemi'nde daha çok yap-işlet modeli ile sermaye sahiplerince işletilen demir yolları 1924'te çıkarılan kanunla "Bağdat Demir Yolları Müdüriyeti Umumiyesi" adı ile yapılandırılmıştır. Daha sonra 1927'de Ulaştırma Bakanlığına bağlı olarak **Devlet Demir Yolları** ve **Limanları Genel Müdürlüğü** adını almıştır.
- Cumhuriyetin ilk yıllarında, Osmanlı Devleti zamanında yapılan demir yolları iki katına çıkarılmıştır. Mevcut demir yolları Batı Anadolu ve Trakya'da bulunuyordu ve yabancı sermaye ile yapılmıştı. Bu demir yollarına ilave olarak; **Ankara - Kayseri - Sivas - Erzurum, Sivas - Samsun - Çarşamba, Zonguldak - Ankara, Sivas - Malatya - Fevzi Paşa, Malatya - Diyarbakır** hatlarıyla yurdun hemen bütün önemli merkezleri birbirine bağlanmıştır. Ayrıca **Balıkesir - Kütahya** hattı ile Kuzeybatı Anadolu yeni hatlarla birleşti.
- **Haydarpaşa Limanı İşletmesi** ve **Adana - Mersin Demir Yolu** millîleştirilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

SAĞLIK ALANI VE SOSYAL ALANDAKİ GELİŞMELER

- 23 Nisan 1920'de kurulan yeni Türk devletinde oluşturulan ilk hükûmette **Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı** yer almıştır.
- 1920'de **Hilâl-i Ahdar (Yeşilay)** kuruluştur.
- 1921'de **Çocuk Esirgeme Kurumu** (Himayeyi Etfal Cemiyeti) kurulmuştur.
- 1924'te Ankara, İstanbul, Sivas, Trabzon, Erzurum ve Diyarbakır'da örnek hastaneler yapılmıştır. Bu hastanelere, bulunduğu ilin adıyla birlikte Numune Hastanesi adları verilmiştir.
- 1930'da çıkarılan **Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda** koruyucu sağlık hizmetleri yönünde önemli düzenlemeler yapılmıştır.
- Atatürk Dönemi'nde ülke nüfusunu artırmak amacıyla bazı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler **şunlardır:**
  - Fazla çocuk sahibi olan aileler yol vergisinden muaf tutulmuştur.
  - Ülkenin birçok yerinde doğum evi kurulmuş, fakirlere ücretsiz ilaç dağıtılmıştır.
  - Altı ya da daha fazla çocuklu ailelere vergi muafiyeti getirilmiştir.
  - Türkiye'ye yönelik göçleri teşvik amacıyla göçmenlere gümrük muafiyeti getirilmiştir.
  - Çok çocuklu ailelere, hazineye ait topraklardan tarla bağışlanmıştır.
  - Doğum kontrolünü sağlayan ilaç ve araçların kullanılması yasaklanmıştır.
  - Nüfus artışını istenen seviyeye çıkartmak, anne ve bebek ölüm oranlarını düşürmek için alınması gerekli önlemleri araştırmak üzere nüfus komisyonu kurulmuştur.
  - 1928'de Refik Saydam **Hıfzıssıhha Enstitüsü** kurulmuştur.
  - Veremle mücadele amacıyla Heybeliada Sanatoryumu açılmıştır. İstanbul'da Veremle Mücadele Cemiyeti kurulmuştur.
  - Çocuk ölümlerini önlemek amacıyla aşı kampanyaları düzenlenmiştir.
  - Serum üretimi ve çiçek aşısında ülke ihtiyaçlarını karşılayacak duruma gelinmiştir.
  - Sıtmayla mücadele etmek için önlemler alınmıştır.
  - Ebe okulları açılmıştır.

ATATÜRK İLKELERİ

Atatürkçülüğün Tanımı

- Türk milletinin bugün ve gelecekte tam bağımsızlığa huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliğine dayandırılması, aklın ve bilimin rehberliğinde Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyi üstüne çıkarılması amacıyla temel esasları Atatürk tarafından belirtilen düşüncelere ve ilkelere **Atatürkçülük** denir.

Atatürk İlkelerinin Genel Özellikleri

- Taklitçi değildir. Kabul edilmelerinde dış baskı ve zorlama yoktur.
- Evrensel ve barışçıdır.
- Türk milletinin ihtiyaçlarından doğmuştur.
- Hak ve hürriyetleri koruyucudur.
- Akılcı ve bilimseldir.
- Birbiriyle uyumlu, birbirini tamamlayıcıdır.
- Uygulamaya da yansımıştır.
- Laik düşünce ve hukuka dayanır.
- Millî egemenlik ve bağımsızlık temeline dayanır.
- Kaynağı, Türk millî kültürüdür.
- Fransız Devrimi'nden etkilenmiştir. "Kemalizmin Prensipleri" olarak da tanımlanmıştır.

Temel İlkeler

Bu ilkeler **5 Şubat 1937'de** "Türkiye Devleti cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçıdır." ifadesiyle **1924 Anayasası'na** alınmıştır.

Cumhuriyetçilik

"Cumhuriyet, imkan demektir. Cumhuriyet yalnızca adıyla bile fert hürriyetini aşılayan sihirli bir aşıdır. Görülecektir ki Cumhuriyet imkanları olan her memleket, hürriyet davasında er geç muvaffak olacaktır. Cumhuriyet, kendisine bağlı olanları en ileri zirvelere götüren imkanları verir. Bağımsızlık ve hürriyetine sahip olan milletler, ilerleme yolunda imkanlara sahiptirler demektir. O halde Cumhuriyet, her alanda ilerlemenin de en belirgin teminatıdır. Cumhuriyeti bu manasıyla ve bu kapsamıyla anlamak lazımdır."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

t.me/yksyardimcinyedek

Devlet düzeninde ve yönetiminde millet iradesinin egemen olmasıdır. Cumhuriyetçilik devletimizin temel yapısını ve biçimini belirleyen temel ilkedir. Demokrasi ancak cumhuriyet ile gerçekleşir.

Uyarı

Seçim, seçme, seçilme, meclis, parlamento, millî irade, millî egemenlik, ulusal irade, ulusal egemenlik, demokrasi gibi kelimeler cumhuriyetçilik ilkesi ile ilgili anahtar nitelik taşır.

Özellikleri

- ✓ Atatürk'ün taviz verilmemesini istediği ilkelerdendir.
- ✓ Halkçılık ilkesiyle doğrudan ilgilidir.
- ✓ Devletin yönetim şeklidir.
- ✓ Ulus egemenliğine dayanır.
- ✓ Bu ilkede seçme ve seçilme hakkı eşit olarak halktadır.
- ✓ Anayasanın değiştirilemez maddesidir.

Cumhuriyetçilik İlkesi ile İlgili Gelişmeler

- TBMM'nin açılması
- Saltanatın kaldırılması
- Oy kullanmak için vergi verir olma şartının kaldırılması
- Cumhuriyetin ilanı
- Halifeliğin kaldırılması
- Siyasi partilerin kurulması
- Ordunun siyasetten ayrılması
- 1921 ve 1924 anayasalarının hazırlanması
- Seçmen yaşının düşürülmesi
- Kadınlara siyasi hakların tanınması
- Gizli oy, açık sayım ilkesinin benimsenmesi
- Çok partili hayata geçilmesi
- İki dereceli seçim sisteminden tek dereceli seçim sistemine geçilmesi

Milliyetçilik

"Gerektiği zaman vatan için bir tek fert gibi yekpare azim ve karar ile çalışmasını bilen bir millet elbette büyük bir istikbale lâyık ve namzet olan bir millettir."

"Millet ve biz yok, birlik halinde millet var. Biz ve millet ayrı ayrı şeyler değiliz. Şunu kesin olarak söyleyeyim ki bir millet, varlığı ve bağımsızlığı için her şeye girişir ve bu gaye uğrunda her fedakârlığı yaparsa başarılı olmaması mümkün değildir. Elbette başarılı olur. Başarılı olamaz ise o millet ölmüş hatıra gelmez ve böyle bir şey söz konusu olamaz".

"Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri öğrenimin sınırı ne olursa olsun, her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine, millî geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etme gereği öğretilmelidir. Dünyada, uluslararası duruma göre böyle bir mücadelenin gerektirdiği ananevi unsurlara sahip olmayan kişiler ve bu nitelikte kişilerden oluşan toplumlara, hayat ve bağımsızlık yoktur..."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

- Mensubu olduğu milleti sevme, yüceltme ve bu anlayışı gelecek nesillere aktarma duygusuna **milliyetçilik** denir.
- Atatürk milliyetçiliğine göre; kendini Türk hisseden herkes Türk'tür. Atatürk milliyetçiliğinde millî birlik ve beraberliği güçlendiren unsurlar arasında; millî eğitim, Misakımillî, dil, tarih, kültür ve gaye birliği, millî kültür, Türklük şuuru ve manevi değerler yer alır.

Uyarı

Birlik, beraberlik, bağımsızlık, millî eğitim, millî ekonomi, millî bilinç, kültür, tarih, dil gibi kelimeler milliyetçilik ilkesiyle ilgili anahtar nitelik taşır.

Özellikleri

- ✓ Mensup olunan Türk ulusunun yüceltilmesini, ulus adına fedakârlık yapmayı ve dayanışmayı öngörür.
- ✓ Kurtuluş Savaşı'nın yapılması ve yeni Türk devletinin kurulmasındaki temel ilkedir.
- ✓ Ülke sınırları içinde yaşayan herkesin bütünlüğünü savunur.
- ✓ Laiktir.
- ✓ Irkçı (şovenist) değildir.
- ✓ Her türlü yayılmacılığa karşıdır.
- ✓ Millî birlik ve beraberliği savunur.
- ✓ Türk milletinin manevi değerlerine (dil, tarih, kültür) sahip çıkmayı amaçlar.

Milliyetçilik İlkesi ile İlgili Gelişmeler

- Direniş cemiyetlerinin kurulması
- Kuvayimilliye'nin kurulması
- TBMM'nin açılması
- İstiklal Marşı'nın kabulü
- Misak-ı İktisadi'nin kabulü
- Kapitülasyonların kaldırılması
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesi
- Halifeliğin kaldırılması
- Kabotaj Kanunu'nun kabul edilmesi
- Türk Tarih Kurumunun kurulması
- Türk Dil Kurumunun kurulması
- Yabancı işletmelerin satın alınması
- Türk Parasını Korumu Kanunu'nun çıkarılması
- Koruyucu gümrük vergisinin uygulanması
- Yabancı okullarda Türkçe, tarih ve coğrafya derslerinin Türk öğretmenler tarafından Türkçe okutulması
- Yeni Türk harflerinin kabulü

t.me/yksyardimcinyedek

Halkçılık

"Millete efendilik yoktur. Hizmet vardır. Bu millete hizmet eden onun efendisi olur."
"Bizim halkımız, çıkarları birbirinden farklı sınıf halinde değil; aksine varlıkları ve çalışmalarının sonuçları birbirine lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada dinleyenlerim çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve işçilerdir. Bunların hangisi bir diğerine karşı olabilir? Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, birbirine ve işçiye muhtaç olduğunu kim inkar edebilir? Bugün mevcut fabrikalarımızda ve daha çok olmasını dilediğimiz fabrikalarımızda kendi işçimiz çalışmalıdır. Refah içinde ve memnun olarak çalışmalıdırlar ve bütün bu saydığımız sınıflar, aynı zamanda zengin olmalıdır ve hayatın gerçek tadını tadabilmelidir ki çalışmak için kudret ve kuvvet bulabilsinler".
Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Bir milleti oluşturan, çeşitli mesleklerin ve toplumsal grupların içinde bulunan insanlara **halk** denir. Bireyler arasında hiçbir fark gözetmeksizin halkı tek ve eşit kabul etmek, halktan yana siyaset yapmak halkçılıktır.

Uyarı
Eşitlik, adalet, sınıf, zümre, imtiyaz, ayrıcalık, ulusal egemenlik, sosyal devlet, cumhuriyet gibi kelimeler halkçılık ilkesi ile ilgili anahtar nitelik taşır.

Özellikleri

- ✓ Cumhuriyetçilik ve milliyetçiliğin doğal bir sonucudur.
- ✓ Kanunlar karşısında halkın, hukuksal alanda eşitliğini savunur.
- ✓ Halkın kendi kendini yönetmesini öngörür.
- ✓ Sosyal dayanışmayı esas alır.
- ✓ Sınıf ayrımı ve ayrıcalıklı toplumsal sınıflara karşıdır.

Halkçılık İlkesi ile İlgili Gelişmeler

- TBMM'nin açılması
- Saltanatın kaldırılması
- Cumhuriyetin ilanı
- Halifeliğin kaldırılması
- Aşar vergisinin kaldırılması
- Şapka Kanunu'nun kabul edilmesi
- Medeni Kanun'un kabulü
- Tekke ve zaviyelerin kapatılması
- Kadınlara siyasi hakların tanınması
- Millet Mekteplerinin açılması
- Halkevlerinin açılması
- Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesi
- Unvan ve lakapların yasaklanması
- Kılık-Kıyafet Kanunu'nun kabul edilmesi

Laiklik

"Vicdan hürriyeti, ferdin mutlak korunması gereken tabii haklarının en mühimlerinden sayılmalıdır. Her fert; istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine has siyasi fikre sahip olmak, mensup olduğu bir dinin icaplarını yapmak ve yapmamak hak ve hürriyetine sahiptir. Kimsenin fikrine ve vicdanına hakim olunamaz."
"Bizim dinimiz en makul ve en tabii bir dindir ve ancak bundan dolayı ki son din olmuştur. Bir dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uygun olması lazımdır."
Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Laiklik devlet düzeninin ve hukuk kurallarının dine değil, akla ve bilime dayandırılması, ancak kimsenin de din ve vicdan hürriyetine karışılmamasıdır.

Uyarı
Akıl, bilim, vicdan, hürriyet, inanç, ibadet, hurafe, batıl, tabu, dogma gibi kelimeler laiklik ilkesi ile ilgili anahtar nitelik taşır.

Özellikleri

- ✓ Din, vicdan ve ibadet özgürlüğünü savunur.
- ✓ Yönetime dinin müdahale etmemesini, akılcılık ve bilimselliği öngörür.
- ✓ Din egemenliğini değil, ulus egemenliğini savunur.
- ✓ Devlet, vatandaşlarının inanma ve inanmama hakkını anayasal güvence altına alır.

Laiklik İlkesi ile İlgili Gelişmeler

- Saltanatın kaldırılması
- Halifeliğin kaldırılması
- Şeriye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü
- Medreselerin kapatılması
- Şeriat Mahkemelerinin kapatılması
- Şapka Kanunu
- Tekke ve zaviyelerin kapatılması
- Medeni Kanun'un kabulü
- Yabancı okullarda dinsel sembollerin kaldırılması
- 1928'de 1924 Anayasası'ndan "Devletin dini İslamdır." ve "Şeri hükümlerin yerine getirilmesi TBMM'ye aittir." ifadelerinin çıkarılması ve milletvekili ile cumhurbaşkanı yemin metninden "vallahi" kelimesinin çıkarılması
- İbadet yerlerinin dışında dinsel kıyafetler ve işaretlerle dolaşılmasının yasaklanması
- 5 Şubat 1937'de Atatürk ilkelerinin 1924 Anayasası'na girmesi

t.me/yksyardimcinyedek

Devletçilik

"Cumhuriyetimiz henüz çok gençtir. Maziden kendine miras kalan bütün hayati gibi kitisadi işlerde de fertlerin teşebbüsleri neticesini beklemek doğru olamaz. Mühim ve büyük işleri, ancak milletin toplam servetine ve devletin bütün teşkilat ve kuvvetine dayanarak millî egemenliğin uygulanmasını ve yürütülmesini düzenlemekle görevli olan hükümetin mümkün olduğu kadar üzerine alıp başarması tercih olunmalıdır. Diğer bazı devletlerin ikinci derecede görebileceği ve fertlerin teşebbüslerine bırakılmasında sakıncalı olmayan işlerden birçoğu, bizim için hayatidir ve birinci derecede mühim devlet görevleri arasında sayılmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti'ni idare edenlerin, demokrasi esasından ayrılmamakla beraber devletçilik prensibine uygun yürümeleri, bugün içinde bulunduğumuz haller, şartlara ve mecburiyetlere uygu olur."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Devletin ekonomik faaliyetler içine girerek hem toplumun kalkınmasına hem de halka hizmet götürülmesine imkân sağlar. Özel sektörde sermaye birikiminin yeterli olmaması nedeniyle ekonomik yatırımlar devlet eliyle gerçekleştirilmiştir.

Uyarı

Kalkınma, ekonomi, yatırım, sanayi, endüstri, teşebbüs, sosyal devlet, fabrika gibi kelimeler devletçilik ilkesi ile ilgili anahtar nitelik taşır.

Özellikleri

- ✓ Türkiye'de devletçilik cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel alanlarda hızlı gelişmeyi sağlamak amacıyla devletin yaptığı uygulamalara denmiştir.
- ✓ Daha çok ekonomi alanında kendini hissettirmiştir.
- ✓ Halkçılığın tamamlayıcısı niteliğindedir.
- ✓ Ekonomik kalkınmada bölgeler arası farklılıkları gidermeyi öngörür.
- ✓ Zamanın şartlarına göre değişebilir özellik gösterir.

Not

Devletçilik özel sektöre ve sermayeye karşı değildir.

Devletçilik İlkesi ile İlgili Gelişmeler

- Beş Yıllık Sanayi Planları'nın hazırlanması
- Sümerbank ve Etibankın kurulması
- Merkez Bankasının kurulması
- Faiz oranlarının devlet tarafından belirlenmesi
- Eğitim, sağlık ve sanat alanlarında halkın ihtiyaçlarını karşılayacak yatırımlar yapılması

Yorum

Yabancı şirketlerin millîleştirilmesinin devletçilik ilkesiyle bağlantısı vardır.

İnkılapçılık

"Uygarlık yolunda başarı yenileşmeye bağlıdır. Toplumsal hayatta, bilim ve fen alanında başarı kazanmak için, tek gelişme ve ilerleme yolu budur."

"Türk milletini geri bırakmış müesseseleri yıkarak yerlerine milletin en yüksek icaplarına göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri kurmuş olmaktır."

"Biz batı medeniyetini taklitçilik yapalım diye almıyoruz. Onda iyi olarak gördüklerimizi, kendi bünyemize uygun bulduğumuz için, dünya medeniyet seviyesi içinde benimsiyoruz."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

Devlet düzeninin ve toplum yapısının ileriye dönük bir biçimde yeniliklere ve değişime açık olmasıdır.

Uyarı

Muasır, uygar, çağdaş, yeni, Batı, dinamik, akıl, bilim, modern, medeniyet, gelişim, değişim gibi kelimeler inkılapçılık ilkesi ile ilgili anahtar nitelik taşır.

Özellikleri

- ✓ Çağın gerektirdiği şartlara göre değişimi ve modernleşmeyi esas alır.
- ✓ Atatürkçü Düşünce Sistemi'nin durağan olmadığını ifade eder.
- ✓ Tabu ve dogmalara karşıdır.
- ✓ Dinamiktir.
- ✓ İnkılapların ve yeniliklerin devam ettiğini gösterir.
- ✓ Akılcılık ve bilimselliğe önem verir.

Not

Atatürk'ün yaptığı tüm inkılaplar, yenilik olmaları sebebiyle inkılapçılık ilkesine uygundur. Bununla beraber yapılma gerekçeleri Batı uygarlığıyla bütünleşmek olan bazı inkılaplar vardır ki bu inkılaplar doğrudan inkılapçılık ilkesine uygunluk gösterir. Bu duruma takvim, saat, rakam, ölçü ve hafta tatilindeki değişikler örnek verilebilir.

Bütünleyici İlkeler

1. **Ulusal Egemenlik:** Cumhuriyetçilik ve halkçılığı bütünler.
2. **Ulusal Birlik ve Beraberlik:** Milliyetçilik ve halkçılık ilkelerini bütünler.
3. **Ulusal Bağımsızlık:** Milliyetçilik ilkesi ve dış politika ile ilgilidir.
4. **Akılcılık ve Bilimsellik:** İnkılapçılık ve laikliği bütünler.
5. **Çağdaşlaşma ve Batılılaşma:** İnkılapçılık ve laikliği bütünler.
6. **İnsan ve İnsanlık Sevgisi:** Bütün ilkeler.
7. **Yurtta Sulh, Cihanda Sulh:** Bütün ilkeler.

Uyarı

Bazı inkılaplar birden fazla Atatürk ilkesiyle ilgilidir.

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1.

I. Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması
II. Medeni Kanun'un kabul edilmesi
III. Saltanatın kaldırılması

Halifeliğin kaldırılması, yukarıdaki gelişmelerden hangilerinin devamı niteliğindedir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

2. **Aşağıdakilerden hangisinin sonucunda, Osmanlı hanedanına mensup Abdülmecit Efendi TBMM tarafından halife tayin edilmiştir?**

A) 1924 Anayasası'nın kabul edilmesi
B) Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması
C) Yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi
D) Medeni Kanun'un kabul edilmesi
E) Saltanatın kaldırılması

3. **Aşağıdakilerden hangisi 3 Mart 1924 tarihinde halifeliğin kaldırılması ile aynı gün kabul edilen kanunlardandır?**

A) Medeni Kanun
B) Hıyanet-i Vataniye Kanunu
C) Teşvik-i Sanayi Kanunu
D) Tevhid-i Tedrisat Kanunu
E) Kabotaj Kanunu

4.

I. Topkapı Sarayı'nın müzeye dönüştürülmesi
II. Musiki Muallim Mektebinin açılması
III. İnkılap Sergisi'nin düzenlenmesi

Yukarıdakilerden hangileri Atatürk Dönemi'ndeki sanat çalışmaları arasında yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

5. **Atatürk Dönemi'nde çoğulcu demokrasinin gerçekleşebilmesi için bizzat Atatürk'ün isteği doğrultusunda siyasi parti kuran devlet adamı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Fethi Okyar
B) Celâl Bayar
C) İsmet İnönü
D) Rauf Orbay
E) Kâzım Karabekir

6. **Cumhuriyetin ilk yıllarında meydana gelen Menemen Olayı'nın Türk siyasi hayatına yansıması aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Halife taraftarlarını güçlendirmiştir.
B) Çok partili hayata geçişi geciktirmiştir.
C) İnkılapların yavaşlamasına neden olmuştur.
D) Saltanatın kaldırılmasına neden olmuştur.
E) Ağrı Olayları'nın yaşanmasında etkili olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

7.

I. Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesi
II. Takvim, saat ve ölçülerde değişiklik yapılması
III. Saltanatın kaldırılması

Yukarıdakilerden hangileri sosyal alanda yapılan düzenlemeler arasında yer almaz?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

8. **Aşağıdakilerden hangisi sosyal alanda yapılan inkılaplar arasında yer almakla beraber uluslararası ekonomik ilişkilerde önemli kolaylıklar sağlamıştır?**

A) Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesi
B) Medeni Kanun'un kabul edilmesi
C) Ölçü birimlerinin değiştirilmesi
D) Şapka Kanunu'nun çıkarılması
E) Tekke ve zaviyelerin kapatılması

9. **Aşağıdakilerden hangisi Mustafa Kemal'in idari yapılanmadan önce iktisadi yapılanmaya öncelik verdiğini gösterir?**

A) Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun çıkarılması
B) Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması
C) Aşar vergisinin kaldırılması
D) İzmir İktisat Kongresi'nin toplanması
E) İş Bankasının kurulması

10. **Cumhuriyet Dönemi'nde ekonomik alanda gelişmeyi sağlamak için yapılan çalışmalar arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Kredi desteği ile özel teşebbüsün harekete geçirilmesi
B) Ulaşım ağının genişletilmesi
C) Ham maddesi ülke içinde olan sanayi dallarına önem verilmesi
D) Özel teşebbüsün yetersiz kaldığı alanlarda devletin yatırıma gitmesi
E) Ekonomik kalkınmada yabancı sermayeye öncelik verilmesi

11.

- Türk kadınının toplumdaki değerinin ve saygınlığının artması
- Kadınların istedikleri mesleklerde çalışabilmesi
- Kadınların mirastan erkeklerle eşit yararlanabilmesi

Yukarıda verilen bu kazanımlar, aşağıdaki gelişmelerden hangisinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır?

A) Medeni Kanun'un kabul edilmesinin
B) Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarılmasının
C) İlkokul eğitiminin zorunlu olmasının
D) Halifeliğin kaldırılmasının
E) Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılmasının

12. I. 21 Haziran 1934 - Soyadı Kanunu'nun kabulü
II. 1 Kasım 1928 - Yeni Türk harflerinin kabulü
III. 17 Şubat 1926 - Medeni Kanun'un kabulü
IV. 3 Mart 1924 - Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü
V. 12 Temmuz 1932 - Türk Dil Kurumunun kuruluşu

Yukarıdakilerden hangisi hukuk alanında yapılan inkılaplar arasında yer alır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

13. **Laik cumhuriyet rejimine karşı çıkmış olan Şeyh Sait İsyanı'nın bastırılmasında aşağıdakilerden hangisinden yararlanılmıştır?**

A) Firariler Kanunu - Bağımsız Mahkemeler
B) Takrir-i Sükûn Kanunu - İstiklal Mahkemeleri
C) Tekâlif-i Milliye Emirleri - İstiklal Mahkemeleri
D) Takrir-i Sükûn Kanunu - Bağımsız Mahkemeler
E) Tekâlif-i Milliye Emirleri - Bağımsız Mahkemeler

t.me/yksyardimcinyedek

14.

I. Boşanma
II. Meslek seçme
III. Seçme ve seçilme

Yukarıdakilerden hangileri, Türk kadınının birçok Avrupa ülkesi kadınından daha önce sahip olduğu haklar arasındadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

15. Türk toprakları üzerinde yabancıların tarihî iddialarını ve Türklerle ilgili asılsız tarih tezlerini çürütmek, Kurtuluş Savaşı'nın kültürel alanda devamını sağlamak için 1931'de aşağıdakilerden hangisi gerçekleştirilmiştir?

A) Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır.
B) Yeni Türk harfleri kabul edilmiştir.
C) Türk Dil Kurumu kurulmuştur.
D) İstanbul Üniversitesi açılmıştır.
E) Türk Tarih Kurumu kurulmuştur.

16.

I. Çok partili yaşama geçilmesi
II. Hukuk sisteminin çağdaşlaşması
III. Eğitim sisteminin laikleşmesi

Atatürk Dönemi'nde yukarıdakilerden hangilerinden tam olarak istenilen sonuç alınamamıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

17. Cumhuriyetin ilk yıllarında, ekonomide devletçilik ilkesinin uygulanmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Devlet imkânlarının kullanılmak istenmesi
B) Dış borç açığının artması
C) Halkın elinde yeterli sermayenin bulunmaması
D) Devletin ekonomiye hâkim olmak istemesi
E) Devletin yabancı sermayeyi istememesi

18.

I. Akla ve mantığa uygundur.
II. Osmanlı ıslahatlarının benzeri uygulamalarıdır.
III. Dönemin kendi şartlarından doğmuştur.

Yukarıdakilerden hangileri, Atatürk ilkeleriyle ilgili değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

19. Aşağıdakilerden hangisi, Atatürk milliyetçiliğinin özelliklerinden biri değildir?

A) Akılcı ve insancıldır.
B) Millî birlik ve bütünlük esastır.
C) Şovenist bir özellik taşır.
D) Kendini Türk hisseden herkesin Türk sayıldığını kabul eder.
E) Millî değerlere sahip çıkılmasını hedefler.

20.

I. Ulusal bağımsızlık
II. Devletçilik
III. Cumhuriyetçilik

Kurtuluş Savaşı'nın gerçekleştirilmesi yukarıdaki ilke ve anlayışlarından hangisiyle daha çok ilgilidir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

21.

I. Borçlar Kanunu'nun kabul edilmesi
II. Kanunuesasi'nin yürürlüğe girmesi
III. İcra-İflas Kanunu'nun kabul edilmesi

Yukarıdaki düzenlemelerden hangileri Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde yapılmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

22. Atatürk Dönemi'nde yapılan;

I. arkeoloji çalışmalarının yapılması
II. müzeciliğin geliştirilmesi,
III. Millî Musiki ve Temsil Akademisinin açılması

çalışmalarından hangileri Anadolu uygarlıklarının aydınlatılması amacını taşımaktadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

23. Aşağıdakilerden hangisi, II. Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle uygulanamamıştır?

A) Devletçilik ilkesi
B) Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı
C) İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı
D) Nüfus mübadelesi
E) Teşvik-i Sanayi Kanunu

24. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla;

I. azınlık okulları,
II. Millet Mektepleri,
III. yabancı okullar

kurumlarından hangileri Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

25. Osmanlının Medeni Kanunu olan Mecelle'nin yetersiz kalması üzerine, Yeni Türkiye Devleti'nde kabul edilen kanun aşağıdakilerden hangisidir?

A) Teşkilat-ı Esasiye Kanunu
B) Kabotaj Kanunu
C) Takrir-i Sükûn Kanunu
D) Türk Medeni Kanunu
E) Tevhid-i Tedrisat Kanunu

26. Cumhuriyet Dönemi'nde çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile;

I. yabancı sermayenin özendirilmesi,
II. kredi kolaylığı sağlanması,
III. makine yardımı yapılması

durumlarından hangilerinin gerçekleştirildiği söylenemez?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

27. Sınıf ayrımını reddeden ve toplumsal dayanışmayı esas alan Atatürk'ün temel ilkesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cumhuriyetçilik
B) Halkçılık
C) Milliyetçilik
D) Laiklik
E) Devletçilik

28. Türkiye'de cumhuriyetin ilanından sonra her alanda önemli yenilikler yapılmıştır.

Buna göre;

I. Teşvik-i Sanayi Kanunu
II. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu
III. Kabotaj Kanunu

gelişmelerinden hangileri ekonomik gelişmeyi hedef alan yeniliklerden biri değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Saltanat 1 Kasım 1922'de kaldırılmıştır. Böylece din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması yolunda önemli bir adım atılmış oldu. Ancak şartlar henüz olgunlaşmadığı için halifeliğe dokunulmamıştır. Laik devlet düzenini yerleştirmek amacıyla halifelik 431 Nolu Kanun'la 3 Mart 1924'te kaldırılmıştır. Diğer iki kanun halifeliğin kaldırılmasından sonraki süreçle ilgilidir. Medeni Kanun 17 Şubat 1926'da, Kapotaj Kanunu da 1 Temmuz 1926'da çıkarılmıştır.

Cevap C

2. İtilaf Devletleri'nin Lozan Konferansı'na İstanbul Hükûmetini de davet etmesi üzerine TBMM 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırmıştır. Saltanatın kaldırılması üzerine TBMM, Sultan Abdülaziz'in oğlu Abdülmecit Efendi'yi halife tayin etmiştir.

Cevap E

3. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, halifeliğin kaldırılmasıyla aynı gün yani 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılmıştır. Medeni Kanun 17 Şubat 1926'da kabul edilmiştir. Hıyanet-i Vataniye Kanunu 29 Nisan 1920'de, Kabotaj Kanunu 1 Temmuz 1926'da, Teşvik-i Sanayi Kanunu ise 28 Mayıs 1927'de çıkarılmıştır.

Cevap D

4. Atatürk Dönemi 1923-1938 yılları arasını kapsar.

- Topkapı Sarayı'nın müzeye dönüştürülmesi (1924)
- Musiki Muallim Mektebinin açılması (1924)
- İnkılap Sergisi'nin düzenlenmesi (1933)

Atatürk Dönemi'nde sanat alanında yapılan çalışmalardır.

Cevap E

5. 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkasını Atatürk'ün isteği ile kuran Fethi Okyar Bey'dir. Celâl Bayar, Demokrat Partinin; Rauf Orbay ve Kâzım Karabekir ise Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasındadır.

Cevap A

6. Asteğmen Kubilay'ın 23 Aralık 1930'da Menemen'de şehit edildiği bu olaydan sonra çok partili hayata geçiş denemeleri belirli bir süre ertelenmiştir.

Cevap B

7. Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922) siyasi alanda yapılan bir inkılaptır.

Cevap C

8. Ölçü birimlerinin değiştirilmesinde ikiliklere son verme ve Türkiye'nin uluslararası ekonomik ilişkilerini düzenleme ve kolaylaştırma amacı söz konusudur.

Cevap C

9. Mustafa Kemal Paşa'nın "en büyük eserim" olarak nitelendirdiği "Cumhuriyet"tir. Cumhuriyetin ilanından önce 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu kongrede Misak-ı İktisadi kabul edilmiştir. Misak-ı İktisadi'nin kabulü ekonomik bağımsızlığa verilen önemin de bir göstergesidir. A, B, C, E seçenekleri ise cumhuriyetin ilanından sonraki süreçle ilgilidir.

Cevap D

10. Osmanlı Devleti, Sanayi Devrimi'nin dışında kalarak Batılı devletlerin açık pazarı durumuna düşmüştür. Cumhuriyet Dönemi'nde ekonomik bağımsızlığı sağlamak ve dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla birçok faaliyette bulunulmuştur. Dolayısıyla "Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik kalkınmada yabancı sermayeye öncelik verilmiştir." ifadesi doğru olamaz.

Cevap E

11. 1926 yılında Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle Türk kadını toplumsal ve hukuki alanlarla ekonomi alanında erkekle eşit konuma gelmiştir. Ancak Medeni Kanun'la kadınlara siyasi hak verilmemiştir. Yalnız Medeni Kanun kadınlara siyasi hakların verilmesi yolunun kapısını açmıştır.

Cevap A

12. Medeni Kanun'un kabulü, hukuk alanında yapılan inkılaplar ile ilgili en önemli gelişmelerden biridir. II., IV. ve V. öncüller eğitim, I. öncül ise toplumsal alanda yapılan inkılaplarla ilgilidir.

Cevap C

13. Şeyh Sait İsyanı'nı bastırmak amacıyla, 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarılmıştır. İsyan bölgesinde (Diyarbakır) ve Ankara'da İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur.

Cevap B

14. 1926'da Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle sosyal, hukuk ve ekonomik haklar bakımından kadınlar erkeklerle eşit duruma gelmiştir. Türk kadınına daha sonraki süreçte 1930'da belediye meclisine üye seçme ve seçilme, 1933'te muhtar seçilme, 1934'de milletvekili seçme-seçilme hakkı verilmiştir. Bu siyasi haklar Türkiye Cumhuriyeti'nde birçok Avrupa devletinden daha önce kadınlara tanınmıştır.

Cevap C

15. Türk Tarih Kurumunun kurulmasında,

- Türklerin köklü ve zengin bir tarihe sahip olduğunu bilimsel yöntemlerle belirlemek,
- Türklerin sarı ırktan geldiğine dair iddiaları çürütmek,
- Ulusal tarih anlayışını geliştirmek,
- Türklerin dünya ve İslam tarihine katkılarını ortaya çıkarmak,
- Uygarlığın tüm insanlığın ortak malı olduğu savunmak

gibi durumlar etkili olmuştur.

Cevap E

t.me/yksyardimcinyedek

16. Atatürk Dönemi'nde muhalefet partisi olarak önce Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası daha sonra da Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Ancak, toplumun çok partili yaşama henüz hazır olmaması ve inkılapların yerleşmesi için zamana ihtiyaç duyulması nedeniyle çok partili hayata geçiş denemeleri belirli bir süre ertelenmiştir.
Cevap A

17. 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılarak özel sektöre birçok kolaylık sağlanmıştır. Fakat halkın elinde yeterli sermaye bulunmaması, teknik bilgi eksikliği, teknik eleman sıkıntısı ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi bu kanundan istenilen sonucun alınamamasına neden olmuştur. Bu durum beraberinde devletçi ekonomi politikasının uygulanmasını getirmiştir.
Cevap C

18. Atatürk ilkelerinin özellikleri şunlardır:
- Kaynağı Türk millî kültürüdür.
- Taklitçi değildir.
- Evrensel ve barışçıdır.
- Türk milletinin ihtiyaçlarından doğmuştur.
- Hak ve hürriyetleri koruyucudur.
- Akılcı ve bilimseldir.
- Birbiriyle uyumlu, birbirini tamamlayıcıdır.
- Uygulamaya da yansımıştır.
- Laik düşünce ve hukuka dayanır.
- Millî egemenlik ve bağımsızlık temeline dayanır.
- Dönemin şartlarından doğmuştur.

Cevap B

19. Atatürk milliyetçiliğine göre; kendini Türk hisseden herkes Türk'tür. Atatürk milliyetçiliğinde millî birliği ve beraberliği güçlendiren unsurlar arasında; millî eğitim, Misakımillî, dil, tarih, kültür ve gaye birliği, millî kültür, Türklük şuuru ve manevi değerler yer alır. Ancak Atatürk milliyetçiliğinde ırkçılık (şovenistlik) yoktur.
Cevap C

20. Türk ulusu Mondros Ateşkesi sonrası gerçekleştirilen işgaller karşısında kurtuluş parolası olarak "Ya istiklal ya ölüm!" düşüncesini benimsemiştir. Dolayısıyla Millî Mücadele Dönemi'nde birinci öncelik olarak "ulusal bağımsızlık" ilkesi ön plana çıkmıştır.
Cevap A

21. Cumhuriyet Dönemi'nde,
- Medeni Kanun
- Ceza Kanunu
- Borçlar Kanunu
- Ticaret Kanunu
- Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Deniz Ticaret Kanunu
- İdare Hukuku
- İcra ve İflas Kanunu

kabul edilmiştir. Ancak, Kanunuesasi 23 Aralık 1876'da kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu gelişme Osmanlı Dönemi'yle ilgilidir.
Cevap C

22. Arkeoloji çalışmalarının yapılması ve müzeciliğin geliştirilmesi Anadolu uygarlıklarının aydınlatılması amacına yönelik yapılan çalışmalar arasındadır.
Cevap C

23. İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı, II. Dünya Savaşı'nın başladığı yıllara denk geldiği için uygulanamamıştır.
Cevap C

24. Tevhid-i Tedrisat Kanunu 3 Mart 1924'te çıkarılmıştır. Bu kanunla bütün eğitim-öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Medreseler önce Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmış, 11 Mart 1924'te de kapanmıştır. Böylece eğitimde birlik sağlanmış ve ortak bir kültürün oluşması açısından önemli bir adım atılmıştır. Azınlık okulları ve yabancı okullar Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla kapatılmamış, Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Millet Mekteplerinin kurulma kararı 1928'de alınmış, 1 Ocak 1929'dan itibaren Millet Mektepleri açılmaya başlamıştır. Dolayısıyla Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarıldığında Millet Mektepleri henüz açılmamıştır.
Cevap D

25. Mecelle dinî esaslar üzerine kurulu ve kadın - erkek eşitliği içermeyen, laik olmayan bir medeni kanundu. Bunun üzerine yeni Türk devleti, eşitlik içeren, laik olan ve çağın gereklerine cevap veren Türk Medeni Kanununu'nu kabul etmiştir.
Cevap D

26. Teşvik-i Sanayi Kanunu ile özel sektöre kredi kolaylığı, ucuz arazi, vergi indirimi, makine yardımı gibi kolaylıklar sağlanarak sanayiye teşvik etmek amaçlanmıştır. Ancak yabancı sermayeye özendirmek değil, yerli sanayinin gelişmesi amaçlanmıştır.
Cevap A

27. Bireyler arası eşitliği ve toplumsal dayanışmayı esas alan, sosyal adaleti sağlayan ilke, halkçılık ilkesidir.
Cevap B

28. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 1921 Anayasasıdır. Ekonomiyi değil siyasi gelişmeyi hedef almaktadır.
Cevap B

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Yeni Türk devletinin gerçekleştirmiş olduğu inkılapları Osmanlı Devleti'nin ıslahatlarından ayıran <u>en önemli özellik</u> aşağıdakilerden hangisidir?

A) Batı'dan etkilenmiş olması
B) Millet tarafından desteklenmesi
C) Yeni kurumlar oluştururken eskilerinin kaldırılması
D) Sosyal alanda yapılmış olması
E) Meclis tarafından kabul edilmesi

2.

I. Rejim
II. Devlet başkanı
III. Başkent

Yukarıdakilerden hangileri, cumhuriyetin ilanı ile çözüme kavuşan sorunlardan biri <u>değildir</u>?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

3. "Siyasi ve askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsun, ekonomik başarılar ile tamamlanmazsa yaşayamaz, kısa zamanda söner."

Atatürk bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisinin önemini vurgulamıştır?

A) Devletçilik ilkesinin uygulanmasının
B) Yabancı sermayenin gerekliliğinin
C) Dış borçlanmayla şirketlerin kurulmasının
D) Büyük işletmelerin açılmasının
E) Siyasi bağımsızlığın ekonomik bağımsızlığa bağlı olduğunun

4. I. Türk Dil Kurumunun kurulması
II. Miladi takvimin kabul edilmesi
III. Yeni ölçü birimlerinin uygulanması
IV. Hafta tatili gününün değiştirilmesi
V. Uluslararası saat uygulamasının benimsenmesi

Yukarıdakilerden hangisi Batı ile ekonomik ilişkilerin kolaylaştırılması için yapılan değişiklikler arasında <u>yer almaz</u>?

A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Türkiye İş Bankasının kurulması;

I. özel girişimciye kredi olanağı sağlama,
II. kurumların özelleşmesini sağlama,
III. yabancı sermayeyi destekleme

amaçlarından hangilerine yöneliktir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

6. Aşağıdakilerden hangisi Türk halkının kültürel gelişimini sağlamaya yönelik yapılan çalışmalar arasında <u>yer almaz</u>?

A) Millet Mekteplerinin açılması
B) Halkevlerinin açılması
C) Köy Enstitülerinin açılması
D) İstanbul Üniversitesinin kurulması
E) Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarılması

7. Türk Tarih Kurumunun ve Türk Dil Kurumunun kurulmasında aşağıdaki ilkelerden hangisi <u>daha çok</u> etkili olmuştur?

A) Devletçilik B) Laiklik C) Milliyetçilik
D) Cumhuriyetçilik E) Halkçılık

t.me/yksyardimcinyedek

8. **I. İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat – 4 Mart 1923) kararları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Ham maddesi ülkemizde yer alan sanayi dalları kurulmalıdır.
B) Yabancı tekellerden kaçınılmalıdır.
C) Sanayi özendirilmeli, ulusal bankalar kurulmalıdır.
D) Dış borçlanmaya gidilerek, yabancı işletmelerin kurulması sağlanmalıdır.
E) Devlet, ekonomik görevleri üstlenmelidir.

9. **Eğitimde çağdaşlaşmak, eğitimde ikiliğe son vermek ve eğitim kurumlarını Millî Eğitim Bakanlığına bağlamak amacıyla yapılan inkılap aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Şeriye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması
B) Tekke ve zaviyelerin kapatılması
C) Maarif Teşkilatı Kanunu'nun çıkarılması
D) Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkarılması
E) Üniversitelerin açılması

10.

I. Şeriye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması
II. Medreselerin kapatılması
III. Kabotaj Kanunu'nun kabul edilmesi

Yukarıdakilerden hangileri Türkiye'de yaşanan laikleşme aşamalarından biri değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

11. **Cumhuriyetin ilk yıllarında 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin yaşanması ve özel sektörün başarısız olması aşağıdakilerden hangisinin hazırlayıcısı olmuştur?**

A) İş Bankasının kurulmasının
B) Devletçilik ilkesinin uygulanmasının
C) Toprak reformu yapılmasının
D) Özel sektöre destek verilmesinin
E) Yabancı sermayenin özendirilmesinin

12. **Atatürk 'ün "inkılapçılık" ilkesinin uygulanmasıyla ulaşılmak istenen temel amaç aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Halkın yönetime katılmasını sağlamak
B) Devlet otoritesinin güçlenmesini sağlamak
C) Muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkmak
D) Ülke bütünlüğünü korumak
E) Halk arasında eşitliği sağlamak

13.

I. Atatürk ilkeleri
II. "Devletin dini İslam'dır." ifadesi
III. Tek dereceli seçim sistemi

Yukarıdakilerden hangileri 5 Şubat 1937'de 1924 Anayasası'nda yapılan değişiklikle 1924 Anayasası'na alınmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

14. **Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesinden sonraki süreçte unvan ve lakapların kaldırılması Atatürk ilkelerinden hangisiyle doğrudan ilgilidir?**

A) Cumhuriyetçilik
B) Devletçilik
C) İnkılapçılık
D) Halkçılık
E) Milliyetçilik

t.me/yksyardimcinyedek

15. **Aşağıdakilerden hangisi** "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." **ilkesiyle ilgili değildir?**

A) TBMM'nin açılması
B) Cumhuriyetin ilanı
C) Saltanatın kaldırılması
D) Çok partili hayata geçilmesi
E) Harf inkılabının yapılması

16.

I. Cumhuriyetçilik
II. Halkçılık
III. Devletçilik

Atatürk Dönemi'nde çok partili siyasi hayata geçiş denemelerinin yapılması ile yukarıdaki ilkelerden hangilerinin uygulanması amaçlanmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

17.

I. Ulusal bağımsızlık
II. İnkılapçılık
III. Millî egemenlik

1921 Anayasası'nda "Türkiye Devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur." **hükmünün yer alması yukarıdaki ilkelerden hangilerinin uygulanmasına işlerlik kazandırmıştır?**

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

18.

- Hafta tatilinin değiştirilmesi
- Uluslararası saat ve ölçülerin kabul edilmesi

Toplumsal hayatı düzenlemeyi amaçlayan bu gelişmeler aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

A) Millî egemenlik
B) Çağdaşlaşma
C) Milliyetçilik
D) Devletçilik
E) Laiklik

19. **Aşağıdaki gelişmelerden hangisinin eşleştirildiği ilke ile bağdaştığı söylenemez?**

A) TBMM'nin açılışı-Cumhuriyetçilik
B) Türk Dil Kurumu-Milliyetçilik
C) Tevhid-i Tedrisat Kanunu- Laiklik
D) Kabotaj Kanunu-Milliyetçilik
E) Şapka Kanunu-Devletçilik

20. **Aşağıdakilerden hangisi cumhuriyetin ilk yıllarında düşüncelerinden yararlanılan bilim ve sanat insanları arasında yer almaz?**

A) Paul Hindemith
B) Carl Eberth
C) John Dewey
D) Franklin Bouillon
E) Albert Malche

21.

I. Demokrasi
II. Hukuksal eşitlik
III. Sınıf ayrımı

Yukarıdakilerden hangileri halkçılığın dayandığı temel prensipler arasında yer almaz?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

t.me/yksyardimcinyedek

22. Din bir vicdan meselesidir. Hiç kimse hiçbir ibadete zorlanamaz, hiç kimse vicdanının ilhamı ile kabul ettiği ibadetten men olunamaz.

Atatürk'e ait bu görüşler aşağıdaki ilkelerden hangisiyle doğrudan ilgilidir?

A) Laiklik
B) Cumhuriyetçilik
C) Milliyetçilik
D) İnkılapçılık
E) Halkçılık

23. Atatürk, inkılap kavramını, "Türk ulusunu son asırlarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak yerlerine, ulusun en yüksek uygarlık gereklerine göre ilerlemesini sağlayacak yeni kurumlar koymuş olmaktır." şeklinde belirtmektedir.

Atatürk'ün inkılapçılıkla ilgili bu görüşü aşağıdakilerden hangisini kapsamamaktadır?

A) Ulusçuluk
B) Geçmişle bağları koparma
C) Yeniden yapılanma
D) Çağdaşlaşma
E) Toplumun gereksinimlerini temel alma

24. **Aşağıdakilerden hangisi** "Türk Beşleri" **içinde yer alan isimler arasında değildir?**

A) Cemal Reşit Rey
B) Ulvi Cemal Erkin
C) Adnan Saygun
D) İbrahim Çallı
E) Hasan Ferit Alnar

25.

I. İstiklal Marşı'nın kabul edilmesi
II. Misak-ı İktisadi'nin kabul edilmesi
III. Kabotaj Kanunu'nun kabul edilmesi

Bu gelişmeler aşağıdaki Atatürk ilkelerinden hangisi ile doğrudan ilişkilidir?

A) Cumhuriyetçilik
B) Laiklik
C) Devletçilik
D) Milliyetçilik
E) Halkçılık

26. **Aşağıdaki gelişmelerden hangisi Atatürk ilkelerinden hem laiklik, hem de cumhuriyetçilik ile ilgilidir?**

A) Saltanatın kaldırılması
B) Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesi
C) Türk Tarih Kurumunun kurulması
D) Miladi takvimin kabul edilmesi
E) Medeni Kanun'un kabul edilmesi

27. **Aşağıda verilen temel ya da bütünleyici ilkelerden en çok hangisi Millî Mücadele'ye ışık tutmuştur?**

A) Akılcılık ve bilimsellik
B) Milliyetçilik
C) Çağdaşlaşma ve Batılılaşma
D) Cumhuriyetçilik
E) Devletçilik

1. C	2. C	3. E	4. A	5. A	6. E	7. C	8. D	9. D	10. C	11. B	12. C
13. A	14. D	15. E	16. D	17. C	18. B	19. E	20. D	21. C	22. A	23. B	24. D
25. D	26. A	27. B									

t.me/yksyardimcinyedek

12. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ TEMEL İLKELERİ

- Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kurulduğu topraklar ve coğrafi konum açısından dünya üzerinde önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden, Türkiye Cumhuriyeti kurulana dek bu topraklar birçok devletin saldırısına hedef olmuştur.
- Atatürk Misakımillî ile, yeni Türk devleti için korunması mümkün gerçekçi bir sınır çizmiştir. Atatürk'ün, **"Yurtta sulh, cihanda sulh!"** sözü etrafında geliştirilen dış siyasetin ilkeleri şöyledir.
  - Millî sınırlarımız içinde bağımsızlığımızı korumak
  - Gerçekçi olmak. Gerçekleştirilemeyecek emeller peşinde koşmamak
  - Medeni ve insanca davranmak
  - Diğer devletlerin iç politikalarından ve yönetim sistemlerinden etkilenmemek
  - Hiçbir ülkenin iç işlerine karışmamak; kendi iç işlerimize de dış devletleri karıştırmamak
  - Millî politikayı uygularken kamuoyunu dikkate almak
  - Dürüst, açık ve tutarlı olmak
  - Dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmek
  - Uluslararası hukuka bağlı kalmak
  - Geçmişin sorunlarına saplanıp kalmak yerine mevcut şartları değerlendirerek geleceğe yönelik kararlar almak
  - Mütekabiliyet ilkesine göre hareket etmek yani kendisine dostça yaklaşan ülkelerle iyi ilişkiler geliştirmek ancak düşmanca tavır sergileyen ülkelere gerekli karşılığı vermek
  - Akılcı olmak; dış politikada ideolojik dogmalara göre değil aklı ve bilimi esas alarak hareket etmek
  - Ülke menfaatlerine göre hareket etmek, millî güce dayanmak

1923 -1932 ARASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI

MERAKLISINA

Locarno Antlaşması (1925)

I. Dünya Savaşı sonrasında Fransa'nın Almanya'ya güvensizliği sonucunda Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Belçika, Polonya, Çekoslovakya arasında 1 Aralık 1925'te imzalanmıştır. Antlaşmaya göre Almanya batı sınırı için Fransa'ya güvence verirken anlaşmazlıkların barış yoluyla çözümü kabul edildi.

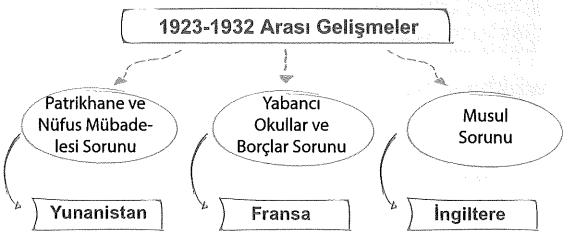
Briand-Kellogg Paktı (1928)

Savaşı ulusal politikanın bir aleti olmaktan çıkarma yükümlülüğünün çok taraflı antlaşmalarla sağlanması amacıyla ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya, Belçika, Çekoslovakya arasında imzalanmıştır. Türkiye 1929'da bu pakta katılmıştır.

Litvinov Protokolü (1929)

Sovyetler Birliği'nin sınır komşularıyla 1929'da imzalamış olduğu protokoldür. Böylece Litvinov Protokolü Briand-Kellogg Paktının yürürlüğe girmesinde de etkili olmuştur. Türkiye bu protokole imza atmıştır.

- Bu dönemde Türkiye, Lozan'dan kalan pürüzleri barışçı yollarla çözüme kavuşturmaya çalışmıştır.

Nüfus Mübadelesi (Etabli / Değiş Tokuş) Sorunu

- Lozan Antlaşması'nda 30 Ekim 1918 itibariyle İstanbul'da oturan Rumlar ve Batı Trakya'da oturan Müslümanların mübadele dışı tutulması yani etabli (yerleşik) kabul edilmesi kararlaştırılmıştı. 1912 kanunuyla sınırlandırıldığı biçimde, İstanbul Belediyesi sınırları içinde, 30 Ekim 1918'den önce yerleşmiş (etabli) bulunan bütün Rumlar, İstanbul'da oturan Rumlar olarak sayılacaklardır. 1913 tarihli Bükreş Antlaşması'nın

t.me/yksyardimcinyedek

belirlediği sınır çizgisinin doğusundaki bölgeye yerleşmiş bulunan Müslümanlar, Batı Trakya'da oturan Müslümanlar olarak sayılacaklardır.

- Antlaşmanın uygulanmasında Türkiye ile Yunanistan arasında Lozan'daki yerleşik (etabli) deyiminin farklı şekillerde yorumlanmasından dolayı anlaşmazlık çıkmştır. Yunanistan İstanbul'da yaşayan Rumların da yerleşik sayılması gerektiğini savunmuştur. İstanbul'da daha çok Rum bırakmak isteyen Yunanistan, bununla Türkiye'nin iç işlerine müdahale etmeyi ve göç edecek Rumları yerleştirme sıkıntısından kurtulmayı amaçlamaktaydı.
- Türkiye ile Yunanistan arasındaki bu anlaşmazlık Milletler Cemiyetine götürülmüş, Milletlerarası Adalet Divanı sorunu çözemeyince iki devlet arasındaki ilişkiler gerilmiştir.
- İki taraf arasında yapılan görüşmeler sonucunda sorun çözülmüş ve 10 Haziran 1930'da **Dostluk Antlaşması** imzalanmıştır.

Buna göre;

- Yerleşme tarihleri ve doğum yerlerine bakılmadan İstanbul Rumları ve Batı Trakya Türklerinin hepsi etabli (yerleşik) sayılmıştır.
- Mübadeleye dâhil olup Türkiye'ye gelen Türklerin, Yunanistan'da kalan tüm mallarının mülkiyeti Yunan Hükûmetine, Türkiye'den Yunanistan'a giden Rumların, Türkiye'de bıraktıkları tüm malların mülkiyeti de Türk Hükûmetine ait olacaktı.

Yorum

Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır. Sorunun çözülmesi Balkan Antantına da zemin hazırlamıştır. Ayrıca Venizelos Atatürk'ü 1934'teki "Nobel Barış Ödülü"ne aday göstermiştir.

Patrikhane Sorunu

- Lozan'dan sonra Türkiye ile Yunanistan arasındaki münasebetleri etkileyen meselelerden biri İstanbul'da bulunan Ortodoks Patrikhanesi ile ilgili olaydır.
- 1924 yılının sonuna doğru patrikliğe tayin edilen **Arapoğlu Konstantin**'in Türk makamlarınca patrikliği İstabul doğumlu olmaması ve 1918'den sonra Türkiye'ye gelmiş olması nedeniyle Türk makamlarınca kabul edilmemiştir. Fakat Yunan Hükûmeti, Patrikhaneye bağlı olduğu için, **Arapoğlu Konstantin**'in mübadele dışı bırakılması gerektiğini iddia etmiştir. Yunan Hükûmeti meseleyi Milletler Cemiyetine ve Lahey Adalet Divanına getirmek istemişse de Türkiye adı geçen milletlerarası organların bu konuda yetkisinin olmadığını ileri sürmüştür.
- Nihayet Patrik Meselesi Konstantin'in 19 Mayıs 1925'te görevinden çekilmesi ve yerine **Vasil Georgiades**'in seçilmesi üzerine hâlledilmiştir.

Yorum

Bundan sonra iki devlet arasında normal diplomatik münasebetler kurulmuş ve Cevat Bey 1925 yılının yazında Türk elçisi olarak Atina'ya gönderilmiştir.

Uyarı

Türk Yunan ilişkileri 1954 yılında ortaya çıkan Kıbrıs Sorunu ile tekrar bozulmuştur.

Yabancı Okullar Sorunu

"Türkiye'de bizim okullarımızın sahip olmadıkları ayrıcalığa, yabancı okulların sahip olması kabul edilemez."
Gazi Mustafa Kemal Atatürk

- Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra Türk Hükûmetini uğraştıran sorunlardan biri de yabancı okulların durumu olmuştur.
- Türkiye'de yabancı okulların uyacakları esaslar Lozan'da karara bağlanmıştı. Buna göre bu okullar, Türk kanunlarına ve Türk okullarının uydukları hükümlere uyacaklardı. Türk Hükûmeti okullardaki eğitim-öğretim faaliyetlerini denetleyecekti.
- Türk Hükûmeti; **26 Eylül 1925**'te bir genelge hazırlayarak yabancı okularda Türk dili, tarih ve coğrafya gibi derslerin Türkçe olarak Türk öğretmenler tarafından okutulması ve Türk müfettişlerce denetlenmesi esasını kabul etmiştir. Bu duruma en fazla tepkiyi **Fransa** vermiştir. Fransa, konuyu uluslararası platforma taşımak istemiş, Türkiye konuyu iç meselesi sayarak dış politikada görüşmeyi reddetmiştir. Bu durum tam bağımsızlığa verilen önemi gösterir.

Yorum

Yabancı devletlerin yabancı okulları bahane ederek iç işlerimize karışması engellenmiştir.

Uyarı

Yabancı okullar Milletler Cemiyetine götürülen kanunlar arasında yer almaz.

Not

Yeni Türk devletinin Lozan Antlaşması'ndan sonra dış politikadaki ilk başarısı Yabancı Okullar Sorunu olmuştur.

Osmanlı Borçları Sorunu

- Bilindiği gibi Fransa, Osmanlı Devleti'nden en çok alacaklı olan devletti. 1928'de imzalanan anlaşmalarla ödenecek borcun miktarı ve ödeme biçimi bir

t.me/yksyardimcinyedek

formüle bağlanmıştır. Bu anlaşmalarla Düyun-u Umumiye İdaresi de tarihe karışmıştır.

- 1929 Dünya Ekonomik Krizi Türkiye'nin ödeme güçlükleriyle karşılaşmasına yol açmıştır. Bu dönemde ABD Başkanı Hoover, kendi adıyla anılan bir moratoryum yayımlamış ve borçların ödenmesini geciktirecek bir sistem oluşturmuştur. Türkiye'de bu moratoryumdan yararlanmıştır. 1933'te Paris'te yeni bir borç sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlıdan kalan dış borçlardan 1954'te tamamen kurtulmuştur.

Not

Türkiye'nin Adana - Mersin demir yolunu satın almak istemesi ve Türk bayrağı taşıyan "Bozkurt" adlı gemiyle Fransız bayrağı taşıyan "Lotus" adlı geminin Midilli açıklarında 2 Ağustos 1926'da çarpışmasıyla ortaya çıkan hukuki sorunlar iki ülke arasında gerginliğe neden olmuştur. "Bozkurt - Lotus Davası" 1927'de Milletler Cemiyetine (Lahey Adalet Divanı) taşınmış ve Türkiye'nin lehine çözülmüştür. Bu davanın Türkiye'nin lehine çözülmesinde "Kabotaj Kanunu"da etkilidir. Bu davada Türkiye'yi Mahmut Esat (Bozkurt) Bey temsil etmiştir. Demir yolu sorunu da 1929'da yapılan bir antlaşmayla yine Türkiye'nin lehine hâlledilmiştir.

Musul (Irak Sınırı) Sorunu

- Musul, Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra **3 Kasım 1918'de İngiltere** tarafından işgal edilmiştir. Musul Misakımillî sınırları içinde yer almıştır.
- İngiltere buradaki petrol yataklarının zenginliğini kontrol altında tutmak istiyordu. İngilizler bu doğrultuda Lozan'da Musul'un Türkiye'ye değil, Araplara verilmesini; Irak topraklarının parçalanmamasını belirtmişlerdir.
- Türk temsilcilerine göre ise **"Burada Türkler çoğunluktadır ve bunlar Türkiye ile birleşmek istemektedir. XI. yüzyıldan beri Musul, Türk egemenliği altında yaşamaktadır..."** Ancak sorun iki devlet arasında çözülememiş ve tarafların 9 ay içerisinde yapacakları ikili görüşmelere bırakılmıştır. Taraflar, bu sürede anlaşamazsa konu Milletler Cemiyetine götürülecekti.
- Görüşmeler 19 Mayıs 1924'te başlamıştır. Düzenlenen **Haliç Konferansı**'ndan sonuç alınamamıştır. Bu konferansta Türkiye'yi **Ali Fethi Okyar** temsil etmiştir. Ancak taraflar arasında anlaşma sağlanamayınca sorun **Milletler Cemiyetine** taşınmıştır. Milletler Cemiyeti tarafından kurulan komisyon, Musul'un İngiltere mandası altındaki Irak'ın bir parçası olduğu ve Türk-Irak sınırının Brüksel Hattı olarak adlandırılan sınıra göre çizileceği yolunda karar almıştır.
- Bu sırada Türkiye'nin doğusunda İngiltere'nin de desteklediği Şeyh Sait İsyanı çıkmıştır. Türkiye bu isyanla da mücadele etmek zorunda olduğundan Musul konusunda Milletler Cemiyetinin tavsiye kararına uymak zorunda kalmıştır.
- Sonuç olarak Türkiye ile İngiltere arasında 5 Haziran 1926'da **Ankara Antlaşması** imzalanmıştır. Bu antlaşmayı Dışişleri Bakanı **Tevfik Rüştü Aras** imzalamıştır.

Buna göre;

- Musul-Kerkük İngiltere'nin mandası altında bulunan Irak'a bırakılacak.
- Türkiye 25 yıl boyunca Irak'ın belli bölgelerindeki petrol gelirlerinden %10 pay alacak.

Not

Türkiye bu hakkından ekonomik sıkıntılar sebebiyle bir defalık aldığı 500.000 Sterlin karşılığında vazgeçmiştir.

- Hakkâri sınırında Türkiye lehine düzenleme yapılacak.

Önemi ve Sonuçları

- Türkiye-Irak sınırı belirlenmiştir.
- Musul konusu Misakımillî'ye ters bir şekilde çözümlenmiştir.
- Musul Sorunu'nu Türkiye'nin aleyhine sonuçlanmasında **Milletler Cemiyetinin yanlı tutumu** ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde İngiliz destekli çıkan **Şeyh Sait İsyanı** etkili olmuştur.

Yorum

Dışta güçlü olmanın ön koşulu içte güçlü olmaktır. Milletler Cemiyetinin yanlı tutumu Türkiye'nin Milletler Cemiyetine girişini geciktirmiştir.

- Türkiye ile İngiltere arasındaki ilişkilerdeki gerginlik sona ermeye başlamıştır. Ancak ilişkilerin düzelmeye başlaması 1929'dan sonradır.

Uyarı

Nasturi Ayaklanması, Haliç Konferansı, Şeyh Sait İsyanı, Ankara Antlaşması (1926) Musul Sorunu'yla bağlantılı gelişmelerdir.

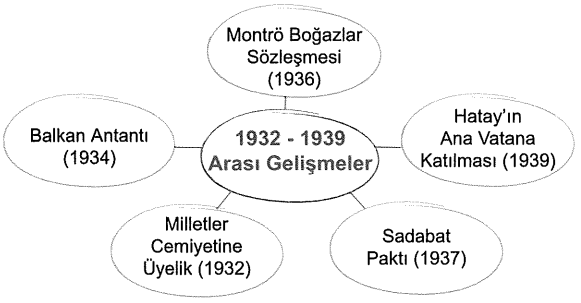
t.me/yksyardimcinyedek

1932 - 1939 ARASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI

- Türkiye, 1930'ların başında, iç ve dış meselelerini büyük ölçüde çözüme kavuşturmuş olarak, uluslararası alana daha aktif bir biçimde girebilecek durumdaydı.
- Türkiye, 1932 - 1939 yılları arasında uluslararası barış kuruluşlarına üye olmayı sorunlarını **"Yurtta sulh, cihanda sulh"** ilkesi doğrultusunda çözmeyi amaçlamıştır.

Uyarı

Türkiye'nin 1930'dan sonraki dış politikasının şekillenmesinde İtalya, Almanya gibi devletlerin yayılmacı politikaları da etkili olmuştur.

Milletler Cemiyetine Üyelik (18 Temmuz 1932)

- Milletler Cemiyeti, I. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya barışına katkı sağlamak amacıyla kurulmuştu.
- Yeni Türk devletinin Milletler Cemiyetine üye olması bazı dönemlerde gündeme gelmiş ancak
  - Milletler Cemiyetinin Musul konusunda İngiltere'nin etkisinde karar vermesi,
  - O dönemde yakın ilişki içinde bulunulan Sovyet Rusya'nın Milletler Cemiyetine kuşku ile bakması

gibi nedenlerle Türkiye cemiyete üye olmakta acele etmemiştir.

- Türkiye, Milletler Cemiyetine katılma sinyallerini; **1928'de Cenevre Silahsızlanma Konferansı'na katılarak** ve 1929'da milletler arası ilişkilerde savaşı kullanmaktan vazgeçen **Briand - Kellogg Paktı'nı imzalayarak** göstermiştir.
- Türkiye **İspanya**'nın önerisi **Yunanistan**'ın davetiyle 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyetine üye olmuştur.

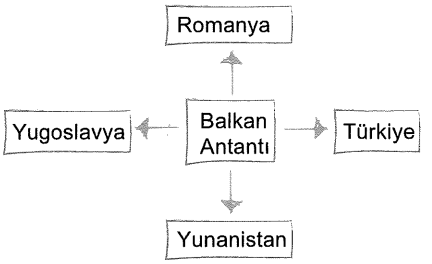
Yorum

Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üye olması "Yurtta sulh, cihanda sulh" politikası doğrultusunda uluslararası barışa katkı sağlamaya yöneliktir.

Uyarı

Cemal Hüsnü Taray, Türkiye Cumhuriyeti'nin Milletler Cemiyetindeki ilk temsilcisidir.

Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

- Balkan Antantı'nın yapılmasını 1930'daki Türk-Yunan iş birliği kolaylaştırmıştır.
- **Almanya** ve **İtalya**'nın yayılmacı politikaları anlantın imzalanmasında etkilidir.
- **Balkan Anantı, Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya** arasında 9 Şubat 1934'te **Atina'da** imzalanmıştır. Türkiye'yi Dışişleri Bakanı **Tevfik Rüştü Aras** temsil etmiştir.

Antanta göre;

- Balkan devletleri birbirlerinin varlıklarına saygı gösterecektir.
- Birbirlerine danışmadan herhangi bir Balkan devletiyle beraber siyasi harekette bulunmamayı veya siyasi antlaşma yapmamayı kabul edecektir.

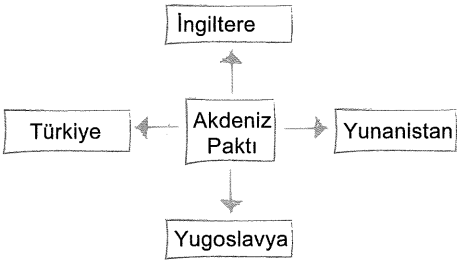
Not

Bu antanta; Arnavutluk, İtalya'nın etkisinde kaldığından, Bulgaristan da Ege Denizi'ne inmek ve Romanya'dan Dobruca'yı almak için yayılmacı bir politika izlemesi nedeniyle katılmamıştır.

Uyarı

Bulgaristan ile Yugoslavya arasında 1937'de imzalanan antlaşma Balkan Antantı'na büyük darbe indirmiştir. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla antant dönemini yitirmiştir.

Akdeniz Paktı (1936)

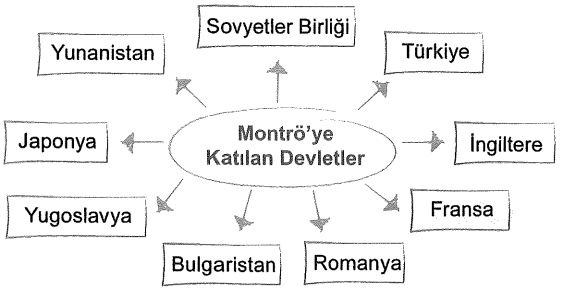
t.me/yksyardimcinyedek

Akdeniz Paktı'nın yapılma sebepleri şunlardır:

- İtalya'nın Habeşistan'a saldırması
- Balkan devletlerinin güvenliklerini artırma isteği
- İngiltere ve Fransa'nın İtalya üzerinde uluslararası baskı oluşturma isteği
- I. Dünya Savaşı sonrasında oluşan siyasal düzeni koruma arzusu

Montrö (Montreux) Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

- Lozan Antlaşması'nda Boğazlar, Türkiye'nin egemenlik haklarını zedeleyici bir şekilde çözümlenmişti. Lozan Antlaşması'nda Boğazların yönetimi başkanı Türk olan bir komisyona bırakılmış, Boğazların çevresi asker ve silahtan arındırılması kararı alınmıştı.
- Japonya'nın **Mançurya'yı** işgal etmesi, Almanya'nın **Ren** bölgesine girmesi ve İtalya'nın **Habeşistan'ı** istila etmesi Türkiye'yi harekete geçirerek Türkiye bir nota yayımlamıştır.
- 22 Haziran 1936'da Boğazların statüsünü belirlemek üzere **İsviçre**'nin **Montreux** (Montrö) kentinde konferans toplanmıştır.

- Dışişleri Bakanı ve baş delege olarak **Tevfik Rüştü Aras, Fethi Okyar** Londra elçisi olarak, **Suad Davaz** Paris elçisi olarak Montrö Boğazlar Konferansı'na katılmıştır. Sonuç olarak 20 Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır.

Buna göre;

- Boğazlar Komisyonu kaldırılmıştır. Bu komisyonun görevleri tamamen Türkiye'ye devredilmiştir.
- Lozan Antlaşması ile Boğazların iki yanında askersiz duruma getirilen yerlerde, Türkiye asker bulundurabilecek ve tahkimat yapabilecektir.
- Yabancı ticaret gemilerinin Boğazlardan serbestçe geçebilecekleri kabul edilmiştir.
- Savaş gemilerinin geçişleri **zaman** ve **ağırlık** bakımından sınırlandırılmıştır. Boğazlardan geçmek isteyen yabancı savaş gemilerinin 15 gün önceden Türkiye'den izin alması kararlaştırılmıştır.
- Türkiye bir savaşa girer veya bir savaş tehlikesiyle karşılaşırsa yabancı savaş gemilerinin Boğaz'dan geçişi Türkiye'nin takdirine bırakılmıştır.

Önemi ve Sonuçları

- Türkiye, egemenlik haklarını kısıtlayan bir sorunu çözmüştür.
- Büyük bir siyasi zafer kazanılmıştır.
- Boğazlar tamamen Türkiye'nin denetimine bırakılmıştır.
- Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki jeostratejik önemi daha da artmıştır.
- Türkiye'nin, uluslararası dengede önemi artmıştır.

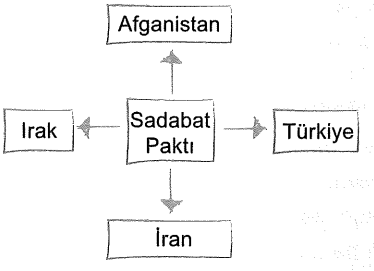
Not

İngiltere, İtalya'nın yayılmacı politikası sebebiyle Montrö'de Türkiye'yi desteklemiştir.

Uyarı

İtalya Montrö'ye katılmamakla beraber, 2 Mayıs 1938'de imzalamıştır.

Sadabat Paktı (8 Temmuz 1937)

- **İtalya**'nın Asya ve Afrika'ya doğru yayılma politikası, Türkiye ve diğer Orta Doğu ülkelerini telaşlandırmıştır. İtalya'nın **Habeşistan'a** saldırması bu durumu pekiştirmiştir.
- **Türkiye**, **İran** ve **Irak** arasında 3 Ekim 1935'te **Cenevre'de** bir **"dostluk paktı"** imzalamışlardır. Afganistan'ın da katılmasıyla 8 Temmuz 1937'de İran'ın **Tahran** kentinde **Sadabat Paktı** imzalanmıştır. Türkiye'yi Dışişleri Bakanı **Tevfik Rüştü Aras** temsil etmiştir.

Sadabat Paktı'yla taraflar birbirlerine;

- Aralarındaki dostluk ilişkilerini sürdürmeyi,
- Birbirlerinin iç işlerine karışmamayı,
- Ortak sınırlarına saygı göstermeyi,
- Ortak çıkarlarını ilgilendiren meselelerde birbirlerine danışmayı,
- Birbirlerine karşı herhangi bir saldırı hareketine girişmemeyi ve saldırma amacını güden bir siyasi yapılanmaya katılmamayı

taahhüt etmişlerdir.

t.me/yksyardimcinyedek

Not

İngiltere ve ABD bu pakttan memnuniyetlerini bildirmişlerdir. Bu pakt, 1955'te kurulan Bağdat Paktı ile değerini kaybetmiştir. Suriye, Türkiye ve Irak'la sınır problemleri yaşadığı için bu pakta katılmamıştır.

Yorum

Türkiye bu paktla Güneydoğu ve Doğu sınırını güvence altına almıştır.

Uyarı

Bu pakt 1980 yılında İran-Irak Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla geçerliliğini kaybetmiştir.

Nyon Konferansı

- Akdeniz'deki korsanlık olaylarının önlenmesi ve denizlerdeki güvenli seyahatin görüşülmesi amacıyla, İngiltere, Türkiye, Bulgaristan, Mısır, Fransa, Yunanistan, Romanya, Yugoslovya ve SSCB arasında imzalanmıştır. Konferans İsviçre'nin Nyon kentinde yapılmıştır.

Hatay (Sancak) Sorunu (30 Haziran 1939)

- Türkiye ile Fransa arasında yaşanan diğer sorunlardan biri de Hatay Sorunu'dur.
- 20 Ekim 1921'de imzalanan **Ankara Antlaşması'na** göre;
  - Hatay, Suriye sınırları içinde kalacaktı.
  - Türklerin kültürel yapısına dokunulmayacaktı.
  - Türkçe resmî dil kabul edilecekti.
  - Türk parası kullanılacaktı.
- Fransızlar bu şartların hiçbirine saygı göstermemiştir. Bu durum üzerine Türkiye Milletler Cemiyetine başvurarak bu bölge halkının kendi geleceğini belirleme hakkının da cemiyetin ilkeleri arasında bulunduğunu bildirerek durumun düzeltilmesini istemiştir.
- Fransa dünyadaki yayılmacı politikalar karşısında 1936'da **Suriye** ve **Lübnan** üzerindeki mandasını çekmiştir.
- Milletler Cemiyetinin oluşturduğu bir komisyon Hatay'da incelemeler yaparak Türkleri destekleyen bir rapor **(Sandler Raporu)** hazırlamıştır.
- 1938'de Hatay'ın toprak bütünlüğünün Türkiye-Fransa tarafından korunması ve iki tarafın bölgede 2500'er kişilik askerî kuvvet bulundurması konusunda anlaşmaya vardı.
- 2 Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti kuruldu. Devlet Başkanlığı'na **Tayfur Sökmen,** Başbakanlığa **Abdurrahman Melek,** Meclis Başkanlığına **Abdülgani Türkmen** seçilmiştir.
- 29 Haziran 1939'da **Hatay Türk Devlet Meclisi** toplanarak ana vatana katılma kararını oy birliğiyle kabul etti. 30 Haziran 1939'da Hatay ana vatana katılmıştır.

MERAKLISINA

Sandler Raporu (1937)

Hatay'ın Suriye sınırları içinde kalması Türk halkının durumunun tehlikeye düşmesine neden oluyordu. Bunun üzerine Türkiye, sorunun Milletler Cemiyetinde görüşülmesini istedi. Konuyu gündemine alan Milletler Cemiyeti Fransa'nın izniyle üç gözlemciyi Hatay'a gönderdi. Sorunun raportörlüğünü Sandler yaptı. Hazırlanan raporda, İskenderun ve Antakya'nın iç işlerinde bağımsız olması dış işlerinin ise bazı koşullara bağlı olarak, Suriye ile gümrük birliğinin kurulması, Türkçenin resmî dil olarak kullanılması, zorunlu askerlik kuralının uygulanmaması, bölgenin silahlandırılmaması, toprak bütünlüğünün Fransa ve Türkiye tarafından garanti edilmesi ilkeleri yer alıyordu.

Önemi ve Sonuçları

- Atatürk'ün **"şahsi meselem"** ve **"Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalamaz."** olarak nitelendirdiği sorun Misakımillî'ye uygun olarak çözülmüştür.
- Atatürk **"Asım Us"** takma adıyla **"Kurun"** (Vakit) gazetesinde Hatay Sorunu ile ilgili yazılar yayınlamıştır.
- Hatay'ın ana vatana katılması Atatürk'ün ölümünden sonradır.
- Güney (Suriye) sınırı son hâlini almıştır.
- Bu sorunun çözülmesinde Fransa'nın Türkiye ile ilişkilerini geliştirmek istemesi de etkili olmuştur.

Not

Misakımillî'ye göre en son belirlenen sınırımız güney (Suriye) sınırımız olmuştur.

Uyarı

Milletler Cemiyetine Musul (Irak sınırı), Nüfus Mübadelesi (Etabli), Boğazlar, Hatay (Suriye sınırı) ve Bozkurt-Lotus sorunları taşınmıştır. Bu sorunlardan Musul Türkiye'nin aleyhine sonuçlanmıştır.

MERAKLISINA

Türkiye Atatürk Dönemi'nde;

- *Cenevre Silahsızlanma Konferansı'na,*
- *Briand - Kellogg Paktına,*
- *Litvinov Protokolü'ne,*
- *Milletler Cemiyetine,*
- *Balkan Antantı'na,*
- *Akdeniz Paktı'na*
- *Sadabat Paktı'na,*
- *Nyon Konferansı'na*

katılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. Lozan Barış Antlaşması ile Boğazlarda Türk hâkimiyeti sağlanamamıştı. Boğazlar ve çevresi Lozan'daki statüye göre kurulan Boğazlar Komisyonunca idare ediliyordu.

Bu durum aşağıdakilerden hangisinin sonucunda Türkiye'nin lehinde değişmiştir?

A) Sadabat Paktı'nın imzalanması
B) Balkan Antantı'nın imzalanması
C) Türkiye'nin Milletler Cemiyetine girmesi
D) Montrö Sözleşmesi'nin imzalanması
E) Hatay Sorunu'nun çözümlenmesi

2. **İngiltere'nin Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde Türk tarafını desteklemesinin <u>temel nedeni</u> aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Barışa katkıda bulunmak istemesi
B) Türkiye'nin güvenliğini artırmak istemesi
C) II. Dünya Savaşı tehlikesi
D) Milletler Cemiyetinin baskısı
E) Rusya'yı yanına çekme çabası

3. **Bölge barışını korumak amacıyla oluşturulan Balkan Antantı aşağıdaki devletlerden hangisinin yayılmacı politikası üzerine imzalanmıştır?**

A) SSCB B) İtalya C) Fransa
D) İngiltere E) Suriye

4. **Aşağıdakilerden hangisi Balkan Antantı'na katılan devletlerden biri <u>değildir</u>?**

A) Türkiye B) Romanya C) Yugoslavya
D) Yunanistan E) Bulgaristan

5. **Aşağıdakilerden hangisi Atatürk Dönemi'nde Türkiye'nin katıldığı gelişmeler arasında <u>yer almaz</u>?**

A) Locarno Antlaşması
B) Balkan Antantı
C) Milletler Cemiyeti
D) Sadabat Paktı
E) Litvinov Protokolü

6. **Aşağıdakilerden hangisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk Dönemi dış politikasının temel ilkelerinden biri <u>değildir</u>?**

A) Yurtta ve dünyada barışı korumak
B) Misakımillî sınırlarını korumak
C) Devletler arası sorunları barışçı yollarla çözmek
D) Başka devletlerin iç işlerine müdahale edebilmek
E) İç işlerine müdahale edilmemesini sağlamak

7. **Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus sorununun barışçı yollarla çözülmesi aşağıdakilerden hangisinin gerçekleşmesine ortam hazırlamıştır?**

A) Sadabat Paktı
B) Balkan Antantı
C) Montrö Sözleşmesi
D) Lozan Antlaşması
E) 1926 Ankara Antlaşması

t.me/yksyardimcinyedek

8. **Türkiye'nin 1932'de Milletler Cemiyetine üye olmasında, aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?**

A) Avrupa devletlerinin desteğini almak
B) II. Dünya Savaşı'na engel olmak
C) Hatay'ı almak için destek sağlamak
D) Amerika'nın ekonomik desteğini almak
E) Dünya barışına katkıda bulunmak

9. **1936'da oluşturulan Akdeniz Paktında aşağıdaki devletlerden hangisi yer almamıştır?**

A) İngiltere B) Türkiye C) İtalya
D) Yunanistan E) Yugoslavya

10. **Aşağıdakilerden hangisi Atatürk Dönemi gelişmeleri arasında yer almaz?**

A) Türkiye - Irak sınırının kesinlik kazanması
B) Türk - İngiliz ilişkilerinin gelişmeye başlaması
C) Türkiye'nin Cemiyet-i Akvama üye olması
D) Türkiye'nin güney sınırının kesinlik kazanması
E) Musul'un Misakımillî sınırları dışında kalması

11.

I. Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üye olması
II. Türk-Irak sınırının belirlendiği Ankara Antlaşması
III. Sadabat Paktı
IV. Montrö Boğazlar Sözleşmesi

Yukarıdaki gelişmelerin kronolojik sırası aşağıdakilerden hangisidir?

A) I, III, IV, II
B) II, I, III, IV
C) II, I, IV, III
D) III, I, II, IV
E) IV, II, I, III

12.

I. Briand Kellogg Paktı
II. Akdeniz Paktı
III. Balkan Antantı

Türkiye'nin yukarıdaki kuruluşlara katılma sırası aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A) I, II, III B) II, I, III C) I, III, II
D) III, I, II E) III, II, I

13. Mustafa Kemal "Yurtta barış, dünyada barış." ilkesinin yeni kurulan Türk devletinin benimsediği bütünleyici ilkelerden biri olduğunu açıklamıştır.

Aşağıdakilerden hangisi, bu ilkenin hedefleri ile ilişkilendirilemez?

A) Ulusal birliği sağlamak
B) Toplumsal barışı sürekli kılmak
C) Egemenlik alanını genişletmek
D) Ulusal kalkınmayı gerçekleştirmek
E) Çağdaş uygarlık düzeyine erişmek

14. **Aşağıdaki konulardan hangisi, Montrö Sözleşmesi'nin içeriğinde yer alır?**

A) Ege Adalarının silahsızlandırılması
B) Musul Sorunu'nun çözülmesi
C) Batı Trakya'nın Türkiye'nin egemenliğine geçmesi
D) Boğazların Türk egemenliğine geçmesi
E) Hatay'ın Türk topraklarına katılması

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Lozan Antlaşması'nda Boğazlarla ilgili "Başında bir Türk'ün bulunduğu uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek." ifadesi yer almıştır. Bu durum egemen devlet anlayışına ters bir durumdur. Özellikle 1930'dan sonra dünyada yayılmacı devletler baş gösterince Türkiye harekete geçmiş ve İsviçre'nin Montrö kentinde Boğazlarla ilgili bir konferans düzenlenmiştir. 20 Temmuz 1936'da imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'yle Boğazlar Komisyonu kaldırılarak Boğazlarda egemenlik tamamen Türkiye'ye bırakılmıştır.

Cevap D

2. Almanya ve İtalya'nın saldırgan ve yayılmacı politikaları II. Dünya Savaşı tehlikesini oluşturmuştu. Dolayısıyla Akdeniz'de güçlü bir İtalya istemeyen İngiltere Montrö'de Türkiye'yi desteklemiştir. İtalya Montrö'ye katılmamakla beraber sözleşmeyi 2 Mayıs 1938'de imzalamıştır.

Cevap C

3. Almanya ile İtalya'nın yayılmacı politikaları sonucunda Balkan ülkeleri güvenliklerini sağlamak için bir araya gelerek 9 Şubat 1934'te Balkan Antantı'nı imzalamışlardır. Bu antant Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında yapılmıştır.

Cevap B

4. Bulgaristan, Ege Denizi'ne inme ve Dobruca'yı Romanya'dan alma politikalarını benimsediği için Balkan Antantı'na katılmamıştır.

Cevap E

5. Locarno Antlaşması Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında 1 Aralık 1925'te yapılmıştır. Bu antlaşmada Türkiye yoktur. Türkiye 1932'de Milletler Cemiyetine üye olmuş, 1929'da Litvinov Protokolü'nü, 1934'te Balkan Antantı'nı ve 1937'de de Sadabat Paktı'nı imzalamıştır.

Cevap A

6. Türk dış politikasının temel esasları şunlardır:

- Millî sınırlarımız içinde varlığımızı korumak
- Hiçbir ülkenin iç işlerine karışmamak; kendi iç işlerimize de dış devletleri karıştırmamak
- Gerçekleştirilemeyecek emeller peşinde koşmamak
- Uluslararası hukuka bağlı kalmak
- Millî politikayı uygularken kamuoyunu dikkate almak
- Yurtta sulh, cihanda sulh

Cevap D

7. Türkiye ile Yunanistan arasındaki Nüfus Mübadelesi Sorunu'nun çözülmesi iki ülke arasındaki dostluk ilişkilerinin gelişmesinde etkili olmakla beraber Balkan Antantı'nın oluşturulmasına da zemin hazırlamıştır. Balkan Antantı'yla Türk - Yunan ilişkileri daha da gelişmiştir. İlişkiler 1954'te Kıbrıs Sorunu'nun ortaya çıkmasıyla tekrar bozulmuştur.

Cevap B

8. Türkiye, Milletler Cemiyetine dünya barışına katkıda bulunmak amacıyla katılmıştır. Ancak bu cemiyet Avrupalı devletlerce kendi çıkarları için kullanılmıştır. Milletler Cemiyeti dünya barışını korumada yetersiz kalmıştır. Zira II. Dünya Savaşı'nı engelleyememiştir.

Cevap E

9. Akdeniz Paktı 1936'da İngiltere, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında İtalya'nın yayılmacı politikası sonucunda oluşturulmuştur. Dolayısıyla İtalya bu paktta yer almamıştır.

Cevap C

10. Türkiye'nin güney sınırının kesinlik kazanması Hatay'ın ana vatana katılmasıyla ilgilidir. Hatay ise Haziran 1939'da Türkiye'ye katılmıştır.

Cevap D

11.

- Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üyeliği → 18 Temmuz 1932
- Türk-Irak sınırının belirlendiği Ankara Antlaşması→ 5 Haziran 1926
- Sadabat Paktı → 8 Temmuz 1937
- Montrö Boğazlar Sözleşmesi → 20 Temmuz 1936

Buna göre doğru sıralama II, I, IV, III şeklinde olacaktır.

Cevap C

12. Türkiye'nin Briand - Kellogg Paktı'na katılması 1929'da, Balkan Antantı'nı imzalaması 1934'te, Akdeniz Paktı'na katılması ise 1936'da yaşanan bir gelişmedir. Dolayısıyla doğru sıralama I, III, II şeklinde olacaktır.

Cevap C

13. Türkiye Cumhuriyeti dış politikada egemenlik alanını genişletmek değil, sahip olduğu sınırları korumak ilkesini benimsemiştir.

Cevap C

14. 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi, Boğazların Türk egemenliğine geçmesi ile alakalı bir antlaşmadır.

Cevap D

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1.

I. Boğazlar
II. Mübadele
III. Borçlar

II. Dünya Savaşı tehlikesinin ortaya çıkması Türkiye'nin yukarıdaki sorunlardan hangilerini çözmesini zorunlu kılmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

2. **Atatürk Dönemi'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikadaki amaçları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?**

A) Uluslararası barışın korunmasına çalışmak
B) Bölgenin barışını korumak
C) Komşu devletlerle siyasi, ekonomik ilişkileri geliştirmek
D) Bağımsızlığını sürekli kılmak
E) I. Dünya Savaşı'nda kaybedilen toprakları geri almak

3. "Sancak Sorunu" **olarak adlandırılan sorun aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Musul
B) Hatay
C) Etabli
D) Boğazlar
E) Yabancı Okullar

4. **Yunanistan'la 10 Haziran 1930'da imzalanan Dostluk Antlaşması'yla;**

I. Ege Adaları'nın silahsızlandırılması,
II. Fır Hattı,
III. Nüfus Mübadelesi

sorunlarından hangileri çözümlenmiştir?

A) I, II ve III B) I ve II C) Yalnız I
D) Yalnız II E) Yalnız III

5.

I. Yabancı Okullar
II. Boğazlar
III. Musul

Atatürk Dönemi'nde yukarıdaki dış politika meselelerinden hangileri Türkiye'nin aleyhine sonuçlanmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

6. **Aşağıdaki bilgilerden hangisi doğru değildir?**

A) 1926'da İngiltere'yle imzalanan Ankara Antlaşması'nı Türkiye adına Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras imzalamıştır.
B) Atatürk Dönemi'nde Yunanistan'la yaşanan sorunlardan biri de On İki Ada'nın Yunanistan tarafından silahlandırılmasıdır.
C) Lozan Konferansı'nda Türkiye'yi İsmet İnönü, Hasan Saka, Rıza Nur temsil etmiştir.
D) Montrö Konferansı'na katılan delegeler arasında Tevfik Rüştü Aras, Fethi Okyar, Suad Davaz yer almıştır.
E) Hatay Cumhuriyeti kurulduktan sonra Abdurrahman Melek başbakan seçilmiştir.

7. **Hatay Sorunu ile ilgili 1937'de rapor hazırlayan kişi aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Harbord
B) Balfour
C) Bristol
D) Sandler
E) Milne

8.

I. On İki Ada
II. Nüfus Mübadelesi
III. Razgrat Olayı

Yukarıdakilerden hangileri Atatürk Dönemi'nde Türk-Yunan ilişkilerinde sorun teşkil etmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

9. **Aşağıdaki gelişmelerden hangisi Musul, Süleymaniye ve Kerkük vilayetlerinin kaybedilerek Irak sınırının Türkiye'nin aleyhine çözümlenmesine neden olmuştur?**

A) Menemen Olayı'nın yaşanması
B) Ekonomik koşulların elverişsiz olması
C) Şeyh Sait İsyanı'nın çıkması
D) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapatılması
E) Milletler Cemiyetine üye olunması

t.me/yksyardimcinyedek

10. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk Dönemi'nde siyasi ilişki kurulan devletlerden biri değildir?

A) İran B) Irak
C) Suriye D) Afganistan
E) İsrail

11.

I. Ege adalarının silahsızlandırılması
II. Savaş tazminatı
III. Gökçeada ve Bozcaada'nın durumu

Yukarıdaki konulardan hangileri Türkiye ile Yunanistan arasında bugün de devam eden sorunlar arasında yer almaktadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I ve III

12. İngiltere ile 5 Haziran 1926'da imzalanan Ankara Antlaşması aşağıdaki sorunlardan hangisi ile ilgilidir?

A) Hatay
B) Bozkurt-Lotus
C) Musul
D) Boğazlar
E) Etabli

13. Aşağıdaki tabloda Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan bazı gelişmeler kronolojik olarak sıralanmıştır.

18 Temmuz 1932	Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üye olması
9 Şubat 1934	Balkan Antantı'nın oluşturulması
20 Temmuz 1936	K
8 Temmuz 1937	Sadabat Paktı'nın oluşturulması

Bu tabloda K harfiyle gösterilen yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanması
B) Akdeniz Paktı'nın oluşturması
C) Nyon Konferansı'nın düzenlenmesi
D) Litvinov Protokolü'nün yapılması
E) Briand - Kellogg Paktı'nın imzalanması

14.

I. İtalya'nın Akdeniz'e yönelik emelleri
II. Almanya'nın yayılmacı politikaları
III. Türkiye'nin "Yurtta sulh, cihanda sulh." politikasını benimsemesi

Yukarıdakilerden hangileri, Atatürk Dönemi'nde Türkiye ile İngiltere arasında ilişkilerin gelişmesi üzerinde etkilidir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

15. Atatürk Dönemi Türk dış politikasının ilkeleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Akılcılık
B) Gerçekçilik
C) Tam Bağımsızlık
D) Barışçılık
E) Yayılmacılık

16. Atatürk Dönemi'nde;

I. Hatay
II. Yabancı okullar
III. Patrikhane

sorunlarından hangileri çözüme kavuşmamıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

1.A	2.E	3. B	4. E	5. C	6. B	7. D	8. B	9. C	10. E	11. A	12. C	13. A	14. E	15. E	16. A

t.me/yksyardimcinyedek

13. BÖLÜM

ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ

Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Bölümü beş üniteden oluşmaktadır.

1. İki Küresel Savaş Arasında Dünya

2. II. Dünya Savaşı

3. Soğuk Savaş Dönemi

4. Yumuşama Dönemi ve Sonrası

5. Küreselleşen Dünya

İKİ KÜRESEL SAVAŞ ARASINDA DÜNYA

I. Dünya Savaşı'nın İzleri

- XIX. yüzyılda Avrupa; bilim, teknik, askerî ve iktisadi gücünü, güçlü olanın hayatta kalması politikası ile diğer kıtalara egemen olarak daha da artırmıştır.
- Büyük ve güçlü devletler arasındaki çıkar çatışmaları, sömürgeciliğin yarışa dönüşmesi, devletlerin bloklaşmasına ve silahlanmaya neden olmuştur. Bu anlayışa sahip Avrupa, dünyayı 1914 ile 1918 yılları arasında yaşanan, küresel bir savaşa sürüklemiştir.
- Savaş pekçok devleti de içine alarak devam etmiş, Osmanlı İttifak Devletleri'nin yanında yer alırken, İtalya savaşta İttifak Blokundan İtilaf Blokuna geçerek saf değiştiren devlet olmuş ve ABD'nin de İtilaf Blokunda savaşa katılması, güçler dengesini değiştirmiş, savaş İtilafların lehine sonuçlanmıştır.
- I. Dünya Savaşı sonucunda bazı devletler parçalanmış ve yeni devletler tarih sahnesine çıkmıştır.
- Savaş sonunda, galip devletler Paris Barış Konferansı'nı düzenlemiş, ancak konferans yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Konferansta,

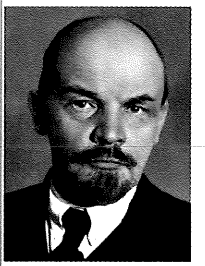
- İngiltere ve Fransa mandater yönetimler kurarak sömürgeci çıkarlarını, korumaya devam etmişlerdir.
- Yenilen devletlerin toprakları pay edilmiş ve yenilenlerle ağır anlaşma koşulları belirlenmiştir.
- Büyük devletler arasında fikir ayrılıkları yaşanmış,
- ABD Monroe Doktrini adıyla yalnızlık politikasını takip etmiştir.

I. Dünya Savaşına Son Veren Ateşkes ve Barış Antlaşmaları

Devletler	Ateşkes Anlaşması	Barış Antlaşması
Bulgaristan	Selanik	Nöyyi
Osmanlı	Mondros	Sevr
Avusturya	Villa Gusti	Saint Germain
Macaristan	Belgrat	Triyanon
Almanya	Rethondes	Versay

- I. Dünya Savaşı sonunda toplanan ve Paris Barış Konferansı'nda belirlenen antlaşmalar sorunları çözmek yerine ertelemiş; bu durum II. Dünya Savaşı'nı beraberinde getirmiştir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Kurulması (1923) ile Orta Asya'daki Türk Devlet ve Toplulukları

Vladimir İlyiç Lenin (1870-1924)

- Rusya'da **Bolşevik Devrimi** gerçekleştirmiştir.
- ***"Devlet ve İhtilal"***, *"Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi"*, *"Ne Yapmalı"*, *"Kapitalizmin En Yüksek Aşaması Emperyalizm"* adlı eserleri ile bilinir.
- **"Tüm iktidar Sovyetlere"** politikasını benimsemiştir. 1917-1924 yılları arasında devlet başkanlığı yapmıştır.
- **Yeni Ekonomi Politikasını** (NEP) uygulamıştır.

- Komünizm ideolojisinin hayata geçtiği devlet Çarlık Rusya'sı olmuştur.
- **Komünizm:** Burjuva sınıfını yok edip, işçi sınıfını hâkim kılmayı amaçlayan, ortak mülkiyete dayanan ve üretim araçlarının devletleştirilmesini öngören bir ideolojidir.
- Rusya'da çiftçi ve işçilerin ezildiği sosyal düzen 1905 Devriminin gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu devrim başarısız olsa da neticesinde meşrutiyet yönetimi kurularak "Duma" meclisi açılmıştır. Çarlık rejiminin meclis çalışmalarını engellemesi Lenin ve Troçki öncülüğünde Bolşevik hareketin ortaya çıkmasına neden olmuştur.
- I. Dünya Savaşı sürecinde yaşanan sıkıntılar, Petersburg'da 1917 Devrimi'ne sebep olmuş ve Çar II. Nikola tahttan indirilmiştir. Geçici hükûmet ve yerel meclisler kurulmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

- Kurulan yerel hükûmetler başarısız olunca, Lenin öncülüğünde Bolşevik iktidarı kurulmuştur (7 Kasım 1917).

Bolşevik Devrimi Sonrasında Sovyet Hükûmeti:

- Brest - Litovks Antlaşması ile I. Dünya Savaşı'ndan çekilmiştir.
- Toprak Reformu'nu gerçekleştirmiştir.
- Kadın erkek eşitliğini sağlamıştır.
- 1918 - 1920 yılları arasında Rusya'da çara bağlı "Beyaz ordu" ile Bolşeviklere bağlı "Kızıl Ordu" arasında iç savaş yaşanmıştır. Savaşı, Kızıl Ordu kazanmıştır. Lenin, sosyalizmi ılımlı bir şekilde uygulamış, 1 Ocak 1923'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni kurmuştur.
- Lenin; toprak reformunu gerçekleştirmiş, banka ve işletmeleri devletleştirmiştir. Bu durum ekonomide bazı sorunlara neden olmuştur. Lenin iktisadi sorunları çözmek için NEP'i (Novaya Ekonomiçeskaya Politika) yani Yeni Ekonomi Politikası'nı uygulamıştır.
- Bu kapsamda sosyalizmde kapitalist uygulamalardan faydalanılmıştır.

NEP Dönemi'nde;

- Özel mülkiyete sınırlı izin verilmiştir.
- Köylülerin, ürün fazlasına el koyma uygulaması kaldırılmıştır. Köylülere ürünlerini pazarlama hakkı verilmiştir.
- Ticari işletmeler "Nepmen" denilen iş adamlarına bırakılmıştır.
- Ülke, özerk nitelikte teşkilatlandırılmıştır. Lenin'in ölümünden sonra Joseph Stalin başa geçmiştir. "Koba" takma adlı Stalin, 1924 - 1953 yılları arasında ülkeyi idare etmiş, yerli sermayeye dayalı iktisadi kalkınmayı hedeflemiştir.

Stalin;

- NEP politikasına son vermiş, Beş yıllık kalkınma planını uygulamıştır.
- Sanayi yatırımlarını artırmış işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmiştir.
- Köylü topraklarını birleştirerek Kolhoz adı verilen büyük çiftlikler kurmuştur. Kolhozların, özel mülkiyeti sınırlandırması köylülerce tepkiyle karşılanmıştır.
- Toplumda adil olmayan gelir dağılımı oluşturulmuştur.
- Eğitimi zorunlu hâle getirmiş, bilimsel faaliyetleri hızlandırmıştır.

Stalin

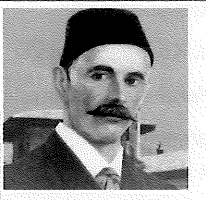
Rusya'nın Orta Asya'ya Yayılması

Timurluların, Altınordu Devleti'nin yıkılmasını hızlandırması Rusya'nın Kafkasya'da ve Karadeniz'in kuzeyinde güç kazanmasına sebep olmuştur. **Rusya** ilk olarak **Kazan** ve **Astrahan'ı** ele geçirmiş zamanla **Türkmenistan** ve **Türkistan** coğrafyasında hâkimiyet kurmuştur. Kafkaslardaki, Rus işgaline karşı Şeyh Şamil (Kafkas Kartalı) öncülüğünde başlayan harekete Ruslar **"Müridizm"**, Müslümanlar ise **"Gazavat"** adı vermiştir. Şeyh Şamil, din duygusunda Türk unsurunu birleştirerek kavmiyetçiliği ortadan kaldırmak istemiştir. Gazavat Hareketi, Türklerde "ortak vatan duygusu"nun gelişmesini sağlamıştır.

1905 Devrimi, Türklerin yönetime katılmasına ve **ulusal kültürlerini** korumasına olanak sağlamıştır. Dönemin Türk dünyası önde gelenleri arasında;

- Yusuf Akçura,
- Gaspıralı İsmail,
- Hüseyinzade Ali

bulunur. 1906'da **"Müslüman Birliği Partisi"**, **"Duma"**ya temsilci göndermiştir. Türkler, **Rus** baskı politikalarına karşı **"Müslüman Türk Kavimlerinin Haklarını Koruma Cemiyeti"**ni kurmuştur. Çarlık rejiminin yıkılmasından sonra **"Bütün Rusya Müslümanlarının I. Kurultayı"** toplanmıştır.

Gaspıralı İsmail
(1851-1914)

- **Kırım Tatar Türk** lideridir.
- "Ceditçiler" denilen yenileşme hareketinin öncüsüdür.
- ***"Tercüman Gazetesi"*** ile **Rusya Müslümanlarında** millî bilinci uyandırmaya çalışmıştır.
- **İstanbul Türkçesi**ni, Türk dünyasının ortak edebî dili hâline getirmeye çalışmıştır. **Kadın haklarının** genişletilmesini savunmuştur.

Lenin, **"Ulusların kendi kaderini tayin hakkı"** ilkesini benimsemiştir. Buna uygun olarak da yönetimi özerk cumhuriyetler şeklinde teşkilatlandırmıştır. Bu dönemde:

- İdil-Ural Devleti,
- Alaş Orda Özerk Cumhuriyeti,
- Özerk Türkistan Cumhuriyeti

kurulmuştur. Devrim sonrasında yaşanan iç çatışma döneminde **Harzem Halk Cumhuriyeti, Başkurdistan Sovyet Cumhuriyeti, Türkistan ve Kırgız Özerk Cumhuriyetleri** de kurulmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Sovyetler Birliği, Türk toplumunu kendi varlığına tehdit olarak görmüş ve onlar üzerinde baskı kurmuştur. Rusya'nın Türklere karşı izlediği bazı politikalar şunlardır:

- Türkistan'da **Rus okulları** açılmıştır.
- Türk, **Türkistan** sözcüklerinin kullanımı **yasaklanmıştır**.
- Türklerde, **aşiret-boy duygusu**nun geliştirilerek birlik sağlamaları önlenmeye çalışılmıştır.
- **SSCB tarihi kitabı** yazılmış, **Türk** kültürüne yer verilmemiştir.
- Türklere karşı **dinî ve millî asimilasyon** politikaları uygulanmıştır. Camiiler kapatılmış, *Kur'an-ı Kerim* yasaklanmıştır.

1916'da Millî Hokand hükûmetinin dağıtılması üzerine **Türk Millî İstiklal Ayaklanması** başlamıştır.

Basmacı Hareketi

Basmacı Hareketi, **"baskın yapan"** anlamına gelir. **Çarlık Rusyası**'na karşı Türklerin başlattığı millî harekettir. 1918'de Sovyet Rusya'nın **"Millî Hokand Hükûmeti"**ni dağıtması üzerine "Basmacı Hareketi" eylemleri artmıştır. Basmacı Hareketi'nin temel hedefi **bağımsız Türkistan**'ı kurmaktır. 1919'da Türkistan Hükûmetinin kurulması Sovyet Hükûmeti ile çatışmaları şiddetlendirmiştir.

- Basmacı Hareketi'nin kurucusu, **Korbaşı Ergaş**'tır.
- Enver Paşa, 1921'de **Basmacı Hareketi**'ne katılmıştır.
- Hareketin diğer önemli üyeleri arasında Enver Paşa, Osman Hoca, Zeki Velidi Togan da bulunur
- Basmacı Hareketi **1935**'e kadar devam etmiştir.

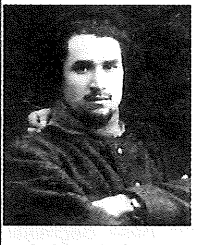
Enver Paşa
(1881-1922)

- 1881'de İstanbul'da doğmuştur.
- İttihat ve Terakki Cemiyetinin kurucuları arasına yer almıştır.
- 1913'te İttihat ve Terakki tarafından düzenlenen Babıali Baskını'na katılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Almanların yanında katılmasında etkin rol oynamıştır. I. Dünya Savaşı'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgisi ile sonuçlanmasından sonra Berlin'e gitmiştir.
- Batum'da Türkiye Şûraları Partisini kurarak Türkistan'ı kurtarma hareketini yürütmüş ancak Rus kuvvetleri karşısında başarılı olamamıştır. 4 Ağustos 1922'de şehit olmuş ve Çeğen köyüne defnedilmiştir.

Zeki Velidi Togan
(1890-1970)

- Buhara'da Yusuf Has Hacip'in ***Kutadgu Bilig*** adlı eserinin bir nüshasını bulmuştur (1913).
- **Rus Meclisi olan Duma**da Ufa Müslüman Türklerini temsil etmiştir (1915).
- **Rusya Müslümanları Genel Kongresi**'ne Başkurdistan delegesi olarak katılmıştır (1917).
- **Başkurdistan Özerk Cumhuriyeti**'ni kurmuştur.
- Bolşevik Devrimi'nde Kızıl Ordu'yu desteklemiştir.
- Basmacı Hareketi'ne katılmıştır.
- Türkiye'ye gelerek **siyasi ve bilimsel** faaliyetlerini devam ettirmiştir (1925).
- İstanbul Üniversitesinde **Genel Türk Tarihi** Bölümü'nü kurmuştur.

Sultan Galiyev
(1882-1940)

- **Başkurdistan**'da doğmuştur.
- **Müslüman komünistler** komitesine üyedir.
- 1917 Devrimi'ni desteklemiştir. **Lenin** yönetimiyle **iyi** ilişkiler kurmuştur.
- Doğudaki sömürülen ulusların ve kurulacak **Sosyalist Turan Devleti**'nin işçi devrimini gerçekleştireceğine inanmıştır.
- ***"Millî Komünizm"*** adlı eseriyle ünlüdür.
- Stalin tarafından ezilen Türk halkının özgürlüğünü savunmuştur. **Stalin** yönetimi tarafından **idam** edilmiştir (1940).

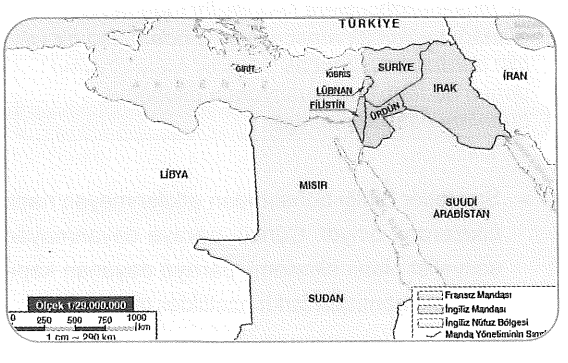
Orta Doğu'da Manda Yönetimleri

Dar bir tanım olarak Türkiye, İran ve Mısır arasında bulunan coğrafyaya "Orta Doğu" denir. Yüzyıllarca Osmanlı hâkimiyetinde kalan Orta Doğu, başta petrol olmak üzere sahip olduğu ham madde kaynakları sebebiyle Rusya, İngiltere, Almanya ve Fransa gibi devletlerin mücadele alanı olmuştur.

Orta Doğu topraklarını paylaşmaya yönelik planlar ve özellikleri şunlardır:

t.me/yksyardimcinyedek

Mac Mahon Antlaşması (1916)	İngiltere ile Mekke **Şerifi Hüseyin** arasında imzalanmıştır. Şerif Hüseyin, **Arap Devleti Krallığı** ve halifeliği karşılığında Osmanlıya karşı isyan etmeyi, İngiltere'nin ekonomik çıkarlarını korumayı kabul etmiştir.
Sykes - Picot Antlaşması (1916)	**İngiltere, Fransa ve Rusya** arasında imzalanmıştır. Doğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Boğazlar **Rusya'ya**; Ürdün, Irak ve Filistin **İngiltere'ye**; Suriye, Lübnan, Adana, Antep, Urfa, Maraş, Diyarbakır ve Musul **Fransa'ya** verilmiştir. **Filistin'de özel bir idare** kurulması benimsenmiştir.
Balfour Deklarasyonu (1917)	İngiltere, **Filistin'de Yahudilere** ulusal **yurt** verilmesini destekleyeceğini açıklamışlardır.
Wilson İlkeleri	"Osmanlı ülkesinde yaşayan etnik kimliklere **kendini idare hakkı**"nın tanınması ve "Yenen devletlerin yenilenlerden **toprak almaması**" benimsenmiştir. Bu durum Orta Doğu'da farklı yönetimlerin kurulmasına olanak sağlar niteliktedir.
Paris Barış Konferansı	**Orta Doğu** topraklarının **paylaşımı** hakkında müzakereler yapılmıştır.
San Remo Konferansı	Konferansta Arap coğrafyasında İngiltere ve Fransa mandater yönetimlerinin kurulması benimsenmiştir. **Fransa'nın Suriye** ve **Lübnan'da İngiltere'nin** ise Irak, Ürdün ve **Filistin**'de mandater yönetim kurması benimsenmiştir.

İngiltere'nin Orta Doğu Politikası ve Manda Yönetimleri

İngiltere mandaterliğindeki **Irak'ın başına** Şerif Hüseyin'in oğlu **Emir Faysal** kral olarak atanmıştır. Irak, 1936'da bağımsız olmuştur. 1938'de **Nuri Said** kral olmuştur. **Ürdün'ün** başına Şerif Hüseyin oğlu **Abdullah** kral olarak atanmıştır. Ürdün 1946'da **bağımsız** olmuştur. Filistin, İngiltere mandaterliği altına sokulmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra **Filistin'de** İsrail Devleti kurulmuştur (**1948**). **Mısır**, 1882'de İngiltere tarafından işgal edilmiştir. İngiltere, **Saad Zaglul öncülüğündeki Mısır'ın bağımsızlığını tanımak** zorunda kalmıştır. İngiltere, 1936'da Mısır üzerindeki haklarından Süveyş Kanalı'ndaki ayrıcalıkları hariç vazgeçmiştir.

Şerif Hüseyin, I. Dünya Savaşı'ndan sonra kendisini **"Arap Ülkeleri Kralı"** ilan etmiştir. İngiltere, Şerif Hüseyin'i **Hicaz Kralı** olarak tanımıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde halifeliğin kaldırılmasından iki gün sonra Şerif Hüseyin kendisini halife ilan etmiştir (5 Mart 1924). **Suud Bin Abdülaziz**, Şerif Hüseyin'e karşı isyan ederek, Suud ailesinin hükümdarlığını kurmuştur (1927). Suud hanedanı 1932'de **Suudi Arabistan** Kralı adını almış; Suud Hanedanı, Amerikan petrol şirketi **Aramco** ile anlaşma yaparak ABD'nin bölgeye girmesine olanak sağlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin, Orta Doğu'dan çekilmesiyle Yemen bağımsızlığını ilan etmiştir. İngiltere, 1934'te **Yemen'in** bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır.

Fransa'nın Orta Doğu Politikası ve Manda Yönetimleri

San Remo Konferansı ile **Suriye** ve **Lübnan'da** Fransa **mandaterliği** kurulmuştur. Fransa 1926'da Lübnan'ın, 1930'da ise Suriye'nin bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır. Fransa, Suriye'den tamamen 1946'da ayrılmıştır.

DİKKAT!

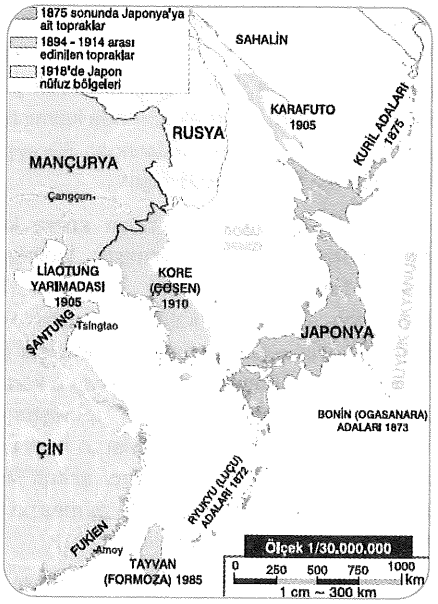
*Fransa'nın 1936'da Suriye'den çekilmesi Türkiye ve Suriye arasında **"Hatay Sorunu"**nun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Türkiye, **Milletler Cemiyeti** aracılığıyla Hatay'daki haklarını uluslararası alanda korumak için mücadele etmiştir. Hatay, **1939**'da **Türkiye** sınırlarına **dâhil** olmuştur.*

Uzak Doğu'da Yeni Bir Gücün Ortaya Çıkışı: Japonya

Japonya'nın geleneksel siyasal düzeninde "Daymiyo" adı verilen feodal düzen bulunuyordu. Daymiyoların en güçlüsüne "Şogun" denirdi. Şogun, ordu komutanlığı yapmıştır. Japonya, **Şogun Tokugovo**'nun yayımladığı fermandan itibaren dış dünyaya kapalı siyasi ve iktisadi politika izlemiştir (1624). Batılı devletler, XIX. yüzyılda Japonya ve Çin üzerindeki baskısını artırmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Çin bu süreçte **"Afyon Savaşı"**, **"Boxer"** ve **"Taypingler"** isyanlarıyla Batı sömürgeciliğine karşı direniş göstermiştir. Japonya ise bu süreçte yeni bir diplomasi dili kullanmıştır. Japonya'nın, kendini yeniden inşa ederek Uzak Doğu'da büyük bir güç olarak ortaya çıkması **Mutsuhito** zamanında **Meiji** (Aydınlanma) Restorasyonu ile gerçekleşmiştir. Meiji Restorasyonu ile yaşanan gelişmeler şunlardır:

- **"Daymiyo"** adı verilen yarı feodal askerî sistem yıkılmıştır. Ülke **vilayetlere bölünmüştür. Yönetici olarak valiler** atanmıştır.
- **Başkent, "Tokyo"**ya (Doğunun Güneşi) taşınmıştır.
- Belçika ve Prusya'dan etkilenerek **anayasa** hazırlanmıştır. **Meşruti monarşi** kurulmuştur.
- **Bankacılık** geliştirilmiştir.
- **Okuryazar** oranı artmıştır. **Yurt dışına öğrenci gönderilmiştir.**
- **Kıyafet** alanında düzenleme yapılmıştır.
- **Tersanecilik** gelişmiştir.
- **Takvim** alanında düzenleme yapılmıştır.
- İlk kez **gazete** yayımlanmıştır.
- **Ordu** modernleştirilmiştir. Askerlik zorunlu hâle getirilmiştir.

Japonya, Kore'de hâkimiyet kurmak için Çin ile savaşmıştır. Çin, **Şimonoseki Antlaşması** (1895) ile bazı adaları ve Port Arthur Limanı'nı Japonya'ya bırakırken Kore'nin de bağımsızlığını tanımıştır. Japonya, Kore'ye hâkim olmak için 1905'de Rusya ile savaşmış Kore'yi alarak Mançurya'da ayrıcalıklar kazanmıştır.

1929 Dünya Ekonomik Krizi (Kara Perşembe)

1929 Ekonomik krizi Newyork Borsasının çökmesidir. Kara Perşembe olarak tanımlanmıştır. Amerika'da başlayan kriz bütün dünyaya yayılmıştır. Krizin ortaya çıkmasında etkili olan önemli etkenler ise şunlardır:

- ABD'nin savaş yıllarında gerçekleştirdiği ticari faaliyetlerin savaş sonrasında azalması
- ABD ekonomisine tekelleşmenin hâkim olması (Ekonominin yüzde ellisine 200 holding hâkimdir).
- Banka ve şirketlerin çalışma esaslarını düzenleyen yasaların yetersiz olması
- Tarımsal ürünler değer kaybederken sınai ürünlerin değer kazanması bu ürünlerin alınmasını zorlaştırması
- Savaş sonrası oluşan iyimser havanın etkisi ile borsanın suni (yapay) olarak yükselmesi
- Konut, otomobil, sanayi ve dayanıklı tüketim maddelerine aşırı derecede kredi sağlanması

1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin Sonuçları

- Borsa dibe vurmuş, banka, holding ve şirketler batmıştır.
- Kriz en çok sanayileşmiş şehirleri etkilemiştir..
- Piyasadaki paranın büyük bölümü yok olduğu için ticarette takas ekonomisine geri dönülmüştür.
- Tarım ürünlerinin fiyatları düşünce kırsal bölgenin ekonomisi bozulmuştur.
- Madencilik ve inşaat faaliyetleri durmuştur.
- Krizin etkisiyle birçok ülkede çalışan işçilerin dörtte biri işten çıkarılmıştır.
- Almanya'da işsizlik oranı % 44'e ulaşmıştır. Amerika ve Almanya'da sınai üretim 1929 seviyesinin % 53'üne düşmüş, dünya ticareti de 1929 seviyesinin % 35'ine gerilemiştir.

Not

1931'de ABD Başkanı Herbert Hoover'ın teklifiyle, ulusal ekonomilere kendilerini toparlama olanağı sağlamak amacıyla borç ödemeleri bir yıl için durdurulmuş, ancak "Hoover Moratoryumu" denen bu tedbir de uluslararası ekonomik bunalımı hafifletememiştir.

- Sovyetler Birliği bunalımdan etkilenmeyen nadir ülkelerden biriydi. Çünkü, paraya dayanmayan sosyalist planlı ekonomi, paraya dayanan kapitalist ekonomiden farklı özellikler taşıyordu.

t.me/yksyardimcinyedek

- Krizden iki şekilde kurtuluş yolu aranmıştır. Bunlardan biri ABD başkanı seçilen Roosevelt tarafından benimsenen New Deal (Yeni Düzen) politikası ile sosyal devlet anlayışını güçlendirici önlemleri ön plana çıkararak krize çözüm bulmaya çalışılmıştır. Diğeri ise Japonya örneğinde olduğu gibi sömürgeler elde ederek, burdan elde edilen gelirlerle krizin etkisinden kurtulmaya çalışılmıştır.

Krizin Türkiye'ye Etkileri

- Kriz Türkiye ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. 1927'de kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanunu amacına ulaşamamıştır.
- Atatürk'ün desteğiyle 1929 yılında Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kurularak yerli malı kullanımı özendirilmeye çalışılmıştır.
- Gümrük vergileri yükseltilmiştir.
- Dış ticaret ve döviz üzerinde devlet denetimi artırılmıştır.
- 1933'te planlı ekonomik kalkınma modeli kabul edilmiştir.

Avrupa'da Totaliter Rejimlerin Kurulması

İtalya

- İtalya I. Dünya Savaşı'nda taraf değiştirerek itilaf Devletleri ile ortak hareket etmişse de beklentilerini karşılayamamış, bu durum İtalya'da milliyetçi sosyalist akımların güçlenmesine neden olmuştur.
- 1921 yılında yapılan seçimlerde 35 milletvekili çıkararak parlamentoya giren Mussolini öncülüğündeki faşistler, 1922'de başlattıkları **"Kara Gömlekliler Yürüyüşü"** ile Roma'ya gelerek hükûmeti istifaya zorlamışlardır. Bunun üzerine Kral Emmanuel, Mussolini'yi başbakan olarak atamıştır. İtalya'da Faşist rejim 1943'e kadar yönetimde kalmıştır.
- Mussolini 1924 seçimlerinde büyük çoğunluğu sağladıktan sonra, diktatörlüğünü ilan ederek Faşist Parti haricinde diğer partileri yasaklamıştır.
- Scala Nutku ile Musalini diktatörlüğünü ilan etmiştir.
- 1926'da grevler yasaklanmış, basın kontrol altına alınmıştır.
- Mussolini, Akdeniz'de Roma İmparatorluğu'nu yeniden canlandırma **(Bizim Deniz=Mare Nostrum)** projesini uygulamaya koymuştur.

Almanya

- I. Dünya Savaşı sebebiyle Almanya'da yaşanan siyasal, iktisadi bunalım halkta yeni arayışların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ağustos 1919'da **Weimar Anayasası** ile Almanya demokratik düzene geçmiştir.
- Almanya'da işsizliğin arttığı dönemlerde, Naziler çığ gibi büyüyen işsizler ordusuna yönelik propaganda amaçlı ücretsiz gazeteler dağıtmaya başlamıştır.
- Hitler'in kurduğu SA (Nazi Hücum Birimi) ve SS (Koruma Bölüğü) sayesinde toplumda önemli bir baskı ve denetim ağı oluşturulmuştur.
- Naziler, 1930 seçimlerinde parlamentoda ikinci parti konumuna yükselmiş, 1932 seçimlerinde ise birinci parti konumuna ulaşan Nazi Partisi, iktidar için gerekli çoğunluğu elde edememiştir.
- 1933'te üst üste yaşanan hükûmet krizlerinden sonra Hitler başbakanlığa tayin edilmiş, 1934'te devlet başkanı Hindenburg'un ölümü üzerine Hitler "Führer" (lider) unvanı ile devlet başkanlığı görevini üstlenmiştir.

İspanya

- İspanya'da 1923 yılından itibaren artan sorunlar üzerine askerî yönetimler kurulmuştur. Cumhuriyetçilerin 1936'da seçimi kazanması üzerine General Franco öncülüğünde Milliyetçiler ayaklanma çıkarmış, Cumhuriyetçiler ve Milliyetçiler arasında üç yıl süren iç savaşı, Almanya ve İtalya tarafından desteklenen Faşist lider General Franco kazanmıştır.
- Diktatör bir yönetim kuran Franco 1939 - 1975 yılları arasında iktidarda kalmıştır.

I. Dünya Savaşı Sonrası Barışı Sürdürmeye Yönelik Girişimler

Milletler Cemiyeti (1920)

- Milletler Cemiyetinin kurulmasına ilişkin karar Wilson ilkeleri'nde alınmıştır.
- Paris Barış Konferansı'nda kurulmasına yönelik faaliyetler başlatılmıştır.
- Amacı; dünya barışını korumak, toprak bütünlüğüne güvence sağlamak, silahlanmayı önlemektir.
- ABD, Milletler Cemiyetinin kurulmasına öncülük etse de cemiyete üye olmamıştır.
- Cemiyet II. Dünya Savaşı'nın başlamasına engel olamamıştır.

Küçük Antant (1921)

- Alman, Bulgar ve Macar tehlikesine karşı, Fransa'nın koruyuculuğunda Çekoslovakya, Yugoslavya, Romanya arasında kurulmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Locarno Antlaşması (1925)

- Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa , Polonya, Çekoslovakya ve Belçika arasında imzalanmıştır.
- Bu antlaşma ile Almanya batı sınırında değişiklik yapmayacağını taahhüt etmiştir.

Not

Türkiye Küçük Antant ve Locarno Antlaşması'na üye olmamıştır.

Briand-Kellogg Paktı (1928)

- Fransa , İngiltere, ABD, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya, Belçika, Çekoslovakya arasında Paris'te imzalanmıştır.
- Amerika Dışişleri Bakanı Kellogg'un önerisi Fransa Dışişleri Bakanı Briand'ın katkılarıyla imzalanan bu antlaşma savaşı lanetlemiştir. Savunma amacı taşımayan savaş kanun dışı ilan edilmiştir.
- Türkiye ve Sovyet Rusya dâhil 46 devlet bu pakta katılmıştır.

Litvinov Protokolü (1929)

- Sovyet Rusya'nın liderliğinde kurulmuştur.
- Letonya, Estonya, Litvanya, Romanya, Polonya ve Türkiye üyedir.
- Dünya barışına katkıda bulunmak amacıyla imzalanmıştır.

İki Savaş Arası Dönemde Dünyada Kültür, Bilim, Sanat, Edebiyat

- Sanayide kullanılan petrol ve elektrik günlük hayata girmiştir.
- Evlerde elektrikli araçların kullanımında artış görülmüştür.
- Avrupa'da kara ve demir yolları yapılarak ulaşım kolaylaştırılmıştır.
- Dünyada taşıt yapımında seri üretim yaygınlaşmıştır.
- Kıtalar arası ulaşımda gemilerin yanında havacılık teknolojisinin gelişmesiyle birlikte uçaklar da kullanılmaya başlanmıştır.
- Şehircilik ve mimari gelişmiştir.
- Mimari bir akım olan **Bauhaus**, şehir planması konusunda yenilikler getirmiştir.
- Yüksek binalar, geniş düzenli caddeler ve yeşil alanları ile büyük şehir projeleri tasarlanmıştır. ABD'de New York'ta 1931'de tamamlanan "**Empire State Building**" ile beraber gökdelenlerin sayısında artış görülmüştür.
- **Radyonun önem kazanması ile "konuşan basın" dönemi başlamıştır.**
- Radyo aracılığıyla caz, klasik müzik ve tiyatro geniş kitlelere ulaşmıştır.
- Fotoğraf, çizgi film, sinema gibi görsel sanatlardaki gelişmeler kitle kültürünün şekillenmesine yardımcı olmuştur.
- Savaş öncesi çocuk yayınları çerçevesinde başlayan çizgi filmler, büyük gelişme kaydetti. Avrupa'da "**Tintin (Tenten), Barbar**", Amerika'da "**Popeye** (Temel Reis), **Süperman**" gibi çizgi film kahramanları bu dönemde doğmuştur.
- Almanya'da rejim değişikliğine bağlı olarak Albert Einstein başta olmak üzere bazı bilim insanlarının ülkelerini terk etmeleri ile bilim milletler arası bir kimlik kazanmıştır.
- **Einstein'in izafiyet teorisi yeni bir çığır açmıştır.**
- Fizik bilimi, **nükleer protonu** (Rutherford, 1919), **pozitif elektronu** (Anderson, 1931) ve **nötronu** (Chadwick, 1934) keşfetmiştir. Frederic et Irene, Joliot - Curie ve Enrico Fermi, **yapay radyoaktiviteyi** bulmuştur. **Uranyum fizyonu** 1939'da Almanya'da gerçekleştirilmiştir.
- Banting ve Best 1922'de insülini ayrıştırmayı başarmıştır. Tüberküloza karşı ilk etkili silah olan **BCG aşısı** 1921'de Calmette ve Guerin tarafından bulundu. **1929'da Alexander Fleming penisilini keşfederek antibiyotiklerin gelişeceği alanı açmıştır.**
- Psikoloji önem kazanmıştır ve bu alanda yeni akımlar ortaya çıkmıştır. Felsefe alanında **Fenomenoloji** (Metafiziğe karşı çıkarak somut yaşantıyı temel alan felsefi görüş.) ve **Varoluşçuluk** bu dönemde ortaya çıkan akımlarıdır.
- Geleneksel tarih anlayışında önemli değişiklikler yaşanmıştır.
- Savaş tarihi, kral ve imparatorlar tarihi, önceliğini kaybetmiştir.
- İki savaş arasında, birçok yazar yaşadıkları toplumlara karşı eleştirel gözle bakarak eserlerini bu doğrultuda verdiler. **John Steinbeck'in Gazap Üzümleri** (1939) adlı eseri 1929 Krizi'nden sonra Amerika'nın sosyal ve ekonomik durumunu anlatan önemli eserlerden biridir.
- I. Dünya Savaşı'nın tam ortasında Zürih'te bütün toplumu ve burjuva sanatını tamamen ve sert bir şekilde reddetmeye dayalı "**sürrealizm**" (Gerçeküstüçülük) akımı doğmuştur. Bu akımın en önemli temsilcisi **Salvador Dali**'dir (1904 - 1989). Sürrealizm kendini daha ziyade resim sanatında göstermiştir. Geçmişle bağlarını koparan sürrealist ekolün dışında, savaş öncesinde de var olan **ekspresyonizm** (dışa vurumculuk) özellikle, Almanya ve kuzey ülkelerinde birçok sanatçı ve yazarı hareketin bünyesinde toplamayı başarmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

1920 ABD'de ilk radyo yayınının yapılması
1921 Verem aşısının geliştirilmesi
1923 Elektrikli trafik ışıklarının geliştirilmesi
1924 Dondurulmuş yiyeceklerin üretilmesi
1925 Elektrikli ses kayıt aygıtlarının geliştirilmesi
1926 İlk başarılı roket denemesinin yapılması
1927 İlk sesli sinema filminin yapılması
1928 C vitamininin keşfedilmesi
1929 Penisilinin bulunması
1932 Nötronun bulunması, elektron mikroskobunun geliştirilmesi
1935 Radarın geliştirilmesi
1938 Çekirdek bölünmesi (fizyon)

İki Savaş Arası Dönemde Türkiye'nin Dış Politikası

- Atatürk Dönemi'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikasının esasları şunlardır:
  - Akılcı, bilimsel ve gerçekçidir.
  - Yayılmacı değildir.
  - Millî çıkarları korur, bağımsızlıkçıdır.
  - Uluslarası alanda eşitliği savunur.
  - Halk iradesine dayanır.
  - Yurtta ve dünyada barışı amaçlar.
  - Karşılıklı egemenlik alanlarına saygıyı savunur.

Bu esaslar doğrultusunda:

- 17 Aralık 1925 Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması imzalanmıştır.
- 22 Nisan 1926 Türk-İran Güvenlik ve Dostluk Antlaşması imzalanmıştır.
- 2 Mayıs 1928 Türk-Afgan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır.
- 1928 Türkiye-İtalya Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması imzalanmıştır.
- 1930 Londra Silahsızlanma Konferansı'na katılım sağlanmış, antlaşmaya imza atılmıştır.

Not

Atatürk Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra yurt dışı gezisi yapmamıştır.

Not

Atatürk Dönemi'nde Türkiye'nin dâhil olduğu uluslararası kuruluşlar:

- *Cenevre Silahsızlanma Konferansı*
- *Briand - Kellog Paktı*
- *Litvinov Protokolü*
- *Milletler Cemiyeti*
- *Balkan Antantı*
- *Akdeniz Paktı*
- *Sadabat Paktı*
- *Adalet Divanı*
- *Nyon Konferansı*

II. DÜNYA SAVAŞI

I. Dünya Savaşı sonunda yenilenlerle imzalanan Barış antlaşmalarından doğan sorunlar ve adaletten yoksun olmaları, barışçıl bir düzen getirmediği gibi kin ve nefret duygularını geliştirmiş devletlerin içinde bulunduğu siyasî, ekonomik ve sosyal sorunlar II. Dünya Savaşı'na neden olmuştur.

Savaşın Ayak Sesleri

ABD

I. Dünya Savaşı'ndan sonra yalnızlık siyasetine geri dönmüştür.

SSCB

I. Dünya Savaşı'ndan Brest - Litovsk Antlaşması ile geri çekilmiş ve Bolşevik Devrimi, Sovyet Rusya'nın uluslarası siyasetten soyutlanarak dışa kapalı kalmasına neden olmuştur.

Japonya

1867'de tahta geçen İmparator Mutsuhito önderliğinde Meiji Restorasyonu adıyla tarihe geçen Batı tarzı bir yenilik hareketini başlatmıştır. Japonya XX. yüzyılda büyük bir güç hâline gelmiş, I. Dünya Savaşı sonrasında Asya içlerinde büyüme siyasetini devam ettirmiştir. "**Asya Asyalılarındır**" sloganı ile silahlanma faaliyetlerini artırmış, 1931'de Çin'in Mançurya bölgesini işgal etmiştir.

İtalya

"Kara Gömlekliler" yürüyüşü ile iktidarı ele geçiren Benito Mussolini, "Scala Nutku" ile diktörlüğünü ilan etmiştir. Akdeniz'i İtalyan denizi olarak gören Mussolini "**Mare Nostrum**" politikasını uygulamaya koymuş, Roma İmparatorluğunu da yeniden kurmayı millî ideal olarak benimsemiştir. 1924'de Arnavutluk'u nüfusu altına almış, 1935'de Habeşistan'ı işgal etmiştir.

Almanya

1933'de Adolf Hitler'in diktatörlüğünü kurması ile silahlanmaya yönelik faaliyetleri artırılmıştır. Versay Antlaşması'nı ortadan kaldırmaya çalışmış, Milletler Cemiyetinden ayrılmış ve "**Hayat Sahası**" politikası ile işgalci faaliyetlerini başlatmıştır.

- 1935'de Referandum yoluyla Saar Bölgesi'ni topraklarına katmıştır.
- 1936'da Ren Bölgesi'ne asker çıkarmıştır.
- 1936'da Japonya ile birlikte komünizme karşı Anti - Komintern Pakt imzalanmıştır.
- 1937'de İtalya'da bu parkta üye olmuş, Berlin - Roma - Tokyo Mihveri kurulmuştur.
- 1938'de Almanya Avusturya'yı ihlak etmiştir. Aynı tarihte Almanların yaşadığı Çekoslovakya'nın Südet Bölgesi'ni de topraklarına katmıştır.
- 1939 tarihinde ise Hayat Sahası politikası ile Çekoslovakya'nın tamamını işgal etmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

Hayat Sahası (Lebensraum): Almanya tarafından uygulanan Almanların yaşamadığı memleketlerin de sınırlar dâhiline alınması politikası

Bir Millet, Bir Devlet (Ein Volk, Ein Reich): Almanya tarafından uygulanan bütün Almanların tek bir devlet altında toplanması politikası

Ortak Refah Alanı: Japonya'nın uyguladığı Batı uygarlığının sömürgeci faaliyetlerine karşı Asya'yı birleştirme politikası

Bizim Deniz (Mare Nostrum): İtalya tarafından uygulanan Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmak ve Akdeniz'e hâkim olma politikası

İngiltere

I. Dünya Savaşı'ndan sonra sömürge yollarının güvenliğini sağlamaya çalışmış ve ırkçı akımların da karşısında durabileceğine inanmış ancak Almanya'da Nazizm'in İtalya'da faşizmin yükselişlerine engel olmamıştır ve **Yatıştırma Politikası** uygulanmıştır.

İngiltere Başbakanı **Neville Chamberlain'in** politikası olan Yatıştırma Politikası, Hitler'in esas ilgi alanının doğuda olduğuna inanılması ve bu devlete karşı pasif kalma politikasıdır. Bu politika Almanların Südet Bölgesi'ni kendisine bağladıktan sonra 1939'da Çekoslovakya'yı da işgal etmesi üzerine sona ermiştir.

II. Dünya Savaşı'nın Nedenleri

- Almanya'nın Versay Antlaşması'nın ağır koşullarını değiştirmek istemesi
- Rusya'nın Brest - Litovsk Antlaşması ile kaybettiği toprakları geri almak istemesi
- İtalya'nın I. Dünya Savaşı'nda beklediklerini bulamaması Japonya'nın, Uzak Doğu ve Pasifik'te İngiltere ve ABD'nin baskısından kurtulmak istenmesi
- Fransa'nın Almanya sebebiyle güvenlik endişesi yaşaması
- 1929 Ekonomik Buhranı'nın tüm dünyada ekonomik ve sosyal sorunlara neden olması

- II. Dünya Savaşı'nı başlatan gelişme ise 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesidir.
- İngiltere ve Fransa Polonya'nın işgal edilmesi ile Almanya'ya savaş ilan etmişlerdir.

BLOKLAR

MÜTTEFİKLER

- İngiltere → *1940'a kadar Neville Chamberlain*
  1945'e kadar Winston Churchill
  1945 sonrası Clement Attlee
- Fransa → *Mareşal Petain*
  Charles de Gaulle
- ABD → *Franklin Roosevelt*
  1945 sonrası Herry Truman
- SSCB → *Joseph Stalin*

MİHVERLER

- Almanya → *Adolf Hitler*
- İtalya → *Benito Mussolini*
- Japonya → *İmparator Hirohito*

Savaş Yılları

- II. Dünya Savaşı üç cephede gerçekleşmiştir. • Avrupa • Kuzey Afrika • Pasifik
- Savaşın gelişim süreci ise üç evreye ayrılmaktadır.

t.me/yksyardimcinyedek

I. Evre (1939 - 1941)

- Almanya, Yıldırım Harbi yaparak, Polonya, Danimarka, Hollanda ve Belçika'yı işgal ettikten sonra **Maginot Hattı'nı** da geçerek Fransa'yı işgal etmiş ve Avrupa cephesinde Almanlar üstünlük sağlamıştır. Fransa'da hükûmet değişikliği olmuş, Mareşal Petain Hükûmeti, Almanya ile **Campiegne Mütarekesi**'ni imzalamıştır. Fransa'da yeni kurulan yönetim **Vichy Hükûmeti** adını almıştır.

II. Evre (1941 - 1943)

- Almanya, İngiltere'ye hava saldırısı düzenleyerek **Kartal Hücümu'nu** gerçekleştirmiştir.
- Almanlar bir taraftanda Sovyetlerin Doğu Avrupa ve Balkanlara yayılmasını önlemek amacıyla SSCB'ye saldırıp **Barborassa Harekâtı** ile Stalingrad'a kadar ilerlemiştir.
- İtalya, Yunanistan'dan Korfu ve Girit adalarını istemiş aldığı ret cevabı üzerine Almanya'nın desteğiyle Yunanistan'ı işgal etmiştir.
- Japonya ise ABD'nin Pasifik'teki hava üssü **Pearl Harlbour**'a baskın yapmıştır (7 Aralık 1941).
- ABD'i izlediği Monroe Doktirini'ni (yalnızlık politikası) terk ederek II. Dünya Savaşı'na girmiştir.
- Bu durum II. Dünya Savaşı'nın seyrini değiştirmiştir.
- ABD, Japonya'yı Midway, Guadalcanal ve Leyte savaşlarında mağlup etmiştir.

III. Evre (1943 - 1945)

- 1943 yılındaki Almanların Stalingrad kuşatması başarısız olmuş ve SSCB, Almanya'ya karşı taarruza geçmiştir.
- Müttefikler, Kuzey Afrika'yı ele geçirerek 1943'de Sicilya'ya çıkarma yaparak İtalya'yı saf dışı bırakmıştır.
- 1944'de ABD ve İngiltere **Normandiya Çıkarması** ile Fransa, Belçika ve Hollanda'yı Alman işgalinden kurtarmıştır. **Dwight D. Eisenhower**, Normandiya Çıkarması'nın komutanlığını yapmıştır.
- Kuzey Afrika'da da başarılı olan Müttefikler Sicilya'ya çıkarma yapmış, Mussolini istifa etmiş, **Badoglio Hükûmeti** ateşkes imzalamıştır.
- Müttefikler Almanya'nın başkenti Berlin'e kadar ilerlemiş. 30 Nisan 1945'de Hitler'in intihar etmesinin ardından Almanya teslim olmuştur.
- ABD ise Japonya'yı kayıtsız şartsız teslim almak için 6 Ağustos'ta Nagazaki'ye atom bombası atmış ve Japonya 14 Ağustos 1945'de teslim olmuştur.

Uyarı

Maginot Hattı: *Birbirinden bir top atımı uzaklıkta 50 savunma kulesi ve bunlarla bağlantılı yer altı sığınaklarından oluşan savunma hattıdır.*
Kartal Hücumu: *Almanya'nın İngiltere'ye yaptığı hava saldırısına verilen ad.*
Yıldırım Harbi: *Almanya'nın Avrupa ve Kuzey Afrika'da yaptığı düşmanın dengesini bozarak sevk ve kontrolde etkisiz bırakma anlayışına dayanan stratejidir.*
Barbarossa Harekâtı: *Almanya'nın Rusya'yı işgal planına verilen isimdir.*
Stalingrad Muharebeleri: *Doğu Cephesi'nde Mihver Devletlerle Rusya arasında yapılan muharebelerdir. Muharebeleri Sovyet Rusya kazanmıştır.*

II. Dünya Savaşı Sırasında Yapılan Çalışmalar ve Konferanslar

Atlantik Bildirisi (1941)

- Amerika Başkanı **Roosevelt** ile İngiltere Başkanı **Churchill** yayımlamıştır.
- ABD savaşa girmeden önce İngiltere ile savaş sonrasının şartlarını belirlemiştir. **Bu bildiriye göre;**
  - Savaştan sonra toprak kazanılmayacaktır.
  - İlgili halkın onayı olmadan toprak değişikliği yapılmayacaktır.
  - Uluslar kendi geleceklerini kendileri saptayacaktır.
  - Uluslararası iş birliği gerçekleştirilip geliştirilecektir.
  - Temel ham maddelerden eşit biçimde faydalanılacaktır.
  - İnsanlar korku ve açlıktan kurtarılacaktır.
  - Açık denizlerde ticaret serbestliği gerçekleştirilecektir.
  - Mihver Devletler silahtan arındırılacak ve savaştan sonra topyekûn silahsızlanmaya gidilecektir.
- Bu koşullar Almanya'ya karşı savaşan devletlerin imzası ile yayımlanan Birleşmiş Milletler Demeci'nde de yer almıştır. Buna göre bu devletler Mihver Devletlere karşı her türlü askerî ve ekonomik kaynakları sevk etmeyi ve bu devletlerle ayrı ayrı mütareke ve barış yapmamayı taahhüt etmişlerdir.

Casablanca Konferansı (14-24 Ocak 1943)

- **Roosevelt** ile **Churchill** arasında yapılmıştır. **Alınan kararlara göre,**
  - Mihver Devletler kayıtsız şartsız teslim alınacak, uzlaşmaya gidilmeyecektir.
  - Türkiye savaşa sokulacak, Balkanlarda yeni bir cephe açılacaktır.

t.me/yksyardimcinyedek

Washington (Trident) Konferansı (12-16 Mayıs 1943)

- ABD Başkanı **Roosevelt** ile İngiltere Başbakanı **Churchill** arasında yapılmıştır. **Alınan kararlara göre;**
  - İtalya'nın düşmesi ile Türkiye de savaşa girecek böylece Türk hava sahası kullanılarak Romanya petrol alanları da bombalanacaktır.
  - Dünya barışı için Amerika, Avrupa ve Uzak Doğu'da bölgesel konseyler oluşturulacaktır.
  - İkinci cephe Fransa'da açılacaktır.
  - Türkiye Avrupa Konseyinin Balkan Federasyonu'na üye olacaktır.

Quebec Konferansı (14-24 Ağustos 1943)

- İngiltere ve ABD arasında gerçekleştirilmiştir. Konferansta, İtalya'da ortaya çıkan yeni durum nedeniyle ikinci cephenin Fransa yerine, Türkiye'nin de savaşa katılmasıyla Balkanlarda açılması gündeme gelse de kabul edilmemiştir. Ayrıca konferansta Pasifik Savaşı yeniden gözden geçirilmiş, konferanslara Sovyetler Birliği'nin de davet edilmesi ve bundan böyle Müttefikler arası görüşmelerin ikili değil, üçlü bir nitelik alması karara bağlanmıştır. Bu konferans Tahran Konferansı'nın çıkış noktasıdır.

I. Moskova Konferansı (19-30 Ekim 1943)

- Dışişleri düzeyinde toplanmıştır. İngiltere'den Sir Anthony Eden, ABD'den Cordell Hall, Sovyetler Birliği'nden Molotof ile Çin dışişleri bakanı katılmıştır. **Konferansta;**
  - İkinci cephenin 1944 ilkbaharında açılması,
  - Türkiye'ye savaşa girmesi için baskı yapılması,
  - Savaş sonrasında barışın sağlanması için iş birliği yapılması,
  - Savaşın sevk ve idaresinin sağlanması için Avrupa Komisyonunun oluşturulması,
  - Bütün sömürgelerin milletler arası vesayet rejiminin altına konulması,
  - Savaş suçlularının etkili bir şekilde cezalandırılması

konuları ele alınmıştır.

Uyarı

Moskova Konferansı savaş sonrası düzen için yapılan ilk toplantıdır.

Tahran Konferansı (28 Kasım-1 Aralık 1943)

- Tahran Konferansı, **Roosevelt, Churchill** ve **Stalin**'in katılmasıyla gerçekleşmiştir. **Konferansta şu kararlar alınmıştır;**
  - İkinci cephe 1 Mayıs 1944'de açılacaktır.
  - Türkiye savaşa katılacaktır.
  - Savaş sonrasında barış düzeninin korunması için uluslararası bir örgüt kurulacaktır.
  - Roosvelt, savaş sonunda SSCB ile sıkı bir iş birliği yapabileceği hayaline kapıldığı için, Rusya'yı Türk Boğazları ve sıcak denizlere çıkma arzusunda serbest bırakmıştır.
  - Churchill ise Balkanlara giren Rusya'nın buradan bir daha çıkarılmasının zor olacağını bildiğinden ikinci cephenin Balkanlarda açılmasında ısrarcı olmuş; ama ABD'yi ikna edememiştir.

Dumbarton Oaks Konferansı (21 Ağustos-7 Ekim 1944)

- Müttefikler bu konferansta Birleşmiş Milletlerin anayasası üzerinde konuşmuştur. Hemen hemen her noktada görüş birliğine varılmışsa da Güvenlik Konseyindeki oylama konusunda anlaşmaya varılamamış ve bu konu Yalta Konferansı'na bırakılmıştır.

II. Moskova Konferansı (9-10 Ekim 1944)

- Churchill ve Stalin arasında gerçekleştirilmiştir. Bakanlarda iki devlet arasında oluşturulacak olan nüfuz bölgeleri konusunda antlaşma yapılmıştır. Bu antlaşma **Yüzdeler Antlaşması** olarak bilinir.

Paylaşılan / Paylaşan	İngiltere	Rusya
Bulgaristan	%25	%75
Romanya	%10	%90
Yunanistan	%90	%10
Yugoslavya	%50	%50
Macaristan	%50	%50

Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945)

- Konferans ABD Başkanı Roosevelt, SSCB Başkanı Stalin ve İngiltere Başkanı Churchill arasında yapılmıştır. **Konferansta alınan kararlar şunlardır:**
  - Almanya; İngiltere, ABD ve SSCB arasında üç işgal bölgesine ayrılmıştır.
  - Kurulacak olan Birleşmiş Milletler Örgütünde hangi ülkelerin veto hakkına sahip olduğu belirlenmiştir.
  - Türk Boğazlarının statüsünün Rusya lehine değiştirilmesine ve çalışmalardan Türkiye'nin de haberdar edilmesine karar verilmiştir.
  - Rusya, Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere üye olmasını istememiştir. Ancak tartışmalardan sonra, 1 Mart 1945'e kadar Mihver Devletler'e savaş ilan eden ülkelerin üyeliğe alınmasına karar verilmiştir.

Not

Bunun üzerine Türkiye 23 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Bu sayede Birleşmiş Milletlerin kurucu üyeleri arasında yer almıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Yalta Konferansı, Churchill'in de belirttiği gibi Müttefik Devletler için "Final" olmuş ve savaş sonrası çıkarları çatıştığı için yolları ayrılmaya başlamıştır. Yine Churchill'in adını koyduğu gibi ABD ve İngiltere'nin başını çektiği Batılı devletlerle, SSCB arasında **Demir Perde** çekilmiş, iki taraf arasında rekabet ve mücadele başlamıştır.

San Francisco Konferansı (25 Nisan-26 Haziran 1945)

- Birleşmiş Milletler Örgütünün kurulmasını gerçekleştirmek için toplanan bir konferanstır.
- **Fransa, ABD, İngiltere, SSCB** ve **Çin**'e Birleşmiş Milletler'in Güvenlik Konseyi'nde daimî üyelik ve veto hakkı verilmiştir.
- Konferans 26 Haziran'da 51 ülkenin **Birleşmiş Milletler Antlaşması**'nı imzalaması ile sona ermiştir.

> **Not**
> *Türkiye de Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı imzalayan 51 devlet içerisindedir. O nedenle Birleşmiş Milletlerin kurucu üyesidir.*

Potsdam Konferansı (17 Temmuz-2 Ağustos 1945)

- Almanya'nın savaştan çekilmesi üzerine Üç Büyüklerin (ABD, İngiltere, SSCB) yaptıkları önemli toplantıdır.
- Berlin yakınlarında Potsdam'da yapılan toplantıya Roosevelt öldüğü için **Harry Truman**, İngiltere'de seçimleri kaybeden Churchill yerine **Clement Attlee** katılmıştır. **Konferansta alınan kararlar şunlardır:**
  - Almanya'daki bütün Nazi kurumları ortadan kaldırılacaktır.
  - Alman savaş sanayii barış ekonomisine hizmet eder hâle getirilecektir.
  - Savaş suçluları yargılanacaktır.
  - Almanya ve Avusturya dört devlet tarafından işgal edilecektir.
  - Sovyetler, Boğazlardaki serbest geçiş hakkını garantiye alamadığını ileri sürmüştür. Bu nedenle Boğazlardan bir üs isteyerek gidiş-geliş trafiğinin SSCB ile Türkiye'nin ortak düzenlemesi gerektiğini savunmuştur.

> **Not**
> *Bu istek ABD ve İngiltere tarafından kabul edilmemiştir. Ruslara sadece Boğazlardan tam geçiş hakkının olabileceği belirtilmiştir.*

  - İtalya ile mümkün olduğunca yumuşak bir barış yapılması planlanmıştır.
  - Almanya'nın savaş tazminatı ödemesine karar verilmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın Sonuçları

Siyasi Sonuçlar

- İtalya'da faşizm, Almanya'da nazizim yıkılmıştır.
- Almanya ve Avusturya "dörder işgal bölgesi"ne ayrılmıştır.
- Almanya, Vietnam ve Kore ikiye ayrılmıştır.
- Mağlup devletler silahsızlandırılarak tazminat ödemeye mecbur bırakılmışlardır.
- ABD, savaş sonrasında dünyanın en büyük askerî ve ekonomik gücü hâline gelmiştir.
- New York merkezli olarak **Birleşmiş Milletler** kurulmuştur.
- ABD, Monroe Doktrini esaslarından ayrılmıştır.
- SSCB, Doğu Avrupa'yı Alman işgalinden kurtaran bir "kurtarıcı" olarak değerlendirilmiştir.
- Doğu ve Batı Blokları oluşmuş, "**Soğuk Savaş Dönemi**" başlamıştır.
- Avrupa devletlerinin zayıflaması, sömürgelerde ulusal hareketlerin başlamasına sebep olmuştur.
- Mandater rejimler yıkılmıştır. Deniz aşırı imparatorluklar parçalanmıştır.
- İtalya'da monarşi rejiminden cumhuriyet rejimine geçilmiştir.
- İtalya, Paris Antlaşması ile On İki Ada'nın Yunanistan'a ait olduğunu tanımıştır (1947).

Ekonomik Sonuçlar

- Savaş dünyanın birçok yerinde büyük yıkımlara sebep olmuştur. Şehirlerde birçok mimari yapı yok edilmiştir.
- Avrupa'da imalat düşmüştür.
- Enflasyon yaşanmıştır.
- Ticari mallar değişim aracı olarak kullanılmıştır.
- İngiltere ekonomisi iflas etmiştir.
- Avrupa, ABD'nin yardımına ihtiyaç duymuştur. ABD, Truman Doktrini ve Marshall Planı ile ekonomiye destek politikaları uygulamıştır.
- Dünya ekonomik dengelerini yeniden yapılandırmak için **Bretton Woods Konferansı** düzenlenmiştir.

> **Not**
> *Bretton Woods Konferansı ile*
> - *Ticareti geliştirmek ve serbestleştirmek, yatırımları desteklemek ve uluslararası alandaki paraların değerini dengede tutmak için tedbirler alınmıştır.*
> - **Uluslararası Para Fonu (IMF)** *kurulmuştur.*
> - **Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası** *kurulmuştur.*
>
> *Bu banka daha sonra "***Dünya Bankası***" adını almıştır.*
> - *Doların, altın yerine kullanılabilen uluslararası para birimi hâline gelmesi benimsenmiştir.*

Toplumsal Sonuçlar

- Savaşın cephe gerisindeki etkileri milyonlarca ölüme sebep olmuştur.
- Hastalık, açlık, mülteci akınları ve ekonomik sıkıntılar yaşanmıştır.
- İşgale uğrayan yerlerde esirler katledilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Almanya; Yahudi ve Romanlara yönelik soykırım (holokost) uygulamıştır.
- SSCB, rejim muhaliflerini "Gulag" adlı kamplarda çalıştırmıştır. Başta Türkler olmak üzere azınlıklar baskı altına alınarak sürgün edilmiştir. Karaçay Türkleri, Kafkaslardan sürgün edilen ilk halktır. Sonrasında Kırım Tatarı ve Ahıska Türkleri de sürgün edilmiştir.
- ABD kendi sınırları içerisindeki Japonları casusluk ve sabotajla suçlayarak sürgün etmiş, toplama kamplarına taşımıştır.
- Kıtlık ve salgın hastalıklar oluşmuştur.
- Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombaları yüz binlerce masumun ölmesine, sakatlanmasına sebep olmuştur.
- Nüfus büyüme hızı düşmüştür.

İnsan Hakları İhlalleri

- II. Dünya Savaşı'nda çokça insan hakları ihlalleri yaşanmıştır.
- Almanya, SSCB ve Japonya'da esirler yargısız infaz edilebilmiştir. Askerî gerekçesi olmayan katliamlar yapılmıştır.
- Nazi Almanya'sı, Yahudiler başta olmak üzere Romanları, engellileri ve komünistleri ırk ve din gerekçeleriyle katletmiştir.
- Potsdam Konferansı'nda savaş suçlularının cezalandırılmasına yönelik karar alınmıştır.
- Nürnberg ve Tokyo'da "Savaş Suçları Mahkemesi" kurulmuştur.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme" kabul edilmiştir (9 Aralık 1948).
- Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni kabul etmiştir (10 Aralık 1948).

Not

II. Dünya Savaşı'nın sonlanmasında, Japonya'ya atılan atom bombaları etkilidir. Bombaları atan uçağın adı "Enola Gay"; pilotun adı ise "Paul Tibbets'dir. Bombaların kod adı "Little Boy" (Küçük Çocuk) ve de "Fat Man"dir (Şişman Adam). Littile Boy, Hirosima'ya; Fat Man ise Nagazaki'ye atılmıştır.

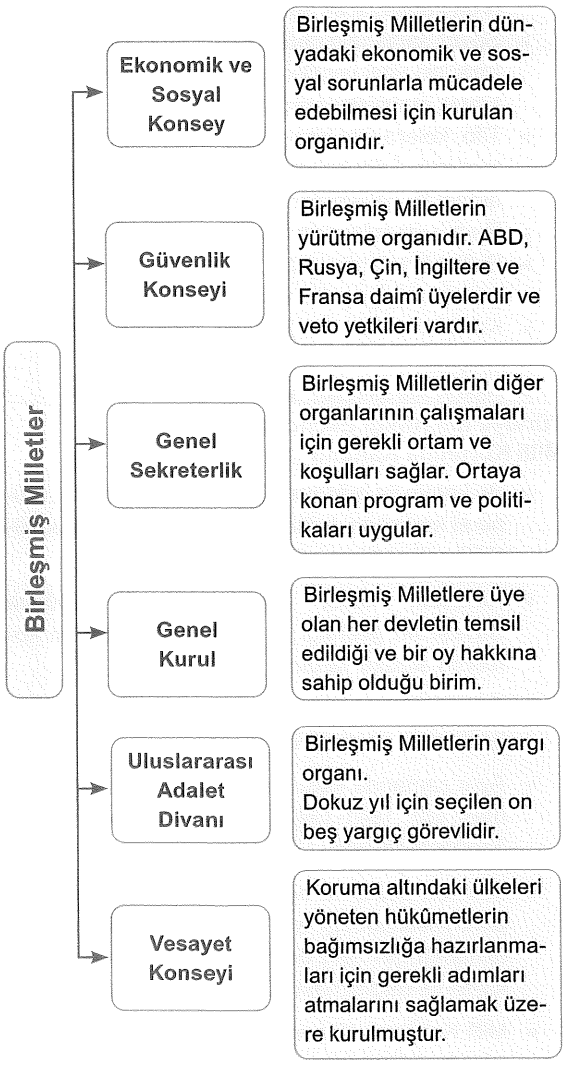
Mihver Devletlerin Savaşı Kaybetme Nedenleri

- Üstün teknoloji ile donatılmış ABD'nin savaşa girmesi
- Alman mekanize güçlerinin Rus steplerinin soğuk kış koşulları ile başa çıkamaması
- Hitler'in savaşı Rusya'dan Fransa'ya, Norveç'ten Kuzey Afrika'ya kadar yayması, gücünü bir noktaya odaklayamaması
- ABD'nin Japon şehirleri olan Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atması

II. Dünya Savaşı Öncesi ve Savaş Sırasında Gerçekleşen Önemli Olaylar	
1936	İtalya, Habeşistan'ı topraklarına kattı. Almanya ile İtalya arasında Berlin-Roma Mihveri kuruldu. Almanya ile Japonya arasında Antikomintern Paktı kuruldu.
1937	İtalya Antikomintern Pakt'a katıldı.
1938	Almanya, Avusturya'yı topraklarına kattı. (Anschluss Olayı) İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya arasında Münih Antlaşması yapıldı.
1939	Almanya, Çekoslavakya'yı işgal etti. Almanya ile İtalya arasında Çelik Pakt yapılarak askerî ittifak kuruldu. Almanya ile SSCB arasında Saldırmazlık Paktı imzalandı. Almanya'nın Polonya 'yı işgal etmesiyle II. Dünya Savaşı başladı. İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan etti. İngiltere, Fransa ve Türkiye arasında Yardımlaşma Paktı imzalandı.
1940	İtalya, Batılı devletlere savaş ilan etti. Türkiye'de Köy Enstitülerinin kurulması için yasa çıkarıldı. Türkiye'de Millî Korunma Kanunu çıkarıldı.
1941	Atlantik Sözleşmesi yayınlandı. Japon uçakları ABD'nin Pearl Harbour üssünü bombaladı. Almanya ve İtalya, ABD'ye savaş ilan etti. Almanya-Türkiye Dostluk Antlaşması yapıldı.
1942	ABD, Midway Deniz Savaşı'nda Japon donanmasını yenilgiye uğrattı. SSCB, Almanya'yı Stalingrat Savaşı'nda yenilgiye uğrattı. Türkiye'nin büyük şehirlerinde karne uygulamasına geçildi. Türkiye'de Varlık Vergisi çıkarıldı.
1943	İtalya, Müttefikler ile ateşkes imzaladı. Adana'da İnönü-Churchill görüşmesi yapıldı. İsmet İnönü, Churchill ve Roosevelt'in katıldığı Kahire Konferansı yapıldı.
1944	Normandiya çıkarması yapıldı. Varlık Vergisi kaldırıldı. Çiftçilerden ayni olarak alınan Toprak Mahsülleri Vergisi toplanmaya başlandı.
1945	Yalta Konferansı yapıldı. Türkiye, Almanya'ya savaş ilan etti. San Fransisco Konferansı toplandı. Almanya, kayıtsız şartsız Müttefiklere teslim oldu. Potsdam Konferansı yapıldı. İlk atom bombası ABD tarafından Hiroşima'ya atıldı. ABD Nagazaki'ye atom bombası attı. Japon İmparatoru Hirohito Müttefiklere kayıtsız şartsız teslim oldu.

t.me/yksyardimcinyedek

Birleşmiş Milletler Teşkilatı

Birleşmiş Milletlerin Bazı Önemli Alt Birimleri ve Programları

UNESCO (Paris): Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

UNICEF (New York): Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu

IMF (Washington): Uluslararası Para Fonu

WHO (Cenevre): Dünya Sağlık Örgütü

ILO (Cenevre): Uluslararası Çalışma Örgütü

UPU (Bern): Uluslararası Posta Birliği

FAO (Roma): Gıda ve Tarım Örgütü

WMO: Dünya Meteoroloji Örgütü

WIPO: Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü

UNCTAD: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

WFP: Dünya Gıda Programı

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNIDO: Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü

UNEP: Birleşmiş Milletler Çevre Programı

UNU: Birleşmiş Milletler Üniversitesi

HABITAT: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşim Programı

UNFPA: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

UNIFEM: Birleşmiş Milletler Kadınlar İçin Gelişme Fonu

OHCHR: İnsan Hakları Yüksek Komiserliği

OPCW: Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü

UNITAR: BM Eğitim ve Araştırma Enstitüsü

Birleşmiş Milletler Tüzüğü

Birleşmiş Milletler halkları olarak biz;
Bir insan yaşamında iki kez insanlığı onarılamaz acılara sürükleyen savaş felaketinden gelecek kuşakları kurtarmaya,
Temel insan haklarına, insan değeri ve şerefine; erkek ve kadınların, milletlerin, büyük ve küçüklerin haklarının eşitliğine olan inancımızı bir kez daha açıklamaya,
Adaleti sağlamaya ve anlaşmazlıklardan doğan mecburiyetleri yerine getirmeye,
Evrensel hukukun diğer kaynakları için gerekli şartların oluşturulmasını sağlamaya,
Sosyal ilerlemeyi desteklemeye
ve özgür bir ortamda en iyi hayat şartlarının kurulmasını sağlamaya,
Bu amaçları gerçekleştirmek için hoşgörülü olmaya, iyi komşuluk havasıyla birbirimizle barış içinde yaşamaya, barışı ve uluslararası güvenliği sağlamak için güçlerimizi birleştirmeye,
Prensipleri kabul etmeye, ortak çıkarlar dışında silah kullanılmamasına ve bunun garanti altına alınmasına,
Bütün halkların iktisadi ve sosyal ilerlemelerini desteklemek için uluslararası kurumlara başvurulmasını gerçekleştirmek üzere çabalarımızı birleştirmeye karar verdik.

t.me/yksyardimcinyedek

II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası

- II. Dünya Savaşı sürecinde, Türkiye Cumhurbaşkanı **İsmet İnönü**'dür. Başbakanları **Refik Saydam** ve **Şükrü Saraçoğlu**'dur. Dışişleri bakanları ise **Şükrü Saraçoğlu**, **Numan Menemencioğlu** ve **Hasan Saka**'dır.
- Savaş başladığında, Türkiye tarafsızlığını açıklamış, ülkenin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını **Denge Siyaseti** uygulayarak korumaya çalışmıştır.
- Mihver ve Müttefik devletler Türkiye'yi coğrafi konumundan dolayı kendi yanlarında savaşa sokmak istemişlerdir.
- 1942 yılında savaş, Mihver Devletler aleyhine değişmeye başlamış, bu süreçte Müttefikler Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa sokarak, Balkanlar üzerinden Almanya'ya karşı yeni bir cephe açarak savaşı kısa sürede bitirmeyi amaçlamışlardır.
- 1943 Casablanka Konferansı'nda Türkiye'nin savaşa girmesi kararlaştırılmıştır.
- Öncelikle Ocak 1943'de Churchill ve İsmet İnönü arasında **Adana Görüşmeleri** gerçekleşmiş, Aralık 1943'de Türkiye Dışişleri Bakanı **Numan Menemencioğlu** ve İngiliz Dışişleri Bakanı **Anthony Eden** arasında **I. Kahire Konferansı** toplanmış ve Türkiye savaşa katılmayı reddetmiştir.
- Stalin'in Tahran Konferansı'nda, Türkiye'nin savaşa katılması konusunda ısrarı üzerine **II. Kahire Konferansı** toplanmıştır. Konferans Roosevelt, Churchill ve İsmet İnönü'nün katılımı ile gerçekleşmiştir. Türkiye ihtiyaçlarının karşılanması hâlinde savaşa katılacağını ifade etmiştir.
- Türkiye'nin savaşa girme konusundaki temkinli ve dengeci tavrı İngiltere ve ABD'nin tepkisini çekmiş, Müttefiklerin Şubat 1945'de düzenledikleri Yalta Konferansı'nda Mihver Devletler'e savaş ilan edecek olan devletlerin Birleşmiş Milletler Teşkilatına kurucu üye olarak kabul edileceğini açıklaması üzerine, Türkiye 23 Şubat 1945'da Almanya'ya savaş ilan etmiştir.
- Türkiye'nin Almanya'ya savaş açması simgesel olarak kalmış eyleme dönüşmemiştir. Türkiye savaş sonunda oluşacak düzende yalnız kalmamak için savaşa girme kararı almıştır.

Türkiye'nin Savaş Sırasında Aldığı Tedbirler

- Bütün illerde, hava saldırıları tehlikesine karşı "karartma" uygulamaları başlatılmıştır.
- Almanya'nın işgal tehlikesine karşı sivil savunma önlemleri alınmıştır.
- Tahıl stoklarına el konulmuş "Ekmek Karnesi" uygulaması başlatılmıştır. Buğday unundan pasta ve benzeri ürünlerin yapılması yasaklanmıştır.
- İstanbul'da özel otomobillerin trafiğe çıkması yasaklanmıştır. Deha sonra yasak, ticari araçları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir.
- Savaş şartlarının getirdiği ekonomik sıkıntıları aşmak için yeni vergiler konulmuştur (varlık vergisi, toprak mahsülleri vergisi gibi.).
- Tifo, kolera gibi bazı salgın hastalıklar baş göstermiştir. İstanbul'da tifüs salgınını engelemek amacı ile çalışmalar yapılmıştır.
- Radyo yayınlarında kesinti yapılmıştır.
- Belli bölgelerde gece 23:00'ten sonra sokağa çıkma yasağı getirilmiştir.
- Karadeniz'deki Türk gemi seferleri durdurulmuştur.
- Askerî harcamalar artırılmıştır.

Türkiye'nin Aldığı Ekonomik Tedbirler

Millî Korunma Kanunu (1940 - 1960)

- Bu kanun ile hükûmete fiyatları saptamada, ürüne el koymada, hatta zorunlu çalışma yükümlülüğü getirmede sınırsız yetki verilmiştir.
- Kanunun kabul edilmesinde, II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik sıkıntılardan korunma arzusu vardır.
- Bu kanun sayesinde silahlı kuvvetler ucuza beslenmiş ve giydirilmiştir.
- Aynı zamanda kanunun getirdiği sorunları çözmek için 1941-1942 yılındaki üretilen tahıla, Toprak Mahsülleri Ofisi el koymuştur.
- 1941'de pasta ve benzeri unlu mamüllerin yapımı yasaklanmış, ancak alınan tedbirler yeterli olmadığı için 1942'de büyük şehirlerde ekmeğin karne ile dağıtılmasına karar verilmiştir.
- Millî Korunma Kanunu, daha çok dar gelirlilerin, sıkıntıya düşmesine neden olmuştur. Çünkü karaborsacılık, stokçuluk, rüşvet ve kayırma önlenememiştir.
- **Millî Korunma Kanunu ile;**
  - **Et ve Balık Kurumu**,
  - **Petrol Ofisi**,
  - **Ticaret Ofisi**,
  - **İaşe Müsteşarlığı**

  gibi yeni kurumlar kurulmuştur.

Varlık Vergisi Kanunu (1942-1944)

- Millî Korunma Kanunu'na rağmen II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik şartları istismar ederek, yüksek kazançlar elde ettikleri hâlde kazançları ile uyumlu vergi vermeyenleri hedeflemiş bir vergi kanunudur.
- Bu kanunla servetler bir kereye mahsus vergilendirilecek, ödeyemeyenler Erzurum Aşkale'de taş ocaklarında çalıştırılacaktır.

t.me/yksyardimcinyedek

Kanunun amacı;

- Savaş koşullarında artan devlet harcamalarına kaynak yaratmak
- Enflasyonun önemli nedenlerinden olan emisyona (Merkez Bankasının para basıp piyasaya sürmesi) engel olmak
- Savaş koşullarından yararlanarak olağanüstü ölçüde haksız kazançlar sağlamış olan tüccar, sanayici ve büyük toprak sahiplerinin servetlerinin bir kısmını vergilendirmek
- Mal yokluğuna neden olan karaborsacıların mal stoklarını piyasaya sürmeye zorlayarak, fiyatların düşmesini sağlamak

- Kimlerin kaç lira vergi ödeyeceği il ve ilçelerde kurulacak komisyonlar tarafından belirlenecek, komisyonların tespit ettiği vergi miktarına itiraz edilemeyecektir.
- Varlık vergisi daha çok azınlıkları etkilemiştir. Zira aynı durumdaki Müslüman tüccardan 5-10 kat daha fazla vergi ödemek zorunda kalmışlardır.
- Varlık Vergisi Kanunu, 15 Mart 1944 tarihinde kaldırılarak tahsil edilemeyen kısım da silinmiştir.

Toprak Mahsülleri Vergisi (1944-1946)

- Tarım ürünlerindeki fiyat artışlarından yararlananların gelirlerini vergilendirmek amacıyla çıkarılmıştır.
- Millî Korunma Kanunu'nun bir parçası olarak kabul edilen bu vergi ile yaşanan ekonomik zorlukların toplumda adil bir şekilde paylaşılması amaçlanmıştır.
- Toprak ürünlerinden yüzde 8-12 oranında vergi alınması öngörülmüştür. Bu vergi büyük toprak sahiplerince eski aşar vergisinin geri getirilmesi olarak lanse edilmiştir.
- Toprak Mahsulleri Vergisi, beklenildiği gibi bir sonuç vermemiş çünkü hedeflenen verginin ancak yarısı tahsil edilebilmiştir.
- Bu vergiden ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'ndan olumsuz etkilenen büyük toprak sahipleri, CHP'den ayrılarak Demokrat Partiyi kurmuştur.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu (Haziran 1945)

- 1929'dan beri uygulanmaya çalışılan Toprak Reformu düşüncesi Atatürk Dönemi'nde gerçekleştirilemedi. 1945'te çıkarılan bu kanunun amaçları şunlardır:
  - Arazisi olmayan veya yetmeyen çiftçilere işgüçlerini değerlendirecek arazi vermek
  - Arazisi olup da üretim araçları olmayanlara sermaye ve canlı cansız (traktör, büyükbaş hayvan) demirbaş vermek
  - Ülke topraklarının sürekli işletilmesini ve tarımsal üretimin sürekliliğini sağlamak
- Ancak kanun, meclisteki geniş toprak sahibi milletvekillerinin muhalefeti nedeniyle amacından uzaklaştırılarak kabul edilmiştir. Örneğin kanunun çıktığı tarihte toprağı fiilen işleyen çiftçinin işlediği toprağı sahiplenmesi maddesi kanundan çıkartılmıştır.

Türkiye'de Eğitim ve Kültür Alanındaki Gelişmeler

- 1940'ta **"Köy Enstitüleri"** kurulmuştur. Enstitüler, köy çocuklarının öğretmen olarak **yetiştirilmesine** olanak sağlamıştır.

Uyarı

Köy Enstitüleri

- *Halkın eğitim ve kültür seviyesini yükseltmiştir.*
- *Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek için **Hasanoğlan Köy Enstitüsü** açılmıştır.*
- *İlk Köy Enstitüsü Çifteler'de açılmıştır.*
- *Köy Enstitülerinin açılmasını sağlayan Millî Eğitim Bakanı **Hasan Âli Yücel**'dir.*
- *Köy Enstilüleri sisteminin kuramcısı **İsmail Hakkı Tonguç**'tur.*

- **Mesleki ve Teknik okul** sayısı artmıştır.
- 1944'te **İstanbul Teknik Üniversitesi** kurulmuştur.
- Millî Eğitim Bakanlığı öncülüğünde, Doğu ve Batı **klasikleri Türkçeye** çevrilmiştir.
- II. Dünya Savaşı **"Sosyal Gerçekçilik Akımı"**nın doğmasına sebep olmuştur. Kent insanlarının sorunları romanlara ve şiirlere konu edinilmiştir.
- **Halide Edip Adıvar,** *Sonsuz Panayır*; **Oktay Akbal,** *Garipler Sokağı*; **Orhan Kemal,** *72. Koğuş*; **Rıfat Ilgaz,** *Karartma Geceleri* adlı eserlerini yazmışlardır.
- II. Dünya Savaşı edebiyatta **"Garip Akımı"**nın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Garip Akımı, **"serbest nazım"**ı savunmuştur. Temsilcileri arasında **Orhan Veli Kanık, Oktay Rıfat** ve **Melih Cevdet Anday** yer almıştır.
- Basın-yayın üzerinde denetim kurulmuştur.
- Vedat Nedim Tör başkanlığındaki **Radyo Müdürlüğü,** radyoculuğun gelişimini hızlandırmıştır. **Muzaffer Sarısözen** idaresinde **"Yurttan Sesler Korosu"** kurulmuştur. Önemli radyo programları arasında; **"Radyo Çocuk Kulübü", "Radyo Tiyatrosu" "Güzel Türkçemiz"** bulunur.
- İstanbul Konservatuvarı açılmıştır. Safiye Ayla, Hamiyet Yüceses, Müzeyyen Senar, Münir Nurettin Selçuk, Hafız Burhan ve Saadettin Kaynak dönemin önemli ses sanatçılarındandır.

t.me/yksyardimcinyedek

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

Yeni Güç Dengeleri

- II. Dünya Savaşı bittikten sonra güç dengeleri değişmiş, ABD ve SSCB birer güç merkezi hâline gelmiştir. Bu iki devlet bazı devletleri kendi siyasetleri yörüngesinde birleştirerek Doğu ve Batı bloklarının oluşmasına sebep olmuşlardır.

- Doğu ve Batı blokları arasında yaşanan diplomatik gerilim **Soğuk Savaş Dönemi** olarak adlandırılmıştır. "Soğuk Savaş" kavramını ilk kez ABD'li **Bernard Baruch** kullanmıştır (1947).

- ABD ve SSCB, doğrudan silahlı çatışmanın aktörü olmasa da sıcak çatışmaların destekçisi olmuşlardır (Kore ve Vietnam Savaşları).

Blokların Kuruluşu

Doğu Blokunun Kuruluşu

- SSCB, II. Dünya Savaşı'nda Almanları durduran ve ilk kez yenilgiye uğratan devlet olmuştu. 1944 yazından itibaren Almanları topraklarından çıkarmayı başarmış ve batıya doğru işgal hareketlerini sürdürmüştür. Batılı devletler savaşın bir an önce bitmesini istediği için SSCB'nin Almanya'ya karşı savaştan çekilmesinden endişe duymuş ve bu işgallere karşı çıkmamıştır.

- SSCB orduları Doğu Avrupa'da ilerleyerek bu topraklardaki Alman işgaline son vermiştir. Savaş sonunda barış anlaşmalarının esaslarının görüşüldüğü konferanslarda SSCB, her ne kadar bu bölgeleri boşaltmaya söz verdiyse de boşaltma şekli ve süreci konusunda belirleyici kararlar alınamamıştır. Savaş sonrasında da bu bölgelerdeki işgal devam etmiştir. SSCB bu bölgelerde, savaş öncesinde Moskova'ya sığınan komünist parti liderlerinin ülkelerine geri dönmelerine imkân sağlamıştır. SSCB ordularının kurtarıcı olarak görüldüğü bu bölgelerde kalması komünist partiler için büyük bir dayanak olmuştur. SSCB bir taraftan Orta Doğu'ya girmeye çalışırken bir yandan da Avrupa'daki durumunu sağlamlaştırmak için, işgal altında tuttuğu ülkelerde komünist rejimler kurmuştur. Böylece **uydu devletler** oluşturularak Doğu Bloku'nun oluşmasına zemin hazırlamıştır. SSCB tarafından sosyalist iktidarların kurulduğu devletler **Polonya**, **Romanya**, **Çekoslovakya**, **Macaristan**, **Bulgaristan** şeklindedir.

- Savaştan yenik çıkan Almanya, savaş sonunda dört işgal bölgesine ayrılmıştı. Barış antlaşmaları imzalandıktan sonra Batılılar, Almanya'nın işgal statüsünün sona erdirilerek bütünlüğünün tekrar sağlanabileceğini düşünüyordu. Birleşmeye giden yolu açmak için İngiltere, Fransa, ABD'nin işgal bölgelerini birleştirme kararı alması **Berlin Buhranı**'nı ortaya çıkarmıştır. Berlin, SSCB tarafından ablukaya alınmıştır. Şehre giriş ve çıkışlar kontrol altına alınmıştır. Şehir, elektrikten ve yiyecekten yoksun bırakılmıştır. Batılı devletler hava köprüsü kurarak şehre aylarca yiyecek taşımıştır. Ablukadan istediği sonucu alamayan SSCB, ablukayı kaldırmıştır. Sonunda 23 Mayıs 1949'da Federal Alman Anayasası ilan edilerek Batı Almanya'da resmî adı ile **"Federal Alman Cumhuriyeti"** kurulmuştur.

- Federal Alman Cumhuriyeti'nin kurulmasına karşılık, SSCB de kendi işgal bölgelerinde Ekim 1949'da **"Demokratik Alman Cumhuriyeti"**ni kurmuştur.

- Federal Alman Cumhuriyeti, Batı'nın desteğiyle hızlı bir gelişme gösterdi. Bu gelişme Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde yaşayanların ilgisini çekmeye başladı. Bunun üzerine Demokratik Almanya tarafından Federal Almanya'ya geçişler yasaklandı. Bu itibar kaybını önlemek için Sovyet lideri Kruşçev, Berlin'in tarafsız bir şehre dönüştürülmesini istedi. Ancak şehrin bütün kontrol noktaları Demokratik Almanya'nın denetiminde kalıyordu. Batılıların bu öneriyi reddetmesi üzerine üç sene süren gergin dönem, Demokratik Almanya'nın ilerleyen yıllarda **Batı Berlin'i çeviren duvarı** inşası ile son buldu (1961).

Not

Doğu Bloku Winston Churchill'in deyimi ile "Demir Perde" olarak adlandırılmıştır.

Sovyet Modeline Göre Ekonomik ve Sosyal Düzenin Kurulması

Cominform (1947)

SSCB, uydu ülkelerle Moskova arasındaki bağları daha da güçlendirmek ve aynı zamanda da **uluslararası ideolojik faaliyetleri tek merkezden idare etmek için** yeni tedbirlere başvurmaya karar vermiştir. Cominformun kurulmasında ABD tarafından yayımlanan Truman Doktrini ve Marshall Planı etkili olmuştur. Bu amaçla 1947 Eylül ayında Sovyet Rusya, Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Fransa ve İtalya komünist partilerinin liderleri Polonya'da toplanmıştır. Yayımladıkları bildiride 5 Ekim de "Cominform"un (Kominform) kurulduğunu ilan etmişlerdir.

t.me/yksyardimcinyedek

> **Uyarı**
> *Yugoslavya, Sovyetler Birliği ile yaşadığı anlaşmazlıklar sebebiyle 1948'de Cominform'dan çıkarılmıştır.*

Comecon (1949)

25 Ocak 1949'da **komünist ülkeler arasında ekonomik iş birliği ve dayanışmayı artırmak amacıyla** kurulmuştur. Bu teşkilatta kurucu üye olarak SSCB, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya ve Çekoslovakya yer almaktaydı. Kuruluşa daha sonra Arnavutluk, Demokratik Almanya, Moğolistan ve Küba da katılmıştır. Comeconun oluşturulmasında ABD'nin Marshall Planı'nı yayımlaması etkili olmuştur.

Varşova Paktı (1955)

1949'da kurulan NATO'nun askerî etkinliklerini artırması üzerine **Doğu Bloku'nda kolektif savunma ve iş birliği amacıyla** 14 Mayıs 1955'te kurulmuştur. Paktın kurulmasında ilk imza atan ülkeler Arnavutluk, Romanya, SSCB, Demoktratik Almanya, Bulgaristan, Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan'dır. Pakt 1991'de dağılmıştır.

> **Uyarı**
> *Marshall Planı'na tepki niteliğinde olan ve Doğu Bloku ülkeleri arasında ticaret antlaşmalarını ön gören **Molotof Planı,** Yugoslavya ile Bulgaristan arasında tarafların bağımsızlıklarını ve güvenliklerini korumak amacına yönelik imzalanan **Bled Antlaşması** ve bu antlaşmanın genişletilerek Balkan Federasyonu'na dönüşmesi Varşova Paktı'nın oluşmasına zemin hazırlayan gelişmelerdir.*

Sosyalist Blokta Ayrılıklar

Yugoslavya ve Arnavutluk'un SSCB'den Bağımsız Hareket Etmesi

Arnavutluk ve **Yugoslavya,** komünist yönetime sahip olmalarına rağmen SSCB güdümü altına girmemiştir. Bu durumun sebepleri,

- Arnavutluk ve Yugoslavya'nın, **Nazi** egemenliğinden **SSCB desteğiyle değil**, kendi ulusal bağımsızlık mücadelesiyle kurtulması,
- **Yugoslavya'da Tito, Arnavutluk'ta Enver Hoca** öncülüğünde kurulan komünist iktidarların varlıklarını SSCB'ye borçlu olmaması

şeklindedir. **Yugoslavya**, SSCB güdümünü reddeden siyaseti sebebiyle **Cominformdan çıkarılmıştır.** Ayrıca Yugoslavya **Balkan Paktı**'na (1953) katılarak ve **Bağlantısızlar Hareketi**'ne öncülük ederek yeni bir güç odağı olmaya çalışmıştır.

SSCB - Çin İlişkileri

Mao Zedong, Çin'de milliyetçilere karşı yaptığı iç savaşı kazanarak **Çin Halk Cumhuriyeti'ni kurmuştur.** (1 Ekim 1949). Milliyetçi kanat ise Tayvan'da Milliyetçi Çin Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Komünist Çin yönetimi ile SSCB arasındaki ilişkiler başlangıçta iyi düzeyde olsa da zamanla bozulmuştur. Çin ve SSCB arasındaki ilişkilerin bozulma sebepleri şunlardır:

- Çin'in, SSCB'ye ait **"Barış içinde bir arada yaşama"** politikasını reddetmesi
- Çin'de komünist devrimi diri tutmak amacıyla başlatılan **"Kültür Devrimi"** hareketinin, SSCB'yi Çin'in toprak bütünlüğüne **tehdit** olarak görerek sokak eylemlerinde bulunması

Macaristan Ayaklanması (1956)

SSCB'de **Stalin'in** ölmesi, Doğu Bloku'nda sarsıntılara sebep olmuş **Polonya'da** ve **Macaristan'da ayaklanmalar** yaşanmıştır.

Macaristan'da yaşanan **işçi eylemleri İmre Nagi**'yi **iktidara** taşımıştır. İmre Nagi'nin, **komünizmi** ılımlı bir şekilde uygulaması SSCB tarafından görevden alınmasına sebep olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı İşgali (1968)

Çekoslovakya, çok partili **liberal geleneğe** sahiptir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra SSCB nüfuzu altına alınarak komünist rejime geçmiştir. Komünist Partisi lideri **Aleksander Dubcek** 1968'de **"İnsancıl Komünizm Hareketi"**ni başlatmış ve **"Hareket Programı"** adlı bildiriyi yayımlamıştır. Bu hareket **"Prag Baharı"** olarak da adlandırılır. SSCB, Varsova Paktı ordusu ile Çekoslovakyayı işgal ederek Alexander Dupcek'i görevden almış ve Prag Baharı sona ermiştir.

Batı Bloku'nun Kuruluşu

- II. Dünya Savaşı dünyadaki dengelerde büyük bir değişime neden olmuştu. Uluslararası politikada daha önce aktif rol üstlenen devletlerin savaştan yıpranarak çıkması, Avrupa ve dünya siyasetinde boşluk meydana getirmişti. SSCB'nin yayılmacı politika izlemesi, Türkiye'den toprak ve üs istemesi, Yunan iç savaşı, İngiltere'yi endişeye düşürmüştür. İngiltere'nin ekonomik nedenlerden dolayı bu bölgedeki askerlerini çekeceğini belirtmesi ve SSCB'nin yayılmasını ancak ABD'nin engelleyebileceği yönündeki telkinleri, ABD'yi daha aktif politika izlemeye sevk etmiştir.
- ABD, 1946'dan sonra SSCB yayılmasına karşı Doğu Bloku'nu kuşatmaya yönelik bir **"çevreleme politikası"** izlemeye başlamıştır. Bu doğrultuda **Truman Doktrini** ve **Marshall Planı** uygulamaya konulmuş, paktlar kurulmuş, askerî anlaşmalar imzalanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Truman Doktrini (1947)

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra, savaştaki müttefiki Rusya'nın komünizmi Avrupa'ya ve tüm dünyaya yaymaya başlaması üzerine, bu yayılmayı engellemek için ABD Başkanı Truman bir politika ortaya koymuştur.
- Eski gücünde olmayan İngiltere, I. Dünya Savaşı'ndan sonra olduğu gibi ABD'nin kıtasına geri dönmesine izin vermemiş, Sovyet yayılmasına karşı bölgedeki nüfuz alanlarını ABD'ye bırakmıştır. Bunu yaparken de ABD'ye Yunanistan ve Türkiye'nin Batı savunması için önemini belirten iki ayrı muhtıra vermiştir. İki ülkenin mutlaka silah ve ekonomik olarak desteklenmesi gerektiğini ve Orta Doğu'daki sorumluluğun artık ABD'ye düştüğünü belirtmiştir.
- Başkan Truman, ABD Kongresinde 12 Mart 1947'de okuduğu ve kendi adıyla anılan ünlü mesajında; **Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolarlık askerî yardım yapılması** ayrıca bu devletlerin sivil ve askerî personelinin ABD'de eğitim görmesi için kendisine yetki verilmesini istemiştir.
- Kongre bu isteği kabul ederek Yunanistan ve Türkiye'ye Yardım Kanunu'nu yürürlüğe koydu.
- Truman Doktrini doğrultusunda 400 milyon dolarlık askerî yardımın 300 milyon dolarlık kısmı Yunanistan'a, 100 milyon doları Türkiye'ye verilmiştir. Bu dengesizliğin nedeni de Türkiye'nin savaşa geç girmesi, Yunanistan'ın ise Almanya tarafından işgal edilmesidir.
- Ama yardımın miktarından ziyade Türkiye için önemli olan unsur Sovyet baskılarına karşı ABD'nin desteğini alabilmek olmuştur. Aynı zamanda Truman Doktrini, günümüze kadar devam eden Türk-Amerikan ilişkilerinde de bir dönüm noktasını oluşturmuştur.

Marshall Planı (1947)

- Marshall yardımı, II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin bazı Avrupa ülkelerine yaptığı ve o dönemdeki ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'ın adı ile anılan ekonomik yardım projedir.
- ABD, ekonomik sıkıntılarına yardımcı olmak için daha önce Avrupa ülkelerine 15 milyar dolar yardım yapmış fakat bu yardım Avrupalı devletler tarafından daha çok bütçe açıklarını kapatmak ve ithalat için kullanılmıştır. Bu durum bölge devletlerinin ekonomik sorunlarına kalıcı bir çözüm getirememişti.
- ABD bu sebeple Avrupa'ya yapacağı yardım için başka bir formül aramış ve bu formülü Marshall, Haziran 1947'de Harward Üniversitesinde yaptığı bir konuşmada açıklamıştır.

Buna göre;

- Avrupa ülkeleri her şeyden önce kendi aralarında bir ekonomik iş birliğine girişmeli ve birbirlerinin eksiklerini kendileri tamamlamalıdır.
- Bu iş birliği sonunda ekonomik bir açık ortaya çıktığında Amerika bu açığın kapatılması için yardım etmelidir.
- Bunun için de öncelikli olarak bir ekonomik iş birliği programı hazırlanmalıdır.

- Marshall Planı adını alan bu teklifi görüşmek üzere 27 Haziran 1947'de Paris'te bir toplantı yapılmıştır.
- Türkiye'de dâhil 16 Avrupa ülkesinin (İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya, Portekiz, İrlanda, Yunanistan, Hollanda, Lüksemburg, İsviçre, İzlanda, Avusturya, Norveç, Danimarka ve İsveç) delegeleri 22 Eylül 1947'de Amerika'ya sunulmak üzere Avrupa Ekonomik Kalkınma Programı hazırladı. Bu gelişmeye paralel olarak 16 Nisan 1948'de Avrupa ülkeleri bir araya gelerek "Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü" (OEEC) adıyla bir örgüt kurdular. Bu örgüt 1960'da **"Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü"**ne (OECD) dönüşmüştür.
- **ABD daha ilk yılında 16 ülkeye 6 milyar dolar ekonomik yardım yapmıştır.** Bu yardım ileriki yıllarda 12 milyar dolara ulaşmıştır.
- ABD'li uzmanlar ilk yıl yardımın esas olarak savaştan harap olan ülke ekonomilerinin eski hâllerine getirilebilmesi amacına yönelik olduğunu, Türkiye'nin durumunun ise buna uymadığını ileri sürerek yardım çerçevesine alınmasını kabul etmemişlerdir. Ancak gelişen siyasi olaylar nedeniyle Türkiye de 3 Temmuz 1948'de yardım kapsamına alınmıştır.

MERAKLISINA

Molotof Planı (1948)

Marshall Planı'na karşılık Sovyetler de peykleri arasında ekonomik ilişkileri ve iş birliğini sıklaştırmak için Sovyet Dışişleri Bakanı'nın ismine atfen Molotof Planı adını verdikleri ikili ticaret sistemini kurdular. Zira, Çekoslovakya başta olmak üzere bazı peyk ülkeler Marshall Planı'na katılmak için büyük istek göstermişlerdi.

t.me/yksyardimcinyedek

NATO'nun Kuruluşu (Kuzey Atlantik Paktı) (4 Nisan 1949)

Marshall Planı ve Truman Doktrini, SSCB'nin Avrupa'daki yayılma faaliyetlerine karşı ABD'nin almış olduğu ilk tedbirlerdir. İlerleyen süreçte Sovyet tehdidine karşılık İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında **"Batı Avrupa Birliği"** (Mart 1948) adı verilen bir ittifak sistemi kurulmuştur. Berlin Buhranı (Haziran 1948), Batı savunmasının örgütlenmesini hızlandırmıştır. Ancak Batı Avrupa devletlerinin gücü SSCB'ye karşı gerekli dengeyi kurmaktan yoksundu. Bu nedenle Amerika'nın bu savunma sistemini desteklemesi gerekiyordu. Sonunda SSCB'nin tehditlerine karşılık 4 Nisan 1949'da 12 Batılı ülke (İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, İzlanda, Danimarka, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, ABD, Kanada) arasında kısa adı ile **NATO** (North Atlantik Treaty Organization) olan **Kuzey Atlantik Antlaşması imzalanmıştır.** NATO'nun kurulmasıyla Sovyet yayılmasına karşı etkili bir set kurulmuş, Doğu Blokuna karşı denge sağlanmış ve Batı Bloku arasındaki dayanışma artmıştır. **Türkiye** ve **Yunanistan 1952**'de, **Batı Almanya 1955**'te ve **İspanya da 1982** yılında NATO'ya katılmıştır.

Avrupa Konseyinin Kuruluşu (5 Mayıs 1949)

İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, İrlanda, Danimarka, Lüksemburg, Norveç ve İsveç tarafından 5 Mayıs 1949'da Londra'da kurulmuştur. Konseyin çalışma alanları, insan hakları, medya, hukuki iş birliği, sosyal dayanışma, sağlık, eğitim, kültür, spor, gençlik vb. olarak belirlenmiştir. Türkiye konseye 8 Ağustos 1949'da üye olmuştur.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) (25 Mart 1957)

- Avrupa'nın bütünleşmesi ile ilgili düşünceler çok eskilere dayanmakla beraber bu düşünceyi gerçekleştirecek koşullar ancak XX. yüzyılda oluşmuştur. Bu yüzyılın ilk yarısında iki büyük savaşın acısını yaşayan Avrupa, bir daha bu tür çatışmaların yaşanmaması için çözüm arayışına girmiştir. Çözüm olarak da Avrupa devletleri arasındaki düşmanlığı ortadan kaldırarak bir bütünleşmenin gerçekleştirilmesi düşüncesi benimsenmiştir.
- Avrupa devletleri bu bütünleşmeyle hem kendi ekonomik potansiyellerini birleştirerek bir Avrupa pazarı oluşturmak hem de Sovyetler Birliği'nin batıya doğru yayılmasının engellemek yönünde önemli bir adım atmak istemişlerdi. Bu temel felsefe 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransız Dış İşleri Bakanı **Schuman**'ın yayımladığı bir bildiri (**Schuman Planı** 9 Mayıs 1950) ile ortaya konulmuştur.
- Schuman Planı doğrultusunda Fransa, Federal Almanya, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'nın katılımıyla **Avrupa Kömür ve Çelik Birliği** kurulmuştur (18 Nisan 1951). Bu başarılı girişim, Avrupa'da daha geniş kapsamlı bir ekonomik birleşmenin gerçekleştirilmesine yönelik yeni görüşlerin doğmasına yol açmış ve **1957'de Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu** kurulmuştur.

MERAKLISINA

ROMA ANTLAŞMASI (1957)

Antlaşmanın önemli maddeleri şunlardır:

- *Üye ülkeler arasındaki gümrük haklarının ve ticaret eşyalarının giriş ve çıkışına karşı kısıtlamaların kaldırılması*
- *Diğer ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesinin ve ticaret politikasının belirlenmesi*
- *Üye ülkeler arasında insanların, hizmetlerin ve sermayenin özgür geçişinin karşısındaki engellerin kaldırılması*
- *Tarım alanında ortak bir politikanın belirlenmesi*
- *Ulaşım alanında ortak bir politikanın düzenlenmesi*
- *Ortak pazarda rekabeti koruyan ve garantileyen bir rejimin kurulması*
- *Üye ülkelerin ekonomik politikalarını koordine etmeyi ve ödemelerdeki eşitsizliğe çare bulmayı sağlayan usullerin uygulanması*
- *Ortak pazarın işleyişi için gerekli olan tedbirler ile ulusal yasaların uyumlu olması*
- *İşçilerin iş imkânlarını geliştirmek ve yaşam seviyelerinin yükselmesine yardımcı olmak amacıyla bir Avrupa Sosyal Fonu'nun oluşturulması*
- *Yeni kaynakların oluşturulmasıyla topluluğun iktisadi ilerlemesini kolaylaştırmaya yönelik bir Avrupa Yatırım Bankasının kurulması*
- *Ticari muameleleri artırmak, sosyal ve ekonomik gelişme için ortak çabaları takip etmek amacıyla deniz ötesi toprakların ve ülkelerin ortaklığının sağlanması*

Not

1965 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Birliği ile Avrupa Ekonomik Topluluğu birleşerek Avrupa Topluluğunu oluşturdular. Topluluk 1992'de Avrupa Birliği adını alacaktır.

Paylaşılamayan Orta Doğu

- Orta Doğu; zengin petrol yatakları, farklı etnik ve dinî yapısı ile yüzyıllarca çeşitli medeniyetlerin çatışma alanı olmuştur.
- Osmanlı hâkimiyetinde yüzyıllarca kalan Orta Doğu I. Dünya Savaşı sonrasında San Remo Konferansı ile İngiltere ve Fransa'nın mandaterliği altına girmiştir. Bölge coğrafyasındaki devletler bir süre sonra bağımsızlıklarına kavuşmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

İsrail'in Kuruluşu

- İngiliz mandası altındaki Filistin'de bir Yahudi yurdunun kurulması çalışmaları, XIX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştı. Bu amaçla ilk kongre, 29 Ağustos 1897'de İsviçre'de Basel'de toplanmış ve bu kongrede Yahudilerin Filistin'de bir "yurt" edinmesi kararı alınmıştı.

- Filistin, Osmanlı Devleti toprakları içerisinde yer almaktaydı. Bu nedenle Dünya Siyonist Örgütü Başkanı **Theodor Herzl**, Yahudilerin Filistin'e göç etmelerine izin verilmesine karşılık II. Abdülhamid'e Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödemeyi önermiş ancak istediği sonucu alamamıştı. Buna rağmen Filistin'de izinsiz olarak kurulan Yahudi kolonilerinin sayısı 1914'te kırk altıya ulaşmıştı.

- I. Dünya Savaşı sırasında, Başkan Wilson'un da Yahudi sorununu desteklemesi, İngiltere'yi harekete geçirmiş, İngiliz Dışişleri Bakanı **Balfour**, 2 Kasım 1917'de Siyonist Federasyonu başkanına gönderdiği mektupta, İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasını kabul ettiğini resmen bildirmiştir. **"Balfour Deklarasyonu"** adını alan bu belge Yahudi Devleti kurulması sorununun bir dönüm noktası sayılmaktadır. Bu tarihten sonra Yahudiler, büyük kitleler hâlinde Filistin'e göç etmeye başlamışlardır.

- Yahudiler II. Dünya Savaşı sırasında da Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak amacıyla çalışmalarını sürdürdüler. Savaşın sonlarına doğru Filistin'deki Yuhudiler de girişimlere başladı. Bu arada Filistin'de bağımsız Arap devleti kurulması için Arap devletleri de çalışmalarını hızlandırdılar.

- İngiltere'nin Yahudileri desteklemesine karşılık Almanya ve İtalya, Arapları destekliyordu. **İngiltere, ABD'nin de desteğini alarak 1947'de Filistin sorununu Birleşmiş Milletler Teşkilatına götürmüştür.** Burada Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında bölünmesine, Kudüs'e ise tarafsız bir statü verilmesine karar verilmiştir.

- Birleşmiş Milletlerin bu taksim kararı Arap ülkelerinde tepkiyle karşılanmıştır. Bu ülkelerde ABD ve Birleşmiş Milletler aleyhinde gösteriler yapılmıştır. 1947 yılı Aralık ayı başlarından itibaren, Filistin'de, Arap ve Yahudiler arasında çatışmalar başlamıştır. Güvenlik Konseyi konuyu ele alarak görüşmüş fakat bir sonuç alınamamıştır. Bu sırada da İngiltere, 14 Mayıs 1948'de, Filistin'deki manda yönetimini tek taraflı olarak kaldırmıştır. **Aynı gün, Yahudiler İsrail Devleti'nin kurulduğu ilan etmiştir.** Bu tarihten sonra günümüze kadar uzanan Arap - İsrail savaşları ve Filistin Sorunu başlamıştır.

Eisenhower Doktrini

- ABD Başkanı Eisenhower, Orta Doğu'nun SSCB'nin kontrolüne girmesini engellemek ve bölge halkını ABD'nin yanına çekmek için 5 Ocak 1957'de kongreye bir mesaj göndermiştir. "Eisenhower Doktrini" adını alan bu mesajın amacı: **Orta Doğu ülkelerine ekonomik ve askerî yardım yapmak**, bu ülkelere komünist bloktan bir saldırı gelmesi hâlinde Amerikan Silahlı Kuvvetlerinin kullanılması için izin almak ve her yıl 200 milyon dolar harcama yetkisi istemekti.
- Eisenhower Doktrini ile ABD, Orta Doğu ile ilişkilerini geliştirmiş, SSCB ile ilk defa Orta Doğu'da karşı karşıya gelmeye başlamıştı. Bu doktrin ile Orta Doğu ikiye ayrılmıştı. Lübnan, Pakistan, Irak, Türkiye, Afganistan, Libya, Tunus, Fas ve en sonunda İsrail bu doktrini kabul ettiklerini bildirmişlerdir. Buna karşılık Mısır, Suriye, Ürdün ve Suudi Arabistan'dan olumsuz tepkiler gelmiştir. Daha sonra Suudi Arabistan, tutumunu değiştirerek Eisenhower Doktrini'ni "iyi ve müsbet" bulduğunu bildirmiştir.

MERAKLISINA

DWİGHT DAVİD EİSENHOWER (1890 -1969)

ABD'li generaldir. 1933 - 1939 yılları arasında Filipinler'de General Mac Arthur'un komutası altında görev yaptı. 1942'de Kuzey Afrika Cephesi'nde, Meşale (Torch) Harekâtı'nda ilk kez bir birliğe komuta etti. Bu harekâttaki başarısı üzerine ABD Başkanı Rooselvelt, Eisenhower'ı Avrupa Müttefik Kuvvetler Başkomutanı olarak atadı. 6 Haziran 1944'te Normandiya Çıkarması'nda başarılı oldu. Eisenhower'ın bu başarısının altında yatan en önemli unsurlar, sükûneti, soğukkanlılığı, emri altındaki farklı uluslardan meydana gelen birlikleri, komutanları ve kurmayları çok dengeli bir şekilde sevk etmesi ve yönetmesidir. Savaştan sonra (1953 - 1961) iki dönem arka arkaya ABD'nin başkanlığını yaptı.

Uzak Doğu'da Çatışma

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Güçler Dengesine Etkisi

- Eylül 1949'da **Mao**'nun yönetimi ele geçirmesi ile Çin'de komünist yönetim iş başına gelmişti. Çin'deki rejim değişikliği, ülke içinde büyük değişikliklere neden olduğu gibi Çin'in dış siyasetini ve uluslararası politikayı da etkilemiştir.
- Çin'deki yeni rejim, SSCB ve müttefikleri tarafından hemen tanınarak Çin'le otuz yıllık dostluk ve ittifak antlaşması imzalanmıştır. Bu durum Asya'daki güçler dengesinde Doğu Bloku'nun ağırlığını artırmasına neden olmuştur.
- Çin, ideolojisine uygun dış politika izleyerek **ABD'ye karşı Kore Savaşı**'na girmiştir. **1956 Süveyş Krizi'nde** Batılı devletlere karşı **Mısır**'ı desteklemiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Hindistan'ın güçlenen Çin'i bir tehdit unsuru olarak görmesi, Çin'in Hindistan sınır bölgesindeki Nepal, Bhutan ve Tibet'te ideolojisini yaymak istemesi, 1959'dan itibaren iki ülke ilişkilerinin bozulmasına neden olmuştur. Ayrıca Pakistan'ın Keşmir meselesinden dolayı Hindistan ile ilişkilerinin bozulması, Çin - Pakistan yakınlaşmasına neden olmuştur.
- Çin, Malaya'da İngilizler ve Çinhindi'nde (Vietnam, Laos, Tayland, Kamboçya) Fransızlarla mücadele eden devrimci gruplara ayrıca Vietnam Savaşı'nda ABD'ye karşı komünist Kuzey Vietnamlılara destek olmuştur.
- İlerleyen yıllarda izlediği dış politika sebebiyle uluslararası alanda yalnız kalan ve SSCB ile ilişkileri bozulan Çin, 1960'ların sonundan itibaren Batılı devletlerle ilişkilerini düzeltmeye başlamış ve 1972'de BM'ye tekrar üye olmuştur.

Uzak Doğu'da Hâkimiyet Mücadeleleri

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da oluşan Soğuk Savaş bir süre sonra Uzak Doğu'da da çatışmalara neden olmuştur. Uzak Doğu'daki bu durumun sebebi, ABD ile SSCB arasındaki çıkar çatışmalarıdır. Ayrıca ABD ve SSCB askerlerinin Kore'deki, Fransa'nın Çinhindi'ndeki varlığı diğer sebepler arasında gösterilebilir.

Kore Savaşı

- II. Dünya Savaşı sonunda yapılan anlaşmalara göre Japonları Kore'den uzaklaştırma görevi ABD ve SSCB'ye verilmişti. Japonya savaşta yenilip teslim olunca **SSCB, Kuzey Kore'ye, ABD de Güney Kore'ye** yerleşerek **38. enlem** sınır olarak kabul edilmişti. Daha sonra SSCB ve ABD'nin iki bölgeyi birleştirmeye yönelik müzakereleri sonuç vermeyince konu Birleşmiş Milletlere götürülmüştü. Bu girişimden de bir sonuç çıkmayınca kuzeyde SSCB kontrolünde **Kore Halk Cumhuriyeti**, güneyde de ABD kontrolünde **Güney Kore Cumhuriyeti** kurulmuştu.
- ABD'nin Güney Kore ve Japonya'da asker bulundurarak üstünlük sağlaması, SSCB'yi tedirgin etmişti. SSCB bu duruma Çin'de komünist bir yönetim kuruluncaya kadar ses çıkarmamıştı. SSCB, Çin'de komünist yönetimin iş başına gelmesiyle ABD'yi Uzak Doğu'dan uzaklaştırmaya karar vermiştir.
- Moskova'nın talimatı ile Kuzey Kore, Güney Kore'ye 25 Haziran 1950'de saldırıya geçmiştir. Bu saldırı karşısında ABD'nin başını çektiği bir Birleşmiş Milletler Kuvveti oluşturulmuştur. Türkiye de bu kuvvete **bir tugayla** katılmıştır. Savaş 1953 yılında **(Panmunjom Anlaşması)** sona erdiyse de iki taraf da birbirine kesin üstünlük sağlayamamıştır. 38. enlem yine sınır olarak belirlenmiştir. Savaş sonunda SSCB, ABD'yi Kore'den çıkaramayacağını anlamıştır.

Hindiçini Savaşı ve SEATO'nun Kuruluşu (1954)

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa; Vietnam, Laos, Kamboçya ve Tayland'da eski sömürge düzenini devam ettirmek isteyince bağımsızlık hareketleri başlamıştır.
- ABD, Fransa, İngiltere, Sovyet Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti Cenevre'de bir konferans düzenlemiş ve yapılan anlaşma ile Fransa bölgeden tamamen çekilmiştir. Bu ülkeler de bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır.
- Vietnam 17.enlem sınır olmak üzere kuzey ve güney şeklinde ikiye ayrılmıştır.
- Bölgedeki bu olaylar ABD'yi harekete geçirmiştir. ABD ilk olarak Tayland, Laos, Kamboçya ve Güney Vietnam'a askerî ve ekonomik yardım yapmıştır.
- Ayrıca **Güney Doğu Asya Antlaşması Örgütünü (SEATO)** kurmuştur. Bu teşkilat ABD, İngiltere, Fransa, Yeni Zelanda, Avustralya, Filipinler, Tayland, Pakistan'dan oluşmuştu. Böylece ABD, kurmuş olduğu SEATO ve diğer teşkilatlarla SSCB'yi ve Çin'i Batı Avrupa kıyılarından Pasifik'e kadar uzanan bir çember içine almıştı. Bu politika **"Çevreleme Politikası"** olarak anılacaktır.

Uyarı

Almanya, Kore ve Vietnam gibi ülkelerde farklı rejimlerle yönetilen iki ayrı devlet kurulmuştur.

II. Dünya Savaşı'ndan Sonra Sömürgelerin Bağımsız Olması

Asya ve Afrika'nın Kurtuluşu

- I. Dünya Savaşı sonrasında sömürge halklarında bağımsızlık hareketlerinin başlamasına rağmen II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar bu hareketler başarıya ulaşamamıştı. II. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'da eğitim gören halkın içinden çıkan bazı aydınlar, Asya'da ve Afrika'da milliyetçiliği yayarak bu düşüncenin önemli bir ideolojik güç hâline gelmesinde etkili olmuşlardı.
- II. Dünya Savaşı ise milliyetçiliğin dünya genelinde yayılmasında ve sömürgeler üzerinde Batı egemenliğinin yıkılmasında belirleyici bir etken olmuştur. Batı Avrupa'nın güçlü devletleri, Asya'dan Afrika'ya kadar uzanan geniş bir alanda sömürge halklarının kararlı bağımsızlık talebiyle baş edemeyecek kadar itibar ve güç kaybetmişlerdir. Bu durumda II. Dünya Savaşı'nda Batılı devletlerin üst üste aldığı askerî başarısızlıklar, sömürge altında yaşayan milletlerin bağımsızlık mücadelesine hız kazandırmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Güney Asya'daki Gelişmeler

- 1763'ten beri İngiliz sömürgesi olan Hindistan'da, 1917'de **Mahatma Gandi**'nin faaliyetleri milliyetçilik hareketlerine hız kazandırmıştır. Bunun üzerine İngilizler, 1919'da bazı eyaletlerde bir kısım yetkileri halk tarafından seçilen yerli liderlere bırakmışsa da bu gelişme, Hindistan'daki bağımsızlık mücadelesini durdurmaya yetmemiştir. Bağımsızlık hareketleri Batı'da okuyan Hint aydınlar tarafından örgütlenmiştir. Halk tarafından desteklenen bu aydınlar ilk olarak yerel yönetimlerde söz sahibi olmaya başlamıştır. İngilizler, 1935'te Hindistan'da yeni bir anayasa hazırlamıştır. Eyaletlerde bütün yönetim yetkileri Hindistanlı yöneticilere bırakılmıştır. 30 milyon kadar Hint'e seçme hakkı tanınmıştır. Bu sırada Hindu egemenliğindeki Müslümanlar, Hindistan'dan ayrılarak ayrı bir devlet kurma isteklerini dile getirmişlerdir. 23 Mart 1940'ta **Lahor**'da toplanan **"Müslümanlar Birliği Cemiyeti Kongresi"**, Hindulardan ayrı bir Pakistan Devleti kurulmasını kararlaştırmıştır. Bu hareketin liderliğini **Muhammed Ali Cinnah** yapmıştır.

Muhammed Ali Cinnah

- 1945 yılında İngilizler, yeni bir anayasa hazırlanmasına karar vererek, kurucu meclis ve geçici bir hükûmet kurulmasını kabul etmiştir. 1946'da Hint Yarımadası'nda Hindistan ve Pakistan adlarında iki bağımsız "dominyon" kurulması kararlaştırılmıştır. 14 Ağustos 1947'de İngiliz askerlerinin Hindistan'ın kuzeyinden çekilmesi ve Müslümanların çoğunlukta olduğu bölgeler -İngiliz Uluslar Topluluğu (Common-wealth) içinde ve dominyon statüsünde- **Pakistan** adı ile kurulmuştur. Ancak bu devlet, Kuzey Hindistan'ın doğu ve batısında birbirinden çok uzakta iki bölümün birleşmesinden meydana geliyordu. (Pakistan'ın bu durumu 1971'e kadar sürdü.)

Uyarı

1971 yılında Doğu Pakistan Bangladeş adıyla bağımsız bir devlet hâline gelmiştir.

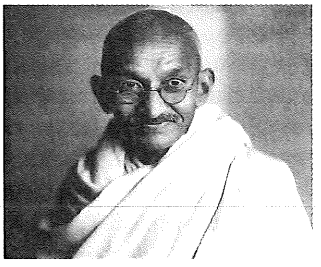
- 15 Ağustos 1947'de İngiltere'nin Hindistan'dan çekilmesi ile **Hindistan,** bağımsızlığını kazanmış ve İngiliz Uluslar Topluluğunun bir üyesi olmuştur.

- Hindistan ve Pakistan'daki bağımsızlık mücadelesi bölge ülkeleri üzerinde etkisini göstermiş; **Seylan, Birmanya** ve **Malezya** İngiltere'den; **Endonezya** Hollanda'dan; **Vietnam, Laos** ve **Kamboçya** Fransa'dan bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

- Güney Asya ülkelerinde II. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar karışıklıklar hüküm sürmüştür. Vietnam ve Kamboçya gibi bazı ülkelerde bağımsızlık kazanıldıktan sonra iç savaşlar çıkmıştır. İç çekişmelerin yanında Malezya ve Endonezya gibi komşu ülkeler arasında sınır çatışmaları yaşanmıştır. Bölge ülkelerinin birçoğunda uzun yıllar diktatörlük yönetimleri hüküm sürmüştür. Bu durum demokrasinin gelişmesini engellemiştir. Parlamenter sisteme geçişler ancak yakın zamanda görülmeye başlamıştır.

- Bölge ülkeleri Soğuk Savaş Dönemi'ndeki siyasi şartlara bağlı olarak farklı bloklarla ilişki kurmuşsa da kendi aralarındaki sorunların çözümünde büyük güçlerin müdahalesini dengelemek, siyasi, ekonomik ve ticari alanda iş birliğini sağlamak amacıyla **ASEAN** (Güneydoğu Asya Milletleri Birliği)'ı kurmuştur (8 Ağustos 1967). Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur'un kurduğu bu Teşkilata daha sonra Brunei, Vietnam, Laos, Birmanya ve Kamboçya dâhil olmuştur.

MERAKLISINA

MAHATMA GANDİ (1869 - 1948)

Hindistan Bağımsızlık Hareketi'nin siyasi ve ruhani lideri Gandhi, 2 Ekim 1869 günü Porbandar'da dünyaya gelmiştir. Gandi, Hindistan ve dünyada, yüce ruh anlamına gelen mahatma ve baba adlarıyla anılır. Hindistan'da resmî olarak "Ulus'un Babası" ilan edilmiştir ve doğum günü olan 2 Ekim "Gandhi Jayanti" adıyla millî tatil olarak kutlanır. Birleşmiş Milletler de 2007'de 2 Ekim gününü "Dünya Şiddete Hayır Günü" ilan etmiştir. Gandhi, Ahmedebad Üniversitesinde okudu. Londra'da hukuk öğrenimi yaptı, sonra avukatlığa başladı. 1893'ten 1914'e kadar Güney Afrika'da oturdu ve bu ülkede yaşayan 150.000 Hintli'nin haklarını savundu. Afrika'dan Hindistan'a döndükten sonra, halkı, baskıcı vergilendirme politikasına ve yaygın ayrımcılığa karşı protesto etmeleri için örgütledi. Hindistan Ulusal Kongresinin liderliğini üstlenerek ülke çapında yoksulluğun azaltılması, kadın hakları, farklı dinî ve etnik gruplar arasında kardeşlik, kast ve dokunulmazlık ayrımcılığına son verilmesi, ülkenin ekonomik yeterliliğine kavuşması ve en önemlisi Hindistan'ın yabancı hâkimiyetinden kurtulması konularında ülke çapında kampanyalar yürüttü. Gandhi, 30 Ocak 1948'de bir Brahman tarafından öldürüldü.

t.me/yksyardimcinyedek

Afrika'daki Gelişmeler

- 1941'de Atlantik Paktı'nda Roosevelt ve Churchill tarafından açıklanan ilkeler (hür irade ve özerklik) Afrika'daki Avrupa sömürgeciliğinin sonunun geldiğini belirtiyordu. Afrika'da sömürgeciliğin sona ermesi, İtalyanların **Etiyopya** ve **Libya**'dan çıkarıldığı 1940'lı yıllarda başlamıştır.
- Afrika'daki devletlerin, bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen Afrika halkları dünya standartlarının altında yaşamaktadırlar. Kabilecilik anlayışının hâkim olması demokratikleşmenin önünde en büyük engeldir. Serbest seçim, özgür basın vb. kavramların toplum nazarında pek bir değeri yoktur. Ülkelerin çoğunda tek parti ve askerî diktatörlükler işbaşındadır.
- Bugün dünyanın en borçlu kıtası olan Afrika'da dünyanın en fakir ülkeleri yer almaktadır. Dış ülkelerden gönderilen yardımların çoğu verimli kullanılmamıştır. Ülkelerin dış ticaret hacmi son derece zayıftır. İnsan ve hayvan hastalıklarındaki artış, kötü yönetim, tarım arazilerinin azalması gibi sebepler üretilen gıda miktarının düşmesine neden olmaktadır. Sağlık sorunları; altyapı ve finansman eksikliği yüzünden en üst noktaya ulaşmıştır. 1970'ten beri Afrika'nın dünya pazarındaki payı yarıya inerken dış borcu 20 kattan fazla artmıştır. Kıtada kara ve demir yolları, şehir ve kasabaların altyapıları son derece yetersizdir. Tüm bu olumsuzlukların yanında Batı kültürünün etkisi ve Batı'nın siyasi ve iktisadi müdahaleleri Afrika'daki geri kalmışlığın sebepleri arasındadır.
- Bağımsızlıklarını kazanan devletler, Doğu-Batı mücadelesinde her iki blokun dışında kalarak öncelikle ekonomik kalkınmayı hedeflemişlerdir. Bu amaçla 25 Mayıs 1963'te **Afrika Birliği Teşkilatı (OAU)**, 32 bağımsız Afrika ülkesi tarafından kurulmuştur. **Teşkilatın amaçları;** Afrika ülkeleri arasındaki birlik ve dayanışmayı geliştirmek, üyelerinin bağımsızlıklarını gözetmek, tüm kolonileşme biçimlerini ortadan kaldırmak, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne uygun olarak uluslararası işbirliğini ilerletmek; üyelerinin ekonomi, diplomasi, eğitim, sağlık, bilim ve savunma politikalarını uyumlu hâle getirmektir.

Soğuk Savaş Dönemi'nde Türkiye'nin Dış Politikası

Türkiye, ABD ve SSCB arasında yaşanan Soğuk Savaş'ta tercihini ABD ile hareket etmekte ve **Batı Bloku**'nda yer almaktan yana kullanmıştır. Türkiye'nin Batı Bloku ile beraber hareket etme sebepleri şunlardır:

- SSCB'nin **Molotov-Sarper görüşmesinde** Boğazlardan askerî üs ve Doğu Anadolu'dan toprak istemesi (7 Haziran 1945)
- SSCB'nin **komünist yayılım** politikasını benimsemesi ve komünizmin Anadolu halkının millî ve dinî değerleri ile örtüşmemesi
- Türkiye'nin, Batı Bloku'nun **askerî ve mali yardımına** ihtiyaç duyması
- Türkiye'nin uzun zamandır tarihsel gelenekleri itibarıyla Batı ile uyumlu diplomasi içinde olması

ABD, **"Çevreleme Siyaseti"** gereği jeopolitik önemi çok yüksek olan Türkiye'yi yanına alarak **"Kuzey Kuşağı Projesi"ni** gerçekleştirmek istemiştir. Türkiye'nin Batı Bloku'na dâhil olma süreci ile ilgili önemli gelişmeler şunlardır:

- **Truman** Doktrini ile mali yardım alma
- **Marshall** Planı çerçevesinde yardım alma
- **Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütüne** (OECD) üye olma
- **Avrupa Konseyi**ne üye olma
- **Batı Avrupa Birliği**ne üye olma
- **Kore Savaşı**'na katılma
- **NATO**'ya üye olma
- **Balkan Paktı'**nın kurulması
- **Bağdat Paktı'**nın kurulması
- **CENTO**'nun oluşturulması

Truman Doktrini	Türkiye, SSCB'nin tehditleri karşısında ABD'nin desteğini almaya çalışmıştır. Bu sebeple Batı Bloku yanlısı dış politika izlemiştir. ABD, Türkiye'yi SSCB'nin kucağına atmamak için desteklemiştir. **Türkiye**, Truman Doktrini çerçevesinde **ABD**'den 100 milyon dolar yardım almıştır.
Marshall Planı	Türkiye, Marshall Planı çerçevesinde, kademeli bir takvim ile **ABD**'den mali **yardım** almıştır.
OECD'ye Üye Olma	Türkiye, Marshall Planı kapsamında kurulan Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütüne (OECD) üye olmuştur.
Avrupa Konseyi	**Hukukun üstünlüğünü** sağlamak, çoğulcu demokrasiyi, insan hak ve özgürlüklerini korumak amacıyla kurulan konseye Türkiye 8 Ağustos 1949'da üye olmuştur. Avrupa Konseyi, Türkiye'nin II. Dünya Savaşı sonrasında **Avrupa**'yla kurduğu **ilk kurumsal bağdır.**
Kore Savaşı'na Katılma	 Türkiye'nin, Birleşmiş Milletler çağrısı ile Kore'ye asker gönderme kararı alması **NATO'ya üyelik** sürecini hızlandırmıştır. Türkiye, Kore'ye **Tahsin Yazıcı komutasında** 4.500 asker göndermiştir. Türkiye, **Kunuri Muharebeleri**'nde önemli başarılar göstermiştir. Kore, Türkiye'nin **Misakımillî sınırları dışında** asker gönderdiği ilk ülkedir.

t.me/yksyardimcinyedek

NATO'ya Üye Olma (1952)	Türkiye SSCB'den gelen rejimsel ve sınırsal tehditlere karşı **mali ve askerî güvence** sağlamak için NATO'ya üyelik başvurusu yapmıştır. Ancak olumlu yanıt alamamıştır. NATO ülkelerinden bazıları Türkiye'nin üyelik başvurusuna **SSCB**'den gelecek tepkiler sebebiyle sıcak bakmamıştır. Türkiye'nin, **Kore'ye asker göndermesi** NATO'ya üyelik sürecini tekrar gündeme getirmiştir. **Ottowa Toplantısı**'nda Türkiye ve Yunanistan NATO'ya üye olarak kabul edilmiştir (18 Şubat 1952). ABD, Çevreleme Siyaseti'nin gereği olarak Türkiye'nin üyelik sürecini desteklemiştir. SSCB'nin atom silahına sahip olduğunu açıklayarak nükleer bir güç hâline gelmesi ABD'nin Türkiye'ye duyduğu ihtiyacı arttırmıştır. ABD, Türkiye'de askerî üs elde etmek için Türkiye'nin NATO'ya üyelik sürecini desteklemiştir.
Balkan Paktı (1953)	Türkiye, NATO'ya üye olması sonrasında siyasal sorumluluklarının gereği olarak bazı ittifak girişimlerinde bulunmuştur. Bu kapsamda kendisi gibi **SSCB tehdidi** altında bulunan **Yunanistan ve Yugoslavya** ile Balkan Paktı'nı yapmıştır (28 Şubat 1953). Yugoslavya'nın, Stalin sonrasında SSCB ile olan ilişkilerinin kısmen yumuşaması ayrıca Yunanistan'la **Kıbrıs Sorunu** ve **6-7 Eylül Olayları'nın** yaşanması Balkan Paktı'nın sona ermesine sebep olmuştur.
Bağdat Paktı (1955)	**Kuzey Kuşağı Projesi** kapsamında izlenen **"Çevreleme Siyaseti"** sebebiyle Orta Doğu'da bir müttefiklik ilişkisi kurulması ihtiyacı doğmuştur. Böylelikle NATO, Balkan Paktı ve SEATO'nun çevrelediği alanda kalan Orta Doğu boşluğu dolmuş olacaktır. **Türkiye** Batı savunma sistemi içinde yer alarak ABD desteğini daimileştirmek için **İran, Irak, Pakistan ve İngiltere** ile Bağdat Paktı'nı yapmıştır (24 Şubat 1955).
CENTO	Irak'ta General Kasım, yaptığı darbe ile krallık rejimini yıkmıştır. Yeni Irak yönetiminin **Bağdat Paktı'ndan çekilmesi** üzerine pakt **Merkezî Antlaşma Teşkilatı** (CENTO) adını alarak Ankara'ya taşınmıştır. CENTO, **İran'da** İslami rejimin kurulmasıyla **dağılmıştır** (1979).

Türkiye'de Siyasi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Gelişmeler

Siyasi Hayat

- II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de iç politikada çok önemli gelişmeler yaşanmıştır.
- İsmet İnönü yaptığı bir konuşmada millet egemenliğinin önemine vurgu yapmış bu açıklamalarından sonra ilk muhalefet partisi Temmuz 1945'te **Nuri Demirağ** tarafından kurulan **Millî Kalkınma Partisi** olmuştur. Ancak bu parti siyasi hayatta çok başarılı olamamıştır.
- Bu dönemde Cumhuriyet Halk Partisi içinde özellikle partinin ekonomi politikalarına karşı eleştiriler yoğunlaşmıştı.
- 7 Haziran 1945'te Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu görüşmeleri esnasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. **Celâl Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes** tarafından Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubuna **Dörtlü Takrir** adıyla bilinen bir belge sunulmuştur. Bu belgede millî egemenlik ilkesinin tam olarak uygulanması ve parti işleyişinin demokrasinin temel ilkelerine göre yürütülmesi istenmiştir.
- Takririn kabul edilmemesi üzerine Adnan Menderes ve Fuat Köprülü Vatan gazetesinde bazı eleştirel yazılar yazmaya başlamışlardır. CHP, bu davranışı parti disiplinine aykırı bularak Menderes ve Köprülü'yü partiden ihraç etmiştir.
- Bu olay üzerine Celâl Bayar da önce milletvekilliğinden daha sonra da partisinden istifa etmiştir. 7 Ocak 1946'da **Demokrat Parti** kurulmuş ve genel başkanlığına Celal Bayar getirilmiştir.
- Birden fazla partinin katılımı ile yapılan 1946 seçimlerinde CHP 397, DP 61, bağımsızlar ise 7 milletvekili çıkarmışlardır.
- Muhalefet tarafından seçimlerde hile yapıldığı gündeme getirilmiştir. Yeni hükûmeti Recep Peker kurmuştur.
- 7 Ocak 1947'de Demokrat Parti, Birinci Kongresi'nde **Hürriyet Misakı**'nı yayımlamıştır. Bu misakta antidemokratik bütün yasaların iptali istenmiştir.
- İsmet İnönü'nün **12 Temmuz Beyannamesi** ile iktidar muhalefet ilişkileri biraz daha yumuşarken, CHP içinde daha sert ve daha ılımlılar arasında fikir ayrılıkları keskinleşmeye başlamıştır. "35'ler" olarak adlandırılan grup Recep Peker'e muhalefet etmiştir. Bu muhalefet sonunda Hasan Saka Hükûmeti kurulmuştur.
- Bu arada DP içinde de ayrılıklar başlamış ve Fevzi Çakmak, Hikmet Bayur, Osman Bölükbaşı gibi isimlerin liderliğinde **Millet Partisi** kurulmuştur.
- 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinden DP, birinci parti olarak çıkmıştır. 1950 seçimleri "Beyaz Devrim" adıyla da anılmıştır.
- Seçimlerden sonra Celâl Bayar cumhurbaşkanı, Adnan Menderes başbakan, Refik Koraltan da meclis başkanı olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Not

1950 seçimlerinde ilk defa açık oy gizli tasnif yerine, gizli oy açık tasnif sistemi uygulanmıştır. Demokrat Partinin iktidara gelmesinde bu değişikliğin büyük etkisi vardır.

MERAKLISINA

Adnan Menderes

1899'da Aydın'da doğan Adnan Menderes, İzmir İttihat veTerakki Mektebinde, daha sonra Kızılçullu Amerikan Kolejinde öğrenim gördü. I. Dünya Savaşı'na yedek subay olarak katıldı. Adnan Menderes'in siyasi hayatı, Fethi Okyar ve arkadaşları tarafından kurulan (1930) Serbest Cumhuriyet fırkasıyla başladı; Partinin Aydın teşkilatını kurdu, il başkanı seçildi. Bu parti dağılınca CHP'ye girdi. Partinin il başkanı iken Atatürk ile karşılaştı ve 1931'de CHP Aydın milletvekili oldu. 1935'te Ankara Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Mayıs 1945'te, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu nedeniyle partisi CHP ile arası açıldı. 7 Haziran 1945'te Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'la birlikte "Dörtlü Takrir" olarak bilinen önergeyi imzaladı. Önergenin CHP meclis grubunca reddedilmesi üzerine görüşlerini basına açıklayan Menderes, Köprülü ve Koraltan 12 Haziran 1945'te partiden çıkarıldılar. Dörtlü Takrir'in imzacıları 7 Ocak 1946'da Demokrat Partiyi kurdular. 1946'da DP'den Aydın milletvekili olan Menderes, on yıl süren Demokrat Parti İktidarı devrinin tek başbakanıdır. 22 Mayıs 1950'den 27 Mayıs 1960'da kadar beş hükûmet kurdu. 27 Mayıs 1960'ta yapılan askerî müdahale sonucunda tutuklanan Adnan Menderes, yapılan yargılama sonucunda (Yassıada Duruşmaları) idam edildi (17 Eylül 1961).

Ekonomik Hayat

- 1946 seçimlerinden sonra yeni kurulan hükûmet ekonomik problemlerin çözümü için yeni kararlar alınmasına ve ekonomide liberalleşmenin gerektiğine, inanıyordu.
- ♦ 1947 yılı, ekonomi alanında da değişimlerin yaşandığı bir yıl oldu. "**7 Eylül 1947 Kararları**" ile Türk lirasının değeri % 50 (1 ABD doları = 280 kuruş) düşürülerek ithalat kolaylaştırılmış, bankaların altın satmalarına izin verilmişti. Türkiye'de devletçi ekonomiden liberal serbest pazar ekonomisine geçişin ilk adımı bu kararlarla gerçekleşmiştir.
- DP iktidarının ilk yıllarında Marshall yardımlarıyla desteklenen tarım, hızlı gelişme gösteren en önemli alanlardan biri olmuştur. Dışarıdan alınan krediler, ithal makinelerin alınmasında kullanılmıştı. Traktör sayısındaki artış, ekilip biçilen toprak miktarının da artmasına sebep olmuştur. Çok iyi giden hava koşulları da eklenince Demokrat Parti yönetiminin ilk üç yılında tarım ürünleri üretimi ve çiftçinin geliri oldukça artmıştı. Tarımdaki bu büyümenin öncülüğünde, ekonomi bir bütün olarak % 11 - 13 oranında büyümüştür.
- 1951'de hükûmet, Türkiye'de yabancı yatırımı teşvik etmek için bir yasa hazırlamıştır. Böylece yabancı sermayenin Türkiye'de yatırım yapması amaçlanmıştır. Fakat bütün teşviklere rağmen yabancı yatırımlarda beklenen sonuç alınamamıştır. Liberalizme ilişkin bütün beklentilere rağmen devlet, yatırımların %40 - 50'sini yapmak zorunda kalmıştır. 1950 - 60 arasında 17 kamu iktisadi teşekkülü kurulmuştur. 1950 - 1954 yıllarında yatırımlar kara yolu, inşaat, sanayii ve tarım alanlarında yoğunlaşmıştır.
- Kara yolu yapımındaki hızlı gelişmeyle beraber, artan ithal otomobil ve kamyon sayısı, daha etkin bir pazarlama ve dağıtım olanağı sağlamıştır. Demir yolu yapımı ise neredeyse tamamıyla durmuştur. Özel yatırımcıların isteksizliği ve sermaye yetersizliği büyük devlet işletmelerinin özelleştirilmesini engellemiştir.
- Türk ekonomisinin zayıflama eğilimi ilk kez Eylül 1953'te alınan ekonomik önlemlerde kendisini göstermiştir. Bu önlemlerle dışa açılma ve dünya ekonomisiyle hızlı bütünleşme dönemi sona erdirilerek ithalat ve döviz denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Ekonomik canlanma dönemi 1954'te sona ermiştir. Tarımda büyüme modern tarım yöntemlerinin kullanılmasından çok ekili alanların genişletilmesine bağlı olduğundan, yaşanan kuraklıklar tarım üretimini düşürmüş ve Türkiye yeniden buğday ithal etmek zorunda kalmıştır. Ekonomik büyüme % 4'e kadar düşerken dış ticaret açığı büyük bir hızla artmıştır. Hükûmet buna rağmen ithalatı ve yatırımları devam ettirmiştir. Ancak Ağustos **1958**'de hükûmetin dış borca duyduğu gereksinim sonucunda **IMF'den borç alınmıştır.**
- ♦ Yeni Kamu İktisadi Teşebbüsleri kurulmuştur. **Şöyle ki;**
  - 1950'de Makine Kimya Endüstri Kurumu
  - 1952'de Et ve Balık Kurumu
  - 1954'de Devlet Malzeme Ofisi
  - 1954'de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
  - 1954'de Türk Traktör Fabrikası
  - 1955'de Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları
  - 1960'da Ereğli Demir-Çelik Fabrikası.

Sosyal ve Kültürel Hayat

- Batı tarzı yaşam özellikle gençler arasında etkili olmuştur. Batı müziği dinlenmeye başlanmıştır.
- Zeki Müren, Müzeyyen Senar, Neşet Ertaş dönemin ünlü sanatçılarıdır.
- "**Vurun Kahpeye**" Batı tarzında çevirilen ilk Türk filmidir.
- Hollywood filmleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de izlenme rekorları kırmıştır.
- 1940'dan sonra Orhan Veli şiirde "**Garip**" akımı ile ortaya çıkmıştır.
- Bunlara karşı olanlar "**İkinci Yeniler**" olarak yeni bir oluşum başlattılar.

t.me/yksyardimcinyedek

- 1950'den sonra ortaya çıkan Hisarcılar Grubu toplumsal değerleri korumayı amaçlamışlardır.
- Sağlık alanında verem hastalığına karşı devletin büyük yatırımları olmuştur.

Dönemin Önemli İç Olayları

- Türk Devrim Ocakları kurularak Atatürk inkilaplarının sadece korunması değil geliştirilmesi hedefi de belirlenmiştir.
- Üniversiteler kanununda değişiklik yapılarak profesörlerin siyasete katılmaları engellenmiştir.
- 3 Aralık 1951'de Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddeleri komünizmle mücadele edecek şekilde değiştirilmiştir.
- 1950 yılında ezan tekrar Arapça okunmaya başlanmıştır.
- 21 Ekim 1950'de okullarda din dersi almak mecburiyeti getirilmiştir. 13 Eylül 1956'da din dersleri ortaokulların ders programına konmuştur.
- 1950 yılında Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur.
- 25 Temmuz 1951'de **Atatürk'ü Koruma Kanunu** çıkarılarak, Atatürk'ün heykellerine ve manevi şahsiyetine saldırılar önlenmeye çalışılmıştır.

Not

Türk parası üzerinde ve devlet dairelerinde, Atatürk'ün resminden başka portrelerin asılması da yasaklanmıştır.

- 1953 yılında "CHP'nin Haksız Kazançlarının Hazineye Devri" yasası ile CHP'nin birçok taşınmazı hazineye devredilmiştir.
- 1951'de **Halkevleri kapatılmıştır.**
- Anayasanın dili 1952'de tekrar eski hâline çevrilmiştir.
- 1952'de Türkiye Köylü Partisi kurulmuştur. Genel başkanı Remzi Oğuz Arık'tır.
- 14 Haziran 1952'de Osmanlı hanedanından kadınların ülkeye dönmesine izin verilmiştir.
- 31 Temmuz 1952'de Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk-iş) kurulmuştur.
- **Anıtkabir tamamlanarak Atatürk'ün naaşı buraya taşınmıştır (1953).**
- 8 Temmuz 1953'te Millet Partisi kapatılmıştır.
- 10 Şubat 1954'te Ahmet Tahtakılıç liderliğinde Cumhuriyetçi Millet Partisi kurulmuştur.
- Demokrat Parti, 1954 seçimlerinde oylarını artırmıştır.
- 27 Ocak 1954'te Köy Enstitüleri öğretmen okullarına dönüştürülmüştür.
- Demokrat Partiye oy vermedikleri gerekçesiyle Malatya il sınırları küçültülerek bünyesinden Adıyaman ili çıkarılmıştır. Kırşehir ise Nevşehir'e bağlı bir ilçe hâline getirilmiştir.
- DP içerisinden Turan Güneş liderliğinde Hürriyet Partisi kurulmuştur.
- 1955'te Atatürk'ün Selanik'teki evine saldırı düzenlendiği haberi nedeniyle İstanbul'da 6-7 Eylül Olayları yaşanmış, Rumlara ait ev ve iş yerleri tahrip edilmiştir.
- **Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası** çıkartılmıştır.
- Yabancıların da petrol aramasına ve çıkarmasına izin vermek için Petrol Kanunu çıkarılmıştır.
- Kara yolu yapımına önem verilmiştir.
- 1955'te **Ege Üniversitesi** ve **Karadeniz Teknik Üniversitesi** (KATÜ), 1956'da **ODTÜ**, 1957'de **Erzurum Atatürk Üniversiteleri** açılmıştır.
- 1957'de darbe yapacakları gerekçesiyle bazı subaylar tutuklanmıştır. Bu olay "Dokuz Subay Olayı" olarak da bilinir.
- 16 Ekim 1958'de Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Köylü Partisi birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi kurulmuştur.
- Kıbrıs nedeniyle dış politikada gerginlikler başlamıştır.
- Adnan Menderes'in çağrısıyla muhalefete karşı **Vatan Cephesi** oluşturulmuş, buraya üye olanların isimleri her akşam haber bültenlerinde okunmuştur.
- 1959'da Başbakan Adnan Menderes ve beraberindekileri Londra'ya götüren uçak düşmüş, 14 kişi hayatını kaybetmiştir.
- 1959'da İsmet İnönü'ye karşı çeşitli yerlerde saldırılar gerçekleştirmiştir.
- 31 Temmuz 1959'da AET'ye üyelik başvurusu yapılmıştır.
- 1960 yılında Tahkikat Komisyonu kurularak Meclis içi ve dışı tüm muhalefet yok edilmeye çalışılmıştır.
- 28 Nisan 1960'ta İstanbul Üniversitesinde olaylar çıkmıştır.
- 5 Mayıs 1960'ta Ankara Kızılay'da 555K (5. Ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da) olayları yaşanmıştır.
- 21 Mayıs 1960'ta Harp Okulu öğrencilerinin sessiz yürüyüşü gerçekleşmiştir.
- 27 Mayıs 1960'ta Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuştur.

MERAKLISINA

6-7 Eylül (1955) Olayları

Kıbrıs olaylarının yaşandığı dönemde İstanbul'da bir gazetenin akşam baskısında Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve bomba atıldığı ile ilgili yalan bir haber yazılmıştır. Bunun üzerine Beyoğlu İstiklal Caddesi'ndeki dükkânlar ve evler başta olmak üzere gayrimüslim vatandaşlara ait konutlar, kiliseler ve mezarlıklar yağmalanmıştır ve tahrip edilmiştir. Tarihimizde 6-7 Eylül Olayları olarak geçen bu acı olaylar sonunda onbinlerce Rum kökenli Türk vatandaşı Yunanistan'a göçmek zorunda kalmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Dünyadaki Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Gelişmeler

- 1945 - 1975 arasında dünyada büyük bir ekonomik gelişme gerçekleşmiş bu sebeple bu döneme "**Muhteşem Otuzlar**" denmiştir.
- Dünya genelinde büyük bir nüfus artışı yaşanmıştır.
- Şehirlerarası iç göçler başlamıştır. Büyük aileler parçalanmıştır.
- Orduya büyük önem verilmiştir. **Askerî harcamalar artmıştır.**
- Kadınların ekonomik hayattaki rolü artmıştır.
- Tüketim toplumları oluşmuştur.
- Televizyon ön plana çıkmıştır.
- Amerikan "Rock and Roll" müziği ortaya çıkmıştır. Elwis Presley büyük çıkış yapmıştır.
- Geri kalmış ülkelerden Batı'ya yapılan beyin göçü Batı Dünyası'ndaki bilimsel çalışmaları olumlu yönde etkilemiştir.
- **ENIAC** adıyla ABD tarafından ilk bilgisayar yapılmıştır (1946).
- İlk uzay uydusunu SSCB **Sputnik** adıyla uzaya gönderdi (1957). ABD bundan 4 ay sonra **Explarer** adıyla ilk uydusunu göndermiştir.
- Nükleer enerji elektrik alanında da kullanılmaya başlanmıştır. İlk nükleer denizaltı ABD tarafından 1954'te yapılmıştır.
- Kıtalararası roketler yapılmıştır.
- DNA'nın yapısı çözülmüştür (James D. Watson) (1953).
- Tarım, ileri metotlar ile yapılmıştır.
- **İlk renkli televizyon yayını başlamıştır** (1954).
- Çocuk felci aşısı geliştirilmiştir (1954).
- İlk video kayıt aygıtı geliştirilmiştir (1956).
- Kalp pili icat edilmiştir (1958).
- Lazer icat edilmiştir (1960).
- Hava ulaşımı gelişmiştir. Telefon teknolojisi sürekli bir gelişme göstermiştir.
- Modern şehirlerle birlikte toplu konutlar, gökdelenler görülmüştür.
- 1958 yılında ABD Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) kurulmuştur.
- Akdeniz Oyunları 1951'de ilk kez Mısır'ın İskenderiye şehrinde yapılmıştır.
- 1955 - 1956 sezonunda ilk UEFA Şampiyon Kulüpler Kupası düzenlenmiştir. İlk şampiyon İspanya'nın Real Madrid takımı olmuştur.
- 1961'de SSCB tarafından uzaya ilk insanlı uçuş gerçekleşmiştir. **Yuri Gagarin** Vostok I adlı uzay aracı ile dünyanın çevresini dolaşmıştır. ABD 1969'da bu gelişmeye karşılık vermiş, Amerikalı astronot **Neil Armstrong**'u aya indirmeyi başarmıştır. Bu gelişme ile ABD uzay yarışında da liderliği ele geçirmiştir.

MERAKLISINA

- *Hitler, 1936 Berlin Olimpiyatları'nda, siyahi atlet Jassie Owens'ın dört altın madalya alması üzerine stadyumu terk etmiştir.*
- *Almanya ve Japonya 1948, "Londra Olimpiyatları"na savaş suçlusu olmaları gerekçeleriyle çağrılmamıştır.*
- *SSCB ilk kez 1952 Helsinki Olimpiyatları'na katılmıştır. Böylelikle "Soğuk Savaş Olimpiyatları" başlamıştır.*
- *Hollanda, İspanya ve İsviçre 1956 Melbourne Olimpiyatları'nı boykot etmiştir.*
- *1968 Meksika Olimpiyatları'nda ABD'li siyahi atletler madalya almalarına rağmen başlarını öne eğerek ırkçılığı protesto etmişlerdir.*
- *Filistin Kara Eylül Örgütü, 1972 Münih Olimpiyatları'nda, kaçırdığı İsrailli atletleri öldürmüştür. Yine Rodezya'nın olimpiyata kabul edilmesi 40 Afrika devletinin bu durumu protesto etmesine sebep olmuştur.*
- *SSCB'nin, Afganistan'ı işgali üzerine ABD 1980 "Moskova Olimpiyatları"nı protesto etmiştir. SSCB tepki olarak 1984 "Los Angeles Olimpiyatları"nı boykot etmiştir.*
- *1988'de Güney Kore'de yapılan "Seul Olimpiyatları"nı, Kuzey Kore, Küba ve Etiyopya boykot etmiştir.*

YUMUŞAMA (DETANT) DÖNEMİ VE SONRASI

Uluslararası İlişkilerde Değişim Süreci

- Uluslararası ilişkilerde yumuşama karşılıklı görüşmeler yapılarak farklı sistemlere sahip ülkelerin yaşadığı gerginlikleri azaltmaya yönelik politikadır. Diğer bir ifade ile Doğu ve Batı bloku arasındaki gerginliklere yol açan sorunların karşılıklı görüşmeler ve uzlaşı yolu ile azaltılması Yumuşama (Detant) dönemidir.
- Bloklar arasında yumuşama politikasının başlamasında nükleer silahlara geçiş önemli bir etken olmuştur. Her iki blokta da başlayan nükleer silahlanma yarışı ve herhangi bir savaşta SSCB ve ABD'nin de zarar görecek olması, tarafları birbirlerine yaklaşmaya ve sorunlarını diyolog yoluyla çözmeye sevketmiştir. Bu sebeple ABD başkanı **John Fitzgerald Kennedy** ile SSCB başkanı **Nikita Kruşçev** 1961 de bir araya gelerek yumuşama politikasını başlatmışlardır.

Bunların yanı sıra;

- SSCB ve Çin arasındaki güvensizlik ve Çin'in ABD ile yakınlaşması;

t.me/yksyardimcinyedek

- Yugoslavya ve Arnavutluk'un SSCB'den bağımsız hareket etmeye başlaması; 1968'de SSCB'nin Çekoslovakya'yı işgal etmesi ve Doğu Blokun'dan tepkilerin gelmesi;
- ABD'nin müttefiklerine danışmadan hareket etmesi
- Fransa'nın NATO'nun askerî kanadından çekilmesi yumuşama sürecine hız kazandırmıştır.

Yumuşama Dönemi Politikaları

ABD - SSCB İlişkileri

- Taraflar Berlin Buhranı sonrasında 1958'de ilk kez bir araya geldiler. Bu Doğu ve Batı Bloku arasındaki ilk görüşme olmuştur. Bu görüşmeden sonra oluşan ılımlı havanın ardından SSCB başkanı Kruşçev, ABD'nin davetini kabul ederek Eylül 1959'da ABD'ye gitmiş ve ABD Başkanı Einsenhower ile Camp David'de görüşmüştür. Bu görüşme ABD ve SSCB ilişkilerinin daha da yumuşamasını sağlamıştır.
- 1960'da Paris'te ABD, SSCB, İngeltere ve Fransa arasında gerçekleştirilen "Dörtlü Zirve" sonuç vermemiştir. 1961 yılında ABD'nin yeni başkanı Kennedy ile Kruşçev Viyana'da bir araya gelmiştir. Görüşmelerde NATO'nun kararlı tutumu neticesinde SSCB, Berlin ve Almanya konusundaki ısrarcı politikasından vazgeçmiş bu durum taraflar arasındaki ilişkilerin daha da yumuşamasını ve uzlaşma yolunun açılmasını sağlamıştır. 1963'te ise Moskova'da, SSCB ve ABD zirvesinin yapılması bu bu gidişatı pekiştirmiştir.

MERAKLISINA

KONVANSİYONEL SİLAHLAR

Nükleer, biyolojik (bakteriyolojik) ve kimyasal silahlar dışında, kara, deniz ve hava ordularınca kullanılan her türlü klasik silah için kullanılan genel kavramdır. Yüzyıllardır kullanılan konvansiyonel türdeki silahların günümüzde en çok kullanılanları, top, tank, tüfek, gemi ve denizaltı, nükleer bomba taşımayan uçak ve füzelerdir.

ABD - Çin İlişkileri

- ABD ile Çin arasında 1949 yılından beri soğuk savaş yaşanıyordu. Uluslararası alanda yalnızlıktan kurtulmak isteyen Çin, SSCB'nin baskısından kurtulmak ve Japonya'yı etkisizleştirmek için dış politikada yumuşama siyasetini benimsemiştir.
- 1971 yılında Japonya'da yapılan Dünya Ping Pong Şampiyonası sırasında ABD ve Çinli sporcuların dostane yaklaşımları iki devletin yakınlaşmasını hızlandırmış ve beraberinde ABD ve Çin arasında ilk resmî görüşmeler başlamıştır. ABD'nin Güney Vietnam'dan askerlerini geri çekmesi Çin ile yakınlaşmayı daha da hızlandırmış; Çin ile ticari ilişkilerini başlatan ABD daha sonraları Çin'in Birleşmiş Milletlere üye olmasında da etkili olmuştur.

MERAKLISINA

PİNG - PONG DİPLOMASİSİ

Amerika'nın Çin'e karşı yaklaşma siyasetini Çinliler cevapsız bırakmadı. Japonya'da dünya şampiyonası için bulunan Amerikan masa tenisi (ping pong) takımı, 6 Nisan 1971 günü Çin'e davet edildi. Çoğunluğu Amerikalı olan yedi Batılı gazeteciye de giriş vizesi verildi. Amerikan masa tenisi takımı 14 Nisan 1971'de Çin Başbakanı tarafından kabul edildi. Aynı gün, ABD Başkanı Nixon da, yirmi yıldan beri Çin'e karşı uygulanmakta olan ticari ambargoyu kaldırdı. Amerika'ya gelmek isteyen Çinlilere vize verileceği bildirildi. Amerikan ping - pong takımının yapmış olduğu bu ziyaretle Çin ile ABD arasında ilk temaslar başlamış oldu. Bu temaslardan sonra ABD Başkanı Nixon, Şubat 1972'de Çin Halk Cumhuriyet'ni ziyaret etti.

Nükleer Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri

- ABD ve SSCB arasındaki nükleer yarışa daha sonraki yıllarda Çin, İngiltere ve Fransa da katılmış, olası bir nükleer savaşta pek çok ülkenin zarar görebileceği gerçeği ortaya çıkmıştır. Bu durum öncelikle ABD ve SSCB arasında nükleer silahların sınırlandırılması ile ilgili görüşmelerin yapılmasını zorunlu hâle getirmiştir.
- 1969'da nükleer silahların sınırlandırılması ile ilgili Helsinki'de ABD ve SSCB arasında başlayan SALT - I görüşmeleri 26 Mayıs 1972 de Moskova'da **SALT - I Antlaşması**'nın imzalanması ile sonuçlanmıştır. Bu antlaşmada sadece savunma füzelerinin sınırlandırılması kararlaştırılırken, ABD ve SSCB ilişkilerinin temel esaslarını belirlenmiş, sorunların barışçıl yollarla çözülmesi süreci de hız kazanmıştır.
- SALT - I'in devamı olarak ABD ve SSCB arasında nükleer silahların sınırlandırılması ile ilgili 18 Haziran 1979'da Viyana'da **SALT - II Antlaşması** hazırlanmış ve uzun menzilli nükleer silahların sınırlandırılması kararlaştırılmıştır. Ancak **SSCB'nin 1979'da Afganistan'ı işgali nedeniyle** ABD kongresi antlaşmayı onaylamamıştır.

Helsinki Konferansı (1 Ağustos 1975)

- Yumuşama Dönemi ile birlikte bloklar arasındaki sorunların çözümlenebilmesi için Doğu Bloku ülkeleri Avrupa'da güvenlik ve iş birliğini güçlendirmek amacıyla bir konferans önerisinde de bulunmuş, Batı ülkeleri ise bu teklifi olumlu karşılamışlardır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Bu gelişme ile birlikte **Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)** 1973'te Helsinki'de çalışmalara başlamıştır. Defalarca yapılan toplantılar sonucunda; 1 Ağustos 1975'te taraflar arasında **Helsinki Nihai Senedi** (Helsinki Sonuç Belgesi) Arnavutluk hariç tüm Avrupa ülkeleri, ABD ve Kanada tarafından imzalanarak hayata geçirilmiştir. Uluslararası ilişkilerde barış ve işbirliğini kapsayan ilkeler şu şekilde belirlenmiştir;
  - Devletler arası eşitlik ve egemenliğe saygı
  - Kuvvet kullanmaktan veya kuvvet kullanma tehdidinden kaçınma
  - Sınırların ihlal edilmezliği
  - Devletlerin toprak bütünlüğünün korunması
  - Anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümü
  - İçişlerine karışmama
  - İnsan hakları ve temel özgürlüklere saygı
  - Halkların eşit haklardan ve kendi kaderlerini tayin hakkından yararlanması
  - Devletler arasında işbirliği
  - Uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesi

Yumuşama Dönemi Çatışmaları

1960'lı yılların başlarında bloklar arasındaki ilişkilerde yumuşama süreci başlamış olsa bile ABD ve SSCB belirli bölgelerde mücadelelerini devam ettirmiş, Küba ve Vietnam'da yaşanan çatışmaları kendi çıkarları doğrultusunda destekleyerek aralarındaki rekabeti bir şekilde sürdürmüşlerdir.

Küba Krizi

1959'da **Fidel Castro**'nun diktatör **Batista** Hükûmetini devirerek başa geçmesi ve Küba ekonomisini millîleştirme çabası ABD'nin çıkarlarına ters düşmüş ve ABD Castro'yu devirmek için girişimlerde bulunmuştur. Bu durum Küba'yı SSCB'ye yakınlaştırırken, 1962 yılında SSCB, ABD topraklarını hedef alan **Ekim Füzelerini** Küba'ya yerleştirmeye başlamıştır. ABD bu gelişme karşısında SSCB'ye bu füzelerin derhâl sökülmesi konusunda bir uyarı yapmış, yaşanan gerginliklerden sonra SSCB, Türkiye'deki **Jüpiter Füzeleri**'nin sökülmesi karşılığında füzeleri geri çekmeyi kabul edeceğini belirtmiştir. ABD'nin öneriyi kabul etmesi sonucunda karşılıklı füze sökümü ile Küba Buhranı çözüme kavuşmuştur.

Not

Küba Buhranı'nın çözülmesi ile Doğu ve Batı arasında karşılıklı diyalog süreci başlarken silahsızlanma konusunda önemli adımlar atılmıştır.

Uyarı

Türkiye'nin Jüpiter Füzeleri'nin sökülmesinden dolayı ABD'ye güveni sarsılmıştır. Küba Buhranı, Füzeler Buhranı olarak da bilinmektedir.

Vietnam Savaşı

- Önceki yıllarda bir Fransız sömürgesi olan Vietnam, 1954 yılında **Cenevre Antlaşması**'nın imzalanması ile Kuzey ve Güney Vietnam olarak ikiye bölündü. Cenevre Antlaşması'na göre 1956 yılında bu iki bölüm, yapılacak seçimler sorasında birleşecekti. Ancak Güney Vietnam'ın birleşme seçimlerine katılmaması Kuzey Vietnam'daki komünist güçlerin, Güney'e karşı **"Gerilla Savaşı"** başlatmasına sebep oldu. Buna karşılık Güney Vietnam, ABD'den yardım istemek zorunda kalmış, ABD'de kendi güvenliği ve çıkarları gereği bu yardımı yapacağını duyurmuştur.
- 1964 yılında Kuzey Vietnam, ABD donanmasına saldırı düzenleyince ABD Şubat 1965'te Kuzey Vietnam'daki askerî hedefleri bombalayarak savaşı başlattı.

Yorum

ABD, bu savaşa komünizmin bölgede yayılacağı yönündeki kaygısıyla girmişti.

- Kuzey Vietnam'ın güney topraklarına girmesiyle birlikte ABD Mayıs 1965'te Güney Vietnam'a yüzbinlerce asker göndermiş ve savaş giderek şiddetlenmiştir. Vietnam'a asker gönderilmesi Amerikan kamuoyundan başlangıçta destek bulsa da, savaş görüntülerinin yayınlanması ile birlikte ABD kamuoyunun savaşa olan desteği giderek azalmıştır.
- ABD nüfusunun %60'ı savaş karşıtı olmuştur. Bu gelişmeler ve Batılı müttefiklerin de savaşı onaylamaması ABD yönetimini zora sokmuş ve 1968 yılında Paris'te, ABD, Kuzey Vietnam ile barış görüşmelerine başlamıştır. ABD başkanı Nixon askerlerini Vietnam'dan çıkarma kararı almıştır. 22 Ocak 1973'te Paris'teki görüşmeler sonucunda Vietnam barışı imzalanmıştır. Antlaşmaya göre ABD askerleri Vietnam'dan çekilecek, karşılıklı esir değişimi yapılacak, Kuzey ve Güney Vietnam'ın karşılıklı görüşmelerle birleşmesi gerçekleştirilecekti.

Not

1975'te Kuzey Vietnam'ın Güney Vietnam'ı ele geçirmesiyle 1976'da iki devlet birleşmiş ve Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti adını almıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

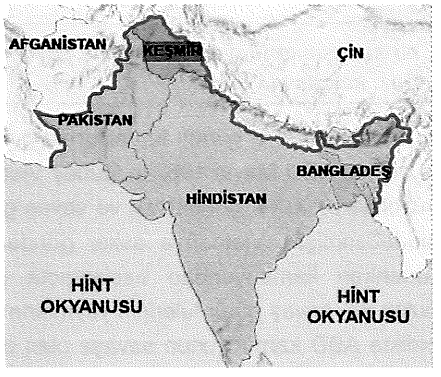
MUHAMMED ALİ ve VİETNAM SAVAŞI

1967'de Vietnam Savaşı en kanlı dönemindeydi ve Amerika bölgeye asker göndermeye devam ediyordu. Askere çağrılanlar arasında Muhammed Ali de vardı. Muayeneden geçen Ali, yemin etmeyi reddetti ve Vietnam'a gitmeyi istemediğini açıkladı. Ayrıca "Vietkonglar (Kuzey Vietnamlılar) bana hiçbir kötülük yapmadılar ki onlarla savaşayım" şeklindeki tarihi sözünü söyledi. Bu savaş karşıtı tutum, dünya şampiyonluğunun elinden alınmasına ve boks lisansının da iptal edilmesine neden oldu. Beş yıl hapis cezasına da çarptırılan Muhammed Ali, üç buçuk yıl boyunca resmî bir maç için ringe çıkamadı. Amerikan kamuoyunun Vietnam Savaşı'na bakışı değişince lisansı geri verildi ve spor yaşamı tekrar başladı.

Not

ABD'li efsanevi boksör Muhammed Ali, 2016 yılında hayatını kaybetmiştir.

Keşmir Sorunu

- 1947'de Pakistan ve Hindistan İngiltere'nin bölgeden çekilmesiyle bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Fakat iki ülke arasında **"Keşmir Meselesi"** sebebiyle sorunlar yaşanmıştır. Keşmir; Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Çin'in kesişme noktasında bulunan zengin topraklara sahip bir bölgedir. Halkının çoğunluğunun Müslüman olması bakımından Pakistan bu bölgenin kendisine ait olduğunu savunurken; Hindistan ise Keşmir Mihracesi'nin (prensinin) kendilerine bağlanma isteğini öne sürerek bu topraklarda hak iddia ediyordu. Bu nedenle iki devlet 1948'de ilk kez savaşmıştır. Birleşmiş Milletlerin araya girmesiyle çatışma durdurulurken Keşmir'de halk oylaması yapılması kararı alınmıştır. Çatışma sırasında Keşmir topraklarının büyük bir kısmını ele geçiren Hindistan halk oylamasını yapmadığı için sorun çözümlenememiştir.
- 1963'te Hindularla Müslümanlar arasında çatışmalar başlamış ve bu 1965'te bir savaşa dönüşmüştür. BM Güvenlik Konseyinin müdahalesi ile savaş bir kez daha durdurulmuş ve ateşkes sağlanmıştır.
- Pakistan ve Hindistan arasında 1966'da SSCB'nin aracılığı ile "Taşkent Deklarasyonu" imzalanmıştır. Bu deklarasyona göre Pakistan ve Hindistan 1965'teki savaştan önceki sınırlara çekilmeyi ve anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmeyi kabul etmiştir.

Afganistan'ın SSCB Tarafından İşgali

- Afganistan, XIX. yüzyılda gerek Rusya'nın gerekse İngiltere'nin sömürge politiklarının hedefi olmuştu. Afganlar İngiltere'ye karşı bir mücadele başlatarak 1919'da bağımsızlıklarını kazanarak ülkede krallık rejimi kurmuşlardır. Krallıkla yönetilen Afganistan'da 1973'te Cumhuriyet ilan edilmiş, 1978'de ise SSCB yanlısı partiler yönetimi ele geçirmişlerdir. Bu durum ülkede halkın büyük tepkisine ve ayaklanmaların başlamasına sebep olmuştur.
- Ayaklanmaları bastıramayan Afgan yönetimi Sovyetlerden askerî yardım istemiş, bunun üzerine 27 Aralık 1979'da SSCB ülkeyi fiilen işgal etmiştir.
- Sovyet işgali üzerine pek çok Afgan, Pakistan ve İran'a sığındı. Pakistan BM'ye başvurarak Afganistan'daki Sovyet işgalinin durdurulmasını ve Sovyetlerin geri çekilmesini istemiştir. Fakat istenen sonuç elde edilememiştir. Daha sonra Pakistan ve Arabistan öncülüğünde (Ocak 1980) **İslamabad**'da olağanüstü **İslam Konferansı** toplanarak durum görüşülmüştür. Fakat bu görüşmeler de Sovyet işgalini engelleyemiştir.
- Sovyet işgaline karşı başlayan halk direnişi Amerika tarafından desteklenmiş, bu direniş 1984'te giderek yoğunlaşmıştır. **ABD'nin Afgan mücahitlerine yaptığı askerî yardımlar Sovyet kayıplarını artırmıştır.**
- 1982'de BM tarafından ele alınan Afgan sorunu Afganistan, Pakistan, ABD ve SSCB arasında yapılan görüşmeler neticesinde 1988'de **Cenevre Antlaşması** ile sona ermiştir. SSCB askerleri 1988 - 1989 yılları içinde Afganistan'dan çekilmiştir.

Not

ABD; Sovyetlerin Afganistan'ı işgalini gerekçe göstererek Salt - II Antlaşması'nı onaylamaktan vazgeçti. ABD ve yetmişe yakın ülke Moskova'da düzenlenen 1980 Olimpiyatları'na katılmadı.

Bandung Konferansı ve Bağlantısızlar Hareketi

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgelerde başlayan bağımsızlık hareketleri yeni bir oluşumun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. **Bağlantısız-**

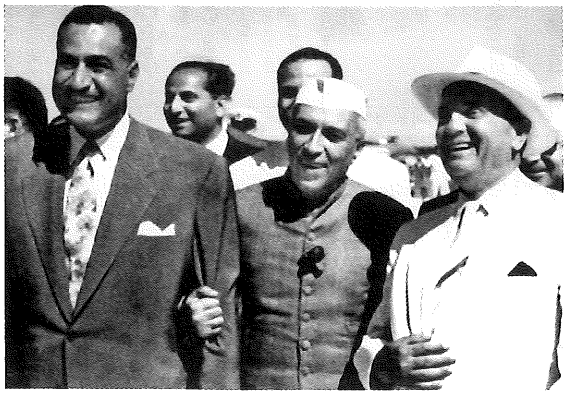
t.me/yksyardimcinyedek

lar Hareketi olarak bilinen bu oluşum Doğu ve Batı Blokları'nın dışında kalan bazı sömürge devletleri öncülüğünde başlamıştır. Hindistan, Yugoslavya ve Mısır bu hareketin liderliğini yapmış ve 1955 yılında ilk kez Endonezya'nın **Bandung** kentinde sömürgeciliğe karşı kendi haklarını savunmak için 24 ülke bir araya gelmiştir.

- **Bandung Konferansı'nın amacı;** yeni bağımsız olan Asya ve Afrika ülkelerinin Sovyet ve ABD'nin nükleer gücü konusunda kendilerini korumak için birlik ve dayanışmalarını sağlamaktadır. Konferansta kabul edilen en önemli kararlardan biri Çin ve Hindistan devlet başkanlarının kabul ettiği ve ilk defa dünyaya tanıtılmış olan "barış içinde birarada yaşamanın beş ilkesi" idi. **Bu ilkeler şunlardır:**
  - Siyasi bağımsızlık
  - Askerî ittifaklara katılmama
  - İkili ittifaklara girmeme
  - Kendi topraklarında askerî üsse izin vermeme
  - Millî kurtuluş savaşlarını destekleme
- Bandung Konferansı bağlantısızlık akımını ortaya çıkarmış olmasına rağmen tam bir birliktelik, meydana getirememiştir. Fakat Asya ve Afrika ülkeleri arasında dayanışma sürecinin oluşması açısından önemlidir.
- Bağlantısızlık hareketinin ilk teşkilatlanması 1961 yılında **Yugoslovya lideri Tito ile Mısır lideri Nasır**'ın öncülüğünde **Belgrat**'ta gerçekleştirildi. 25 tarafsız ülkenin katıldığı bu konferansta hazırlanan "Deklarasyon" ile Amerika ve Rusya'ya barış çağrısı yapılmıştır.

Uyarı

Bu toplantı "bağlantısızlık hareketini" resmen başlattı.

Nasır-Nehru-Tito

- Deklarasyonda her türlü, kolonicilik ve sömürgeciliğe karşı geliniyor, sömürgelerin bağımsızlık faaliyetlerinin desteklenmesi isteniyordu. Filistinlilerin tüm haklarının tanınması, yabancı üslerin kaldırılması, nükleer silahların yasaklanması, Çin'in BM'ye kabul edilmesine çalışılması kararlaştırıldı. Bağlantısızların ilkinci toplantısı 5 - 10 Ekim 1964 te Mısır'da yapıldı. Bu toplantı ile "Barış ve Milletlerarası İş Birliği Programı" yayımlandı. Bu programda,
  - Bütün ülkelerin nükleer silahlardan vazgeçmesi,
  - Bütün yabancı üslerin tasfiyesi,
  - Devletlerin birbirlerinin iç işlerine karışmaması,
  - Sömürgecilik ve emperyalizme karşı çıkılması,
  - Kıbrıs'a selfdeterminasyon hakkının tanınması istenmiştir.
- Üçüncü toplantı "zirve" toplantısı olarak 8 - 10 Eylül 1970'te Zambiya'nın başkenti Lusaka, dördüncü toplantı ise 2006 da Küba'da 118 ülkenin katılımıyla gerçekleşti. Bağlantısızlar BM üyelerinin üçte ikisini temsil etmektedir.

Not

Uluslararası ilişkilerde Batı ve Doğu Bloku dışında kalan, SSCB ya da ABD'nin güdümüne girmek istemeyen devletlere; "Bağlantısızlar" denildiği gibi "Üçüncü Dünya" veya "Üçüncü Blok" da denilmektedir.

MERAKLISINA

JAWAHARLAL NEHRU

1889' da doğan Nehru, varlıklı bir Brahman ailesine mensuptu. İngiltere'de doğa bilimleri ve hukuk öğrenimi gördü. 1912'de Hindistan'a döndü. Sömürge yönetimine karşı pasif direnişteki halka İngiliz polisinin ateş açması Nehru'nun hayatında bir dönüm noktası oldu. "Hindistan Ulusal Kongresi" adlı siyasi partinin başkanı olarak Nehru, Hindistan halkının amacının tam bağımsızlık olduğunu savundu. 1942'de İngilizlere karşı düzenlenen "Hindistan'ı Terk Edin" eylemlerinde Kongre Partisinin önde gelen üyeleriyle birlikte tutuklandı. II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar tutuklu kaldı. 15 Ağustos 1947'de kurulan Hindistan'ın ilk başbakanı oldu ve ölümüne kadar bu görevde kaldı.

ARAP - İSRAİL SAVAŞLARI VE BÜYÜK DEVLETLERİN POLİTİKALARI

	DEVLETLER	SEBEPLERİ	SONUÇLARI	ABD	SSCB	İNGİLTERE	FRANSA
1948 Arap - İsrail Savaşı	Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan, Irak, İsrail	• BM kararıyla Filistin topraklarında İsrail Devleti'nin kurulması	• İsrail başarılı oldu. • 1949'da BM aracılığıyla taraflar arasında ateşkes antlaşması imzalandı. • Çok sayıda Filistinli, komşu ülkelere sığındı ve mülteciler sorunu ortaya çıktı.	• İsrail'i kurulduğu gün tanıdı. • İngiltere ile birlikte savaşta Filistin'e silah sevkiyatını önlemek için ambargo koydu.	• İsrail'i kurulduktan iki gün sonra tanıdı. • Savaş sırasında İsrail'in yanında yer alarak bu ülkeye silah sevk etti.	• Araplarla gerginleşen ilişkiler İsrail'in kurulmasıyla daha da bozuldu. • Savaşta ABD ile birlikte hareket etti. • 1952'den sonra bu bölgedeki etkinliği azaldı.	• II. Dünya Savaşı'ndan sonra iç ve dış sorunları nedeniyle Orta Doğu'da savaştan sonra aktif bir politika izleyemedi.
1956 Mısır - İsrail Savaşı	Mısır ile İngilizlerin ve Fransızların desteğini alan İsrail	• Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı millîleştirmesi • Filistinlilerin ülkelerinden çıkarılmaları	• Mısır yenildi. • BM kararı doğrultusunda İngiltere ve Fransa Mısır topraklarından çekildi. • İsrail, savaş öncesi (1949) sınırlarına döndü. • Orta Doğu, ABD ve SSCB'nin rekabet ve mücadele alanı oldu.	• SSCB'nin bölgede güçlenmesini engellemek amacıyla İsrail - İngiliz - Fransız ortak saldırısına karşı çıktı. • Savaşın sonunda Mısır'ın boşaltılmasında önemli rol oynadı.	• Orta Doğu'da aktif bir politika izleyerek İsrail'i destekleyen Batılı devletlere karşı Arapların yanında yer aldı. • Mısır'a silah sattı. • Orta Doğu'da önemli bir konuma geldi.	• 1956'da, Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı millîleştirmesi üzerine yapılan gizli görüşmelerde İsrail'in Mısır'a saldırıya geçmesine karar verdiler. • İsrail'in saldırısı üzerine bölgenin güvenliğini sağlamak gerekçesi ile Süveyş'i işgal ettiler. ABD ile SSCB'nin baskısı ile kuvvetlerini Mısır'dan çektiler.	
1967 Arap - İsrail (Altı Gün) Savaşı	İsrail ile Mısır, Suriye ve Ürdün	• Mısır'ın Akabe Körfezi'ni İsrail'e kapatması • Filistin Kurtuluş Örgütünün kurularak Ürdün'e yerleştirilmesi	• İsrail; Doğu Kudüs, Golan Tepeleri, Sina Yarımadası ve Gazze'yi ele geçirerek topraklarını dört kat genişletti. • İsrail, Tiran Boğazı'nı da ele geçirerek Süveyş Kanalı'na ulaştı.	• SSCB ile birlikte savaşı önleme çalışmalarını başlattı. Ancak başarılı olamadı. Savaş sonrası durum BM'de görüşülürken İsrail yanlısı bir tutum izledi. Daha sonra Orta Doğu'da üstünlüğü SSCB'ye kaptırma endişesiyle barışı sağlamada aktif rol oynadı.	• Savaş sonrası Orta Doğu'da etkisini artırdı. • Suriye, Mısır ve Cezayirde deniz üsleri kurarak Akdeniz'de önemli bir güç haline geldi. • Bölgeye ekonomik ve askerî yardımda bulundu.		• Orta Doğu'da eski etkinliğini kazanmaya çalıştı. İsrail'e silah ambargosu koydu. Bazı Arap devletlerine askerî ve ekonomik yardım teşebbüsünde bulundu. • Orta Doğu'da eski etkinliğini sağlayamadı.
1973 Yom Kippur* Savaşı *Yahudilerin oruç tuttukları kutsal ay	Mısır ve Suriye ile İsrail	• 1967 Arap - İsrail Savaşı'nda Mısır ve Suriye'nin kaybettiği toprakları İsrail'den geri almak istemesi	• İsrail başarılı oldu. • 1974'te Mısır ile İsrail arasında imzalanan antlaşma ile Süveyş Kanalı'nın tamamı Mısır hakimiyetine bırakıldı. • Mısır, Sina'daki toprağının bir bölümünü İsrail'den geri aldı. • Camp David Antlaşmalarına giden yol açıldı. • Barış görüşmelerinde öncü olan ABD'nin Orta Doğu'daki etkisi arttı. • Arap ülkelerinin Batılı devletlere petrol ambargosu koyması petrol krizine yol açtı.	• SSCB ile birlikte hareket etti. • İsrail'e baskı yaparak savaştan alıkoymaya çalıştı. Daha sonra İsrail'e silah gönderdi. Savaşın sonunda SSCB'nin bölgedeki etkinliğini azaltmak amacıyla barış antlaşmalarının imzalanmasına öncülük yaptı (1974'te Sina ve 1978'de Camp David). Bu anlaşmalarla Mısır'la olan ilişkilerini geliştirdi.	• Suriye ve Mısır'ı yatıştırmaya çalıştı. İsrail'in Suriye cephesinde ilerlemesi üzerine savaşın derhal durdurulması konusunda ABD'ye çağrıda bulundu ve BM'de Arapları destekledi. • Bazı Arap devletleri üzerinde etki sahibi olarak dolaylı da olsa, Akdeniz'e inebilme politikasını belli ölçüde gerçekleştirdi.		

t.me/yksyardimciniyedek

t.me/yksyardimcinyedek

Camp David Antlaşmaları

- ABD Başkanı Nixon, 1974'te Orta Doğu'daki barış ortamını güçlendirmek için bölgeye gerçekleştirdiği ziyaretler sonucu Mısır ile anlaşma imzalamıştır. Bu durum beraberinde tepkileri de getirmiştir. 1977'de ABD bölge ülkeleriyle barış için görüşmelere başlarken, aynı yıl İsrail ve Mısır arasındaki karşılıklı resmî görüşmeler başlamıştı. Ancak İsrail'in Batı Şeria'da yeni Yahudi yerleşim merkezleri kurması iki ülke arasındaki görüşmeleri olumsuz etkilemişti. 1978'de ABD bölgedeki etkinliğini kullanarak **İsrail ve Mısır** arasında "**Mekik Diplomasisi**" başlatarak **Camp David**'te bu iki devleti bir araya getirdi. 17 Eylül'de İsrail ve Mısır, Filistin sorunu ve iki ülke arasındaki barış koşullarını içeren **Camp David Antlaşmalarını** imzaladı. **Buna göre;**
  - Gazze ve Batı Şeria'da yaşayan Filistinlilere, şekli ve mahiyeti, İsrail, Mısır ve Ürdün'ün ortak kararına göre belirlenecek beş yıllık bir süre için bir muhtariyet verilecek.
  - Bu muhtariyet döneminde İsrail, bu iki toprakta, kendi güvenliğini de sarsmayacak şekilde, asker miktarını asgariye indirecekti.
  - Muhtariyet döneminin üçüncü yılından itibaren, İsrail, Mısır, Ürdün ve Filistin muhtariyet idaresinin temsilcileri arasında, Batı Şeria ve Gazze'nin nihai statüsünü tespit edecek bir anlaşma için müzakereler yapılacaktı. Bu anlaşma, Filistin halkının "meşru hakları" ile "adil istekleri"ni tanıyacaktı.
  - Bu dönemde İsrail ile Ürdün arasında barış müzakereleri ve İsrail'in güvenliğini sağlayacak düzenlemeler de yapılacaktı.

Uyarı

Mısır'ın İsrail'i resmen tanımasıyla ilk kez bir Arap ülkesi İsrail'i resmen tanımış oluyordu.

- Camp David Antlaşması'na tepki gösteren Arap ülkeleri Bağdat'ta toplanarak (Mart 1979) Mısır'ın bu antlaşmayı feshetmesini ve Filistin konusunda ortak hareket edilmesini kararlaştırdılar.
- Bununla birlikte İsrail ve Mısır arasında yapılan antlaşma çerçevesinde, belirlenen barış planı belirlenen süre içinde gerçekleşmediğinde 26 Mart 1979'da bağımsızlıklara saygı duymayı esas alan ve bugünkü İsrail - Mısır sınırlarını çizen "İsrail - Mısır Barış Antlaşması" Washington'da imzalanmıştır. Bu durum Mısır'ın Arap dünyası ile ilişkilerinin kopmasına ve Arap ülkelerinin Mısır'a yaptığı ekonomik yardımların kesilmesine sebep olmuştur. Ancak ABD'nin Mısır'a ekonomik yardımlarının da başlamasını sağlamış. Bu durum Orta Doğu'da ABD'ye karşı muhalefeti artırırken bazı Orta Doğu ülkelerini de SSCB'ye yakınlaştırmıştır. Orta Doğu'da bu antlaşmalarla hedeflenen barış, İsrail'in Batı Şeria'da yeni Yahudi yerleşim yerleri kurması, Kudüs'ü başkent yaptığını ilan etmesi ve Golan Tepeleri'nin ilhakını duyurması ile gerçekleştirilememiştir.

MERAKLISINA

MEKİK DİPLOMASİSİ

1973 Arap - İsrail savaşı BM'nin kararı doğrultusunda sona ermesine rağmen barış sağlanamadı. Barışın sağlanabilmesi için ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Tel - Aviv ile diğer Arap başkentleri arasında defalarca gidip geldi. Mekik Diplomasisi (shuttle diplamacy) adını alan bu ziyaretler sonucunda, Mısır ile İsrail arasında askerî nitelikli çekilme antlaşması ile Suriye - İsrail anlaşmaları imzalanarak barışa giden yol açıldı. ABD'nin Orta Doğu barışındaki taktiği, barışa adım adım ilerlemekti. Bu çalışmalar Camp David Antlaşmalarına giden yolu açtı.

İslam Konferansı Örgütü

- 21 Ağustos 1969'da İsrail işgali altındaki Kudüs'te bulunan ve Müslümanların kutsal yerlerinden olan El - Aksa Camii'nin kundaklanarak yakılması üzerine Ürdün Kralı Hüseyin'in isteği ile Müslüman ülkelere bir konferans çağrısı yapılmıştır.
- 22 - 25 Eylül'de Fas'ın başkenti **Rabat**'ta 24 İslam ülkesinin katılımıyla **"İslam Zirvesi"** toplandı. Zirve sonunda yayınlanan bildiride İsrail'in Kudüs'ü boşaltması ve 1967'de işgal ettiği Arap topraklarından çekilmesi kararlaştırıldı. İslam devletleri arasında iş birliği ve dayanışmanın sürdürülmesi için Cidde'de bir sekreterlik kurulmasına karar verildi. Böylece 1970'de **İslam Konferansı Örgütü** kurulmuş oldu. İslam Zirvesi'nin ikincisi 1974'te Pakistan'ın Lahor kentinde yapılmış ve Filistin sorunu dışında, bağımsızlığını yeni kazanan Bangladeş'in Pakistan tarafından tanınması da sağlanmıştır.
- 1973'te Cidde'de yapılan üçüncü İslam Konferansı'nda üye ülkelerinin malî teşkilatlanmalarının önemi üzerinde durulmuş, 1975'te ise **İslam Kalkınma Bankasının** kuruluş planı onaylanmıştır.

Notlar

- ✓ *Günümüzde 57 üyesi bulunan örgütün ismi 2011 Haziran ayında Astana'da düzenlenen 38. Dışişleri Bakanları Konseyi'nde İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) olarak değiştirilmiştir.*
- ✓ *2005 yılında İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) sekreterliğine Türkiye'den Ekmeleddin İhsanoğlu seçilmiştir. 1 Ocak 2014'te genel sekreterliğe Suudi Arabistanlı İyad Medeni getirilse de sağlık sorunları nedeniyle görevinden ayrılmış onun yerine yine Suudi Arabistanlı "Yusuf Bin Ahmed El Useymim" geçmiştir. 2021'den itibaren de bu görevi Hissein İbrahim Taha yürütmektedir.*

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

İslam İşbirli Teşkilatı'nın 13. Zirve toplantısı, 10-15 Nisan 2016 tarihlerinde İİT üyesi ülkeler devlet ve hükûmet başkanlarının katılımı ile İstanbul'da gerçekleşmiştir.

Uluslararası Politikada Petrolün Yeri

- Petrol ilk kez XIX. yüzyılın ortalarında ABD'de çıkarılmaya başlanmış ve kısa süre içinde de Avrupa'ya ihraç edilmiştir. Orta Doğu'da ise petrol ilk kez I. Dünya Savaşı'ndan önce bulundu. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Orta Doğu üzerinde hâkimiyetlerini kaybetmeye başlayan Avrupalı devletler petrol şirketleri aracılığı ile etkinliklerini devam ettirmeye çalıştılar. Şirketlere ayrıcalık veren ülkelerdeki milliyetçi hareketler bu ülkelerin petrol satışından pay istemelerine ve bazı ülkelerde de petrol şirketlerinin millîleştirilmesine neden olmuştur. SSCB gibi petrol piyasasına yeni giren devletler de petrolü ucuz satarak Batılı devletlerin ve petrol üreticisi diğer devletlerin zarar görmesine sebep olmuştur. Bu gelişmelerden olumsuz etkilenen petrol üreticisi ülkeler Ağustos 1960'da **OPEC**'i (Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı) kurmuşlardır. Teşkilatın amacı petrol fiyatlarını yüksek tutmak ve üretici ülkeler arasında iş birliği sağlamaktı.

MERAKLISINA

OPEC

9 - 14 Eylül tarihleri arasında Bağdat'ta toplanan bir konferans sonucunda (petrol ihraç eden ülkeler teşkilatı) "OPEC" kuruldu. Kurucu üyeleri: Suudi Arabistan, İran, Kuveyt, Irak ve Venezüela'dır. Kuruluşa sonradan Katar, Libya, Endonezya, Ekvador, Birleşik Arap Emirlikleri katıldı. OPEC üyeleri, kuruluşundan günümüze kadar tam bir fiyat anlaşması sağlayamadı. Petrol rezervi az olan üye ülkeler, petrol fiyatlarının yükseltilmesini isterken rezerv açısından zengin olan ülkeler fiyat yükseltilmesine karşı çıktılar.

- Bu arada 1967 Arap - İsrail Savaşı'ndan (Altı Gün Savaşı) sonra petrolün İsrail'e karşı silah olarak kullanılmasını sağlamak için **OAPEC** (Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Teşkilatı) kurulmuştur. Ancak Batılı ülkelerin Arap ülkeleri dışındaki diğer ülkelerden petrol satın alması OAPEC'in istenen sonucu alamamasına sebep olmuştur. Ekim 1973'te çıkan Arap - İsrail Savaşı'ndan sonra OAPEC petrol fiyatlarını yükseltme kararı alarak petrol krizinin yaşanmasına neden olmuştur.

Yorum

OAPEC'in petrol fiyatlarını artırmasının temel nedeni, 1973 Arap - İsrail Savaşı'nda İsrail'i açıkça destekleyen ABD ve Batılı devletlere karşı bunu bir silah olarak kullanmak istemesiydi.

- Bu durum özellikle Batı Avrupa ve Japonya'da paniğe yol açmıştır. Japonya İsrail'e karşı tavır almaya başlarken, İngiltere ise Orta Doğu ülkelerine 1973'te başlattığı silah ambargosunu sadece İsrail ile sınırlı tutmuştur. Suudi Arabistan'ın, İsrail'e destek veren ABD ve Hollanda'ya petrol ambargosu uygulamaya başlaması, ABD'yi harekete geçirmiş ve bu politikanın Batı sanayisine zarar vermesi hâlinde Basra Körfezi'ne silahlı saldırıda bulunabileceğini açıkça belirtmiştir.
- 1974'te petrolün sağlanmasında ve kullanılmasında iş birliği ve ortak planlamayı gerçekleştirmek amacıyla **OECD** (Avrupa İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı) bünyesinde **Milletler Arası Enerji Ajansı** kurulmuştur.
- Petrol krizi Batılı ülkeler için beklenildiği kadar yıkıcı olmamıştır. Arap ülkelerinin petrole yaptığı fiyat artışını, bu devletler kendi sanayi ürünlerine ve teknolojilerine yansıtarak yine Arap ülkelerine sattılar. Ayrıca Arapların elde ettikleri petrol gelirlerini Batı ülkelerinin bankalarında değerlendirmeleri sanayileşmiş ülkelerin petrol zamlarından etkilenmelerini engellemiştir.

Uyarı

Petrol krizi en çok Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkeleri olumsuz etkilemiştir.

İran - Irak Savaşı (1980 - 1988)

Irak'ta Rejim Değişikliği

- 1920'de İngiltere'nin manda yönetimine bırakılan Irak'ta 1921'de meşruti krallık kurulmuş, 1932'de ise **Irak, Milletler Cemiyeti**ne bağımsız bir devlet olarak üye olmuştur. 1937'de **Sadabat Paktı**na katılan Irak, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'ye yakın politikalar izleyerek **Bağdat Paktı**nın içinde yer almıştır (1954).
- 1958'de askerî müdahale ile monarşi yıkılarak cumhuriyet ilan edilmiş ve Irak Bağdat Paktı'ndan çekilmiştir. 1968'de Baas Partisi yönetimde etkili olmuştur ve SSCB ile yakınlaşmaya başlamıştır. Bu durum Batı'ya yakın politika izleyen İran ile ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. Daha sonraları İran'ın Basra Körfezi'ne hâkim olmak istemesi ilişkileri daha da gerginleştirmiştir. Ancak 1975'te imzalanan **Cezayir Antlaşması** ile İran - Irak arasında **"Şattülarap Su Yolu"** sınır kabul edilmiş ve dostluk ilişkileri kurulmuştur.

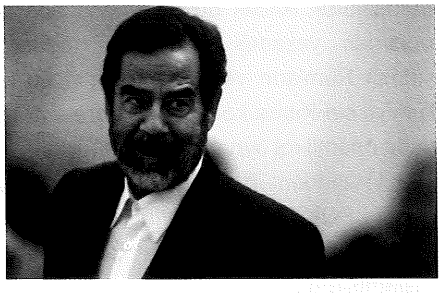
t.me/yksyardimcinyedek

İran'da Rejim Değişikliği

İran'ı 1925'ten beri yöneten **Pehlevi Hanedanlığı** halk tarafından benimsenmemişti. Plansız politikalar halkı yoksullaştırmış, gelir dağılımındaki eşitsizlik ve Batı kültürünün toplumsal hayata yansımaları halkın yönetime karşı protesto ve ayaklanmalarına sebep olmuştur. Halk ayaklanmaları büyük bir harekete dönüşmüş ve 1979'da sürgündeki **Ayetullah Humeyni**'nin ülkeye dönmesiyle **İran İslam Cumhuriyeti** kurulmuştur. Bu yeni yönetim anayasa ile halka yeni haklar tanıyan bir takım değişiklikler yapmıştır. İran ABD öncülüğündeki CENTO'dan ayrılmıştır. Irak'ın Orta Doğu'daki yayılmacı politikası İran - Irak ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir.

İran - Irak Savaşı'nın Sonuçları

- 1975'te Cezayir Antlaşması ile her iki devlet arasında barış sağlanmış ve ilişkiler düzene sokulmuştur. Ancak Irak, Orta Doğu'daki otorite boşluğunu lehine çevirmek ve liderliği ele geçirmek için harekete geçmiştir. Basra Körfezi'ne yönelen Irak, Cezayir Antlaşması'nı da feshetmiştir. 22 Eylül 1980'de İran topraklarına saldırıya geçen Irak lideri **Saddam Hüseyin**, askerî güçlerini Basra Körfezi'ne kadar ilerletmiştir.

Saddam Hüseyin

- İran - Irak Savaş'ında Suriye ve Lübnan İran'ı; diğer Arap devletleri ise Irak'ı desteklemişlerdir. ABD, savaşta Irak'ı desteklerken; SSCB Basra Körfezi'ndeki çıkarları gereği İran'ın yanında yer almıştır.
- 1886'da İran'ın Basra Körfezi'ne hâkim olmaya başlaması ve SSCB'nin bölgede etkinlik kuracak olması ABD, Fransa ve İngiltere'yi harekete geçirmiş ve bu devletler Basra Körfezi'ne savaş gemilerini göndermişlerdir.
- BM'nin kararı ile 6 Ağustos 1988'de taraflar arasında ateşkes imzalanarak savaş sona ermiştir. 8 yıl süren İran - Irak Savaşı'nın sonucunda pek çok insan hayatını kaybetmiş ve her iki ülkede de savaş sonrası ekonomik kriz yaşanmıştır.

Not

İran - Irak Savaşı Arap ülkeleri arasındaki birliğin bozulmasına ve İsrail'in Orta Doğu'da daha da serbest hareket etmesine zemin hazırlamıştır.

MERAKLISINA

BAAS HAREKETİ

Baas Partisi, 1940'ta Şam'da kuruldu. "Yeniden doğuş" anlamına gelen Baas, Arap sosyalizmin yöntemleriyle Arap dünyasında bir yeniden doğuş gerçekleştirmeye çalışan siyasi anlayış ve partilere verilen isimdir. Baas hareketinin amacı sosyalist bir sistemle yönetilen, birleşik, laik bir Arap devleti kurmaktı. Özel mülkiyeti güvence altına alan Baas sosyalizmi gelir adaleti, iç ve dış ticaretin denetimi, toprak mülkiyetinin kamu yararına sınırlandırılması, madenlerin ve doğal kaynakların millîleştirilmesi, planlı kalkınma, işçilerin işletmelerin yönetimlerine katılması gibi ilkelere dayanıyordu. Baas Hareketi Suriye ve Irak'ta iktidara gelmiştir.

Yumuşama Dönemi'nde Dünya

Ekonomi

- II. Dünya Savaşı sonrasında bilim ve teknolojinin gelişmesi sanayi ve üretim gücünün artmasında olumlu etki yarattı. Petrol, elektirik ve otomotiv sektöründe önemli gelişmeler yaşanırken telefon ve televizyonun da yaygın olarak kullanılması insan hayatını olumlu yönde etkiledi.
- Bu gelişmelerle birlikte dünya ekonomisinde hızlı bir büyüme görülmüş, büyümeye bağlı olarak talep fazlası ürünleri pazarlama ihtiyacı reklam sektörünü canlandırmıştır.
- Aynı zamanda uluslararası ticaret büyük canlılık kazanmış, uluslararası yatırımlar ve ortaklıklar ortaya çıkmıştır.

Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler

- Soğuk Savaş Dönemi'nde bloklar arasındaki rekabet Yumuşama Dönemi'nde önemli bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yaşanmasında kendini göstermiştir.
- Özellikle bu dönemde iki süper güç uzay yarışında karşı karşıya gelmiştir. SSCB'nin 1957'de ilk uzay aracı **Sputnik**'i uzaya fırlatmasının ardından bu gelişmeyi bir yıl sonra Amerika'nın **NASA**'yı (Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) kurarak ilk uzay uydusunu uzaya göndermesi izledi.
- 1961'de Rus kozmonot **Yuri Gagarin** Vostok-1 uzay aracı ile ilk kez uzaya giden insan olurken; ABD 1969'da bu gelişmeye karşılık vermiş, Amerikalı astronot **Neil Armstrong**'u aya indirmeyi başarmıştı. Bu gelişme ile ABD uzay yarışında da liderliği ele geçirdi.

t.me/yksyardimcinyedek

- ABD ve SSCB arasında başlayan uzay yarışına pekçok ülke katılmış ve büyük bütçelerle uzay çalışmaları yapmışlardır. Uzay araştırmaları ülkelerin gelişmişlik düzeyinde bir ölçüt olarak görülmüş, hatta devletlerin iç ve dış politikalarında yaptıkları uzay çalışmaları bir propaganda aracı olmuştur.
- Uzay yarışı beraberinde uzayda egemenliği ve diğer konuları kapsayan **"uzay hukuku"** tartışmalarını ortaya çıkarmış ve 1961'de BM bir karar alarak uzayın ve gök cisimlerinin hiç bir devletin egemenliğine alınamayacağını kabul etmiştir.
- Yine bu dönemde bilgisayar teknolojisi alanında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1946'da ABD ordusu için geliştirilen **ENİAC** adlı ilk bilgisayar kullanılmaya başlandı. Uydu teknolojisinin gelişmesiyle birlikte iletişimde kıtalar arası uzaklık ortadan kalktı ve bu gelişme **interneti** ortaya çıkardı. İlk olarak 1969'da ABD'de bilim adamları arasındaki iletişim sağlamak için **"ARPANET"** (Amerikan Gelişmiş Savunma Araştırmaları Dairesi) kuruldu. Daha sonra ARPANET Amerika'daki bütün üniversitelerin araştırma kuruluşlarının bilgisayarlarını bünyesinde topladı.
- 1991'de internet ticari amaçla da kullanılmaya başlanmış bir yıl sonrada **"Mozaic"** diye adlandırılan web tarayıcısı devreye girmiş **"World Wide Web'in (Geniş Dünya Ağı)"** büyüme hızı artmaya başlamıştır.

MERAKLISINA

İlk kez 1964 Tokyo Olimpiyatları canlı televizyon yayınıyla tüm dünyaya ulaştırılmıştır.

Kültürel Hayat

- Sanayileşme ve tarımda makineleşmede yaşanan gelişmeler toplumsal yaşamda köylerden kentlere doğru hızlı bir göçün başlamasına sebep olmuştur. Sanayileşmiş ülkelerde bu şekilde ortaya çıkan kent nüfusu artışı etnik ve ekonomik farklılıkları da beraberinde getirmiştir.
- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler edebiyatta post modern (modern ötesi) bir anlayışın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- Müzikte 1950'lerden itibaren görülen "Rock And Roll" tarzı bu dönemlerde etkinliğini devam ettirmiş bunun yanı sıra toplumsal ve siyasal sorunları dile getiren yeni müzik türleri ve grupları ortaya çıkmıştır.
- Sporda ise 1960 - 1980 yılları arasında ABD, SSCB, Japonya ve Doğru Almanya olimpiyatlarda öne çıkan ülkeler olmuştur.
- 1960 - 1980 yılları arasında futbolda Brezilya üç kez FIFA Dünya Kupası'nı kazanarak başarısını tüm dünyaya kanıtlamıştır.
- 1951 yılından itibaren düzenlenen Akdeniz Oyunları'nın tamamına katılan Türkiye, 1971'de altıncı Akdeniz Oyunları'na İzmir'de ev sahipliği yapmıştır.

Not

2013 Akdeniz Oyunları'na ise Mersin ev sahipliği yapmıştır.

Türk Dış Politikası

Türk - Yunan İlişkileri

- Lozan Antlaşması'ndan sonra da Türkiye ve Yunanistan arasında 1930'a kadar gerginlikler yaşanmaya devam etmiştir. Atatürk ve Venizelos'un barış yanlısı tutum ve çabaları iki ülke arasında dostane ilişkilerin kurulmasında etkili olmuştur. Ancak 1954'e gelindiğinde Türkiye ve Yunanistan arasında ilişkiler Kıbrıs sorunu nedeniyle yeniden bozulmaya başlamıştır.

Kıbrıs Sorunu

- Kıbrıslı Rumlar 1950'li yıllarda Yunanistan'ın öncülüğünde kendi geleceklerine karar verme hakkını kullanmak için Birleşmiş Milletlere başvurmuşlardı. Ancak bu istekleri adada iki ayrı toplumun yaşadığı belirtilerek reddedilmişti. Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan'ın bu girişimi Türkiye'nin Kıbrıs konusunda harekete geçmesinde önemli rol oynamıştır.
- BM tarafından istekleri reddedilen Rumlar, 1955'te **EOKA** terör örgütünü kurarak Türklere ve adadaki İngiliz varlığına karşı çalışmalara başlamışlardır.

MERAKLISINA

EOKA (Kıbrıs Mücadelesi Rum Örgütü)

EOKA örgütü, Kıbrıs Rumlarının Enosis amacını gerçekleştirmeyi hızlandırmak için İngiliz sömürge idaresine son vermek ve Türkleri Ada'dan atmak için kurulmuştur. EOKA 1950'li yılların başlarında Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanması hedefine ulaşmak için Yorgo Grivas liderliğinde "gerilla savaşı" yapmak amacı ile kurulmuş bir gizli örgüttür. Grivas, 1951 yılında Kıbrıs'ta gönüllüler toplayarak Yunanistan'a eğitime götürmüştür. 1954 yılında Yunanistan'dan getirdiği silahlar ve terör eğitimi alan savaşçıları ile Kıbrıs'a geri dönen Grivas, İngiliz askerî ve sivil hedeflerine terör saldırıları gerçekleşti.

- Örgütün amacı; İngiltere'yi adadan atmak, Türkleri yok etmek ve **Enosis**'i gerçekleştirmekti.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

Türkler bölgedeki Rum faaliyetlerine karşı önce "Volkan Teşkilatı"nı, daha sonra TMT'yi (Türk Mukavemet Teşkilatı) kurdular.

MERAKLISINA

ENOSİS

Enosis, Megali İdea hedefi çerçevesinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını ifade etmektedir. Kelime anlamı ile ilhak demek olan Enosis, ilk Megali İdea haritasının çizildiği 1791 yılından beri gündemde olan bir konudur. 18 Ekim 1828 tarihinde İngiltere, Rusya ve Fransa'ya bir nota veren Yunanistan, resmen ilk kez Enosis fikrini ortaya atmış ve Kıbrıs'ın kendisine bağlanmasını istemiştir. Kıbrıs'ta Yunan kilisesi, Patrikhane ve Yunan Hükûmeti tarafından desteklenen Enosis ideali, yıllar boyunca kilise ve okullarda yeni nesillere aktarılmıştır.

- 1955'te Londra'da bir konferans düzenlenmiştir. İngiltere adaya özerklik verilmesini teklif etmiş ancak Türkiye statükoda bir değişiklik yapılacaksa adanın Türkiye'ye verilmesini istemiştir.
- İngiltere Kıbrıs'ta düşündüğü özerkliğe engellediği için Makarios'u adadan sürmüştür.
- 1956'da İngiltere tarafından Radcliffe Anayasası hazırlanmış bu anayasa kabul edilmeyince Mac Millan Planı ortaya atılmıştır.
- İngiltere adanın taksimine de sıcak bakmaya başlamıştı. Mac Millan Planı'nda bir üçlü yönetim ortaya konulmuştur.
- Bu arada adada olaylar devam etmiştir.
- 1959'da Türkiye ve Yunanistan sorunları çözümleyebilmek için görüşmelere başlamıştır. 11 Şubat 1959'da Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet kurulması kararı alınarak **Zürih Antlaşması** imzalanmıştır. Daha sonra da Londra'da İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında **Londra Antlaşması** imzalanarak bağımsız **Kıbrıs Cumhuriyeti** kurulmuştur. Cumhurbaşkanlığına Rum lider **Makarios**, yardımcılığına da Türk lider **Dr. Fazıl Küçük** getirilmiştir.

Uyarı

Antlaşma kapsamında; Türkiye, Yunanistan ve İngiltere adada garantör devlet statüsünde kabul edilmiştir.

Fazıl Küçük

MERAKLISINA

FAZIL KÜÇÜK

14 Mart 1906 tarihinde Lefkoşa'da dünyaya geldi. Lefkoşa Lisesinden sonra Lozan Tıp Fakültesini bitirdi. Kıbrıs'a döndükten sonra Belediye Meclisi üyeliğine seçildi ve Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumuna katıldı. Kıbrıs Türk'tür Partisi ile Türk toplumunun haklarını savunmak için mücadeleye başladı. Londra'da Türkiye, İngiltere, Yunanistan, Kıbrıs Türk ve Rum cemaatleri arasında yapılan antlaşmayı Türk cemaati adına imzaladı. Bu antlaşma uyarınca kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde cumhurbaşkanı yardımcısı oldu. 1974 Kıbrıs Barış Hâreketı'ndan sonra cumhurbaşkanı yardımcılığı fiilen sona erdi ve siyasi yaşamdan çekildi. Kıbrıs Türk halkının var olma mücadelesinde önemli bir yeri olan Dr. Fazıl Küçük 15 Ocak 1984'te hayatını kaybetti.

- Yunanistan'ın desteklediği EOKA barış ortamına rağmen Türklere karşı tehdit hareketlerine devam etmiş ve bölgedeki Türkler bu faaliyetlere **Türk Mukavemet Teşkilatı** (TMT) ile karşı koymaya çalışmıştır.
- Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak ve Türkleri adadan atma konusunda ısrarcı davranan Rumlar Aralık 1963'te **Akritas Planı**'nı uygulamaya koymuşlardır. Bu plan Türkleri baskı uygulayarak göçe zorlamayı hedefliyordu. Rum çetelerinin 24 Aralık'ta **"Kanlı Noel"** denilen, 24 Türk'ü şehit ettikleri olay üzerine Türk savaş uçakları ada üzerinde ihtar uçuşu yapmıştır.

MERAKLISINA

AKRİTAS PLANI

21 Nisan 1966 tarihli Patris Gazetesi'nde yayımlanan bu plana göre Türk halkı ani bir saldırı ile yok edilecek ve Ada Yunanistan'a bağlanacaktı. Bu planın hazırlayacıları arasında AKRİTAS kod adlı İçişleri Bakanı Yorgacis, Cumhurbaşkanı Makarios, Meclis Başkanı Klerides gibi isimler de bulunmaktaydı.

- 1964'te olayların giderek büyümesi endişesi ile BM Güvenlik Konseyi adada Barış Gücü kurulması kararı almıştır. Ada İngiltere tarafından yeşil hat ile bölünmüştür. Fakat Rumların Türklere saldırıları artarak devam etmiştir. Türkiye bu saldırılar karşısında adaya müdahale kararı almıştır. Ancak Türkiye'nin adaya müdahale kararı **ABD Başkanı Johnson'un Mektubu** nedeniyle ertelenmiştir.
- ABD Başkanı Johnson, İsmet İnönü'ye yazdığı mektubunda NATO üyesi iki ülke arasında savaşa neden olabilecek böyle bir duruma izin verilmeyeceğini belirtmiştir.
- Başkan Johnson daha sonra İsmet İnönü ve Yunanistan Başbakanı Papandreu ile görüşmüştür.
- Cenevre Görüşmeleri yaşanmış ve Türklere adanın kuzeydoğusunda egemen bir bölge ve-

t.me/yksyardimcinyedek

rilmesi kalan kısımlarda ise Türklerin topluca oturduğu iki ya da üç bölgede özerk Türk yönetimleri kurulması anlayışına dayanan Achesan Planı ortaya atılmıştır. Bu planla ilgili görüşmelerin yapıldığı bir sırada Rumların Erenköy saldırıları başlamıştır.

- Türk Hava Kuvvetleri 9 Ağustos 1964'te başlattığı müdahale ile tehlikeyi geri püskürtmüştür.

Uyarı

Bu harekât esnasında uçağı düşürülen pilotumuz Cengiz Topel Rumlar tarafından vahşice katledilmiştir.

- Yaşanan ve davam eden Rum saldırıları nedeniyle Rumlarla bir arada yaşamanın mümkün olamayacağını anlayan Kıbrıs Türkleri, 28 Aralık 1967'de **"Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi"**ni kurmuşlardır. Yönetimin başkanlığına **Dr. Fazıl Küçük**, başkan yardımcılığına da **Rauf Denktaş** seçilmiştir.
- Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios, adadaki Tüklere ekonomik ve sosyal baskılarda bulunarak göçe zorlayan bir politika uyguluyordu. Ancak Enosis'in hemen gerçekleşmesini isteyen **EOKA**'cılar, 15 Temmuz 1974'te Makarios'a karşı bir darbe gerçekleştirerek **Nikos Sampson**'u cumhurbaşkanlığına getirmişlerdir.
- Türkiye Kıbrıs'taki darbenin Yunan müdahalesi olduğunu belirterek Garanti Antlaşması'nın verdiği yetki ile müdahale kararı almıştır. 20 Temmuz'da Enosis'e engel olmak ve bölgede barışı yeniden sağlamak için **"Kıbrıs Barış Harekâtı'nı"** başlatmıştır. 22 Temmuz'da yapılan ateşkes anlaşması ile harekât durdurulmuştur. Ardından barış görüşmeleri başladıysa da görüşmelerden istenen sonuç alınamadığından Türkiye 14 Ağustos 1974'te **İkinci Barış Harekâtı**'nı başlatmış ve adanın üçte birine Türk birlikleri hâkim olmuştur. Türkiye BM'nin ateşkes çağrısına uyarak 16 Ağustos'ta askerî harekâtı durdurmuştur.

Uyarı

Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'tir.

Not

Kıbrıs'a düzenlenen İkinci Barış Harekâtı'nın parolası "Ayşe tatile çıksın." şeklindedir. Ayşe, dönemin dışişleri bakanı Turan Güneş'in kızıdır.

- Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Kıbrıs'ta yeni bir düzenin kurulması gerekiyordu. 1974'ten sonra özgürlüğüne kavuşan Kıbrıs Türk halkı 13 Şubat 1975 tarihinde **Kıbrıs Türk Federe Devleti**'ni kurmuş ve liderliğe **Rauf Denktaş** getirilmiştir.
- BM öncülüğünde Kıbrıslı Rum ve Türk tarafları arasında yapılan görüşmeler 1980 yılına kadar sürmüştür. Ancak bir sonuç alınamamıştır. BM Genel Kurulu 1983'te Kıbrıs Rumlarını Kıbrıs hükûmeti olarak tanıma kararı almıştır. Bunun üzerine 15 Kasım 1983'te **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti** kurulmuştur. Türkiye KKTC'yi tanıyan ilk devlet olmuştur. Başta Yunanistan, ABD, İngiltere, Fransa ve SSCB olmak üzere çeşitli devletler KKTC'nin kurulmasına sert tepki göstermişlerdir.

Uyarı

ABD Kongresi, 5 Şubat 1975'ten itibaren Türkiye'ye silah ambargosu koymuştur. Bu nedenle Türk Amerikan ilişkileri bir süre gerginleşmiştir.

MERAKLISINA

Rauf Denktaş 1924'te Kıbrıs'ın Baf kasabasında doğmuştur. İngiltere'de hukuk eğitimi almıştır. Kıbrıs'ta avukatlık ve savcılık görevlerinde bulunmuştur. 1955'te EOKA karşısında Kıbrıs Türklerinin direnişine yön vererek Türk Mukavemet Teşkilatını kurmuştur. Londra ve Zürih antlaşmalarıyla kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın hazırlanmasına katkı sağlamıştır. 1963 olaylarından sonra Kıbrıs'taki mücadeleye katılmıştır. 1974 Türk Barış Harekâtı sonrasında 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Devlet Başkanlığı görevini üstlenmiştir. 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiş ve 1985'te cumhurbaşkanı seçilmiştir. 2005'te hayatını kaybetmiştir.

Ege Adaları Sorunu

Yunanistan devleti kurulurken bazı Ege adaları bu devlete bağlanmış, Lozan Antlaşması'yla **Bozcaada** ve **Gökçeada** hariç diğer Ege adaları da Yunanistan'a bırakılmıştı. **Meis** ve **On İki Ada** da İtalya'nın egemenliğinde idi. II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1947 **Paris Antlaşması** ile İtalya Meis ve On İki Ada'dan çekilmek zorunda kaldı. Sonraki süreçte büyük devletler bu adaları Yunanistan'a bıraktı. Yunanistan, Ege Denizi'nin doğusuna yerleştikten sonra Türkiye'nin Ege Denizi'ndeki varlığını ve haklarını kaldırarak tüm Ege'ye sahip olmak istemiş ve 1974'ten itibaren de bu faaliyetlerini arttırmıştır.

- **Ege Adalarının Silahlandırılması**

Yunanistan Kıbrıs sorunundan itibaren Ege Denizi'nde Türkiye'ye yakın adalar ile, Meis ve On İki Ada'yı gizlice silahlandırmaya başladı. Bu durum karşısında Türkiye Yunanistan'a nota vermiş olmasına rağmen Yunanistan bu faaliyetlerinden vazgeçmedi.

- **Kıta Sahanlığı Sorunu**
  - Yunanistan 1960'lardan itibaren belirli şirketlere Ege Denizi'nin kuzey ve batı kıyılarında petrol arama ruhsatı vermeye başlamış, arama ruhsatı alanını, Doğu Ege'ye doğru kaydırarak Türk sularına yakınlaşmıştı.

t.me/yksyardimcinyedek

- Yunanistan'ın bu faaliyetlerine karşı Türkiye de 1973'te **Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına** (TPAO) kendi kıta sahanlığında arama ruhsatı vermesi iki ülke arasında "Kıta Sahanlığı Sorunu"nu ortaya çıkardı.
- 1976'da Türkiye'nin **Sismik - I** adlı araştırma gemisi ile Ege'de araştırma yapmaya başlaması Yunanistan'ı tedirgin etmiş ve Yunanistan BM Güvenlik Konseyi ile Lahey Adalet Divanına başvurmuştur.
- Adalet Divanı, Yunanistan'ın Ege'de Türkiye'nin petrol arama girişimlerinin durdurulması isteğini reddetti. Bu gelişmeden sonra iki ülke Bern'de bir araya gelerek **Bern Deklarasyonu**'nu imzalamış ve Ege'de kıta sahanlığı ile ilgili hiçbir faaliyette bulunmamayı kabul etmiştir.

MERAKLISINA

KITA SAHANLIĞI

Kıta sahanlığı, kara sularının bitiş noktasından başlayan deniz altındaki devamını ifade eder. Kıyıya sahip her devlet kıta sahanlığına da sahiptir. Ancak kıta sahanlığına sahip ülkenin sadece bu bölgedeki canlı - cansız doğal kaynakları arama ve işletmede egemenlik yetkileri vardır; su alanı ve hava sahası uluslararası statüsünü korur. 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) 76. Maddesine göre, her devlet en az 200 deniz mili mesafeye kadar kıta sahanlığına sahip olabilir. Aynı sözleşmenin 121. Maddesine göre adaların da kıta sahanlıkları vardır. Ama insan yerleşiminin olmadığı veya kendine ait bir ekonomik yaşamı olmayan kayalıkların özel ekonomik bölgesi ya da kıta sahanlığı yoktur. Bitişik ya da karşılıklı kıyıya sahip olan devletlerin ise kıta sahanlığını aralarında anlaşarak çözmeleri gerekmektedir.

- **Kara Sularının 12 Mile Çıkarılması Sorunu**
  - Lozan Antlaşması ile Ege Denizi'nde kara suları genişliği 3 mil olarak kabul edilmiş, bu genişlik Yunanistan tarafından 1936'da, Türkiye tarafından ise 1964'te 6 mile çıkarılmıştır. Ancak Yunanistan kara sularını 12 mile çıkarmak istemektedir.
  - Bu durum Türkiye'nin Ege'deki egemenlik alanını daraltacağı, gemi ve uçakların Ege'den çıkışına sınırlamalar getireceğinden Türkiye tarafından tepkiyle karşılanmış ve Yunanistan'ın kara sularını 6 milin üzerine çıkarmasına kesinlikle izin verilmeyeceği belirtilmiştir.

Uyarı

Türkiye, Yunanistan'ın kara sularını 12 mile çıkarma kararını hayata geçirmeye kalkışmasını, savaş nedeni sayacağını tüm dünyaya duyurmuştur.

- **Ege Hava Sahası Sorunu (FIR Hattı - Uçuş Bilgi Bölgesi)**
  - Yunanistan 1931'de hava kontrol sahasını 3 milden 10 mile çıkarmış ve Türkiye bu duruma iyi ilişkilerden dolayı müdahale etmemişti. Ancak 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında FIR hattı Türkiye'nin güvenliğini tehdit eder hale gelmiş, bunun üzerine Türkiye yeni bir FIR hattı oluşturmuştur. Bu hatta göre; Türkiye yönünde uçuş yapan her uçak Türk kıyılarına 50 mil kala durumunu ve uçuş planını Türkiye'ye bildirecekti. Yunanistan ise Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Ege Denizi'nin tümünü tehlikeli bölge ilan ederek FIR hizmetlerini durdurmuş ve Ege'yi uluslararası hava trafiğine kapatmıştır.
  - 1977'de Türkiye'nin Ege hava sahasını Yunanistan ile ortaklaşa kontrolü konusundaki girişimleri Yunanistan tarafından reddedilmiş, NATO'nun çalışmaları ile her iki ülkenin de önceden belirlemiş olduğu Ege hava sahası ile ilgili kararları kaldırmaları sağlanmış ve Ege Deniz'inde sivil havacılık için herhangi bir sorun kalmamıştır.

Türkiye'nin Orta Doğu Politikası

- 1973 petrol krizine kadar Türkiye Orta Doğu ile ilişkilerini geliştirerek Arap ülkeleriyle dostane ilişkiler kurmuştur.
- 1967 Arap - İsrail Savaşı'nda Türkiye'nin, ABD'nin İsrail'e yardım için üslerini kullanmasına izin vermemesi ve Filistin'i desteklemesi ilişkileri kuvvetlendirmişti.
- Türkiye 1969'daki **Mescid-i Aksa** yangınına tepki olarak toplanan **İslam Zirve Konferansı**'na katıldı. 1981'deki **İslam Zirvesi**'ne Türkiye ilk defa başbakan düzeyinde katıldı. Türkiye günümüzde ise Orta Doğu ile Batılı devletler arasında bir denge unsuru oluşturmaya çalışırken, aynı zamanda Filistin sorununda İsrail'in hukuka aykırı faaliyetlerine de tepki göstermektedir.

Ermeni İddiaları

- Lozan Barış Antlaması'ndan sonra Ermeniler Türkiye'deki Tük vatandaşlarla aynı kanunlara tabi olmuş ve hakları iyileştirilmişti. Fakat bazı devletler politik çıkarları doğrultusunda Ermeni sorununu yeniden canlandırmışlar, Ermeniler de asılsız iddialarını dünyaya tanıtmak ve Türkiye'ye kabul ettirmek için propaganda yapmışlardır. Büyük Ermenistan hayalini gerçekleştirmek isteyen Ermeniler **ASALA** adı verilen terör örgütünü kurdular.
- Yurt içi ve yurt dışındaki Türk temsilcilerine ve diplomatlarına yönelik terör saldırıları gerçekleştirmiş aynı zamanda Türkiye'ye karşı faaliyet gösteren diğer terör örgütleri ile de işbirliği yapmışlardır. **ASALA** 1973'ten 1994'e kadar terör faaliyetlerine devam etmiş ve pek çok Türk diplomatı şehit etmiştir.

MERAKLISINA

1983 Paris Orly Havaalanı saldırısından sonra örgüt birçok ufak gruba bölünmüştür. Zamanla örgüt içi çekişmeler ve anlaşmazlıklar ortaya çıkmış, kurucularından Agop Agopyan öldürülmüş, Ermeni halkından da yeterli destek göremeyip, tarih sahnesinden çekilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Türkiye'de Bunalımlı Yıllar (1960 - 1983)

Siyaset

- 27 Mayıs 1960 askerî müdahalesi ile Meclis kapatılmış anayasa yürürlükten kaldırılmıştır.
- Orgeneral Cemal Gürsel başkanlığındaki Millî Birlik Komitesi ülke yönetimini eline almıştır.
- Celâl Bayar, Adnan Menderes, hükûmet üyeleri ve milletvekilleri tutuklanarak Yassıada'ya götürülmüştür.
- Genelkurmay Başkanı Ragıp Gümüşpala ve çok sayıda asker emekliye sevk edilmiştir. Bu subaylar daha sonra Emekli İnkılap Subayları Derneğini (EMİNSU) kurmuştur.
- Yüksek Adalet Divanı kurulmuş ve Yassıada mahkemeleri başlamıştır.
- 13 Kasım 1960'ta MBK içinde "14'ler" olarak anılacak kişiler tasfiye edilmiştir.
- 6 Ocak 1961'de Kurucu Meclis çalışmalarına başlamıştır.
- Sıddık Sami Onar başkanlığında anayasa komitesi kurulmuştur.
- Hazırlanan 1961 Anayasası, Temmuz 1961'de yapılan halk oylamasında kabul edilmiştir.

1961 Anayasası'nın Özellikleri

- Anayasanın üstünlüğü ilkesi açıkça kabul edildiğinden katı bir anayasadır.
- Devletin temel niteliklerine halkçılık, devletçilik ve inkılapçılığı almamıştır.
- Sosyal hak ve ödevleri düzenlemiştir.
- Temel hak ve özgürlüklere geniş yer vermiştir.
- Çift Meclisli yapıyı oluşturmuştur. TBMM, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundan oluşmuştur.
- Yüksek Hâkimler Kurulu kurulmuştur.
- Meclisin çıkardığı yasaların anayasaya uygunluğunu denetlemek amacıyla Anayasa Mahkemesi kurulmuştur.
- Yüksek Seçim Kurulu kurulmuştur.
- Millî Güvenlik Kurulu oluşturulmuştur.

- Yassıada Mahkemeleri sonuçlanmış, Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu idama mahkum edilmişlerdir. Celâl Bayar yaş haddinden müebbet hapisle cezalandırılmıştır.

MERAKLISINA

- *Türkiye 1959'da Avrupa Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye olmak için başvuruda bulunmuş, 1963'te Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın amacı; Türk halkı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu halkları arasında sıkı ilişkiler kurmak ve Türk ekonomisi ile topluluk ülkeleri ekonomileri arasındaki farkı kapatmaktır.*
- *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 17 Temmuz 1962'de kabul edilen bir yasayla kuruldu. Kuruluşun amacı ise "Kalkınma planları doğrultusunda bilimsel araştırmalar yapmak ve yaptırmak, bu araştırmalar arasında eş güdüm sağlamak." olarak belirlendi.*

- 15 Ekim 1961'deki seçimlere Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Adalet Partisi (AP), Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ve Yeni Türkiye Partisi (YTP) katılmıştır.
- Seçim sonrasında CHP ve AP koalisyon hükûmeti kurulmuştur.

Uyarı

CHP - AP Hükûmeti Türkiye'nin ilk koalisyon hükûmeti olmuştur.

- Seçimlerden sonra Meclis Cemal Gürsel'i Cumhurbaşkanı olarak seçmiştir.
- 1962'de Talaf Aydemir liderliğinde bir grup subay tarafından darbe girişiminde bulunulmuştur.
- 10 Ekim 1965'te yapılan genel seçimleri Süleyman Demirel liderliğindeki Adalet Partisi kazanmıştır.
- Bu seçimlerde Türkiye İşçi Partisi de Meclise girmiştir.
- AP iktidarı başlarında hızlı bir ekonomik büyüme yaşanmıştır.
- 28 Mart 1966'da Cevdet Sunay cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- 12 Mayıs 1967'de CHP'den ayrılan bir grup Güven Partisini kurmuştur.
- 1968'den itibaren öğrenci olayları başlamıştır. ABD'nin 6. Filosu'nun İstanbul'a gelmesi üzerine gösteriler yapılmıştır.
- 1969 Genel Seçimlerinden AP yine birinci parti olarak çıkmıştır.
- AP içerisinden bir grup Demokratik Partiyi kurmuştur.
- İşçi ve öğrenci eylemlerinin artması üzerine **12 Mart 1971**'de Türk Silahlı Kuvvetleri bir muhtıra yayımlamıştır. Muhtırayı Genelkurmay Başkanı, Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu, Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur vermiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- 12 Mart Muhtırası ile AP iktidarı sona ermiştir.
- Bağımsız bakanlardan oluşan Nihat Erim Hükûmeti kurulmuştur. Daha sonra Ferit Melen Hükûmeti ile istikrar sağlanmaya çalışılsa da başarılı olunamamıştır.
- Bu arada CHP genel başkanlığına Bülent Ecevit seçilmiş, 1973'te Fahri Korutürk cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- 1973 Seçimlerinden sonra koalisyon hükûmetleri devam etmiştir. Bu dönemde CHP-MSP Hükûmeti, Sadi Irmak'ın partiler üstü hükûmeti, I. Milliyetçi Cephe (AP-MHP-MSP-CGP) Hükûmeti görev yapmıştır.
- 1977 Seçimlerinden sonra II. Milliyetçi Cephe Hükûmeti (AP-MHP-MSP) kurulmuş ancak bu hükûmet gensoru ile düşürülen ilk hükûmet olmuştur. Yeni hükûmeti Bülent Ecevit kurmuştur.
- 1979 Seçimlerinde AP başarılı olmuş ve Süleyman Demirel Hükûmeti kurulmuştur.
- Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün görev süresinin dolması üzerine yeni cumhurbaşkanı seçilememesi, artan olaylar ve huzursuzluk ortamı gerekçesiyle TSK 12 Eylül 1980'de yönetime el koymuştur.

Uyarı

24 Kasım 1983'e kadar devam eden bu dönem Türk siyasi tarihinde 12 Eylül Dönemi olarak anılmaktadır.

- Genelkurmay Başkanı **Kenan Evren** başkanlığında **Millî Güvenlik Konseyi** oluşturulmuştur. 1961 Anayasası rafa kaldırılmıştır. Parlamento, siyasi partiler, dernek ve pekçok sendika kapatılmıştır.
- Siyasilerin bazıları yargılanarak çeşitli cezalara çarptırılmıştır. Fakat idam gibi ağır cezalar verilmemiştir.
- 29 Haziran 1981'de Danışma Meclisi ve Millî Güvenlik Konseyi olmak üzere iki kanatlı bir yapı benimsenmiş, Danışma Meclisi Orhan Aldıkaçtı başkanlığından bir anayasa komisyonu kurmuştur.
- 7 Kasım 1982'de yapılan halk oylaması ile 1982 Anayasası kabul edilmiştir.

1982 Anayasası'nın Özellikleri

- Her konuyu en ince ayrıntısına kadar düzenlediği için düzenleyici anayasadır.
- Kazuistik (ayrıntılı) yöntemle hazırlanmıştır.
- Katı ve sert bir anayasadır.
- Yürütme organını güçlendirmiş, cumhurbaşkanının yetkilerini artırmıştır.

1961 ve 1982 Anayasalarının Benzer Yönleri

- Her ikisi de askerî müdahale sonrasında hazırlanmıştır.
- Her ikisi de bir kısmı askerî müdahaleyi yapan kuruldan (Millî Birlik Komitesi / Millî Güvenlik Konseyi) bir kısmı sivillerden oluşan (Temsilciler Meclisi/ Danışma Meclisi) Kurucu Meclis tarafından hazırlanmıştır.
- Her ikisinde de Kurucu Meclislerin sivil kanadı seçimle oluşturulmamıştır.
- Her ikisi de halkoyuna sunulmuştur.

- Kenan Evren, cumhurbaşkanı seçilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı görevlerini aynı anda yapmıştır.
- Nisan 1983'te siyasi partilerin faaliyetleri serbest bırakılmıştır. Seçim yarışına, Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), Halkçı Parti (HP) ve Anavatan Partisi (ANAP) katılmıştır.

Ekonomi

- 1960'tan itibaren Türkiye'de planlı kalkınmayı hedefleyen bir ekonomi anlayışı benimsenmiştir. Bunu gerçekleştirmek için Eylül 1960'da **Devlet Planlama Teşkilatı** (DTP) kurulmuştur. Bu doğrultuda beş yıllık kalkınma planları hazırlanarak uygulamaya koyulmuştur.
- 1960 - 1970 yılları arasında ithal edilen tüketim mallarının ülkede üretimi amaçlanmıştır (ithal ikameci sanayileşme).
- 1970'li yıllarda ise uygulanan "**ileri ithal ikameci model**" ile pekçok teknolojik ev eşyası ve otomobil ülkemizde üretilmiştir.
- Türkiye, Batı Avrupa ülkelerine işçi göndermek üzere Almanya ile 1961'de, Avusturya, Belçika ve Hollanda ile 1964'de, Fransa ile 1965'te ve İsveç ile 1967'de ikili antlaşmalar yapmıştır. 1970 öncesinde Türkiye'de kalan ailelerini yanlarına almalarına izin verilmeyen işçiler Heim denilen yurtlarda kalmışlardır.
- Türkiye ekonomisi, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren enflasyon ve dış ödeme güçlükleri nedeniyle zor zamanlar yaşamıştır. İstikrarsız koalisyon hükûmetleri, 1973 petrol krizi, 1974 ABD ambargosu işçi dövizlerindeki azalma ekonominin gerilemesine neden olmuştur. 1977'de dış ticarette dengeler bozulmuştur. Aşırı fiyat artışı görüldü. Türk lirasının değeri düşmüştür. Bu kötü gidişatı engellemek için programlar hazırlanmıştır. Bu programlar içinde serbest piyasa ekonomisine geçişi sağlayan **24 Ocak 1980 Kararları** önemli bir yer alır.

t.me/yksyardimcinyedek

- **Bu kararlarda:**
  - %32,7 oranında devalüasyon (kur ayarlaması) yapılarak günlük kur ilanı uygulamasına gidilmiş,
  - Devletin ekonomideki payını küçülten önlemler alınmış,
  - KİT'lerdeki uygulamaya paralel olarak tarım ürünleri destekleme alımları sınırlandırılmış,
  - Gübre, enerji ve ulaştırma dışında devlet desteği kaldırılmış,
  - Dış ticaret serbestleştirilmiş, yabancı sermaye yatırımları teşvik edilmiş, kâr transferlerine kolaylık sağlanmış,
  - Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri desteklenmiştir.
  - İthalat kademeli olarak libere edilmiş, ihracat ise vergi iadesi, düşük faizli kredi, ihracatçılara ithal girdi de gümrük muafiyeti gibi sektörlere göre farklılaşan teşvik sistemi uygulanmıştır.

MERAKLISINA

İŞÇİ DÖVİZLERİ

Türkiye'nin Avrupa'ya işçi göndermesi sonucunda bu işçilerin ülkeye yüksek miktarlarda döviz girdisi sağlamasıdır. 1963'te sıfıra yakın olan işçi döviz transferleri, 1970'te 273 milyon dolara, 1972'de ise 740 milyon dolara, yani ülkenin toplam mal ihracat gelirine eşit düzeye gelmişti.

Sosyal ve Kültürel Hayat

- 1960-1980 yılları arasında Türkiye'de köyden kente göç, gecekondulaşma, işçi sayısındaki artış ve daha önce başlayan sendikal faaliyetlerin yoğunlaşması gibi önemli toplumsal değişimler yaşanmıştır. Sanayileşmeyle artan **köyden kente göç, çarpık kentleşmenin** ortaya çıkmasında etkili olmuştur.
- 1960'tan sonra Türk toplumunun sosyoekonomik yapısında görülen değişiklikler edebiyat, sinema ve müzik alanında da etkisini göstermiştir.
- Edebiyatta 1950 sonrasında görülen edebî akımlar etkilerini 1960'lara kadar sürdürmüştür. Garip akımına karşı ortaya çıkan **"İkinci Yeni Akımı"** 1960'ların ortalarına kadar etkisini devam ettirmiştir. Bu akımın temsilcileri arasında Edip Cansever, İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar ve Sazai Karakoç gibi isimler yer alır. Daha önceki dönemlerde başlayan **"köy romancılığı"** Fakir Baykurt'un "Yılanların Öcü", Şevket Süreyya Aydemir'in "Toprak Uyanınca" eserleriyle ön plana çıkmıştır.
- 1960'lı yılların ortalarından itibaren **"Toplumculuk"** edebiyatta bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Şiir alanında bu tarzın temsilcilerinden Nazım Hikmet ve Ahmet Arif gibi isimler sayılabilir. Dönemin diğer bir önemli ismi, şiirlerinde mistik anlayışı kullanan Necip Fazıl Kısakürek'tir. Şair, şiirlerini "Çile" adlı kitabında toplamıştır.
- 1970'lerden itibaren toplumdaki politikleşmenin hızlanması, çarpık kentleşmenin meydana çıkardığı sorunlar ve işsizliğe bağlı dış göç, edebiyatın başlıca konularını oluşturmuştur. Attila İlhan, Adalet Ağaoğlu ve Vedat Türkali bu dönem romancıları içerisinde önemli bir yer tutar.
- Konularını genellikle halk hayatından ve Kurtuluş Savaşı'ndan alan Kemal Tahir, bu döneme damgasını vuran yazarlarımızdandır. Haldun Taner, konularını şehir hayatından seçerken hikâyelerinde ince gülmece ve hiciv anlayışını ustalıkla kullanmıştır. Tarık Buğra ise kişisel yaşantıların yanı sıra toplumsal ve tarihî meseleleri konu olarak seçmiş; roman, hikâye ve tiyatro eserleriyle edebiyatımızda önemli bir yer edinmiştir.
- Bu dönem edebiyatında tiyatro, gezi, hatıra, deneme ve eleştiri türlerinde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Gezi, hatıra türünde Yusuf Ziya Ortaç; deneme, eleştiri türünde Nurullah Ataç, Mehmet Kaplan ve Cemil Meriç önemli yazarlarımızdandır.
- 1960 - 1970 yılları tiyatro topluluklarının artması, yeni yazarların yetişmesi, yeni konularla yeni türlerin denenmesi ve seyirci sayısındaki artışla Türk tiyatrosu için önemli bir dönem olmuştur.
- 1960'tan önce kurulmalarına rağmen Dormen Tiyatrosu ve Kent Oyuncularının oluşturduğu Birleşik Sanatçılar Topluluğu, 60'lı yıllarda Batı modelindeki özel topluluklara öncülük etmiştir. Gülriz Sururi-Engin Cezzar, Nisa Serezli-Tolga Aşkıner toplulukları bunlardandı. Zeki Alasya ve Metin Akpınar tarafından kurulan Devekuşu Kabare Tiyatrosu günlük konuların eleştirel bir biçimde ele alındığı müzikli güldürülerle tanınarak ön plana çıkmıştır. Bu dönemde geleneksel Türk tiyatrosunun özelliklerinden yararlanılarak çağdaş Türk tiyatrosu oluşturma yolunda ciddi çalışmalar yapılmış, Batı tarzı müzikli oyunlar sahnelenmiştir. Politik hayattaki canlılık tiyatroya yansımış, köy, gecekondu ve göç sorunları oyunlara konu olmuştur. Keşanlı Ali Destanı, Yedi Kocalı Hürmüz, Kanlı Nigar, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Üç Karagöz, Kurban, Sultan Gelin, dönemin farklı özelliklerini yansıtan eserlerdir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Haldun Taner, Turgut Özakman, Orhan Asena, Cahit Atay, Turan Oflazoğlu, Necati Cumalı, Recep Bilginer dönemin önemli tiyatro yazarlarıdır. Geçmişte başlayan millîleşme ve anti-emperyalist düşüncenin etkisiyle 1970-1980'li yıllar artık yabancı oyunlardan ziyade yerli oyunların sahnelendiği yıllar olmuştur.
- Türk sineması toplumsal sorunlara ağırlık vererek gelişme göstermiştir. Metin Akpınar, Zeki Alasya, Münir Özkul, Adile Naşit, Şener Şen ve Kemal Sunal sosyal içerikli konuları güldürü yoluyla işleyen filmlerde rol almışlardır.
- 1963'te Metin Erksan'ın **"Susuz Yaz"** filmi, Berlin Film Festivali'nde **"Altın Ayı"** ödülünü kazanarak uluslararası alanda önemli bir ödülün sahibi olmuştur.
- 1970'lerden itibaren renkli film sayısı hızla artmasına rağmen televizyonun yaygınlaşması sinemaya olan ilgiyi azaltmıştır.
- 1950'li yılların sonunda başlayan Avrupa'ya özellikle Almanya'ya yapılan işçi göçleri 1960'lı yıllarda yoğunluk kazanmıştır. Zamanla bu işçilerin sayısı 3 milyonu bulmuştur.
- 1961'de Türk mühendisler tarafından **Devrim** adlı otomobil üretilmiştir.
- 1 Mayıs 1964'te Radyo Televizyon Kurumu kurulmuştur.
- 1966'da Türk otomobili Anadol piyasaya çıkmıştır.
- 1967'de **Hacettepe Üniversitesi** kurulmuştur.
- 1973'te **Boğaziçi Köprüsü** açılmıştır.
- Müzikte arabesk türü ortaya çıkmıştır. Barış Manço, Cem Karaca, Erkin Koray gibi isimlerle Anadolu Rock tarzı oluşmuştur.

KÜRESELLEŞEN DÜNYA

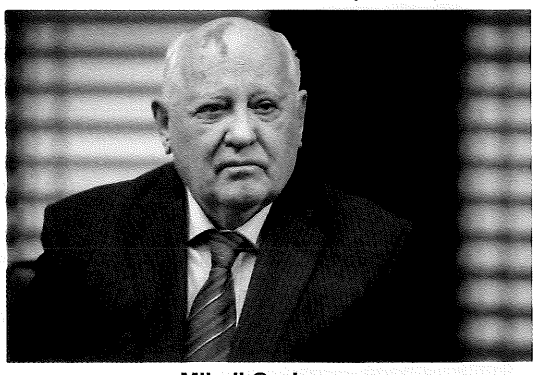
SSCB'de Değişim ve Sonuçları

1980'lerden itibaren dünyada Doğu Bloku büyük değişim yaşamak zorunda kalmıştı. Sovyetlerin var olan politikaları işlemez hale geldiğinde, mevcut kaynaklarını nükleer silahlanmaya aktararak gücünü korumaya çalışıyordu. Fakat sahip olduğu ekonomik güç Sovyetlerin bu çabasını karşılayacak düzeyde değildi. Bu nedenle SSCB'nin takip ettiği iç ve dış politika 1985 yılında **Mihail Gorbaçov**'un Komünist Parti Genel Sekreterliği'ne getirilmesiyle değişikliğe uğramıştır.

SSCB'de Politika Değişiklikleri ve Nedenleri

Ekonomik Sistemin Çökmesi

SSCB içinde zamanla ekonomik büyüme yavaşlamış, 1980'li yılların başında da büyüme oranları yarı yarıya düşerek ülke bir ekonomik tıkanma yaşamıştı. Bir zamanların ileri ülkelerinden biri olan Sovyetler, birçok alanda güç kaybetmeye başlamıştı. Üretim etkinlikleri, ileri teknoloji üretme ve ileri teknikleri kullanmada yaşanan gelişmelerin yakından takip edilememesi, dünyanın en büyük çelik ham madde ve tahıl üreticisi olan bu devleti ekonomik olarak zayıflatmıştı.

Mihail Gorbaçov

Nükleer Rekabet

- Füzelerin savaş teknolojisinde yaygın olarak kullanılmaya başladığı 1960'lı yıllardan itibaren Sovyet Rusya ile ABD arasında silahlanma yarışı başlamıştı. 1985 yılında Gorbaçov'un iktidara geldiği dönemde Sovyet ekonomisi bu yarışı kaldıramayacak duruma gelmişti.
- ABD ise **Yıldız Savaşları** adı verilen bir proje ile Sovyetlerin uzun menzilli füzelerini uzayda kuracağı üslerle vurmayı hedefliyordu. Bu proje SSCB'nin silahlanma yarışındaki yenilgisini giderek hızlandırmıştı. Nükleer silahlanmaya karşı olan Gorbaçov, ABD'yi bu projeden vazgeçirmeye ve uzun menzilli füzelerin sayısını azaltmaya ikna etmeye çalışmış; dış politikada değişikliğe giderek silahlanma yarışını sona erdirmek istemişti.

Glasnost ve Perestroika

- Gorbaçov'un göreve geldiği tarihlerde SSCB'nin uydusu konumunda olan sosyalist blok içindeki ülkelerde özgürlük ve bağımsızlık isteğiyle toplumsal olaylar başlamıştı. Yaşanan ekonomik ve siyasal sorunları çözebilmek amacıyla Gorbaçov, Sovyet Komünizmi'nin yapısını değiştirmeye karar verdi. Bunun içinde Ocak 1987'de **Glasnost**'u Kasım 1987'de ise **Perestroika**'yı açıkladı.
- **Glasnost:** "Açıklık, şeffaflık" anlamına gelen bu politika ile Sovyetler Birliği içindeki, siyasi merkeziyetçiliğin ortadan kaldırılmasına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.
- **Perestroika:** "Yeniden yapılanma " anlamına gelen bu politika ise ekonomik ve siyasal merkeziyetçiliğin ortadan kaldırılması, ekonomik ve toplumsal ilerlemeyi sağlamaya yönelik çalışmaları kapsamaktadır.

t.me/yksyardimcinyedek

- Gorbaçov açıklık ve yeniden yapılanma programlarıyla komünist yapının baskıcılığını, demokratik bazı uygulamalarla halk egemenliğine yaklaştırmak istiyordu. Aynı zamanda ekonomide yapılacak değişikliklerle ülke ekonomisini canlandırmayı ve toplumsal olayları yatıştırmayı hedefliyordu. Böylece ülke demokratikleşerek, ekonomisi de ABD ile rekabet edebilecek hâle gelebilecekti.Gorbaçov reformları gerçekleştirmek ve iktidarı güçlendirmek için siyasi bir destek arıyordu. Devletin parlementosu konumundaki "Yüksek Sovyet"in devlet başkanı seçilerek yetkileri genişletilen Gorbaçov, halkın desteğini kazanabilmek için **"Halk Temsilcileri Kongresi"**ni kurdu.Böylece halk ilk defa devlet yönetimine doğrudan katılma imkanı buldu.

Uyarı

Yapılan ekonomik reformlarla Gorbaçov kapitalist sistemin üretimde başarıyı sağlayan yöntemlerini sosyalist sisteme uyarlamak istemiştir.

Uyarı

Demokratik düzene geçme çabaları sonucunda SSCB'ye bağlı cumhuriyetlerde yerel meclislerin etkinliği arttı. Bu durum ekonomik düzenin tamamen çökmesiyle SSCB'ye bağlı cumhuriyetlerde bağımsızlık düşüncesini güçlendirdi.

SSCB'nin Dağılması

- Perestroika ile siyasal sistemi yeniden düzenlemeyi hedefleyen Gorbaçov, SSCB içinde Letonya, Estonya ve Litvanya gibi cumhuriyetlerde başlayan bağımsızlık hareketlerine çözüm bulabilmek için Aralık 1990'da **"Egemen Devletler Birliği Antlaşması"** fikrini ortaya attı. Bu anlaşma ile SSCB içindeki cumhuriyetler arasında daha sıkı bir ekonomik iş birliği öngörülüyordu. Fakat bu politikaya Sovyet Birliği içindeki en büyük cumhuriyet olan Rusya Federasyonu başkanı **Boris Yeltsin** karşı çıkarak Haziran 1990'da bağımsızlığını ilan etmiş, SSCB içindeki birçok cumhuriyet de bu yolu takip etmişti.
- Bunun yanısıra Gorbaçov, 10 cumhuriyeti Egemen Devletler Birliği Antlaşması'nı imzalamaya ikna etmişti. Fakat Gorbaçov'un bu politikasından rahatsız olan bazı komutanlar ve bakanlar ayrılıkçı hareketleri gerekçe göstererek darbe (18 Ağustos 1991) girişimde bulundu.
- Rusya Federasyonu lideri Yeltsin darbeye karşı çıktı ve halkı direnişe çağırdı. Çağrısına destek gören Yeltsin, halk kahramanı ilan edilmiş ve kısa sürede darbe etkisiz hale getirilmişti. Darbe sırasında SSCB'yi oluşturan cumhuriyetlerin tamamına yakını bağımsızlığını ilan etti.

Not

Gorbaçov Aralık 1991'de devlet başkanlığından istifa etti. Yerine Boris Yeltsin geçti. Böylece Soğuk Savaş Dönemi'nin süper gücü SSCB ortadan kalkmış oldu.

SSCB'nin Dağılmasının Doğu Avrupa'ya Etkileri

- Gorbaçov'un "Her ulus istediği kalkınma yolunu seçme, kendi kaderini tayin etme hakkına sahiptir." açıklaması zamanla Sovyetler Birliği'ne karşı Doğu Avrupa'da bir mücadelenin başlamasına neden olacaktır.
- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği'ne karşı ilk başkaldırıyı yapan Çekoslovakya, Polonya ve Macaristan başta olmak üzere Doğu Avrupa'daki tüm Sovyet uydusu ülkelerde milliyetçilik hareketleri güç kazandı. Kısa süre sonra bu ülkelerdeki sosyalist yönetimler yıkıldı ve bu devletler SSCB'ye karşı bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Not

1989'da Çekoslovakya'da "Kadife Devrim" olarak adlandırılan bir devrimle demokrasiye geçilmiş; 1993'te Çekoslovakya, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

SSCB'nin Dağılmasının Dünya Güçler Dengesi Üzerine Etkileri

- 1991'de SSCB'nin dağılması ile Doğu Bloku çökmüş, kontrol tek süper güç olan ABD'nin eline geçmiştir.

Uyarı

SSCB'ye bağlı olan devletlerden bazıları Rusya Federasyonu'nun önderliğinde Bağımsız Devletler Topluluğunu (BDT) kursalar da Amerika'ya karşı bir denge unsuru oluşturamamışlardır.

- Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında ABD, dünya politikasında "Yeni Dünya Düzeni" oluşturma sloganı ile tek başına kalmıştır. 11 Eylül saldırılarından sonra terör olaylarını gerekçe gösteren ABD, Ekim 2001'de Afganistan'a, Mart 2003'te de nükleer silahlanmayı önlemek iddiasıyla Irak'a askerî müdahale de bulunmuştur.

Uyarı

Bu askerî müdahaleler ABD'ye önceden SSCB kontrolünde bulunan Orta Asya'daki zengin enerji kaynaklarına yakın olma imkânı verdi.

- Avrupa Birliği, ABD'ye karşı bir dengeleyici güç unsuru olmaya çalıştıysa da İngiltere'nin ABD'nin yanında yer almasından dolayı başarılı olamamıştır.
- Rusya'nın gücünü toparlayamamasına karşılık Çin; askerî, siyasi ve ekonomik yönlerden önemli bir güç merkezi hâline gelmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan 1996'da Şanghay Beşlisi adıyla bir örgüt kurdular. Örgüt 2001 yılında Özbekistan'ın katılımıyla Şanghay İşbirliği Örgütü adını almıştır. 9 Haziran 2017'de Astana'da gerçekleştirilen zirve sonucunda Hindistan ve Pakistan'ın da örgüte katılması ile örgütün üye sayısı sekize çıktı. Daha sonra İran da üyeliğe kabul edilmiştir.

SSCB'nin Dağılma Süreci

Devletin Adı	Bağımsızlık Tarihi
Gürcistan	28.04.1991
Estonya	20.08.1991
Letonya	21.08.1991
Ukrayna	24.08.1991
Beyaz Rusya	25.08.1991
Moldova	27.08.1991
Azerbaycan	30.08.1991
Kırgızistan	31.08.1991
Özbekistan	31.08.1991
Litvanya	06.09.1991
Tacikistan	09.09.1991
Ermenistan	21.09.1991
Türkmenistan	27.10.1991
Kazakistan	16.12.1991
Rusya Federasyonu	26.12.1991

Asya'da Yeniden Yapılanma

Türk Cumhuriyetleri Bağımsız Oluyor

- Rusya'da 1917 İhtilali'nden sonra kurulan Sovyet yönetimi, Türklerin bağımsızlık hareketlerini tanımamış ve bu hareketleri bastırmıştı.
- Gorbaçov'un açıklık ve yeniden yapılanma politikaları Türklerin bağımsızlıklarını kazanmaları için iyi bir fırsat olmuştur.

Azerbaycan

- 1918'de Azerbaycan, **Mehmet Emin Resulzade** önderliğinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Fakat bir süre sonra SSCB bu bağımsızlık ilanını tanımadığını açıklamıştır. Güç kullanarak Azerbaycan'daki bağımsızlık hareketini bastırmıştır.
- Gorbaçov Dönemi'nde Azerbaycan'ın bağımsızlık hareketi, Ermenistan ile patlak veren **Dağlık Karabağ Sorunu'nun** çatışmaya dönüşmesi sonucu başladı.

MERAKLISINA

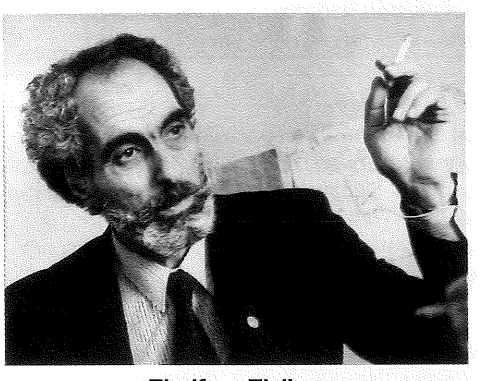
Dağlık Karabağ Sorunu

Nüfusun çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Karabağ'a XIX. yy. başlarından itibaren Çarlık Rusya tarafından Ermeniler yerleştirilmiştir. Bu politika Sovyet Rusya zamanında da devam etmiştir. Zamanla Ermeniler nüfus üstünlüğünü elde etmiştir. Azerbaycan topraklarının içindeki bu bölgeyi Ermenistan kendine bağlamak istemiştir. Bölgeyi işgale başlamış ve Hocalı başta olmak üzere birçok yerde pek çok sivil Azeri öldürülmüştür. BM'nin tüm uyarılarına rağmen Ermenistan Dağlık Karabağdaki işgalini günümüzde de sürdürmektedir.

MERAKLISINA

Hocalı Katliamı 26 Şubat 1992'de Rus askerleri tarafından desteklenen Ermeni güçlerinin Hocalı'da yaptığı katliamda 106'sı kadın, 63'ü çocuk, 70'i yaşlı ve 374'ü erkek toplam 613 kişinin katledildiği olaydır. Hocalı Katliamı ile 1 milyon Azerbaycan Türk'ü işgal edilen topraklardan göç etmek durumunda kalmıştır.

- Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle yaşanan değişiklikler Azerbaycan'da tekrar bağımsızlık hareketlerinin başlamasına zemin hazırlamıştır. **Ebulfeyz Elçibey** önderliğinde Halk Cephesi adıyla bir teşkilat kuruldu. Azerbaycan, SSCB'nin dağılmasından sonra 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir.

Ebulfeyz Elçibey

Uyarı

Azerbaycan'ı tanıyan ilk ülke Türkiye'dir. 1993'te cumhurbaşkanı olan Haydar Aliyev'in "Bir millet, iki devlet" sözleri Türk-Azeri ilişkilerini özetlemektedir.

- Zengin petrol ve doğal gaz yataklarına sahip olan Azerbaycan'ı Rusya, ABD ve Batılı devletler bir nüfuz mücadelesi alanı olarak görmektedir. Azerbaycan Türkiye'nin aracılığıyla ABD ve Batı ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmaktadır.

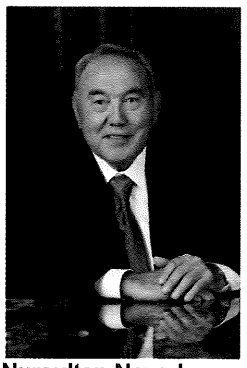
t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

ABD, Türkiye ve Batılı devletlerin desteği ile Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı aracılığıyla Azerbaycan petrolü Batı ülkelerine aktarılmaktadır. Bu projeye, İran, Rusya, Ermenistan karşı çıkmıştır.

Kazakistan

- 1917'de Bolşevik İhtilali sonrasi bağımsızlığını ilan eden Kazaklar, 1920'de tekrar SSCB'nin egemenliğine girmek zorunda kalmıştır.
- SSCB'nin yönetiminden memnun olmayan Kazaklar, 1985'ten sonra yeniden bağımsızlık hareketlerine başlamış ve **Nursultan Nazarbayev** 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir.

Nursultan Nazarbayev

Uyarı

Kazakistan'ı tanıyan ilk devlet Türkiye'dir. Kazakistan bağımsızlığını ilan ettiği tarihten itibaren cumhuriyet ile yönetilmektedir.

Not

Kazakistan büyük petrol, uranyum, demir, altın ve kurşun rezervleri ile Batılı büyük ülkelerin ilgisini çekmiştir. Dünyadaki kromun % 26'sına, altının %20'sine, uranyumun % 17'sine sahiptir. Kazakistan'da Türk yatırımları ABD'den sonra ikinci sırayı almaktadır.

Uyarı

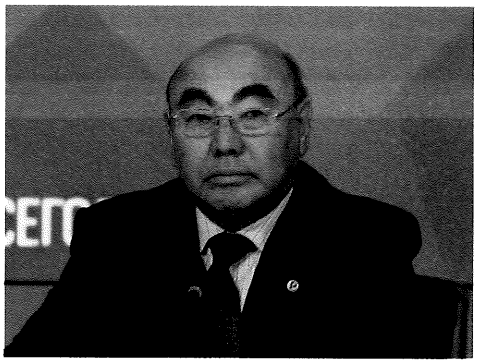
Kazakistan Avrupa Ekonomik Topluluğu, Şanghay İşbirliği Örgütü, Birleşmiş Milletler, İslam Konferansı Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı üyesidir.

Uyarı

Kazakistan dünyada kendi arzusu ile Semey Nükleer Tesisini kapatan ilk devletler

Kırgızistan

- Çarlık Rusya egemenliğine giren ilk Türk topluluğu olan Kırgızlar, Bolşevik İhtilali'nden sonra da Sovyet boyunduruğu altında kalmıştır. Kırgızistan, Gorbaçov'a karşı başlatılan 19 Ağustos 1991 darbesinden sonra, 31 Ağustos 1991'de **Askar Akayev** ile bağımsızlığını kazandı.
- **Türkiye-Kırgıistan Manas Üniversitesi** iki ülke ilişkilerini geliştirmiştir.

Askar Akayev

Uyarı

Kırgızistan'ı tanıyan ilk ülke Türkiye'dir.

Not

Kırgızistan BDT, BM ve AGİT üyesidir. Aynı zamanda Cengiz Aytmatov Kırgızistan'ın yetiştirdiği önemli bir yazardır.

Özbekistan

- 1917 Bolşevik İhtilali'nden sonra Basmacı Hareketi başarısız olunca Özbekistan, 1924 yılında SSCB'ye bağlanmıştı.
- Gorbaçov'un politikalarına karşı **İslam Kerimov** önce Özbekçeyi resmî dil ilan etmiş, 31 Ağustos 1991'de de bağımsızlığını ilan etmiştir.

İslam Kerimov

Uyarı

Özbeksitan'ı tanıyan ilk devlet Türkiye'dir.

- Semerkant, Buhara gibi önemli tarihî şehirlere sahip olan Özbekistan, yer altı zenginlikleri açısından da önemli rezervlere sahiptir.

Türkmenistan

- Bolşevik İhtilali'nden sonra bağımsızlık mücadelesini başlatan fakat başarısız olan Türkmenistan 1924'te SSCB'ye bağlanmıştır. **Saparmurad Niyazov (Türkmenbaşı)** önderliğinde 27 Ekim 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Saparmurad Niyazov (Türkmenbaşı)

Uyarı

Türkmenistan'ı tanıyan ilk ülke Türkiye'dir.

Bağımsız Devletler Topluluğu

- Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Sovyetlerin dağılmasından sonra 21 Aralık 1991 **Almatı Zirvesi** sonucu 11 cumhuriyetin katılımıyla kurulmuştur. (Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Moldova, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna)
- Topluluğa 1993'te katılan Gürcistan, 2008 Güney Osetya Savaşı sonrasında topluluktan ayrılmıştır. Türkmenistan ise 2005'te üyelikten ayrılmış ve gözlemci ülke olmuştur. Rusya'nın Kırım'ı işgal etmesi sonucunda 2014 yılında Ukrayna da BDT'den ayrılmıştır. Baltık ülkeleri olarak adlandırılan Estonya, Letonya ve Litvanya ise topluluğa hiç üye olmamıştır.

Uyarı

Güney Osetya Savaşı, Rusya'nın Gürcistan'ın Güney Osetya topraklarına saldırısı ile başlamıştır.

TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı)

Türk dilinin konuşulduğu ülkeler ve Türkiye'ye komşu ülkeler başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak; bu ülkelerle ekonomik, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında iş birliğini geliştirmek amacıyla 24 Ocak 1992'de kurulan bir teşkilattır.

Doğu Blokundan Sonra Avrupa'da Yeni Arayışlar

- SSCB'de, Gorbaçov'un yönetime gelmesiyle başlayan değişimler Sovyetlere bağlı uydu devletleri de etkilemiş ve bağımsızlık hareketleri başlamıştır. İlk olarak Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya Sovyet rejimine karşı başkaldırmışlar; demokratik seçimler yoluyla Doğu **Avrupa ülkelerinde Komünist Partiler peş peşe iktidardan düşmüştür.** Romanya'da ise demokratikleşmeye karşı direnen devlet başkanı **Çavuşesku (Ceausescu)** kanlı bir halk hareketi sonucunda yönetimden indirilmiştir.
- Doğu Blokunu oluşturan devletlerde meydana gelen rejim değişikliği Doğu Blokunun dağılmasına sebep olurken **Comecon** ve **Varşova Paktı da dağılmıştır.** SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan devletlerden bazıları BDT'yi kurarken Doğu Blokuna dâhil birçok ülkede NATO'ya ve AB'ye üye olmuştur.

İki Almanya'dan Tek Devlete

Almanya, II. Dünya Savaşı sonunda ikiye ayrılmıştır. Doğu Almanya (Demokratik Almanya) SSCB, Batı Almanya (Federal Almanya) ise **ABD** kontrolüne alınmıştı. Sovyetlerin Doğu Almanya halkına ülkeden çıkış vizesi vermesi üzerine halk gittiği ülkelere sığınma ve yerleşme girişiminde bulunmuştu. Batılı devletlerin Demokratik Almanya'ya ve SSCB'ye baskısı ile **Berlin Duvarı** (Kasım 1989) geçişe açılmış, 14 Ocak 1990'dan itibaren duvar halk tarafından yıkılmaya başlanmıştır. Federal Almanya başbakanı **Helmuth Kohl'ün**, Doğu Almanya ve Batı Almanya'nın birleşmesini öngören planının SSCB tarafından kabul edilmesiyle **3 Ekim 1990**'da iki Almanya resmen birleşmiştir. İki Almanya'nın birleşmesini sağlayan anlaşmaya göre Almanya tam egemenliğe sahip olacak, NATO'ya girebilecek ve Sovyet askerleri 3-4 yıl içinde Almanya'dan geri çekilecekti.

Avrupa Ekonomik Topluluğundan Avrupa Birliği'ne

1957'de imzalanan Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuştu (AET). Bu antlaşma üye ülkeler arasında gümrük birliğini amaçlıyordu. Bunun dışında tarım, ulaştırma gibi alanlarda ortak politikalar oluşturulması, parasal birlik kurulması gibi hedefleri de bulunmaktaydı. AET'nin hedeflerine ulaşmasında gösterdiği başarı, üye sayısının artmasını sağlamıştır. İngiltere, Danimarka ve İrlanda sonraki süreçte üye olarak topluluğa katılmıştır. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Birliği (AB) adını almıştır.

MERAKLISINA

Kopenhag Kriterleri

22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde Avrupa Birliğinin genişlemesinin Doğu Avrupa devletlerini kapsayacağı kabul edilmiş ve adaylık için başvuran ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterleri de belirtilmiştir. Bu kriterlere göre aday ülkeler;

- *Demokrasi*
- *Hukuk üstünlüğü*
- *İnsan hakları*
- *İşleyen bir piyasa ekonomisi*

alanlarında belirli bir seviyeye gelmek zorundadır. AB bu kriterlere göre 2004 yılından sonra birçok Doğu Avrupa ülkesini üyeliğe almıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

Maastricht Kriterleri

Üye ülkeler Hollanda'nın Maastricht kentinde 7 Şubat 1992'de Maastricht Antlaşması'nı imzaladılar. Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu "Avrupa Birliği" adını almıştır. Ayrıca AB için bazı kriterler kabul edilmiştir.

Kriterler şunlardır;

- *Üyelerin yıllık ortalama enflasyon oranı en düşük yılık enflasyona sahip üç üye devletin enflasyon ortalamasını en fazla 1,5 puan geçebilir.*
- *Üye devletlerin bütçe açığı oranı, gayrisafi yurt içi hasılasının % 3'nü aşmaması gerekir.*
- *Üye devletlerin kamu borcunun gayrisafi yurt içi hasılanın % 60'nı geçmemesi gerekir.*
- *Her üye devletin uzun vadeli faiz oranı en düşük orana sahip üç üye devletin faiz oranını en fazla 2 puan aşabilir.*
- *Üye devletlerin ulusal paraları, Avrupa Döviz Kuru mekanizmasının izin verdiği normal dalgalanma sınırları içinde kalmalıdır.*

AB ve Dünya

Avrupa Birliği, Doğu Bloku'nun yıkılmasından sonra Avrupa'da ortaya çıkan siyasi boşluğu doldurmada ve uluslararası sorunları çözmede yeteri kadar başarılı olamamıştır. Bu durumun en önemli nedeni Avrupa Birliği'nin üye devletleri arasında farklı siyasi ve ekonomik çıkarların söz konusu olmasıdır. Bu yüzden devletlerin birlikte hareket etmesi zorlaşmıştır. Bu nedenler AB'nin uluslararası politikada etkisiz kalmasına sebep olmuştur.

Örneğin; Körfez Savaşı sırasında başta İngiltere ve Fransa olmak üzere üye ülkeler kendi çıkarlarına göre hareket etmişlerdir. Ayrıca AB üyeleri Bosna savaşında arabuluculuk yapmak ve insani yardım göndermek dışında etkin olamamıştır.

NATO'nun Avrupa'da Genişlemesi

- Doğu Blokunun yıkılmasından sonra Doğu Avrupa ülkeleri NATO'ya girerek ABD ve Avrupalı devletlerle siyasi ve ekonomik bağlantılarını güçlendirmeyi amaçlamışlardı. NATO bu üyelikleri Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son vermek için fırsat olarak görmüş, bu amaçla Ocak 1999'da ilan edilen "Barış için bir araya gelme" programını uygulamaya koyarak Doğu Avrupa ülkelerinin NATO'ya üye olmalarını sağlamıştır.
- Nisan 1999'da Washington Zirvesinde, Macaristan, Polanya ve Çek Cumhuriyeti üyeliğe kabul edilmiş 2008 de Bükreş'te yapılan NATO zirvesinde, Rusya'nın karşı çıkışlarına rağmen Ukrayna ve Gürcistan'ın ileride NATO'ya tam üye olacakları kararı alınmıştır. Arnavutluk ve Hırvatistan 2009'da üye olma hakkı kazanırken Makedonya, Yunanistan tarafından; Kıbrıs Rum yönetiminin katılım başvurusu da Türkiye tarafından veto edilmiştir.

Türkiye ve Avrupa Birliği

Türkiye'nin AB Serüveni

Ankara Antlaşması ve Katma Protokolü

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri 1959'da AET'ye yaptığı üyelik başvrusu ile başladı. AET Türkiye'nin kalkınma düzeyinin üyelik için yeterli olmadığı gerekçesi ile başvurusunu reddetti. AET, Türkiye'ye tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanmasını önerdi. Bu anlaşma 12 Eylül 1963'te Ankara'da imzalandı. 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokolde geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlendi. Fakat Katma Protokolü öngörüldüğü şekilde uygulanamamıştır. AB ve Gümrük Birliğinin temsil ettiği kalkınma modeli dışarıya açık bütünleşmeyi öngören bir model iken, ülkemizde 1970'li yıllarda içe dönük **"ithal ikamesi"**ne dayalı politikalar uygulanmıştır.

Türkiye'nin Gümrük Birliğine Girişi

Türkiye 14 Nisan 1987'de yeniden AB'ye tam üyelik müracatında bulunmuş, AB komisyonu tam üyelik müracatına 1989 yılında verdiği cevapta öncelikle gümrük birliği sürecinin tamamlanması gerektiğini belirtmiştir. 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan kararla Türkiye ve AB arasındaki gümrük birliği 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir.

AB'nin Genişleme Süreci ve Türkiye

- 1993 Kopenhag Zirvesi'nde eski Varşova Paktı ülkelerini kapsayan bir genişleme süreci başlatılmış, Türkiye ise bu genişleme sürecine alınmamıştır.
- **1997 Lüksemburg Zirvesi**'nde Türkiye'nin tam üyeliğinin siyasi ve ekonomik reformların sürdürülmesine Yunanistan ile iyi ilişkiler kurulmasına ve Kıbrıs sorununun çözümü için BM gözetimindeki müzakerelerin desteklenmesine bağlı olduğu belirtilmiştir. Türkiye 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde **Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükûmet Başkanları Zirvesi**'nde oy birliği ile Avrupa Birliğine aday ülke olarak kabul edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açıkça ifade edilmiştir.

Tarama Süreci

Üyelik müzakerelerine başlamamış aday ülkelerin katılım hazırlıklarını hızlandırmak için tarama süreçleri uygulanmıştır. Ancak Türkiye için bu süreç uygulanmamıştır. Buna gerekçe olarak da birçok AB üyesinin bu sürecin üyelik müzakereleriyle eş değer gördüğü, Türkiye'nin siyasi kriterleri yerine getirmediği için de sürecin başlayamayacağı belirtilmiştir.

Uyarı

17 Aralık 2004 tarihinde Brüksel'de toplanan AB Zirvesinde Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiği belirtilmiş ve katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

MERAKLISINA

Ulusal Ajans

- *Türkiye, AB'nin "AB Eğitim ve Gençlik Programı", "Hayat Boyu Öğrenme" ve "Gençlik" programlarına tam üyedir.*
- *Türkiye'nin, AB üyelik süreci ile ilgili olarak "Ulusal Ajans" kurulmuştur.*
- *"Ulusal Ajans" AB Eğitim ve Gençlik Programlarının tam üyesidir.*
- *Ulusal Ajans, Socrates ile "genel eğitim"i; Leonardo da Vinci ile "mesleki eğitim" faaliyetlerini yürütmüştür.*
- *Socrates'in alt programlarından birisi olan olan "Lingua" ile "dil eğitimi" projeleri yürütülmü*

AB Organları

Ekonomik ve Sosyal Komite

- Görüş bildiren bir danışma organıdır.
- Çiftçi, nakliyeci, işçi, küçük esnaf ve zanaatkâr vb. gibi mesleklerin temsilcileri ile tüketici, çevreci ve dernek temsilcilerinden oluşur.

Sayıştay

- AB'nin ve bağlı kuruluşların gelir ve harcamalarını inceler.

Avrupa Konseyi

- Üye ülkelerin devlet ve hükûmet başkanlarının katılımıyla yılda en az iki kere toplanır.
- Merkezi Bürüksel'dir.
- AB'nin karar alma ve yasama organıdır.
- AB komisyonu tarafından hazırlanan tasarıların yasalaşmasını sağlar.
- AB'yi şekillendiren yöneten ve dış politikasını belirleyen organdır.
- Konsey başkanlığını her üye devlet altı aylık dönemler için sırayla üstlenir.

Adalet Divanı

- AB'nin en yüksek yargı organıdır.
- Aldığı kararların temyizi yoktur.
- Üye ülkeler arasındaki davalara komisyonun üye devletlere açtığı davlara ve AB kurumlarına açılan davlara bakar.

Avrupa Parlamentosu

- Üye ülkelerde yapılan seçimler sonunda belirlenen üyelerden oluşmaktadır.
- Parlamento Genel Kurulu Strazburg'da toplanır.
- Yasa yapma sürecinde Avrupa Konseyine değişiklik önerisinde bulunulabilinir. Ancak kesin karar konseye aittir.
- İşçilerin serbest dolaşımı, tüketicinin korunması, eğitim, kültür ve sağlık alanlarındaki yönetmeliklerin kabulünde Avrupa Konseyi ile eşit statüye sahiptir.

AB Komisyonu

- Üye devletler tarafından atanan 20 üyeden oluşan bir yürütme organıdır.
- AB politikalarının tasarlayıcısı ve koordinatörüdür.
- Komisyon AB organlarının aldığı kararların uygulanıp uygulanmadığını, tarafların yükümlülüklerini yerine getirip getiremediğini izlemekle görevlidir.
- Birliği hukuken temsil eder ve AB fonlarının idaresi de komisyona aittir.

Yeni Oluşum Sürecinde Balkanlar

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin Dağılması ve Bosna Savaşı

- Yugoslavya Krallığı, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Paris Antlaşması ile kurulmuştur. Yugoslavya, farklı dinî ve millî etnik kimliklerin bir araya gelmesinden oluşmuştur. II. Dünya Savaşı'nda Hitler ile iş birliği yapan Hırvat gruba "**Ustaşa**" denilmiştir. Sırplar tarafından kurulan ve "**Çetnik**" olarak adlandırılan grup ise Sırpların hâkimiyetini sağlamaya çalışmıştır. "Ustaşa" ve Çetnik" örgütlerinin etnik ve ideolojik ayrımcılığına tepki olarak Tito öncülüğünde sosyalist bir hareket doğmuştur.
- Mareşal **Josip Broz Tito**, Yugoslavya'nın Alman işgalinden kurtuluşunu sağlayarak krallık yönetimine son vermiştir. Yugoslavya'da kurduğu "Sosyalist Federasyon" varlığını SSCB'ye borçlu değildir. Bu sebeple SSCB'den bağımsız bir siyasal tavır da geliştirmiştir. Tito, Makedon ve Müslüman kimliğini tanımış ve devleti 6 Cumhuriyet ve 2 özerk bölge olarak yapılandırmıştır.
- Yugoslavya; Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Sırbistan ve Mekadonya cumhuriyetlerinden oluşmuştur. Voyvodina ve Kosova özerk bölgelerine sahiptir.
- Ülkenin "alt etnik kimliklere" uygun olarak teşkilatlanması devletin parçalanmasını hızlandırmıştır.
- SSCB güdümüne girmeyen Tito sosyalizmi ılımlı biçimde uygulamasıyla da tepki çekmiştir. Bu durum Yugoslavya'nın Cominformdan çıkartılmasına sebep olmuştur. Tito, Bağlantısızlar Hareketi'ne öncülük etmiş, Batı Bloku ile de diplomatik ilişkiler kurmuştur. Kosova ve Voyvodina'nın sahip olduğu haklar Sırp milliyetçiliğinin gelişimini hızlandırmıştır. Tito'nun ölümüyle (4 Mayıs 1980) ortaya çıkan siyasi ve iktisadi krizler Yugoslavya Federasyonu'nun dağılmasını hızlandırmıştır.
- Sırp Komünist Partisi başkanı ve de Yugoslavya Federasyonu Dönem Başkanı **Slobodan Miloseviç** dinî ve ırkçı politikaları ile federasyonu oluşturan diğer unsurlar tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Miloseviç'e tepki olarak ilk önce Slovenya sonra da Makedonya ve Bosna- Hersek bağımsızlığını ilan etmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Bosna-Hersek; Müslüman, Sırp ve Hırvat nüfusun yoğun olduğu bir coğrafyadır. Sırbistan, Bosna-Hersek'in bağımsızlığını ilan etmesi üzerine Bosna'ya savaş açarak soydaşlarını Bosna'da hâkim kılmaya çalışmıştır. Bu süreçte Boşnak ve Hırvatlar, Sırplara karşı ortak hareket etmiştir. Bununla beraber bir süre sonra Boşnaklar ve Hırvatlar arasında anlaşmazlıkların yaşanmasıyla "Boşnak Müslümanlar" yalnız kalmıştır. Sırplar ve Hırvatlar tarafından etnik saldırıya uğrayan yüzbinlerce Müslüman yaşadıkları yerleri terk ederek sınır boylarına gitmişlerdir. "Mülteci" almak istemeyen Avrupalı devletler sınır kapılarını kapatarak Bosnalı Müslümanları ölüme terk etmişlerdir.
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi; Saraybosna, Gorajde, Serebrenica, Tuzla kentlerini güvenli bölge ilan etmiş; sivillerin, Birleşmiş Milletler barış gücü tarafından korunacağına açıklamıştır. Sırplar, Saraybosna'da bir pazar yerinde çok sayıda Müslümanı katletmiştir. Sırp General Radko Mladiç, güvenli bölgeye sığınan Müslümanları katletmiştir. Markale'deki savunmasız Boşnaklara ve Serebrenica'daki diğer Müslümanlara yapılan katliamlar sebebi ile NATO Bosna'daki Sırp güçlerine yönelik olarak operasyon düzenlemiştir.
- NATO, yapılan katliamlar sebebiyle "Hızlı Reaksiyon Gücü" oluşturarak Sırplara hava operasyonu yapmıştır. Yugoslavya'daki iç savaş tarihî Mostar Köprüsü'nün yıkılmasına da sebep olmuştur. 14 Aralık 1995'te Sırp lider **Slobodan Miloseviç**, Hırvat lider **Franjo Tudjman** ve Boşnak lider **Aliya İzzetbegoviç** arasında **Dayton Antlaşması** imzalanmıştır. Anlaşma ile Bosna Savaşı sona ermiştir.

Dayton Antlaşması'na göre;

- Bosna Hersek bağımsız bir devlet olarak kabul edilmiştir.
- Ülkede Bosna ve Hırvat Federasyonu ile Sırp Cumhuriyeti'nin bulunması benimsenmiştir.
- Başkan ve meclisin demokratik yollarla belirlenmesi kolektif başkanlık sisteminin uygulanması kararlaştırılmıştır.

- Bosna iç savaşında 312 bin kişi yaşamını kaybetmiştir. Sırp liderler Slobodon Miloseviç, Ratko Mladiç ve Radovan Karadziç yargılanarak savaş suçlusu ilan edilmiştir.

MERAKLISINA

ALİYA İZZETBEGOVİÇ (1925-2003)

Bosna Müslümanlarının bağımsızlık önderidir.

"Bilge Kral", "Baba" unvanlarıyla da tanınmıştır.

II. Dünya Savaşı'nda Sırp ve Hırvat çetelerine karşı "Genç Müslümanlar Teşkilatı"nı kurarak mücadele etmiştir. Tito Dönemi'nde yaptığı muhalefet sebebiyle hapsedilmiştir. Bosna-Hersek'in ilk devlet başkanıdır.

MERAKLISINA

Boşnakların gömüldüğü toplu mezarlar çok derin olup üzeri yeşillendirildiği için bulunması zor oluyordu. Ancak bu bölgelerde mavi kelebeklerin artışı ile bölgede kazılar başlamış ve toplu mezarlar bulunmuştur.

Kosova Savaşı

- Sırbistan içerisinde özerk bir yapısı olan Kosova'da millet meclisi 1990'da Kosova Anayasası'nı kabul etmiştir. Kosova, 1991'de yapılan referandum sonrasında 1992'de bağımsızlığını ilan etmiştir.
- 1997'de Kosova Üniversitesinde başlayan olaylar ülke geneline yayılan çatışmalara dönüşmüş, Sırp baskıları karşısında Kosova'daki Müslüman Arnavutlar, 1997'de Kosova Kurtuluş Ordusu'nu (UÇK) kurmuştur.
- Sırplar, 15 Ocak 1999'da Reçak'ta başlattıkları katliamı ülke geneline yaymışlardır. Avrupa Birliği gözlemcilerinin Kosova'dan çekilmesinin ardından artan Sırp saldırıları karşısında yaklaşık bir milyon Kosovalı Müslüman ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır.
- Bosna Savaşı'nda kamuoyunun tepkisini çeken uluslararası kuruluşlar ve NATO duruma müdahale etmiştir.
- Sırplar ile barış antlaşması imzalanmıştır.
- Kosova, AGİT ile NATO barış gücü ordusu olan KFOR ve BM'ye bağlı UNMIK idaresine bırakılmıştır.
- 2001'de yapılan genel seçimlerle Kosova'da demokratik idare oluşturulmuştur.
- 2008'de Kosova'nın bağımsızlık ilanını Türkiye ve diğer ülkeler tanımıştır.

Arnavutluk'ta Demokratikleşme Süreci

- 1912 yılında Osmanlıdan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Arnavutluk, II. Dünya Savaşı sırasında İtalya tarafından işgal edilmiştir. Savaşın ardından Komünist Parti tarafından yönetilmeye başlanan Arnavutluk, 1961'den itibaren SSCB'den uzaklaşarak Çin'e yakınlaşmıştır. Ancak Çin'de 1976'da başlayan reformlar Arnavutluk'un Çin'den de uzaklaşmasına neden olmuştur.
- 1985'te devlet başkanlığına getirilen **Ramiz Alia** ile 1992 de çok partili seçimler yapılarak Arnavutluk'ta demokrasiye geçilmişti. Bu seçimlerde Sosyalist Partinin iktidarı sona ererken Demokrat Parti liderliğinde hükûmet kurulmuştur. Seçim sonucunda Ramiz Alia istifasını sunmuş, Demokrat Parti lideri **Sali Berişa** cumhurbaşkanlığına seçilmişti.

t.me/yksyardimcinyedek

> **Uyarı**
> *Avrupa Birliği'ne üyelik için de başvuruda bulunan Arnavutluk, 1 Nisan 2009 tarihinde NATO üyeliğine kabul edilmiştir.*

Orta Doğu ve Afganistan'da Gelişmeler

Körfez Savaşları

- Irak, Kuveyt'in Osmanlı Devleti Dönemi'nde Basra vilayetine bağlı bir kaza olduğunu dolayısıyla da buranın kendilerine bağlı olması gerektiği iddiasını öne sürmekteydi. Ayrıca İran ile sekiz yıl süren savaş sebebiyle büyük ölçüde borçlanmıştı. Borçlarını ödeyebilmek, askerî yönden yeniden güçlenebilmek için Batılı ülkelerden ve Körfez ülkelerinden kredi talebinde bulunmuştur. Bu talebine olumsuz cevap alan Irak, Kuveyt'in günlük limitten fazla petrol çıkararak kendisini zarara uğrattığı iddiasını öne sürerek bu devletten 24 milyar dolar istedi. Bu isteği kabul edilmeyen Irak, 2 Ağustos 1990 günü Kuveyt'i işgal etmiştir.
- **Körfez Krizi** olarak da adlandırılan bu işgal karşısında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Irak'ı kınayarak Kuveyt'ten geri çekilmesini istemiş, ardından da Irak'a geniş kapsamlı ambargo uygulanmasını kabul etmiştir.
- BM, Kuveyt'ten çekilmesi için Irak'a 15 Ocak 1991'e kadar süre tanımış, aksi halde karşı güç kullanılacağını açıklamıştır. Irak'ın Kuveyt'ten çekilmemesi üzerine ABD öncülüğünde koalisyon güçleri önce hava saldırısı başlatmış ardından da kara harekâtı düzenleyerek Irak ordusunu kısa sürede almıştır. Koalisyon güçleri Irak'ın 28 şubat 1991'de ateşkes isteğinde bulunması karşısında kara harekâtını durdurmuşlardır.
- BM Güvenlik Konseyi Irak'tan; Kuveyt'in işgalden önceki sınırlarını tanımasını, ülkesini nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlardan arındırmasını istemiştir. BM Güvenlik Konseyi bu şartlar yerine getirilirse ekonomik ambargonun kaldırılacağını bildirmiştir.
- Irak'ın ülkesinde görev yapan BM silah denetçilerine sorun çıkarması üzerine ABD ve İngiliz uçakları Aralık 1998'de Irak'ı yeniden bombalamıştır.
- Irak bu saldırı sonrasında elindeki kitle imha silahlarının listesini hazırlayarak BM'ye teslim etmiştir. Buna rağmen ABD, İngiltere ve İspanya BM Güvenlik Konseyine başvurarak Irak'a karşı güç kullanılmasını istemiştir. Güvenlik Konseyi üyeleri bu teklife karşı çıktıklarından tasarı onaylanmamıştır. Türkiye'nin de karşı çıktığı bu tasarıya rağmen ABD bölgeye asker sevk etmiş ve İngiltere ile birlikte Irak'a yeniden saldırmıştır (20 Mart 2003). Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak yönetimi fazla dayanamayarak 9 - 10 Nisan 2003'te teslim olmuştur. Devlet başkanı **Saddam Hüseyin 30 Aralık 2006'da idam edilmiştir.**
- 13 Temmuz 2003'te, Geçici Irak Yönetimi Konseyi oluşturulmuş ve bu Konsey BM tarafından tanınmıştır. 8 Mart 2004 tarihinde Geçici Irak İdari Yasası kabul edilmiştir. 30 Ocak 2005'te yapılan seçimler sonucunda **Celal Talabani** Irak Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Ardından da Ekim ayında Irak Anayasa'sı referanduma sunuldu ve kabul edilmiştir

Filistin Sorunu ve Orta Doğu Barış Görüşmeleri

- Filistin sorunu, XX. yüzyılın başından itibaren dünya politikasında geniş yer tutmuştur. Barış görüşmeleri ise İsrail'in saldırgan politikaları sebebiyle hayata geçirilememiştir.
- Filistin'i kurtarmak ve bağımsızlık mücadelesini örgütlemek için 1964'te **Yaser Arafat** liderliğinde **Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)** kurulmuştur. Batı Şeria ve Gazze'de Filistin Devleti'nin kurulması için yürütülen siyasi mücadeleler sonucunda BM 1974'te FKÖ'yü Filistin halkının tek temsilcisi olarak tanımıştır. FKÖ haklı davasını dünyaya duyurabilmek için 9 Aralık 1987'de **İntifada** (ayaklanma) hareketini başlatmıştır.

> **Uyarı**
> *İntifada'nın esası; işgal altındaki topraklarda bulunan İsrail askerlerine karşı sivil halkın ve çocukların girişmiş olduğu taşlı saldırılarla İsrail'i bu topraklardan çekilmeye ve Filistin'le barış yapmaya mecbur bırakmaktı.*

- 14 Kasım 1988'de Filistin Ulusal Konseyi tarafından Bağımsız Filistin Devleti ilan edilmiştir. **Yaser Arafat** Filistin Devlet başkanı seçilmiştir.
- Ekim 1991'deki Madrid Konferansı ile ilk kez Filistin ve İsrail temsilcileri karşılıklı görüşmüş, 1993'teki **Oslo Görüşmeleri** sonunda FKÖ İsrail'i, İsrail de FKÖ'yü tanımıştır. Ancak İsrail'in BM Güvenlik Konseyi kararlarını ve dünya kamuoyunun tepkisini dikkate almamasından dolayı beklenen barış bir türlü gerçekleşmedi. İsrail saldırıları da devam etmiştir.. Filistin Lideri Arafat kuşatma altına alınmış ve teslim olmaya zorlanmıştır (2002). Aynı yıl İsrail güvenlik gerekçesiyle Batı Şeria ile arasına bir duvar inşa etmiştir.
- İsrail 2004'te Gazze'ye saldırılarına devam etmiştir. Arafat'ın ölümünden sonra başkan olan Mahmut Abbas, İsraill'e ateşkes imzalamış ve saldırılar son bulmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

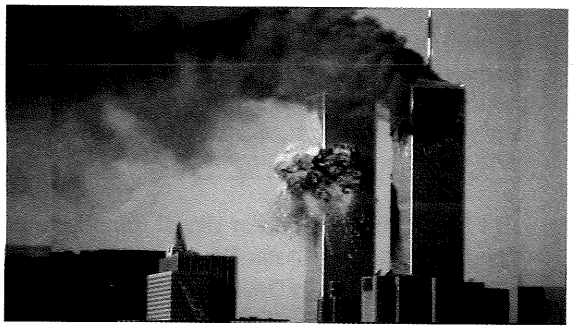
- 2007 sonlarında İsrail ve Filistin arasında iki devletli çözüm esasına dayanan **Anna Polis Toplantısı** yapıldıysa da sonuç alınamamıştır. Ateşkes ilan edilmesine rağmen Filistin sorunu Orta Doğu'da hâlâ büyük bir sorun olmaya devam etmektedir.

Uyarı

İsrail'in 31 Mayıs 2010 tarihinde Gazze'ye yardım taşıyan "Mavi Marmara" gemisine uluslararası sularda askerî operasyon düzenlemesi Türkiye-İsrail ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Ancak İsrail'in özür dilemesi ve saldırı sonucunda hayatını kaybeden kişilerin ailelerine tazminat ödemesi ile ilişkiler yumuşama sürecine girmiştir.

Afganistan'daki Gelişmeler

- 1989 Şubat'ında Sovyet birliklerinin çekilmesinden sonra Afganistan'da SSCB destekli Afgan hükûmeti ile mücahitler arasındaki çatışmalardan mücahitler başarıyla çıkmış ve kendi aralarında bir iktidar mücadelesine başlamışlardır. **Taliban** kontrolü alarak İslam Devleti'ni kurmuştur.
- 11 Eylül 2001'de ABD, ikiz kuleler ve Savunma Bakanlığına (Pentagon) yapılan terör saldırılarından sorumlu tuttuğu **Usame bin Ladin**'in Afganistan'da olduğunu iddia ederek Afganistan'a hava taarruzunu başlatmıştır. Saldırılar karşısında başarısız olan Taliban yönetimi yıkılarak Hamid Karzai liderliğinde yeni bir hükûmet göreve başlamıştır.

11 Eylül Saldırısı

- Bu hükûmetin ülkede güvenliği sağlamasına destek olmak amacıyla, BM Güvenlik Konseyi tarafından Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (**ISAF**) kurulmuştur. Türkiye 2002'de ISAF'ta komutayı devralmıştır. 2003'te komuta NATO'ya geçmiş, fakat 2004 yılında Türkiye yeniden ISAF'ın komutasını devralmıştır.
- ISAF başkent Kâbil ve yakın çevresinde güvenliği sağlamasına rağmen ülkenin geri kalan alanlarında tam olarak güvenliği sağlayamamıştır.

Not

ABD, "Bush Doktrini" ile terörle mücadele yöntemi olarak savunmada kalmayı değil, terörün olduğu yerlere askerî operasyon yapmayı benimsemiştir.
Bu politikada "11 Eylül Saldırısı"nın etkisi vardır.

Orta Doğu'da Su Sorunu

- XIX. yüzyılda Orta Doğu'da yaşanan önemli sorunlardan biri de su sorunudur. Bu sorun su kaynaklarına sahip olmaya ya da bunlardan daha çok yararlanma amacıyla yapılan girişimlerden dolayı ortaya çıkmıştır.
- Orta Doğu'ya hayat veren beş önemli su kaynağının (**Dicle, Fırat, Asi, Şeria ve Nil nehirleri**) kullanımı konusunda çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Mısır, Sudan ve Etiyopya arasında Nil Nehri'nin; İsrail, Ürdün ve Suriye arasında Şeria Nehri'nin; Lübnan, Suriye ve Türkiye arasında Asi Nehri'nin; Türkiye, Irak ve Suriye arasında Fırat ve Dicle nehirlerinin kullanımı konusunda kaşılaşılan sorunlar söz konusudur.
- 1970'li yılların başlarından itibaren Türkiye'nin **GAP**'ı uygulamak üzere çalışmalara başlaması Dicle ve Fırat nehirlerinden yararlanan Suriye ve Irak tarafından tepkiyle karşılanmış bu nedenle Türkiye, Dünya Bankasından beklediği yardımları da alamadığından projeyi kendi kaynakları ile gerçekleştirme yoluna gitmiştir.
- Türkiye, Atatürk Barajı'nda 13 Ocak 1990'dan itibaren su tutmaya başlayacağını ve bir ay süre ile Fırat Nehri'nin sularının akışını durduracağını açıkladı. Bu durum Suriye ve Irak başta olmak üzere Arap devletlerinin tepkisine yol açmış ve **"su sorunu"** açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.
- Türkiye, 1987'de Şam'da imzalanan "Ekonomik İş Birliği Protokolü" ile soruna barışçıl bir çözüm bulmaya çalışılarak Suriye'ye saniyede 500 metreküp su bırakmayı kabul etti. Ayrıca Fırat ve Dicle'nin suyunu Arap yarımadasına kadar akıtacak **"Barış Suyu Projesi"**ni de ortaya atmıştır. Bu proje ile Seyhan ve Ceyhan sularının Arabistan'a kadar uzanacak bir boru hattı ile satılmasını, diğer yandan da Manavgat Çayı'nın İsrail'e satışı gündeme geldi.

Not

Fırat: *Türkiye'den doğar, Basra Körfezi'ne dökülür*
Dicle: *Türkiye'den doğar, Irak ve İran'ı geçip Fırat ile birleşir ve Basra Körfezi'ne dökülür.*
Asi: *Lübnan'dan doğar, Suriye'yi geçip Türkiye'de Akdeniz'e dökülür.*
Ürdün (Şeria): *Ürdün, Suriye ve İsrail sınır bölgelerinde bulunur ve Lut Gölü'ne dökülür.*
Nil: *Afrika Kıtası boyunca çeşitli ülkelerden geçerek Akdeniz'e dökülür.*

t.me/yksyardimcinyedek

Dünyadaki Gelişmeler

Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler

- Bilimsel gelişmeler günlük hayatı kolaylaştırırken aynı zamanda devletler arasında bir rekabet ortamının oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Günümüzde bilimsel alanda yaşanan en önemli gelişmelerin başında "**nanoteknoloji**" gelmektedir. Milimetrenin milyonda birine karşılık gelen nanometre gözle göremediğimiz maddeleri ölçmek için kullanılır. Nano teknoloji sayesinde küçük makineler ve akıllı malzemeler üretilebilmektedir. Bu akıllı malzemeler insan vücudunun içerisinde her yere yerleştirilebilmekte bu sayede canlı organizmalar uzaktan kontrol edilebilmektedir.
- Nano parçacıkları kullanılarak yapılan en ilgi çekici çalışma 1996'da **"Dolly"** adı verilen koyunun kopyalanması olmuştur. Ülkemizde de 2007 yılında **"Oyalı"** adı verilen ilk koyun kopyalanmıştır.
- 1990'lardan sonra dünyada internet kullanımı giderek artmış ve bilgi aktarımı hız kazanmıştır.
- Bilgisayar teknolojisi kültürel hayatta da kullanılarak önemli çalışmalara zemin hazırlamıştır. Bu dönemde müzikte bateri eşliğinde ve klavye ile yapılan elektronik seslerle tanışılmıştır. Amerikalı pop yıldızı Madonna ve Michael Jackson bu türün öncülüğünü yapmışlardır.
- ABD ile SSCB arasında 1957'de SSCB'nin ilk yapay uyduyu fırlatmasıyla başlayan uzay araştırmaları yarışı, Soğuk Savaş Dönemi'nde iki ülke arasındaki kültürel ve teknolojik rekabetin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Günümüzde ise uzay araştırmalarının yoğunlaştığı konu, uzayda insanların yaşayacağı gezegenlerin olup olmadığıdır. Özellikle Mars gezegeni üzerinde çalışmalar artmıştır. ABD'ye ait **Anka Kuşu (Phoenix)** adlı uzay aracı 26 Mayıs 2008'de Mars toprağında hayat iziyle ilgili delil aramak için gönderilmiş ve önemil bilgiler toplamıştır.
- Bütün devletlerin uzay araştırmalarında kullanabileceği bir "Uluslararası Uzay İstasyonu" fikri, 1998'de istasyon inşaatının başlamasıyla gerçekleşme aşamasına gelmiştir.
- Bütün bu gelişmelerin yanısıra **1986'da Ukrayna'da yaşanan Çernobil** reaktör kazası çevre sorunlarına duyarlılığı artırmış, ABD ve Batı Avrupa Ülkeleri; yağ kullanımını azaltmak, çöpleri yeniden işlemek, su ve enerji tüketiminde tutumlu davranılmasını sağlamak için **"Yeşil Dostu"** politikalar izlemeye başlamıştır.
- 1980'lerden sonra bilim alanındaki gelişmelerin spor alanında uygulanması sonucu spor bilimi daha fazla önem kazanmaya başladı. Özellikle sporcuların antreman programlarında bilimsel gelişmelerin kullanılması bu dönemde dünya ve olimpiyat rekorlarının kırılmasında etkili olmuştur.

Küreselleşme ve Etkileri

- Küreselleşme "Endüstriyel genişlemeye ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına paralel olarak siyasi, kültürel ve ekonomik düzeydeki çok yönlü toplumsal ilişkilerin dünya çapında yaygınlaşması" olarak tanımlanmaktadır.
- Küreselleşme ile dünyadaki geniş kapsamlı siyasi ve ekonomik değişmeler sınır tanımadan bütün dünyayı etkisi altına almıştır.
- Özellikle iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler ülkeleri ekonomiden siyasete kadar pekçok alanda birbirlerine yakınlaştırarak dünyayı adeta "Küresel bir köy"e dönüştürmüştür.
- Ülkeler arası haberleşme ağlarının yaygınlaştırılması, kültürler arası etkileşime yeni bir ivme kazandırarak dünyadaki kültürel akışı hızlandırmıştır.
- Küreselleşmenin etkisiyle sinema, müzik, spor, sanat vb. birçok faaliyet uluslararası bir boyut kazanmıştır. Sporda da dünya şampiyonaları ve oilmpiyat oyunlarının yapıldığı ülkelere giden milyonlarca insanın sağladığı ekonomik gelir ve canlı yayınlarla elde edilen reklam imkânı sporun önemini bir kat daha artırmıştır.

Değişen Dünya ve Türk Dış Politikası

Türk Dış Politikası'nın Genel Özellikleri

- Türkiye'nin jeopolitik konumu, siyasi ve ekonomik kazançların yanında güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Komşu olduğu bölgelerin sorunlarından da oldukça etkilenen Türkiye problemlerin çözümünde, kuruluşundan beri dış politikada benimsediği Atatürk'ün "yurtta barış dünya da barış" ilkesine göre yol izlemeye gayret etmektedir.

Rusya Federasyonu

- SSCB'nin dağılmasından sonra etkinliğini devam ettirebilmek için Rusya Federasyonu; eski Sovyet cumhuriyetleri ile birlikte hareket etmeye çalıştı. Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve diğer Türk toplulukları ile ilgilenmesi Rusya'nın bölgedeki etkinliğinin azalmasına sebep oldu.
- 2000'li yıllarda Türkiye-Rusya ilişkileri gelişmeye başlamıştır. Türkiye, Rusya'dan doğal gaz ihtiyacını karşılarken Rusya ise inşaat sektörü ve tüketim malları konusunda Türkiye'den destek almaktadır.
- Rus doğal gazını Karadeniz'in altına döşenen boru hattı ile Samsun'a ulaştıran **Mavi Akım Projesi** iki ülke arasında bir dönüm noktası olmuştur.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

Kasım 2015'te gerçekleşen ve bir Rus uçağının düşürülmesi sonucunda ortaya çıkan uçak krizi, iki ülke ilişkilerini derinden sarsmıştır.

Kafkasya

- Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan Kafkas ülkelerinin toprak bütünlüklerinin korunmasına Türkiye büyük önem vermiştir.
- Kafkas ülkelerinden biri olan Azerbaycan; Türkiye için ortak dil, kültür ve tarihi paylaştığı önemli bir ülkedir. 1991 de bağımsızlığını kazanan Azerbaycan'ı tanıyan ilk ülke Türkiye'dir.
- İki ülke aynı zamanda siyasi ve ekonomik pekçok konuda da birlikte hareket etmişlerdir. 2005 yılında yapımı tamamlanan **Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı** ile Azerbaycan petrolü Ceyhan'a taşınmaktadır.

Uyarı

Türkiye ve Azerbaycan arasında, Azeri gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşımayı amaçlayan Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı'nın (TANAP) temelleri de 17 Mart 2015'te atılmıştır.

- Türkmenistan doğal gazını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşıyacak olan Trans-Hazar Boru hattı (THB) projesi için Türkmenistan ile de görüşmeler tamamlanmak üzeredir.
- Türkiye ile Ermenistan kara sınırlarının kapalı olması, Orta Asya ile ulaşım bağlantısını sağlayan Gürcistan'ı Türkiye için önemli bir ülke haline getirmiştir. Gürcistan ise BDT'den ayrılmış ve Rusya'ya karşı Türkiye ve Batılı ülkelerle iyi ilişkiler kurmuştur.
- Türkiye Ermenistan'ı tanıyan ilk ülkelerden biridir. Kuruluşunda öncü olduğu **Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatına** (KEİ) Türkiye, Ermenistan'ı da üye olarak davet ederek iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Ancak Ermenistan'ın 1915'de "Zorunlu Göç Yasası"nı sürekli gündeme getirerek sözde Ermeni Soykırımı iddiasında bulunması ilişkileri geriletmiş, işgal ettiği Dağlık Karabağ'dan çekilmemesi nedeniyle Ermenistan'la ilişkiler iyice bozulmuş ve kara sınırı kapatılmıştır.
- Ermenistan'ın yürüttüğü faaliyetlerin etkisiyle Uruguay, Arjantin, Rusya, Kanada, Yunanistan, Lübnan, Belçika, Vatikan, İtalya, Fransa "sözde soykırımı" tanımıştır. Avrupa Parlamentosu, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne kabulü şartlarından bir tanesi olarak da "Sözde Ermeni Soykırımı"nın tanınmasını koymuştur. Türkiye, Ermenistan ile ilişkileri geliştirmek için **Akdamar Kilisesi**'ni restore etmiş, Erivan- Antalya uçak seferlerini başlatmış, "**Peynir Diplomasisi**" ve "**Futbol Diplomasisi**"ni uygulamıştır.

- **Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ)** kurulmuştur (25 Haziran 1992). Merkezi İstanbul'dur. Karadeniz, Balkan ve Hazar Denizi devletleri arasında ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan iyi ilişkiler kurmayı amaçlar. Üye devletler arasında Türkiye, Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Sırbistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu ve Ukrayna bulunur.

Orta Asya Türk Cumhuriyetleri

- Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlığını kazanmasından sonra Türkiye bu ülkelerle iyi ilişkiler kurmayı amaçlayan politikalar geliştirmiştir. "Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi" 1992'den beri Türkiye ve Türk cumhuriyetlerinin katılımıyla gerçekleşmektedir.
- Aynı zamanda Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye arasında kültür ve eğitim alanlarındaki iş birliği de hızla gelişme göstermiş, pekçok öğrenci karşılıklı olarak Türkiye'de ve bu ülkelerde eğitim görmektedir.

Orta Doğu

- Türkiye günümüzde Orta Doğu'da yaşanan çatışmalardan olumsuz şekilde etkilenmekte ve Orta Doğu'da kalıcı barış için yapılan çalışmalara destek vermektedir.

Uyarı

2010 yılında başlayan "Arap Baharı" sonucunda, Orta Doğu'da birçok hükûmet devrilmiş ve ayaklanmalar gerçekleşmiştir. Özellikle Suriye'de yaşanan iç savaş günümüzde Türkiye'yi oldukça olumsuz etkilemektedir.

- Türkiye, 1990'da gerçekleşen Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'a uygulanan ambargodan olumsuz etkilenmiştir. 2003'te ABD öncülüğünde yeniden Irak'a askerî müdahalede bulunulması ile ortaya çıkan otorite boşluğu Kuzey Irak'tan Türkiye'ye yönelik terör faaliyetlerini artırmıştır.
- Türkiye ile Suriye arasındaki "su sorununun" yanında Suriye'nin Türkiye'ye yönelik terör faaliyetlerine destek vermesi 1990'lı yıllarda ilişkileri gerginleştirmiştir.
- Türkiye ve Suriye ilişkileri 2000'li yılların başında olumlu yönde gelişme göstermiştir. Suriye, PKK'ya karşı tavır almış, Türkiye ise "Hariri Suikastı" sebebiyle diplomatik baskı altında kalan **Suriye'ye destek** olmuştur. Taraflar "**stratejik ortaklık**"tan dâhi söz etmiştir. Türkiye, Beşar Esad'ın halkına orantısız güç kullanmasından rahatsızlık duyarak Esad rejimini değiştirmeye yönelik ABD politikalarına destek vermiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Suriye iç savaşı Türkiye'ye sayıları milyonlarla ifade edilen mülteci göçüne sebep olmuştur. Türkiye üzerinden Avrupa'ya deniz yoluyla kaçak yollarla geçmek isteyen mültecilerden bazıları denizde boğularak ölmüştür. 3 yaşında boğularak ölen "Aylan Bebek" mültecilerin sembol ismi olmuştur. Suriye'de oluşan istikrarsız ve güvensiz ortam DEAŞ, PYD,YPG, PKK gibi terör örgütlerinin rahat yapılanmasına sebep olmuş, Türkiye, sınır güvenliğini tehdit eden bu durum üzerine **"Fırat Kalkanı"** ve **"Zeytin Dalı"** harekâtlarını yapmıştır.

- 1990'lı yıllarda İran'ın ülkemize yönelik terör olaylarına destek vermesi iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesini engellemiştir. 2000'li yıllarda İran'ın Türkiye'ye yönelik teröre desteğini kesmesi ve ABD'nin İran'a yönelik politikalarına Türkiye'nin destek vermemesi ilişkilerin düzelmesini sağlamıştır.
- Türkiye, İsrail'in kuruluşundan itibaren ilişkilerini Arap ülkelerini dikkate alarak sınırlı tutmuştur. 2000'li yıllarda, İsrail'in Filistin'e saldırılarını Türkiye'nin "devlet terörü" olarak nitelendirmesi ilişkileri bozmuştur. 2004'ten itibaren ilişkiler düzelmeye başladıysada istenilen düzeyde değildir.

Balkanlar

- Balkanlardaki devletlerin Varşova Paktına üye olmaları Türkiye'nin bu devletlerle siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmasını engellemişti. Paktın dağılmasından sonra Türkiye bölgede aktif bir politika izlemeye başlamıştır.
- Günümüzde Sırbistan, Yunanistan ve Rusya tarafından oluşturulan ittifaka karşı Türkiye; Balkanlar'da Makedonlar, Arnavutlar, Boşnaklar ve Türk azınlıkları desteklemiştir. Türkiye Boşnaklara yönelik gerçekleştirilen saldırılara karşı çıkmış, ayrıca Boşnak-Hırvat Federasyonu'nun kurulmasını ve Bosna Savaşı'nı sona erdiren **Dayton Antlaşması**'nın yapılmasını desteklemiştir.

Kosova

Türkiye, 17 Şubat 2008'de bağımsızlığını ilan eden Kosova'yı ilk tanıyan devletlerden birisidir.

Makedonya

Makedonya parlamentosu, 17 Eylül 1991'de Yugoslavya'dan ayrılarak Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etti. Türkiye, Makedonya'nın toprak bütünlüğünün korunması için destek vermiştir.

Arnavutluk

Arnavutluk'un 1990'lardan itibaren izlediği dışa açılma politikası Türkiye tarafından desteklenmiş ve yine Türkiye'nin desteği ile 1992 yılında İslam Konferansı Örgütüne üye olarak kabul edilmiştir.

Bulgaristan

Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlıklar bazı dönemlerde din ve dillerinden dolayı baskı ile karşılaşmışlardır. Bulgaristan, Türklerin isimlerini ve dillerini değiştirmiş, inanç ve ibadet hürriyetini yasaklamıştır. Todor Jivkof'un izlediği asimilasyon politikalarına karşı Türkler "Hak ve Özgürlükler (HÖH) Hareketi"ni başlatmıştır. Bulgaristan, 1989 yılında Türkiye ile olan sınırlarını açarak bu durumdan memnun olmayan Türkleri göçe zorlamış ve binlerce Bulgaristan Türkü, Türkiye'ye göç etmiştir.

Romanya

Romanya'da komünist rejimin yıkılmasıyla birlikte 1990'lı yıllardan itibaren Romanya'yla ilişkiler gelişmeye başlamıştır.

Yunanistan

- Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler Ege Denizi sorunu, azınlıklar ve Kıbrıs Sorunu nedeniyle uzun yıllardan beri gergin geçmekteydi.
- Yunanistan'ın, Türkiye'ye yönelik terör faaliyetlerini desteklemesi ve Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine karşı çıkması Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Ayrıca Ocak 1996'da Ege Denizi'ndeki **Kardak Kayalıkları** yüzünden iki devlet savaşın eşiğine gelmiştir. Bu gelişmelere rağmen, Ağustos 1999'da Türkiye'de, daha sonra da Yunanistan'da yaşanan depremlerde her iki tarafın da birbirlerine yardımda bulunması ilişkilerin normalleşmesini sağlamıştır. Bunun sonucu olarak da Yunanistan, Türkiye'nin AB'ye aday ülke olarak kabul edilmesine onay vermiştir.
- Türkiye ve Yunanistan arasında uzun yıllar devam eden önemli sorunlardan biri de **"Kıbrıs"**tır.
- 1983 yılında KKTC'nin kurulmasından hoşnut olmayan Yunanistan ve Rum kesimi BM'ye başvurarak bu ilana karşı çıkarak geçersiz olmasını sağladılar. Türkiye ve KKTC'de alınan bu kararı tanımadıklarını bildirmiş ve adada yaşanan gerginlik daha da artmıştır. Güvenlik Konseyinin hazırladığı iki toplumdan oluşan Kıbrıs Devleti'nin kurulması fikrini her iki tarafın da olumlu karşılamasına rağmen görüşmelerden bir sonuç alınamamıştır.
- Dönemin BM Genel Sekreteri **Kofi Annan**'ın Kıbrıs sorununun çözümü için belirlediği plan 2004 yılında kabul edilerek her iki kesimde de referanduma sunulmuştur. Plan Türkler tarafından kabul edilirken (% 65) Rumlar (% 75) tarafından reddedilmiştir.
- 2008'de alınan kararla iki tarafı birbirinden ayıran Lokmacı Sınır kapısı açılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

Annan Planı: Kurulacak Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki bakanlıkların en az üçte biri Türklerden oluşacak, devlet başkanlığı ve başbakanlık makamları on ayda bir Türkler ve Rumlar arasında değişecekti.

Not

Annan Planı'nın Türkiye'ye ve KKTC açısından önemi Kıbrıs'ta çözüm isteyen tarafın Türkler olduğunu dünya kamuoyuna duyurmasıdır.

Kızılayın Yurt Dışı Yardım Faaliyetleri

- Türk Kızılayı yurt içinde ve yurt dışında acil ihtiyacı olan insanlara en kısa süre içinde yardım ulaştırmaktadır. Türk Kızılayının yurt dışında faaliyette bulunduğu yerlerden bazıları şu şekildedir;
  - 2005; Endonezya, Tayland ve Sri Lanka → Güney Asya'da meydana gelen tsunami felaketine insanı yardım gönderildi.
  - 2005; Pakistan → Bölgede meydana gelen depremden hemen sonra insani yardım yapıldı.
  - 2006; Lübnan → İsrail'in Lübnan'a yaptığı askeri operasyonlar sonrasında insani yardım gönderildi.
  - 2006; Sudan → Kamplara yerleştirilen bölge halkına insani yardım yapıldı.
  - 2007; Irak → Irak'ın Telafer kentinde meydana gelen patlamalardan sonra insani yardım gönderildi.
  - 2008; Gürcistan → Gürcistan'a savaş sonrası insani yardım yapıldı.
  - 2008; Filistin → İsrail'in Gazze şeridindeki askerî operasyoları nedeniyle insani yardım gönderildi.

Türk Ordusu ve Dünya Barışı

- Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası barışı koruma faaliyetleri önem kazanmıştır. Türkiye; BM, NATO ve AB liderliğindeki çeşitli barış operasyonlarına destek vererek katkı sağlamaktadır. Türk ordusunun katıldığı önemli projeler şu şekildedir;
  - Kore; 1950 -1953 → Kore Savaşı'na tugay büyüklüğünde bir kuvvetle katılarak Güney Kore'yi destekledi.
  - Somali; 1993-1994 → BM'nin isteği ile insani yardım amaçlı barış gücüne katkı sağlamak amaçlandı.
  - Bosna - Hersek; 1993-1995 → BM'nin isteği ile insani yardım için güvenli bölgeler oluşturmaya katkı sağlamak amaçlandı.
  - Bosna - Hersek; 1995 - 1996 → NATO'nun isteği ile İstikrar Kuvvetine katkı sağlamak amaçlandı.
  - Bosna - Hersek; (Adriyatik Denizi) 1992-1996 → Bosna Savaşı'nda NATO'nun isteği ile görev kuvvetlerine katkı sağlamak amaçlandı.
  - Bosna - Hersek; 2004 → BM ve NATO'nun çalışmalarına katkı sağlamak amaçlandı.
  - Arnavutluk; 1997 → İnsani yardımın güvenle dağıtılabilmesi için BM isteği ile katıldı.
  - Arnavutluk; 1999 → Mültecilere yardım için oluşturulan İnsani Yardım Kuvvetine katıldı.
  - Kosova; 1999 → NATO'nun başlattığı hava harekâtına katıldı.
  - Kosova; 1999 → NATO'nun oluşturduğu çok uluslu Güney Görev Kuvvetine katıldı (devam etmektedir)
  - Afganistan; 2002 → BM Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulan Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvvetine katıldı (devam etmektedir).
  - Lübnan; 2006 → BM Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulan Lübnan Geçici Güvenlik Gücüne destek için katıldı (devam etmektedir).

1980 Sonrası Türkiye

Siyasi Gelişmeler

- 1983 yılında iktidara gelen **Turgut Özal** döneminde 14 Nisan 1987'de AB'ye tam üyelik için başvuruda bulunulmuştur.
- 12 Eylül askerî müdahalesi sonrasında siyasetle uğraşmaları yasaklanan **Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Necmettin Erbakan** ve **Alparslan Türkeş**'in siyasi yasakları 1987 yılında kaldırılmıştır.
- 1987 yılında yapılan seçimlerde Turgut Özal liderliğindeki **ANAP** (Anavatan Partisi) yine birinci parti olmuştur.
- Turgut Özal'ın 1989 yılında Cumhurbaşkanı seçilmesiyle, Yıldırım Akbulut başbakanlığa getirilmiştir.
- 1991 seçimlerden sonra Süleyman Demirel'in liderliğindeki **DYP** ile Erdal İnönü'nün başkanlığındaki **SHP** koalisyon hükûmeti kurmuşlardır.
- Turgut Özal 1993'te vefat etmiş; **Süleyman Demirel** Cumhurbaşkanı, **Tansu Çiller** de başbakan seçilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

Uyarı

*Tansu Çiller **Türkiye'nin ilk kadın başbakanıdır.** **Avrupa'da ise ilk kadın başbakan** Margaret Thatcher'dır.*

- Doğru Yol Partisi başkanlığına getirilen Tansu Çiller Dönemi'nde AB ile "Gümrük Birliği Antlaşması" imzalanarak AB standartlarına uyum sağlamak amaçlanmıştır.
- 1995 Genel Seçimleri sonrasında koalisyon hükûmetleri görev almıştır.
- "28 Şubat Postmodern (Modern Ötesi) Darbesi" gerçekleşmiştir. 28 Şubat 1997'de alınan Millî Güvenlik Kurulu kararlarıyla siyasi iktidar iş yapamaz hâle getirilmiş, Refah-Yol Koalisyon İktidarının başbakanı Necmettin Erbakan istifa etmek zorunda kalmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) oluşturduğu "Batı Çalışma Grubu" ile Refah Partisinin tüm faaliyetlerini gözlem altına almış askerî ve sivil idarede fişlemelerde bulunmuştur. TSK'nin 28 Şubat Darbesi'nde bulunma gerekçeleri şunlardır:
- Necmettin Erbakan'ın İslam ülkeleri ile yakınlaşması ve İslam ortak pazarı için D8 Grubunu kurmak için harekete geçmesi
- Necmettin Erbakan'ın Başbakanlık konutunda toplumun önde gelen tarikat önderlerine iftar yemeği vermesi
- Refah Partili Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ın Filistin ile dayanışma gecesinde yaptığı konuşmalar ve sergilenen tiyatro oyunu nedeniyle Erbakan, "laik rejimi" tehdit altında bırakmakla suçlanmıştır.
- Tüm bu gelişmeler üzerine asker kışladan çıkarak Sincan'da tank ve zırhlılarla şehir merkezinden geçiş yapmıştır. Dönemin Genelkurmay ikinci başkanı "Çevik Bir" bu durumu "Demokrasiye balans ayarı yaptık." şeklinde açıklamıştır. 28 Şubat 1997'de Millî Güvenlik Kurulu irtica gündem maddesi ile toplanmıştır.

MGK Kararları şunlardır:

- 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi, Kur'an kurslarının denetim altına alınması
- Türk Silahlı Kuvvetlerini dine karşıymış gibi gösteren medya kuruluşlarının denetlenmesi
- Devlete dinci kesimlerin sızmalarının önlenmesi

- Ayrıca 28 Şubat sürecinde meslek liselerine getirilen katsayı uygulaması ile imam hatip liselerinin önü kesilmek istenmiştir. Üniversitelerde başörtüsü yasağı uygulanmıştır. İkna odaları kurulmuştur. Yargıtay Başsavcısı "Vural Savaş", Refah Partisi hakkında "laik cumhuriyet ilkesine aykırı eylemlerin odağı olması" gerekçesiyle kapatma davası açmıştır. Bu dava neticesinde "Refah Partisi" kapatılmış, Necmettin Erbakan ve parti yöneticilerine 5 yıl siyaset yasağı getirilmiştir. Devlet bürokratlarından "irtica" sebebiyle çok sayıda görevden almalar yaşanmıştır. Toplum laiklik çizgisiyle bölünme noktasına taşınmıştır. Ülkede PKK terörü sebebiyle askerî unsurların etkin olduğu bir dönem yaşamıştır.
- Refah Partisinin kapanmasından sonra Fazilet Partisi kurulmuştur.
- 1999 seçimlerinden sonra DSP - MHP - ANAP Koalisyon Hükûmeti kurulmuştur.
- Mayıs 2000'de **Ahmet Necdet Sezer** Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- Ahmet Necdet Sezer Dönemi'nde MGK toplantısında Sezer ile Ecevit arasında yaşanan tartışma beraberinde ekonomik krizi getirmiştir.
- Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Kemal Derviş Türkiye'ye gelmiş ve ekonomiden sorumlu devlet bakanı olmuştur.
- Fazilet Partisinin de kapatılması üzerine Adalet ve Kalkınma Partisi kurulmuştur.
- 2002, 2007, 2011 ve 2015 seçimlerinde art arda kazanan AKP (Ak Parti) hükûmeti ülke yönetimindeki etkinliğini hâlâ sürdürmektedir.
- Ahmet Necdet Sezer'in yerine 2007'de **Abdullah Gül** Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- Ağustos 2014'te Abdullah Gül'ün yerine **Recep Tayyip Erdoğan** Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Turgut Özal

Süleyman Demirel

A. Necdet Sezer

Abdullah Gül

R. Tayyip Erdoğan

t.me/yksyardimcinyedek

Adalet ve Kalkınma Partisi Dönemi (2002-....)

- 2002'den bu yana Türkiye Cumhuriyeti Devleti **Adalet ve Kalkınma Partisi** tarafından idare edilmektedir.
- Bu dönemde devletin **büyüme oranı %9,4'e** kadar çıkmıştır. Siyasi istikrar sağlanmış **enflasyon tek haneli rakamlara** kadar düşmüştür. Bu yıllar arasında Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu ve Binali Yıldırım başbakanlık yapmıştır.
- 2007'de **Abdullah Gül cumhurbaşkanı** seçilmiştir.
- Referandum yapılarak **cumhurbaşkanının halk oyu** ile seçilmesi benimsenmiştir. Halk oyu ile seçilen ilk cumhurbaşkanı "Recep Tayyip Erdoğan" olmuştur (10 Ağustos 2014).
- 2018'de "Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi"ne geçilmiştir. Bu hükûmet sisteminin de ilk cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmuştur.

Gezi Parkı Olayları

"Taksimi Yayalaştırma Projesi" kapsamında tarihî **"Topçu Kışlası'nın"** yeniden **inşası** kararı alınmıştır. Proje kapsamında bazı **ağaçların sökülerek** yerlerinin değiştirilmesi **Gezi Parkı'nda oturma eylemlerine** sebep olmuştur. Eylem başlangıçta doğacı nitelik taşısa da zamanla hükûmet karşıtı bir halk hareketine dönüştürülmek istenmiştir. Eylemler sürecinde kurulan **"Taksim Dayanışma Platformu"** hükûmetten bazı vali ve emniyet müdürlerinin görevden alınmasını, gösteri ve eylemlerin serbest bırakılmasını, üçüncü **köprü ve hava yolu projelerinin iptalini** istemiştir. Hükûmetin alkole sınırlı yasak getirmesi, **dindar gençlik söylemi**, yaşam tarzına müdahale olarak algılanmış ve bu durum "Gezi Parkı" eylemlerinin toplumsal tabanını oluşturmuştur. Zamanla uluslararası güçler, eylemcilerin enerjisini iktidarı devirmeye yönelik bir harekete çevirmiştir.

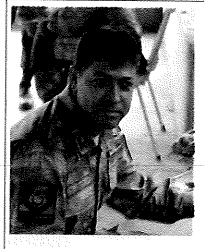

FETÖ ve 15 Temmuz

1960'larda ortaya çıkan FETÖ/PDY (Paralel Devlet Yapılanması) hukuk devletini ortadan kaldırarak **zümre egemenliği** kurmaya çalışmıştır. Lideri Fethullah Gülen'dir. Başta ABD olmak üzere yurt dışı destekçileri vardır. Eğitim, sağlık, maliye, medya vb. alanlarda etkin olmuşlardır. **Takiyecilik** ve **"Amaca ulaşmak için her türlü yol meşrudur."** anlayışı ile kendini korumuş ve her devirde iktidar desteğini kazanmaya çalışmıştır. **Işık evleri ve dershaneler** aracılığıyla devleti ele geçirmeye çalışmışlardır.

Kendisini **"Hizmet Hareketi"** ve **"Cemaat"** olarak tanımlayan örgütün lideri Fethullah Gülen **"Kainat İmamı, mehdi, mesih, hoca efendi, muhterem"** olarak lakaplandırılmıştır. Tarihe **"17 / 25 Aralık 2013 Darbe Girişimi"** olarak geçen olayda örgüt; polis şeflerinin ve hâkimlerinin aracılığıyla **iktidarı yolsuzluk üzerinden itibarsızlaştırarak millî iradeyi yok etmek** istemiştir. Bunun sonrasında devlet kadrolarında bulunan FETÖ/PDY mensupları pasifleştirilmeye çalışılmıştır. **Yüksek Askerî Şura öncesinde FETÖ/PDY mensubu personelin görevden alınma endişesi** ve Pensilvanya'dan alınan talimat neticesinde **"15 Temmuz Darbe Girişimi"** gerçekleşmiştir.

Darbe girişimi, **İstanbul Yeşilköy Hava Harp Okulu ve Ankara Akıncı Üssü**'ndeki cuntacılar tarafından başlatılmıştır. Darbeciler, **İstanbul Boğaziçi Köprüsü**'nü geçişe kapatmıştır. MİT Müsteşarlığına saldırıda bulunulmuştur. Cumhurbaşkanı **Recep Tayyip Erdoğan'a Marmaris'te suikast girişiminde** bulunulmuştur. TRT'de darbe bildirisi okutulmuştur. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar rehin alınmıştır. Cumhurbaşkanlığı, **Özel Harekât Daire Başkanlığı, TBMM bombalanmıştır.**

Ömer Halisdemir (1974-2016)

- Şehit Astsubay Kıdemli Başçavuş.
- Özel Kuvvetler Komutanlığına girmeye çalışan darbeci general Semih Terzi'yi Korgeneral Zekai Aksakallı'dan aldığı emirle öldürmüştür.
- Semih Terzi'nin vurulması darbenin seyri üzerinde etkili olmuştur.
- Şehit Ömer Halisdemir'in adı Niğde Üniversitesi'ne verilmiştir.

Küçükçekmece Başsavcısı Ali Doğan, 15 Temmuz darbe girişiminin yasadışı olduğunu belirterek cuntacılar hakkında tutuklama kararı çıkartmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan halkı sokağa çıkmaya davet ederek darbe girişimine karşı halkla beraber direniş göstermiştir. Türk halkı sivil bir irade ortaya koyarak tarihte ilk kez meydanlara inmiş ve yönetme gücüne sahip çıkmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi anayasal yetkisini kullanarak olağanüstü hâl ilan etmiş ve bu süreç içerisinde devlet kademelerine sızmış olan FETÖ/PDY mensubu asker, bürokrat, eğitimci vb. kişiler yargı önüne çıkartılmıştır. 15 Temmuz, "Demokrasi ve Millî Birlik Günü" olarak kabul edilmiştir.

t.me/yksyardimcinyedek

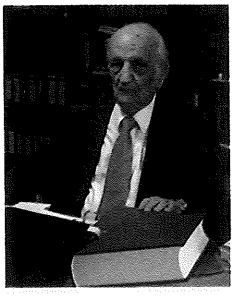
Kültürel Gelişmeler ve Sosyal Hayat

- İlk renkli televizyon yayını Türkiye'de 1984'te başladı. 1990'da ilk özel televizyon kanalının açılması ve 1994 yılında Özel Radyo ve Televizyon Yasası'nın çıkması ile çok sayıda özel radyo ve televizyon yayın hayatına başladı.
- 1990'lı yıllarda Türk sineması bir diriliş sürecine girdi. Nuri Bilge Ceylan "**Üç Maymun**" adlı filmiyle Cannes Film Festivalinde en iyi yönetmen (2008) ve "Kış Uykusu" filmiyle en iyi film (2014) ödüllerini aldığı gibi oscar ödüllerine de aday gösterilmiştir.
- **Orhan Pamuk**'un Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması edebiyat alanında en önemli uluslararası başarı olmuştur.
- **Sertap Erener, Eurovision** şarkı yarışmasında birinci olmuştur. Ödülü aldığı şarkının adı "Everyway that I can"dir.
- Bu dönemde ülkemizde eğitim alanında yapılan çalışmalarla okuma yazma oranı artırılmış, gerek Millî Eğitim Bakanlığının başlattığı "Haydi Kızlar Okula" ve "Ana-kız okuldayız" projeleri gerekse sivil toplum kuruluşlarının başlattığı kampanyalar sayesinde kız çocuklarının ve kadınların eğitime daha fazla katılımları sağlanmıştır.
- 1997-98 eğitim-öğretim döneminde 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmesi toplumu en çok etkileyen gelişmelerdendir.
- 1981'de çıkarılan Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları **Yükseköğretim Kurulu (YÖK)** çatısı altında toplanmıştır.
- **1993 yılında Türkiye'de ODTÜ'de** ilk internet bağlantısı kuruldu ve okullarda zamanla bilgisayar laboratuvarları oluşturuldu.
- Türkiye'nin bilim politikalarına yön vermek, bilimsel çalışmaları teşvik etmek için "TÜBA" (Türkiye Bilimler Akademisi) kurulmuştur.
- Türkiye'de 1986'da çağrı cihazları, 1994'te mobil iletişim için küresel sistem (GSM) kullanılmaya başlanmıştır.
- 2000'li yıllarda ASELSAN, ROKETSAN, TUSAŞ, OTOKAR ve TÜBİTAK gibi devlet kurumları özel kurumlardan da aldıkları destekle önemli teknolojik adımlar atmışlardır. Özellikle savunma sanayinde dışa bağımlılık azaltmaya çalışılmaktadır.

Not

- *İsmini Kurtuluş Savaşı komutanlarından Fahrettin Altay'dan alan "Altay Millî Tank Üretimi Projesi" başlamıştır.*
- *"HÜRKUŞ Uçak Projesi"ne başlanmıştır. HÜRKUŞ, Avrupa Sivil Havacılık Otoritesinden "Tip" sertifikası alan ilk Türk uçağı olmuştur.*
- *ANKA adlı Türk insansız hava aracı (İHA) üretilmiştir.*
- *Bayraktar adında Silahlı İnsansız Hava Aracı (SİHA) üretilmiştir.*
- *GÖKTÜRK adında yüksek çözünürlüklü yer gözlem uydusu yapılmıştır. Alanında millî özellikle ilk uydudur.*
- *TÜRKSAT adında Türkiye'nin ilk yerli tasarım ve üretim haberleşme uydusu uzaya fırlatılmıştır.*
- *ATAK T129 adında taarruz ve taktik amaçlı yerli helikopter üretilmiştir.*
- *Türkiye'nin proje hâlindeki silahları arasında; Tufan, Millî Muharip Uçak (MMU), ATAK 2, Hürjet, Small Geo Haberleşme Uyduları, Yüksek Faydalı Yük Kapasiteli İnsansız Hava Aracı yer alır.*

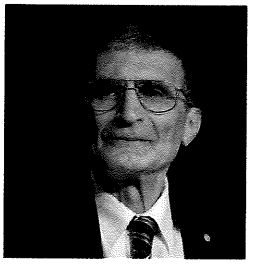
Küreselleşme Dönemi'nde Türkiye'nin İsmini Uluslararası Alanda Duyuran Bilim İnsanları

Fuat Sezgin (1924-2018)

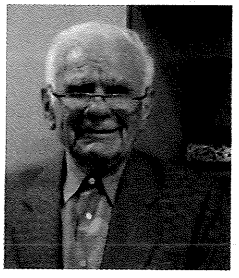
- **Şarkiyat** (Doğu) üzerine bilimsel çalışmalar yapmıştır.
- "**Mecazü'l-Kur'an**" adlı hadis kitabında **Buhari**'den alıntılar olduğunu ortaya koyması hadislerin sadece sözlü geleneğe dayandığı tezinin yanlış olduğunu ortaya koymuştur.
- 27 Mayıs Darbesi ile üniversitede akademisyenliğine son verilmiştir.
- **Câbir bin Hayyan** üzerine araştırmalar yapmıştır.
- Sahasının en kapsamlı eseri olan "**Arap-İslam Bilim Tarihi**" adlı eserin **ilk cildini** yazmıştır.
- **Kral Faysal İslami İlimler Ödülü**'nü almıştır. Johan Wolfgang Üniversitesinde Arap-İslam Tarihi Enstitüsünü kurmuştur. Frankfurt'ta **İslam Bilim Tarihi Müzesi**ni kurmuştur. Burada 45 bin ciltlik "Bilimler Tarihi Kütüphanesi"ni oluşturmuştur.
- İslam Bilim Tarihi Müzesinin ikinci bir örneğini İstanbul'da **Gülhane Parkı**'nda açmıştır. Buradaki eserler İslam kültürünün Avrupa'ya olan katkısını da ortaya koymuştur. Türünün ilk örneği olan "**İslam'da Bilim ve Teknik**" **adlı müze kataloğunu** yazmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

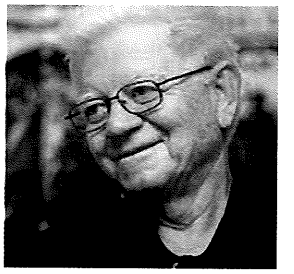
Aziz Sancar (1946-....)

- **Aziz Sancar**, kimya alanında çalışmalarda bulunmuştur.
- Nobel Ödülü'nü; "**Hücrelerin hasarlı DNA'yı nasıl onardıkları ve genetik bilgiyi nasıl korudukları**"na dair çalışmalarından dolayı Thomas Lindahl ve Paul Modrich ile almıştır.
- İstanbul Üniversitesini bitirmiş, bilimsel faaliyetlerini **Teksas ve Yale üniversitelerinde moleküler biyoloji**, hücre dizilimi, kanser tedavisi alanında yürütmüştür.

Gazi Yaşargil (1925-....)

- Almanya ve İsviçre'de akademik "**tıp**" lisans eğitimini tamamlamıştır. Beyin cerrahı profesörü olmuştur.
- **Parkinson hastalığı** üzerine çalışmalarda bulunmuştur.
- **Mikrovasküler cerrahi tekniğini** hayvan beyni damarlarında ilk kullanan bilim insanıdır.
- Üç atardamarı tıkalı hastaya "**atar damar**" **bağlamayı** başarmıştır.
- ABD'de **ilk kez Mikronöroşirurji Merkezini** kurmuştur. "Profesör Yaşargil" adı ile İngiltere, ABD ve Çin'de mikro cerrahi laboratuvarı kurmuştur. Zürih Üniversitesinde "**Yıllık Yaşargil**" dersleri verilmektedir.
- "Yüzyılın beyin cerrahı" ve "Dünya Tıp Tarihi'ne geçen **50 hekimden biri**" unvanı verilmiştir.

Oktay Sinanoğlu (1935-2015)

- **Kaliforniya Üniversitesi** Kimya Bölümü'nü birincilikle bitirmiştir.
- **Atom ve moleküllerin çok elektronlu yapısı kuramı** ile profesör olmuştur. Yale Üniversitesi tarafından son **300 yılda dünyanın en genç profesörü** olarak tanıtılmıştır.
- 1966'da TÜBİTAK Bilim Ödülü'nü alan ilk kişi olmuştur.
- 50 yıldır çözülemeyen bir **matematik kuramını** çözmüştür.
- Harvard Üniversitesinde "**Yeni kuantum fiziği ve kimyası**" üzerine dersler vermiştir.
- Genç Sanayici İş Adamları tarafından "Yılın Bilim Adamı", "Türkiye Yazarlar Birliği" tarafından "**Yılın Fikir Adamı**" ödülünü almıştır.

Spor

- Türk sporu 1980'lerin sonlarından itibaren uluslararası alanda büyük başarılar elde etmeye başlamıştır. **Naim Süleymanoğlu'nun 1988 Seul Olimpiyatlar'ında** altın madalya kazanmasıyla birlikte pek çok branşta da olimpiyat madalyaları kazanılmaya devam etmiştir.
- 1992 Barcelona Olimpiyat Oyunlarında **Mehmet Akif Pirim** grekoromen güreşte 24 yıl aradan sonra şampiyon olmuştur.
- 1996 Atlanta Olimpiyatları'nda **Judo'da Hülya Şenyurt** ise üçüncü olarak Türkiye'ye bayanlarda ilk madalyayı kazandıran sporcu oldu.
- 1994 Dünya Serbest Güreş Şampiyonası'nda Türkiye, 28 yıl aradan sonra takım halinde Dünya Şampiyonu olmuştur.
- **Galatasaray** 2000'de futbolda UEFA şampiyonu olmuş sonra da "**Süper Kupa**"yı kazanmıştır.
- Millî futbol takımı hem Dünya Şampiyonası'nda (2002) hem de Avrupa Futbol Şampiyonası'nda üçüncü olmuştur (2008).
- **Bayan Millî Voleybol Takımı** 2003'te Avrupa ikincisi olmuştur.
- "12 Dev Adam" olarak bilinen Erkek Millî Basketbol Takımı **2010'da dünya ikincisi** olmuştur.
- "**Deniz Kızı**" lakaplı **Sümeyye Boyacı** Paralimpik Yüzme Şampiyonasında "**Avrupa**" şampiyonluğu kazanmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

- **Halil Mutlu, halterde** dünya ve olimpiyat şampiyonu olmuştur.
- **Sinan Şamil Sam, "Boğazın Boğası"** lakabıyla tanınmıştır. "Dünya Kıtalararası Ağır Sıklet Boks Şampiyonu"dur.
- **Kenan Sofuoğlu, motosiklet** sporunda dünya şampiyonu olmuştur.
- **Mehmet Akif Pirim**, Barcelona Olimpiyatları'nda grekoromen güreşte şampiyon olmuştur.
- Mehmet Demir güreşte, Hülya Şenyurt judoda, Elvan Abeylegese ve Nevin Yanıt atletizmde başarı elde etmiştir.

Ekonomik Gelişmeler

- Türk ekonomi anlayışında 24 Ocak 1980'de alınan kararların (serbest piyasa ekonomisine geçilmesi, enflasyonun düşürülmesi, ihracata yönelik üretimin artırılması vb.) uygulamaya geçirilmesiyle yabancı sermaye girişi ve ihracat artmış, enflasyon oranı düşmüştür.
- 1997, 1998, 2001, 2008 yıllarında yaşanan krizlerin etkisinden kurtulabilmek için IMF ile anlaşmalar imzalanarak ekonominin düzeltilmesi yoluna gidilmiştir. Ancak günümüzde IMF'ye olan borcumuz tamamen kapatılmıştır.
- 1 Ocak 2005'ten itibaren Türk lirasından altı sıfır silinerek, Yeni Türk Lirasına (YTL) geçilmiştir. 1 Ocak 2009'dan itibaren Türk Lirası'na (TL) geçilmiştir.

Toplumsal Sorunlar

Terörizm

- Terör, büyük çaplı korku veren ve kişilerde yılgınlık yaratan bir eylem durumunu ifade etmektedir. Terörizm ise siyasi amaçlar için varolan durumu yasa dışı yollarla değiştirmek amacıyla örgütlü, sistemli ve sürekli terör eylemlerini kullanma durumudur.
- Türkiye'deki terör faaliyetlerinin ortak amacı, devletin üniter yapısını bozarak millî birlik ve beraberliği ortadan kaldırmaktır.
- Terör örgütlerinin başlıca finans kaynakları; silah, insan ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, gasp, hırsızlık, fidye, haraç ve dış desteklerdir.
- Terörü önlemek için öncelikle terörün ekonomik ve insan kaynaklarını yok etmek, daha sonra da terör örgütlerinin hedef kitlesi durumunda olan çocukları ve gençleri örgütlerin tuzağından kurtarmak gerekmektedir.

17 Ağustos Depremi Sonunda Ortaya Çıkan Sorunlar

- 17 Ağustos 1999 'da meydana gelen 7.4 büyüklüğündeki depremin merkez üssü İzmit'ti. Ancak pek çok şehirden şiddetle hissedilmiş can ve mal kaybına yol açmıştır.
- Depremin sanayi tesislerine zarar vermesi sonucunda yaşanan iş gücü, üretim ve ihracat kaybı Türk ekonomisini olumsuz etkilemiştir.
- Depremden etkilenen insanlar uzun süre yaşadıkları korku ve acının psikolojik etkilerini üzerlerinden atamamışlardır.

Küresel Sorunlar

Küresel Isınma

- Atmosfere salınan zararlı gazların sera etkisi oluşturması sonucunda, dünya atmosferi ve okyanusların ortalama sıcaklıklarında belirlenen artışa "Küresel Isınma" denir.
- Küresel ısınma nedeniyle dünyanın iklim dengesi bozulmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalara göre küresel ısınmaya karşı gerekli tedbirler alınmadığı takdirde; 2025 yılı itibarıyla dünya nüfusunun yarısının susuzluk tehlikesiyle karşılaşacağı, 2050 yılına kadar ise bitki ve hayvan türlerinin dörtte birinin yok olacağı ortaya çıkmıştır.

Kyoto Protokolü

"BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi"ne bağlı olarak, küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda mücadeleyi sağlamaya yönelik uluslararası bir protokoldür. Protokol, küresel ısınmanın engellenmesi açısından büyük umutlar doğursa da, ABD'nin bu protokolü imzalamaya yanaşmaması yeşeren umutları soldurmuştur.

> **Uyarı**
>
> *Protokol, 1997 Aralık ayında Japonya'nın Kyoto şehrinde görüşülmeye başlanmış ve 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye protokolü 13.05.2009 tarihinde imzalamıştır.*

Çevre Kirliliği

Doğal kaynakların bilinçsiz şekilde kullanılıp tahrip edilmesi sonucunda, başta insanlar olmak üzere tüm canlı varlıklar zarar görmekte ve olumsuz yönde etkilenmektedir. Çevre kirliliğini genel olarak; hava, su, toprak ve gürültü kirliliği olarak sınıflandırabiliriz.

Nüfus Artışı ve İşsizlik

Dünya nüfusunun giderek artması ve aynı hızda iş imkânlarının oluşturulamaması, ayrıca teknolojik gelişmeler sonucunda insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması işsizlik sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Yetersiz Beslenme ve Açlık

- Küresel ısınma, nüfus artışı ve bölgesel anlaşmazlıklardan doğan çatışmalardan dolayı dünyada giderek artan bir açlık sorunu yaşanmaktadır.
- Yoksulluk ve açlıkta mücadele için; Dünya Gıda Programı (WFP), BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD) çeşitli projeler üretmektedir.

t.me/yksyardimcinyedek

- Açlık sorununun çözümü için üretilen projelerden biri de biyoteknolojidir. Bu yolla bitki ve hayvanlara farklı genler aktarılarak, yeni bitki ve hayvanlar üretilebilmektedir.

Uluslararası Terör

Son yıllarda dünyada uluslararası güvenlikle ilgili en önemli sorun terördür. Fakat bugün uluslararası bir terör tanımı bulunmamaktadır. Bu da uluslararası alanda teröre karşı ortak bir çalışma yapılmasını engellemektedir. Bu nedenle ülkeler tek başlarına uluslararası kuruluşlardan yardım talebinde bulunarak terörizmle mücadele etmektedirler.

Salgın Hastalıklar

- **AIDS:** 1981'de ABD'de keşfedilen bu hastalığa HIV adlı bir ölümcül virüsün sebep olduğu bilinmektedir. Ancak bilinen bir tedavisi yoktur. Cinsel ilişki ve kan yoluyla bulaşan bir hastalıktır.
- **Kırım Kongo Kanamalı Ateşi Hastalığı:** İlk olarak Kırım'da, daha sonra da Kongo'da görüldüğü için bu adı almıştır. Kenelerden bulaşan bu hastalık, 2002'den itibaren Türkiye'de görülmeye başlamıştır.
- **Kuş Gribi:** Kanatlı hayvanlarda bulunan H5N1 virüsünün insanlarda meydana getirdiği hastalığa denir. Hasta hayvanlar, yeterince pişirilmeyen et ve yumurtadan insanlara bulaşır.
- **SARS (Akut Solunum Yolu Yetmezliği Sendromu):** İlk kez 2003'te Asya, Kuzey Amerika ve Avrupa'da rastlanmıştır. Nedeni bilinmemekle beraber daha çok öksürük yoluyla bulaşır.
- **Hepatit:** Karaciğerde meydana gelen iltihabik reaksiyondur. Hepatit B ve C virüsleri karaciğerde hassasiyet yaratır. Cinsel yolla ve kan ile bulaşır.
- **Sıtma:** Dişi anofel sivrisinekleriyle bulaşan ateşli bir hastalıktır. Orta ve Güney Amerika, Afrika ülkeleri, Orta Doğu, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Japonya gibi ülkelerde yaygın olarak rastlanır.
- **A/H1N1 Virüsü (Domuz Gribi):** A(H1N1) virüsünün sebep olduğu hastalıktır. İnsandan insana öksürme, hapşırma, virüsün bulunduğu alanlara temas edilmesiyle bulaşır.
- **Ebola:** Adını Afrika'daki bir nehirden alan, insanlarda ve memelilerde hastalık yapan çok tehlikeli bir virüstür. Öldürücülüğün çok yüksek olmasından dolayı Dünya Sağlık Örgütü tarafından 4. Risk Grubu Patojen (yüksek bireysel ve toplumsal risk) olarak kabul edilmiştir. Bireyden bireye doğrudan ya da dolaylı olarak bulaşabilen patojen olarak tanımlanmaktadır.
- **COVID-19:** İlk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüstür.Koronavirüsler, hayvanlarda veya insanlarda hastalığa neden olabilecek büyük bir virüs ailesidir. İnsanlarda, birkaç koronavirüsün soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi daha şiddetli hastalıklara kadar solunum yolu enfeksiyonlarına neden olduğu bilinmektedir. Yeni Koronavirüs Hastalığına SARCoV-2 virüsü neden olmaktadır. Hasta bireylerin öksürmeleri veya aksırmaları ile ortama saçılan damlacıkların solunması ile bulaşır. Hastaların solunum parçacıkları ile kirlenmiş yüzeylere dokunulduktan sonra ellerin yıkanmadan yüz, göz, burun veya ağıza götürülmesi ile de virüs alınabilir. Kirli ellerle göz, burun veya ağıza temas etmek risklidir. COVID-19 için birkaç farklı aşı türü geliştirilmiştir Bu aşıların tümü vücudun bağışıklık sistemine COVID-19'a neden olan virüsü güvenli bir şekilde tanıtmayı ve yok etmeyi öğretecek şekilde tasarlanmıştır. Bu aşılar,
  - Hastalığa neden olmayan ancak bağışıklık yanıtı oluşturan etkisizleştirilmiş virüs içeren aşılar (İnaktif aşılar).
  - Hastalığa neden olmayan ancak bağışıklık yanıtı oluşturan zayıflatılmış virüs içeren aşılar (Canlı atenüe aşılar).
  - Güvenli bir şekilde bağışıklık yanıtı oluşturmak için COVID-19 virüsünün yapısını taklit eden protein parçalarını kullanan protein bazlı aşılar.
- Güvenli bağışıklık yanıtı oluşturmak için COVID-19 virüsünün RNA parçacıklarını taşıyan hastalık yapıcı etkisi olmayan virüslerin kullanıldığı viral vektör aşıları.
- Kendi başına güvenli bağışıklık yanıtı oluşturan protein üretmek için genetik olarak tasarlanmış RNA ve DNA parçacıklarını kullanan son teknoloji bir yaklaşım olan m-RNA ve DNA aşıları.
- **Maymun Çiçeği (Mpnkeypox):** Monkeypox, öncelikle Orta ve Batı Afrika'nın tropikal yağmur ormanlarında endemik olarak görülen ve zaman zaman dünyanın diğer bölgelerine buradan kaynaklı olarak yayılan viral bir zoonotik hastalıktır. Klinik olarak ateş, halsizlik, yorgunluk, baş ağrısı, kızarıklık semptomları ve şişmiş lenf nodları ile kendini gösteren ve bir dizi tıbbi komplikasyona neden olabilen hastalığa karşı çiçek hastalığının tedavisi için geliştirilen bir antiviral ajan, ruhsatlandırılmıştır.

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. Aşağıdakilerden hangisi Birinci ve İkinci Dünya savaşları arasında görülen gelişmelerden biri değildir?

A) Almanya'da Nazi Partisinin iktidara gelmesi
B) Cemiyet-i Akvamın kurulması
C) Türkiye'nin Bağdat Paktı'na katılması
D) İtalya'da Mussolini'nin iktidara gelmesi
E) Briand-Kellogg Paktı'nın yapılması

2. Kıbrıs'taki Rumlar, adayı Yunanistan'a katmak amacıyla;

I. Enosis,
II. EOKA,
III. ASALA

unsurlarından hangileri doğrultusunda faaliyette bulunmuşlardır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

3. Türkiye'de 1960 - 1980 yılları arasında uygulanan ekonomik sistem aşağıdakilerden hangisidir?

A) İthal ikameci ekonomi
B) Devletçi ekonomi
C) Karma ekonomi
D) Liberal ekonomi
E) Serbest piyasa ekonomisi

4. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk Dönemi sonrası Yunanistan'la yaşanan sorunlardan biri değildir?

A) Kıbrıs Sorunu
B) Ege Adalarının Silahlandırılması Sorunu
C) Nüfus Mübadelesi Sorunu
D) Kıta Sahanlığı Sorunu
E) Ege Hava Sahası Sorunu

5. Türkiye'de 1950 yılında TBMM'de;

I. Cumhuriyet Halk,
II. Demokrat,
III. Millet

partilerinden hangileri temsil edilmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

6. Yumuşama Dönemi'nde nükleer silahların sınırlandırılması doğrultusunda;

I. SALT - I,
II. SALT - II,
III. Camp David Antlaşması

gelişmelerinden hangileri yaşanmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

7. II. Dünya Savaşı sırasında, 14 Ağustos 1941'de yayımlanan Atlantik Bildirisi'nin kapsamında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Alsas - Loren Fransa'ya verilecek.
B) Açık denizlerde ticaret serbestliği gerçekleştirilecek.
C) Uluslar kendi geleceklerini kendileri saptayacak.
D) Savaştan sonra toprak kazanılmayacak.
E) Mihver Devletler silahtan arındırılacak.

8. Türkiye Cumhuriyeti;

I. Küba Buhranı,
II. Kore Savaşı,
III. Vietnam Savaşı

gelişmelerinden hangilerinde fiilî bir rol üstlenmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

9. Sömürge yönetimi altında yaşayan ulusların kendi kaderlerini belirleme haklarını benimseyen, Asya ve Afrika'dan toplam yirmi dört ülkenin 1955'te düzenledikleri konferansın adı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Potsdam
B) Bandung
C) Yalta
D) Quebeck
E) San Francisco

t.me/yksyardimcinyedek

10. ABD, aşağıdakilerden hangisini Uzak Doğu'daki etkinliğini artırmak, SSCB ve Çin'i Batı Avrupa kıyılarından Pasifik'e kadar uzanan bir çember içine almak amacıyla 8 Eylül 1954'te kurmuştur?

A) SEATO
B) NATO
C) CENTO
D) OPEC
E) OECD

11. Aşağıdakilerden hangisi 1950-1960 yılları arası Türkiyesi için doğru bir bilgi değildir?

A) Kore'ye asker yollamıştır.
B) NATO'ya üye olmuştur.
C) Bağdat Paktı'na katılmıştır.
D) Balkan Paktı'na katılmıştır.
E) Varşova Paktı'na katılmıştır.

12. SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını ilan eden devletler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Romanya
B) Moldova
C) Ukrayna
D) Tacikistan
E) Özbekistan

13. Aşağıdakilerden hangisinde Müttefikler, Türkiye'yi II. Dünya Savaşı'na çekmeyi gündeme getirmemiştir?

A) I. Kahire Konferansı
B) Adana Konferansı
C) Potsdam Konferansı
D) II. Kahire Konferansı
E) Tahran Konferansı

14. Aşağıdaki bilgilerden hangisi doğru değildir?

A) Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasında Mahatma Gandhi etkili olmuştur.
B) Pakistan'ın bağımsızlığını kazanmasında Muhammet Ali Cinnah etkili olmuştur.
C) Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasında Mao Zedung etkili olmuştur.
D) Orta Doğu'nun SSCB'nin kontrolüne girmesini engellemek ve bölge halkını ABD'nin yanına çekmek amacıyla ABD tarafından, Eisenhower Doktrini yayımlanmıştır.
E) Monreo Doktrini, 1948'de Orta Doğu'da İsrail Devleti'nin kurulmasında etkili olmuştur.

15. Aşağıdakilerden hangisi 1 Ağustos 1975'te toplanan Helsinki Konferansı'nda alınan kararlardan biri değildir?

A) Konferansa katılan devletler birbirlerinin iç ya da dış işlerine her türlü müdahaleden kaçınırlar.
B) Her devletin hukuk eşitliği, toprak bütünlüğü ile özgürlük ve siyasi bağımsızlık hakları da dâhil olmak üzere karşılıklı olarak birbirlerinin tüm egemenlik haklarına saygı gösterilecek.
C) Irk, cinsiyet, dil ve din ayrımı gözetmeksizin insan haklarına ve herkes için düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlükleri de dâhil olmak üzere temel özgürlüklere saygı gösterilecek.
D) Konferansa katılan devletler aralarındaki anlaşmazlıkları uluslararası barışı, güvenliği ve adaleti tehlikeye düşürmeyecek biçimde, barışçı yollarla çözecek.
E) Sonuç bildirgesini imzalamayan devletler orta ve uzun menzilli füzelerin sınırlandırılması hükmünü kabul etmiş sayılacak.

16. 1921'de Çekoslovakya, Romanya, Yugoslavya arasında; Alman, Macar ve Bulgar tehlikesine karşı oluşturulan, Türkiye'nin katılmadığı birliktelik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Locarno Antlaşması
B) Briand - Kellogg Paktı
C) Küçük Antant
D) Litvinov Protokolü
E) Balkan Paktı

t.me/yksyardimcinyedek

17. **Aşağıdakilerden hangisi Soğuk Savaş Dönemi'nde Batı Bloku içindeki gelişmeler arasında değildir?**

A) Truman Doktrini
B) Marshall Planı
C) Molotof Planı
D) Avrupa Ekonomik Topluluğunun (AET) kurulması
E) NATO'nun kurulması

18. Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası barışı koruma faaliyetleri önem kazanmıştır.

Türkiye, TBMM kararları çerçevesinde barışı koruma ve uygulama amacıyla BM ve NATO liderliğinde;

I. Somali,
II. Arnavutluk,
III. Kosova

ülkelerinden hangilerine yapılan askerî faaliyetlere katılmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

19. **Aşağıdakilerden hangisi Atatürk Dönemi'nde Türkiye'nin barışın sağlanması için dâhil olduğu uluslararası ittifaklardandır?**

A) Briand - Kellogg Paktı
B) Locarno Paktı
C) Küçük Antant
D) Birleşmiş Milletler
E) Kuzey Atlantik Paktı

20. ABD, Sovyet tehdidine maruz kalan ülkeleri desteklemek amacıyla Mart 1947'de Truman Doktrini'ni, Haziran 1947'de de Avrupa'yı ekonomik bakımdan kalkındırmak ve güçlendirmek için Marshall Planı'nı uygulamaya koymuştur.

ABD'nin bu tutumu SSCB'nin (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) Eylül 1947'de Yugoslavya, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerin komünist partileriyle aşağıdakilerden hangisini kurmasına sebep olmuştur?

A) Comecon
B) Cominform
C) Varşova Paktı
D) Litvinov Protokolü
E) CENTO

21. Fransız Dışişleri Bakanı Schuman'ın girişimiyle Fransa, Federal Almanya, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'nın katılımıyla 18 Nisan 1951'de kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur.

1957 Roma Antlaşması'yla bu birlikteliği daha da artırmak için aşağıdaki örgütlerden hangisi kurulmuştur?

A) Kuzey Atlantik Paktı
B) Birleşmiş Milletler Barış Örgütü
C) Avrupa Ekonomik Topluluğu
D) Avrupa Konseyi
E) Merkezî Antlaşma Örgütü

22. **Türkiye Cumhuriyeti, II. Dünya Savaşı Dönemi'nde;**

I. Millî Korunma,
II. Varlık Vergisi,
III. Toprak Mahsülleri Vergisi,
IV. Tekâlif-i Milliye Emirleri

kanunlarından hangilerini çıkarmıştır?

A) I ve II
B) I ve III
C) I, II ve III
D) II, III ve IV
E) I, II, III ve IV

t.me/yksyardimcinyedek

23. Aşağıdakilerden hangisi Kore Savaşı'na ilişkin Türkiye hakkında verilen doğru bilgilerden değildir?

A) Türkiye'nin NATO üyeliğine sebep olma
B) Kunuri Muharebeleri'nde mücadele etme
C) Tahsin Yazıcı komutasında görev yapma
D) Türkiye'nin Misakımillî sınırları dışında asker gönderdiği ilk yer olma
E) Batı Bloku ile ilk diplomatik iş birliğini sağlama

24. II. Dünya Savaşı sonrasında;

I. Birleşmiş Milletler,
II. Uluslararası Para Fonu,
III. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası

kurumlarından hangileri oluşturulmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

25. Aşağıdakilerden hangisi, "Kıbrıs Sorunu" ile ilgili ortaya çıkan kavramlardan biri değildir?

A) Enosis
B) Kanlı Noel Olayı
C) EOKA
D) Akritas Planı
E) Bern Deklarasyonu

26. Türkiye Cumhuriyeti'nin millî savunma sanayisi ve silah teknolojisi oluşturmak için hazırladığı projeler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Anka
B) Hürkuş
C) Bayraktar
D) Demirağ
E) Altay

27. II. Dünya Savaşı öncesinde yayılma politikaları ve ilgili devletler hakkındaki

I. Almanya → Refah Alanı
II. Japonya → Hayat Sahası
III. İtalya → Bizim Deniz

eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

28. Avrupa Birliği ülkeleri arasında sınırların kaldırılmasını sağlayan belge aşağıdakilerden hangisidir?

A) Avrupa Tek Senedi
B) Maastrich Antlaşması
C) Kopenhag Antlaşması
D) Roma Antlaşması
E) Paris Antlaşması

t.me/yksyardimcinyedek

ÇÖZÜMLER

1. Birinci ve İkinci Dünya savaşları arası 1918-1939 yılları arasını kapsar. Bağdat Paktı'nın temelleri 1955'te Türkiye'yle Irak arasında atılmış, daha sonra pakta İngiltere, İran ve Pakistan da katılmıştır. 1959'da Pakt Merkezi Antlaşma Örgütü (CENTO) adını almıştır.

Almanya'da Nazi Partisi 1933'te iktidar olmuştur.

Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) 10 Ocak 1920'de Cenevre merkez olmak üzere kurulmuştur.

İtalya'da Mussolini 1922'de başbakan olmuştur.

Briand-Kellogg Paktı, savaşı ulusal politikanın bir aleti olmaktan çıkarmak yükümlülüğünün, çok taraflı antlaşmalarla sağlanması amacıyla ABD ve Fransa dışişleri bakanları öncülüğünde 1928'de kurulmuştur. Türkiye 1929'da bu paktı imzalamıştır.

Cevap C

2. Enosis, Megali Idea hedefi çerçevesinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması fikrini temsil eder. Kelime anlamı ile ilhak demek olan Enosis, ilk Megali Idea haritasının çizildiği 1791 yılından beri gündemde olan bir konudur.

EOKA, Kıbrıs Rumlarının Enosis amacını gerçekleştirmeyi hızlandırmak için İngiliz sömürge idaresine karşı kurulmuştur. Bu örgüt, 1950'li yılların başında Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanması hedefine ulaşmak için "gerilla savaşı" yapmak amacıyla kurulmuş gizli bir örgüttür.

ASALA, Osmanlı Devleti'nde 1915'te Ermenilere soykırım yapıldı iddiası ile Türk toprakları üzerinde bir Ermeni devletinin kurulması için silahlı mücadele yapma amacıyla 1975'te kurulmuştur.

Cevap D

3. Türkiye'de 1960-1980 yılları arasında uygulanan "ithal ikameci sanayileşme" ile daha önce ithal edilen tüketim mallarının ülkede üretimi amaçlanmıştı. Bu dönemde, sanayi daha çok demir-çelik, çimento, kâğıt, kimya, petrol rafinerisi, alüminyum ve madencilik alanında yoğunlaşmıştı. Ayrıca 1970'li yıllarda uygulanan "ileri ithal ikameci model" ile buzdolabı, televizyon, çamaşır makinesi gibi dayanıklı tüketim mallarının yanı sıra Türkiye'de otomobil de üretilmiştir.

Cevap A

4. Atatürk Dönemi; 1923-1938 yılları arasını kapsamaktadır.

- Kıbrıs Sorunu → 1954
- Ege adalarının silahlandırılması → 1963
- Nüfus Mübadelesi Sorunu → 1930
- Kıta Sahanlığı Sorunu → 1961'den sonra başlayan bir süreçtir.
- Ege Hava Sahası Sorunu → 1974'ten sonra başlayan bir süreçtir.

Cevap C

5. Türkiye'de, 1950'de TBMM'de, Demokrat Partinin 408, Cumhuriyet Halk Partisinin 69, Millet Partisinin 1, bağımsız 2 milletvekili yer almıştır.

Cevap E

6. Nükleer silahların sınırlandırılması konusunda 1969'da Helsinki'de ABD ile SSCB arasında gerçekleştirilen SALT-I önemli bir aşama oldu.

SALT-I (Stratejik Silahları Azaltma Antlaşması), sadece savunma füzelerinin sınırlandırılmasının kararlaştırıldığı bir antlaşmadır. Bu antlaşma 26 Mayıs 1972'de Moskova'da imzalandı. Ayrıca bu antlaşma ile sorunların barışçı yollarla çözülmesi süreci başlatıldı.

SALT-II Antlaşması ise 1979'da ABD ve SSCB arasında Viyana'da imzalandı. Bu antlaşma ile uzun menzilli nükleer silahlar sınırlandırıldı. Ancak SSCB'nin 1979'da Afganistan'ı işgali nedeniyle ABD Kongresi bu antlaşmayı onaylamadı.

Camp David Anlaşması, İsrail ile Mısır arasında, Filistin Meselesi ve iki ülke arasındaki barış esaslarını içeren ve 17 Eylül 1978'de imzalanan bir antlaşmadır.

Cevap D

7. Atlantik Bildirisi'nin (14 Ağustos 1941) kapsamında;

- Savaştan sonra toprak kazanılmayacak.
- İlgili halkın onayı olmadan toprak değişikliği yapılmayacak.
- Uluslar kendi geleceklerini kendileri saptayacak.
- Uluslararası iş birliği gerçekleştirilip geliştirilecek.
- Temel ham maddelerden eşit biçimde faydalanılacak.
- İnsanlar korku ve açlıktan kurtarılacak.
- Açık denizlerde ticaret serbestliği gerçekleştirilecek.
- Mihver Devletler silahtan arındırılacak ve savaştan sonra topyekûn silahsızlanmaya gidilecek.

maddeleri yer almıştır.
Bu bildiri II. Dünya Savaşı sırasında, İngiltere Başbakanı Winston Churchill ile o sırada henüz savaşa girmemiş olan ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt arasında Kanada açıklarında bir savaş gemisinde yapılan görüşmeler sonucunda yayımlanmıştır. "Alsas - Loren Fransa'ya verilecek." maddesi ise 8 Ocak 1918'de yayımlanan Wilson İlkeleri'nde yer almıştır.

Cevap A

8. Türkiye Cumhuriyeti, NATO'ya üye olabilmek için 1950'de Kore'ye asker yollamıştır. Bu yardımlarının katkısıyla Türkiye 1952'de NATO'ya üye olmuştur.

Küba'da Fidel Castro, 1959'da Batista diktatörlüğünü yıkıp yönetimi ele geçirmiş, ekonomiyi millîleştirme kararı almıştır. Bu kararla Küba'da faaliyet gösteren ABD şirketlerinin faaliyetlerinin kısıtlanması, ABD ekonomisini olumsuz etkiledi. ABD'nin Castro yönetimini yıkmak amacıyla muhalifleri desteklemesi Küba'yı SSCB'ye yaklaştırdı. Bu gelişmeler ABD ve SSCB arasında gerginliğe sebep olmuştur. Bu buhranla ilgili bir savaş yaşanmış olmamakla beraber Türkiye'nin bu buhranda fiilî bir rolü de olmamıştır.

1964'te Kuzey Vietnam donanmasının, Tonkin Körfezi'nde ABD donanmasına saldırması üzerine ABD, 1965 Şubatında Kuzey Vietnam'da askerî hedefleri bombalayarak savaşı başlattı. Vietnam Barışı ise 1973'te imzalandı. SSCB ve Çin'in politik yakınlaşması antlaşmanın imzalanmasında etkili oldu. Görüleceği üzere Türkiye Vietnam Savaşı'nda da fiilî bir rol üstlenmemiştir.

Cevap B

t.me/yksyardimcinyedek

9. Bandung Konferansı; sömürgeciliğe karşı halkların kendi kaderlerini belirleme haklarını benimseyen, Asya ve Afrika'dan yirmi dört ülkenin Endonezya'da 1955'te düzenledikleri konferans "Bandung Konferansı"dır.

Quebeck Konferansı; 10 Ağustos 1943'te Kanada'nın Quebeck kentinde Churchill, Roosevelt, Kanada ve Avusturya başbakanları arasında yapılmıştır. Konferansta Pasifik Savaşı yeniden gözden geçirilmiş, konferanslara Sovyetler Birliği'nin de davet edilmesi ve bundan böyle Müttefikler arası görüşmelerin ikili değil, üçlü bir nitelik olması karara bağlandı. Quebeck toplantısı Tahran Konferansı'nın çıkış noktasıdır.

Yalta Konferansı; 4 - 11 Şubat 1945'te düzenlenmiştir. Konferansta daha çok II. Dünya Savaşı sonrası düzenle ilgili görüşmeler gerçekleşmiştir.

Potsdam Konferansı; Temmuz 1945'te toplanmıştır. Konferansta Avrupa'nın yeniden kurulması doğrultusunda görüşmeler gerçekleşmiştir.

San Francisco Konferansı; 1945 yılında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının kurulduğu konferanstır.

Cevap B

10. Güney Doğu Asya Anlaşma Teşkilatı (SEATO), ABD'nin 1954'te Uzak Doğu'daki etkinliğini artırmak, SSCB ve Çin'i Batı Avrupa kıyılarından Pasifik'e kadar uzanan bir çember içine almak amacıyla kurduğu teşkilatın adıdır.

North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949'da Komünizm tehdidine karşı kurulmuştur.

1955'te Türkiye, Irak, İran, Pakistan ve İngiltere arasında Rus tehdidine karşı kurulan Bağdat Paktı, Irak'ın pakttan çekilmesiyle 1959'da Central Treaty Organization (CENTO), adını almıştır.

Organization Petroleum Exporting Countries (OPEC), 1960'ta Bağdat'ta toplanan bir konferans sonrasında kurulmuştur. Petrol ihraç eden ülkeler teşkilatı anlamına gelmektedir. Kurucu üyeleri Suudi Arabistan, İran, Irak, Kuveyt ve Venezüela'dır.

OECD, 1961'de kurulmuştur. Savaş yıkıntıları içindeki Avrupa'nın Marshall Planı çerçevesinde yeniden yapılandırılması amacıyal 1948 yılında kurulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (OEEC) doğrudan mirasçısıdır.

Cevap A

11. Varşova Paktı, 1955'te Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) öncülüğünde NATO'ya karşı kurulmuştur. Türkiye Varşova Paktı'na katılmamıştır. SSCB'nin dağılmasıyla bu askerî örgütlenme 1991'de dağılmıştır.

Cevap E

12. Romanya; Soğuk Savaş Dönemi'nde sosyalist blokta yer alsa da, bağımsız devlet statüsünde olmuştur. SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden devletler:

- Gürcistan
- Letonya
- Beyaz Rusya
- Azerbaycan
- Özbekistan
- Tacikistan
- Türkmenistan
- Rusya Federasyonu
- Estonya
- Ukrayna
- Moldovya
- Kırgızistan
- Litvanya
- Ermenistan
- Kazakistan

Cevap A

13. Müttefikler I. Kahire, Adana, II. Kahire ve Tahran konferanslarında Türkiye'yi II. Dünya Savaşı'na çekmeyi amaçlamışlardır. Ancak Temmuz - Ağustos 1945'te toplanan Potsdam Konferansı'nda böyle bir durum gündeme gelmemiştir. Bu konferansa ABD, İngiltere ve SSCB katılmıştır.

Konferansta;

- Almanya'daki Nazi kurumlarının ortadan kaldırılması,
- Alman savaş sanayisinin barış ekonomisine hizmet edecek hâle getirilmesi,
- Avusturya'nın dört devlet tarafından işgal edilmesi,

gibi kararlar yer almıştır. Bu konferans düzenlenmeden önce Türkiye Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilanında bulunmuştur. Dolayısıyla bu konferansta Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na çekilmesi söz konusu değildir.

Cevap C

14. 1948'de Orta Doğu'da İsrail Devleti'nin kurulmasına Monreo Doktrini değil, 1917'de İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Bolfour'un yayımlamış olduğu bildiri (Balfour Deklarasyonu) zemin hazırlamıştır. Monreo Doktrini, 1823'te ABD Devlet Başkanı James Monreo tarafından yayımlanmıştır. Bu doktrin çerçevesinde ABD yalnızlık politikasına çekilmiştir.

Cevap E

15. Soğuk Savaş Dönemi'nin sonlarında, bloklar arasındaki ilişkilerde yumuşama sürecine girilmesi üzerine Doğu Blok'u ülkeleri, Avrupa'da güvenlik ve iş birliğini güçlendirmek amacıyla bir konferans toplanması önerisini sundu. Bloklar arasında bazı sorunların çözümlenmesi üzerine Batılı ülkeler bu öneriye olumlu cevap vermiştir. Bu durumun sonucunda 1 Ağustos 1975'te Helsinki Konferansı düzenlenmiştir. A, B, C, D seçeneklerinde yer alan ifadeler Helsinki Nihai Senedi'nin kapsamında yer alır. Ancak E seçeneğinde yer alan ifade ise ABD ve SSCB arasında Stratejik Silahları Azaltma Görüşmeleri (SALT I) kapsamındadır.

Cevap E

t.me/yksyardimcinyedek

16. 1921'de Çekoslovakya, Romanya, Yugoslavya arasında; Alman, Macar ve Bulgar tehlikesine karşı oluşturulan birliktelik Küçük Antant'tır. Bu antantta Türkiye yer almamıştır.

Locarno Antlaşması → 1925, Türkiye katılmamıştır.

Briand - Kellogg Paktı → 1928, Türkiye 1929'da katılmıştır.

Litvinov Protokolü → 1929, Türkiye aynı yıl imzalamıştır.

Balkan Paktı → 1954, Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya arasında imzalanmıştır.

Cevap C

17. Soğuk Savaş Dönemi; genel olarak 1945 - 1961 yılları arasını kapsar. Bu dönemde Batı Bloku'nun başını ABD, Doğu Bloku'nun başını ise SSCB çekmiştir. Soğuk Savaş Dönemi Batı Bloku içindeki gelişmeler arasında,

- Truman Doktrini
- Marshall Planı
- NATO'nun kurulması
- Avrupa Konseyinin kurulması
- Avrupa Ekonomik Topluluğunun (AET) kurulması

gibi durumlar yer alır.

Doğu Bloku içindeki gelişmelere de,

- Cominform
- Comecon
- Molotof Planı
- Varşova Paktı'nın kurulması

gibi durumlar örnek verilebilir.

Cevap C

18. Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası barışı koruma faaliyetleri önem kazanmıştır. Türkiye TBMM kararları çerçevesinde Somali, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Kosova, Afganistan ve Lübnan örneklerinde olduğu gibi, barışı koruma ve uygulama harekâtlarına barış gücü olarak katılmıştır. Türkiye, BM, NATO ve AB liderliğindeki çeşitli barış görevlerine iştirak etmek ve destek vermek suretiyle, dünyadaki çeşitli barış operasyonlarına katkısını sürdürmektedir.

Cevap E

19. Atatürk Dönemi'nde Türkiye'nin barışın sağlanması için dâhil olduğu uluslararası ittifaklar şunlardır:

- Briand - Kellogg Paktı
- Litvinov Protokolü
- Milletler Cemiyeti
- Balkan Antantı
- Akdeniz Paktı
- Sadabat Paktı
- Nyon Konferansı

Briand - Kellogg Paktı, Fransa ve ABD öncülüğünde uluslararası sorunların barışçı yollardan çözümünü sağlamak için yapılmıştır. Türkiye, pakta 1929'da dâhil olmuştur.

Cevap A

20. Sorunun paragrafında verilen bilgiler çerçevesinde SSCB'nin kurulmasında etkili olduğu teşkilat "Cominform"dur.

Comecon, 25 Ocak 1949'da komünist ülkeler arasında ekonomik iş birliği ve dayanışma amacıyla kurulmuştur. Bu teşkilatta kurucu üye olarak SSCB, Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya gibi ülkeler yer almıştır. Kuruluşa daha sonra Arnavutluk, Demokratik Almanya, Moğolistan ve Küba da katılmıştır..

Varşova Paktı, 1949'da kurulan NATO'nun askerî etkinliklerini artırması üzerine Doğu Blokunda kolektif savunma ve iş birliği amacıyla 14 Mayıs 1955'te kurulmuştur. Paktın kurulmasında ilk imza atan ülkeler Arnavutluk, Romanya, SSCB, Demokratik Almanya, Bulgaristan, Polonya, Çekoslovakya ve Macaristan'dır.

Litvinov Protokolü, Sovyetler Birliği'nin sınır komşularıyla 1929'da imzalamış olduğu bir protokoldür. Türkiye bu protokole imza atmıştır.

Bağdat Paktı, 24 Şubat 1955'te Türkiye ve Irak tarafından oluşturulmuştur. Daha sonra pakta İngiltere, İran ve Pakistan da katılmıştır. Paktın adı 18 Ağustos 1959'da Merkezî Antlaşma Örgütü (CENTO) olarak değiştirilmiştir.

Cevap B

t.me/yksyardimcinyedek

21. NATO, SSCB tehditlerine karşılık 4 Nisan 1949'da İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, İzlanda, Danimarka, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, ABD ve Kanada devletleri arasında kurulmuştur. Türkiye NATO'ya üye olabilmek için 1950'de Kore'ye asker yollamıştır. 1952'de de Türkiye NATO'ya üye olmuştur.

Avrupa Konseyi, İngiltere, Belçika, Hollanda, İtalya, İrlanda, Danimarka, Lüksemburg, Norveç ve İsveç arasında 5 Mayıs 1949'da Londra'da kurulmuştur. Konseyin çalışma alanları, insan hakları, medya, hukuki iş birliği, sosyal dayanışma, sağlık, eğitim, kültür, spor vb. olarak belirlenmiştir. Türkiye, konseye 8 Ağustos 1949'da üye olmuştur.

Bağdat Paktı, 24 Şubat 1955'te Türkiye ve Irak tarafından oluşturulmuştur. Daha sonra pakta İngiltere, İran ve Pakistan da katılmıştır. Paktın adı 18 Ağustos 1959'da Merkezi Antlaşma Örgütü (CENTO) olarak değiştirildi.

Birleşmiş Milletler Barış Örgütü, 24 Ekim 1945'te dünya barışını, güvenliğini korumak ve uluslararasında ekonomik, toplumsal ve kültürel bir iş birliği oluşturmak için merkezi New York olmak üzere kurulmuştur. Türkiye, Birleşmiş Milletlere üye bir devlettir.

Cevap C

22. II. Dünya Savaşı; 1939-1945 yılları arasını kapsar. Türkiye her ne kadar bu savaşta etkin bir mücadele vermese de teyakkuz hâlini de elden bırakmamıştır. Bu dönemde gelirlerin büyük bir çoğunluğu askerî harcamalara ayrılmıştır. Ayrıca askerî harcamaları finanse etmek amacıyla 1940'ta Millî Korunma Kanunu, 1942'de Varlık Vergisi Kanunu, 1944'te de Toprak Mahsülleri Vergisi Kanunu çıkarılmıştır.

Tekâlif-i Milliye Emirleri, Millî Mücadele Dönemi'nde Eskişehir-Kütahya Muharebeleri'nden sonra 7-8 Ağustos 1921'de Başkomutan Mustafa Kemal Paşa tarafından çıkarılmıştır.

Cevap C

23. Türkiye'nin Batı Bloku ile ilk diplomatik iş birliği sağladığı gelişmelere Truman Doktrini ve Marşhall Planı gelişmeleri söylenebilir.

Cevap E

24. Her üç kuruluş da II. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan kurumlardır.

Cevap E

25. Bern Deklarasyonu Yunanistan ile yaşanan Kıta Sahanlığı Sorunu'nda tarafların 1976'da kıta sahanlığı ile ilgili faaliyetlerde bulunmamayı kabul ettiği sözleşmedir.

Cevap E

26. Türkiye'nin millî savunma sanayi ve silah teknolojisi oluşturmak için hazırladığı projeler şunlardır: Anka, Hürkuş, Bayraktar, Altay, Göktürk, Türksat, Atak, Tufan, Demirağ bu projelerden değildir.

Cevap D

27. Almanya'nın politikası "Hayat Sahası"dır. Japonya'nın politikası "Refah Alanı"dır. İtalya'nın politikası ise "Bizim Deniz"dir.

Cevap C

28. Avrupa Birliği ülkeleri arasında sınırların kaldırılmasını sağlayan belge Avrupa Tek Senedi'dir

Cevap A

t.me/yksyardimcinyedek

CEVAPLI TEST

1. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk Dönemi gelişmelerinden biridir?

A) Litvinov Protokolü
B) Kore'ye asker gönderilmesi
C) Birleşmiş Milletlerin kurulması
D) Düyun-u Umumiye İdaresinin kurulması
E) Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kaldırılması

2. 1930 yılında düzelen Türk-Yunan ilişkilerinin II. Dünya Savaşı'nın ardından tekrar bozulmasında;

I. Batı Trakya Türkleri Sorunu,
II. Kıbrıs Sorunu,
III. Türkiye'nin NATO'ya alınması

gelişmelerinden hangileri etkili olmuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) II ve III E) I, II ve III

3.

I. Korumacı-devletçi iktisat politikasına yönelinmesi
II. İthalata kısıtlamalar getirilmesi
III. ABD'den borç alınması

Yukarıdakilerden hangileri 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sırasında Türkiye Cumhuriyeti'nin aldığı tedbirler arasındadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

4. Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi amacıyla;

I. Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması,
II. Millî Kalkınma Partisinin kurulması,
III. kadınlara siyasi hakların verilmesi

gelişmelerinden hangileri Atatürk Dönemi'nde sağlanmıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I, II ve III

5. Aşağıdakilerden hangisi, 1940-1960 yılları arasında yapılan icat ve keşiflerden biri değildir?

A) NASA'nın kurulması
B) İlk nükleer reaktörün kurulması
C) Radyonun icat edilmesi
D) Çocuk felci aşısının geliştirilmesi
E) İlk kez uzaya uydu gönderilmesi

6. Aşağıdakilerden hangisi, 1962 yılında SSCB'nin Küba'ya füze yerleştirmesiyle başlayan ve SSCB ile ABD arasındaki ilişkileri daha da gerginleştiren Küba Buhranı'nın Türkiye'yi ilgilendiren sonuçlarından biridir?

A) Türkiye'deki ABD'ye ait Jüpiter füzelerinin sökülmesi
B) Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi
C) Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Teşkilatına alınması
D) Türk topraklarının NATO güvencesi altına alınması
E) Türkiye'ye Truman Doktrini doğrultusunda Amerikan desteğinin artması

7. Aşağıdakilerden hangisi II. Dünya Savaşı'nın sonuçlarından değildir?

A) Türk - ABD ilişkilerinin gelişmesi
B) Dünyada yeni dengelerin kurulması
C) Komünizmin yayılması
D) Devletler arası rekabetin sona ermesi
E) Balkanlar ve Orta Doğu'da Rus etkisinin artması

8. II. Dünya Savaşı'nda Almanya;

I. Fransa,
II. Avusturya,
III. İngiltere

ülkelerinden hangilerini işgal etmiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

9.

I. ABD'nin atom bombası kullanması

II. Deniz savaşlarında beklenilen başarının sağlanamaması

III. Batı'ya açılım politikası

IV. Almanya'dan yeterli desteğin alınamaması

Yukarıdakilerden hangileri Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nda beklenilen başarıyı gösterememesinin sebepleri arasında yer alır?

A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
D) I, II ve IV E) II, III ve IV

10. Aşağıdakilerden hangisi 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın sebeplerinden değildir?

A) Bankaların kötü yapılanması
B) ABD ekonomisine tekelleşmenin hâkim olması
C) ABD'nin verdiği kredileri geri alamaması
D) Şirketlerin mali tablolarının güvenilirliğini sağlayan yasaların eksikliği
E) Güçlü bir sendikal yapının mevcudiyeti

11.

I. Kıbrıs

II. Kıta sahanlığı

III. Kapitülasyonlar

IV. Boğazlar

Yukarıdakilerden hangileri Türkiye ile Yunanistan arasında günümüze kadar problem olan konular arasındadır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) III ve IV E) I, II ve III

12. Türkiye'de çift meclisli sistem (Millet Meclisi - Cumhuriyet Senatosu) uygulaması hangi yıllar arasında yürürlükte kalmıştır?

A) 1961 - 1980
B) 1938 - 1950
C) 1950 - 1960
D) 1923 - 1938
E) 1975 - 1985

13. Aşağıdakilerden hangisi varlık vergisinin kapsamı içinde yer almaz?

A) Her il ve ilçe merkezinde kimin ne kadar vergi ödeyeceğinin belirlenmesi
B) Servet tespiti için komisyonların kurulması
C) Kurulan komisyonların kararları nihai ve kati olması
D) Vergi ödemeyenlerin mallarının haczedilerek satılması
E) Büyük anonim şirketlerin vergiden muhaf olması

14. Millî Korunma Kanunu'nun kapsamı içinde;

I. devlete iç ve dış ticarete müdahale yetkisinin verilmesi,

II. üretimi aksatan işletmelere devletin el koyabilme yetkisinin verilmesi,

III. II. Beş Yıllık Sanayi Planı'nın hazırlanması

durumlarından hangileri yer alır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

15. Aşağıdaki devletlerden hangisi, Sovyet Rusya'nın Yakın Doğu ve Orta Doğu'daki tehditlerine karşı kurulan Bağdat Paktı'na katılmamıştır?

A) Türkiye B) Irak C) İran
D) Pakistan E) Suriye

16.

I. İtalya - Faşizm

II. Almanya - Nazizm

III. Rusya - Sosyalizm

I. Dünya Savaşı ve sonrasında Avrupa'da ortaya çıkan ideolojiler ile ilgili yukarıdaki eşleştirmelerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

17.

I. Truman Doktrini

II. Marshall Planı

III. Balfour Deklarasyonu

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin komünist partiler aracılığıyla Doğu Avrupa'da egemenlik kurması üzerine, Amerika Birleşik Devletleri yukarıdakilerden hangilerini uygulamaya koymuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

t.me/yksyardimcinyedek

18. **Aşağıdakilerden hangisi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra bilim alanındaki gelişmelerden biridir?**

A) Atom bombasının yapılması
B) Radyonun icat edilmesi
C) Elektrik ampulünün icat edilmesi
D) Fotoğraf makinesinin icat edilmesi
E) Uzaya uydu gönderilmesi

19. **Aşağıdakilerden hangisi 1980'li yıllarda Türkiye'de görülen gelişmelerden biri değildir?**

A) Yapılan referandumla siyasi yasakların kaldırılması
B) Kalkınma planları hazırlamak üzere Devlet Planlama Teşkilatının kurulması
C) İlk renkli televizyon yayınının başlaması
D) Yüksek Öğretim Kurulunun kurulması
E) Anavatan Partisinin kurulması

20. **Aşağıdakilerden hangisi 1961 Anayasası'nı 1982 Anayasası'ndan ayıran özelliklerden biridir?**

A) Parlamentonun iki ayrı meclisten oluşması
B) İşkencenin suç kabul edilmesi
C) Herkesin ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olması
D) İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulmaması
E) Herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez hak ve hürriyetlere sahip olması

21. XIX. yüzyılın ikinci yarısında İmparator Mutsuhito'nun aydınların Batı tarzı yenilikler yapılması fikirlerine destek vermesiyle Japonya'da Meiji Restorasyonu denilen reform süreci başlamıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu reform sürecinde gerçekleştirilenlerden biri değildir?

A) Prusya-Almanya modeline uygun bir anayasa yapılması
B) Çağdaş bankacılık sisteminin oluşturulması
C) Okuryazar oranının artırılması
D) Feodal düzenin yıkılması
E) Yeni bir alfabe yapılması

22. 26 Mart 1979 tarihinde, iki devlet arasındaki sınırları çizen İsrail-Mısır Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu antlaşmanın doğurduğu sonuçlardan biri değildir?

A) Suriye'nin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne yaklaşması
B) Filistin sorununun ortaya çıkması
C) İsrail'in, Sina Yarımadası'ndan çekilmeye başlaması
D) Arap ülkelerinden Mısır'a yapılan ekonomik yardımın kesilmesi
E) İsrail'in, Batı Şeria'da artan sayıda Yahudi yerleşim merkezleri kurması

23. **Bütün devletlerin iş birliğini gerektiren bir sorun olan küresel ısınmanın çözülebilmesi amacıyla, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne bir ek niteliğinde hazırlanarak 2005 yılında yürürlüğe giren düzenleme aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Maastricht Kriterleri
B) Kyoto Protokolü
C) Molotof Planı
D) Helsinki Nihai Senedi
E) Monroe Doktrini

24. **Aşağıdakilerden hangisiyle, ABD dış politikasında, Avrupa'nın kendi kıtasına karışmaması, buna karşılık kendisinin de Avrupa sorunları ve diplomasisinden uzak durması esasları belirlenmiştir?**

A) Monroe Doktrini
B) Eisenhower Doktrini
C) Truman Doktrini
D) Wilson İlkeleri
E) Balfour Deklarasyonu

25. **Dünyada barış ve güvenliği korumak, hak ve eşitliği sağlamak, kendi kaderini belirlemek ilkeleri temelinde ülkeler arasında dostluk ilişkilerini geliştirmek; ekonomik, toplumsal, kültürel ve beşerî sorunları çözmede uluslararası iş birliği sağlamak amacıyla 24 Ekim 1945'te kurulan ve merkezi New York'ta bulunan kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
B) Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
C) Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
D) Avrupa Birliği
E) Birleşmiş Milletler

t.me/yksyardimcinyedek

26. **Aşağıdakilerden hangisi, Hazar Havzası'ndan çıkarılan petrolün Ceyhan üzerinden dağıtımını sağlayan ve 11 yılda tamamlanan Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Projesi'ni destekleyen devletlerden biri değildir?**

A) ABD B) Rusya C) Türkiye
D) Gürcistan E) Azerbaycan

27. **Aşağıdakilerden hangisi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de kamu güvenliğini sağlamak amacıyla alınan önlemlerden biri değildir?**

A) Gece sokağı çıkma yasağının uygulanması
B) Tahıl stoklarına el konularak ekmek karnesi uygulamasının başlatılması
C) Hava saldırısına uğrayabilecek büyük kentlerde karartma uygulamasının getirilmesi
D) Marmara Bölgesi'nde sıkıyönetim ilan edilmesi
E) Millî Güvenlik Kurulunun oluşturulması

28. Türkiye'de 1960'tan itibaren planlı ve hızlı kalkınmayı hedefleyen yeni bir ekonomi anlayışı benimsenmiştir.

Bu anlayış çerçevesinde devletin ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarının belirlenmesinde hükûmete danışmanlık yapmak ve belirlenen amaçlar için ön çalışmalarda bulunmak üzere aşağıdakilerden hangisi kurulmuştur?

A) Millî Güvenlik Konseyi
B) Devlet Planlama Teşkilatı
C) Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı
D) Devlet İstatistik Enstitüsü
E) Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası

29. **Aşağıdakilerden hangisinin açıklaması, karşısında yanlış olarak verilmiştir?**

A) Ulusal Ajans	Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarını ülke çapında koordine eden ajans
B) Baas	Arap sosyalizminin yöntemleriyle, Arap dünyasında bir yeniden doğuş gerçekleştirmeye çalışan siyasi anlayış
C) Perestroika	Petrol ihraç eden ülkeler birliği
D) İrangate Olayı	Irak Savaşı nedeniyle İran'da Humeyni rejiminin, ABD'den İsrail aracılığıyla silah satın alması
E) Körfez Krizi	Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi sonucu ortaya çıkan uluslararası sorun

30. **Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de 1960 - 2000 yılları arasında görülen bilimsel veya teknolojik gelişmelerden biri değildir?**

A) Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun (TÜBİTAK) kurulması
B) İlk televizyon yayınının başlaması
C) İlk internet bağlantısının kurulması
D) İlk radyo yayınının başlaması
E) İlk organ naklinin yapılması

31. 1 Aralık 1925 tarihinde Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında uluslararası barışı korumaya yönelik bir antlaşma imzalanmıştır.

Avrupa'daki siyasi gerginliği bir süre azaltan bu antlaşma aşağıdakilerden hangisidir?

A) Locarno B) Brest-Litowsk
C) Saint Germain D) Trianon
E) Sykes-Picot

32. Kasım 1917'de, İngiltere Dışişleri Bakanı tarafından Siyonist Federasyonu başkanına gönderilen mektupla, İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasını kabul ettiği resmen bildirilmiştir. Bu tarihten sonra Yahudiler büyük kitleler hâlinde Filistin'e göç etmeye başlamışlardır.

Yahudi devleti kurulması konusunda bir dönüm noktası kabul edilen bu belge aşağıdakilerden hangisidir?

A) Schuman Bildirgesi
B) Balfour Deklarasyonu
C) Marshall Planı
D) Truman Doktrini
E) Helsinki Nihai Senedi

33. **Savaşın ulusal siyasetin aracı olarak kullanılmasından vazgeçilmesi amacıyla 1928 yılında Fransa ve ABD Dışişleri Bakanları tarafından esasları belirlenen ve İngiltere, Almanya, İtalya, Belçika, Japonya gibi devletlerin de katıldığı pakt aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Bağdat B) Balkan C) Sadabat
D) Kellogg-Briand E) Varşov

1. A	2. B	3. D	4. D	5. C	6. A	7. D	8. A	9. D	10. E	11. C	12. A	13. E	14. D	15. E	16. E	17. D	18. E	19. B
20. A	21. E	22. B	23. B	24. A	25. E	26. B	27. E	28. B	29. C	30. D	31. A	32. B	33. D					